שו״ת · אחרונים

זכרון י-הודה גרינוולד חלק א

רבי יהודה גרינוולד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

זכרון י-הודה גרינוולד חלק א

רבי יהודה גרינוולד

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/זכרון-י-הודה-גרינוולד-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

שות זכרון יהודה - סימן א 7
שו"ת זכרון יהודה - סימן ב 7
שו"ת זכרון יהודה - סימן ג 8
שו"ת זכרון יהודה - סימן ד 11
שו"ת זכרון יהודה - סימן ה 12
שו"ת זכרון יהודה - סימן ה 14
שו"ת זכרון יהודה - סימן ו 14
שו"ת זכרון יהודה - סימן ח 15
שו"ת זכרון יהודה - סימן ט 16
שו"ת זכרון יהודה - סימן י 17
שו"ת זכרון יהודה - סימן יא 19
שו"ת זכרון יהודה - סימן יב 19
שו"ת זכרון יהודה - סימן יג 20
שו"ת זכרון יהודה - סימן יד 23
שו"ת זכרון יהודה - סימן טו 28
שו"ת זכרון יהודה - סימן טז 29
שו"ת זכרון יהודה - סימן יז 32
שו"ת זכרון יהודה - סימן יח 33
שו"ת זכרון יהודה - סימן יט 34
שו"ת זכרון יהודה - סימן כ 35
שו"ת זכרון יהודה - סימן כא 36
שו"ת זכרון יהודה - סימן כב 41
שו"ת זכרון יהודה - סימן כג 42
שו"ת זכרון יהודה - סימן כד 44
שו"ת זכרון יהודה - סימן כה 45
שו"ת זכרון יהודה - סימן כו 46
שו"ת זכרון יהודה - סימן כז 48
שו"ת זכרון יהודה - סימן כח 49
שו"ת זכרון יהודה - סימן כט 49
שו"ת זכרון יהודה - סימן ל 50
שו"ת זכרון יהודה - סימן לא 51
שו"ת זכרון יהודה - סימן לב 52
שו"ת זכרון יהודה - סימן לג 53
שו"ת זכרון יהודה - סימן לד 54
שו"ת זכרון יהודה - סימן לה 56
שו"ת זכרון יהודה - סימן לו 58
שו"ת זכרון יהודה - סימן לז 60
שו"ת זכרון יהודה - סימן לח 61
שו"ת זכרון יהודה - סימן לט 63
שו"ת זכרון יהודה - סימן מ 63
שו"ת זכרון יהודה - סימן מא 65
שו"ת זכרון יהודה - סימן מב 66
שו"ת זכרון יהודה - סימן מג 67
שו"ת זכרון יהודה - סימן מד 68
שו"ת זכרון יהודה - סימן מה 70
שו"ת זכרון יהודה - סימן מו 71
שו"ת זכרון יהודה - סימן מז 73
שו"ת זכרון יהודה - סימן מח 76
שו"ת זכרון יהודה - סימן מט 79
שו"ת זכרון יהודה - סימן נ 80
שו"ת זכרון יהודה - סימן נא 82
שו"ת זכרון יהודה - סימן נב 85
שו"ת זכרון יהודה - סימן נג 86
שו"ת זכרון יהודה - סימן נג 91
שו"ת זכרון יהודה - סימן נה 93
שו"ת זכרון יהודה - סימן נו 95
שו"ת זכרון יהודה - סימן נז 96
שו"ת זכרון יהודה - סימן נח 99
שו"ת זכרון יהודה - סימן נט 101
שו"ת זכרון יהודה - סימן ס 103
שו"ת זכרון יהודה - סימן סא 106
שו"ת זכרון יהודה - סימן סב 107

שו"ת זכרון יהודה - סימן סג 109
שו"ת זכרון יהודה - סימן סד 111
שו"ת זכרון יהודה - סימן סה 116
שו"ת זכרון יהודה - סימן סו 119
שו"ת זכרון יהודה - סימן סז 122
שו"ת זכרון יהודה - סימן סח 124
שו"ת זכרון יהודה - סימן סט 124
שו"ת זכרון יהודה - סימן ע 125
שו"ת זכרון יהודה - סימן עא 126
שו"ת זכרון יהודה - סימן עב 127
שו"ת זכרון יהודה - סימן עג 129
שו"ת זכרון יהודה - סימן עד 130
שו"ת זכרון יהודה - סימן עה 131
שו"ת זכרון יהודה - סימן עו 132
שו"ת זכרון יהודה - סימן עז 133
שו"ת זכרון יהודה - סימן עח 135
שו"ת זכרון יהודה - סימן עט 138
שו"ת זכרון יהודה - סימן פ 141
שו"ת זכרון יהודה - סימן פא 142
שו"ת זכרון יהודה - סימן פב 143
שו"ת זכרון יהודה - סימן פג 147
שו"ת זכרון יהודה - סימן פד 147
שו"ת זכרון יהודה - סימן פה 149
שו"ת זכרון יהודה - סימן פו 150
שו"ת זכרון יהודה - סימן פז 152
שו"ת זכרון יהודה - סימן פח 153
שו"ת זכרון יהודה - סימן פט 155
שו"ת זכרון יהודה - סימן צ 157
שו"ת זכרון יהודה - סימן צא 158
שו"ת זכרון יהודה - סימן צב 159
שו"ת זכרון יהודה - סימן צג 160
שו"ת זכרון יהודה - סימן צד 160
שו"ת זכרון יהודה - סימן צה 162
שו"ת זכרון יהודה - סימן צו 164
שו"ת זכרון יהודה - סימן צז 165
שו"ת זכרון יהודה - סימן צח 167
שו"ת זכרון יהודה - סימן צט 168
שו"ת זכרון יהודה - סימן ק 172
שו"ת זכרון יהודה - סימן קא 174
שו"ת זכרון יהודה - סימן קב 175
שו"ת זכרון יהודה - סימן קג 177
שו"ת זכרון יהודה - סימן קד 178
שו"ת זכרון יהודה - סימן קה 178
שו"ת זכרון יהודה - סימן קו 179
שו"ת זכרון יהודה - סימן קז 181
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיח 182
שו"ת זכרון יהודה - סימן קט 186
שו"ת זכרון יהודה - סימן קי 188
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיא 192
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיב 195
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיג 197
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיד 200
שו"ת זכרון יהודה - סימן קטו 201
שו"ת זכרון יהודה - סימן קטז 202
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיז 205
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיח 208
שו"ת זכרון יהודה - סימן קיט 209
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכ 211
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכא 212
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכב 214
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכג 216
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכד 217
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכה 218
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכו 222

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכז 222
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכח 223
שו"ת זכרון יהודה - סימן קכט 224
שו"ת זכרון יהודה - סימן קל 226
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלא 227
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלב 229
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלג 230
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלד 231
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלה 232
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלו 233
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלז 234
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלח 237
שו"ת זכרון יהודה - סימן קלט 238
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמ 239
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמא 240
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמב 241
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמג 242
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמד 244
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמה 245
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמו 245
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמז 247
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמח 247
שו"ת זכרון יהודה - סימן קמט 248
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנ 249
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנא 251
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנב 254
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנג 255
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנד 257
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנה 260
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנו 261
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנז 263
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנח 266
שו"ת זכרון יהודה - סימן קנט 267
שו"ת זכרון יהודה - סימן קס 268
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסא 269
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסב 271
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסג 272
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסד 274
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסה 276
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסו 277
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסז 278
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסח 279
שו"ת זכרון יהודה - סימן קסט 281
שו"ת זכרון יהודה - סימן קע 283
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעא 284
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעב 286
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעג 288
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעד 289
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעה 293
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעו 295
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעז 298
שו"ת זכרון יהודה - סימן קעח 299
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפט 301
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפ 303
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפא 304
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפב 305
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפג 306
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפד 308
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפה 310
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפו 310
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפז 314
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפח 316
שו"ת זכרון יהודה - סימן קפט 317
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצ 319

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצא 320
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצב 321
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצג 322
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצד 325
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצה 327
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצו 328
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצז 329
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצח 330
שו"ת זכרון יהודה - סימן קצט 332
שו"ת זכרון יהודה - סימן ר 334
שו"ת זכרון יהודה - סימן רא 336
שו"ת זכרון יהודה - סימן רב 337
שו"ת זכרון יהודה - סימן רג 340
שו"ת זכרון יהודה - סימן רד 344
שו"ת זכרון יהודה - סימן רה 345
שו"ת זכרון יהודה - סימן רו 346
שו"ת זכרון יהודה - סימן רז 347
שו"ת זכרון יהודה - סימן רח 349
שו"ת זכרון יהודה - סימן רט 350
שו"ת זכרון יהודה - סימן רי 352
שו"ת זכרון יהודה - סימן ריא 353
שו"ת זכרון יהודה - סימן ריב 355
שו"ת זכרון יהודה - סימן ריג 356
שו"ת זכרון יהודה - סימן ריד 359
שו"ת זכרון יהודה - סימן רטו 359
שו"ת זכרון יהודה - סימן רטז 360

שות זכרון יהודה - סימן א

בעזהי"ת:
בשו"ע או"ח סי' א' סעיף א' בהגה ולא יתבייש מפני בנ"א המלעיגים עליו ועכ"פ לא יתקוטט עמהם כ"כ המג"א מב"י והנה לריו"ח משום רשב"י ברכות ז' ע"ב וכו' למסקנא דגמרא שם דוקא בשהשעה משחקת לו אין להתגרות אבל בלא"ה מותר להתגרות בפרט בשהוא מילי דשמיא וצ"ל דחושש לתי' הגמרא שם הא בצדיק גמור והא בצדיק שאינו גמור ומי יאמר זכיתי לבי שהוא צדיק גמור, וע"כ שפיר פסק הב"י דעכ"פ לא יתקוטט עמהם כנ"ל: אמנם ק"ל מגמרא מגילה י"ט ע"א ר"ה אמר מהכא והכת ראו על ככה מ"ד מאיש יהודי מה ראה מרדכי דאיקני בהמן על ככה דשוי נפשי' ע"א ומה הגיע אליהם דאיתרחיש ניסא ע"כ משמע לכאורה בהדיא דבדבר הנוגע לאי' ע"א מותר להתגרות וכו' וי"ל באמת מרדכי שאני דצדיק גמור הוי וידע אינש בנפשי' וכו' ואולי י"ל ג"כ דהא ריו"ח שם אמר כולן מקרא אחד דרשו ותכתוב אסתר וכו' את כל תוקף מ"ד מאיש יהודי תקפו של מרדכי וכו' לפי"ז אפשר דקיי"ל בזה ג"כ כריו"ח לגבי ר"ה והראשון עדיפא לי' או אולי י"ל ע"א דחמירא ביותר אבל א"כ צ"ע דהול"ל חוץ מעניני דאביזריי' דע"ז רשאי להתקוטט ומותר להתגרות, אמנם יתכן למ"ש למעלה דמי יאמר זכיתי לבי וכו' ודוקא מרדכי הצדיק שהי' צדיק גמור הי' רשאי להתגרות בענין ע"ז משא"כ צדיק שאינו גמור ואין אתנו יודע עד מה ע"כ שפיר עבד דלא כתב בזה דבאביזריי' דע"ז רשאי להתגרות כנלענ"ד נכון בסד"ש לקיים פסק הרמ"א וב"י כנ"ל בזה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ב

באו"ח סי' ג' סעיף א' כשנכנס לבה"כ יאמר התכבדו וכו' ועכשיו לא נהגו לאמרו, והנה בס' אור הישר וכן ראיתי אח"כ בשע"ת סי' זה בשם מחבר"כ בשם האר"י ז"ל לאמרו גם עכשיו ובזה ינצל שלא יהרהר בד"ת בבה"כ וכו' וכ' השע"ת ואולי לא נאמרו הדברים אלא ליחידים שתורתם אומנתם ולא זולתם וכו' דמחזי כרמות רוחא, ובפ"ת ביו"ד ססי' רמ"ו רצה לומר דלא שייך רמות רוחא אלא בדבר שעושה בפני רבים משא"כ בזה, (וכ' אח"כ שגם הב"י בא"ח בשם הר"ד אבודרהם ג"כ כתב דמחזי כרמות רוחא ע"כ.) והנה בזה הי' נלע"ד דאפשר מוכרח כן פשוט דגם ביחידות שייך מיחזי כרמות רוחא מגמ' ברכות דף י"ז ע"ב דתנן חתן אם רוצה לקרות ק"ש בלילה הא' קורא ופרי' בגמרא למימרא דרשב"ג חייש ליוהרא וכו' וגם רמי דרבנן אדרבנן וק' דלישני הכא מיירי ביחידות וביחידות לא שייך מיחזי כיוהרא, אע"כ כסבר' הב"י דגם ביחידות שייך מחזי כיוהרא: אמנם נראה

כי העני דהגם דמחזי כיוהרא גם ביחידות מ"מ י"ל דברי מרן הר"י זללה"ה עפ"י מ"ש בטשו"ע או"ח סי' רל"ט ואומר יושב בסתר וכו' ואומר וכו' וכ' הב"י דהוא מגמ' שבועות ט"ו ע"ב דריב"ל אמר להנהו קראי וגני והיכי עביד הכי והאמר ריב"ל אסור להתרפאות בד"ת להגן שאני. ופירש"י כשהולך לישן בלילה ולפי"ז כיון דאיסור גמור שרינן לי' משום להגן מן המזיקין מכ"ש בדבר שאינו איסור רק משום דמחזי כיוהרא כ"ש דשרי כדי להגן, כנלע"ד לולא דמסתפינא:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ג

שיל"ת. סאטמאר אור ליום ב' טו"ב אדר תרע"ג:

שלום לאורך ימים ושנים טובים, לכבוד התלמיד היקר היה מע"כ הרבני חרוץ ושנון יראת ה' אוצרו כש"ת מו"ה יחיאל צבי הלוי קליין נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק נאנאש יע"א:

מכתבך השני עוררני להשיבך במוקדם האפשר יען כי כתבת שהזמן קרוב שיגיע אחיך נ"י להיות במ"צ וע"כ לקחתי פנאי להשיבך היום בסד"ש וגוף השאלה הלא ראית מ"ש בזה בפתחי תשו' ונמח"ב דכן המנהג שאינו מברך שהחיינו מי שנעשה במ"צ בפעם הראשון שמניח תפילין וגם הפמ"ג בא"ח סי' כ"ב כ' דאנן פסקינן שלא לברך:

אמנם ראיתי לכ"ק מרן החת"ס שכ' בתשו' חא"ח תשובה נ"ה דהסכים עם הפ"ת שכ' ביו"ד סי' כ"ח שכל מי שמתחכך תחלה לחיוב מצוה יברך וכו' וע"כ יברך כל ב"מ בתחילת הנחת תפילין על כל מצוה שעתיד לעשות כל ימיו ע"ש ע"כ לקחתי רשות גם אני השפל לעיין קצת בהאי הלכה, והי' נראה לכאורה דבפעם הא' בודאי מברך שהחיינו דהנה הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' ברכות ה"ט כ' כל מצוה שהיא מזלז"מ כגון שופר וכו' וכן כל מצוה ומצו' שהוא קנין לו כגון ציצית ותפילין וכו' וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת שהרי הוא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילה ופדה"ב מברך עלי' בשעת עשייה שהחיינו ע"כ והגראו"ז ז"ל באו"ח סי' הנ"ל כ' דבבא ראשונה למד מסוכה מ"ו ובבא שני' למד מתוספתא:

שהביאו תו' והוא פ"ו מברכות ושם כתוב הן העושה ציצית לעצמו מב' שהחיינו וכן העושה תפילין לעצמו מברך שהחיינו וסבר הרמב"ם ז"ל בטעמו של דבר משום שהיא קנין לו, ובבא הג' למד ונפדה"ב שבגמ' פסחים והי' ס"ל בטעם הדבר כיון שאינו מצוי הוי כמו מצוה שבא מזלז"מ עשתד"ה: ונלענ"ד לפשיטות דהוי ס"ל לרמב"ם ז"ל דגור' מנחות מ"ז ע"ב דפשיט לי' מדר' יוחנן שאין מברכין על עשיית תפילין אק"ב לעשות

מדלא חשיב לי' מ"מ מודה דמברכינן בעשיית התפילין שהחיינו כדי שלא יחלוק על התוספתא דברכות הנ"ל דתניא בה בהדיא העושה סוכה מברך שהחיינו נכנס ליישב בה מברך וכו' והיא שכ' הרמב"ם ז"ל בהלכה ח' פרק הנ"ל העושה סוכה או ציצית או תפילין אינו מברך בשעת עשייה וכו' מפני שיש אחר עשייתן ציווי אחר ר"ל שאינו גמר המצוה ואח"כ בהלכה ט' דברכת שהחיינו מברך בשעת עשייה והיינו כנ"ל להשוות גמ' דמנחות עם התוספתא:

עכ"פ לשיטת הר"מ ז"ל בוודאי מברך שהחיינו כשבא להניח תפילין כשנעשה במ"צ והיינו דוקא כשהתפילין קנין לו ואבי' או אחר מקנין לו ולא כשמניח תפילין שאולין ולשי' הפרי תואר וחת"ס גם אז בודאי מברך שהחיינו כיון שנתחנך עתה בפ"א לקיים המצות דתו"ד הפ"ת שמחלק ג"כ ג' חילוקים והיינו הא' מצוה שהיא באה מזלז"מ ב' המצות הבאות לזמנים רחוקים כגון פדה"ב ובכלל זה קנה כלים חדשים הג' מצוה כשנתחנך לעשותה שלא הי' ראוי מקודם לעשותה דהיינו כשהגיע לחנוכת המצות ולבש תפילין יברך שהחיינו אבל אם קנה אח"כ תפילין אחרים לא יברך שהחיינו שאין זה מלבוש אלא מעשה מצוה ע"כ היוצא מזה אעפ"י שבפעם הא' מניח תפילין שאולין מ"מ מברך שהחיינו וכן היא שי' רש"י ז"ל במנחות דף ע"ה ע"ב שפי' על הא דתניא הי' עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו ומפרש ז"ל כגון שלא הקריב כהן זה מנחה מימיו ע"כ נראה לשיטתו פשיטא מי שנתחנך תחלה לעבודה בודאי מברך שהחיינו אלא אפי' מצוה פרטית ממעשה העבודה שלא קיים עדיין מימיו מברך כשבא עתה לקיים אותה עבודה בפעם א' ברכת שהחיינו ונפ"מ לפי מ"ש החת"ס בתשובה הנ"ל דוקא הנכנס לחיוב המצות לא כמ"ש רוקח שעל כל מצוה מברך בחינוכה יע"ש.

ובאמת דברי תפ"ת הנ"ל ג"כ הכי הוויין שכ' ג"כ וז"ל ואינו מברך שהחיינו בפעם הא' על התפילין אלא על שהגיעו הי"ת לגבול זה לגדר שהוא ראוי לקיים המצות ולא עת קודם באפס תקוה קיום המצות וכדאמרינן במנחות יברך שנתחנך על עבודת הזמן עכד"ה. ועפי"ז מחדש החת"ס ז"ל שם הלכה יע"ש, ולפי"ז נ"ל דנפ"מ באם עשה שאר מצוה דאו' אחר שנעשה בר מצוה ובירך אז ברכת שהחיינו ג"כ שפיר עביד ולא יברך אח"כ ברכת שהחיינו כשמניח תפילין בפעם ראשונה והיינו דוקא לשי' הפ"ת וח"ס אבל לשיטת רש"י ז"ל הנ"ל רשאי לברך ג"כ כשיניח תפילין בפ"א כנלענ"ד ועפנ"י ברכות כ"ז ע"ב דכ' דגם הרמב"ם ז"ל מודה להאי סברא דבחינוך למצוה מברך שהחיינו ועכ"פ כשזוכה בקנין תפילין שלו ולא בירך שהחיינו אחר שנעשה במ"צ מברך בפ"א כשמניח תפילין ברכת שהחיינו ויתכוין להודות שזיכהו הי"ת להיות במ"צ ולהתחנך לכל עבודת

המצות, ותוס' גופי' בסוכה ובמנחות שדייקי מגמ' דמנחות מדלא חשיב לי' לריו"ח ברכת שהחיינו ע"כ דלא מברכינן י"ל ג"כ דל"פ על הלכה הנ"ל דהם מיירי רק מגדול העושה תפילין חדשים שאינו מברך על העשייה וכן ברכת שהחיינו ובזה מיירי ר' יוחנן, אבל מי שנתחנך תחילה י"ל דמודים גם הם דמברך שהחיינו בפעם הראשון וראיתי ג"כ במכתב מע"כ שהעירות בזה, ואני העני נראה לי ראי' ברורה לזה ג"כ מדכתבו שבירושלמי פליג על גמ' דילן והנה בירושלמי שם ברכות פ' הרואה בהלכה ג' מיירי רק בכל הלכתא דשם מגדול העושה סוכה או ציצית או תפילין ועז"א שם דמברך על העשי' ואבר לא ברכת שהחיינו] ועי' פרשיז"ל מנחות ע"ה הנ"ל פי' עוד פ"א כגון שהקריב מנחה חדשה כגון שהקריב מנחת העומר וקרוב לזה פירש הרמב"ם ז"ל בה' תמידין ומוספין פ"ז ה' י"ח שכ' וז"ל המקריב מנחה חדשה תחלה מברך שהחיינו והכונה ע"כ דהוי כמו מצוה הבאה מזמן לזמן:

וכל עיקר קו' תוס' בסוכה ממאי דאמרינן בעירובין מ' ע"ב דלא אמרינן שהחיינו אלא על הבא מזמן לזמן, יל"ת לשי' הר"מ ז"ל דקאמר התם בעירובין רשות לא קא מיבעיא לי כי קמיבעיא כי חובה מהו, ובמס' ביצה אמרינן מצוה לגבי חובה רשות קרי לי'. וע"כ נ"ל בר' שהחיינו דעל מצוה לא קמבעיא לי' דרשאי לברך אעפ"י שאינה דוקא מזלז"מ אבל לברך על הזמן גופא מצד חובה בזה צריך דוקא בדבר הבא מזלז"מ וע"ש:

וראיתי שנתקשה כמ"ע על דברי הר"ן ז"ל בסוכה פ' לולב וערבה הנ"ל שכ' ופדה"ב אע"ג דלאו מזלז"מ אפ"ה כיון שהוא מצוה התלוי בזמן ל' של תינוק שיצא מכלל כפל וכו'. והקשה מע"כ א"כ גבי מילה נמי נימא הכי כיון דזמנו קבוע ליום ח' דוקא, ומתחלה גם בעיני יפלא אח"כ עיינתי בפנים ונראה דל"ק דז"ל כיון שהוא תלוי בזמן ל' יום של תינוק שיצא מכלל נפל ונכנס לכלל קיימא וחיות שפיר שייך לברוכי בי' שהחיינו: הנה אין כונתו משום שקבוע ליום ל' דוקא אלא הכונה שמברך שהחיינו על חיות וקיום התינוק מעתה ועלי' הוא מברך שהחיינו כנלע"ד לאמת בסד"ש: העולה מכל הנ"ל לכאורה דשפיר שייך לברך ברכת שהחיינו בהניחו בפ"א תפילין שקנה ולא בירך מקודם שהחיינו אחר שנעשה במ"ב על מצוה אחרת וממילא מאן דמברך שפיר קמברך ויניחו לו ברכות על ראשו ומ"מ מדכ' פרמ"ג ומח"ב ופ"ת בסי' כ"ח שלא לברך מאן דלא מברך אז בר' שהחיינו יש לו על מי לסמוך והבוחר יבחר, א"ד או"נ הדש"ת באהבה. הק' יודא גרו"ו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ד

בעזהשי"ת:

במיעל שבתא כסא דברכתא מעילת עילתא ב"ה לעילא מכל ברכתא לנפשא רחימתא ה"ג אהו' שארנו הרבני החרוץ ושנון צדיק ויישר בנש"ק כש"ת מו"ה יוסף לעהמאנן נ"י פרעסבורג יע"א:

אחדשה"ט באתי להחזיק לכבוד מעלתו מלוא חפנאי טיבותא על טירחתו עבורנו וכו' ולפלא בעיני כי אומן מופלא כזה לא יזדהר בעבידתי' בענין התפירה שתהי' כראוי ואם גם שבלי ספק לא נעשה התפירה מהאוונן העושה התפילין כי לא נראית כתפירת אומן אבל גם תמיהני על האי צורבא מרבנן אשר אלה לו לזכות את הרבים בתפילין הללו זכאה חולקי' למה לא יחיש למפלט לו לצאת מידי חשש אפי' כ"ד ומכש"כ שחשש גדול איכא בהני תפירות ומכמה שנים אני חושש בתפירות של רוב התפילין ונאמר לי זה איזה חדשים כי כבר העיר על זה בספר חיי אדם כלל י"ד סי' ב' שכ' שם וז"ל מחמת שהסופרים עושים נקבים גדולים קצת נמשך החוט לצדדים ועי"ז התפירות אינן שוות אלא זה נכנס וזה יוצא ע"כ ועדיין לא דיבר להזהיר ככל הצורך לפי זמנינו בעוה"ר שהעין רואה שברוב התפילין אם גם הסופר מיזהר זהיר בעבידתי' והוא מהמוחזקים בצדקותם מתחילה ועד עתה מ"מ מחמת שהנקבים שהם בזויות הם גדולים נתקלקל ריבוע התפירה מכל וכל למשל עד"ז שרובו של הנקב אינו מלא מחוט התפירה וידעתי גם ידעתי שיש להם במה לתלות בו ה"ה שי' רש"י ז"ל שפי' (הובא בב"י סי' ל"ב) מרובעות הללמ"ס בתפרן ישמור את ריבועם שלא ימשוך יותר מדאי שלא יכווצו ויקצרו רחבו שממנו הוכיח באמת הרא"ש ז"ל שעיקר הריבוע נאמר רק על הבתים ומושבן אבל הלא כבר כתב הב"י שם שרק רש"י ז"ל לשיטתי' פי' כן דרש"י ז"ל פי' שהתיתורא אינו כגשר רק מגוף הבתים יעו"ש בב"י בטעמו וכן באמת ס"ל גם לרמב"ם בפ"ג מה' תפילין בפי' התיתורא משא"כ לדידן וכן כתב הפרמ"ג במשבצות ס"ק כ"ג בהדיא דלדידן שעושים התיתורא כמין גשר צריך להיות הריבוע של התפירה בעצמה ריבוע ממש מלבד ריבוע של התיתורא וכן העיר קצת בזה המחהש"ק בס"ק נ"ד והנה ראיתי בהגהת זקנינו מרן ר' עקיבא איגר זצלל"ה בסעיף ל"ט שהעיר לראות מ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות לעירובין פ"ד מ"ה שפי' שם הרמב"ם ז"ל מאי דנקיט המתני' כטבלא מרובעת הכוו' שאי אפשר במלאכה לכווין הריבוע ממש לכך אמר רק כמו שהאומן העושה הטבלא עושה אותה מרובעת כמו שיכול ולענ"ד הן דברים תמוהים קצת שנאמר שאין באפשרי לעשות ריבוע כחק התו' הקדושה ולפי ע"ד לולא דמסתפינא יש לומר דכוונת הרמב"ם

ז"ל הי' כיון דבשבת א"א לעשות המידה למודד הב' אלפים אמה מרובעות לכן ישער שם באומד אבל באמת בחול יכול להטיב הריבוע ע"י המידה המכוונת לכך כנ"ל ואין משם ראי' להקל ח"ו:

ועוד חוטי התפירה אינם מחוט אחד ולמה לא יעשה כן עכ"פ לכתחילה כמ"ש בסי' ל"ב ומכש"כ שעי"ז מתנדנדים קצת חוטי התפירה ונתקלקל הריבוע בהצדדים לרחבו ג"כ כמובן וגם אינו "ואנוהו" ובתפילין שנשלחו לי הם קשרים באמצע חוטי התפירה, זאת ועוד אחרת דמיתי שבתי התפילין יהי' קצת יותר גדולים בארכן ורחבן אעפ"י שעם התיתורא הם קרובים לשיעור ב' אצבעות אבל לא מצאתים נכונים במדת ב' אצבעות שיש לי מועתק ממה שמונח בבית שארנו הגאב"ד דפ"ב נ"י מדות ז' שעורים שנעשה המדה לפני ח"ז מרן בעל ח"ס ז"ל זה חדא ועוד הב"י הביא בסי' ל"ב שהבתים גופיי' דוקא יהי' אצבעים על אצבעיים מלבד התיתורא והפרמ"ג העיר שם בסקכ"ו בא"א שעפ"י שיטת רש"י ז"ל (והוא ג"כ שי' הרמב"ם ז"ל) בפי' התיתורא משמע דהבתים גופיי' צריכין להיות אצבעיים על אצבעיים ומי יכניס ראשו לס' גדול היכי דנוכל לצאת י"ח אלי' דכו"ע ומכש"כ לכתחילה:

ואמת שהב"ח כתב בזה דאם נעשה הבתים גופיי' אצבעיים על אצבעיים ויהי' התיתורא ונוני' גדול ביותר א"כ לא יהי' מקום בראש להניח ב' תפילין כאלה, ויהי' ראי' מדברי ב"ח הללו לשיטת הבאר יעקב שבבאר היטב דגם התיתורא צריך להיות מונח דוקא במקום שער דאל"כ הי' מקום לומר דגוף הבתים של הכה"ג היה מונחים במקום שער והתיתורא בשני צדדים הי' מונח או כמו תלוי באויר כמובן או גם על המצנפת והציץ ממש משני עברים ועכ"פ גם לדברי הב"ח ראוי שיהי' עכ"פ כשיעור אצבע וחצי כדאי' במג"א סק"ו ועם התיתורא אצבעיים אבל בתפילין הללו התיתורא רחב הרבה וגוף הבתים אינם כשיעור אצבע וחצי לכן איני מניח תפילין הללו בל"נ ואני ממתין על תשו' מר שארנו בזה ואולי אוכל לקבל תפילין כאלו שהם יותר גדולים כנ"ל ולמען השם יתברך ידקדק מאד בריבועם הן בבתים והן בתיתורא וגם בתפירתם ואם יוכל יהי' לכתחילה מחוט א' ממש בלתי שום קשירה דברי המכבדו ודשה"ט ומברכו בברכת גמר חת"ט בכי"א, סאבאטיטש ו' תשרי תרום קרנינו לפ"ק. הק' יודא גר"וו מברעזאווא:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ה

בעזהי"ת:

שוכט"ס לכבוד נכד א"ח התלמיד החשוב ה"ד הרב הגדול החו"ב מו"ה משה קרוים נ"י רב בעיר באדען יע"א מדינה שוויץ:
אחדשה"ט פר"מ מכתבך קבלתי לנכון וע"ד אשר כבודך רוצה לצרף גם אותי על פתגם דכא דמי שאינו מניח תפילין בשעת ק"ש ותפלה בשחרית ועובר עבירה זו ביד רמה:
ברבי' לבטל מצות תפילין אין לצרפו למנין עשרה לצורך דבר קדושה הנה בשו"ע סי' נ"ה סעי' י"א אי' עבריין שעבר על גזיר' ציבור או שעבר עבירה אם לא נידוהו נמנה למנין עשרה ותחילת דברי המחבר מספר המנהיג שבב"י וסוף דברי המחבר יוצא מתשוב' הרשב"א ז"ל עב"י ולכאורה צריך טעם למה תלי' אם נידוהו אם לא וחפשתי ולא מצאתי ונלע"ד דכ"ז שלא נידוהו על עבירה מסתמא הב"ד לא מצאוהו לעובר במזיד וכו' מעתה בזמה"ז דאין אנו מנדין במדינתינו ראוי שכל עבירה שידענו בה שאם הי' יד של ישראל תקיפה הי' מנדין אותו ונמי' הדר דינו שלא לצרפו למנין עשרה והכה פשיטא מילתא שמי שאינו מניח תפילין ביד רמה דמנדין כיון שהוא מכלל פורשין מן הצבור שמנאוהו רז"ל במס' ר"ה דף י"ד בין המינין והאפקורסין וגם שאמרו רז"ל ברכות י"ד ע"ב ארא"ח הרוצה לקבל עומ"ש יניח תפילין וכו' ואמר עולא כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר ומבטל בכ"י שמונה ממ"ע בפרהסי' ועובר על מ"ע ול"ת שאל וגו' לא תסור וגם עבירה דח"ה כמו שאמרינן כגון אנא אי מסיגנא ד"א בלא תפילין כו' ש"מ דגם במ"ע שייך ח"ה ואם לכבוד עצמו מותר לתלמיד חכם לנדות בשביל כבוד שמים כהאי לכש"כ, ומכש"כ משום מיגדר מילתא כדי שישמעו העם ויראו ולא ילמדו אחרים ח"ו לעשות כמעשיהו פשיטא מילתא ומחוייבים הי' לנדות כ"ז שהי' בי"ד של ישראל תקיפה והי' דינו שאין נמנה למנין עשרה מוני' השתא דאין מנדין עכ"פ זיל בתר טעמא וראוי ומחוייב שלא למנותו למנין עשרה והריני מצטרף לאותן הרבנים הגדולים שהסכימו עמך שלא לצרף למנין עשרה ח"ו למי שמבטל מצות תפילין בפרהסיא ביד רמה ומה שהארכת בזה לענין אי אומר להכעיס גם במ"ע דינו כמו בל"ת ופליגו בו הבעלי תריסין וכמ"ש במכתבך לדעתי אי"צ להאריך בזה לנדון דידן עכ"פ בהעברה בעלמא הי' נראה לי דגם מפירש"י ז"ל בחולין דף ד' ע"ב אין ראי' שמנגד לזה, (עיין כ"מ פ"ד מהשח"י הי"ד) והובא בפרמ"ג שהבאת בסי' כ"ז באו"ח ולענ"ד י"ל דהנה זה שמומר להכעיס נעשה מומר גם בפ"א לא נמצא זה רק בש"ך יו"ד סי' ב' אות י"ז בשם יש"ש סי' ו' ובישש בפנים לא הראה מקור לזה והי' נלע"ד לולא דמסתפינא דרש"י ז"ל אפשר הי' ס"ל דמומר להכעיס אינו גרוע ממומר לחלל שבתות וע"ז דלא סגי בפ"א, והנה הכא אפילו כשאינו עושה לתיאבן ר"ל שלא לצער א"ע, עכ"פ זה הוא רק פ"א ולזה [לא] נקרא מומר לכהת"כ

בפ"א, ע"כ פירש"י ז"ל שהי' מבעט במצוה זו באופן דגם רש"י ז"ל ס"ל ככל שאר פוסקים דגם במ"ע שייך מומר להכעיס רק הכא שאני מטעם הנ"ל עכ"פ לענין הלכה למעשה אין דבר חוצץ בינינו והריני מצטרף להלכה הנ"ל כמ"ש והי"ת יזכה אותך לעשות חיל מתורה ומצות ולהיות מגודרי גדר, ולעשות פעלים לתורה ברבים כמו שנצטוינו בצוואת אותו זקן מרן זקינך ח"ז בעל ח"ס זלל"ה זי"ע ועכ"י כאו"נ ונפש אוה"נ מחו' החותם כוח"ט לך ולכל יו"ח בר"ה הבעל"ט בכי"א:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ה

בעזהשי"ת:
שוכט"ס לכבוד אהובי ידי"נ תלמיד חביב וחשוב הרבני המופלג חו"ש ירא שמים כש"ת מו"ה יודא ליבש שטערן נ"י:
מכתבך קבלתי והי"ת ברח' ישמרך מכל רע מעתה וע"ע בכי"א ומה ששאלת אותי אם טוב בעיני לעשות כמנהג החולצים תפילין דרש"י מיד אחר תפלת ש"ע בלחש ומניחים מיד תפילין דר"ת חלילה לך לעשות כמעשיהם בזה דהכי איתא בב"י סי' נ"ו לא"ח בשם מדרש [ובפמ"ג באדר"נ בא"א אר"א בר"י פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אלי' ז"ל ועוני' ד' אלפים גמלים טעונים אמרתי לו מה אלו טעונים א"ל אף וחימה לעשות נקמה וכו' מי שמספר וכו' בין ברכה לברכה וכו' ואתה ידעת כמה פעמים אני מעורר על העונים אמן שחוטפים לומר האמן קודם ששומעים האות האחרון מהברכה וכן מצאתי כעת שכבר עורר על זה הפמ"ג בסי' הנ"ל סק"ג ע"ש ומי שעוסק בחליצת או בהנחת תפילין בעת שש"ץ חוזר התפלה אי אפשר שלא יכשל באי' אמן חטופה או אמן יתומה ומי שיתן דעתו ע"ז ימצא כמה רב המכשול בזה ר"ל ואשרי להמזהיר והנזהר בזו, ולא ראיתי מא' מרבותי שהניח תפדר"ת אחר שמ"ע דכחש ואולי ימצא איזה טעם על זה אפשר דוקא בבטוח שיגמור הנחת התפילין קודם שיתחיל הש"ץ התפלה בקו"ר, וע"כ מנע רגליך מכתיב הנ"ל וכתיב ושם דרך אראנו וכו' וכתיב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראהו באמ"ת דהיינו אחרי שקראו אליו בתפלה ואח"כ לכל אשר יקראוהו עוה"פ באמ"ת ר"ת באמני תפלה וכמש"כ ר"י ז"ל בשער היראה ממאחז"ל דכל המתפלל וחוזר ומתפלל בטוח שנשמע תפלתו, והנני או"נ המצפה לבש"ט ממך. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ו

בעזהשי"ת:

שלום רב לאוהבי תורה אג"ש היקרים בק' אודוארי ה' עליהם יחד וע"כ כל הגבאים שיחי':

ע"ד אשר שאלתם אודות מי שרוצה לירד לפני התיבה בהיותו אבל ל"ע, והוא ממחללי שבתות שבהמות שלו עושים מלאכתו בשדה ואיהו גופ' מעידי' עליו שעובר בהוצאת שבת ועוד שאר עברות שיוכלו להעיד שעובר עליהם והנה הלכה פסוקה היא בשו"ת או"ח סי' נ"ג סעי' ד' ש"ץ צריך שיהי' הגון ואיזהו הגון שיהי' ריקן מעבירות והוא מגמרא תענית דף:

ט"ו ע"ב איזהו הגון שיהא ביתו ריקן מן העבירה ובתענית הוסיף ולא יהי' בבניו וב"ב וקרובין וכו' בעל עבירה והוא מל' הגמרא שיהא ביתו ריקן מן העבירה וצ"ע שברמב"ם ה' תפלה שתיק מני' וכ' בבאה"ט סי' נ"ג משם ע"ת ותשו' מ"צ דמי שהוא פסול מחמת עבירה אפי' באקראי אינו יכול להיות ש"ץ. והנה המחלל שבת אין לך בעל עבירה יותר מזה אפילו כשעובר רק בפעם א' מכש"כ מי שהוא רגיל ומומר לכך דהוי כמומר לכל התורה כולה אפי' שאינו עושה להכעיס כמבואר ביו"ד סי' ב' סעיף ה' ואפי' רק מחלל שבת רק באיסור דרבנן כמש"כ שם הבאה"ט מגמרא דעירובין בהדיא יע"ש ועחת"ס חחו"מ סי' קצ"ה וכתבתי רק דברים פשוטים שאסור לירד הנ"ל לפני התיבה כלל וכלל לא ואקוה שהעושה העבירה הנ"ל איהו גופי' לא ירצה להתפלל בחזקה דאם מתפלל בחזקה כבר כתב הרמ"א ז"ל בסי' תקפ"א שאין עונין אחרי' אמן ומתנאי הש"ץ שיהי' מרוצה לעם כדאי' באו"ח סי' נ"ג ס"ד, והי"ת יברך אתכם בשלום וכט"ס כעתי' ידידכם ומכבדכם חותם בברכת שבתא טבא הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ח

לענין ברכת שעשה לי כל צרכי דאיתא בשו"ע או"ח סי' מ"ו לברך מקודם שעשה לי כל צרכי ואח"כ המכין מצעדי גברא והמג"א שם בס"ק ג' הביא משם הב"ח דלפי נוסחת הגמ' שלפנינו ברישא מברכין המכין ואח"כ שעשה לי כל צרכי, והנה בזמן הגמ' שסדרו הברכות מיד כל ברכה וברכה משנתחייב בה כדאיתא בגמ' כי נכח רגלא לימא רוקע כו' כי מסגי כו' יברך המכין כו' ולפי"ז אולי י"ל דעכשיו כיון דמסדרי' הברכות בפעם א' זאח"ז נותן הודי' לו יתברך תחלה על חסדו שיכול לילך ברגליו שיברך המכין מ"ג ואח"כ אומר עוד הגדלת חסדך וטובך עלי שנתת לי ג"כ מנעלי' לרגלי ועז"א שעשה לי כל צרכי, וע"כ אפשר דגם לגרסת הרי"ף ודעימי' ז"ל ג"כ מודים דעכשיו יברך מתחלה המכין כו' רק שהם הביאו הנוסח כי סיים מסאכי' לימא שעשה לי כל צרכי דהיי' כשמברך

מיד בשעה שעושה כן אז מקדים שעשה לי כל צרכי. למנהגם שנועלים מקודם מנעלים לרגלי' כמ"ש המג"א, משא"כ עכשיו וכמו שכתבתי למעלה והנה בפמ"ג הביא הכא מגליון המג"א באם נעור כל הלילה אינו מברך ברכת א' נשמה כו' ותמה הפמ"ג דזה אינו דאי' בסעיף ח' דמברכים על מנהג העולם וע"כ מברכי' גם ביה"כ (עסי' תרי"ג) ברכת שעשה לי כל צרכי שכן כתב שם הטור וב"י להרא"ש ז"ל, ואולי י"ל באמת דוקא להרא"ש ז"ל והוא הי"א לקמן בס"ח שמברכים על מנהג העולם על כן ס"ל דגם ביה"כ מברכין ועכ"פ לאידך שיטות אין ראי' ולדידהו שם הטעם דמברך כן על שאר צרכי' כמ"ש הפמ"ג והכא בשהי' ער כל הלילה אין מברך מספק:

וע"כ לשיטת הרא"ש ודעימי' ז"ל נקדים הכא לברך שעשה לי כל צרכי לפי מנהג העולם, אבל להמחבר דפסק לקמן ס"ח דברכה שאין מתחייב בה אין מברך בהזכרת שם ומלכות ומומי' שאין מברך על מנהג העולם ותלוי הדבר במנהג עצמו ע"כ גם עפ"י עיקר הדין אם מנהגו הוא לילך מקודם אף איזה פסיעות קודם שלובש המנעלי' שפיר מברך מקודם המכין מצעדי גבר קודם שעשה לי כל צרכי, ומכ"ש למש"כ למעלה דעכשיו שמסדרים כל ברכות השחר זאח"ז בוודאי שפיר אתי לברך המכין ואח"כ שעשה כו' וכו"ע מודו בי': ולענין נוסחת המכין או אשר הכין כבר מסיק במחהש"ק כיון דבלא"ה תמוה שכל ברכות השחר מברכי' בל' בינוני פוקח, מלבוש כו' ולויה ישתנו אלו הב' ברכות לברך אותם בל' עבר ורק ברכת שעשה לי פו' שמזכיר כן בנוסח הגמרא שלפנינו אין לשנות בה, אבל ברכת המכין שכתוב כן בנוסח הגמ' שלפנינו ג"כ בלשון בינוני אין לשנות ע"כ, וכ"ה בסידור מהר"ש וויטאל זללה"ה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ט

נשאלתי מאחד תורני מופלג עמ"ש בסידורים שבשעת אמירת ברוך שאמר לוקחים שתי ציצית שלפניו בידו הימנית, מה טעם יש בו. י"ל לפי מה שכתוב בשו"ע או"ח סי' כ"ד סעיף ה' כשמסתכל בציצית מסתכל בשני ציצית שלפניו שיש בהם עשרה קשרים רמז להויות ופי' בבאה"ט דר"ל לספירות, כמובן והנה כ' באור צדיקים כמהר"ם פאפר"ש ז"ל סי' ט"ו בשם רש"ל ז"ל בתשו' סי' ס"ד דבברוך שאומר עשרה פעמים ברוך על בריאת עולם למע"ב ע"כ, והנני מעתיק בזה לשון רש"ל ז"ל לפי שבנוסח ברוך שאמר עד התחלת הברכה ברוך כו' אב הרחמן יש עשרה ברוך מכוונים נגד עשרת הדברים המשכיל יבין, זולת ברוך הוא וברוך שמו בסוף אינו מן המנין שהם נגררים אחר הברכות לשבח להזכרת שמו המיוחד שצריך לומר עליהן בכל פעם ברוך הוא וברוך שמו עכלה"ק,

וע"כ שפיר ראוי ליקח ב' ציצית שלפניו שבהם ה' קשרים מכוונים נגד עשר הספירות כדי שבשעת אמירת ברוך שאמר יזכור לכווין בעשרה ברוך הנ"ל ג"כ כוונה זו, והכוונה מכוונת בזה במעשה דבור ומחשבה. כנלע"ד והוא רחום יכפר בעד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן י

בעזהי"ת עש"ק חוקת תרמ"ו לפ"ק:

חיים ושלום וברכה מרובה, לנפש יקרה ורוח נדיבה זוכה ומזכה לכבוד שמים באהבה ד"נ כבוד מר ידידי דרב החרוץ ושנון צדיק ונשגב מוכתר בנימוסין מכיריו יופי לו מקלסין כש"ת מו"ה יודא כ"ץ קרויס נ"י: יקרת מכתבו עם תכריך הספרים קבלתי באהבה והנה מעכ"ת העריך לפנינו ס' שהו"ל:

לפי שעה, והנה בעניי לא הגעתי למעלת בעל תשובה ומע"כ בעצמו ובכבודו כשיקח מועד ימצא מבוקשתו, ובפרט שאני טרוד כל השבוע בלימוד הישיבה שיחיו וכהיום ראיתי מכתבו בכ"ז וראיתי מסתפק במאי דקיי"ל באו"ח בסי' כ"ד, שצריך לכוון נגד א"י ולמדו כן מקרא וג"כ קיי"ל בסי' צ' סעי' כ"א דצריך שלא יהי' דבר החוצץ בינו ובין הקיר והי מינייהו עדיף להקדים, ופשטינא לי' ממאי דקיי"ל בסי' ציד סעי' ד' הי' רוכב על החמור או אם הי' הולך ברגליו מתפלל דרך הילוכו אף אם אין פניו נגד ירושלים והוא מטעם יישוב דעתו וכוונתו בתפלתו כדמבואר שם כי עיקר התפלה הוא העבודה שבלב שהוא הכוו' כי כן מפורש בקרא בהדי' דמיני' ילפינן תפלה לרמב"ם ז"ל מדאו' ולש"פ מדרבנן ועכ"פ מוסמך מקרא דלעבדו בכל לבבכם, עיי' במג"א רסי' ק"א וממי' הה"ד הכא לפי מאי דהביא הב"י בשם הרמב"ם ז"ל שהטעם שצריך כל איש לקרב אל הקיר לעת התפלה כדי שלא יהי' לפניו דבר שיבטל כוונתו, ועדיפא ממי' סמוך לקיר מלעמוד נגד ירושלים ולא יהי' סמוך להקיר, כנלענ"ד לכאו' וכ"ז כשמתפלל ביחידות אבל כשמתפלל בצבור ח"ו לעשות כן כי הרי הוא בכלל מה שאחז"ל בפ"ק דברכות המתפלל אחורי ב"ה נקרא רשע ורוב המפרשים פירשוהו מטעם שמתפלל לרוח אחרת ממה שהצבור מתפללים ועיי' בסי' צ', וזה פשוט, אבל ג"ז פשיטא באופן שנוכל לצאת ידי שניהם דהיינו שנוכל עכ"פ לצדד עצמו שיעשה כמ"ש הרמ"א ז"ל בסי' צ"ד לענין הרוצה להעשיר או להצפין עיי' שם במג"א וטו"ז, ולא חילק כלל בין מתפלל ביחיד או בצבור ובפרט שיש מ"ד דסב"ל בב"ב דף כ"ה דשכינה בכל מקום ועיי' מג"א סי' ג' כנלענ"ד אבל חלי' לו לסמוך על דעתי למעשה ואין פנאי לחפש כעת בספרים, ויש מקום ליישב בזה קצת מה שהקשה בגמ' ברכות ה' ע"ב דאבא בנימין הי' מצטער על ב' דברים

וכו' שתהי' תפלתו סמוך למטתו ופריך אילימא לפני מטתו ממש והאר"י וכו' שלא תהי' שום דבר חוצץ וכו' וק' מאי דעתי' דמקשן לפי"ז שהי' מצטער ע"ז אבא בנימין הצדיק ומצאתי קו' זו אח"כ בס' חמד משה הובא בפמ"ג מקצתו, ולהנ"ל אפשר לומר לחומר הקו' שכך כוו' אבא בנימין כפי דעת המקשן שנצטער ששני דברים הללו תרוויי' יתקיימו בידו שאחרי שתהי' מטתו נתונה בין צפון לדרום לפי פירש"י ז"ל ראשה ומרגלותי' זה לצפון וזה לדרום, ורוח מזרחית מכוסה לפי"ז בארכו של המטה ולא יתפלל לפי"ז סמוך לקיר, לא יפסיקהו עכ"פ דברים אחרים בין מטתו לחלל חדרו, אלא דוקא לפני מטתו דקבוע עכ"פ ועיי' במג"א סי' צ' ואי"ל בזה:

ומה שכתב כבוד מעלתו למה לא קבלו הנשים עליהם מ"ע דספה"ע כמו שקיבלו עליהם לעשות שאר מ"ע שהזי"ג, אב"א לכאורה מטעם דצריך להיות תמימות, והנשים עסקניות הן בכ"ז עיקר טעמא לפי' הכלבו דפטורות ממעשה"ג, ורק שמחמירים בכ"ז אבל בספירת העומר קלקלתם תקנתם שאם ע"י עסקים ישכחו פ"א מלספור, יכנסו בס' ברכות לבטלה על שבירכו בימים הקודמים ובפרט מארי' דהאי פתא סכל הימים מצוה אחת הוא הוא בעל ה"ג שכל דבריו דברי קבלה, ובפרט ספירת העומר הוא לרוב הפוסקים בזמה"ז רק דרבנן ואף שלהר"מ ז"ל הוא גם בזהמ"ז דאו', הא הוא ז"ל ס"ל דברכה לבטלה הוא דאו':

אבל לפי טעם זה עדיין הי"ל לספור עכ"פ בלא ברכה וכן עושים באמת יש מהן אבל ג"ז אין רגילות בו רוב הנשים, אולם נלע"ד עוד טעם גדול יש בה שאין מחמירין הנשים לקיים מצות ספה"ע, כי המג"א כתב בסי' תפ"ט שם דמי שאינו מבין בלשה"ק וסופר בלשה"ק לא יצא ורובם של הנשים אינם בקיאים היטב במנין הימים והשבועות בלשה"ק לכן מצד חשש ברכה לבטלה כנ"ל אינם מחמירים לספור וקלקלתם תקנתם, אבל א"כ עדיין הי"ל לספור בלשון שמבינים אותן לכן הראשון עדיפא. ועוד י"ל שאפשר דהיינו טעמא דכיון דלרוב הפוסקים ספה"ע דרבנן וטעמיי' דתלוי בהקרבת העומר שאינו נוהג בזמה"ז ואם גם דמדרבנן נוהג גם בזמה"ז לזכרים הוא רק לזכר בעלמא בשביל שעכ"פ בזמן הבית חיובי מחייבי בהקרבה משא"כ הנשים גם בזמן הבית פטורין מעיקר המצוה של הקרבת העומר ומנחה חדשה בשבועות גם מזכר שנעשה עבורו בזמה"ז אינם מחמירים כנ"ל נכון:

כ"ז כתבתי בחפזי בגודל עניי בעו"ה, ומי שנוהג בחסדו כל דור ירחם וירא בענייננו דברי ידינ"פ המכבדו מאד מאד דש"ת באהבה רבה הק' יודא גר"וו מברעזאווא יע"א:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יא

בשו"ע או"ח סי' קי"ד סעיף ח' בימות החמה אם נסתפק אם הזכיר מוריד הגשם עד ל' יום בחזקת שהזכיר, ובסעיף ט' כתב דמהני אם אמר ביו"ט ראשון של פסח צ' פעמים כנגד ל' יום שאומרים אותו ג"פ בכל יום משם ואילך, הרי הוא בחזקת שלא הזכי' ע"כ, והנה בחת"ס חאו"ח סי' כ' חידש דצריך דוקא לומר ק"א פעמים, דיסוד טעם המהרמ"ב ז"ל הוא מהירושלמי, ובנוי על גמ' חגיגה בין עובד, אינו דומה מי ששונה פרקו ק' פעמים למי ששונה ק"א פעמים דגמירא דאינו שוכח ע"ש, ולי העני נ' די"ל ג"כ שהיסוד בנוי על מה דאיתא בגמ' גיטין נ"ז ע"ב גבי ההוא מעשה דיתוש, עד ל' יום עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש, משמע דטבע הוא דל' יום גורמין להיות רגיל בהדבר ואינו מתפעל בו עוד אח"כ לשנותו, ובגמ' ר"י מהדר תלמודי' כל תלתין עיין ר"ה ל"ה ע"א, ובב"י או"ח סי' ק', ולפי"ז הי' נפ"מ לדינא לולא דמסתפינא דצריך למיעבד עכ"פ אחת מהנה, או דלומר ק"א פעמים דוקא כדעת מרן הח"ס זללה"ה דאם גם טעם המהרמ"ב ז"ל לא הי' כדעת הח"ס עכ"פ הדבר בעצמו גמירא דמהני, או בע"כ דצריך דוקא להיות אחר ל' יום, דבזה יש לומר דאחר ל' יום כיון דדש דש, ולא מהני בשאומר כ"כ פעמים כמנין התפלות שבתוך: צ' יום, ואי"ל שאני טבע האדם, דהא גם מהרמר"ב ז"ל גופי' למד כן ממ"ד ריחק נגיחותיו, קירב נגיחותיו לכש"כ עיין בטור, ומתיירא אני בעניותי לומר להעיר על דבר שהוא נגד פסקן של רבותינו הק' ז"ל, רק תורה הוא, אחלי, יכונו דרכי לשמור חוקיו יתברך ויתעלה, ומצינו בגמרא דרב יהודא הוי מהדר תלמודי' כל תלתין יומין נראה ג"כ מהאי טעמא דעד תלתין יומין לא הוי בכלל זכירה עד אחר ל' יום כנלע"ד, ואגב אעורר שדברי מרנא קדישא בעל הח"ס זללה"ה צע"ק שבא על החשבון להיות ק"א פעמים. ולפי דעת הרמ"ך שבב"י סי' הנ"ל שפותחים הצבור רק במנחה אבל בתפילת מוסף שבלחש אומרים עוד מוריד הגשם לפי"ז חסר א' ממנין ק"א, וע"כ שנאמר דמירושלמי מוכח דלא כרא"ש וזה תימה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יב

בעזהי"ת:

לכבוד התו' המופלג וכו' הרבני מו"ה משולם ר"פ נ"י:

מכתב כבודו קבלתי וע"ד אשר שאל אותי לפרש לו כוונת מ"ש בתפלת יכ"ק בווידוי אשר הקלת החמרתי וכו' אך לא להכעיסך נתכוונתי, ובשם רבו הגאון בעל חב"ח אמר שהתיבות (אך לא) במקיף, להכעיסך נתכוונתי, ובפשיטות הכוונה שאומר המתודה

בטצדקי לא להכעיסך נתכוונתי, והנה האמת שגם העושה להכעיס מהני לי' תשובה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בה' תשובה שגם שהעושה להכעיס אין לו חלק לעה"ב כמבואר שם בה' תשובה פ"ג (ועיין בלח"מ שם הלכה ז') ומ"מ מהני תשובה כמבואר שם מ"מ הפשוט לכאו' שאומר שלא נתכוין להכעיס, והקשה מע"כ הלא מונה והולך שם את אשר התרת אסרתי וכו' וכל אלה הדברים הכעסות הם מובן ונוני' דיל"פ שאמר שעשה כן לתיאבון להשיג ממון או כבוד או לתאות נפשו כו' ואולי דהפייטן תיקן אותו בכיון בלשון דמשתמש לתרין אנפין ומאן דידע בנפשו שעכ"פ לא עשה להכעיס יאמרנו ע"ד הכוונה פשוטה הנ"ל ומי שח"ו הלב יודע מרת נפשו שעשה להכעיס יאמרנו ע"ד הכוונה הנ"ל להכעיסך נתכוונתי:

והי"ת ירחמנו ויעזרנו מ"ד כשהגב"ה לעשות תשובה שלימה באמת לא רק משפה ולחוץ ובזכות התשובה נושע תשועת עולמים כאמור בשובה ונחת תושעון כדז"ל אמן ידידו מכבדו. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יג

נשאלתי אודות היתר הכלים שנתבשל בהם בשבת ע"י נכרי לחולה שאב"ס, הנה בשו"ע או"ח אין הדין זה מבואר רק בשערי תשובה או"ח סי' שי"ח אות ה' כתב ובענין הכלים רגילים להורות הכשר לכ"ח ע"י הגעלה ג"פ כמבואר ביו"ד עכ"ל, ובחכמת אדם כלל ס"ו י"ב כתב בפשיטות דהכלים יש להתיר אחר מעל"ע אפילו בלא הגעלה, וכתב הטעם כיון שיש מתירים אפילו המאכל בסי' קי"ג ביו"ד ועוד שהרי י"א שאי"צ הכשר עכ"ד, וצריך לבאר לכאורה מה שכתב ועוד שהרי י"א שאי"צ הכשר, הא היינו הך מש"כ שיש מתירין אפי' המאכל, דהא בהא תליא, לפי המבואר שם בב"י דשיטת דס"ל דמותר אפילו המאכל למוצ"ש היינו שיטת הרא"ה ז"ל בבדה"ב בית ג' שער ז' עיי"ש, ולשיטתו דוקא אין הכלים צריכים הכשר כלל דלא גזרו בבישול נכרי' על הטעם דלא שייך בזה איקרובי דעתא עיי"ש בבדה"ב, וצ"ע קצת הלשון של החכ"א:

והנה באמת קשה כן על הרמ"א ז"ל שבסוף סי' קי"ג ביו"ד שכתב שם המחבר ז"ל כלים שבישל בהם הנכרי צריכים הכשר ויש אומרים שאינם צריכים, וע"ז כ' הג"ה נכרי שבישל לחולה בשבת מותר למוצ"ש אפילו לבריא ואין בו משום בישולי נכרי דכל כה"ג היכרא איכא, וק' כנ"ל לכאורה דהא מאן דחולק בזה הוא הרשב"א ז"ל וסייעתו ז"ל והם הם דפליגו ג"כ בנכרי שבישל בשבת לצורך ישראל, אולם לק"מ לפי דברי הש"ך דלקמן בססי' קכ"ג דכתב שם המחבר דבש של ישמעאלים אסור, והק' שם הש"ך הא דין זה

דהמחבר סמוך על דברי הר"ן ז"ל בתשובה שכ' אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת גדולים חולקים על הרא"ה ז"ל, (ר"ל דבתשו' הר"ן ז"ל רוצה מקודם לומר היתר בדבש הנעשה מיין עם בשמים שמערבים בו ואח"כ מבשלים אותו שאין בזה משום חתנות ותולה זה בהיתר הרא"ה ז"ל הנ"ל בכלים שנתבשל בהם בישול נכרי יעש"ה.) ולפיכך ראוי לנהוג איסור בדבר עכ"ל הר"ן ז"ל בתשובה, ולפי"ז הי' קשה אמאי פסק הרב ז"ל לעיל ססי' קי"ג בנכרי שבישל דמותר, וכן הק' שם הטו"ז, וכ' הש"ך דהאמת דטעות הוא בב"י וד"מ דבתשו' הר"ן ז"ל איתא אחרי שכ' מקודם דהתיר הרא"ה ז"ל המאכל שבישל הנכרי בשבת לחולה דמותר למוצ"ש גם לבריא, אח"ז כתב עוד התיר (הרא"ה ז"ל) בנכרי שבישל לעצמו דבש כו' אבל הכלים מותרים להשתמש בהם אחר הדחה דלגבי געולי הכלים לא מסתבר למימר דגזרו ואסרו בהא משום געולי נכרים כו' ואף אני אומר כו' וע"ז סיים הר"ן ז"ל שם אבל למעשה אני אוסר, ומשמע דבדין הראשון כו"ע מודי ול"ד לדבש של ישמעאלים עכ"ד השיך בהרחבת הדברים קצת, וממילא מתורץ גם קושייתינו הנ"ל דמה שהביא הרמ"א ז"ל בססי' קי"ג דין דנכרי שבישל לחולה בשבת דמותר בלי שום חולק ולא תלה זה בשיטת דין המחבר לענין הכשר הכלים היינו ג"כ מטעם דברי הש"ך ז"ל הנ"ל דנראה מהמשך דברי הר"ן ז"ל בתשובה דבדין זה של הרמ"א ז"ל דמותר התבשיל למוצ"ש בזה ס"ל לר"ן ז"ל דכו"ע מודי בזה, ור"ל חוץ מהרשב"א ז"ל במשה"ב דחולק גם בזה, ולפנינו יבואר דלענ"ד י"ל דגם הרשב"א ז"ל מודה בזה, עיין היטב:

בדברינו לקמן בס"ד.) ולא תליא ב' דינים הללו זב"ז, ואף שהרשב"א ז"ל בהדיא חולק בדין הראשון ג"כ דהיינו בבישל נכרי עבור ישראל שאסור למוצ"ש נראה דכוונת הר"ן ז"ל לפי דברי הש"ך על שאר החולקין על הרא"ה ז"ל כמ"ש הר"ן ז"ל שם בתשובה בסופו, וז"ל אבל למעשה אני אוסר לפי שראיתי קצת מן הגדולים שחלקו על הרא"ה ז"ל ואסרו כלים הבלועים מבשולי נכרים, והרב בעל התרומה מזה הדעת ע"כ ומלשון זה האחרון ראי' לדברי הש"ך ז"ל ודו"ק ואי"ל, עכ"פ מיושב קושייתנו הנ"ל, וממי' ניחא ג"כ מ"ש לעיל בדברי החכ"א דשפיר כתב בלשון ועוד, כיון דיש דמכשירים אפילו המאכל הוא מוסכם יותר וכגון בעל התרומה ז"ל כפי הבנת הש"ך ונודה בדין הכשר המאכל למו"ש ובדין הגעלת הכלים הבלועים מבישול נכרי פליג ואוסרם וע"כ שפיר כתב ועוד הא י"א דגם הכלים אי"צ הכשר והיינו שיטת הרא"ה ז"ל וק"ל:

העולה עכ"פ מדברי בדה"ב הנ"ל שצריך עכ"פ הדחה גם לשיטתו ובזה יש להורות גם אחרי מעל"ע דכ' החכ"א הנ"ל דאי"צ הכשר, עכ"פ יש להזהיר להדיחם עכ"פ. ואני העני בדעת הי' נ"נ לולא דמסתפינא לחדש דבר במה שלא ראיתי עד כה שום רמז בהדיא לדבר

הזה, דיש חילוק גם לענין הכשר כלים שנתבשל בהם בשבת ע"י נכרי אי הי' הבישול נעשה בעד חולה שיש בו סכנה ואף דמותר ע"י ישראל וגם אדרבא קיי"ל בסי' שכ"ח דיש להשתדל שלא לעשות ע"י נכרים אלא ע"י ישראלים גדולים ובני דעת, מ"מ אי אתרמי שנעשה ע"י נכרי בזה דוקא אמרינן דאין הכלים צריכים הכשר מטעם שיבואר לקמן משא"כ כשנתבשל ע"י נכרי בעד חולה שאין ב"ס בזה דוקא פליגי הרא"ה והרשב"א ז"ל: ולא לבד לענין הכשר כלים נ"ל החילוק הנ"ל אלא גם לענין מה שנשתייר מהבישול הזה שבישל נכרי לצורך ישראל, למוצאי שבת ג"כ יש לחלק חילוק הנ"ל ועיין היטב בדברי בדה"ב בשער הנ"ל כ' בהדיא וז"ל אף אני אומר שהנכרי שבא לבשל לחולה והוא בשבת בזמן האסור לנו לבשל שלא אסרו משום בישולי נכרים כלל דלא שייך הכא משום חתנות ע"כ וע"ז חלק הרשב"א ז"ל שם במשה"ב וכתב אדרבא כל שאי אפשר לחולה אלא ע"י הנכרי והנכרי עושה עונו טובה כ"ש דאיכא משום איקרובי דעתא טפי ע"כ משמע מזה דדוקא בחולה שאב"ס שייך שפיר טפי משום איקרובי דעתא, אבל בחולה שיש בו סכנה דשרי גם ע"י ישראל ואדרבא הזריז בזה ה"ז משובח שפיר י"ל דמודה הרשב"א ז"ל להרא"ה ז"ל דלא שייך בזה משום חתנות ומכש"כ די"ל דבחולה שיש בו סכנה דלא שכיחא ודאי דלא גזרו בזה משום חתנות]דומה למ"ש תוספות בפסחים לענין הואיל דלא להתיר בשבת משום חשיב"ס כיון דלא שכיחא לפי"ז מה שכ' הטו"ז בסי' קי"ג ביו"ד שהרשב"א ז"ל במשמה"ב חולק וס"ל דאסור מה שנשאר למוצ"ש מתבשיל שנתבשל לחולה ע"י נכרי בשבת, י"ל בכוונת הטו"ז היינו דוקא בחולה שאין ב"ס בזה פליג הרשב"א ז"ל, אבל כא בחולה שיב"ס ונשאר ממנו למו"ש, ודלא כבעל באר היטב בסי' שי"ח לאו"ח אות ב' כתב בהדיא בשם הטו"ז דגם בחולה שיב"ס אוסר הטו"ז מה שנשתייר למו"ש, ולענ"ד אינו מוכרח לומר כן ואם הי' ס"כ כבאה"ט כן בדעת הטו"ז מצד איזה הפרח נלע"ד דיש לומר עדיין כדברינו הנ"ל דלוני' שמעיין בפנים משמע דפליגי הני רבוותא הנ"ל דוקא בחולה שאב"ס, ומתוך הדברים הנ"ל יש לומר ג"כ על מ"ש בווחהש"ק סי' שי"ח סק"ז דמ"ש במג"א ס"ק הנ"ל בשם הש"ך עמ"ש המחבר ז"ל ואפי' בישל ע"י נכרי אסור בשבת, דבמו"ש מותר מיד, וכתב המחהש"ק דהש"ך לטעמי' אזיל דכ' ביו"ד ססי' קכ"ג דאין בזה איסור משום בישול נכרי ע"ש, ולדברינו הנ"ל אינו מוכרח לומר דאזיל לשיטתו, די"ל דגם לשיטת הטו"ז דאוסר שם מה שנשאר למו"ש היינו דוקא בתבשיל שנתבשל בעד חולה שאב"ס בזה אוסר הטו"ז ופליג על הש"ך עש"ה, אבל הכא המחבר קאי בבישל הנכרי לחולה שיש ב"ס בזה שפיר לכו"ע דבמו"ש מותר

מיד והכוונה רק לאשמעינן חידוש דל"צ להמתין אפילו בכדי שיעשו וכמש"כ המג"א, עיין בפמ"ג בפי' הדברים כנלע"ד נכון לולא דמסתפינא:

ועיין בבאה"ט סי' קי"ג רוצה להביא ראיי' דאסור הנשתייר למו"ש דאם נתיר למו"ש הי"ל לגזור גזירה שמא ירבה בשבילו כמו דגזרו גבי מבשל לחולה דאסור לבריא למוצ"ש ולא אוכל להבין דעתו דאי משו"ה הי' לנו לדון רק אי להמתין בכדי שיעשו למו"ש אבל לא לאסור לגמרי למוצ"ש, ובאמת ל"ש לגזור בכדי שיעשו בזה כש"ך הנ"ל, ועיין בר"ן בסוגי' דהשוחט בשבת, כ' ודבר ברור הוא במבשל לחולה בשבת דמותר לבריא במו"ש מיד דלא בעי' בכדי שיעשו אלא כשנתחלל שבת או בשוגג או במזיד אבל במבשל ברשות שאינו אסור לבריא אלא שמא ירבה בשבילו לא בעי בכדי שיעשו ע"כ. ואגב צריך לי לעורר במ"ש הטו"ז שם בסי' קי"ג דיש עוד ראי' מסי' קי"ב דבמקום שאין פלטר מצוי התירו לו אף של בע"ב וזה ודאי דאחר שיבוא לפלטר מצוי חוזר פת בע"ב לאיסור, וה"נ כן הוא, לענ"ד תמוה זה טובא דהא אדרבא בזה גופא פליגי הרשב"א והרא"ה ז"ל דהרשב"א ז"ל ס"ל דכיון דפ"א הותר נשאר בהיתרו ובתר מעיקרא אזלינן, והרא"ה ז"ל חולק שם עיי"ש בשער ז' בית ג' לעיל מיני' בדין בישול הנ"ל, וא"כ הי' פלוגתייהו הכא מהיפך להיפך וצע"ג לכאורה, אע"כ יש לחלק בינייהו דשאני הכא דס"ל להרא"ה דבכה"ג ליכא חתנות מטעם שכ' וכיון שבישל בעד ישראל נשאר בהיתר, משא"כ בפת פלטר עיש"ה בפנים בבדק ומשמרת הבית.] והוי יודע שאני מסתפק טובא לענין בישול אחר בישול אעפ"י דקיי"ל בשו"ע או"ח סי' שי"ח דאם נצטנן בשבת יש בו משום בישול אחר בישול, אבל עכ"פ לענין בישול נכרי אני מסופק אם גם בבישול אחר גזרו, ואין לע"ע פנאי לעיין אח"ז, עכ"פ יש:

להצטרף זה ג"כ להקל בכלים שבישל בהם הנכרי בעד חולה שאב"ס: העולה מהנ"ל דלענ"ד הי' נראה דבחולה שאב"ס דוקא אסור למוצ"ש לשי' הרשב"א ז"ל אבל בישב"ס גם הרשב"א ז"ל מודה וממילא בזה וודאי יש לומר דאין איסור על הכלים ועכ"פ ראויים דברים הנ"ל לצרף עוד צירוף קצת לדברי החכמ"א דבבישל בלא הגעלה מותר, ובא"א להגעיל עכ"פ להדיח כדעת הרא"ה ז"ל כמש"כ למעלה, כ"ז העליתי לפום ריהטא בעניותי ובעה"ח פה באניהרד אור ליום ט"ז מנחם אב תרנ"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יד

אורך ימים ושנים טובים להמזכה את את הרבים ה"ה כבוד הרבני המופלג בוב"י א"ח כש"ת מו"ה שלום יוסף קליין נ"י סופר סת"ם בק"ק נ"ב יע"א: מכתב כבודו נמסר לידי ע"י

הרבני מהרח"ו נ"י, ויען שהשאלה ל"צ לשעתא, אחרתי עד כה, ותוכן השאלה בתפילין שנמצא באות הדל"ת שבתיבת אחד שמקובל ביד הסופרים לכתוב ד' רבתא שנפסק הרגל של הד' ונשאר אך כמלוא אות קטנה, כיצד משערין בזה אם משערי' הרגל שנשאר לפי ערך ראשה או לפי ערך שאר אותיות הפשוטות דאם משערי' לפי ערך ראשה (כזה ד) אין כאן מלוא אות קטנה, ולדעת הבית אפרים דבסי' ל"ב סט"ז צ"ע אם מועיל כאן הבחנת תינוק, וכמו שיבואר לקמן:

הנה מקודם שנבוא לפשוט ספיקותו דמר צריך לי לפרש דברי הד"מ סי' ל"ב אות ד' שכתב על דברי הב"י שהביא בשם הר"ר מנחם המאירי ז"ל דגם ברגל של ה"א בשניקב באמצעית הרגל תלי' בהבחנת תינוק בינוני וכ' הד"מ באות ד' שמדברי המרדכי שהביא שם הב"י נראה שאין סובר חילוק זה שהרי חילק בין אותיות פשוטות, אבל בה"א וכיו"ב יש לדון בנשתייר כמלוא אות קטנה ע"פ ודברי ד"מ לכאורה הם מקושי הבנה דהיאך מוכח מדברי המרדכי שבה"א וכיו"ב לא מהני הבחנת התינוק הא איהו לא קאמר רק דבאותיות פשוטות כמו ו' או ז' וכדומה אין שיעוריהם באות קטנה דאדרבא אם לא נשאר רק כשיעור יוד פסול, אבל להיפך דבאות ה' וכדומה לא יהי' מהני הבחנת התינוק זה לא נזכר כלל בדברי המרדכי, וע"פ פשטות צ"ל דכוונת הד"מ דכיון דמצינו למרדכי שמחדש דבאותיות פשוטות לא מהני שיור כמלוא אות קטנה אעפי' שבגמ' מנחות כ"ט לא נזכר רמז מזה, בכ"ז קאמר המרדכי כיון דשיור מלא אות קטנה לא נזכר בגמ' כלל בדברי ר' זירא באפסקא כרעא דוי"ו רק התיקון של הבחנת תינוק מסתמא סובר המרדכי גם להיפך באיפסק רגל הה"א וכדומה לא מהני הבחנת תינוק כיון דבגמ' לא נזכר בזה הן בדברי רב יהודה והן בדברי ר' אבא רק התיקון של שיור מלא אות קטנה ולא התיקון של הבחנת תינוק, ובאמת גם בזה יש ליתן קצת טעם יען שהתינוק רואה הרגל השני של הה"א עי"ז יכירו בקל שזה הוא אות ה' אעפ"י שרגלו אחד נפסק באמצעו, יגיד עליו ריעו, כנ"ל לכאורה, ויורה על זה הפי' הלשון שכ' הד"מ שהרי חילק בין אותיות פשוטות שבהן נזכר תיקון כו' וכמובן:

אמנם כד נחיתנא בי' טפי נראה בסד"ש לפ' כוונת הד"מ בדרך נכון יותר והיינו יען שהזכיר הרמ"נ המאירי ז"ל דהבחנת תינוק מהני לענין לצרף החלק התחתון להעליון אם ההפסק רק דק ביותר עד שאין ההפסק מונע לקריאה המתוקנת לתינוק בינוני, ע"ז כתב דע"כ הבחנה באופן זה לא מהני לדברי המרדכי הנ"ל כיון שהאות גופא לעינינו נחלק לשתים ואינו עוד גולם אחד לא מהני בזה הבחנת התינוק, והוא מכוון שאנו רואים שהמרדכי כ' על דברי ר"ז באיפסק כרעי' דו' אייתי ינוקא כו' שגם אות ד' הנראות כמו

י' יש להכשיר ע"י קריאת התינוק, וגם בתוס' שם למנחות כתב בזה בשם רבינו אלי' ז"ל שהי' הדלי"ת כמעט כמו ר' והכשירו ע"י קריאת התינוק, ומוכח מזה דהבחנת התינוק מועיל דוקא בשניכר לעינינו ג"כ האות כראוי ורק שנראה כמעט כמו אות אחרת לזה מהני קריאת התינוק, אבל לא בשהופסק לגמרי ולא נשאר למעלה כדי אות קטנה, והי' הכוונה שלהמרדכי דלעיל שלא מהני שיור מלוא אות קטנה בוי"ו וכדומה משום דשם בוודאי נראה לעינינו כמו יו"ד ושוב לא מהני הבחנת התינוק, אלא שם צריך ארוך יותר ממלוא אות קטנה ובכ"ז צריך הבחנת תינוק ג"כ לחומרא, ואי המרדכי הוי ס"ל כהר"ר מנחם ז"ל מה לי בזה שמלוא אות קטנה הי' נראה כמו יו"ד אם התינוק הי' קורא אותו לוי"ו אם ההפסק לא הי' מונע אותו מלקראו לוי"ו, אע"כ דלהמרדכי לא מהני הבחנת התינוק לקולא אם אינו מונע אותו ההפסק מלקראו כראוי, אלא דוקא הבחנת התינוק דוקא לחומרא כנלע"ד:

העולה מזה דלד"מ לשי' המרדכי שגם בה"א וכיו"ב דצריך שיור מלא אות קטנה צריך ג"כ הבחנת תינוק ורק באותיות פשוטות לא סגי בשיור כשיעור אות קטנה אלא צריך להיות יותר ארוך, והיינו כדברי הבית אפרים שמפרש בדברי הרמ"א ז"ל מש"כ נפסק א' מהאותיות הפשוטות כגון ו' ז' או שנפסק רגל ה'א'ח'ד הכוו' האותיות "ה"א"ח"ד" שבזה צריך ג"כ הבחנת תינוק מלבד השיור כמלוא אות קטנה:

ולא קשה משה"ק מע"כ למה לא נזכר בדברי ר' זירא בגמ' בשנפסק כרעא דוי"ו רק היכר תינוק ולא הזכיר כלל משיור מלא אות קטנה ולדברינו הנ"ל בדעת המרדכי ניחא דאדרבא לא סגי הכא בשיור מלא אות קטנה אפי' אי התינוק קורא אותו לוי"ו כיון דבאמת נראה כיו"ד אלא צריך קצת יותר ארוך עד שלעינינו נראה כמו וי"ו ולחומרא הצריך הבחנת תינוק ולהיפך לעיל בדברי רב יהודא ור' אבא:

ל"צ להזכיר הבחנת תינוק דהתם דמיירי בה"א כיון שיגיד עליו ריעו הרגל שבצד השני בוודאי תגרום לתינוק שיכיר אותו לה"א ובאמת בנפסקו כל הב' רגלים של הה"א יש בזה נפ"מ דבזה לא שייך יגיד עליו ריעו אם נשארו בכל הב' רגלים בכ"א מהם כשיעור אות קטנה דבזה כיד אפרים הנ"ל צריך ג"כ הבחנת תינוק) והראי' לדינו של יד אפרים הנ"ל הוא התוס' בשמעתין שכ' וז"ל מעשה הי' בגט שהי' דלי"ת שב כדת משה בגט קטנה כמעט כמו יו"ד והביא ר"א תינוק כו' ומשמעותו שהי' נראה כדלי"ת רק "קטנה" היתה כמו יו"ד והכשיר בהבחנת תינוק משמע בהדיא שהאות הי' נראה כדל"ת ורק יען שהיתה קטנה, ע"כ הכשיר בהבחנת תינוק, משמע בהדיא באות ה"א צריך תרווי' שיור

כמלוא אות קטנה והבחנת תינוק, והיינו דברי הרמ"א ז"ל לפי פי' הי"א שהוסיף הרמ"א ז"ל אותיות ה' א' ח' ד' דצריך ג"כ הבחנת תינוק:

עכ"פ להנ"ל ספיקו של מע"כ יותר חזקה היכי דצריך לכתוב באתוון רברבין כיון שהעלינו דצריך להיות נראית לאות ראוי גם לעינינו ורק אז מהני הבחנת תינוק וכיון שאנו יודעים דצריך להיות כאן ד רבתא לכאורה צ"ע אם הבחנת תינוק בזה בשקוראו לד' סגי בזה, אמנם לענ"ד נראה פשוט בזה, עפ"י מ"ש הטו"ז בפשי' שחולק על הב"ח שרצה לחלק בין כתב מתחלה האות כהלכתו ונפסק אח"כ שבזה דוקא מהני הבחנת תינוק' ולא בנכתב מתחלה כך, וחולק הטו"ז בזה, והנם באותיות הגדולות כיון שבדיעבד כשר בלא כתב האות רבתא אף שמקובל כך אצל הסופרים, וכמש"כ בקסת סי' ט"ז, ממילא לא גרע משאם כתב שאר אותיות יותר קטן מהראוי דכשר בדיעבד, ומש"כ מע"כ לשון המחבר ראי' נגד הב"א, לק"מ דהא הרמ"א ז"ל חולק בזה על המחבר וכמבואר במ"פ והב"א מפרש כן רק בדברי רמ"א ז"ל, ומש"כ מדברי התניא מלבד דאינו מוכרח הדיוק שכ' מע"כ, עוד בו אטו גברא אגברא קרמית, צריכים אנו לחוש לדעת הזקן ב"א ז"ל,:

ואגב אכתוב מה שנלע"ד על מה שילד"ק במס' מנחות כ"ט הנ"ל דמתחלה הביא הא דרב יהודה תוכו כו' יריכו אם נשתייר כאות קטנה ואח"כ הביא הא דאיפסקא כרע"א דה"א, למה נקט בזה לשון אחר מדברי רב יהודה דהיל"ל גם כאן או ירכו או תוכו, ולכאורה מזה הי' נראה להכריע כפסק הרמ"א ז"ל בשו"ע סי' ל"ד סעיף ט"ו כשיטת שאר פוסקים דגם ברגל השמאלי של ה"א צריך להיות שיור כשיעור אות קטנה, והנה לשון כרע"א דה"א אמר שם לקמן בגמ' בדברי רב אשי ותלו לי' לכרעא דה"א דהיינו על הרגל השמאלי, וא"כ יומתק טובא כלפי שאמר ר"י תוכו דהיינו רגל השמאלי, לפי' הב' שבפירש"י ז"ל כשר בנשתייר כ"ש, ע"כ הביא הא דאגרא שגם ברגל השמאלי היי' כרעא דה"א אמר ר' אבא דצריך שיור כמלוא אות קטנה והיי' כסה"ת שבב"י דקאמר מה לי רגל ימיני מ"ל רגל שמאלי, ולשון הרמב"ם ז"ל צ"ע שכ' בפ"א מה' תפילין ה"כ ואם ניקב בירך של אות עד שנפסקה אם נשתייר ממנה מלא אות קטנה כשר, הלשון ירך שייך רק על רגל שמחובר לראשו וכמו שפירש"י ז"ל בלשון ראשון, וגם בלשון שני הפי' של יריכו כך הוא, וא"כ ק' למה לא פי' הרמב"ם ז"ל שיעור להפסק ברגל השמאלי:

וע"ד השאלה השני' בסופר שעוסק בכתיבת ס"ת ועי"ז מזדמן שלפעמים אינו עוסק בכתיבת תפילין אפי' חודש כולו אם בכ"ז כשבא אח"כ לכתוב תפילין אי"צ לכתוב אותם מן הכתב כיון שכל עיקר הטעם דאי"צ לכתוב תו"מ מן הכתב משום דמיגרס גריסין כדאי' בגמ' מנחות פ"ב ע"ב, ובשו"ע סי' ל"ב, סכ"ט, ומע"כ רצה לתלות זה בב' פירושים

על הא דקאמר מיגרס גריסין אי הפי' שגור בפי כל העולם או בפי הסופרים, והי' תימה בעיני היכן ראה מע"כ הפי' של מיגרס גריסין קאי על הסופר הלא בד"מ סי' מ"ט כתב רק בשם א"ז אם אינו שגור בפי כל העולם כו' והמג"א ג"כ רק אגב ריהטא נקט תיבת סופר לומר שכל הסופרים רגילים בהם דוקא משו"ה רשאי לכתבם אבל לא תלי' בדידי' לחודי', ולא מוזכר תיבת סופרים בד"מ, וראיתי בפנים בא"ז הגדול ה' תפילין וז"ל סי' תקמ"ה ניגרס גריסי' פי' רבינו אליקום ז"ל שכל אדם יודעו בע"פ ולא אתי למטעי והוי כמן הכתב עכ"ל, וכן פי' רש"י ז"ל ורמב"ם ז"ל, ממילא נפשט ספיקותא של מעכ"ה לכאו' בפשיטות, רק מלשון הטור לכאורה משמע דבסופר תליא מילתא וכמ"ש אח"ז, אמנם באמת בעיני יפלא כל הלכה זו לפי פי' הנ"ל הא בפ' של תפילין ומזוזות יש כמה דברים של חסירות ויתירות וא"כ מה מהני ומה ששגורות ה"פ בפי כל אדם הא משו"ה עדיין אינו בטוח שידע לכתוב כראוי החסירות ויתירות ובאמת ראיתי בלשכת הסופר סי' ה' בשם ס' שנות חיים שתיבה שהוא קרי וכתיב צ"ע היאך יקרא אם כפי הקרי או כפי הכתיב יע"ש, וחשבתי דרכי דאפשר לומר דמשו"ה מדייק הטור בלשונו שכ' וצריך שיכתוב מתוך הכתב, ושיקרא כל תיבה קודם שיכתבנה מיהו מפני שסופרים רגילים באלו הד' פרשיות והן שגורות בפיהם יכולים לכתבם בע"פ שלא מן הכתב, הנה הוא תולה הדבר בסופרים וכותב מפני שרגילים והן שגורות, ולכאורה הוא ל' כפול, אע"כ כוונתו רגילים בהו צריך ג"כ משום חסירות ויתירות וגם שגור צריך להיות שלא יטעה, וע"כ צריך לומר דהטור הי' מפרש כן בתיבת מיגרס גריסין דתרתי בעי, ואם כנים דברי בפי' דברי הטור הי' מתורץ בזה קו' היד אפרים בסי' ל"ב סקמ"ב שכ' המג"א שאם כותב מתוך הכתב אינו צריך לקרות בפה כו' משום דתפילין מיגרס גריסין והק' היד"א היכי מיירי אם שגור בפיו אי"צ לקרות מתוך הכתב יע"ש, ולדברינו הנ"ל ניחא דאעפ"י ששגור בפיו קריאת התיבות כמו כל אדם אבל אינו רגיל בהם לענין חסירות ויתירות, ע"כ צריך לקרות מתוך הכתב דייקא, כנ"ל נכון בסד"ש והמחבר קיצר לפי"ז במחכ"ק בלשונו:

וסמך על המבין עיין מ"ש בטור, ולפ"ז יש מקום שפיר לחקור כספיקו של מע"כ כיון שלא כתב תו"מ זה שלשים יום, ובגמ' דרב יהודה מהדר אתלמודי' כל תלתין יומין כגמ' דר"ה ל"ה ע"א עיין בב"י סי' ק': אמנם נראה לתרץ על קו' לעיל דמה מהני שגורות לענין חסירות ויתירות דע"י ששגורות בפי כל אדם כל יומא עי"ז הסופר כשאומרם זוכר ג"כ החסירות ויתירות כמנוסה, וממילא הדר הו"ל כמו שהחסירות ויתירות שגורות במחשבתו כצ"ל וממילא הדר נפשט ספיקותו בזה, ומשום דטרידנא טובא לא אוכל

לחפש בספרים המיוסדים על הלכות הללו, והי"ת ברח' וחסה"ג יצילנו מכל מכשול ותקלה, יאר פניו אתנו סלה. דברי ידידו הדש"ת, הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן טו

שמחת החג הק' הבעל"ט, ושלום וכל טוב בגורלו יעל, לה"ה התלמיד החשוב הרבני המופלג חרוץ ושנון ירא ד' מרבים הקצין מו"ה יצחק יעקב גלאנץ נ"י:

מכתבך קבלתי לפני כמה שבועות ומחמת הטרדות הסובבות אחרתי עד כה בשגם הענין איננו מצוה עוברות כי עוד פנאי להשיב בזה קודם יו"ט: והנני במעט דברים בעזהשי"ת ע"ד אשר שאל בענין הנחת תפילין בחוה"מ שיש שם איזה יחידים מהנוהגים כספרדים, ורוב הקהל דשם המה מתנהגים במנהג אשכנז ומניחין תפילין בחוה"מ וכ"ז שהי' מע"כ רק יחיד בדבר זה לא הי' משגיחין עליו בד"ז ולא הי' נראה כאגודו' ועתה שניתוספו איזה בע"ב שגם כן מתנהגים בזה כספרדים שאינם מניחין תפילין בחוה"מ, מה יעשו עתה אם אין בזה משום לא תתגודדו כיון דמקצת מתנהגים כך ומקצת כך, הנה בוודאי אם הי' באפשר שיעשו להם מנין בפ"ע בוודאי מהראוי לעשות כן כי לכתחלה אין לכנוס בסברות לענין איסור דלא תתגודדו דהוי דאורייתא כמ"ש הפר"מ בסי' תצ"ג, ובמנין בפ"ע לע"ד ליכא משום ל"ת דהוי כמו ב' ב"ד בעיר אחת, ובב' ב"ד בעיר א' אפילו שא' הוי רובא מבואר בגמ' שהביא המג"א דהיינו ביבמות י"ד ע"א דלמסקנא דבב' ב"ד מותר אפילו כשהם רובא, ע"ש היטב כנלע"ד בסד"ש:

אמנם זה הי' ניחא אם הם תמיד כנסי' בפ"ע, אבל כשהם עושים הכנסי' רק באקראי צ"ע בזה, ואין לחלק ולומר דהכא משום דלדברי הזוהר שהביא הב"י בסי' ל"א משום חשש איסור מיתה ח"ו דאית בי' בהמניח תפלין בחוה"מ רשאי לעשות אגודות אגודות, ז"א דהא בגמ' יבמות הנ"ל הק' כן על פלוגתת ב"ש בענין צרת הבת דג"כ איסור כרת אית בה ובכ"ז פריך משום אגודות אגודות, וגם שם אח"כ בגמרא כדפריך על פלוגתת ר"א ורע"ק לענין מכשירי מילה בשבת ודקארו לה מאי קארו לה מתרץ דס"ד משום חומרא דשבת כמקום א' דמי קמ"ל, אמנם זה אינו דקו' הגמרא בהנ"ל ע"כ דלהני דמקילין שיחמירו שלא לעשות ליכנוס באיסור כרת. אבל להיפך להכריח להני דמחמירין או דקיי"ל כדעת האומר שיש בזה איסור מית' אין להכריחם להקל משום חשש לא תתגודדו כנלע"ד לכאו', וגם לענין פלוגתת בני ריינים ע"כ צריך לומר לפי' הנ"ל דמה שכ' המג"א בסי' תצ"ג כשנתקבצו כולם למק"א צריכין לעשות מנהג שוה ג"כ הכוונה שיעשו המנהג ויכריחו להמקילים שלא לעשות כנ"ל לולא דמסתפינא, וכמו ראי' אפשר לומר מהא

דכ' הרמ"א ז"ל בסי' ל"א וכן נוהגין בגלילות אלו להניחם במועד וכו' אלא שאין מברכין בקול רם בב"ה וכו', ותמה הטו"ז ע"ז דכלפי שמיא מי מחלקינן בין סתר לגלוי, והי' נ"ל לפרש דטעם הרמ"א ז"ל שאם יברך בקו"ר ויהי' שם מי שאינו מניחם יהי' נראה כמו אגודות אגודות ע"כ טוב יותר שלא יברך בקו"ר ועי"ז שבפעם אחר מברכים בקו"ר ובחוה"מ אין אומר ואין דברים של הברכה בקו"ר ידעו שחוששין גם המניחין לדעת האין מניחין ולא יהי' נראה כ"כ כמו אגודות כן הי' נ"ל, ואח"כ מצאתי בא"ר שכתב ג"כ קרוב לזה דע"כ אין לברך בקו"ר משום מחלוקת, ור"ל שיהי' שם יש שאינם מניחין ויבוא לידי מחלוקת, עכ"פ יש ראי' מכאן שיזדמנו בכנסי' א' מניחים ואינם מניחין, ולפי"ז דיו שאינם מכריחים לאחרים שלא להניח אבל להכריח להמיעוט לעשות להניח ולעבור לפי דעתם על חשש איסור מיתה ח"ו בודאי זה אינו ויניחו להם מנהגם, ואולי יש אופן להמציא להאינם מניחין שיניחם שלא במקומם של התפלין דאז הוי רק כמו טלטול בעלמא דליכא איסורא בחוה"מ, ויותר עדיף עכ"פ מ"ש לעיל לעשות להם כנסי' בפ"ע אם אפשר בכך או עכ"פ באותו ביהכנ"ס יעשו להם מנין בפ"ע אחרי שכבר יגמרו שאר הצבור תפלתם, וגדול השלום, והשי"ת יברך אתכם בכ"י בברית שלום והחכם עיניו בראשו:

כתבתי למען שלא להשיב ריקם ויומא קא גרים שלא להאריך במכתב, אוה"נ החותם בברכת שמחת החג הק' הבעל"ט תחוגגהו בדיצות ובכשרות ועינינו תראינה ב"ב כשיוציאנו הי"ת מבין הגליות בכושרות ולאכול בעיר קדשינו מן הזבחים ומן הפסחים בקדושות החבורות המצפה לישועה ולמאורות. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן טז

אשר בקודש נאדר ולו ההוד ודהדר. חיים וכ"ט ישדר בחודש אדר לכבוד ידינ"פ אהובי הרב הגאון חריף ובקי בנש"ק כש"ת מו"ה ר' אברהם יוסף נ"י האבדק"ק חוסט יע"א:

הגיעני הספר ערוגת הבושם ממר אביו הגאון והקדוש זצללה"ה ולא באתי עד כה להחזיק טובה בכתב למ"כ הד"ג נ"י על זה,:

אשריכם שזכיתם לכך להאיר לישראל מתורת אביכם הגאון ז"ל, ואני שולח מחירו על הבי"ד ובאתי בזה רק במעט דברים על מה שכ' בס' תשו' עה"ב סי' ז' שאין נכון להניח הבית העשוי מנייר על תפלין של יד כדי להגן עליו שלא יתקלקל התפלין ש"י, ואנא כד הוינא טליא ראיתי מההה"ג המנוח מהר"י ז"ל שהי' רב בק"ק ראאב יע"א שלמדתי אצלו איזה חדשים קודם שנעשה לרב והי' דר בברעזאווא יע"א שעשה כן להניח תפלין ש"י

הבית של נייר להגן עליו ולשמרו כדי שלא יתקלקל ולפעמים נעשה בו נקב שחששו לפסול בזה כמבואר בתשו' מהרמ"ש ז"ל וכמדומה שאמר כן הג' הנ"ל בשם מהר"מ שי"ק ז"ל ואח"כ כשבאתי לבאניהאד יע"א אמר לי תלמיד נאמן של מהרמ"ש ז"ל שאמר בשם מהרמ"ש ז"ל ששמע מפה ק' אם היו הגדולים מסכימים עמו הי' גוזר שכל אחד יניח על התפלין של יד הבית העשוי מנייר יען שכמה קלקולים באים מזה כמובן, וע"כ עיינתי קצת בזה. והנה באמת הא דרצה בתשו' ערוגת הבושם להתיר לכאורה ושאין בו משום דמניח דבר שאין בו קדושה כ"כ על התפלין ש"י והיי' כיון דנעשה לשומר על הבית שרי ומביא ראי' ממג"א סי' כ"ח ס"ק ד' יע"ש באורך האמת שדברי המג"א בזה נפלאו ממני, שהמעיין בפנים בדברי תוס' שם בב"ב דף י"ג ע"ב שכוונת תוס' דע"י שעושה עמוד בפנים והי' נראה כאלו נעשה התורה לנ"כ שומר ע"כ:

אבל לא נזכר בדבריהם שכל דבר הכרוך ע"ג חבירו יהי' שומר, וממילא נלע"ד במחכ"ק המג"א לא קשיא מה שהקשה ממגילה כ"ז מיכרך היכי כרבינן הא קא יתיב דפא אחברי' כו' אלא כיון דלא אפשר שרי, וק' מאי ראי' מזה הא גבי כריכה נעשה א' שומר לחבירו, ולהנ"ל ניחא כמובן:

אמנם עכ"פ הסברא אמתיית כיון שהוא טפל להתפילין לצורך שמירת התפלין אין בו חשש מה שמונח עליו וכמש"כ המג"א שם ממטפחת הספרים ובתשו' נוב"י מביא ג"כ ראי' מסדין בסוכה דהבטל לגבי' המצוה אינו צריך להיות ממינו דוקא, והה"ד בתפלין שדבר הבטל לגבי' אינו צריך להיות ממינו יע"ש בסוף התשו' א', והא דבפירס עליה סדין מפני הנשר פסול אעפ"י שהוא לשמירה, התם מילתא אחריתא אית בי' יען שהוא גופי' הוי סכך פסול, אבל בלא"ה כל לשמירה בטל לגבי', ויעיין בתשו' ח"ס חיו"ד סי' ר"ד מה שמיישב דברי הנוב"י שם במקואות לפי הנ"ל ואכ"מ:

ועוד ראיי' מדברי תוס' ב"ב הנ"ל דהא רק כתבו שגנאי הוא שהתורה גנאי להם שיהי' שומר להנ"ך אבל שאר שומר רשאי לנוח עליו, ועוד ראי' עפ"י מ"ש בסי' ל"ב סמ"ח בצפה עליהם עור בה"ט פסול כו' הא שאר דבר כשר והיי' לאותו פירוש דלא קאי על עור ש"י גופי' רק דקאי על עור אחר עב"י והא דחשש בערוגת הבושם למ"ש בתשו' ת"ש שע"י הבית של נייר לא יראה התפלין ש"י פני האויר והראה בזה מקום מדברי תוספות מנחות ל"ה ד"ה מעברתא ויש מפורשים מעברתא רצועה קטנה שמעבירין למעלה על בית תפלין ש"י, וכ' התוס' שאין לפסול משום שאינו רואה כל הבית את האויר חדא דלא שייך אלא כי חיבר ביתא אחרינא כו' ועוד דל"ש כן אלא בתפלין ש"ר, ועוד כי הרצועה אינו מכסה כל הבית כו' ע"כ, ואחרי שבנ"ד מכוסה כל הבית עם המכסה שעליו ואין

היתר רק מכח ב' תירוצים הראשונים, אבל לפי תי' ה"ג הי' מקום לפסול בנ"ד וע"כ מיאן בתשו' ערוגת הבושם לעשות כמכסה זה על הש"י, ואף שהי' מקום לתקן לחתוך קצת מב' צדדים של המכסה, מ"מ חשש מטעם שכתב בפ"ת הנ"ל במוסיף על התפלה, הנה לא מצאתי בש"ת לאו"ח ד"ז, ופתחי תשובה על או"ח אינו לפני, ומ"מ סברא זו לא סבירא לי' כמ"ש לקמן בסד"ש, ומקודם אומר רק דלדעתי ל"צ לתקן כלל מב' צדדי המכסה דתוס' לא הצריך לזה הטעם השלישי רק בנידון שלהם דהרצועה קטנה ההוא שהיתה קבועה שם תמיד ולא זו הרצועה שהי' לכרך הכריכה שאח"כ אלא רצועה קטנה, ועי' דברי תוס' על הראש שהרצועה נעשית לכסות את הקמטים, והיתה קבועה שם תמיד וע"כ אם הי' שייך בשל יד שצריך לראות את האויר הי' שייך לפסול גם בזה, אבל בנ"ד שאין דבר זה קבועה שם רק אחר הנחת תפלין קודם שיתן עליהם הבית יד של הבגד נותן עליו הבית של נייר להגן ולשומרו:

לע"ד לית שום חשש גם לתי' הג' של התוס' בשגם שכל הפוסקים ראשונים ואחרונים נקטו לסתמא שבשל יד ל"צ לראות את האויר ואדרבא ר' ישמעאל דרש מנחות ל"ז לך לאות ולא לאחרים לאות ומדברי רב אשי ואמימר שם נראה בהדיא שהפי' של לך לאות ולא לאחרים לאות נאמר לעכובא ג"כ יעיי"ש, ואדרבא לענ"ד לכאורה ראי' ברורה דשרי ממה שהצריך רש"י ז"ל בסנהדרין מ"ח ע"ב בציפין זהב דפסול משום דהוי הלממ"ס ומעור בהט"מ פסול מקרא דלמען כו' מן המותר בפיך, משמע הא בלא"ה כשר ופשיטא להב"י בשם המרדכי דבטלה עליהם עור בהט"מ דהפי' בעור של התפלין גופיי' מיירי] אבל בטלה עליהן עור אחר כשר אפילו מבהט"מ, א"כ בוודאי ליכא שם חשש אחר אלא אפי' לאותו פי' של הב"י בשם המרדכי דמיירי עור אחר ע"ג עור התפלין מ"מ דוקא מבהט"מ מצד שצריך מן המותר בפיך, ומזהב דפסול מצד הלממ"ס והא ראיי' שבב"ח כותב לפי שיטה זו דבעור טהורה ע"ג עור טהורה יש דפסול מצד בל תוסיף, ומ"מ בכה"ג דנידון דידן לא מצאתי שום יסוד לפוסלו, ומהנ"ל לע"ד מוכח דלא כפ"ת שכתב דהוי כמוסיף על התפלה לע"ד משום רש"י ז"ל שם בסנהדרין שפי' טלה עליהן לשון טלאי כלומר חיפן בעור כו' משמע בהדיא דפי' כפי' הב' דקאי על טולה עור אחר (שזה הלשון "טלאי") עיין ערוך ערך טלה, ודוקא מבהט"מ פסול או בזהב מצד הלממ"ס ולא בדבר אחר כנלע"ד, ואח"ז ראיתי שכבר האריך הנוב"י מאד בפי' הברייתא הנ"ל בסי':

א' מהדו"ק והעלה להלכה שאין שום חשש כ"א על גוף הבתים, אבל לא במה שנותן ע"ג ובסוף כ' אפי' יהיבנא לפ' דציפן וכו' היינו על הבתים, אבל דוקא דבר העומד בפני עצמו אבל לא מה דשייך לנוי התפילין ע"כ, וממילא לדברינו הנ"ל בהה"ד מה ששייך

לשומר לתפלין דינו כמו לנוי, וע"כ לפע"ד לא ידענא שום דקדוק זה במה שנותנים דבר עב להגן על התפלין כדי שלא יתקלקלו ע"י הבגד שנותן עליו, ואפשר מה טוב לכתוב עליו באותיות שזה נעשה לצורך שמירת התפלין, ועביד ומהני ממילא כדי שלא יראה בחשש היותר רחוק כמוסיף על התפלין, ומה שהקשה בנוב"י שם סתירה בדברי פי' רש"י ז"ל שבסנהדרין פי' ציפן זהב הלממ"ס הוא, משמע שזה גופי' הלממ"ס, ובמגילה כ"ד ע"ב פי' ציפן זהב נמי כתיב למען תהי' תורת ה' בפיך כו' עיי"ש בר"ן, ולפמ"ש לעיל תרי מילי נינהו דשם בסנהדרין בברייתא קאי על מי שציפה על הבית של תפלין עור אחר מבהט"מ או מזהב שבזה פי' בזהב מצד הלממ"ס וכמו שהכרחנו לעיל מלשון טלאי, וכאן במגילה במשנה שנינו ציפן זהב ונתנן כו' ה"ז דרך החיצונים ופי' הר"ם ז"ל הם הכופרים בתורה שבכתב ושבע"פ כו' שם קאי שעשה הבית על התפלין גופו מזהב ע"ז שפיר כתב רש"י ז"ל שיהי' הכל מבה"ט כנלע"ד, כ"ז כתבתי לפום ריהטא כי הגיעו הימים שצריך לעסוק בטרדות והלכות חג הקדוש הבע"ל יחגגהו בדיצות ובכשרות ועוד קודם התקדש ליל חג נתראה פא"פ בקבוץ כדח"י בתוככי ירושלים תובב"א המצפה לרחמי שמים ולישועתו כה"י תמיד. הק' יודא גר"וו:

אח"ז מצאתי בתשו' ד"ח ח"א תשו' א' לאו"ח העלה ג"כ בענין כזה דכל לחזק ולהגן שרי ואין חילוק או בקצתו או בכולו ובציפן זהב כו' שאני דהוי כבית אחת משמעותו דמחובר בהדי הדדי והוי כבית אחת ופסול מצד דלא הוי כולו ממותר בפיך, אבל בלא"ה שרי:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יז

בעזהי"ת עש"ק לס' ויקהל בעת"ר לפ"ק:

שלום לך אהובי התלמיד החשוב והחביב הב' המופלג בתורה ויראת ה' אוצרו חרוץ ושנון ר' אהרן עקיבא גאלדבערגער נ"י:

ראיתי את מכתבך אשר כתבת להב' משה נ"י שישאל את פי בענין מי שנשמטה ידו השמאלית ואינו יכול בשום אופן להניח תפלין בעצמו, אם יכול אחר להניח אותם על ידו והוא יברך, ואם לא יכלו להניחם גם ע"י אחר אי יניחו לו התפלין על ידו הימנית, הנה כבר כ' בתשו' מהר"מ שיק ז"ל סי' ט"ו על ענין קרוב לזה במי שאינו יכול להניח תפלין בעצמו, דפשיטא לי' דמצות תפלין הוא להיות מונחים על זרועו ועל ראשו וכנאמר בפ' קדיש והי' לך לאות על ידך וגו' ובפ' והי' כו' והי' לאות על ידכה וגו' ומביא ראי' לזה שהמצוה להיות התפילין מונחים וקשרים דוקא, ואני העני כוונתי בגוף הדבר לדבריו הקדושים בזו והבאתי עוד ראי' לזה מהא דתניא מנחות ל"ז ע"א גידם וכו' אחרים אומרים

ידכה לרבות את הגידם עמג"א סי' כ"ז סק"ג דלפי התוס' שם במנחות הנ"ל מניח גידם בימין. וכן הביא מג"א ספרי שכ' בהדיא דגידם מניח בימין ע"כ. וע"כ דמיירי שאחר מניח לו ולא שייך בזה לומר כל מה דאיהו לא מצי עביד לא מצי שוי שליח עמ"ש בזה בתשו' מהרמ"ש ז"ל הנ"ל, ואני העני אוסיף בו לפמש"כ בקצה"ח בחו"מ סי' קפ"ב על דברי תוס' דבמצוה שבגופו לא שייך לעשות שליח כ' הוא ז"ל באמת כגון הקשירה בתפלין בודאי רשאי ויכול לעשות שליח לזה כי שלוחו של אדם כמותו רק התורה הקפידה על הגוף של ישראל שצריכין שיהי' התפלין מונחים על גופו דוקא וזה הוא דבר שממילא ועל דבר שממילא לא שייך שליחות כרא"ש נדרים דף ע"ו לענין שמיעת השלוח לנדרי אשתו יע"ש, ואני בעניי אמרתי בזה במק"א שזהו טעמו שאז"ל בברייתא שתהא לקיחה ביד כאו"א ויליף לה מולקחתם, דלכאו' סד"א דהתורה הקפידה רק שיהי' מנענע את הד' מינים ולא שצריכין ליגע בגוף של אדם וממילא הי' מהני שליחות גבי' לפי דעת קצות החושן הנ"ל קמ"ל בברייתא דלא אלא שצריך שיהי' לקיחה ביד כאו"א ולא מהני שליחות ומתורץ קו' כפ"ת למה צריך קרא ללקיחה ביד כאו"א תיפוק לי' דהוי מצוה בגופו כו' ולהנ"ל א"ש ואכמ"ל, ועכ"פ בנ"ד כיון דמניחים לו התפלין על גופו בקשירה הראוי לענין הקשירה שפיר אמרינן דשלוחו כמותו, כנלע"ד בס"ד לפשוט, ואם ח"ו אין יכולין לקשור לו בשמאלו הדרי' לדינא של מג"א בס"ק הנ"ל שהעלה להלכה בגידם שיניחו לו על יד ימין בלא ברכה והה"ד בנ"ד, ועמג"א סי' כ"ז סקי"א לענין יש לו מכה או מכוה דעציין לסס"י ל"ח לומר דמצער פטור עמחהש"ק, ושם בסי' ל"ח כ' המג"א דע"כ רק באי אפשר לו ליישב את דעתו, אבל באפשר לו ליישב את דעתו בודאי מחוייב ובודאי כל ירא ה' מתאמץ ליישב את דעתו כדי לקיים מצות תפלין וכדאי המצוה הנפלאה להביא בזכותה רפואת תעלה ובזכות מצות תפילין מאריכין לו ימיו כאז"ל כתבתי כ"ז בנחיצה אוה"נ. ודברינו רק אליך בתורת תשובה לשאלתך אבל חס לי להורות באתרי אחרינא, לכן חוס בזה לעשות כראוי, ד"ש לכבוד אביך י"נ נ"י:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יח

ברכת שמים מעל יבוא ויעל על ראש ידידי הרב המופלג חו"ש כש"ת מו"ה נתנאל מאיערזאהן נ"י שו"ב ומו"צ בק"ק טשארנאבצא יע"א:

על מה ששאל במי שצריך לאכול בט"ב אם לא יניח תפלין בבוקר כשאר בנ"א, תמיהני: מה שאלה בזה דמה שייכות יש להנחת תפלין לתענית אטו עינוי א' תלוי בחבירו, מכש"כ דמה שאין מניחין תפילין בבוקר אינו משום עינוי אלא מתורת אבל ואדרבא מי

שצריך לו לאכול בט"ב בוודאי ראוי לו שלא להניח תפלין בבוקר לפי המנהג שנוהגין שלא להניחם בבוקר דהא טעם המנהג כ' הטור משם מהר"מ מר"ב ז"ל דאין להניח תפילין כמו ביום הראשון של אבל שאין יום מר יותר ממנו, וכיון שהחולה אוכל אדרבא צריך עוד יותר לעשות דבר המזכירו ביום המר והנמהר בעוה"ר, להתמרמר ולהתאבל על חורבן ביהמ"ק ע"י והאמת שהטור מביאו מהרא"ש ז"ל דחייב בת"ב בתפלין ושכן סברת הרמב"ם ז"ל מדברי רבינו האי ז"ל יע"ש בטור סי' תקנ"ה, וע"כ המנהג לצאת ידי שניהם שבבוקר אין מניחין כמהר"מ מהר"ב ז"ל הנ"ל אבל במנחה מניחין לצאת ידי שיט' הרמב"ם והרא"ש ז"ל ואותם שמניחים בביתם בבוקר ניחא שיוצאים ידי שיטת מהר"מ הנ"ל במה שאין מניחין בכל סדר התפלה וזה מזכירם להתמרמר על יום המר הזה בעוה"ר, וגם יוצאים ידי שיטת הרמב"ם והרא"ש ז"ל ועוד דבציבור צריך להם שלא לשנות משאר הצבור ותנן אל תפרוש מן הצבור ושפיר הורה הרב ההוא שלא להניחם בבוקר כשאר כל אדם כפי המנהג. ידידו הק' י"ג,:

שו"ת זכרון יהודה - סימן יט

בעזהי"ת יום ד' כ"א סיון העת"ר לפ"ק. שלום וכט"ס לכבוד אהובי התלמיד החביב הרבני המופלג בתורה ויראה חרוץ ושנון מוכתר במע"ט כש"ת מו"ה יהודא ליבש שטערן נ"י:

מכתבך קבלתי ושמתי דברים בפיו של תלמידי אחד אשר הלך לשם והבטיח שימסור לך הדברים פא"פ, וככל אשר שאלת עשיתי, וה' יתברך ירחם ויושיע לעם קרובו בב"א, ומה שכתבת שבדעתך להתחיל להניח בכ"י תפלין דר"ת ז"ל, הנה ידעת מש"כ בשו"ע או"ח ל"ד ס"ב ירא שמים יוצא ידי שתיהם ויעשה שתי זוגות כו' ואח"כ בסעיף ג' כ' לא יעשה כן אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות, ונראה דזה אינו סותר למ"ש בסעיף ב' דכל ירא שמים יצא ידי שניהם דהמעיין בב"י דהאי דס"ב יוצא כן מתשו' אשכנזית דכ' שם הואיל ולא נהגו (להניח דר"ת) מחזי כיוהרא ועל זה כתב ואין ליטול את השם אלא מי שמוחזק ומפורסם בחסידות ע"כ דמשמע מזה די"ש שאינו מפורסם בחסידות יניחם בצנעא וכמ"ש בס"ב, אמנם כבר כ' בשע"ת וברכ"י שבמקומות שרוב תופשי התורה ומקצת בע"ב מניחים דר"ת לא מחזי כיוהרא. והנה בשו"ע סי' הנ"ל כ' לומר רק ב' פרשיות בתפלין דר"ת שמע והי' א"ש והעולם נוהגין לומר כל הג' פרשיות וכבר האריך בזה בתשו' מהרמ"ש ז"ל תשו' כ"ג. ואני שמעתי שמרן הח"ס ז"ל וכמדומה שכ"כ בליקוטי חב"ח לא אמר כלל ק"ש בתפלין דר"ת משום מאז"ל כל הקורא ק"ש בלא

תפלין ה"ז כמעיד עדות שקר רק למד בהם איזה שיעור, ובאמת תמי' שמהרמ"ש ז"ל לא הביא כן בשמו והוא ידע תהלוכות החת"ס ז"ל, ועכ"פ כיון שנהוג עלמא לומר בהם כל הפרשיות, אין לשנות, ותקבע לך ללמוד בעודם עליך איזה שעור קבוע, וא' המרבה וא' הממעיט ובזמן הקיץ שאחר התפלה כבר עבר זמן ק"ש, אם אפשר להניח בביתו קודם לכתו לבהכנ"ס הב' זוגות ולומר בהם ק"ש, ולהתנות תנאי כפול אם אח"כ בעת התפלה יהי' עוד זמן לומר ק"ש בזמנו, יקיים אח"כ מצות ק"ש ועתה כקורא בתורה, ואם לא יהי' אח"כ זמן של ק"ש בזמנו ותפלין דרש"י הם העיקר יקיים עתה מצות ק"ש ואח"כ כקורא בתורה וכן בתפלין דר"ת יאמר אח"כ, ואם לא יהי' אח"כ זמן ק"ש ותפלין דר"ת הם העיקר ולא יצאתי בתפלין דרש"י ז"ל ק"ש עם תפלין אקיים עתה מצות ק"ש בזמנו ואח"כ כקורא בתורה:

הכלל לקיים חבר אני לכל אשר יראוך ולשומרי פקודיך, יראוך קאי על תפלה כדז"ל ע"פ ייראוך עם שמש ולשומרי פקודיך היינו ת"ת כדז"ל ושמרתם זו משנה, תתחבר למתנהגים בחסידות ולומדי תורה ועכ"פ בשבת תתלבש כובע ישועה בראשך שקורין "סאמיטהוט" עכ"פ, הית"ב ברחמיו ירחמך ויברכך בכ"י לאיושט"א ותזכה לעשות חיל מתוך הרחבה כאו"נ ונפש הטרוד מאד מרוב דאגות וצער אחב"י ומצפה להית"ב לשמוע בקרוב בישועתן של ישראל. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כ

הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' תפלין הלכה י"א כ' וכל המניח תפלין לכתחלה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, עכ"ח דסבר כריה"ג דקרא זה קאי על תפלין ולא על מצות פסח וס"ל כר' יוחנן מנחות כ"ז ע"ב השמר דעשה הוי לאו, נראה בס"ד דלדעת הרמב"ם ז"ל לאו זה נאמר דוקא על המניח תפלין בלילה, ואין כוונתו דלדעת ריו"ח יש מצות ל"ת ג"כ בקיום מצות תפלין, כך נ"ל ברור והנה ראיתי בתשו' מרן מאוה"ג ח"ז רע"ק איגר זללה"ה סי' קס"ט קו' מבנו הגאון ר"ש איגר ז"ל דהוי ס"ל לפשיטות דלריו"ח אליבא דריה"ג מי שאינו מניח תפלין עובר בלאו ואיהו כתב כן למ"ש תוס' בר"ה דף ל' ע"א דלריו"ח דס"ל השמר דעשה הוי לאו א"כ לרע"ק דקרא דושמרת קאי על מצות פסח הוי מצות פסח בלאו, א"כ לפי"ז לריה"ג דקאי הקרא על מצות תפלין ה"נ באינו מניח תפלין ביום עובר בלאו, א"כ יקשה מסוגי' דעירובין צ"ו ע"א דמוכח מההוא ברייתא דמיכל בת שאול שהניחה תפלין דע"כ ס"ל

דשבת זמן תפלין, וקשה דלמא ס"ל דשבת לאו זמן תפלין ודרש ושמרת כריה"ג דהוי קיום לאו ג"כ בהנחת תפלין, משו"ה חייבת:

בתפלין כמו כל לאוין שהזי"ג ע"כ, והנה קושי' זו ביותר קשה על הרמב"ם ז"ל שכ' כן בהדיא דיש לאו בקרא דושמרת לענין תפלין, אמנם למש"כ למעלה בס"ד דלאו זה רק נאמר על המניח תפלין בלילה דממקרא זה דרש ריה"ג ימים ולא לילה, ולענין המניח תפלין בשבת לא כ' הרמב"ם ז"ל דעובר בלאו אע"ג דס"ל דשבת לאו זמן תפלין כמש"כ בהלכה י' אמנם זה דאין שבת ויו"ט זמן תפלין לאו דריש מקרא זה כריה"ג אלא כרע"ק ונכתוב בזה לקמן בס"ד, ועוד מוכרח כן מדלא כ' הרמב"ם ז"ל לעיל ריש ה' תפלין כשמונה המצות לא מנכה לאו זה אע"כ כנ"ל:

ואביא עוד ראי' למש"כ מגמ' קידושין ל"ד ע"ב ואי כתב רחמנא ראי' ולא כתב תפלין הו"א אקיש תפלין למזוזה צריכא ולכאו' עדיפא מני' הו"ל למינקט דהיקש למזוזה הוא דוחק כמ"ש בגמ' שם לעיל דלמזוזה הוקש רק בפרשה ראשונה ולא בפ' שני', משא"כ לת"ת הוקש גם בפ' שני' ע"ש, והי"ל לומר דהו"א תפלין נשים חייבות דס"ד ושמרת את החוקה כריה"ג השמר דעשה הוי לאו כריו"ח ע"כ צריכא, ודוחק לומר דגמ' ר"ל צריכותא לר"א דפליג על ריו"ח במנחות שם, דזה דוחק דהא עכ"פ ס"ד לומר כריו"ח, אע"כ כמש"כ למעלה דגם לריו"ח אליבא דריה"ג לא נאמר לאו בעיקר מצות תפלין אלא קאי הלאו רק על המניחן בלילה, ולק"מ קו' הנ"ל במחכת"ת, כנלע"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כא

בעזהי"ת ברחוהסה"ג:

לסוגי' דמ"ע שהזמ"ג, שבת ויו"ט לאו זמן תפלין:

א) המחבר באו"ח סימן ש"א סמ"ב פסק המוצא תפלין בשבת בבזיון מכניסן זוג זוג כו', והק' במג"א הא המחבר פסק דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין א"כ זוג א' נמי לא, יע"ש, והנה בעירובין בריש פ' המוציא תפלין תנן המוציא תפלין מכניסן זוג זוג רג"א שנים שנים והאריך בגמ' לפרש פלוגתייהו ורצה לומר דפלוגתייהו דת"ק סבר לעבור לא בעי כוונה כו' ואח"כ ואב"א ת"ק סבר שלא בזמנו ג"כ לא בעי כוונה, ור"ג סבר שלא בזמנו בעי כוונה, ותרווייהו ס"ל דשבת לאו זמן תפלין ופריך אי הכי לר' מאיר זוג א' נמי לא פירש"י ז"ל דיש כאן תוספת שמוסיף שבת על החול למצות תפלין ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא דת"ק סובר שבת זמן תפלין וע"כ דוקא זוג א' ותו לא משום בל תוסיף, ור"ג סבר שבת לאו זמן תפלין והיינו טעמא דשרו רבנן

להצלה משום דתכשיט היא ומקום יש בראש להניח ב' תפלין הלכך כ"כ דהוי תכשיט שרי וב"ת ליכא דאין כאן מצות תפלין כלל אלא כשאר מלבוש דעלמא כפירש"י ז"ל, ותמה בתויו"ט והובא גם במג"א סימן ש"א דהרמב"ם ז"ל בפ' י"ט מה' שבת הלכה כ"ג דמכניסן זוג זוג, ובכ"ז פסק בפ"ד מהלכות תפלין הלכה י' דשבת לאו זמן תפלין וקו' זו קשה גם על הרע"ב ז"ל, וקו' זו הוא גם על המחבר, והמפ' דחקו ליישב:

ב) הק' בכ"מ על הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ד מה' תפלין הלכה יוד וכן שבתות ויו"ט אינן זמן תפלין שנאמר והי' לאות על ידכה, כו' ושבתות ויו"ט הן עצמן אות והיי' כרע"ק בסוגיא דיליף לי' דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין ממקרא הנ"ל אולם ריה"ג יליף לי' מקרא דושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה, ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וימים טובים ומפ' בגמ' דריה"ג הוי ס"ל דקרא דושמרת את החוקה הזאת קאי על מצות תפלין דקדמי' בקרא, ורע"ק ס"ל דקרא זה נאמר על פסח שהזכיר מקודם דקודם בפרשה, וממילא לרע"ק אין לו קרא למעט לילות ממצות תפלין וכיון דהרמב"ם ז"ל פסק כריה"ג בזה דלילה לאו זמן תפלין ע"כ דדרש לי' קרא דושמרת וגו' דקאי על תפלין א"כ הי"ל לרמב"ם ז"ל לינקוט הדרש מקרא זה גם לענין למעט שבתות ויו"ט ולמה נקיט לענין דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין קרא דוהי' לאות על ידך. כרע"ק ובכ"מ דחק בזה טובא כמו שהשיג עליו בתשו' שאג"א:

ג) קשה בסוגי' קו' התוס' משום דהוי כו' דהק' דלאביי דס"ל אשה בעלה משמחה בגמ' ר"ה דף ו' ע"ב א"כ לר' יהודא ליכא הכא ג' כתובים הבאים כאחד דאין מלמדים וא"כ מנ"ל דמ"ע שהז"ג דנשים פטורות דאי כתפלין הא איהו ס"ל שבת לאו זמן תפלין, ותי' התוס' דלאביי מ"מ הוי ג' כתובים דמני קידוש היום ג"כ דנשים חייבות והוי מצה הקהל וקדה"י והקו' מפורסמת דאביי לשיטתו ס"ל ברכות דף כ' ע"ב דקדה"י הוי רק דרבנן: ונלע"ד ליישב ג' קו' הנ"ל, ומתחלה נאמר דמסוגי' דעירובין אין קו' על הרמב"ם והמחבר ז"ל ואדרבא יש ראי' לדבריהם מכח הסוגי' דהכא בקידושין, דהנה כבר הבאנו לעיל סוגיא דעירובין דמעיקרא רצה לומר דפלוגתת הת"ק ור"ג הוא דלכו"ע ס"ל שבת לאו זמן תפלין ורק פליגי דת"ק סבר דלעבור שלא בזמנו ג"כ לא בעי כוונה, ור"ג סבר שלא בזמנו בעי כוונה, ופריך על זה א"ה לר"מ זוג א' נמי לא כיון דבשבת לאו זמן תפלין א"כ גם בזוג א' עובר על בל תוסיף ועוד הישן בשמיני בסוכה ילקה אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא, ונלע"ד דמה שהוצרך לומר מחוורתא כדשנין מעיקרא היי' דוקא לס"ד דגמ' שלא ידע מילפותא דרע"ק דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין הוא מקרא דוהי' לאות, ע"כ הוי קשי' לי' ב' קושיות דזוג א' נמי לא והישן בשמיני ילקה, אבל לפי המסקנא שהביא ברייתא דרע"ק

מקרא דוהי' לאות שפיר קמה לה אוקימתא דגמרא דפליגי אי לעבור שלא בזמנה לא בעי כוונה ול"צ עוד לומר כדשנין מעיקרא וכדנבאר בס"ד. והא ראי' דסתמא דגמ' לא הוי ידע לה להא דיליף רע"ק מקרא הנ"ל דהא קאמר:

בגמ' מאן תנא דשמעית לי' דשבת זמן תפלין רע"ק דתניא ושמרת את החוקה כו' ורק אח"כ פריך וסבר רע"ק דשבת זמן תפלין והתניא וכו' וקאמר אלא האי תנא כו', ונפרש דברינו דהמקשן דלעיל דפריך אי הכי, י"ל דלא ידע מברייתא דרע"ק יליף לי' דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין מקרא דוהי' לאות, ורק כריה"ג מקרא דושמרת ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים לאפוקי שבת ויו"ט לפי"ז שפיר דומה ממש קרא זה לשאר ציוי מ"ע כגון בסוכות תשבו שבעת ימים וכ"כ הכא מימים ולא כל ימים ושפיר הוי הקושיא אי הכי עובר כשמוסיף שבתות לימי חול להניח תפלין גם התם הישן בשמיני בסוכה ילקה, אבל אי ילפינן דשבת לאו זמן תפלין מקרא דוהי' לאות לאפוקי שבת ויו"ט דאין צריך אות י"ל שפיר דוקא הכא אמרה תורה דאי"צ אות תפלין בשבת אבל עדיין לא אסרה תורה להניח תפלין בשבת ואפשר גם מצוה יש כמו אינו מצוה ועושה ואפשר עדיף מני' ג"כ, ובאמת מצאתי בתוס' חדשים שבת פ"ו מ"ב מתוס' ביצה דאם ירצה להניח תפלין בשויו"ט רשאי, וביותר בב"י סי' תקט"ו בשם בעל ההשלמה וז"ל וכתב כו' הא דאמרינן משלחין תפלין ביו"ט והרי אינם צורך כלל, א"נ שרי תפלין ללבשן אלא שאי"צ אות עכ"ד, וגם בסי' ש"ח הביא הב"י הלכה זו, ולפי"ז ליכא עוד הקושיא א"כ הישן בשמיני בסוכה ילקה דשאני סוכה וכמבואר לעיל משא"כ בשבת לא מקרי זה שלא בזמנו כיון דרשאי להניח תפלין אם ירצה ומצוה קעביד עב"י הנ"ל, דמניחם כדי לקרות בהם בתורה או לנטרותא בעלמא, וממילא גם קושיא ראשונה דגמ' דזוג א' נמי לא לר"מ לק"מ דהא זוג א' שפיר מכניס משום דהוי כבזמנו וכמובן, כנלע"ד נכון וברור בס"ד, וטעמי' דר"ג דקאמר שתיים שתיים ע"כ משום דהוי ס"ל כריה"ג דושמרת קאי על תפלין ודרשינן מימים ולא כל ימים וממילא דשלא בזמנו בתפלין הוי כשלא בזמנו בסוכה ובעי כוונה ואינו עובר הכא על בל תוסיף ושרי' רק להצלה ודרך מלבוש ודו"ק, וממילא לק"מ על הרמב"ם והמחבר ז"ל דשפיר פסקו כת"ק דמכניסן זוג זוג משום דשבת ויו"ט אע"ג דלאו זמן תפלין היא היינו דאי"צ להניח תפלין, אבל אמנם רשאי ומצוה קעביד ולכך זוג א' דוקא ולא ב' משום בל תוסיף, וע"כ צ"ל כך דהא הרמב"ם ז"ל וודאי פסק כרבא דמסיק בר"ה כ"ח ע"ב דלעבור בזמנו לא בעי כוונה, שלא בזמנו בעי כוונה, ואיך פסק הכא כת"ק לדברינו דס"ל דלעבור שלא בזמנו לא בעי כוונה, אלא ע"כ דשלא בזמנו הכא מקרי בזמנו מטעם דברינו הנ"ל וכמובן:

ולפי"ז מתורץ היטב קו' תוס' הנ"ל על אביי דשפיר י"ל דאביי אמרי' היקשא דתפלין דמ"ע שהזמ"ג נשים פטורות משום דאמרינן דתפלין הוי ג"כ זמ"ג דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין, והא דס"ל לר"מ ור"י דמכניסן זוג זוג א' האיש וא' האשה לא משום דאמרינן דזמן תפלין ומכניסן משום מצות תפלין, אלא אמרינן דטעמייהו כת"ק דמתני' לפי דברינו דשבת ויו"ט לאו זמן תפלין, ומ"מ רשאי ללבשן לשם מצות תפלין אם ירצה משום דילפינן כרע"ק מקרא דוהי' לאות דאי"צ בשבת אבל אם ירצו יניחום בשבת ג"כ ורשאי הנשים ג"כ להחמיר כמו אנשים גופייהו, אבל עדיין נאמר דאין זמן חיוב תפלין בשבת ויו"ט, וילפינן להקיש כהת"כ היכי דזמן גרמא ז"ל משום שיש זמן שאין חיוב לעשות המצוה מתפלין דהוי ג"כ בכה"ג זמן גרמא דהא בשבת ויו"ט אין חיוב מצות תפלין לת"ק אף דרשאי להחמיר, מ"מ מקרי זמן גרמא לענין חיוב מצות תפלין דוקא, ור"מ ור"י דס"ל דאין הנשים סומכות היינו דוקא התם משום דלר"י דבר אל בני ישראל לא בנות ישראל, ואין רשאי' להחמיר משא"כ בתפלין לרע"ק כנ"ל ושפיר יליף אביי כהת"כ לענין זמ"ג מתפלין, ומתו' קו' תוס' הנ"ל והשתא כיון דמוכח מסוגי' דקידושין דקיי"ל לענין שבת ויו"ט כרע"ק דיליף מקרא דוהי' לאות וכו' ע"כ שפיר פי' בזה הרמב"ם ז"ל כרע"ק, ומתורץ קו' כ"מ הנ"ל על הרמב"ם ז"ל, כנלע"ד בעהי"ת ודו"ק:

ג) הרמב"ם ז"ל בפי"ב מ"ה ע"ז ה"ד כתב וז"ל וכל מ"ע שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה נשים פטורות, לכאורה קשה כפל הלשון, ונראה דיל"פ עם מאי דפי' כוונת רש"י ז"ל במשנה דקידושין כ"ט ע"א ד"ה שהזמן גרמא שהזמן גורם לה שתבוא, נראה כוונתו לתרץ קו' תוס' שם ד"ה אותו ולא אותה שהקשו למה צריך קרא במילה לפטור הנשים תיפוק לי' דהוי מ"ע שהזמ"ג, ע"כ הניח רש"י ז"ל לנו כלל גדול דכוונת מ"ע שהזמ"ג היינו שהזמן גורם ממילא שתבוא חיוב המצוה כגון תפלין כשהבוקר אור וכגון ק"ש וכדומה אבל דבר סאין הזמן לבדו גורם לו שתבוא כגון מילה דרק אם יש לו בן לימול המ"ע למולו זה אינו בכלל מ"ע שהזמ"ג, ובזה מתו' קו' תוס' הנ"ל על נכון, ובזה מתו' גם הקו' של המפ' שהובא בפנ"י בסוגי' בתוד"ה מעקה ל"ד ע"א שהק' על קו' הר"ר יוסף מא"י ז"ל מאין מדליקין בשמן שריפה דלישרי בנשים והק' הא שריפת קדשים הוי מ"ע שהזמ"ג ביום ולא בלילה, ולהנ"ל לק"מ דשריפת קדשים ג"כ אין הזמן גורם לה שתבוא ממילא רק אם יש לו קדשים שצריכים שריפה המ"ע לשרפם, כנלע"ד לולא דמסתפינא, והי' אפשר ג"כ כוונת הרמב"ם ז"ל מ"ע הבאה מזמן לזמן ממילא ר"ל ולא דבר אחר המכריח חיוב המצוה ואז בעת בוא המצוה אינה תדירה כגון ביום ולא בלילה או בחול ולא בשבת ויו"ט כנלע"ד:

ואם כנים דברינו הנ"ל אפשר לומר דציצית הוי ג"כ להנ"ל שלא הזמן גרמא דהא גם בציצית דוקא אם יש לו בגד בת ד' כנפות מחוייב בציצית ואין הזמן לבדו גורם שתבוא והי' מקום לומר דהיינו טעמי' דתוספתא הכא דקחשיב ציצית בכלל מ"ע שלא הזמ"ג, (ומצאתי אח"כ שהק' כבר כן הרמב"ן ז"ל בחידושיו הכא יען שהתוספתא מפ' להמשנה מה הכוו' בזמן גרמא, ומ"מ ר' שמעון שם במנחות מ"ג ע"א קפטר נשים מציצית משום דהכ"ל מ"ע: שהזמ"ג, אפשר דהיי' דדייק בלשונו וכל מ"ע שהזמ"ג נשים פטורות, ר"ל אע"ג דלא הוי דומי' דתפלין ממש מטעם הנ"ל, פטורי' מ"מ, (ואפשר משום דס"ל טלית חובת גברא, ועיין היטב תוס' דף ל"ד ע"א ד"ה ותפלין) ולפי"ז ליכא למימר כדברינו הנ"ל, ולענ"ד נראה ליישב קו' תוס' ממילה דילפינן מתפלין דוקא דומי' דליכא חיוב כרת אבל מ"ע שיש בה כרת י"ל כיון דאינו דומי' דתפלין ע"כ נשים חייבות בה (ע"ד שכ' רמב"ן ז"ל לחלק בין חיוב מ"ע שבגופו), וע"כ מילה שיש בו כרת לא הוי פטירי נשים מינה אם לאו דיש קרא יתרה:

ובזה הי' מתורץ ג"כ הק' של הה"ר יוסף מא"י ז"ל על הי"מ משבתון שבות בתוד"ה מעקה לפמ"ש החת"ס ז"ל בתשו' חיו"ד סי'... דף קי"א ע"ב דכשנדחה הל"ת נשאר האיסור כרת על המ"ע ונקרא שבתון שבות קצת שיש בו כרת וע"כ נשים ג"כ חייבות בו ומתו' הקו' דו"ק היטב:

אמנם עדיין קו' הרר"י ז"ל לדעתי קשה מביצה ח' ע"ב בגמ' וודאי נגזור משום כתישה אתי עשה ודחי ל"ת, ס"ס עשה ול"ת הוא, וקשה הא אפשר לכסות ע"י נשים אי אמרינן דעשה דשבתון ליתי' בנשים, ועפנ"י בפי' הקו' מהדלקת בשמן שריפה) (ועיין היטב תוס' פסחים מ"ז ע"ב ד"ה באבנים, דה"ק היכי פריך ראויות לכותשן הא יו"ט הוי ל"ת ועשה, ולהנ"ל ניחא לשיט' הי"מ בתוס' קידושין הנ"ל) וביו"ט לא שייך תירוצו הנ"ל מצד עונש כרת שיש בצד העשה וצ"ע, ואולי יש מזה ג"כ ראי' קצת לשיט' הלכות א"י דבריש חולין דנשים לא ישחטו, דכיון דילפינן ושפך וכסה אותו ששפך יכסה, עיין יו"ד סימן כ"ח, הגם דאם לא כיסה הוא חייב אחר לכסות וילפינן מקרא דבר אל בנ"י אזהרה לבנ"י עכ"פ לתחלה צריך הוא לכסות, אמנם זה דוחק גדול דהכא אאיסור לל"ת דאורייתא קאי ובוודאי כשראוי לכסות ע"י נשים אף שהיא לא שחטה מ"מ נראה שהוא נכון דהכא עכ"פ שייך לגזור משום כתישה דלמא כתיש אותו ששחט ואצלו שפיר הוי יו"ט עשה ול"ת ודו"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כב

שיל"ת, פ' תרומה תרמ"ט לפ"ק:

שלום ויש"ר לכבוד ידינ"פ הרב המאה"ג המפו' צדיק כביר שלשלת היוחסין חו"ב כקש"ת מו"ה אבא חייא הירש נ"י דיין מצויין דק"ק סערעד יע"א: מה שבדק לן מר מע"כ הה"ג נ"י בשיטת הר' אלי' ז"ל שבתוס' מנחות דף ל"ה ע"ב שצריך לקשור תפלין בכל יום, איך יפרנס הברייתא דף ל"ו ע"א ת"ר הי' משכים לצאת וכו' וכשיגיע זמן ממשמש בהן ומברך, דמשמע שהמשמוש לבדו דיו לקיים מצות וקשרתם, נלע"ד פשוט עפ"י מה שכ' הב"י בסי' ל' ליישב הברייתא זו אליבא שיטת הרמב"ם ז"ל דהשמיט ברייתא זו וכ' הב"י בטעמו דהברייתא ס"ל דלילה זמן תפלין ולכך יכול להניחם קודם שיאיר היום וכשיגיע זמן דנקיט בברייתא פי' כשיגיע הזמן שקבעו מדרבנן ע"כ, וק' לכאורה עדיין למה לן לתקוני דימשמש בהם ולברך דממ"נ אי המשמש הזה כתחלת הנחתן א"כ מאי איכפת לן בהנחתם קודם אור היום ולמה צריך לומר דאתי' רק אי אמרינן לילה זמן תפלין, ואי המשמש לא הוי כתחלת הנחתן, וע"כ רק עיקר המצוה נעשית בשעת הנחתן וע"כ רק כמ"ד לילה זמן תפלין, א"כ למה הצריכו המשמוש ואי לצאת י"ח דרבנן דגזרו שלא להניח בלילה מה תיקן בהמשמוש ועכצ"ל דאין הכוונה בהמשמוש כדי לקיים בזה עיקר מצות הנחתן, דזה כבר קיים במה שהניחם או קשרם קודם אור היום ומטעם שחש שלא יאבדו לא גזרו רבנן בזה שלא להניחם בלילה, ומ"מ אינו מברך אז כיון שרבנן גזרו שלא להניחם בלילה, ואח"כ כשיאור היום החיוב בל"ז למשמש בתפלין כל שעה מק"ו מציץ כאז"ל (וכדקיי"ל בסי' כ"ח) ואז כשיגיע זמנו ממשמש בהם ומברך. בשעה ראשונה שיוכל לקיים המצוה כתקנה, ונתחייב ממי' בברכה, כנלע"ד ויותר יומתק לדברי הב"ח בסי' כ"ה שפי' בטעם הברכה שהנוסח הוא להניח תפלין ולא לקשור, דא"כ הי' משמע דבהקשירה לבדו הוא יוצא, ולא כן הוא דהא המצוה הוא להניחם כה"י ע"כ, והיינו הכא כשיאור היום אז מברך כי אז התחיל החיוב להניחם דייקא דהיינו להיותם עליו כל היום, משא"כ קודם אור היום אדרבא לא הי' מחוייב בזה:

העולה מזה דברייתא זו ס"ל לילה זמן תפלין ובמתיירא שיאבדו לא גזרו רבנן והעמידוהו על דין תורה שיוצא בהנחתם בלילה ג"כ וממי' לא קשיא עוד מידי גם על שיט' הר' אלי' ז"ל דשפיר הי' מקיים מצות וקשרתם קודם אור היום כמו בפ"א, ורק הברייתא חידש דביאיר היום צריך למשמש ולברך כי המשמוש וההנחה עליו כה"י ג"כ מעיקר המצוה, וע"כ צ"ל כן גם לשיטת ר"ת ודעימי' דההידוק הוי הקשירה ג"כ ק' מה מועיל המשמוש וכי המשמוש קשירה הוא, ועכצ"ל ג"כ דעיקר המצוה קיים קודם אור הבוקר

כיון דלילה זמן תפלין לתנא דברייתא זו, והמשמוש רק מצד החיוב שבא עליו כשיאיר היום כדי להיות הברכה לה מקום לחול עליו דהיינו כשיאיר היום אז בא עליו החיוב מדרבנן להניחם כה"י עכ"פ וצריך בע"כ אז ג"כ למשמש שהוא ג"כ מצוה דאורייתא מק"ו ויהי' להברכה מקום לחול כנלע"ד, והנה ק"ק בלשון הברייתא למה נקיט ממשמש בהם ואח"כ מברך, הי"ל קודם מברך עליהם ואח"כ ימשמש בהם דהא כל מצות מברך עליהם עובר לעשייתן, אם המשמוש הי' בזה מצד עיקר המצוה כדי לקיים בזה וקשרתם כדעת מע"כ הה"צ נ"י, ולדברינו הנ"ל ניחא:

מה שדיקדק מע"כ ידי"נ הרב נ"י במשפירש"י ז"ל שם מניחם "בראש" והוא באמת קשה: טובא, אולי י"ל ג"כ דרבותא נקיט אפי' תפלין של ראש שכתוב בהם וראו כל ע"ה ואר"א הגדול אלו תפלין שבראש, משמע דווקא בזמן ראיי' כמו שדז"ל גבי ציצית וכו' מ"מ שרי כיון דברייתא הוי ס"ל לילה זמן תפלין כדברי הב"י הנ"ל:

ומה שרצה מעכ"ק להביא ראי' מהא דאמרינן אר"י א"ר ת"ח צריך שילמוד ג' דברים וכו' ומילה לשיטת הסוברים דאין החיוב למול דוקא בעצמו את בנו דא"כ למה אמר הכא ת"ח צריך שילמוד הא כל אדם נמי, ורשם מע"כ נ"י לעיין בש"ך חו"מ סי' שפ"ב שכ' מי ששלח שליח לקיים מצות עשה זו בבנו ביטל מ"ע, הנה לפי דעת מע"כ בדעת הש"ך שגם אם האב אינו אומן ג"כ ביטל מ"ע זה אם לא עשה המצוה בעצמו שעכ"פ יעמוד ע"ג, משא"כ ת"ח לא סגי' לי' בלא לימוד לאומן עש"ה, ועכ"פ בלא אונס ושלח שליח בוודאי לא קיים מצות מילה בבנו, הי' נלע"ד ג"כ שי"ל שפיר דמזה אין הראי' מכרחת נגד הש"ך דהא מזה שאמר ר"י א"ר דת"ח צריך שילמוד משמע הא אחר אינו צריך שילמוד אלא יכול לקיימו בשעע"ג כמו בשאר דברים הצריכים לשמה ומהני עע"ג וכדומה, אכן בת"ח סני מילתא דליסמוך על אחר דומה כמה שאמרו בגמ' סוכה גבי הלל אבל אמרו תבוא מארה למי שאשתו ובניו מברכין לו יעוש"ה במפרשים ז"ל. (חסר איזה שורות.):

שו"ת זכרון יהודה - סימן כג

בשו"ע או"ח סי' נ"ו כ' הרמ"א ז"ל ולא יפסיק בין יהא שמי' רבא למברך ע"כ, והיינו דכמו דכתב הא"ז שאין להפסיק בין שמי' לרבא, ולפי המחזור ויטרי) כ"כ י"ל לפי ר"י ז"ל אין להפסיק בין רבא למברך, והביא המג"א הקו' מש"ך בגליון דתמה שהוא נגד גמ' סוכה ל"ט ע"א דאמר רבא לא לימא אינש יהא שמי' רבא והדר מברך וא"ל ר"ס אידי ואידי אסוקי מילתא היא ול"ל בה ע"ש ומה שתי' המג"א דקיי"ל באהע"ז דגם התם בלא חפצתי לקחתה דאין להפסיק בהם ולכתחלה צ"ל בנשימה א', ע"כ גם הכא חוששין לדרבא,

וכבר העיר הונחהש"ק דא"כ גם הכא הו"ל לכתוב דלכתחלה אין להנשים בינתיים כמו התם, ע"ש מה שדחק לתרץ, ועיין בכפ"ת בסוכה שהקשה גם כן כקו' הש"ך והניח בצ"ע, ואני העני הי' נ"ל דהנה התם ביבמות אמר אביי לא לקרו לדידה לא לחודי' ואבה יבמי מ"ט כו' ולא לקרי לדידי' לא לחודי' וחפצתי לקחתה לחודי' כו' רבא אמר אסוקי ול"ג אפסוקי מילתא היא ול"ל בה, רב אשי אשכחי' לר"כ כו' א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי ופרש"י ז"ל דאי מפסיק משמע דהאי לא אירשא קאי דאמרה מאן יבמי כו' כלומר לא מאן יבמי כו' ורב אשי שתיק אח"כ משמע דקיי"ל כך והכי קיי"ל בשו"ע אהע"ז בה' חליצה סעיף מ"ח דבלא אבה יבמי כ' המחבר שקורין לה בפעם אחת ובלא חפצתי לקחתה כ' המחבר בסעיף מ"ט רק בלשון מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה, וכן כ' הטור בהדיא ואין לחוש אם יפסיק בין לא לחפצתי (ואף שהרמ"א ז"ל הוסיף לומר בנשימה אחת בסעיף מ"ט ולא כ' כן בסעיף מ"ח צ"ע ומכ"ש לפי מסקנת דברינו דלקמן ועכצ"ל שהביא כן לענין לכתחלה, כמ"ש המג"א כנ"ל) לפי"ז עולה לדינא דהיכי שיש מקום לטעות אין להפסיק בינתיים ורק בלא חפצתי שלא דיבר מקודם לכן כלום ועכ"ח אין לטעות בו ומשו"ה לית לן בה, אבל העולה מזה דבכל מקום שיש לפרש הדבורים הקודמים בפ"ע אין להפסיק כמו בברוך הבא והדר בשם ה', ע"ש בפירש"י ז"ל דהתם כיון דיל"פ התיבות ברוך הבא בפ"ע עי"ז התיבות "בשם ה'" מיחזי אח"כ כמוציאו לבטלה אליבא דרבא כך פי' רש"י ז"ל שם בסוכה, וכ"כ ביהא שמי' רבא, דאדרבה כיון שיש לפרשו שתיבת יהא שמיה רבא הפי' כמחזור ויטרי', וע"כ משו"ה אין להפסיק וס"ל לרמ"א ז"ל דקיי"ל כן כרבא מדרב כהנא ורב אשי דיבמות דבתראי נינהו, ולא קיי"ל כר"ס דסוכה הנ"ל, ואדרבא לדעתי נתחזק פסקו של רמ"א ז"ל במסמרים בל ימוט, כנל"ד בס"ד, כ"ו אלול תרס"ב לפ"ק:

ומה שהק' בכפ"ת הנ"ל, על תוס' ברכות ג' ע"א למה לא הק' על פי' המחזור ויטרי הנ"ל מגמ' דסוכה הנ"ל מוכח כפי' הר"י ז"ל, יש ליישב דעכ"פ לפי' המחזור מברך כו' הפי' כמ"ש תוס' דזהו תפלה אחרת שיהא שמו רב ומבורך לעוה"ב, ועז"א רבא לא לימא כו' דא"כ דמפסיק על מאי קאי אח"כ מ"ש ומבורך ממש לענין זה כמו לר"י ז"ל אבל על שמי' לרבה גם רבא ס"ל דאין להפסיק כפסק הא"ז באמת, כנלע"ד, ובאמת מלשון גמ' דסוטה שהביא הטור הי' נראה כמחזור ויטרי דשם הלשון בגמ' דקאי עלמא על יש"ר דאגדתא, אמנם לפ"מ שראיתי בסידור דר"ק בשם תשו' דאישציר הוא התרגום על ברוך שם כבוד מלכותו לע"ו, וע"כ אומרים אותו בלשון תרגום משום דברוך שכ"מ נלקח

ממה"ש עיי"ש, מזה נראה לע"ד ראי' גדולה לפי' הר"י ז"ל וי"ר שיתגדל ויתקדש שמי' רבא בעלמא ובזמן קרוב אמן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כד

שלום תניינא לכבוד ידי"נ התלמיד הנכבד הרבני המופלג מו"ה ישעי' דוב ג"י כוכב טוב: בל"ס קיבל מכתבי הקודם ועבור טירדא דש"ק לא גמרתי המכתב, והנני בזה מה ששאל אודות ב' שאמרו הם לבד השיר של יום והשאר שבמנין לא אמרו אם רשאי לומר אח"ז קדיש, הנה דין זה מוזכר במג"א סי' ס"ט סק"ד דכתב כן לענין הלימוד דאפילו לא למדו שם רק ב' או ג' מותר לומר קדיש ע"כ, ומינה ה"ד לענין אמירת קדיש אחר השיר ושמעתי מתלמיד המהר"מ שיק ז"ל שהקפיד מרן המהר"מ שיק ז"ל בתלמיד א' שרצה לומר קדיש דרבנן על הלימוד שלמד הוא ביחידות בלבד והקפיד:

מרן ז"ל שעכ"פ ילמוד עם עוד א' ביחד ולכאו' כיון שעכ"פ הלימוד שלמד הי' כשהי' שם רבים מקובצים למה עדיפי בזה שנים מא' מכ"ש לשיטת הטו"ז סי' נ"ה סק"ג דמהני אפי' כשלא היו בשעת הפסד"ז וכו' וכ' שם דנ"ל בכל לימוד שאדם לומד פסוקים ואגדות או תלמוד שאם נזדמן לו תיכף מנין שיכול לומר קדיש וכו' יע"ש, ולכאורה ממשנה דפ"א דתנן מנין אפי' א' שנאמר בכל המקום וכו' אבא אליך וברכתיך לכאורה ראי' לטו"ז, ולדעת המג"א דנקט ב' או ג' נראה שיסודו מגמ' גיטין מ' ע"א וכמה רבים ר' נחמן אמר ג' ואי' בס' קהלת יעקב ערך רבים דנראה מדברי תוס' ורא"ש ז"ל דקיי"ל כר"נ לגבי ר"צ דקאמר י' ועיין לעיל גיטין ל"ב ע"ב בפני כמה מבטלו וכו' ר"נ אומר בפני ב' פירש"י ז"ל הכא אודועי בעלמא הוא ובתרי סגי ע"כ מזה סמך למג"א דנקט ב' או ג', והקפיד מרן ז"ל הנ"ל לחוש לדעת המג"א להיות דברי קדושה נאמרין ברבים דווקא, כנ"ל לפום ריהטא, ועיין בסי' תכ"ב סעיף ב' כ' הרמ"א ז"ל אומר לשנים שיאמרו עמו ראשי פרקים דאז הוי כרבים:

ומש"כ מענין הנענועים של הצבור בהלל בסוכות הנה אינו מבין דבריך כהוגן ואני יודע ג"כ שמנהג של האשכנזים שמנענעים בהודו ראשון וכן בכל פעם שעונים אחרי הש"ץ הודו והיי' שמנענעים ד' פעמים מקודם ואח"כ באנא ה' הושיעה נא ואח"כ בהודו בסוף ג"כ ב' פעמים וכמבואר ברמ"א שמנענעים בכל פעם שיאמרו הודו ומבואר בטו"ז סק"ט דזה קאי גם על כפילת אמירת הודו של בסוף, וכ"ז פשוט וכתבתי רק למען להשיבך על כל פרט. עכ"פ לא תתקוטט ח"ו אודות מנהג חוץ מה שיש בו חשש איסור אבל משום

יותר ניענוע אין בזה שום דבר והלא אנשי ירושלים הי' מנהגם ליטול לולבים כל היום והנני הדש"ת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כה

בסד"ש, חסד ד' יסובבנהו, וכאישון עין ינצרנו לה"ה כבוד חביב נפשי בנן של קדושים אהו' כבני הב' המופלג כ"ה אברהם חנוך פריעדמאנן נ"י: תאמין לי אהובי כבני האמת שחפשתי אחרי מכתבך ולא מצאתיו רק מכתבך הקטן, אותו מצאתי לע"ע, ומה שהקשית שם על תוס' מגילה ג' ע"א שהקשו למה בטלו התמיד דהא ילפינן מקרא שצריכים ישראל לעמוד על קרבן אחיהם כמש"כ תשמרו וכו' ובאמת בהשקפה ראשונה העלתי בדעתי דאין מצות מעמדות מעכבת הקרבן, ובמנין המצות של הרמב"ם והסמ"ג ז"ל לא נמצא כזה וכן מצאתי בפי' כתב בהדיא דהוי רק כמו מכשירי קרבן שאינו מעכב יעיי"ש בד"ה דאמר וכו' כהנים בעבודתם, אבל אמנם יגעתי ומצאתי בטורי אבן התפלא בזה על הרשב"א ז"ל שכ' בתו' מגילה בזה דאינו מעכב הקרבן יעיין בפנים ברשב"א, והקשה הט"א הא אי' בגמ' תענית כ"ז דמעמד מעכב את הקרבן, ובאמת שם בתענית איתא פלוגתא בזה לכאורה דר"י א"ש דמעמד מעכב וכו' ובברייתא ארשב"א דרק כהנים ולויים מעכבים וכלי שרת, והנה שם מוקי הגמ' פלוגתייהו אי עיקר שירה בפה או בכלי' ולדינא פסק הרמב"ם ז"ל כמ"ד עיקר שירה בפה, וממילא קיי"ל כר"י אמר רב דכלי שרת אינו מעכב, אבל מעמד הישראל מעכב הקרבן, ושפיר הק' לכאורה הטו"א דרב יהודא לשיטתו פסק שם בתענית דמעמד מעכב ובעל מימרא דהכא דכהנים בעבודתם וכו' דפריך עלי' מההוא דיהושיע הוא ג"כ רב יהודא והוא ס"ל דמעמד מעכב, ולפי"ז באמת אין מקום לכאו' לקושי' הפ"י כאן דהקשה מנ"ל למידרש משפחה וכו' דכהנים מבטלין דילמא רק לויים מבטלין לשמוע משא"כ הכהנים, ומה שמביא ראי' מסוף עירובין לענין כלי שרת אינו ראי' לפי הנ"ל די"ל כיון דקיי"ל למ"ד עיקר שירה בפה וכלי אינו מעכב וכו' וק"ל, ולהנ"ל כיון דמשמר הלויים ומעמד הישראל מעכב הקרבן ממילא ע"כ גם כהנים מבטלין עבודתם אבל א"כ לכאורה שפיר הקשית מאי מקשי' התוס' למה לא הקריבו הכהנים וכו' הא המעמד מעכב וישראל הי' במלחמה במחנה, ועיין ברשב"א בחי' שמביא בשם הי"מ קרוב לזה קצת, והאמת שהלשון ברמב"ם פ"ו מה' כלי מהקדש ובסמ"ג במ"ע קע"ב אי אפשר שיהי' קרבנו של אדם נקרב והוא אינו עומד ע"ג, משמע ג"כ שמעכב בדיעבד המעמד של ישראל ואתי' שי' הרמב"ם ז"ל לשי' דפ' עיקר שירה בפה כנ"ל וממילא קיי"ל כר"י א"ש דבתענית הנ"ל דמעמד מעכב, אבל בכ"ז האמת

לענ"ד דתוס' שפיר מקשים דהא אם גם הישראל היו צריכים להיות במחנה המלחמה, אבל הלא אין מספר קצוב בכמה אנשים יהי' המעמד, והרמב"ם ז"ל נקיט בלשונו בה' כלי המקדש תיקנו נביאים ראשונים שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל, וממילא שפיר הקשו תוס' למה לא הקריבו ואי משום מעמד הישראל הא עכ"פ בתרי ותלת מינייהו סגי להיותם שלוחים בזה בעד כל ישראל:

ומה שאני רוצה לעורר בזה, שבפירש"י ז"ל בכאן משמע דהדרש הוא מתשמרו וכו' היאך שומר והוא אינו עומד ע"ג, משמע שעיקר הדרש ממה שנצטוו בשמירה לעשות להקרבן, אבל ברע"ב במשנה זו דפ"ב דתענית הביא דממה שנאמר תשמרו להקריב וכו' לישראל מצוה שיעמדו ולא הכריחו מלשון תשמרו, ועיין בתויו"ט במשנה ב' רפ"ד דתענית, ובאמת דברי רש"י ז"ל צ"ע קצת דהלשון דמשנה ובריייתא רפ"ד דתענית משמע דהילפותא היא היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד ע"ג ולא מציווי השמירה, וי"ל ובאמת ברב נחיצה כתבתי כ"ז להפיס דעתך הרמה, ואני דו"ש בתשוקה וחפיצה אוהב נפשך באמת ומצפה להצלחתך האמתיית ברחמי שמים, סאבאטישט עש"ק כ"ד שבט תרמ"ז. הק' יודא גר"וו מברעזאווא:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כו

בעזהי"ת ג והייתם לי סגולה תרח"ם לפ"ק:

שפעת שלום חיים וברכה לנפש יקרה ה"נ כבוד אהו' כבני קו"ש בנש"ק מו"ה אברהם חנוך שי א' יחנך בני:

מכתבך קבלתי ולמען שלא תאמר אני השארתי את אברהם לבדו מבלי להשגיח עליו ועל דבריו לכן בטלתי רצוני מפני רצונך, הנה כתבת בדבר המג"א סי' נ"ח סק"ז ב' קושיות והנה קו' ראשונה שלך שהק' דמאי מקשה המג"א על הכ"מ דלדבריו דק"ש מדאורייתא זמנה כל היום ופי' ובקומך הוי כ"ז קימה כמו ובשכבך א"כ הוי ק"ש מ"ע שלא הז"ג דומי' דתפילה סי' ק"ו ובגמ' איתא בהדיא דק"ש הוי מ"ע שהזמ"ג, והקשית דשאני ק"ש דלא שייך גבה תשלומין משא"כ בתפלה במחילת כבודך אין שום מקום להתחלת הקו' דעיקר הפי' גבי תפלה שנקרא שלא הזמ"ג כיון דזמן התפלות יחד בכל זמן אף שזמן תפלה של לילה אינה ביום או להיפך עיי' במחצהש"ק סק"ז בביאור יותר:

ומה שהקשית על המחבר לקמן סי' ק"י דכ' הטעם דתפלה הוי שלא הזמ"ג ולכך נשים חייבות בו והק' עליו הלא בגמרא דף כ' ע"ב אי' דטעמ' דנשים חייבות בו כיון דרחמי הוא, הנה לשון המחבר לקוח הוא מדברי הרמב"ם ז"ל בה' תפלה פ"א ה"ב, והי' הרמב"ם

ז"ל מפרש דברי הגמ' לפי גי' התוס' דף כ' ע"ב פשיטא מד"ת כיון דכתיב ערב וכו' אשיחה ור"ל דסד"א דענין התפלה נתקנה מעיקרא לומר ג' פעמים ביום נוסח התפלה שאז הוי קמ"ל דרחמי הוא ר"ל אדרבא מעיקרא התפלה ראוי להתפלל בכל היום וכדאמרי' הלואי שיתפלל אדם כה"י כלו כמו שהאריך הר"מ ז"ל בפי' דברי הגמ', ולא ק' קושייתך:

ועפי"ז יש ג"כ ליישב קו' התוס' על רש"י ז"ל שם שהק' למאי דמשמע הכא מפירש"י ז"ל דלא גרס המד"ת כיון דכתיב והוא מטעם שמ"ע שהזמ"ג שהוא מדרבנן לא שייך לפטור אודתו נשים והקשה תוס' ע"ז מהלל דפטורות נשים ממנו ג"כ מצד הטעם דהוי מ"ע שהזמ"ג, הנה בפשיטות הי' נ"ל בעניי דלא קשה מידי ק' תוס' לכאורה אם נאמר דרש"י ז"ל הוי סב"ל כשי' הרמב"ם ז"ל דעיקר התפלה הוי מדאורייתא ורק הנוסח והזמן הוי מדרבנן א"כ לא דמי כלל להלל דהטעם הכא גבי תפלה שאינם פטורים מצד זמ"ג מדרבנן כיון דמאורייי' אדרבא אינה זמ"ג והוי נשים מחוייבות בה משא"כ הלל, והוא פשוט כמובן, אבל להנ"ל נאמר ביתר ביאור דס"ל לרש"י ז"ל דהזמן גרמא דהכא אינו דומה לז"ג דגבי הלל דהתם בהלל שחייבו מדרבנן אדרבא דבזמנים ידועים צריך לומר בהם הלל ובשאר זמנים אין רשאי כלל כאז"ל כל האומר הלל בכ"י ה"ז מחרף וכו ובכ"ז נשים פטורות גם מדרבנן מצד הסבר כלבו הידוע, משא"כ גבי תפלה דהכא אדרבא החמז"ל באו רק להקל דלא צריך להתפלל יותר מג"פ ביום. אבל להאמת לפי העיקר מדאורייתא הלואי שיתפלל כה"י בכזה שייך שפיר לומר בדבר שהוקבע זמנו רק מדרבנן ליכא שום הו"א לומר בו זמ"ג ולפטור הנשים אודותיו כנ"ל נכון:

ובדרך זה נראה להליץ בעד הכ"מ ולומר ליישב קו' המג"א הנ"ל שהקשה לשי' הכ"מ א"כ הוי ק"ש דומי' דתפלה ג"כ שלא הזמ"ג והמג"א לא הביא כל דברי הכ"מ בזה דהכ"מ כ' דטעם חכז"ל הי' שכיוונו זמן ק"ש עד ג' שעות אחרי דתיקנו אח"כ תפלה כנגד תמידים ותמיד ש"ש רק עד ד' שעות ורצו להסמיך גאולה לתפלה שהוא עד ד' שעות לכך הגבלו סוף זמן ק"ש עד שעה א' קודם תפלה יעיי' שם. הגה להנ"ל, המחבר סב"ל כשי' התוס' באמת ג"כ דגם בזמ"ג דרבנן שייך שפיר לפטור נשים ורק בתפלה ל"ש לפטור מצד זמ"ג דרבנן כיון דרחמי נינהו ומדאו' יוכל להתפלל כ"פ בכל יום משא"כ ק"ש גם מדאורייתא אינה רשאי לומר יותר מפעם א' ביום ולא יותר ועתה בא עזרא וב"ד כיון דנתנו זמן לתפלה קבעו גם חק וזמן שלא ישנו מתפקידם לסמוך גאולה לתפלה וכיון שמדרבנן הוי זמ"ג שפיר אמרינן דומי דהלל כיון דז"ג מדרבנן נשים פטורות, כנלענ"ד אוה"נ באהבת האב:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כז

בשו"ע או"ח סי' פ"ח ואח"כ בטלו אותה התקנה, והנה אמרו בגמ' ברכות אר' ינאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה, וכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו, ובירושלמי מפרש לה אר"י, יאריך ימים בטובה, מקילין בה לרחוץ במים שאובים מחמירין בה לטבול במים חיים עכ"ל, כתבתי זה משום הא דכ' מג"א כאן סק"א ומ' סאה שאובים כשרים לטבילה זו, ומירושלמי הנ"ל מבואר שהעושה זה נקרא ממקילין בה: ואגב אכתוב מה שנראה לפ' שם בירושלמי מקודם זה ר' יעקב כו' בשם ריב"ל אין קרי אלא מתשה"מ ופריך תמן תנינן יוהכ"פ אסור כו' בששימש ושכח, ואח"כ פריך והתנא מעשה בר' יוסי בן חלפתא שראו אותו טובל בצנעה ביום הכפורים אית לך מימר על אותו גוף קדוש בשוכח, וכן איתא בירושלמי ר"פ יהכ"פ, ומפרשים אותו בקה"ע ופ"מ דהקו' דעל גוף קדוש לא שייך לומר ששכח לטבול לתה"מ, ואני העני הי' נ"ל דלפי פירושם אין תירוץ על קושיא זאת וניחא להו לפרש כן משום דנראה מדברי הרמב"ם ושו"ע דפסקו כמ"ד דלכל טומאה גזרו רחיצה ודלא כריב"ל, אמנם לענ"ד אין משמעות הלשון שבירושלמי כן דתיקום בקושיא, אמנם הפי' לענ"ד פשוט דכמו דפריך שם על ריב"ל ממתני' עלה בעלי קריין טובלין כדרכן בצנעה ביוהכ"פ, ותי' בששימש ושכח לטבול כ"כ פריך אא"כ מריב"ל שטבל בצנעה וע"כ לא עבר ח"ו על איסור:

תה"מ וע"כ הי' רק קרי לאונס ומ"מ טבל, ותי' ע"כ צריך לן לדחוקי על גוף קדוש כזה דבודאי ביום קדוש בפרט בוודאי הי' רק בקדושה ולא ראה ח"ו קרי לאונסו, ורק ע"כ תוקמי' בשוכח שהי' משמש קודם יוהכ"פ תשמיש מצוה ושכח לטבול מחמת טרדת היום, כנלע"ד, ואגב אכתוב שהי' קשה לי על הירושלמי הנ"ל ביומא רפ"ח הובא בתוס' רעק"א על המשניות מאי פריך ממתני' דקחשוב דיוהכ"פ אסור בתשה"מ דפריך אפי חמי ברחיצה הוא דאסור בתה"מ לא כש"כ תפתור במקום שאין טובלין או קודם התקנה, וק"ל מאי פריך דילמא מתני' מיירי מסוף היום באופן שלא יבוא חיוב הטבילה עד הלילה, והי' נראה לתרץ לכאורה עפמ"ש בתורעק"א הכא על המשניות מהגאון מהר"י אלכסנדר ז"ל שכ' להכריח מכח קו' הירושלמי הנ"ל כשיטת הסוברים דהנך ה' עינויין לא דאו' דאל"כ ליתא לקושי' הירושלמי דהא מצד מניעת הטבילה הוא רק דרבנן ומצד תשמיש הוא דאורייתא עכ"ד, ולפי"ז מתו' גם קושייתו הנ"ל דכיון דאיסור תה"מ ביוהכ"פ לפי"ז הוא רק דרבנן ע"כ לא קאי ביום דביום בלא"ה אסור לשמש המטה מדרבנן ואולי גם מדברי קבלה כאז"ל במגילה ע"פ בערב היא באה כו' שאותו רשע ג"כ לא שימש ביום, אמנם לענ"ד ק' טובא לפ' דהמקשן הי' סבור דאיסור תשה"מ ביוכ"פ הוא רק דרבנן דא"כ

מאי פריך לגמרי די"ל דאי מצד איסור רחיצה דרבנן סד"א דבמקום מצוה לטבול לקריו לא גזרו וקמ"ל מתני' דלא כן, ועדיין קו' מהרח"א ז"ל במקומה עומדת לענ"ד וצ"ע והיתב' יורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו לאיוש"ט בכי"א, כ' שבט תרס"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כח

שוכ"ט לכבוד התלמוד החשוב הרבני המופלג בתוי"ש מו"ה ישראל כ"ץ נ"י: מכתב כבודך קבלתי, ושקר ענה בי אותו האיש אשר אמר בשמי שהקלתי ח"ו בענין טבילת עזרא להשו"ב ואולי הי' שם איזה דו"ד שהי' לאיזה יישוב עם השו"ב ורצו לעשות מחלוקה עמו, והשו"ב הוא נגוע ולא רציתי להניח להרע לו כיון שהוא יר"ש בשאר דברים ובחולה לאונסו לא גזרו כמבואר ברמב"ם ושאר פוסקים וזה בסתם חולה שעכ"פ חולה ששימש מטתו מחוייב טבילה אבל אם ברור שהטבילה מזיק לו לבריאת גופו באופן שחלילה נכנס ע"ז לחשש סכנה, בודאי במקום סכנה לא גזרו ומחוייב לקיים ונשמרתם מאד לנפשותיכם, ובכ"ז קשה לי להאמין שממני יצאו דברים שנתנו מקום לשמוע להקל ח"ו בטבילה, וכמדומה שאני יודע מי האיש הזה, ואולי איפכא מסתברא, ואשרי הגבר שזוכה לעבוד את השי"ת בטהרה ואמרו בגמ' כל המחמיר בה מאריך ימים והמקילים ח"ו, ובירושלמי אמרו המחמיר במעיין מאריך ימים בטובה, ואולי זכור אתה מה שאני רגיל לפרש בפתיחה בכל תחלת זמן ע"פ אמרות ה' טהורות, העיקר שצריך ללמד תורה לשמה והיי' שיהי' אמרות ה' בשביל כ' שמו יתב', ואח"כ ישתדל האדם להיות אמרות טהורות ללמוד תורה בטהרה ואז זוכה כסף צרוף בעליל לארץ לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, הי"ת ישים חלקנו עם עובדיו בטהרה אמן, ועיין בספה"ק מאור ושמש פ' אמור ובס' שו"ת מן השמים דלהוציא רבים י"ח בתפלה ודאי צריך טבילה וחלילה להקל ח"ו, ותזכה להיות מלומדי תורה ומעבדי ה' הנאמנים כאנו"ה ונפש אוה"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן כט

עיין שו"ע או"ח סי' פ"ח דאח"כ בטלו אותה תקנה והעמידו הדבר על הדין שאף בעל קרי מותר בד"ת, ובק"ש ובתפלה הנה מדכ' המחבר בלשונו והעמידו הדבר על הדין, הי' לענ"ד מקום לדון דלפי"ז דנשים דפטורות מצד עיקר הדין מק"ש ורק כמה שיטות סוברים דגם דפטורים רשאים להחמיר על עצמן עיין עירובין צ"ו ובשא"מ פלוגת' רש"י ותוס' ודעימיי', וי"ל הא דרשאים להחמיר ע"ע היי' בשהם טהורות אבל המשמשות

דחייבי' ג"כ בטבילה מצד עיקר התקנה דב"ק, והגם דעכשיו בטלוה לטבילותיי' היינו כדברי המחבר דוקא לאותם שחייבים מצד עיקר הדין להתפלל וכדומה, אבל הנשים דפטורות מצד עיקר הדין אפשר דבזה לא בטלוה לטבילותיי', והגם דמסיק ברמ"א בסי' הנ"ל דגם בימי נדותן רשאים להתפלל היינו דוקא לענין טומאת נדה דזה לא הי' מעכב מצד עיקר הדין, משא"כ טבילה לב"ק היתה התקנה שלא להתפלל כ"ז שלא טבלה אפשר דאסורה כנ"ל מצד התקנה הקדומה: והנה בקונטרסי לש"ס ברכות בעניותי כתבתי על הא דפירש"י ז"ל ברכות כ"ו ע"א ד"ה זב, וכן נדה אם באה להתפלל י"ח, כתבתי וז"ל ומדלא פי' אם באה ברצונה לומר ק"ש, נראה דלשיטתי' אזיל דאיהו ז"ל פי' בעירובין צ"ו ע"א ד"ה ולא מיחו כו' שאם היתה פטורה הי' מיחה בה החכמים יע"ש בתוס' שחולקים כנ"ל נכון, אמנם אפשר דהכא י"ל אם גם דרשאות להחמיר אבל עכ"פ אם היתה משמשת אין לה להחמיר גם לשיטת החולקים עכ"פ קודם שביטלו תקנת עזרא, ואפשר גם בזמה"ז דבטלה לתקנ' זו מ"מ אפשר היינו רק להחייבים מצד עיקר הדין, משא"כ להפטורי' מצד עיקר הדין ורק שבאים להחמיר אפשר לדידהו לא שייך לומר דבטלוהו לטבילותי', עכ"ל שם בעניות, והנה לפי מ"ש לעיל יש סיוע לזה מלשון המחבר וצ"ע לדינא, והשי"ת יורנו לדעת אמתת ההלכה ברחוחסה"ג, ה' טבת וברכתי"ך לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ל

הרמב"ם ז"ל ב"ה תפלה פ"ה הלכה ה' כתב תיקון המלבושים כיצד מתקן מלבושיו: תחלה ומציין עצמו ומהדר שנאמר השתחוו לה' בהדרת קודש, וכ' הלח"מ אע"ג דבפ"ק דשבת דף י' וי"א לא הביאו אלא קרא דהכון לקראת א' ישראל מ"מ הביא הרמב"ם ז"ל קרא דהשתחוו, שהוא פשוטה בפסוק ע"ש, ובאמת לכאורה אדרבה דרשה זו מקרא דהשתחוו בהדרת קודש אינו פשוטה כ"כ דהא אדרבה בגמ' רק אמר כן דרך דיחוי דמתחלה רצה לדרוש אל תקרא בהדרת אלא בחרדת וע"ז דחי הגמ' דילמא לעולם הדר ממש כי הא דר"י הוי מציין נפשי', והא בירושלמי באמת כך מסיק ריב"ל כגמ' דהכא ולא קדחי לי' כנ"ל, וצ"ל דמ"מ כיון דבגמ' קאמר אלא אמר רנב"י מהכא עבדו ביראה, ובירושלמי ג"כ ריב"ח קאמר מקרא דעבדו, ע"כ כמסקנא דגמ' דילן קיי"ל דקרא דהשתחוו לה' בהדרת קודש כפשוטו אתיא, ולא קשיא למה לא הביא על זה ג"כ קרא דהכון לקראת א' ישראל, דבזה דציין עצמו ומהדר על זה לא אמרו מקרא דהכון דזה לא אמרו רק על הא דלא יתפלל בבבל בלא חגורתו וגם דיתעטף ולא על הא דיהדר

עצמו ויציין עצמו כמו שעשה רב יהודה שבברכות ר"פ א"ע, עיין היטב בגמ' שבת הנ"ל, והא דלא מייתי הרמב"ם ז"ל קרא דהכון על הא דכתב דרך להתפלל כשהן עטופין והיי' כגמרא שבת הנ"ל ומייתי שם מקרא דהכון, י"ל לענ"ד משום דקרא דהכון לקראת א' ישראל לא נאמר דוקא על שעת התפלה כמו קרא דהשתחוו לה' בהדרת קודש הנ"ל דפשוטו של הקרא נאמר על לימוד התורה לפי התרגום יונתן. ולפי רש"י ז"ל שם בעמוס ד' קאי על תשובה, ועיין באו"ח סי' ו' לענין ליטול אחר הטלת מי רגלים משום שנאמר הכון והוא מהגמיי' שם, ע"כ אינו מביא הרמב"ם ז"ל קרא זה דוקא לענין תפלה, ואפשר זה הי' כוו' הלח"מ במ"ש שהוא פשוט כנלע"ד, וכן בגמ' ברכות נ"א ע"ב השותה כפלים לא יברך משום שנאמר הכון, אמנם צריך עיון למה לא הביא הרמב"ם ז"ל דין דצריך למיסר המייני' (לבני בבל) שזה ג"כ אמרו שם בשבת י' ע"א ליקו הכי וליצלו, ותירץ משום שנאמר הכון, ובשו"ע סי' צ"א סעיף ב' פסק כן וצ"ע:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לא

כמה אנשים שרגילים לומר ק"ש מיד בבוקר גם בלא תפלין, מחשש שמא יאחרו זמן ק"ש אח"כ בתפלין, ואז"ל כל הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר בעצמו, האם עושים כראוי, הנה כבר כ' בלבוש דהוי רק כאסמכתא בעלמא ועיין בלבוש רסי' כ"ה, והנפ"מ שעוברי דרכים שאין להם תפלין כפי שעה וכדומה איזה אונס המעכבו מלהניח תפלין בשעת ק"ש לא יעבור משו"ה זמן ק"ש ח"ו, ולענ"ד יש ראי' ברורה לזה ממש"כ הרמ"א ז"ל סי' ק"ו בשם הר"ן ז"ל דאם לומד לאחרים פוסק וקורא פסוק ראשון של ק"ש ולא קאמר דפוסק להניח תפלין ולקרוא פסוק א' של ק"ש אע"כ דאינו מעכב, ואמנם תלי' זה מהו הפי' של הקורא ק"ש בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר, כמ"ש הלבו"ש הנ"ל איזה פי' ע"ש ואם הפי' רק משום דאמר וקשרתם, והוא אינו קושר א"כ ליכא ראי' מהכא דהא כאן נאמר רק פסוק ראשון בלבד ואדרבא הי' קצת ראי' ממ"ש שיקרא רק פסוק ראשון ודבר קל הי' לקרות כל הפרשה ראשונה עכ"פ, ועל ר' יהודה הנשיא שבגמ' שאז"ל שזה הי' ק"ש של ר"י הנשיא שאמר רק פסוק ראשון של ק"ש ג"כ קשה לכאורה הא דבר זה קל לעמוד בו כמו שנתן ידיו על עיניו לקרות פסוק ראשון הי"ל לקרות כל הפרשה ראשונה וע"ד שאז"ל שם בברכות דאנן כיון דמתחילים פ' ציצית כבר גומרי' משמע שכך ראוי לעשות דכל פיסקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן לי' ומדוע עשה רבי ככה שלא לקרות רק פסוק ראשון בלבד אע"כ משום שלא רצה לומר פסוקי וקשרתם כו' בלא תפלין שעליו, ולא רצה לומר ג"כ הפרשה עד פסוק וקשרתם

דוקא שאז הי' נראה כמבעט ח"ו במצות וקשרתם, והראי' שאין עליו תפלין, לכך בחר יותר שלא לקרות רק פסוק ראשון בלבד, ואפשר דאין מזה ראי' כ"כ שלא רצה להאריך בפסוקי ואהבת כי בזה בוודאי כשאומר ואהבת ואין מכניס לתוך לבו אהבת ה' כראוי, בודאי זה נראה כמעיד עדות שקר ולהכניס אז באמת בלבו אהבת ה' יתב' יאריך הזמן ויבטל מלימודו ע"כ לא קראו אז רק פסוק ראשון בלבד, כ"ז כתבתי לפום ריהטא, כ"א סיון תרכ"ז. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לב

הרמב"ם ז"ל בה' ק"ש פ"א הלכה ג' פסק ומצוה להזכיר יצמ"צ ביום ובלילה שנאמר למען תזכור כל ימי חייך, הנה פסק כבן זומא במשנה ברכות י"ב ע"ב וחכמים פליגי, וכמעט נלאו המפ' לתת טעם למה לא פסק כרבים כנגד יחיד, עיין צל"ח שם, ואני בעניי בקו' עה"ת מצאתי סמך לדבריו להלכה בזה ממ"ש בפ' וארא לכן אמור, והוצאתי כו' וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ואח"ז כתיב והבאתי אתכם אל הארץ וק' טובא למה לא המתין בציווי וידעתם, עד אחר שאמר והבאתי אתכם אל הארץ ולמה הפסיק בנתיים שסידר כל הטובות שיעשה להם זאח"ז ויחייב אותם אחרי כ"ז וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים שזה הי' תחלת צמיחת הישועה, עיין באוה"ח הק' על התורה מה שכתב בזה, וגם אני בעניי כתבתי בזה מה שנלע"ד. אמנם יש לומר דבכיון הפסיק בנתיים בקרא דוידעתם, שענינו שיזכרו תמיד החסד שעשה להם ביצמ"צ יהי' הטעם מה שיהי' שהקפיד הקב"ה כ"כ כמה פעמים בתורה במצות זכירת יצמ"צ וגם פתח בה במתן: תורה בדבור הראשון, ואמר החיוב זה דוקא קודם שהבטיח להם הטובה של ביאת הארץ, במאמרו והבאתי אתכם כו' כי אז הבטיח והבאתי, ונתתי אותה לכם מורשה ואילו לא חטאו לא היו נגרשים מהארץ והי' להם עד עולם חירות משיעבוד מלכיות, וע"כ הבטיח שיבוא זמן ונתתי אותה לכם מורשה, ואפשר רמז ג"כ שיהי' הזמן שיהי' השם שלם, וזה נרמז במ"ש ונתתי אותה לכם מורשה, זה גופי' שיהי' בבחי' אני ה' הו"י ית"ש במילואו וזה יהי' לימות המשיח בבי"א ואז לא יהי' עוד החיוב של זכירת יצמ"צ לפי דרשת בן זומא הנ"ל, וע"כ שפיר יש סמך מקרא לפ' הרמב"ם ז"ל בזה כבן זומא נגד החכמים כנלע"ד, וכבר כתב האוה"ח הק' שהקב"ה למד למשה כהת"כ אמנם לא א"ל היכן מרומז כל הלכה בתורה וזה חלק כל או"א מישראל בתורה לחדש היכן נרמז הלכה זאת בתורה שבכתב, וע"ז מתפללים ותן חלקינו בתורתך אמן, (עיין בס' מנחת חינוך עה"ת בפ' בא בפ' זכור את היום, ובמנין המצות למהר"ש ז"ל.):

שו"ת זכרון יהודה - סימן לג

הרמב"ם ז"ל בפ"ג מ"ה תפלה ה"א פסק תפלת השחר כו' וזמנה עד סוף שעה ד' וכ' הכ"מ שהוא מגמ' ברכות כ"ז ע"א ושם אמר ר"כ הלכה כר' יהודא הואיל ותנן בבחירתא כוותי', ובריש ה' תמידין ומוספין ג"כ כתב הרמב"ם ז"ל הלכה ב' ואימתי זמן שחיטתן של בוקר שוחטין אותו קודם שתעלה החמה, ופעם אחת דחקה השעה את הציבור בבית שני והקריבו תמיד של שחר בד' שעות ביום ע"כ, וכ' הלח"מ דלפמש"כ הראב"ד ז"ל בפירושו למשנה א' פרק ששי מעדיות דהאי עדות של ר"י בן בבא שתמיד של שחר קרב בד' שעות ע"כ מפי השמועה העיד ולא מפי מעשה שאם ראה שקרב בד' שעות מאי סהדותי' דלמא כי אשתהי עד חמש, הכי מקרבי לי' כלומר והיכי דייקי עד ד' שעות ולא יותר, אבל הרמב"ם ז"ל שפירש בהדיא בפירושו למשנה דעדיות דר' יהודה בן בבא עפ"י אותה מעשה שבירושלמי העיד שפ"א נשתהו להקריב התמיד, עד שהאיר הקב"ה עיניהם ומצאו שני טלאים מבוקרים בלשכת הטלאים ועל אותה שעה העיד, א"כ ק' על הרמב"ם ז"ל קו' הראב"ד ז"ל הנ"ל דלמא הכי הוי מעשה, ותי' הלח"מ במחכ"ק לכאו' דחוק שתי' שהעדות הי' שאמרו אז שהמגמגמים שאלו אי יכולים עוד להקריבן ואמרו שיכולים להקריבו עד זמן ההוא, ודחוק במחכ"ק שאין רמז מזה כלל במשנה ועוד הא עדיין ק' דילמא אי אשתהי עוד אח"כ ג"כ הי' מתירים להקריבו רק לא אמרו במה שלא נשאלו, ולענ"ד אולי י"ל בפשיטות כיון דמשמיא נעשה להם נס זה שמצאו אז באותה שעה לא מקודם קודם הנץ החמה ולא אח"כ קודם חצות מסתמא הזמן עד ד' שעות ולא יותר וע"כ המתין הקב"ה מלעשות נס כל עוד שיש עדיין מקום וזמן לעשות בטבע וכשכלה הזמן והכח לעשות בדרך טבע ולהשיג הדבר אז הקב"ה עושה את שלו וע"ד את תעביד ומה דעלך ומאי דניחא קמי קוב"ה ליעבד, וע"ד שפי' הגראו"ו ז"ל ע"פ צופה כו' אילולא הקב"ה עזרו אין ברי' יכולה לו, רק אז שכשרואים שכלתה הכח אנושי לעשות אז הקב"ה עוזר ומושיע לעמו ישראל בדרך נס:

ועיי' במשה"ק הלח"מ שם בפ"ג מה' ברכות עוד על הרמב"ם ז"ל והביא כן מב"י סי' פ"ט לאו"ח על מ"ש הרמב"ם ז"ל ואם עבר, והתפלל אחר ד' עד חצות היום יצא י"ח תפלה אבל לא יי"ח תפלה בזמנה, והק' מנין לו לומר כן ע"ש באורך, ולפמ"ש הלח"מ שם בה' תמידין שהעיד ר"י ב"ב ששמע אז אומרים הלכה עד ד' שעות גם בזה י"ל ששונע אומרים שאחר ד' שעות יש שכר הקרבת קרבן תמיד של שחר אבל לא שכר הקרבה בזמנו, והיינו לתירוץ הב' שבירושלמי ברכות פ"ד הנ"ל דמעדיות לומד ר' יהודה והיינו אפשר הנ"מ בין ב' תירוצים דירושלמי דלתי' א' דלמד מבבקר בבקר מה להלן בד' שעות

מקרא דוחם השמש ונמס כמבואר בגמ' בבלי וירושלמי, לפי"ז י"ל דוקא עד ד' שעות ולאח"כ ליכא אפי' שכר תפלה לחודא, משא"כ לתירוץ ב' של ירושלמי דמעדיות למד ר"ל דעד ד' שעות הוי שכר תפלה בזמנה ולאחר ד"ש עד חצות איכא עכ"פ שכר תפלה בלחוד כנלע"ד, ודברי הראב"ד ז"ל הם תמוהים שכ' דע"כ מפי השמועה דאי מפי מעשה, מאי סהדותי' הלא בירושלמי כתב כן בהדיא בברכות הנ"ל ועל אותה שעה העיד ר' יהודה ב"ב שתמיד ש"ש קרוב עד ד' שעות, וצ"ע ואולי שנאמר שכוו' כדברי הלח"מ מפי השמועה ששמע אז מפי החכמים בשעת המעשה, באופן שדברי הרמב"ם והראב"ד ז"ל בקנה א' הם עולים כנלע"ד. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לד

הרמב"ם ז"ל בה' תפלה פ"ח הלכה י"א כתב ומי שלא נתמלא זקנו אעפ"י כו' לא יהא ש"ץ מפני כבוד צבור, אבל פורס הוא על שמע משביא ב' שערות אחר שלשה עשר שנים, וכ' הכ"מ שהוא ממשנה מגילה כ"ד ע"א קטן קורא, אבל אינו פורס על שמע ואינו עובר לפני התיבה וכתב ופשיטא שכל שלא הביא ב' שערות אחר י"ג עדיין קטן הוא, וכתב רבינו פורס על שמע והה"ד דעובר לפני התיבה עכ"ל ודברי הכ"מ תמוהים ממ"ש בירושלמי הכא דבמשנה תנן אם היו קטן אביו או רבו עוברין על ידו והא תנינן לא יפרוס על שמע אמר ר' יודן כאן בשהביא ב' שערות כאן בשלא הביא ב' שערות, ומפ' המפרשים בירושלמי דהקושיא מדקאמר עוברין על ידו משמע פורס הוא על שמע הקטן בעצמו ולקמן תנן לא יפרוס כו'. ועל זה תירץ כאן בשהביא ב' שערות, בזה דוקא פורס על שמע אבל אינו עובר לפני התיבה, משמע בהדיא דגם בשהביא ב' שערות מ"מ אינו עובר לפני התיבה, וצ"ע ויש ליישב לפי מה שכתב הכא בלח"מ דרמב"ם ז"ל קאי הכא לענין להיות ש"ץ קבוע לענין זה יש לחלק דפורס על שמע יכול להיות בקבע כיון שהביא ב' שערות, משא"כ לעבור לפני התיבה, ולפי"ז י"ל מה שכתב הכ"מ דהה"ד לעבור לפני התיבה היינו שלא בקבע, והירושלמי מיירי מלהיות ש"ץ קבוע:

והנה לכאורה תמוהים מאד דברי הרמב"ם ז"ל הכא שכתב אבל פורס הוא על שמע משביא ב' שערות אחר י"ג שנים והוא נגד הירושלמי הנ"ל דהא בירושלמי הנ"ל תי' דמה דקאמר התנא אבל פורס הוא על שמע אעפ"י שהוא קטן היינו בשהביא ב' שערות (ר"ל ולא הגיע לי"ג שנים כך פי' המפ' שם בירושלמי) ומאי דתנן לקמן ולא יפרוס על שמע היינו בשלא הביא ג"כ ב' שערות וגם לא הגיע לי"ג שנים, דע"כ צריך לומר דהכא דמוקי שהביא ב' שערות לכאורה ע"כ בשלא הגיע לי"ג שנים מיירי, דאל"כ אלא דמיירי

שהביא ב' שערות וגם הוא בן י"ג שנים למה הוא קוראו קטן, אע"כ בשלא הגיע לי"ג שנים מיירי ובזה הוא דוקא פורס על שמע, אבל אינו עובר לפני התיבה, ולדברי הרמב"ם ז"ל הא כתב בהדיא שפורס על שמע בשהביא ב' שערות אחר שהוא י"ג שנים וצע"ג לכאורה, ולכאורה לפי"ז יתיישב ג"כ הכ"מ די"ל דמיירי כענין של הרמב"ם ז"ל בשהביא ב"ש וגם הגיע, והירושלמי הא מיירי בשהביא ב"ש ולא הגיע לי"ג, אמנם להנ"ל י"ל דהרמב"ם ז"ל מיירי לענין להיות ש"ץ קבוע ובזה שפיר כתב דפורס הוא דוקא על שמע כשהביא ב' שערות אחר י"ג שנים, אפי' בקבע, משא"כ להיות ש"צ קבוע אינו רשאי, והירושלמי מיירי לענין להיות פורס על שמע שלא בקבע בזה סגי בב' שערות גם בשלא הגיע לי"ג שנים, אבל אינו עובר לפני התיבה אפילו שלא בקבע, ומ"מ תמוה דעכ"פ הי"ל לרמב"ם ז"ל להביא דין הירושלמי לענין קטן לפרוס שלא בקבע לחלק בין הביא ב' שערות ללא הביא, ועוד קשה טובא שהרמב"ם ז"ל לא הביא כלל בדין המתניתין הנ"ל מה דתנן התם בסיפא דמתניתין ואם הי' קטן אביו או רבו עוברין ע"י וצע"ג, ויגעתי ולא מצאתי מי שהעיר בזה:

והנה לקושיא ראשונה עכצ"ל דהרמב"ם ז"ל לא הי' מפרש הפי' בירושלמי כמפ' פני משה וקרבן העדה דמה דמשני כאן בשהביא ב' שערות מיירי קודם י"ג שנים אלא מיירי אחר י"ג שנים דאי קודם י"ג שנים יקשה כמו שהקשה שם בשיורי קרבן הא קיי"ל קודם י"ג שנים שערות שומא בעלמא נינהו, וע"כ הפי' בירושלמי כאן בשהביא ב' שערות, ר"ל אחר י"ג שנים. ובכ"ז קורא אותו קטן לפי שלא נתמלא זקנו, וכדברי הלח"מ הנ"ל, ומתו' הקו' ע"נ בס"ד, והיינו משום דהרמב"ם ז"ל פוסק כדברי תנא דבריי' שהביא הלח"מ מדברי התוס' דהכא שהביאו מגמ' חולין כ"ד ע"ב נתמלא זקנו דוקא ראוי להיות ש"ץ, אבל בענין אחר לא, ולפי"ז גם לענין פורס על שמע בקבע דוקא צריך להיות הגיע לי"ג וגם שהביא ב' שערות אבל הקושי' השני' אינו יודע בעניי שום מקום לתרץ אותו, והי"ת ירחמנו ויורנו, ולולא דמסתפינא אולי הי' מקום לומר ליישב הכל אם נאמר דהי' ס"ל להרמב"ם ז"ל דקיי"ל כברייתא הנ"ל שהביא התוס' דתניא מי שנתמלא זקנו ראוי להיות ש"ץ, ותני' התם בסיפא מאימתי ראוי לעבודה פליג רבי עם ת"ק, ומשמע אבל לענין להיות ש"ץ גם רבי מודה לת"ק, ובריייתא דהתם פליג על מתני' דהכא דמשמע דוקא קטן אינו עובר לפני התיבה, אבל הגיע לי"ג שנים עובר' וע"כ פסק הרמב"ם ז"ל כברייתא זו כל שכא נתמלא זקנו, אעפ"י שהגיע לי"ג שנים וגם הביא ב' שערות, ומינה דוקא לענין להיות ש"ץ. אבל לפרוס על שמע דלא קתני התם בברייתא על כרחך דפורס על שמע אבל דוקא כשכבר הגיע ליג"ש וגם שהביא ב' שערות דדוקא בזה אשמעינן התם

בברייתא דאע"ג דהוי כשאר גדול לכל הדברים, (וגם פורס על שמע) מ"מ להיות ש"ץ דוקא משנתמלא זקנו, וכיון שהרמב"ם ז"ל פסק דקודם י"ג שנים וגם הביא ב' שערות אינו רשאי לפרוס על שמע, ממילא אחר י"ג שנים והביא ב' שערות כשפורס על שמע אין מקום עוד לומר אביו או רבו עוברין על ידו, דהא לפי הנ"ל העלה הלח"מ בדעת הרמב"ם ז"ל דגם הוא גופי' עובר באקראי לפני התיבה לתפלה ג"כ אעפ"י שלא נתמלא זקנו, ודוקא התנא דמתני' דהכא דמיירי מקטן עכ"פ שלא הגיע לי"ג או שלא הביא ב' שערות בזה שייך לומר אביו או רבו עוברין על ידו, משא"כ לשי' הרמב"ם ז"ל לפי דבריו דמיירי מבן י"ג שנים והביא ב' שערות ג"כ לא שייך לומר כן, ולפי"ז מתו' כל הב' קושיות על הרמב"ם ז"ל וגם על הכ"מ כנלע"ד לולא דמסתפינא:

אמנם באמת נ"ל פשוט דקו' ראשונה הנ"ל יש לתרץ ע"ד האמת, דהנה אנו רואים שבגמ' בבלי שלנו לא פריך כירושלמי הנ"ל סתירה מרישא לסיפא, אע"כ דמאי דקאמר הכא אביו או רבו עוברין על ידו הפי' עוברין לתפלה וההי"ד לפרוס על שמע על ידו וכמו שהביא התויו"ט משם הר"ן ז"ל באמת דהפי' כך הוא עוברים, וההי"ד פורסים על שמע על ידו ובשבילו (ותימא שהר"ן ז"ל כותב כן בפשיטות ולא הביא הירושלמי הנ"ל) והיכי דפליגי גמרא בבלי על ירושלמי קיי"ל כבבלי וממילא מחלקינן בין הביא ב' שערות ללא הביא, אלא אעפ"י שהביא כיון שלא הגיע לי"ג שנים אינו פורס על שמע עד שיהי' י"ג שנים וגם הביא ב"ש, והם הם דברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל, וזה נכון מאד בס"ד, אבל הקושיא הראשונה במק"ע:

ובשו"ע או"ח סי' ס"ט לא הביא כלל מדין קטן פורס על שמע, ורק בסימן נ"ג סעיף ו' כתב דבאקראי משהביא ב' שערות יורד לפני התיבה, ומפורס על שמע לא הזכיר כלום וצ"ע כ"ו אדר תרס"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לה

שוכט"ס לכבוד ידידי הרבני המופלג מוכתר במע"ט כש"ת מו"ה יעקב שטערן נ"י:

שורותיו היקרים בשולי מכתב כ' בנו י"נ התלמיד הנכבד הב' החתן נ"י קבלתי לנכון, ומרוב עוצם המון טרדות בפרט בימים אלה אחרתי עד כה מלהשיבו, ועתה שבא כ' בנו הנ"ל לעוררנו עוה"פ להשיב על שאלתו, הנני במעט דברים עכ"פ בסד"ש, והי"ת בר"ח יצילנו מכל מכשול ותקלה כי אליו תלויות עינינו לומר דבר הלכה כדת של תורה:

מע"כ שאל אם יש לצרף ממזר למנין עשרה, הנה הב"י בסי' נ"ה לאו"ח מייתי להריב"ש בתשובה שכ' מי שעבר עבירה ולא נתנדה לא מצינו שלא יצטרף לעשרה ע"כ, והנה

כ' זה מצד עיקר הדין, שלפי"ז אפילו אם הממזר עבר ונשא בת ישראל ועבר על לא יבוא ממזר בקהל ה' ג"כ לכאורה הי' הדין כן, ומכש"כ כשלא נשא בת ישראל בודאי לכאורה נראה פשוט שמצרפין אותו למנין עשרה, והרי קריאת התורה דחמירא שהוא מתיקון מרע"ה והנביאים שבזמנו ועזרא ובי"ד כדאיתא במג"א רסי' קל"ה ובכ"ז תנן במתני' בהוריות דף י"ג ע"א כהן קודם ללוי וכו' אימתי בזמן שכולן שווין אבל אם הי' ממזר ת"ח וכה"ג ע"ה ממזר ת"ח קודם לכה"ג ע"ה ובגמ' מה"מ א"ר אחא דאמר קרא יקרה היא מפנינים מכה"ג שנכנס לפני ולפנים ע"כ וע"כ כיון דלענין קה"ת יצטרף למנין הקרואים, א"כ פשיטא מילתא דגם לענין תפלה יצטרף שעכ"פ תפלה בצבור הוא רק מדרבנן כמבואר ברמב"ם ה' תפלה, וז"ל החינוך לרא"ה ז"ל מצוה תק"ס שלא יבוא ממזר בקהל ה' שלא ישא הממזר בת ישראל ועז"נ לא יבוא שלא יבוא לישא אשה מבנות קהל ה', אבל ליכנוס עמהם בכל מקומות מושבותיהם ולישא וליתן עמהם בכל הדברים מותר באמת כאחד מבנ"י וכבר אז"ל ממזר ת"ח קודם בקרה"ת לכה"ג ע"ה משרשי המצוה לפי שתולדות הממזר רעה הוא מאד כו' ולכן השי"ת בחסדו הרחיק זרע הקודש ממנו וכו' ע"כ, הנה האריך בדבריו הקדושים כדי שלא נפרש תיבת לא יבוא ממזר כפשוטו וכו' כמובן, והעולה מהנ"ל דרשאי לצרף לממזר למנין עשרה, ולהחמיר בזה לכאו' יש לחוש שילך לתרבות רעה, ואיתא במג"א קצ"ט בשם ש"ג הגם דעפ"י עיקר הדין גמרא דע"ה גמור אין מזמנין עליו מ"מ בזהמ"ז מזמנין עליו דאם היו פורשין ממנו הי' גם הם פורשין מן הצבור לגמרי ע"כ, והה"ד בנ"ד, אמנם מה יקרים הם דברי ריב"ש ז"ל שבב"י סי' נ"ה הנ"ל שכ' לגדול אחד מה שכתבת שאתה נמנע מלהתפלל עם הצבור בעוד האיש ההוא בביהכ"נ הנה זאת חומרא יתרה היא וכו' שאין זה אסור לא מדין התלמוד וכו' אבל אם אתה עושה כן כדי לפרסמו ולמען יתנהגו בו כל הקהל כדין מנודה וכו' הנה זה ראוי לאיש כמוך להסיר מכשיל והדורים לישראל עכל"ה. ובזה נאמר בנ"ד שאם יש לחוש שע"י שמצרפין את הממזר לעשרה יבואו בתוך הימים לשכוח לגמרי אשר הוא ממזר ויבואו ח"ו עי"ז להתחתן בו ובזרעו, אז בודאי רשאי להחמיר שלא לצרפו כדי לעשות סייג לתורה ולקיים קרא כי עם קדוש אתה לה"א להיות לו לעם סגולה, והכל בזה לפי ראות החכם הרואה את הנולד, והי"ת ברחמיו וחסה"ג יסייע על ידינו להיות מקימי התורה לעשות אותה כיר"א, דברי מכבדו ודו"ש חותם בברכת מז"ט לנשואי בנו תלמידי הבן יקיר לי י"ר שיהי' זיווגו עולה יפה לאיוש"ט בכי"א לבשו"ט:

הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לו

בעזהי"ת יום ה' לס' לתתך לשם ולתהלה תרמ"ו לפ"ק פה סאבאטיש יע"א. שלום לך הטינרא תקיפא, רוח נדיבה ונפש יפה, כ"ק מחו' הרב החריף העצום צדיק ונשגב איש חמודות ובעל מדות כקש"ת מו"ה עקיבא סופר נ"י בן הג' מר דודנו מו"ה שמעון סופר זצללח"ה:

אם גם האמת לאמיתו שמשועבדים עתותי להשיעורים אשר לפני, בפ"ז, כפל מילתא בדעתי לעיין בפנים אודות ההלכה א' שדברנו עלי' קודם הפרדי מעל ס' מ"ע ידי"נ הה"צ נ"י והוא שכבודו הי' סובר בדעתו שהעומד להתפלל בחוץ לביהכנ"ס בהעזרה שקורין "פולישע שוהל" יחשב לאיש ההוא כמו שהי' עומד בפנים בבהכנ"ס לענין תפלת הצבור, ואני אמרתי בחפזי שלא כן הדברים, ועדיין אני עומד בדבורי מטעם שאומר:

הנה הלכה פסוקה היא באו"ח סי' נ"ה סעיף י"ח אם מקצת מהעשרה בביהכנ"ס ומקצת בעזרה אינם מצטרפין, והב"י הביא זה בשם ר"י דסברתו דל"ד להא דפ' כל גגות צ"ב ע"ב דתשעה בגדו' וא' בקטנה דמצטרפין דשם מיירי שנפרצה הקטנה במילואה אבל בב"ה יש מחיצות ביניהם והפתח גופא מחיצה הוא, וכ' הב"י דפשוט הוא והנה כשהפתח ג"כ סתומה רק דנצרף דרך החלונות פשיטא דע"ז אמר דהפתח גופא מחיצה הוא, אבל אם גם הפתח פתוח לדעתי ג"כ הוי כסתום לענין זה וכמחיצה יחשב, דהא המג"א בסע"ק י"ג גופי' פירש דברי המחבר הנ"ל דלכך אין מצטרפין דהא לא נפרצה במילואה (עיי' במחהש"ק סעיף ק' י"ג) ולא הוי דומי' דחצר קטנה דמיירי נפרצה במילואה וממילא אין חילוק אם הפתח סתום או פתוח ועוד בהדיא איתא בגמ' עירובין י"ב ע"ב גבי פתחים אי פתוחות כנעולות דמיין, וקיי"ל כנעולות דמיין ואפי' למאן דפליג התם דצריך להיות נעולות כבר כ' החת"ס באו"ח סי' ב' דטעמו משום היכרא וזה לא שייך בפתוחות ג"כ, (ואגב אעורר דמסוף דברי הנ"ל בד"ה:

אבל יוצא מפורש דלצורת הפתח ג"כ צריך היכרא וכן איתא באמת להלכה במחהש"ק ה' עירובין ולקמן סי' צ"ג חלק החת"ס אמהר"ם א"ש ז"ל וס"ל דבצוה"פ ל"צ היכרא ואכ"מ) וממילא דהכא אף דהפתח הוי פתוח הוי כנעול לענין זה, ועוד נראה לכאורה די"ל דההוא דעזרה לא דמיא כלל לחצר דהתם בחצר סתמא פתוח למעלה לגמרי ולכך בנפרצה מצטרפין משא"כ הכא הא יש לה גג מלמעלה ופי תקרה יורד וסותם אפשר דאין שום מקום לומר שיצטרפו להדדי וה"ז דומה למאי דאיתא שם בסי' נ"ה סעיף י"ט לחלק בין מחיצה מגיע לתקרה יע"ש בב"י ובאמת הי' נ"ל לפ"ז ליישב פשוט תוס' בר"ה דף כ"ז ע"ב השייך לענינינו דה"ק והני נשי דידן משמע דקי"ל כריב"ל די"ל שהיו

עשויות כהני עזרת נשים שבזמנינו שפתוחות מלמעלה דבזה פשיטא דגם ריב"ל מודה דמצטרפות ולמ"ש לקמן בשם כה"ג גם זה אינו מוסכם כ"כ ואין ראיי' מזה דפסקינן כריב"ל ומובן ממילא שכל שאינו מצטרף עמהם לא מקרי אצלי תפלה בצבור אם גם הם יו"ד מבלעדו, ורק יוכל לענות דבר שבקדושה, ורק מקרי בשעה שהצבור מתפללים, אבל אמנם הובא בשע"ת בסי' הנ"ל בשם הרשב"א ז"ל בתשובה סי' צ"ו דברואים זה את זה מצטרפים להדדי וכבר כתב השע"ת דהרשב"א ז"ל בדרך אפשר כתב כן, וגם אמנם י"ל שהרשב"א ז"ל כתב כן רק לענין שני בתים דשם רצה ללמוד על האי אלעמבר"א דמצטרף העומד בתוכו ור"ל דוקא אם מתחלה הי' כוונת האנשים שיצטרפו להדדי, אבל בעזרות הביהכנ"ס שלנו שהעומדים בביהכנ"ס לא נכנסו ע"ד להצטרף עם העם העומד שם בעזרה, לענ"ד ע"ז י"ל לא הי' גם הרשב"א מקיל דליצטרפי ואף שעוברים אנשי ביהכנ"ס דרך העזרה שבחוץ לא מהני דמאי דאיתא בירושלמי שהביא הרשב"א ז"ל אם הי' דרכן לעבור אלו על אלו מזמנין דוקא כשנכנסו ע"ד לקבוע יחד על זה אמרינן דאפי' בב' בתים מצטרפין כשרואים זא"ז או עכ"פ אם הי' דרכם לעבור אלו על אלו, אבל כשלא הי' דעתם לקבוע יחד לא מהני כלל, וע"כ גם בבית אחד כתב הב"י שצריך שיהי' נכנסים משעה ראשונה ע"ד כך, וממילא לא מהני זה שעוברים דרך העזרה לבהכינ"ס ולא כלום כנלע"ד גם לדעת הרשב"א ז"ל לולא דמסתפינא:

ובכ"ז תמוה לכאורה למה לא הביא הב"י הכא דעת הרשב"א ז"ל הנ"ל ולא נזכר גם מזה בשו"ע, ולקמן בה' ברהמ"ז בסי' קצ"ה הביא הב"י דעת הרשב"א ז"ל יע"ש, אשר אולי הי' מקום ליישבו לולא דמסתפינא דיש לחלק בין תפלה לברכת המזון, דהנה תוס' בעירובין צ"ב ובכ"מ העלו דלענין לצאת גם רב מודה דיוצא ואין מחיצה מפסקת, וליצטרף הדדי גם ריב"ל מודה דאין מצטרף ולא פליגי רק לענין עניית קדושה וכדומה, והנה סברא י"ל כיון דבקרא דילפינן מיני' דכל דבר שבקדושה לא יהי' פחות מי' כתיב בלשון ונקדשתי בתוך בנ"י משמע דוקא שצריכים להיות במקום א' ניכר ונראה, משא"כ לענין לצאת והנה זימון בעשרה באמת לא ילפינן מונקדשתי, ורק עיקר זימון בג' ילפינן בריש פ' שלשה שאכלו מפסוק גדלו וכו' יעיי"ש, ורק בעשרה אמרינן בגמ' מגילה כ"ג ע"ב כיון דבעי למימר נברך להא בציר מעשרה לאו אורח ארעא, ולא ילפינן מונקדשתי כמו על שאר דברים שחשב שם דברכת הזימון לא מקרי דבר שבקדושה וכיון דלא מונקדשתי בתוך בנ"י ילפינן אינם צריכים להיות ניכר ונראה במקום אחד דוקא, ורק כי היכי דתהוי אורח ארעא למידכר נברך לזה לא צריכים שיהי' רואים זא"ז כשנכנסו ע"ד כן:

ולכך אפשר לא הוזכר בשו"ע הכא סברת הרשב"א ז"ל כלל, ועכ"פ מפסק השו"ע מיני' לא נזוז, ואח"ז מצאתי בתשו' הרשב"א ז"ל חלק שלישי סי' רפ"ו שכ' בהדיא דכל שיש גפופי' לא מצטרף ולא חילק בין רואים זה את זה לאין רואים, ורק שמותר גם בשני בתים לענות קדיש וקדושה אם יש במק"א מנין שלם, ועוד יש טעם שלא להתפלל בעזרת ביהכנ"ס, בשביל הא דקיי"ל בסי' צ' סעיף כ', דצריך שיכנס שיעור ב' פתחים:

אח"ז ראיתי בפמ"ג לאו"ח סי' נ"ה שהוא פי' שהרשב"א ז"ל בתשו' הנ"ל בא רק להחמיר בסברת רואין זא"ז דמהני ר"ל שלטעם הראשון בתשו' רשב"א הנ"ל בהאי בימה אלעמבר"א הי' אפשר לומר דאפילו המחיצות גבוהות הרבה ואינן רואין זא"ז ג"כ מצטרפין כיון שלמעלה פתוחה והוי רק כתשמיש הביהכנ"ס, לזה בא עכשיו הרשב"א ז"ל לומר דהטעם דמהני להיותה בה' מפני שרואים זא"ז הא אין רואים זא"ז אינם מצטרפים וכו' ועיי"ש, לפי"ז לא מהני הכא ברואים זא"ז אותן שעומדים בפנים לאותם שעומדים בעזרה מבחוץ כיון שאין שייך בו עכ"פ טעם הראשון של הרשב"א ז"ל דגבי האי בימה וק"ל:

ואגב כיון שהמקום פנוי אודיעהו מה שהי' ק' לי בימים אלו בפירש"י ז"ל בסוכה ל"ו ע"ב דשם בד"ה מותר להכניס וכו' פי' ואין כאן אלא טלטול דרבנן, ומדלא כתב ז"ל ג"כ דיש בו עוד איסור מצד העברתו ברה"ר פחות מד"א משמע לכאורה דבכזה לא אמרינן דח"ש אסור מה"ת במלאכת שבת, ועיין תוס' עירובין נ"ג ע"א ד"ה ולאו אי' בהדיא דפחות וכו' אסור מדרבנן וכן בשו"ע סי' שמ"ט סעיף ה' ע"ש, וקשה דרש"י ז"ל בשבת ע"ד ע"א הביאו המ"ל פי"ח מהלכות שבת ס"ל דגם באי' שבת אמרינן ח"ש אסור מה"ת וצ"ע, יודיעני דעתו בזה ומחמת רוב טרדות יום אחת בברכ' כוח"ט ביום כסא כי יבוא אלינו לטובה בתוך ספרן של צדיקים. יכתב ויחתם לאלתר לחיים ארוכים וטובים עם כל הכתובים לחיים וכו' הוא וכל ביתו בכלל כעתירת המצפה לרחמי שמים מחו' המכבדו מאד נעלה. הק' יודא גר"וו מברעזאווא:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לז

הרמב"ם ז"ל פ"ח מה' תפלה כתב הלכה ה' ואין אומרים קדיש אלא בעשרה וגו':

שכל י' מישראל הם הנקראים עדה שנאמר עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' והיו עשרה שהרי יצאו יהושע וכלב עכ"ל, ודבריו ז"ל סתומים הם לכאו' דעדיין לא שמעינן שצריך להיות נקראים עדה כדי לומר דבר שבקדושה, ונראה שדבריו הם דברי ירושלמי מגילה פ"ד הלכה ד' תני שמואל אין קידוש החודש אלא בעשרה, ר' בא ור' יוסי בשם ר' יוחנן

נאמר כאן עדה ונאמר להלן עד מתי לעדה הרעה הזאת כו' אף כאן עשרה, ומפ' הבעל קרבן עדה נאמר כאן עדה דבר אל כל עדת בנ"י ואמרת אליהם קדושים תהיו ושמעינן דבדברי קדושה בעינן עדה, ונאמר להלן עדה במרגלים כו' ע"כ, ולענ"ד שבבירור הם הם דברי הרמב"ם ז"ל דהכא:

והאמת שקצת צ"ע לפי"ז למה מניח הרמב"ם ז"ל דברי גמ' בבלי ברכות כ"א ומגילה כ"ג ע"ב דיליף התם מנלן דכל דברי קדושה צריך עשרה תני ר' חייא כתיב הכא ונקדשתי בתוך בנ"י וכתיב התם הבדלו מתוך העדה ויליף עדה עדה מדכתיב עד מתי לעדה כו', ואפשר משום דעל האי לימוד דש"ס בבלי ק"ק היאך יליף מדכתיב הבדלו מתוך העדה, הא התם הוו יותר מעשרה וכמו שראיתי שהרגיש בזה גם בס' אחד, ודומה לזה הקשה בירושלמי מגילה שם על ר' סימון דיליף נאמר כאן תוך (ונקדשתי בתוך בנ"י) ונאמר להלן ויבואו בנ"י לשבור בתוך הבאים א"ל ר' יוסי בר בון אם מתוך את למד סגיאון אינון שהבאים היו הרבה כן פי' בק"ע (והפ"מ פי' בא"א) ומשום קושי' זו הוי ניחא לי' יותר כלימוד הירושלמי הנ"ל, ואף שיש ליישב מ"מ נ"ל יותר כירושלמי בזה, ודע שבירושלמי מגילה שם מסיים על הך קושי' סגין אינון אלא נאמר כאן בני ישראל (ונקדשתי בתוך בנ"י) ונאמר להלן בני ישראל (ויבואו בנ"י) מה להלן עשרה אף כאן עשרה ע"כ, וצ"ל דהא ילפותא דריו"ח ניחא לי' יותר דקיי"ל כריו"ח כנלע"ד, וכן הוא במדרש רבה פ' מקץ ויבואו בנ"י כו' הביא דרש הגמ' בבלי, ואח"כ דרש הגמ' ירושלמי הנ"ל עיי"ש:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לח

הנה נאמר לי משמא דהגאון המנוח מו"ה חזקי' פייבל פלויט זצללה"ה שהי' אב"ד דפה יע"א שבביהמ"ד שלו צוה להכריז ביו"ט ראשון של פסח קודם תפלת מוסף בלחש להזכיר מוריד הטל, וכן אמרו לי מבני חבירה שהספרדים נוהגין כך, ובאמת בשו"ע או"ח סי' קי"ד הזכיר ההכרזה רק בשמע"צ כשמתחילין לומר מוריד הגשם ואדרבא במג"א סי' תפ"ח הביא בשם הלבוש הטעם דאין מכריזין להפסיק מלומר מוריד הגשם משום שהי' נראה כמבעט בטובתו של המקום ב"ה ע"ד שאמרו אין מתפללין על רוב גשמים, וק' שהי"ל לתקן להכריז מוריד הטל ועוד שזה לכאורה לא כשו"ע ולא כרמ"א, דבשו"ע רסי' קי"ד כתב ופוסקין לומר מוריד הגשם עד תפלת מוסף יט"ר ש"פ, והיי' כמ"ש בב"י דהעלה כדעת הר"ן ז"ל דיכול להזכיר מוריד הטל אף שלא הכריזו עליו ודלא כטור בשם ראב"ד ז"ל ע"ש, והרמ"א ז"ל פסק בהדיא דכן נוהגין כי"א שאומרים בתפלת

לחש במוסף יו"ט ראשון ש"פ מוריד הגשם עד שישמעו מהש"ץ שפסק מלאמרו במוסף בקול רם:

והנה מה שאומרים הספרדים מוריד הטל בתפלת לחש של מוסף יוט"ר לזה יש סמך מירושלמי כמו שהביא הב"י בסי' קי"ד ע"ש הר"ן ז"ל שכ"כ בירושלמי תענית דא דאת אמר בש"ץ הדבר תלוי יחיד אם רצה להזכיר מזכיר בטל ע"ש ולא זה בלבד אם רצה היחיד להזכיר מזכיר מוריד הטל קודם הש"ץ, אלא אף מוכח מהירושלמי במק"א שבע"כ כך היו נוהגין שהיחידים ג"כ הזכירו מוריד הטל בתפלת לחש והיי' מהירושלמי שהביא הטור וב"י בסי' קי"ד המתפלל ואינו יודע אם הזכיר אם לא חזקה מה שהוא למוד הוא מזכיר, ואר"י עד ל' יום מה שהוא למוד מזכיר, ומפ' החת"ס ז"ל בתשו' חאו"ח סי' כ' שמיוסד זה על גמ' חגיגה ט' שאינו דומה שונה פרקו ק' פעמים לשונה ק"א פעמים, והכריח שם בחת"ס החשבון כך הוא שהאיבעיא הי' לענין הפסקה מלומר מוריד הגשם, ועז"א כל ל' יום חזקה שהזכיר, והיינו כשתחשוב ג' תפלות של ל' יום חסר ערבית ושחרית מיוט"ר ש"פ והוי פ"ח תפלות, ח' מוספין של ח' ימי הפסח דריו"ח אמר כן לתלמידיו מבבל, שי"ל ח' מוספין, ג' תפלות מוספי של ג' שבתות שנשארו מאחד"פ עד ט"ו אייר, ובתפלת מוספי ר"ח אייר והוי ק"א, ולפי"ז עולה שע"כ גם היחידים היו מזכירים בתפלת לחש של מוסף דיט"ר ש"פ, דאל"כ היאך יאמר דלאחר ל' יום אין עוד ספק, כנלע"ד ברור ונכון בס"ד, ולפי"ז שפיר נהגו הספרדים לומר מוריד הטל בתפלת לחש ביוט"ר ש"פ והיינו כדעת המחבר כמש"כ למעלה, ועל ענין ההכרזה שמכריזין כן, ובמחבר לא כתב כן, נראה נכון לומר דבשלומא המחבר לשיטתו דס"ל כראבי"ה (עיין מחהש"ק) דהזכרה היתה באופן זה דהש"ץ הי' מזכיר בקול רם תוך התפלה בלחש, ע"כ י"ל דלא רצו לעשות כן לומר בקו"ר בתפלת לחש רק במוריד הגשם שזהו עיכוב בדיעבד כשלא אמרו ע"כ צריך הי' הש"ץ לאמרו בקו"ר תוך תפלת לחש, משא"כ במוריד הטל שזה אינו מעכב בדיעבד לא רצו לתקן שיעשה כן הש"ץ בתפלת לחש שיאמר בקול רם, אבל אנו כיון דלענין פי' ההכרזה נוהגים גם הספרדים כפי' הרמ"א ז"ל סעיף ב' עבמג"א סק"ב ובמחצהש"ק שם דההכרזה הוי שהשמש מכריז קודם תפלת לחש, ובזה שפיר אין שום קפידא לעשות כן גם במוריד הטל, ע"כ שפיר מחזיקין מנהג זה לעשות ההכרזה ע"י השמש, גם במוריד הטל כמו לענין מוריד הגשם כנלע"ד לקיים מנהג של אותו זקן ז"ל ושכן מנהג הספרדים הגם שהג' הנ"ל בליקוטי חבר שלו שהביא שם מנהג החת"ס שהי' נוהג לומר מוריד הטל כ"י החמה כמנהג הספרדים ולא הביא המנהג לענין הכרזה הנ"ל, ושכן באמת אינם נוהגים בפ"ב יע"א בביהמ"ד של החת"ס ז"ל והכ"ס ז"ל, מ"מ:

נראה דאין קפידא לעשות כמנהג הנ"ל בענין הכרזה בביהכנ"ס כזה שאומרים מוריד הטל, כנלע"ד. שוראן כ"ה ניסן תרנ"ד לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן לט

במג"א סי' קי"ד סק"ח כ' אבל דברים שאין מחזירי' אותו לא יאמר בשסיים כבר הברכה ע"כ, והנה בכלל זה לכאורה ג"כ ביעלה ויבוא בר"ח ערבית, אמנם הי' מקום לחלק דוקא בדברים שאין מחזירים עליהם בשום פעם הדין כך אבל ביעלה ויבוא בערבית שאני דהטעם משום שאין מקדשין החודש בלילה, אבל הזכרת יעלה ויבוא גופי' מילתא דמחזירים אותו בשאר תפלות בזה אפשר גם בערבית אם נזכר קודם שהתחיל ברכה אחרת מזכיר שם ר"ח, ובזה הי' אפשר מתו' מ"ש בב"י הכא בסי' קי"ד אחרי שמתרץ דברי הטור דלענין דברים שאין מחזירין חשוב סיום ברכה כטעות ואינו מזכיר אותו גם משנזכר קודם שהתחיל ברכה אחרת, אבל לענין דברים שמחזירים אותו ל"ח כטעות, והק' אח"כ דבסי' תכ"ב כ' הטור בר"ח וחש"מ כו' וקתני ערבית דר"ח דקיי"ל אין מחזירין עליו, ואפ"ה כתב שאם נזכר כו' קודם שהתחיל מודים אומרו במקום שנזכר כו' ולהנ"ל י"ל שאני הזכרת יעלה ויבוא בר"ח ערבית מטעם הנ"ל וצ"ע להלכה:

שם בסי' הנ"ל בס"ק ט' במג"א מב"י סי' קכ"ב בשם המנהיג שאם אמר א' מהברכות במטבע כברכת הפירות הוי משנה ממטבע ע"כ, ועיין בסי' ק"ד דבמלך אוה"ע ששואל בשלומו באמצע התפלה אם אפשר לו לקצר דהיינו שיאמר תחלת הברכה וסופה ע"ש, הה"ד הכא צ"ל דבאומר כזה לא הוי משנה כו' וצ"ע, דב"בי שם סי' קכ"ב כתוב בזה"ל, וכ' במנהיג באותם המקומות שאומרים עושה שלום ברכנו כולנו ברב עוז ושלו' ברוך המברך וגו' לא יתכן דמטבע ארוך תקנהו חכמים, והם עושים ממנו מטבע קצר, ע"כ הרי כתב בהדיא דגם בכה"ג הוי משנה, וא"כ למה התם באונס מקצר, ולכאורה יותר טוב הי"ל להפסיק בתפלתו לגמרי וצ"ע להלכה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מ

בעזהי"ת ברהוחסה"ג:

נשאלתי ביהכ"פ באח כהן שהי' אבל על אחותו שמתה קודם יהכ"פ, אמנם כבר ביהכ"פ הי"ל דין בן ל' אי רשאי לשאת כפיו ולעלות לדוכן, ולא הי' פנאי אפי' כדי עיון זוטר אמנם קודם שנשאלתי ע"ז כבר דיבר הכהן בזה עם אהובי כבני ח"א הרב מו"ה אברהם חנוך נ"י וההוא (פקודי... משמחי לב) אמר שלדעתו כשיש כהנים אחרים אין לו לעלות לדוכן

ושכן העלה להלכה בסידור ד"ח אשר ראה בו לפי שעה, ולא רצה להורות בו ושלחו מביהמ"ד לשאול את פי, ומאפיסת הפנאי לפי שעה כמעט אפילו כדי שהיות רגע, אמרתי שיעלה לדוכן וכשבאתי לביתי שאל אותי ח"א הנ"ל למה הוריתי כך, ואמרתי לפום רהיטא נראה דלא טעיתי ב"ה בהלכה, הגם שבמג"א כ' כן לפשיטות בסי' קכ"ח ס"ק ס"ו דה"ה כל ל' על קרובים כו'. אולם הכא כיון שבביהמ"ד כבר פלפלו בזה אי יעלה והוי כבר כמו מילי דפרהסיא ועוד נראה דכל עיקר הדבר שכ' הגהמי"י והמרדכי שנוהגים שאינו עולה תוך ל' על קרובים נראה דהיינו דוקא באופן שלא נראה בהדיא דהכהן מונע מנש"כ משום אבילות וע"ד שכ' הש"ך ביו"ד סי' שצ"ג סק"ז דמה שנוהגים לשנות מקומו גם בש"ק ס"ל שאין זה דבר של פרהסיא שהרבה פעמים אדם מחליף מקומו וההי"ד הכא בנ"ד בנ"כ צ"ל ג"כ דלא מינכר בהדיא שאינו נו"כ משום אבילות דהא יכול להיות שיצא משום איזה דבר אחר המעכבו מלישא כפיו לפי שעה, ומשו"ה בנ"ד שהכהן שדנין בו הוא אדם מצויין והי' ניכר שמונע רק משום אבילות, ומכש"כ שהמנין לא הי' כ"כ גדול באופן שאם הי' מונע מלישא כפיו הכל היו יודעין שהוא משום אבילות, מכש"כ כמש"כ לעיל שכבר פלפלו בדבר בביהמ"ד בוודאי לדעתי הוי כבר כמו מילי דפרהסיא שאינו נוהג בשבת ויו"ט, בוודאי לא מגרע גרע מההיא דינא של ר"ת שהובא בטיו"ד סי' ת', ולחלק ולומר שיש גדר בענין פרהסיא בענין זה מה הוא לא מצאתי בזה דבר לפי שעה, וצ"ע:

אמנם באמת כפי מה שראיתי בפנים מאירות ח"ב סי, קכ"ג בנידון אשה יולדת שבאה בשבת בפעם ראשון לביהכנ"ס והיתה אבלה והורה שתלבש בגדי שבת והיי' עפ"י דברי טו"ז סימן תקכ"ו באו"ח שמי שבא לביהכנ"ס בשבת אחר ברכו לא ישנה מקומו בביהכנ"ס הגם דמנהגינו לפי הרמ"א ז"ל שפ' בסי' שצ"ג לשנות מקומו גם בשבת היינו דוקא אם שינה מקומו בביהכנ"ס כבר קודם שבת, אבל להתחיל בשבת הוי אבילות דפרהסיא ע"ש, ובזה זכיתי בס"ד להבין דברי הגהמי"י שהביא בד"מ סי' קכ"ח באו"ח דכ"ז שמשנה מקומו המנהג שלא לעלות לדוכן, וצ"ל היאך תלוי זה בזה, ולהנ"ל א"ש דכיון שמשנה מקומו הוי נתפרסם כבר אבילותו קודם שבת ולא ניכר אבילותו בתחלה בשבת ויו"ט ע"י מניעתו מלישא כפיו, משא"כ במקום שאין משנין מקומו, כנ"ל נכון בס"ד, ולפי"ז לכאורה במדינתינו שג"כ נוהגים הכי לשנות לכאורה כבר נתפרסם אבילותו של הנ"ל מקודם שעת נ"כ, וענין של ר"ת אפשר דשם לא שינו:

אמנם כבר כתבתי שע"י שפלפלו בביהמ"ד מקודם ששלחו לשאול את פי וגם הגיע כבר שעת נ"כ וראו התלמידים מזדנזין בדבר, נתחדש הפירסום מחדש, ובשגם שהמחבר

בסי' קכ"ח כ' בפשיטות שרשאי לישא את כפיו ואדרבא בב"י תמה מתחלה על המנהג שלא לישא כפיו, ע"כ נלע"ד דשפיר קדמי להורות לו לישא כפיו. ובשגם כי הכהן הזה הוא אדם:

חשוב תורניי וי"ש, יתברכו ישראל על ידו והקב"ה יברך כהנים ובפרט לכהן הנ"ל ויציל אותו ואכ"י מכל תקלה, אדרבא ישא ברכה מאת ה' לעולם סלה, ובכ"ז חלילה לי להיות מקיל בדבר שמפורש סתמא ברמ"א לאיסור והוראת שעה היתה בענינו מטעם הנ"ל וחיים ושלום וברכה יהי' לנו ולכ"י ע"ה אמן, בעה"ח שוראן י"ב תשרי וברכתי"ך לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מא

בשו"ע או"ח סי' קל"ב כ' כל מתרגמין קדושת ובא לציון, ובטור מפ' ואומרים ה' ימלוך לע"ו ותרג' כדי שיבינו כל העם, וכ' הר"ד אבודרהם ז"ל (הובא בס' עבה"ק להג' חיד"א ז"ל) מה טעם בקדושה דסידרא קבעו פ' ה' ימלוך לע"ו שאמרו מרע"ה, ובקדושה קבעו פ' ימלוך כו'. ותירץ דלפי שמתרגם סדר קדושה נקטו הפ' שאמר מרע"ה לתרגומו לפי שאין תרגום בכתובים, וכ' ושמעתי בשם הרא"ש ז"ל שאמר כי קבלה בידו שעל תרגום פ' ימלוך ה' לעולם יצאה ב"ק ואמר ליונתן ב"ע מי הוא זה שמגלה סתריי לבני אדם מפני שיש בו קץ משיח עכ"ל וכתב ע"ז הרב רבינו חיד"א ז"ל ובס' אלי' רבא כתבו משם הרא"ש ז"ל בפשיטות וקשה דהרא"ש ז"ל בתוספותיו למגילה כתב וז"ל ונראה שתרגם איוב משלי תהלים שהרי הם מתורגמים בידינו וגם ביקש לתרגם דניאל וא"ל ב"ק דייך דאית בי' קץ משיח וימ"פ שא' מן התנאים שלאחר יונתן ב"ע תרגם ולא תרגם דניאל משום דאית בי' קץ משיח עכ"ל, הרי להדיא דסבר הרא"ש ז"ל דב"ק יצא על דניאל לבד וזה היפוך מה ששמע הרד"א ז"ל משם הרא"ש עכלה"ק של הג' חיד"א ז"ל, ואני העני הי' נ"ל דכך הוא לשון הגמ' מגילה דף ג' תרגום של נביאים יונתן ב"ע אמרו מפי חגי כו' ונזדעזעה ארץ ישראל ת' פרסה יצאה בת קול ואמרה מי הוא שגילה סתריי לבנ"א עמד יב"ע על רגליו ואמר אני הוא, גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי, אלא לכבודיך וכו', ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה ב"ק ואמרה לו דייך משום דאית בי' קץ משיח ע"כ, מבואר להדיא שב"פ יצאה הב"ק ובפעם א' אמר מי הוא זה שגילה סתרי, ובפעם הב' רק אמר "דייך" והתיבות משום דאית בי' קץ משיח, זה הוא לשון הגמ' דהא קאמר מאי טעמא משום דאית בי' כו'. משמע דלא הב"ק קאמר כן רק לישנא דגמ' הוא כך ולפי"ז אתיין שפיר דברי הרד"א ז"ל בשם הרא"ש ז"ל שבפסוק ימלוך כו' נפיק הב"ק

ר"ל בפעם הראשונה שאמר מי הוא זה שמגלה סתרי לבנ"א, ומ"ש משום דאית בי' קץ משיח, אפשר להנ"ל שהוא רק מלשון הרא"ש ז"ל דר"ל דגם בפעם הראשונה כוונת הב"ק שיניח מלתרגם תרגום הנביאים משום דאית בי' קץ משיח, ואפשר דלפי' הרא"ש ז"ל הנ"ל דמאי דקאמר בגמ' מ"ט, קאי על הב"ק שבשני פעמים שגם בפעם הראשונה מ"ש הב"ק מי הוא זה כו' הוי ג"כ משום דאית בי' קץ משיח רק לכ"ז כדקאמר גלוי כו' הניחוהו לתרגם עד שכשבא לדניאל נאמר לו בלשון דייך וכמפו' למעלה הנ"ל, אבל באמת זה גם הרא"ש ז"ל מודה דהב"ק שאמר דייך יצא רק כשרצה לתרגם דניאל, ורק זה צריך עדיין ליישב קצת דהא משמע שהב"ק הראשון יצא כשהי' מתרגם הנביאים ולא בכתובים בפ' של ימלוך, אמנם ניחא דהא ע"כ מפרש הרא"ש ז"ל דמ"ש ועוד ביקש לתרגם כתובים קאי על דניאל דהא תרגום תהלים ומשלי כו' ויש בידינו כמ"ש לעיל וגם הרא"ש ז"ל בהדיא כתב ועוד ביקש לתרגם דניאל, וממילא ע"כ מ"ש מקודם תרגום של נביאים יב"ע כו' יצאה ב"ק משמע אח"כ ואפשר גם תהלים ומשלי בכלל, דהא גם דוד ושלמה בכלל נביאים, ורק דניאל משמע לכאו' בלשון הגמ' שם ואיהו לא נביא (ורש"י ז"ל קמפ' בא"א) ועכ"פ ניחא בס"ד דברי הרא"ש ז"ל דהב"ק שאמר מי גילה י"ל דנאמר בשעה שתירגם ימלוך ואין להאריך. כנלע"ד בס"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מב

באו"ח סימן ק"י סעיף ז' דתפלת הדרך אין לאמרה אא"כ יש לו לילך פרסה (כפי בה"ג) והספק בזה אי שיעור זה תלוי בשהיית האדם בדרך שיעור זמן ד' מילין וממילא אין חילוק אם הולך ברגליו או ע"י עגלה או ע"י מסלת הברזל אשר הולכת בחפזון רב או השיעור פרסה נאמר רק על שיעור הדרך שהוא בערך מהלך אדם בינוני פרסה ואף אם הולך שיעור דרך זה בעגלה או בסוס ופרד או במסלת ברזל, שיש שאינו הולך מהלך פרסה אפילו מיל אחד ולא מצאתי מבורר דין זה, והנה פה במרחץ אין לי ספרים לעיין בזה בתשו', אמנם זוכרני דבתשו' מהרמשי"ק ז"ל מסופק בזה א' מהשואלים לענין שמועה קרובה ורחוקה בה' שמחות אי חשבי' זה לפי מהלך אדם ברגליו דוקא, ושם מכריע דחשבי' הילוך בינוני דהיינו לפי מהלך האדם עם העגלה, אבל לא בהילוך מסילות הברזל ע"ש, בחלק יורה דעה, ואני העני נראה לפשוט הספק מגמ' פסחים דף צ"ד ע"א דאיתא העם ת"ר הי' עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים פירש"י ז"ל במרוצה יכול יהי' חייב ת"ל ובדרך לא הי' והנה הי' פירש"י ז"ל דחוץ למודיעים דרך רחוקה הוא, ע"כ הנה מפורש יוצא דהלשון רחוקה הי' משמע דרחוקה ודאי שא"א

לבוא בשום אופן, אבל באפשר לבוא אפי' ע"י שום סיבה שבידו כגון סוסים ופרדים לא מקרי רחוקה רק התם אתי קרא יתירה דשינה הפסוק אח"כ ואמר ובדרך לא הי' ולמד כיון שהי' על דרך עכ"פ מן מודיעים לחוץ אינו חייב שלא הקריב הפסח במועדו, ונשמע מזה דלשון רחוקה במק"א משמעותו שא"א לבוא בשום אופן אבל אפשר לבוא לא מקרי רחוקה, (ולומר בזה ל' תורה לחוד ול' חכמים לחוד הוא דוחק) והי' מזה ראי' להלכתא לענין ה' שמחות דמוזכר בל' קרובה ורחוקה תלי' אי רחוקה בכל ענין ואי לא דהיינו שע"י איזה אופן יוכל לבוא לקרובה ומכש"כ דהלכה כדברי: המקיל באבל, כנלע"ד לולא דמסתפינא, ברם הכא לענין תפלת הדרך לכאורה לא נזכר בלשון רחוקה או קרובה לא בגמ' ולא בשו"ע, אמנם צריכין אנו בזה קצת לדברי אגדה מה שפי' בעניי בפ' מקץ כתיב הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף אחרי האנשים והשגתם וכו' וישובו העירה, ילד"ק אריכות הלשון שהקדים הם יצאו לא הרחיקו, אמנם יש לומר שיוסף הצדיק שאמר על עצמו את ה"א אני ירא וידע הוא באחיו שיהיו נזהרים בתפלת הדרך והשיעור בזה עד פרסה עיין טוש"ע הפלוגתא של המפ' בפירוש הדבר ואם כבר היו מתפללים תפלת הדרך והוא יחזירם להתעכב שם ויהי' בזה חטא ועון ברכה לבטלה על השבטים הק', ע"כ התאמץ יוסף לזרז את אשר על ביתו לרדוף מהרה אחריהם להשיגם טרם שיהי' מתפללים תפלת הדרך וקיי"ל בשו"ע שם שיתפללו אחר שהחזיק בדרך חוץ לעיבורה של עיר והביא מג"א תחום מעיבורה של עיר, וז"ש הם יצאו את העיר לא הרחיקו שלא הי' עוד שיעור פרסה, וכ' בב"י בשם ר"י שהפי' הנכון הוא דעד כמה הוי אחיזת הדרך להתפלל אותה לכתחלה אחר שיצא מן העיר בתוך פרסה ראשונה וזרזו שימהר להשיגם קודם שיחזיקו בדרך למען לא יהי' ברכה לבטלה וכמובן, עכ"פ יש לנו קצת ראי' דגם בזה נזכר לשון רחוקה ולשון זה סובל כנ"ל רחוקה בכל אופן ממילא אפשר גם בזה שהולך במסילת הברזל וכדומה שיעור קטן מפרסה אין לומר תפלת הדרך בשם ומלכות אלא בלא שו"מ כמו הדין בשו"ע לענין הולך פחות מפרסה שאומר בלא שו"מ כנלע"ד, והי"ת יורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו האמתיים אמן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מג

הרמב"ם ז"ל בה' תתלה פרק י"ב הלכה י"ד הקורא בנביא יש לו לקרות לתורגמן שלשה פסוקים כו', ולא פי' טעם הדבר, פירש"י ז"ל וכן הרע"ב ז"ל משום דלא נפקא לן הוראה מנייהו, והענין לכאורה תמי', דהא כמה מילי נפק"ל מדברי הנביאים כגון לענין מצוה

הב"ע דילפי מקרא דוהבאתם את הגזול כו' וכמה מילי מעלייא נפק"ל מקראי דחנה ותרן טובא, וצע"ג לכאורה ועכצ"ל דר"ל דעכ"פ עפ"י הרוב לא נפק"ל מנייהו ע"כ הניחו לקרות ג' משום טרחא דצבורא, או אפשר דעכ"פ אז"ל מקמי דאתא יחזקאל מאן אמרה רק אגמרה רחמנא למשה כו' ואתא יחזקאל ואסמכו' אקרא ע"כ כיון דעכ"ח בלא"ה מרומז כל מה שבנביאים בתורה או מצד הללמ"ס ע"כ קאמרו דלא נפק"ל מנייהו להוראה כנלע"ד, והי"ת יורני מדרכיו בכי"א:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מד

שיל"ת, סאטמאר יום ה' י"ג אדר התרע"א לפ"ק. רב שלום וברכה לאורך ימים ושנים טובים לכבוד אדו' י"נ תלמיד חביב דרב המאה"ג ותיק וחסיד כש"ת מו"ה אברהם שלום ירוחם פר"מ נ"י מו"צ בק"ק טאשנאד יע"א: מ"ק קבלתי בעתו ולפי שעה נמנעתי מלהשיב כידוע לרמע"כ וכיון דאידחי אידחי, ועתה לקחתי מועד להשיב עכ"פ במקצת מפני כבוד התורה ומפני כבוד הצבור, לפמש"כ רומ"כ שמו הצבור פניהם עלי ההדיוט, להגיד להם דעתי בענין הנורא אשר קרה להם ר"ל בביהמ"ד שלכם שאחזה אש סביבות הארון הקודש ונשרפו בעוה"ר שני ס"ת, וגם שאר חפצי קודש, כמה זוגות תפלין וסידורים וטלתים מצוייצים אוי לעינים שכך היו רואות ואו לאזנים שכך שומעות, צדיק ה' בכל דרכיו, ולפי מה שכ' כבר הצדיקו הצבור עליהם את הדין, ובאת אתה וכל בעלי החברה הק' וקראתם כל תהלים בציבור בביהמ"ד ביום צום ובוידוי ופשפוש מעשים, וגם כל העם נדרו לבדק הבית ולכתיבת ס"ת ושאר תיקונים יהי' נא לרצון לפני הית"ב כל הרהורי תשובה ותערב עליו ית"ב עתירותיכם כעולה וכקרבן ומעשה ידיכם כוננהו: הנה בעיקר דין דס"ת שנשרף לא נמצא בשו"ע יותר רק שחייב לקרוע עליו ודוקא ששורפין אותו בגרוע וכמעשה שהי' ומבואר בפוסקים והאריך בתשו' ח"צ סי' י"ז ובשבו"י ח"א סי' פ"ד דדוקא הרואה ס"ת שנשרף בכח אדם אפי' ע"י נכרי כדאי' בש"ך, אבל שומע ולא ראה או נשרף באונס אינו קורע, ואני בעניי כוונתי לדעתם והיי' מדאי' במו"ק דף כ"ו ע"א ת"ר ס"ת שנשרף מנ"ל דכתיב וכו' והיי' דכתיב לא פחדו ולא קרעו כו' מכלל דבעי למקרע, ובשבת דף ק"ה ע"ב פירש"י ז"ל ד"ה ס"ת שנשרף הרואה ס"ת שנשרף וכן הוא הלשון בטוש"ע יו"ד סי' ש"מ, אבל באופן נ"ד לכאורה פטור מקריעה: ומתענית לכאורה לא מוזכר, והראי' גדולה דבקרא דירמי' הנ"ל שאמר להוכיח אותם ולא פחדו ולא קרעו וכו' המלך וכל עבדיו, ומזה הוכיח בגמ' מ"ק הנ"ל מכלל דבעי למקרע, וק' למה לא כתיב שלא התענו אם הוי בעי להתענות, אע"כ ל"ב התענות, ועדיין

נאמר אפי' רק מדאורייתא לא בעי, אבל מדרבנן בעי להתענות, אמנם מדבתשו' חכ"צ ושבו"י לא שאל השבו"י מח"צ כלל אודות תענית, וע"כ א' מתרי או דתענית הוי לי' פשיטא דבעי להתענות, וזה קשה מאד יען דלא נזכר בשום מקום בפוסקים אע"כ להיפך דפשיטא להו שאי"צ להתענות:

ומ"מ מדבעיני העולם הדבר פשוט להתענות, הי' אפשר מקום לענ"ד לומר דאיתא באו"ח סי' תק"פ אלו הם שרשאי להתענות בהם וכו' ובטור כתב בלשון כ' בה"ג אלו הימים שמתענין בהם מן התורה (וכ' הב"י אעפ"י דתקנת חכמים הוא מ"מ קרו להו מן התורה לומר שיש ליזהר בהו כמו בשל תורה) וקחשיב שם בכ"ח בכסליו שרף יהויקם את המגילה אשר כתב ברוך מפי ירמי' ע"כ ומסתבר:

כמו שאנו ילפינן בגמ' מו"ק הנ"ל דכל שאר ס"ת ראוי לקרוע על שריפתו ח"ו כמו שהקרא הוכיח שם במגילת ברוך וכו' שהי' ראוי להם לקרוע, ואף שהי' שם רק מגילה א'. כ"כ ראוי לנו ללמוד משם כמו דשם קבעו תענית על שריפת המגילה, כ"כ עכ"פ ראוי לקבוע תענית לשעה על שריפת ס"ת ח"ו, ולענ"ד הדבר נכון בסד"ש:

ואמנם אי משו"ה הי' סגי בתענית יום א' דהא דיו לבא מה"ד להיות כנידון, ברם בתשו' ד"ח ח"א חיו"ד סי' נ"ט כ' סמך להתענות בזמן מקרה הנ"ל ר"ל מגמ' תענית מוציאין תיבה לרחובה של עיר וכו' כלי צנוע הי"ל ונתבזה בעונותינו הרי שעונות גורמים לבזיון התורה ואם נקרה סיבה ח"ו לבזיון התורה ודאי מחמת חטא אנשי אותה העיר וכו' וע"כ כ' שם לגזור תענית על אותן אנשי ביהכ"נ בה"ב, ומסתבר כוותי' דהא גם בסי' תצ"ב באו"ח קיי"ל להתענות בה"ב בשביל ספק עבירות שעשו באפשר ע"י משתה ושמחה, ועוד ראי' לומר בזה ג"כ דיו לבהמ"ד להיות כנידון דגם שם בתענית גשמים גזרו לכתחלה רק תענית בה"ב, אמנם באמת צריך עיון דהא שם בתענית גשמים לא הוציאו הכלי צנוע רק בתעניות האחרונים שגזרו שבע תעניות על הצבור, וכמסקנת הגמ' שם ט"ו ע"ב אר"פ כי תנן נמי מתניתין ארבע אחרונות תנן. וא"כ הי' ראוי לכאורה גם הכא להתענות שבע תעניות. וע"כ אם כבר התענו הצבור של ביהמ"ד שלכם ג' תעניות א"צ עוד ואם לא התענו רק תענית א' יתענו בער"ח אדר ב' דהיינו יום ה, פקודי מקודם ועוד בז' אדר דהיינו א' פ' צו הבעל"ט, והוא רחום יכפר בעד כל הקהל ועכ"פ אם קשה עליהם התעניות יש לעשות כמ"ש המג"א בסי' תק"פ מי שאינו יכול להתענות בבו"ה וכו' עכ"פ יתפלל ב' וה' על דברים הללו וע"כ יתפללו עכ"פ בב' ימים הנ"ל באמירת תהלים כלו, ויעלה לרצון לפני הית"ב השומע מפלת כל פה:

ועיין בתשו' אמרי אש חאו"ח סי' ו' מה שדחה דברי השואל שרצה לדמות זה להא דברכת השם, וכ' שאינו נראה כלל דשם הוא חייב במזיד סקילה כו' והיינו בעובדא דידי' בנפילה לארץ, אמנם בנ"ד שח"ו על כל מחיקת השם שבו שצריך לעשות תשובה ועל שגרם לעבור על ל"ת כן כו' אפשר בזה יש לדמות להתם:

ולתיקון יקבלו עליהם א') ליזהר מעתה ביותר להיות מכבד את התורה, שלא לשוח שיחה בטילה בשעת קריאת התורה ח"ו ותהיינה אזניכם קשובות לקול הקורא:

הב') שבכל עש"ק יהי' הקורא מגיה פרשת השבוע בספר אשר מתוכו יקרא למחר בש"ק בפרשה, למען לא יבוא הס"ת בשום פעם לידי בושה וכדאיתא התעוררת לזה בספרים:

הג') ראוי להשתדל שיקראו לשם סופר סת"ם אשר יכך לבתי בני ישראל שם לבדוק כל המזוזות, ואם אפשר גם כל התפלין והתשלומין בעד זה הסופר יבוא מקופה כללית אשר ינדבו לתוכה הבע"ב איש כנדבת לבו:

והכבוד היותר גדול אשר יכבדו את התורה במה שימסרו נפשם ליתן את בניהם תחת עולה של תורה הקדושה המתוקה והנחמדה ובזה יזכו לאורך ועושר וכבוד ועז"נ אם שמור תשמרון אם רוצים להשמר צריכים הם לעשות שמירה לתורה ואז עאכו"כ שישמרם הרבון העולמים כיר"א:

ומכל דבריך במכתביך זה נהנתי תלית"ב והקב"ה יעזור לך עד"כשהגב"ה לעשות חיל בישראל כנפשך ונפש או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מה

ברכת שמים מעל לכבוד ידידי הרב המופלג חו"ש זית רענן כש"ת מו"ה נתנאל מייערזאהן נ"י שו"ב ומו"צ ב"ק זשטארנאצא יע"א:

אודות מה ששאל במי שדר עם נכרית ר"ל אם רשאי לקרות אותו לתורה, הנה פשיטא שראוי מצד מיגדר מילתא שלא לקרות אותו כהא דאיתא בשו"ע חו"מ סי' תנ"ה גבי חייבי מיתות בי"ד דאין בידינו להרוג אותם להגלותם או להלקותם אבל מנדין אותם מן הקהל כ"ז מוצה"ד אבל אם רואין בי"ד שהוא צורך שעה למיגדר מילתא יכולים לענוש במה שירצו ע"כ, ומסתבר דהה"ד בדר עם נכרית דרך אישות ר"ל, ואדרבא לפמ"ש הרמ"א ז"ל סי' ט"ז באהע"ז ועון זה יש בו הפסד שאין בכל העריות כו' ועוד אני אומר דרך רמז שלא יעלה לתורה ממ"ש בתשו' חת"ס חאו"ח סי. כ"ח שאנו מחזיקין הבימה שבה קורין פרשת הקרבנות כמו מזבח, א"כ כיון דבאותן שנשאו נשים נכריות אמר במלאכי ב' כסות דמעה את מזבח ה' בכי ואנקה מאין עוד פנות אל המנח"ה, ע"כ אין מניחין לקרות

למי שדר עם הנכריות לעלות אל הבימה שהוא כמזבח, כנ"ל נכון בסד"ש דרך רמז, ומה שכתב שיש מ"מ איזה קהל שאין חוששין בכהאי גוונא לקרותו אפשר סמכו ע"ד דאיתא בהג"ה סי' קל"ט ס"ג במי שאביו מומר ר"ל קורין אותו בשם אביו היכי דאיכא למיחוש משום איבה ומייתי כן ממהר"ם פדוואה ז"ל והמעיין בפנים בתשו' מהרמ"פ ז"ל סי' ס"ז התיר מצד ב' טעמים חדא שבניו של המומר היו כשרים ואיכא משום שלא לביישן ברבים וגם אביהם הי' שר וגדול ליודים לעשות עמהם טובות גדולות, ואין דנין מהפרט על הכלל, והיי' דוקא בשהעולה גופי' הוא צדיק חוששין משום איבה וכנ"ל ויש בו ג"כ משום כבוד הבן העולה, אבל בשעולה גופי' הוא רשע מפורסם לא שרינן משום איבה או משום כבוד אבותיו, וראי' לזה מגמ' מגילה כ"ה ע"ב מעשה לוט נקרא ומתרגם מהד"ת ניחוש משום כבודו של אברהם קמ"ל וכ"כ מעשה אמנון וכו' מ"ד ניחוש לכבודו של דוד קמ"ל עש"ה, וכתיב:

ושמרתם את משמרתי ותנן ועשו סייג לתורה ע"כ בודאי ראוי ומחויב לעשות מה שבידו לעשות ובפרט דפסוק ושמרתם כתיב בסוף פרשת העריות ופירש"י ז"ל להזהיר בי"ד על כך, ומה שהק' מע"כ אהא דאיתא בגמ' ע"ז ל"ו ע"ב דלרבנן קרא דלא תתחתן בז' אומות כו' ופריך לר"ש דאומר לרבות כל המסירות מאי אכ"ל וכו' ומשמע באמת דלרבנן בשאר אומות ליכא איסור דאורייתא וק' מגמ' דקידושין ס"ח ע"ב מסיק דלרבנן ע"כ גם בשאר אומות לא תפסי קידושין מקרא דואח"כ תבוא וכו' והיתה לך לאשה, הנה איב"א בפשיטות דמה דקאמר הכא בגמ' ע"ז אלא דאו' אישות כו' תירוץ זה קאמר גם לרבנן והוי מצי למימר ולטעמיך דהא לרבנן ג"כ כתיב ואח"כ תבוא וכו', אמנם האמת נראה לי לתרץ דהתם בקידושין רב קאמר דאין קידושין תופסין גם בשאר אומות, אבל עכ"פ לאו דלא תתחתן ליכא בהו מכש"כ להאמת דקרא דלא תתחתן קאי בגירות משום קדושה עיין פירש"י ז"ל ביבמות ע"ו ע"א ומייתי לגמ' זו בתוס' קידושין הנ"ל, כנ"ל לאמת בסד"ש:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מו

שלום וכט"ס לכבוד ידידי התלמיד הנכבד הרבני המופלג בתו"י חו"ש כש"ת מו"ה מרדכי שטערן נ"י:

ע"ד אשר שאל בענין המנהג שהיולדת אינה יוצאת החוצה עד אחר שהולכת לביהכ"נ ואז הבעל הוא חיוב לעלות לתורה שהוא במקום קרבן וכמ"ש בזה הלבוש באו"ח רפ"ב הובא במג"א שם, ויש מקומות שנוהגין שקוראין מנין לבית היולדת ומתפללים שם תפלת מוסף בצבור ומקדשים שם וטועמים מיני מזונות ושואל מע"כ איזה מהמנהגים

הנ"ל עדיף טפי, ואם עכ"פ גם מנהג המקום באופן הב' הנ"ל אם רשאי לשנות בזה לאופן הראשון בפרט למי דדחיקא לי' שעתא ואין ידו משגת להכין צרכי הקידוש לאחרים. הנה פשיטא מילתא דהמנהג הראשון עדיף כיון שנזכר בהלבוש ששבת ראשונה שהולכת אשתו לביהכ"נ אז הבעל הוא חיוב לעלות לתורה, וכלפי שנאמר בהיולדת שעד ז' לזכר ופ' לנקבה אל המקדש לא תבוא עתה אחר עבור זה הזמן הולכת למקדש מעט ומתחברת עם שאר בנ"א אשר מקודם ירחקו ממנה כמו שהאריך שם הרמב"ן ז"ל בפ' היולדת עיי"ש, וזהו סמך למנהג הא', אבל גם להמנהג השני, יש קצת סמך מדברי הרמב"ן ז"ל הנ"ל כי מקודם זמן הנ"ל דיבורה טמא והעפר אשר תדרוך בו טמא להבכ"א עתה אחר עבור זמן זה יוכלו כבר להתקבץ לבית ההוא אנשים ולעשות שם קיבוץ לדבר שבקדושה זכר למקדש, קדושה לשעתא עכ"פ, וזכר להקרבן של היולדת עושים צדקה במידי דמקרבי הנייתא לעניים שחשוב יותר משאר צדקה כדאיתא במס' תענית, וצדקה חשוב יותר מכל הקרבנות כדאיתא בסוכה סו"פ לולב וערבה, עטו"ר הלכות צדקה, ולדעתי התקינו זה באיזה מקומות כי כ"פ אין בכח היולדת לילך לביהכ"נ בשגם בכ"מ הוא רחוק או ביום סגריר ואף שביום מ' ופ' ואינה הולכות לביהכ"נ ג"כ הבעל הוא חייב לעלות לס"ת כדאי' שם בלבוש סי' רפ"ב הנ"ל מ"מ עושים תיקון הנ"ל שיהי' גם בזה זכר להקרבן כנ"ל, כיון שבלא"ה אין לנו עכשיו קרבן ממש בעוה"ר ואף לאותן שאינם חולים תיקנו כן כדי שלא לחלק וכגמ' תענית כדי שלא לבייש וכדומה, ואף שיוכל להיות שא' ח"ו אין בכחו להזמין צרכי קידוש, מ"מ בחרו יותר במנהג השני שלא לחלק אשר שכיח יותר בפרט בזמנינו אשר הנשים רכות וענוגות מלחוש על חשש דלא שכיח שלא יהי' בכח להזמין עכ"פ קצת צרכי הקידש כנלע"ד, ואשר שאלת אם רשאי לשנות בזה ממנהג המקום שנוהגים כמנהג הב' הנה במג"א סוף סי' תצ"ג כ' שאין במנהג לא תתגודדו ע"ש, בכ"ז כ' דבהמנהג הולכין אחר הרוב, ותנן בפרקי דחסידי אל תפרוש מן הציבור, ובכ"ז בענין עשיית המנין צריך לחוש שיהי' מנין הראוי לצרף לעשרה, ושיענו ט' עכ"פ אמן, שאל"כ ח"ו הוי ברכות הש"ץ כמעט ברכות לבטלה כמ"ש הב"י, אשר ע"כ אולי טוב יותר באם היא בריאה שתלך לביהכ"נ או גם תשאר בביתה, וילכו לשם אחר התפלה בביהכ"נ ויאמרו שם בבית היולדת מזמור שיר ליום השבת או יאמרו איזה ד"ת ויאמרו קדיש ויעשו שם קידוש כנהוג ובמקום שיש לחוש ח"ו לתערובת אנשים ונשים ח"ו כגון שאין להם אלא חדר א' וכדומה בודאי בזה נאמר לא תהי' אחרי רבים לרעות ח"ו, וע"ז נאמר ושם דרך נראנו בישע א'...

ומה ששאל אודות מי שעושים מנין בבית יחיד א' ורובם מתפללים בנוסח ספרד בתפלת לחש, ואותם המיעוט שמתפללים בנוסח אשכנזי' הם בעלי מריבה אם להתפלל הש"ץ בתפלה בקול בנוסח אשכנז, הנה במג"א סי' רצ"ג מביא בבני אומנות א' נוהגין דלא כשאר אנשי העיר מותר, ממנו נלמד דכל כיו"ב מנין קבוע תמיד בפ"ע מותר לשנות לבני שאר אנשי העיר אבל מנין של אקראי לכאורה נראה דאין רשאים לשנות דומה לזה באו"ח סי' רס"ט עטו"ז סק"ח, ובתפלת לחש כבר כתב בתשו' בית היוצר שהביא מע"כ דהיי' חאו"ח סי' ה' דאותם המתפללין בנוסח האר"י ז"ל אין שייך בהם לא תתגודדו, ע"ש בטעם הדבר כיון שהוא סולת מתוך אוכל וכ' דהה"ד אפשר להיפך לאותם המתפללים שם בנוסח אשכנז, ובלא"ה בתפלת לחש שאין שומעים צ"ע בכל עיקר ל"ת אי שייך בזה ואיכמ"ל. והנני אוה"נ הדוש"ת באהבה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מז

אורך ימים ושנות חיים לכבוד ידינ"פ הרב המאה"ג חריף ובקי כקש"ת מו"ה נטע יעקב נ"י מו"צ בישוב אודווארי:

הנה בענין בנין ביהכנ"ס דשם אי רשאי לסתור:

ביהכ"נ הישנה מקודם שיבנו הביהכ"נ החדשה שהם אומרים שצריכין לבנות החדשה במקום הישנה ואין יכולין לעסוק בבנינו אם לא יסתרו מקודם הישינה, ועוד יש אומרים שהביהכ"נ הישן לא הי' בניו לשם ביהכ"נ רק יחיד התנדבו לביהכ"נ אפשר אין בו קדושת ביהכ"נ הנה הרמב"ם ז"ל פי"א מה' תפלה הלכה י"ב כתב אין סותרין ביהכ"נ כדי לבנות אחר במקומו או במק"א אבל בונין אחר ואח"כ סותרין זה, הא א"א לעשות כן, אע"כ משמע דמיירי דוקא באפשר לבנות החדשה מקודם בזה אמר שאין סותרין הישנה מקודם אבל באי אפשר בשום אופן משמע דמותר, אמנם בטור בשו"ע סי' קנ"ב שינו בלשונם וכ' סתם אין סותרין בהכנ"ס כדי לבנות ביהכנ"ס אחר, משמע בהדיא אפילו לבנות במקומו של הראשון ממש מ"מ אסור דחיישינן לפשיעותא, ובאמת כדברים אלו כתב במג"א סק"ד כפי הבנתו בדברי הב"ח דמיירי שעומד החדשה באמצע ממש של הבנין הישן. ומ"מ אוסר המג"א ומפ' כן בדעת הרמ"א ז"ל, ולדברינו הנ"ל יומתק דמרומז כן בלשון הטושו"ע גופי', דאפי' בכה"ג שרוצה לבנות במקום הראשון ממש ומכש"כ כשעומד רק באמצע ג"כ אסור מטעם דחייש לאונס, ולענ"ד לפי מה שכ' במחצהש"ק מב"ח דיליף להרמב"ם ז"ל דאפי' צריך לה לעצים ואבנים של הראשון מ"מ אסור, ממאי דאיתא בגמ' מגילה כ"ו ע"ב רמי בר אבא הוי קביע ביהכנ"ס הוי האי כנשתא עתיקא הוי

בעי למיסתרי' ולאתויי ליבני וכשורי מינה יתיב וקא מבע"ל כו' התם משום פשיעותא כה"ג מנאי אתא לקמי' דר"פ ואסר לי' ע"ש, (ובאמת ברמב"ם ז"ל לא הובא דין זה בהדיא רק הב"ח פירש כן מדעתו במ"ש הרמב"ם, לבנות אחרת במקומו או במק"א דר"ל כדי לבנות בעצים ואבנים של הראשון) הנה לדעת הרמב"ם צריך לפרש שם שאפשר לו עצים ואבנים אחרים הראוים לבנין רק רוצה להשתמש באותם עצים ואבנים של בנין הראשון וע"כ אסרו לי' ר"פ ור"ה בר"י וחששו משום חשש פשיעותא באונס ועדיין אינו מוכח דאפי' אם צריך לבנות במקום ביהכ"נ הראשון ממש ג"כ אסור משום חשש פשיעותא, די"ל דוקא התם שהי' לו אפשר בלי עצים ואבנים הראשונים, ועל זה הי' האיבעי' הנ"ל אבל ברוצה לבנות במקומו ממש וא"א בלי שיסתור הראשון מקודם בזה ודאי לא גזרו משום פשיעותא, כך הוי ס"ל להרמב"ם ז"ל אבל הטור ושו"ע הוי ס"ל דגם בכה"ג אסור וכמ"ש המג"א דע"כ שינה הרמ"א ז"ל בלשונו וכ' משום אונס, וס"ל דהאיבעי הנ"ל קאי אי חיישינן אפי' במקום אונס ממש דל"ש ליבני וכשורי אחרים ופשוט לי' דמ"מ אסור משום חשש אונס, העולה מהנ"ל שאין לסמוך לחלק משום שבונין הביה"כ החדשה במקום הישן שמותר דלפי הטוש"ע אסור גם בזה וגם אין שום היתר מצד שהבהכ"נ הישן לא הי' נבנה לשם ביהכנ"ס, רק נדיב א' התנדב משלו והקדישו לביהכנ"ס דהא הרא"ש מגילה פ' בני העיר הביא את הירושלמי בפרק בכ"ה וז"ל עד כדין כנשבנייי' לשם ביהכנ"ס בני' לשם חצר והקדישו מאי נשמעני' מן הדא לבית זה וכו' קדשה אימתי מיד או בשעת התשמיש נשמעני' מן הדא וכו' משנשתמש בהן הספר אסור להשתמש בהן הדיוט ומה וכו' זו שבנייי' לשם חצר לכש"כ, ר"ל אינן קדושין כ"ז שלא יתפללו בו ע"כ והוא מ"ש בשו"ע סי' קנ"ג ס"ח, ואם נשתמשו בו אח"כ שהתפללו יש לו כל דין ק' ביהכנ"ס רק לענין לישכב על עליי' רק לענין זה דוקא כתב הרמ"א ז"ל בסי' קנ"א בשם מהר"י דיש חילוק באם נבנה לשם חולין ואח"כ ייחדו לשם ביהכנ"ס מטעם שאינו דומה להיכל וע"ש בפוסקים:

אמנם לפי מש"כ מע"כ שיש בו תיוהא אעפ"י שאין בו סכנה כלל עדיין מ"מ מצינו בזה היתר מרבן של ישראל בעל הח"ס זללה"ה זי"ע בתשו' חאו"ח סי' כ"ד שכ' וז"ל אמנם בעירו דחזי בי תיוהא אין לנו אלא דברי האומנים המבינים שהכיפה נתרועעה שאפי' אפשר לתקנה לפי שעה ולהסיר הסכנה מ"מ ידוע לכל עסקי רבים קדירה דבי שותפי' וקשה לקבען בכל פעם לתקן בדקי הבית ועכשיו הסכימו וקבצו מעות אין לבטלן כו' עכד"ה וכ"ז שייך בנ"ד ג"כ. והנה רש"י ז"ל פי' בגמ' ב"ב ג' ע"ב בקוע שיהי' מזומן ליפול מלשון זה משמע שלפי שעה אינו מזומן ליפול רק הביקוע יהא מזומן ליפול אח"כ ומנ"ל

לרש"י ז"ל לפרש כך דגם באופן זה מהני תיוהא להתיר לסתור מקודם ונ"ל דמוכח לה מלישנא דגמ' דחזו בי' תיוהא, דהלשון לכאו' מיותר דהול"ל ולא אמרו אלא דליכא בי' תיוהא, אלא דא"כ הי' משמע דהביקועין הי' נראים לכל ושרק בזה מותר, אבל האמת דאעפ"י שאינם נראים לכל רק להאומנים המבינים כח"ס הנ"ל ג"כ ומותר והיינו הלשון דלא חזו בי' תיוהא ונשמע לשום אדם לא נראים כנ"ל נכון בס"ד, והיינו אפשר כוו' רש"י ז"ל וכמובן ועוד יש לומר דלכאורה קשה לי טובא דבגמ' קאמר דקא חזי בי' תיוהא וכו' כהא דרב אשי חזא בהו תיוהא בכנישתא וכו' סתרי' ועייל לפוריי' כו' דמשמע דוקא בכה"ג שרי דעייל אח"כ לפוריי' וברמב"ם ושו"ע לא מתני לעשות כן דוקא, ולרמב"ם ז"ל ניחא דאיהו קאמר לפרש דחזו בי' תיוהא ר"ל שחרבו יסודותיו ונטו כותליו ליפול וקאמר בפי"א בה' תפלה סותרים אותן מיד ומתחילין לבנות במהרה ביום ובלילה שמא תדחק השעה, וישאר חרב ע"כ, זהו כוו' רב אשי שימהרו לבנותו כו' אבל בטור וש"ע דקאמר במד"א שהי' הראשון חזק אבל כו', קשה לכאורה רישא לסיפא דמרישא משמע דוקא שהי' חזק אבל אם אינו חזק אלא שיש בהם תיוהא כזה שאין בהם סכנה מותר לסותרו, ומסיפא משמע דוקא בחרבו יסודותיו או שנטו ליפול כו' אבל אם אינו חרב כ"כ אסור לסותרו, וע"כ צ"ל בחזק אסור לגמרי לסתרו וכו' ובחרבו יסודותיו סותרין מיד וממהרין לבנות ביום ובלילה וכו' ובאינו חזק וגם לא נטו כותליו ליפול בזה ג"כ מותר לסתרו מפני שאפשר להתיירא כיון:

שיש בו בקוע שיהא אח"כ מזומן ליפול, אבל עכ"פ בזה אי"צ למהר כ"כ לבנותו ואי"צ בזה לעשות כרב אשי דוקא, וע"כ מפרש רש"י ז"ל תיוהא ביקוע שיהא מזומן ליפול אח"כ, אבל עדיין אינו מזומן ליפול רק שיהא מזומן אח"כ ליפול, כנלע"ד לולא דמסתפינא, עכ"פ יש קצת היתר בנ"ד ג"כ כיון דעכ"פ אי בי' תיוהא אף שלפי שעה אין בו חשש סכנה, עכ"פ בטבע הוא דביקועין מתבקע והולך, ויכול לבוא אח"כ לידי סכנה ובשל ציבור לפי ח"ס הנ"ל אין לסמוך שיתאמצו לתקנו אח"כ ויקבצו מעות ע"כ מותר לסתרו קודם שיבנה החדש, (ומע"כ באות ד' כ' ג"כ להתיר בשביל התיוהא אף שאינו נוטה ליפול בלי שום ראי' במ"כ, ולדברינו אין הדבר פשוט ואדרבא תלי' באשלי רברבי בשי' הרמב"ם ורש"י ז"ל:

עוד נ"ל היתר כיון דנתנו אנשי הישוב בטחונות על כל הצריכין לכך שנתנו על המקומות שקנו להם והן מה שהתנדבו באופן כזה שרי בודאי לענ"ד וליכא למיחש לפשיעותא דאונס ג"כ וראי' מגמ' דב"ב הנ"ל דקאמר מלכותא שאני דלא קהדרי ממילא הה"ד באופן

אחר דליכא חשש דקהדרי מעתה כנלע"ד. ובאמת ראיתי בתשו' כ"ס למ"ו ז"ל חאו"ח שכ' בתשו' י"ז לפימ"ש בכוונת רשב"ם ורמב"ם ז"ל דחייש לאונס:

היינו לפשיעה לחוד ל"ח דזריזין מקדימין למצוה כ"ש דל"ח שיפשעו ולא יבנו אלא דחייש לאונס היינו שיצטרכו לפד"ש ועי"ז יפשעו ולא יבנו וכו'. ובזה ג"כ כוונת רש"י ז"ל ב"ב הנ"ל ד"ה משום פשיעותא דלמא מתרמי אונס יפשעו ולא יבנו אחריתי ע"כ, (ובאמת כבר כ' הפי' של משום אונס וכו' בח"ס תשו' הנ"ל יע"ש מתוך לשונו הק'), ולפי"ז בנ"ד שהוצאת הבנין ככל הצורך ימצאו בעיר' במקומות כל עיר למושבותיו וכו' תו אין לחוש לאונס, עכד"ה, א"כ מש"כ בנ"ד שכבר מכרו המקומות וגם נתנו בטחונות בודאי שרי לענ"ד:

ועוד בו שלשי' לע"ד יען דביהכנ"ס הקודם לא הי' נבנה לשם קדושה ויותר מזה שנכרי בנאו ורק אח"כ קנאו הישראל והקדישו לביהכנ"ס, ולפי הכתוב בסה"ק גוי כשמתחיל לבנות בונה לשם תפלה כו' ועתה יבנו לשם קדושת ביהכנ"ס לשם הית"ב אשר קדשנו במצותיו וצונו ונקדשתי בתוך בנ"י לע"ד עדיף עוד יותר מאית בי' תיוהא, ושרי לסתרו ע"ד לבנות אחרת במקומו כנלע"ד והגם שנעשו בוודאי בביהכנ"ס איזה שינויים כשהקדישו לביהכנ"ס, מ"מ עדיף כשנבנה לשם ביהכנ"ס כמג"א ססי' קנ"א סק"ז וגם התקנה מ"ש בחת"ס בעצה טובה לקנות דוכתא לצלויי' וכו' כבר עשה ג"כ רמ"כ נ"י זכאה חולקי' בזה, ומה שרצה מע"כ ידידי להתיר כיון שסתם כבר אין לאסור עיין תשו' מהרמ"ש סי' מ"א ואי"ל:

וכש"כ אטו טובי' חטא וזיגוד מנגיד, בשביל אחד או שתים שעשו שלא כהוגן נקנסי' לאידך ומכש"כ שבאמת מותר להם ג"כ סברו שמותר לא שייך בזה בדין אומר מותר אי הוי שוגג כיון שבאמת מותר והכלל שאני מסכים להיתר ויגמור השי"ת בעדם לטובה ויזכו לבצע מעשיהם הטובים לחיים ולשלום לטוב להם ולבניהם ולב"ב ע"ע, כאו"נ ונפש הדוש"ת ושלום כל בני היישוב. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מח

שלום וברכה כוח"ט לכבוד ידי"נ הרה"ג המפורסם חריף ובקי כש"ת מו"ה של שלמה קליין נ"י אבדק"ק ס'-טשעה יע"א:

מכתב הדר"ג נ"י קבלתי עוד בשבוע העברה ואחרתי מלהשיב יען שרציתי להתברר איזה תמונה יש להם בזה בבנין בית תפלה שלהם וגם עתה עדיין לא יכולתי לבוא בזה על הבירור, אבל כיון שבא מכתב הד"ג נ"י שנית, נזדרזתי להשיב עכ"פ, והי"ת יהי'

עמנו בדבר הלכה למען כשה"ג ב"ה, ותוכן השאלה בביהכנ"ס הק' שבנו להם אנשי ק"ק זשיבא נ"י ועבור שהוצרכו להאריך את כותלי ביהכנ"ס לארכו יותר ממה שהי' מוסכם מעיקרא ולפי"ז צריך על פי נימוס הבנין לעשות חיזוק יותר לבנין גג שעליה והוצרכו לעשות שני עמודים באמצע ביהכנ"ס וליתן איזה הידור לאותם עמודים רוצה לעשות מלמעלה על העמודים איזה קערורות שקורין "נעווועלבונג" ועל זה יש מערערים שהוא דומה עי"ז לאיזה תמונה שבבנין בית תפלה שלהם של איזה מהדתות ובא כהדר"ג נ"י לשאול אותי בפרט שהוא דבר חדש בביהכנ"ס לעשות כזה, אם רשאי לעשותו ובפרט כאשר כבר התחילו לעשותו, או צריך לקלקל אופן עשיית הקערורות הנ"ל, והנה הדר"ג נ"י רצה לומר כיון דאיכא הפסד גדול והאומן אומר דרק בשביל תועלת הבנין שיהי' חזק כראוי נעשה זאת יש להתיר לכאורה וכדמשמע מדברי הרמ"א ז"ל שביו"ט סי' קע"ח ובנוב"י מהד"ת או"ח סי' י"ח דהיכי דאיכא תועלת או טעם אחר ליכא בי' משום איסור בחוקותיהם לא תלכו עכ"ל הד"ג נ"י, ובאמת בהשקפה ראשונה בדברי הרמ"א ז"ל הנ"ל לא הי' נראה לי לפרש דבריו כן אשר ז"ל אבל דבר שנהגו לתועלת כגון שדרכן שכל מי וכו' וכן אם עושין משום כבוד או טעם אחר מותר, והי' נ"ל פשוט שכונתו שדבר שנהגו האומות ההם משום תועלת או כבוד וכו' ר"ל שלא משום חק שלהם עושים כך רק לאיזה תועלת או כבוד בזה "מותר" ומינה נשמע שדבר שהם עושים מצד חק שלהם ומכש"כ כשהם עושים משום חק לע"ז, אסור לנו לעשות דוגמתו אעפ"י שלנו יש טעם לעשות כמעשיהם מצד כבוד או משום תועלת ממון וכדומה, וממילא בנ"ד הי' אסור לעשות כדמות בנין הנ"ל אפי' כשהיא תועלת גדול בזה הבנין, מכש"כ שאין התועלת בקערורית גוועלבונג רק בהעמודים כן הי' נ"ל מיד בהשקפה ראשונה, ואח"כ כשבאתי לעיין בדבר זה היום הזה, נ"ל להכריח שפי' זה אמת בפשט דברי הרמ"א ז"ל כדי: לסלק מעליו איזה קושי' חדא מה שהק' מהרמשי"ק ז"ל בתשובה חיו"ד סי' קס"ה מגמ' סנהדרין נ"ב דלולא דכתיב סייף באורייתא אע"ג דמרויח דלית בי' ניוול כולי האי ולא צערתו כולי האי כמו בקיפוץ אפ"ה הי' אסור משום ובחוקותיהם לא תלכו, ואעפ"י שאינו עושה לדמות להם, ועוד הק' בתשו' מהרמשי"ק ז"ל הנ"ל היאך כתב לכן שורפין על המלכים וכו' ר"ל כיון שהוא משום טעם אחר דהיינו משום כבוד, וקשה הרי בגמ' סנהדרין הנ"ל מסיק הטעם דעל המלכים שורפין משום דכתיבי באורייתא, לא מינייהו גמרינן וכו' ג' קשה על הרמ"א ז"ל למה מותר בשיש לנו איזה טעם משום כבוד וכדומה הא איכא עדיין משום מראית עין ומכש"כ באיסור דאורייתא וכן מצאתי קושי' זו בתשו' מהרמשי"ק הנ"ל, ויש ליישב בסד"ש. הנה תוס' בע"ז י"א ד"ה ואי וכו' הקשו דהתם מסקינן דכו"ע שריפה לאו

חוקה. ובסנהדרין משמע דלכו"ע חוקה הוא ורק דכתובה באורייי' ופי' ר"י ז"ל דתרי גווני חוקה הוי א' שעושין לשם ע"ז לחק, וא' שעושין לשם הבל ושטות שלהם ואותה חוקה שהיא לשם ע"ז אע"ג דכתיבא באורייתא מ"מ היא אסור כיון דלהם היא חק לע"ז דומי' דמצבה, אבל דבר שהוא אינו חק לע"ז ורק חק הבל ושטות חק כזה מותר אי כתובה באורייתא ולא מיניהו גמרינן יעש"ה, העולה מזה שבגמ' סנהדרין מיירי בשריפה על המלכים והה"ד בסיום שם שהנהיגו משום חק הבל ושטות בזה הי' אסור אעפ"י שגם לנו הי' טעם בעשיית מעשים כאלה משום כבודו או משום למעוטי בניוול וצער, מ"מ כיון שהוא חק להם הוי אסור, אם לא דכתיבה באורייתא, אבל דבר שהם גופייהו אין להם חק מצד הבל ושטות אלא משום טעם כבוד או תועלת אחר בזה מותר והן הן דברי הרמ"א ז"ל הנ"ל דבר שנהגו ר"ל הם נהגו כן לתועלת וכן שעושין ר"ל אם עושים משום כבוד מותר:

ולפי"ז הפירוש בגמ' דסנהדרין שם היא אי לאו דכתיב באורייתא והי' הם נוהגין כן משום חק הבל ושטות הי' אסור ורק כיון דכתיב באורייתא שהשריפה על המלכים דרך כבוד היא וממילא הם עשו כן משום כבוד וכ"כ פירוש בסייף משום מיעוט דניוול וכמובן, ומתורצים בסד"ש כל הב' קושיות של תשו' מהרמ"ש ז"ל על נכון לענ"ד בסד"ש. וגם קושיא הג' ממראית עין ממילא מתורצת שבודאי אלו הי' הפי' בדברי הרמ"א ז"ל דמה שאנו עושים משום טעם תועלת וכו' מותר שפיר הי' קשה ליתסר משום מ"ע. אבל כיון שהעליתי דהפי' הוא מה שהם נוהגין ועושין משום איזה טעם לא משום חק שטות וכו' מותר גם לנו לעשותו, תו לק"מ משום מראית עין, וק"ל:

והאמת שעיינתי בתשו' מהרי"ק ז"ל סי' פ"ח, והעולה משם דתרתי קאמר אם הם עושים משום איזה טעם מותר וגם אם הם עושים משום איזה חק שטות מותר לנו לעשותו אם יש לנו איזה טעם, והרמ"א ז"ל העלה להלכה רק חדא אם הם עושים ג"כ רק משום איזה תועלת בזה מותר וכהנ"ל, ומשה אמת ותורתו אמת מכח קו' הנ"ל:

ואגב אכתוב נמה שהק' עוד שם בתשו' מהרמ"ש הנ"ל ד"ה ולכאורה דכיון שדבר שעשו אותה הנכרים ההם רק לע"ז אפי' כשישראל עושה כדי להרויח וכו' אסור והייינו לפי הבנתו בפסק הנ"ל ק' למה הוצרכה התורה לאסור ולצוות ואבן משכית לא תתנו בארצכם וכו' וכן הא דאסרה התורה וצוותה לאו דלא תטע לך אשרה וכו' ובהנך כולם כ' הרמב"ם ז"ל בפ"ו מע"ז הטעם משום שעשו אותה חק לע"ז וקשה למה לי קרא על זה וכו' וכש"כ דק' וכו' יעש"ה, ולענ"ד יש ליישב דזה שאסור כשיש לנו טעם לתועלת או משום כבוד, וי"ל דזה הוי רק אסור מדרבנן ומדאורייתא דוקא אסור בשאין לנו טעם

לעשותו רק משום חקותיהם בזה עובר מדאורייתא אבל בשיש לנו איזה טעם אסור רק מדרבנן, אמנם בגמ' סנהדרין הנ"ל נראה דאסור גם בזה מדאורייתא דקאמר אבל מה אעשה דאמרה תורה ובחוקותיהם וכו':

ולפי העולה מכל הנ"ל בנ"ד נראה, בודאי אי יש להם כעין תמונה הנ"ל חק לע"ז אזי בודאי פשוט שאסור אפי' כשיש לנו טעם משום תועלת חיזוק הבנין או תועלת ממון אלא אפילו כשיש להם חק כזה משום שטות והבל גם בזה אסור גם אם אנו צריכין לעשות כך משום איזה טעם תועלת או כבוד וכמוכרח לעיל מכח קושיות הנ"ל, אבל אם הם עושין כן ג"כ רק משום חיזוק הבנין וכדומה בזה הי' מקום להקל, אמנם מאן מפיס, ע"כ בודאי לעשות ממש כמו שהם עושים אסור אלא העמודים יתקיימו בפני עצמם, ויעשו איזה אופן ותמונה אחרת אם יוכלו להמציאו ולא לעשות כמעשיהם, ואם לא יוכלו להמציא, העמודים לבד יתקיימו ויהיו העמודים לאות לבני הקהלה ולבניהם אחריהם שלא לעשות כמעשיהם, ובזכות זה יתברכו כפירש"י ז"ל פ' בהר סי' כ"ה ע"ש בפ' ומך אחיך עמו ומדה טובה מרובה בזכות שאתם אינכם עושים כמעשיהם מתברכים, וכמ"ש אבינו הזקן יעאע"ה עם לבן גרת"י כגר הייתי עמו בזכות זה ויהי לי שור וחמור ונעשה עשיר מכש"כ בבנין ביהכ"נ צריך לקיים ונקדשתי בתוך בני ישראל עיי' תשו' ח"ס חלק ששי סי' מ"ג יע"ש. דברי א"נ החותם בברכת כתיבה וחתימה טובה למר הדר"ג נ"י ולכאש"ל ולכל קהלה קדישא דזשיבא שיחי' המצפה לרחמי הי"ת וישועתו כה"י תמיד.

הק' יודא גר"וו:

אה"ז נודעתי ע"י תורני א' מפה שחקר על הדבר אצל אומן של בנין, ואמר שאצל דתם באים געוועלבונג כזה אשר שם עומדים האנשים המסייעים למנגינתם, וע"כ הדרן לקמייתא שח"ו לעשות בזה כמעשיהם אלא דוקא רק העמודים יעמודו, בלי הקערוריות שע"ג:

שו"ת זכרון יהודה - סימן מט

עוד להנ"ל:

מכתב הדר"ג נ"י קבלתי, ואני משיב רק בקוצר אמרים, הנה לפי דברי ה"ג עתה במכתבו תמונת הגעווועלבונג שבביהכ"נ הק' שבק"ק זשיבא יע"א משונה הרבה מתמונת הגעווועלבונג שם בבית תפלה של הא"י, ואם הדבר כן יש לכאורה מקום להתיר אף לפי שבירורתי שהפי' בדברי הרמ"א ז"ל בסי' קע"ח במכתבי הקודם דלא מהנה במה שיש לנו טעם לעשות כמעשיהם משום כבוד וכדומה אלא דוקא באם הם גופיי' אינם עושים כן

משום חק לע"ד או משום חק הבל לשטות אלא משום שאר תועלת ממון או כבוד, ובנ"ד הם עושים כן בבית תפלתם משום איזה חק. ואסור ממילא לנו לעשות כמעשיהם אף אם אנו צריכים לעשות כך משום איזה טעם כגון לחזק הבנין וכדומה עכת"ד במכתבי הראשון, מ"מ הכא השתא הג' נ"י שמשונה הרבה תמונת הגעוועלבונג שבביהכנ"ס הק' מאותה שלהם נראה לכאורה להתיר בשגם שהיא הפסד רב לסתור הגעוועלבונג וגם לפי שאומרים שע"י הסתירה הי' מקום להתיירא שיתרועע עי"ז הכותלים שבביהכנ"ס ח"ו, בפרט למה שכ' לי הרה"ק משם שהגעוועלבונג שבביהכנ"ס עומדת בצד המזרח, ואותה שבבתי תפלתם עומד אצל הכותל שבצד הפתח, ואם הדבר כן ליכא למיחש למידי לענ"ד, אמנם אם אולי הדמיון הטעתי וצריכים רק לדין מצד שאר השינוי' שאמר הג' נ"י אם כן יש לעיין לכאורה אם ליכא בי' עכ"פ לאסור מצד חשדא כיון דלעין הרואה עכ"פ נראה כמו התמונה שבגעוועלבונג שלהם, ומצד השינוי המעוטה יש מקום לחשוד עדיין, ואף דברבים ליכא חשדא לי"א שבסימן קמ"א ביו"ד סעיף ד' כבר כ' שם הש"ך בשם ר"י ז"ל דמ"מ מכוער הדבר וראיתי בפנים בר"י כתב כן בשם הפסקנים, ועח"ס חאו"ח סי' ס' הפליא להקשות על שי' הנ"ל, ואני בעניי הארכתי בזה במק"א ואכמ"ל, ואף שכבר כתבתי במכתבי הראשון דהא דאסור גם כשיש לנו איזה טעם לעשות כמעשיהם הוא רק איסור דרבנן מ"מ הא גם בדרבנן קיי"ל דחייב לחוש למ"ע עש"ך יו"ד סי' ס"ז וטו"ז או"ח סי' רמ"ד, ועדיין איכא בי' משום חשדא ומכוער הדבר גם בדרבים ואדרבא בדרבים מכוער יותר דאושא מילתא, ואפשר לומר דהיי' דכ' ר"י ז"ל דגם ברבים מכוער הדבר כ' כן על איסור דאורייתא כגון הא דמיירי שם מל"ת דלא תעשה לך פסל, משא"כ בנ"ד שהוא מדרבנן לפ"ד הנ"ל ומכש"כ שהוא בשינוי מהא דשלהם כדברי הג' נ"י, ומכש"כ שהוא הפסד גדול לסתרו כנ"ל, ואם כן הדבר אני מסכים עם הג' נ"י להתיר אבל באם אין שינוי ניכר הנני מושך ידי מזה אבל גם לא אתנגד, ובנחיצה רבה אני כותב הדוש"ת:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נ

יראה בנחמות ציון וירושלים, למי שמושל ברוחו בעים. כבוד אהובי הרב הגדול החרוץ כ' הדומ"צ דק"ק אילאגא יע"א:

אחדשה"ט כש"ת דמע"כ י"נ נ"י הנה מכתבו בא זה איזה שבועות ולא הייתי פנוי לפי שעה לעיין בו ובנתיים הלכתי לכאן לנוח מעט מטרדותי, ובא לכאן תלמידני הרב ר' סיני נ"י להזכיר לפני שעלי להשיב לרמ"כ נ"י בענין שכתב אלי ולא מצאתי מכתבו דמר ואמר לפני תלמידנו הנ"ל כי תוכן מכתב רומע"כ לשאול בענין שרוצין לחדש הדר זיו הביהכ"נ

הק' ורוצים ליקח מצדדי הבימה למען שיעלו בידם לעשות עוד שורה א' ממקומות שבין ההיכל ובין הבימה, והנה צריכין לחקור מה היא עיקר הבימה אי העיקר הוא המקום שמניחין עליו הס"ת בעת שקוראין מתוכו, או עיקר הבימה הוא המקום אשר עליו עומד הקורא המשמיע לעם דברי התורה הזאת, וזה לכאורה תלי' בטעם הבימה באמצע, הרמב"ם ז"ל פי"א מה"ת כתב ומעמידין בימה באמצע ביהכנ"ס לעמוד עליו הקורא בתורה כדי שישמעו כולם, אמנם הב"י הביא בסי' ק"נ מר"י ז"ל שנראה מפירושו שתיבה פירושו האמתי על מקום עמידת הס"ת הנקרא מקום הקודש כי שם מניחין הס"ת וכו' והביא שהרמב"ם ז"ל ומעמידין בימה באמצע וכו' וכשמעמידים התיבה שיש בה הס"ת מעמידין אותה באמצע ע"כ, ולע"ד תלי' זה בטעם למה מעמידין באמצע דוקא אם הטעם כדי שישמעו כולם לפי"ז עיקר חשבון האמצע יחשב לפי מקום עמידת הקורא והמשמיע וא"כ אם גם חלק הבימה דהיינו חלק המזרחי שעליו מניחין ס"ת אינו מונח באמצע אין קפידא בזה כיון שחלק המקום מבימה שעלי' עומד הקורא והמשמיע סגי בזה, אבל לפי טעם הב' שהעיקר הוא בשביל קדושת החלק שעלי' הס"ת מונח והוא עיקר קדושת הבימה וזה עיקר שצריך להיות באמצע עפ"י מה ששמעתי וראיתי זה כמה בס' שהח"ס ז"ל הקפיד ע"ז ואמר שצריך להיות דומיי' דחנייתם במדבר הארון הקודש באמצע ומשה ואהרן ובניו סובבים אותו מד' רוחות ושבטי י' מסבבים אותו מסביב מ"ד רוחות ומקום שמניחין בו הס"ת על השלחן נקרא "תיבה" כמ"ש בב"י הנ"ל וזה הוא עיקר מקום הקודש ולפי"ז אם זה החלק מכוון באמצע אף אם החלק הבימה שעליו עומד הקורא אינו מכוון, באמצע סגי כיון שמקום הקודש זכה לעמוד באמצע:

והנה הרמב"ם ז"ל זה לשונו פי"א ה"ג מה' תפלה ומעמידים בימה באמצע הבית וכו' כדי שישמעו כולם, וכשמעמידים התיבה שיש בה הס"ת מעמידים אותה באמצע ע"כ וכבר כתב הב"י שמקום הקודש הזה יש לו ד' שמות יע"ש, עכ"פ הם לכאורה ב' דברים שסותרים זא"ז שאם התיבה שיש בה ס"ת באמצע ממש א"כ ע"כ צריך לומר דכל המקום שצריך לתרי מילי הנ"ל דהיינו המקום לצורך התיבה שבה הס"ת והמקום שעלי' עומד המשמיע לעם כל שטח המקום הזה צריך להיות יחדיו באמצע הביהכנ"ס מקום התיבה משום טעם ב' הנ"ל דומי' שהי':

בחניית מסעות הדגלים במדבר שנקרא מחולת המחנים ובפרט למש"כ הח"ס ז"ל או"ח סי' כ"ח שהבימה דוגמת מזבח מקטיר קטורת שהי' באמצע ומהאמור שם צריך להיות מכוון באמצע גם לענין בשטח שבין צפון לדרום כמו שהי' שם מכוון באמצע ממש כנגד הארון שמבפנים וגם מצד הטעם כדי להשמיע מובן שגם בזה ענין המשך לבין

צפון לדרום כמו בין מזרח למערב, וממילא אין שום היתר להעתיק מעתה הבימה למטה מאשר הי' ומכש"כ כשבאים לחדש כן בביהכנ"ס שהי' מקודם באמצע בוודאי אסור כיון שאבותיהם שבנו הביהכנ"ס בנו אותה באמצע ש"מ דכך הי' ניחא להם וכו' יע"ש בלשונו הקדוש, ועוד מטעם אחר שכתב שם בח"ס דאין לשנות מצד דרז"ל ע"פ והקמות כמשפטו וכו' קרש שזכה להנתן בצפון לא ישתנה ליתנו בדרום וכו' יע"ש, עוד מלבד זה נראה פשוט דאין לשנות כיון שעכ"פ מקום שנותנים שם התיבה לקרות בו מהס"ת שמונח עליו קדוש הוא יותר משאר ביהכנ"ס א"כ כשממעטים עתה מחלל הבימה מורידין המקום שלוקחין מהבימה לצורך העמדת הספסלים מקדושתו שהי' לו בראשונה, ועוד ממילא גם חשש גזל כיון שהמקומות שהיו מקודם סמוך להבימה אם יעמדו עתה עוד ספסל אחד בינם ובין הבימה חדשה יתרחקו יותר מקדושת הבימה משמיעת המשמיע לעם מאשר הי' מקודם, אמנם לכאורה אי משום הא לא אריא דהא בזה יכולים לתקן שהם גם עתה יהי' כן בישיבתם סמוך לבימה אולם לנגד זה אדרבא ידחקו מהארון הקודש ומהש"ץ, וממ"נ יהי' להם עולה כמובן, ומכל אלו טעמים קיימי' בדברי הח"ס ז"ל שחדש אסור מה"ת והמקום ירחיב בטוב עדי נזכה לראות במקדש העתיד שנקרא רחובות עיין רמב"ן פ' תולדות, המצפה להתפלל בתוך המחכים לרחמי השי"ת וישועתו כה"י תמיד או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נא

בעזהי"ת ברהוחסה"ג:

שלום וכל טוב סלה, לרב טב בכתם אופיר לא יסולה, ה"ה ידינ"פ הרב המאה"ג חריף ובקי כקש"ת מו"ה יקותיאל יודא היילפרין נ"י הרב דק"ק ערדאד ואגפי' יע"א:

מכתב כבודו הגיעני נידון ביהכנ"ס הק' א' העומד בכפר א' בגליל שלו, אשר מקדם הי' במקום הזה כינוס נאה מבני ישראל ובנו להם (וכפי הנאמר נדיבה אחת עשתה זה משלה) הביהכנ"ס הזה, ועכשיו חרב המקום הזה מאין יושב מבנ"י רק איש א' מבנ"י ואלמנה א'. וזה כמה שנים שאין מתפללים בביהכנ"ס הזה, ובכ"ז עמד כך ושערי' שוממים וסגרו דלתי' מאין יוצא ובא, ועתה חזו בי' תיוהא אחר תיוהא עד שמטעם שופטי הארץ באה הקפידה להרוס אותו לגמרי, ואם לא יעשו כן היהודים מעצמם יעשו כך מצד חק הממשלה וחלילה יש לדאוג שיפול בידי הכומרים מצד חוקי המדינה לפי דברי רמע"כ נ"י, ובאו היהודם אשר נשארו שם לשאול מפי הדר"ג נ"י מה יעשו בו. ואיך יתנהגו בסתירה ובמכירה של הביהכ"נ הק' הנ"ל, והדר"ג נ"י במכתבו האריך

הרחיב הדבור בנועם שיח ובדברים נכוחים וישרים למוצאי דעת ורוצה לשמוע הסכמת העני כמוני, הנה אמרינן במס' ב"ק ו' ע"ב אר"ח לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבני ב"כ אחריתא איכא דאמרו משום פשיעותא ואיכא דאמרו משום צלויי פירש"י ז"ל משום פשיעותא דשמא מתרמי אונס ולא בנו אחריתא, משום צלויי כ"ז הבנין וכן פי' הרמב"ם ז"ל פ' י"א מה' תפלה הי"ב, משמע מזה דהיכי דלא שייכי ב, טעמים הללו מותר לסתרו ור"ל באופן דנ"ד כגון שאנסום נכרים לסתרו, והמקום חרב ושמם מבלי באו מועד לתורה או לתפלה רשאי לסתרו, והקדושה תחול על הדמים דמי זביני' על פי זט"ה במעמד אנשי העיר דמזבני יחי' או קודם הסתירה או אח"כ, והיינו עובדא דתילא דבי כנישתא דמגילה כ"ו ע"ב דהו"ל לרבינא ואתי לקמי' דר"א וא"ל זיל זבני' מזט"ה במעמד אנשי העיר וזרעה, וכיון דבחזי בי' תיוהא מסיק בהגמרא ב"ב הנ"ל דסתרי' ובני', והיינו מטעם הנ"ל כיון דלא שייך בי' לא משום פשיעותא ולא משום צלויי, ר"ל כיון דיש בו תייהא פירש"י ז"ל ביקוע שיהא מזומן ליפול ממילא אין יכולים להתפלל בתוכו, ממילא היכי דלא שייך בשום אופן לבנותו אח"כ כעובדא שלפנינו, ואם לא יסתרו אותו היהודים ח"ו יסתרוהו כנ"ל מטעם חוקי שופטי הארץ ובזה עומד לסתור כסתור דמי וכמו שבסתור כבר מותר למכרה עפ"י זט"ה, כ"כ קודם הסתירה ג"כ יכולים למכרו עפ"י זט"ה והלכה הקדושה ממנו, וחלה על הדמים עפ"י זט"ה. ועוד ראי' מהא דתנן פ' בה"ע מכרו ביהכ"נ יקחו בדמיו תיבה, והכי פסק' הרמב"ם ז"ל פי"א מה' תפלה הי"ד וכתב בב"י ססי' קנ"ג ויש לתמוה הא כפ' הרמב"ם ז"ל בפ"ח מה' מתנות עניים אנשי העיר שגבו לצורך ביהכנ"ס, לא ימכרום, אלא לפדיון שבויים כו'. ומתרץ בדוחק לחלק בין לכתחלה לדיעבד, וקו' זו במינה ק' על הרא"ש ז"ל בתשו' ג"כ שהביא הנ"י כלל י"ג סי' י"ד דכתב לפשיטות שמוכרין ביהכנ"ס ליקח תורה וספרי' כש"כ שמוכרין אותה ללמוד תורה, יע"ש בפנים בתשו' הרא"ש ז"ל, שביותר תמוה עליו שהוא הביא שם בתחלת הסימן המשנה מכרו ביהכנ"ס לוקחים בדמיו תיבה, ולענ"ד וקט ושכלי אפשר לומר לתרץ בפשיטות דבמשנה דמכרו ביהכנ"ס היי' באופן דמכרוהו בהיתר ע"י אונס נכרי' כעובדא דידן שאין מקום לבנות אחרת תחתי' ובני העיר ההוא אינם מחוייבים ליתן המעות לצורך בנין בהכנ"ס למק"א דע"כ נקט התנא בני העיר שמכרו, ולא מכרוהו בשביל הצורך לתיבה אלא שמכרוהו מצד אונס או בשכבר בנו להם ביהכנ"ס אחר תחת זה וכדומ' ובזה הנדון הוא רק מה יעשו בהמעות ואמר שבזה לוקחים בדמיו תיבה,: והיי' מתני' דפבה"ע הנ"ל, אבל היכי שאין צריכין למכור את הביהכנ"ס ורק שצריכים לפדיון שבויים או שצריכין למעות לצורך לימוד התורה ואין להם מקום זה להגיע

אל המעות הצריכים בזה כתבו הרמב"ם והרא"ש ז"ל כסתמא דגמ' ב"ב דף ו' דלצורך פדיון שבויים והה"ד לצורך ת"ת מוכרים המעות שגבו לביהכנ"ס והה"ד ביהכנ"ס גופא (כקושי' הגמ' שם א"ה בהכ"נ נמי) ובזה מחוייבים למכור לכתחלה גם ביהכנ"ס לצורך ת"ת או לפד"ש, כנלע"ד פשוט ואמת, ויש להעמיס דברי אלה בדברי הב"י שכ' לחלק בין לכתחלה לבדיעבד, וכמובן, היוצא מזה להלכה דהיכי דמוכרחים למוכרו בשביל אונס אפילו אין בונין בדמיו ביהכנ"ס אחר, רשאים לעשות כן, ומ"מ צריכים לעשות בדמיו לצורך קדושה חמורה או תיבה ומכש"כ לת"ת להספקת תלמידים או לפד"ש, כמבואר בשו"ע קנ"ג ס"ו, וכנאמר גם בנוב"י מהד"ת שיעשו בדמיו לצורך לימוד תינוקת של בית רבן ועט"ז קנ"ג סק"ד וצ"ע. ומש"כ הג' נ"י למילתא דפשיטא להתיר בנ"ד כיון דבחזי בי' תיוהא מותר לסתרו והה"ד למכרו באין להם בהכנ"ס אחרת, גם אני במחשבתי הי' זה לפשיטות, אכן מלשון הגמרא והשו"ע לא משמע הכי דבגמ' ב"ב הנ"ל קאמר אבל חזי בי' תיוהא סתרי' ובנו כהא דר"א, ובשו"ע קנ"ב ג"כ קאמר אבל אם חרבו יסודותיו סותרים אותו מיד ומתחילין לבנות במהרה, משמע דוקא באופן שעכ"פ אם אין להם בהכנ"ס אחרת לפי שעה, עפ"פ יבנו תחתיה אחרת מיד, אבל באופן שבנ"ד שאין מקום לזה שיבנו אחרת תחתי' מיד, ליכא ראיי' לכאורה דשרי, א"ל כדברינו הנ"ל בענייותי, ומ"ש כמ"ע מתשו' מביט שבמג"א כין שאין מתפללים שם מכבר רשאי למכרה, עיין תשו' ח"ס חאו"ח, ובנ"ד י"ל גם הח"ס מודה וכמובן:

והנה לדון על ביהכנ"ס שלפנינו אם הי"ל דין ביהכנ"ס של ספרי' או של כרכי' הפשוט כמ"ש רומ"כ ול"צ כלל לדון בזה כיון דבודאי לא הי' מעולם מקום דקביעי שם אינשי מעלמא. ומה שנוגע לנדון הקרקע של ביהכנ"ס שישאר אחר המכירה בודאי אי הי' נשאר חרב ושמם ויש לחוש שיפול בידי לא יוכל לקום למשפט עמהם, וחלילה יבואו זרים ויחללוהו, ע"כ גם אני בעניי מסכים עם רומע"כ נ"י דאותם היהודים שנשארו שם רשאים למכרו בהסכמת הג' אב"ד דשם נ"י והרי הנשארים שם יש להם כח כמו הזט"ה, דהא פי' בבאה"ט סי' קנ"ג אות ח"י מתשו' הרא"ם דזט"ה אינו ר"ל היותר חכמים שבעיר או היותר זקנים רק היותר משתדלים בצרכי צבור ע"פ, ובכפר הלא הם בלבד מי שיוכל להשתדל בצרכי הצבור ותגמרו הקנין קודם שבאים לנתוש ולהרוס, ובזה סתירת זקנים בנין הוא, והי"ת ירחמנו ויראנו בבנין ביהמ"ק העתיד בב"א. דברי או"נ הדוש"ת ובשלו' כל עבדי ה' ועוסקים בתורה ומצותיו. הק' יודא גר"וו:

ואני יודע שיש להקשות על זה מגמ' מגילה כ"ו ע"א דקאמר שם ר"ש ב"נ אר"י לא שנו אלא בביהכ"נ של כפרי', אבל של כרכין כיון כו' לא מצי מזבני' לי', ולדברינו הנ"ל

שכתבתי די"ל דבמתני' מיירי כגון שהוצרכו למכור מחמת אונס א"כ מאי חילוק בין של כפרי' לשל כרכים, אמנם אי משום הא לא אריא דאטו אמרתי דרק מיירי שמכרו מחמת אונס רק אמרנו דמיירי שלא מכרו הביהכנ"ס בשביל צורך התיבה וכדומ' בשביל שאר מצוה שצריכים אליה רק מכרו כבר משום דבר אחר כגון שכבר בנו אחרת תחת הביהכנ"ס קודם המכירה או שאין מתפללין כבר בביהכנ"ס זה כמה שנים וכדעת המבי"ט שבמג"א סי' קנ"ג, ועל המכירה באופנים הללו שהם בכלל דברי המשנה שאמרו מכרו ביהכנ"ס, על זה שפיר אמר ר"ש, לא שנו אלא של כפריי':

שו"ת זכרון יהודה - סימן נב

שוכט"ס לכבוד הרב המאה"ג חו"ב כש"ת מו"ה ישראל פריינד נ"י רב בק"ק סאס- רעגען יע"א:

בדבר הביהכנ"ס אשר בנו בצד צפון בליטה גדולה כמו בית קטן אשר דרך שם עולים לעז"נ, ויצאו על זה עוררין לומר דהוי כמו התדמות ח"ו לבתי תפלה שלהם, ונאמר למעכ"ה שבאיזה מקום עשו תיקון בזה עפ"י דברי, כמה משונה הי' הענין דשם משינוי פרמ"כ בביהכ"ס הק' של היישוב שתחת דגלו, ואודות אופן מעשה השינוי אשר כתב רפ"כ הנה בדברי הרמ"א ז"ל שבסי' קע"ח סתומין קצת שכ' בזה"ל, אבל דבר שנוהגין לתועלת כגון שדרכן וכו' מותר מכ"ל ואינו מבואר בדבר שהם נהגו לחק, והישראל אינו עושה כן להתדמות, אלא לתועלת עצמו אי גם בזה מותר, ובנוב"י מהד"ת או"ח סי' ח"י נקיט לפשוט שם בסוף התשובה דאם עושים הישראלים לתועלת עצמם אין בו איסור כלל, ואני בעניי לא כן עמדי והארכתי בזה במק"א סי'.. לברר דהרמ"א ז"ל אינו מתיר רק באופן אם הנכרים עושים כן לתועלת, אבל בכה"ג שהם עושים לחק שלהם אסור לישראל לעשות כמעשיה' אף שיש לישראל הכוונה רק לתועלת עצמם. ובזה לענ"ד מסולקים איזה קושיות שהק' בתשו' מהרמ"ש ז"ל על דברי הרמ"א הנ"ל ז"ל ואכמ"ל, ובאמת ראיתי עתה בתשו' מהרמ"ס הנ"ל סי' קס"ה ליו"ד שהביא מהשואל דשם שהביא ראי' מסנהדרין דף נ"ב ע"ב דאפילו הישראל עושה לתועלת עצמו ג"כ אסור והיי' מדקאמר שם דלולא דכתיב סייף באורייתא. אע"ג דמרויח דלית בי' ניוול כולי האי, אפ"ה אסור משום בחקותיהם לא תלכו וכו'. וכתב שם דמזה ק' על מהרי"ק ורמ"א ז"ל הנ"ל, ולענ"ד י"ל פשוט דהן אמת מדאורייתא ליכא בזה משום ובחוקותיה' לא תלכו רק מדרבנן גזרו גם בזה דכתיב סייף בדאורייתא לא החמירו בזה משום כללא שדבר שהתורה התירה בהדיא אין כח בחכמים:

להחמיר בו, אבל שאר דברים מדרבנן אסור אפילו כשישראל יש לו בו תועלת עצמו: ואפשר באמת הטעם משום חסדא, וממילא בנ"ד אם יש בזה לפי דעת המבינים איזה התדמות היו מוכרחים לשנות הבליטה הזו כמ"ש לקמן ואף בדרבים ליכא חשדא מ"מ הא כבר כ' בזה בתשו' מהרמ"ש ז"ל הנ"ל דהכא שאני דהא חזינן דרבים עושים כן כדי להתדמות ועוד דיש בו חשדא דנכרים ואיכא משום חה"ש וכמש"כ הרמב"ם בפ"ו ובספ"ק דע"ז על מתני' דתנן ובכ"מ לא ישכיר לו המרחץ מפני שנקראת ע"ש יע"ש, וכמ"ש המג"א באו"ח סי' רמ"ד, ועיין מ"ש החת"ס חלק ששי דע"ז נאמר בקרא דונקדשתי וכו' מקודם ולא תחללו את שם קדשי, ר"ל קודם שתבואו לקיים המצוה ונקדשתי בתוך בנ"י להתאסף ברבים בבית אשר שמו יתב' נקרא עליו תזהרו מקודם שלא יתחלל ח"ו ש"ש ברבים בבית קדשו עיי"ש אמרת קדוש ישראל זי"ע, אבל כ"ז דוקא אם לפי חק שלהם נוהגין כן לעשות בליטה כזו מצד צפון ג"כ ואז הי' ההכרח לשנות הבליטה העשו בצד צפון עכ"פ לעשותו בעיגול שלא יתראה כמעשיהם ח"ו, כיון שכבר בנו והי' בזה הפסד גדול עכ"פ צריכים לשנות כנ"ל אבל אם לפי נימוסם וחקם אין בצד צפון שום התדמות יש לסמוך לענ"ד להקל בפרט לפמש"כ רמ"כ שכבר הסכים להתיר בזה גדול אחד, ואם יראה רומ"כ שיש גם בזה לזות שפתים אזי הציווי לזות שפתים הרחק ממך, מכש"כ בדבר הנוגע לכבוד שמים, י"ר שנזכה כבוד לשמו ותורתו יתב' כל הימים לאיוש"ט בכי"א, דברי הדוש"ת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נג

שיל"ת עש"ק ח"י סיון עדר"ת לפ"ק:

רב שלום וברכה וחיים ארוכים וטובים, מהגומל חסדים טובים ברחמים רבים, לה"ה כבוד מר מחו' י"ג הרב הגאון המפורסם חו"ב שלשת היוחסין כש"ת מו"ה עקיבא סופר נ"י אב"ד ור"מ דק"ק פר"ב:

מכ"ק קבלתי בעתו, ורק הצרכתי לשאול איזה דבר מקודם שאכתוב תשובה, ואתמול קבלתי המענה בזה, והנה כבוד הד"ג נ"י נועץ עמי בענין הביהמ"ד דבני הישיבה שהיתה לשריפת אש, ואין מקום לחזק בדקיה, ולכונן המקדש מעט על מכונו הראשון, כי האומן אומר שאין היסוד חזק כראוי להעמיד עלי' בנין גדול וחזק שרבים בוקעים בו, וע"כ רק אחת משתים יעשו או שיהרסו בע"כ גם התחתיים והשניים, ויבנום באופן שיהי' ראוי להעמיד עליהם עמודי דבי מדרשא, שהי' מקודם ג"כ בנוי על גביהם, וכי רק את זאת העליי' (דהיינו צווייטען שטאקק) הקדיש המקדיש לצורך ת"ת של הבני הישיבה

הרמה דשם, או שיניחו התחתיים והשניים כמו שהם כי אלה לא נהרסו בשעת השריפה, והזכות אסר הי' לבני הישיבה בעליי' השני' יה' מחליפים אותו על מקום אחר שבבית "עדעלהויף" אשר שם מקום מרווח יותר ויותר לבנות שם הבית המדרש של הבני ישיבה עם שאר החדרים הצריכים לבני הישיבה ולהנהגתם כמו חדר הספרים ובית מושב בי"ד והגבאים וכדומה, ועוד יצמחו שם הכנסות לבני הישיבה מכמה צדדים וגם שהאויר שם יותר הרבה מבמקום הראשון, וגם יהי' מרובה יותר מדת הצניעות במקום השני, במעלות העולות למקום עז"נ מבמקום הראשון, ואם דעת תורה מסכמת למקום השני בוודאי הי' בוחר הגנ"י לבנות הביהמ"ד במקום החדש הנ"ל אף שכמשא כבד יכבדו עליו ההוצאות הגדולות הצריכות לזה, רק קשה עליו מצד אחר לעזוב מקום שהתפללו בו אבותיו הק' וא"א, מקום שמשם יצאת תורה לאלפים תלמידים ומשם פשט האורה לכל ישראל, כלילת יופי משוש לכל הארץ קדושה וברכה מהר ציון הלזה באה אלינו, ומע"כ הדר"ג נ"י מר מחו' בענות צדקו רוצה לשמוע גם דעתי העני' בזה, באשר שגם אני ההדיוט בימי בחרותי זכיתי להיות שם מההולכי ביהמ"ד והעושים באימה רצון קונם יתברך לשמוע וללמוד תורה ויראה אמתיית מזקנים של ישראל מרן קדוש ה' מכובד הגאון בעל כ"ס זצללה"ה זי"ע:

הנה מקודם אקדים איכות ההקדש של מקום הביהמ"ד לפמש"כ הדר"ג נ"י, והיותר שנודעתי מתוך מכתב של כ' אחי מהרי"צ נ"י שהנדיב ע"ה הקדיש כל העליי' השני' של הבית לצורך הבני ישיבה דשם, ומינה הנדיב אפטרופסי' על זה מבני משפחו בצירוף הבע"ב הגבאים דבני הישיבה, והנלע"ד בסד"ש, לכאורה דין של ביהכנ"ס הזה הוי כדין ביהכנ"ס של כרכין דפליגי בי' הטו"ז עם המג"א שלדעת הטו"ז בסי' קנ"ג סק"י פשוט כשיהי' להם ביהכנ"ס אחרת אפי' של כרכין מותר למכרו ולדעת המג"א בס"ק ט"ז אסור. (באמת לפי הגירסא שלפני בטו"ז איתא בזה"ל ואפי' של כרכין אין איסור אלא במכרו בענין שלא יהי' אח"כ ביהכנ"ס, אבל אם יהי' ביהכנ"ס מותר אפי משל רבים ליחיד והי' נ' מפי' לפשוט שדוקא באופן שלא ישאר הביהכנ"ס הזה אח"כ לביהכנ"ס אלא ישתמשו בו להדיוט, אבל באופן שהביהכנ"ס יהי' אח"כ ג"כ ביהכנ"ס רק הם מכרוהו לאחר והמוכרים לוקחים המעות לצורך המותר אפי' הביה"כ יהי' אא"כ רק של יחיד מותר, ואם נפרש כך דברי הטו"ז שפיר י"ל שהוא מודה ג"כ לדברי המג"א הנ"ל בשהביהכנ"ס יצא לחולין ורק יבנו אחרת במק"א בזה ג"כ הטו"ז מודה דשל כרכים אסור). אמנם לפמש"כ האחרונים וביותר בתשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' ע"ב כתב בהדיא הלשון של הטו"ז אפילו של כרכין אם יהי' להם ביהכ"נ אחרת באופן דפליג על המג"א הנ"ל, וכן

כתב הפרמ"ג בהדיא בדעת הטו"ז והנה הא דשל כרכים: אסור יש בו ג' טעמים כפי מה שכ' הפרמ"ג בסי' הנ"ל במשבצות זהב ס"ק יו"ד, הא' דבכרכים רבים נותנים בבנינו ובשאר צרכיו ושמא יש אחד לסוף העולם דלא ניחא לי' במכירה זו, והב' דאפי' שבטוח דרק בני העיר בנו אותה והעמידו מ"מ הם הקדישוהו לכל העולם ע"כ אין בכחם של בני העיר למכרו וטעם זה כתב הרא"ש והר"ן ז"ל, וכן מבואר בהדיא בפירש"י ז"ל כ"ו ע"א ד"ה אבל וכו' והכל בעליהן דאי מצד שנתנו היאך הכל בעליהן, וטעם הג' למ"ד הפרמ"ג מלשון תוס' מגילה כ"ו ע"א ד"ה כיון וכו' שכ' כיון שרוב בנ"א רגילים להתפלל שם וכו' חמירי קדושתו, וכיון שהטור והמחבר נקטו בהדיא בלשון אבל בשל כרכים אפי' בנו אותה משלהם כיון שבאים לשם ממקומות אחרים א"י למכרו, והיינו כטעם הב' וגם בדעת הרמב"ם ז"ל פי' כן בכ"מ פי"א מה' תפלה הלכה ט"ז, מ"מ בנ"ד ג"כ כיון שהנדיב הקדיש עליי' זו ע"ד כל העולם הבאים שם ללמוד ולהתפלל הוי כשאר ביהכנ"ס של כרכים וכמו שכתב בהג"ה סעיף ז' בהדיא יחיד שבנה וכו' דינו כב"ה של הקהל, ואף שהי' מקודם העליי' זו בנוי כבר סתם מ"מ כיון שהקדיש אותו אח"כ הוי כשאר ביהכנ"ס שחלה קדושתו עליו כמ"ש בסי' הנ"ל סעיף ה' ויוצא כן מהירושלמי:

וסבור הייתי לומר דמה שאסר במג"א למכור של כרכים אפילו בבנאו אחרת, דייק בלשונו הזהב ולא כתב בנאו אחרת תחתי' כוו' רק שלא בנו האחרת בעד המעות שקבלו בעד הראשונה באופן שתחול קדושתו הראשונה עליו אלא בנו אחרת באופן דליכא חשש משום אצלוויי' אבל באמת במכרוה ובנו אחרת בעד מעות הללו באופן שתחול קדושתו הראשונה על השני' אפשר בזה מודה גם המג"א דמותר, וכמו ראי' לדברינו דהא הרמ"א ז"ל ציין דין זה למ"ש ברבינו ירוחם ועיינתי בריי"ו בפנים ולא נמצאו שם דבר אדרבא אחרי דין ביהכנ"ס של כרכים וכו' הביא דינו של רבא מגילה כ"ו ע"ב האי ב"כ חלופא וזבונא שרי, ומשמע לכאו' דגם על שם כרכים קאי וכן משמעות הגמ' שם, ואם כנים דברינו הל"ל יהי' מתורץ מה שתמה מאד בתשו' מהרמ"ש הנ"ל על דברי הגמרא בזה, כמבואר בתשו' מהרמ"ש להמעיין ואי"ל, אחרי כתבי זאת ראיתי בתשו' מהרמ"ש שם דג"כ מפ' לחלק בין אם הי' צריכים רק לחד ביהכנ"ס ובנוי החדשה תחת הישנה ובין הי' צריכים לב' בתי כנסיות יע"ש. אמנם מה יועיל לנו תי' זה, כיון שהפרמ"ג במשבצות הנ"ל אות ו' כ' בהדיא דגם לדעת הטו"ז שמתיר ביהכנ"ס של כרכים בבנוי אחרת תחתיה, היינו דוקא לב' טעמים הראשונים, אבל לטעם ג' הנ"ל אסור למכור בשל כרכים בפל גוונא ובתשו' חת"ס ז"ל חאו"ח סי' כ"א נקיט לפשיטות לחוש לטעם זה שכ' ועוד חמירא קדושתא כיון שהוא קיבוץ רבים וקדושה חמירא כזו אינו יוצא לחולין.

(ולשון זה אינו יוצא לחולין, נותן מקום להקל וכפי דברינו הנ"ל, אבל הפרמ"ג כתב להדיא לטעם הג' אין מקום כלל להקל), ואף דהמרמ"ש ז"ל סמך א"ע על דברי הירושלמי בכ' בני העיר דשם כ' הטעם לפי שרבים נתנו בבנינו יע"ש הכא הוא רק מ"ד שאמר וכך לשון הירושלמי רשב"נ בשם ר' יונתן הדא דאמרת בשל יחיד אבל בבית הכנסת של רבים אסור אני אומר א' מסוף העולם קנוי בו ע"כ הנה גם אם נאמר דהירושלמי על של כרכים קאמר ג"כ קשה לסמוך כיון דבגמ' שלנו איתא הטעם כיון דמעלמא אתו לא מצי מזבני לי' ולשון זה פירשו הראשונים דהכוו' כיון דהוקדש על דעת בני עלמא דאתי ופסקי' בגמרא בבלי נגד הירושלמי ועוד אפשר דאו"א דא"ח לפי הפרמ"ג הנ"ל דלפי תי' הגמ' בבלי אם בנוי אחרת מותר בבנוי משלהם אבל אם אחרים נתנו לזה אפשר דניחא לי' דוקא בראשונה, ולפי טעם הירושלמי בבנו משלהם ואין להם ביהכנ"ס אחרת תחתיה ג"כ מותר, ולטעם הגמ' שלנו אסור, ועוד אפשר הירושלמי לא מיירי כלל משל כרכים שבאים לה מעלמא להתפלל וללמוד אלא רק מחלק בין יחיד לשל רבים כמו שמורה פשטות הלשון והוא הנכון לענ"ד באופן שהירושלמי גם מסכים לש"ס בבלי ואין לנו לפי"ז סמך להתיר מירושלמי הנ"ל:

ובלא"ה ג"פ קשה לי קצת על תשו' מהרמ"ש הנ"ל שרצה לומר לפי הטעם הב' שבירושלמי משמע כוותי', כ' דבחו"מ סי' שנ"ט ס"ב יש אומרים דאם התשלומין הם בעין ויפין מותר לו לנטול של חבירו ולזכות לו הדבר היפה ממנו דזכין לאדם שלא בפניו אפילו לדיעה ה"א נראה דבשותפין לכו"ע מותר וכו' והה"ד בשותפות ביהכנ"ס כיון דרק מכח רשות וחלק דעלמא אנו באים לעכב וכיון דאין לו רשות לעכב ממילא פסקה הקדושה א"כ שפיר י"ל דבשיתוף היכי דמזכה לי' מידי אחרינא לכו"ע רשאי עכד"ה, וק' הא בש"ך חו"מ הנ"ל סק"ד כתב דבחפצי ביתו לא כן הוא מסב' דרוצה אדם בקב שלו וכו' מכש"כ בביהכנ"ס הק' י"ל דלא אמרינן כן, ומ"מ בנ"ד שפיר י"ל כתי' מהרמ"ש הנ"ל דהכא י"ל כיון שנשרף הוי כעומד למכור, אבל כבר כ' דלטעם הג' שחוששים לה הפוסקים אין מקום היתר לכאורה:

אמנם נלע"ד דשפיר י"ל להתיר בנ"ד לחלופי על מק"א והיי' דהא קיי"ל בשו"ע בשל כרכים אינו נמכר אא"כ תלו אותו בדעת היחיד שאז יעשה בו היחיד מה שירצה והיינו כשבנאוהו משלהם כמשפ' במג"א, והכא בנ"ד הנדיב הקדיש כן משלו ותלה בפי' בשטר המתנה בדעת האפטרופסים ממשפחתו ומגבאי הבני ישיבה שיחי', בודאי א"כ הם רשאים לעשות כמו שירצו, ובזה אין פקפוק כלל, ועמג"א סי' הנ"ל ס"ק מ"ז דדעת הרמ"א ז"ל דלא מהני זט"ה בביהכנ"ס של כרכים מטעם דכיון שבכרכים באים אנשים

דעלמא ומתנדבים לביהכנ"ס לא מהני מה שקבלו אותן אנשי העיר וכ' שם מחצהש"ק להגיה דהא גם אם לא מתנדבים האנשים דעלמא מ"מ כיון שבנאו:

ע"ד כל העולם לא מהני, ולענ"ד שפיר י"ל דהא אם המתנדבים קבעו בהדיא לסמוך על איש אחד או אנשים מיוחדים מהני, מטעם דאמרינן דרק על דעת כך הקדיש המנדב, וע"כ צ"ל לפי הטעם הג' דחמור קדושתא, וק' למה באמת אמר ר"א מגילה כ"ו כיון דאדעתא דידי קאתי אי בעינא מזבנינא לה, ותימה היאך קמפיק לה ר"א מהקדושה החמורה, וצ"ל בע"כ דהכוונה כיון דאדעתא דידי קאתי הקדישו המקדישים רק לדעת ר"א ועל תנאי כך הקדישו והתנדבו כנ"ל, וכן ראיתי אח"כ מפורש בכ"מ ה' תפלה הלכה י"ח כיון דאדעתא וכו' כלומר ואעפ"י שכל ישראל בעלי הביהכ"נ הזה כיון שהבונים אותו כשהקדישוהו לכל העולם אדעתא דידי הקדישוהו גם הכהו דאתי מעלמא בדעתו תלוי ע"כ, וברוך שכוונתי, ואפשר שאמר ר"א להוסיף שאם גם האנשים מעלמא התנדבו וכו', וכמג"א הנ"ל מ"מ גם הם אדעתא דידי התנדבו, ממילא הה"ד אם בני עירו התנדבו והקדישו משלהם בלבד היינו אומרים שהקדישו רק על דעת הזט"ה והמה מה שירצו יעשו וכמו שתלי' בהדיא בדעת אנשים מיוחדים דמי כי בע"ה יש להם כח זה בזמנינו לדעת המרדכי שבהגה"ה הנ"ל אבל בכרכים כיון שבאים מעלמא ומתנדבים שבזה כ' הריטב"א ז"ל שבמג"א הנ"ל שאין שום בי"ד בכח להתנות על עיר אחרת והאחרים מעלמא אינם מקדישים על דעת זט"ה שבעיר ההוא ע"כ לבהכ"נ כרכים לא מהני סברת לסמוך על זט"ה ודברי המג"א נכונים מבלי להגיה בו כנלע"ד, היוצא מזה שבנ"ד בודאי מותר לאחלופי על מקום אחר אע"ג שנאמר דהוי כביהכ"נ של כרכין, ומעתה כיון שלפי ההלכה נראה שאין פקפוק כלל לבנות במק"א אם ירצה ואם יראה כבוד הדר"ג מר מחו' נ"י דכמה מעלות טובות יהי' כשיבנוהו במק"א ויקרא שמה רחובות בכל ענינים הן הנוגע לגוף והן הנוגע לנפש, הא קמן מאה"ג נשמת רוח אפינו בעל כ"ס זללה"ה שינה מקום הביהמ"ד שהי' מימי קדם במק"א ישתלשל גם עתה בחסד א' עליון יתב' הקדושה משולשת, מאביו הגאון זלה"ה ומאבותיו הזקנים בעל ח"ס ובעל כ"ס זללה"ה, וגם מגאונים הקדמונים יחדיו יחולו על המקום אשר יקבע לו מר הדר"ג נ"י בצירוף בי"ד הגדול לביהמ"ד של בני ישיבתו הרמה ויזכה ברחמי' יתב' ללמוד וללמד ולהועיל לרבים מבנ"י לאיוש"ט מתוך ברה"ג ולא ייבש המעיין ולא יקצץ האילן כברכת החת"ס זללה"ה ונזכה לקיים כצואתו הק' לרומם ב"א ולהעמיד חרבותיו, עשו קיבוץ וריבוץ ופעלים לתורה ברבים עד כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים בב"א. בעה"ח או"נ המצפה לרחמי היתיב וישועתו תמיד. הק' יודא גרמו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נג

שיל"ת, שלומים ארוכים, לכבוד ידידים, אנשי מעשה וחסידים, בעלי ביהמ"ד "עץ חיים" דפה וע"ג כבוד הגבאים העוסקים בצרכי צבור באמונה ה"ה הרבני מו"ה יצחק פריינד נ"י. ומו"ה.. וכו':

ע"ד אשר נשאלתי ממע"כ אודות האה"ק אשר בביהמ"ד דשם, שכחות החומה אשר בו הארה"ק גורם איזה קלקול להסה"ק אשר בתוכו, וע"כ בדעתכם לעשות בו איזה תיקון בסד"ש, ולצורך התיקון הזה מוכרחים לסתור קצת מהכותל, ושאלתם אי מותר למיעבד הכי, אם אין בזה משום איסור דלא תעשון כן לה"א אי דאורייתא או דרבנן כמבואר בפוסקים (והרמב"ם ז"ל בפ"א מה' בית הבחירה הלכה י"א כ' ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו, וקצת תמיה' למה לא כ"כ בה' תפלה גבי ביהכ"נ דהא ביהכ"נ נקרא מקדש מעט וכל אי' נתיצה בביהכנ"ס ג"כ הוא רק מצד האי טעמא כמבואר בפוסקים, עיין מתק לשונו של מהרי"ק ז"ל סי' קס"א ובאמת גם בגמרא שבת י"א קאמר רק דצריך להיות בגבהה של עיר וכ"פ רמב"ם ז"ל בפ"ו מה"ת וכ' הכ"מ שהוא מהתוספתא ממקרא שנאמר לרומם בית אלקינו ולהעמיד חרבותיו, וממצוה לחזק לא נזכר לא בתוספתא ולא בגמרא והכא יש לדון בזה בשתיים חדא במה שצריך לנתוץ ממש מהכותל לצורך התיקון ועוד אם נאמר דהקרקע אשר עלי' עמד האה"ק קנה מקומו ועתה כשלוקחים אותו משם הוי ג"כ כונו נתיצה כמבואר בפוסקים, ועל שתיהן י"ל כשיטת הפוסקים כיון דלא הוי דרך השחתה הוא מותר כמו שהביא הא"ר בסי' קנ"ב לשון הרמב"ם פ"ו מה' ביהב"ח ופ"א הלכ' תפלה ופ"ו מה' כסה"ת הנותץ אבן דרך השחתה לוקה, ולענ"ד ראי' ברורה מגמ' ב"ב ג' ע"ב אר"ח לא ליסתור אינש בי כנישתא עד דבנו ב"כ אחריתא וקאמר אח"כ א"ד משום צלויי' וא"ד משום פשיעותא, וק' למה לא קאמר משום איסור דלא תעשון כן. אע"כ כיון שאינו דרך השחתה מותר ומכש"כ בנ"ד שבשום אופן א"א בענין אחר לעשות תיקונו רק ע"י שסותר קצת מעובי הכותל, ובא"א בענין אחר בודאי אין איסור נתיצה, כך הי' נ"ל מסברא, ומצאתיו אח"כ בתשו' חת"ס חאו"ח סי' כ"ג נקטינן כן לפשיטות, ומוכיח כן ג"כ מגמרא דב"ב הנ"ל וב"ה שכונתי לדעתו הק', ולדברי הרא"ש ז"ל בתשו' שהביא ב"י בסי' קנ"ג גם לכתחלה מוכרים ביהכנ"ס כדי לקנות ס"ת והה"ד דמותר לסתור קצת מביהכנ"ס כדי לעשות תיקון לס"ת, ואף להרמב"ם ז"ל דס"ל דוקא בשכבר מכרו ביהכנ"ס מותר לקנות ס"ת באותן המעות, מ"מ הכא י"ל כדיעבד דמי כיון דא"א באופן אחר ולא גרע ונחזו בי' תיוהא, ומהאמור ממילא כבר בטל ג"כ החשש לומר שהקרקע קנה מקומה של הארון הקודש כיון דל"ש חשש של איסור לא תעשון כן.

מטעם דלא הוי דרך השחתה, מני' לא מקרי עוד מחובר כיון דרשאי לסתרו משום דלא הוי דרך השחתה, וסברא זו כתובה בד"ח ח"ב תשו' י"ד ד"ה ולענין, והוי רק כתלוש:
ובתלוש לית בי' משום ל"ת כמבואר במג"א ססי' קנ"ב מתשו' מהרמ"פ יע"ש, ואף שהחת"ס בתשו' ל"ב מסיק להלכה דגם בתלוש שייך ל"ת כן, היינו דוקא לענין השחתת הכלים גופייהו, אבל לענין לטלטלם ממקומם וליתנם למקום אחר גם הח"ס ז"ל מסכים להיתר, והוכיח כן מגמ' מכות כ"ב ע"א דקאמר התם דהשורף עצי הקדש לוקה ואזהרתי' מקרא דלא תעשה כן ועצי הקדש הם מטלטלים, וכן העיר בפמ"ג, אע"כ דבנטלטלים אם משחית אותם אסורים ג"כ מדאו' ומש"כ מהרמ"פ ז"ל ראי' מקרא דמיירי רק במחובר מזבחותם ואשריהם ולא הוזכר ממטלטלין היינו דוקא לענין נתיצה ממקומו, אבל להשחית אותם לגמרי אמרינן מה לאשריהם תשרפון דהוי מחובר ממש מ"מ אמרינן דהשורף עצים תלושים מהקדש הוא בכלל דלוקים עליו, מכש"כ נתיצת מזבחותם דהוי רק תלוש ולבסוף חברום דכולל גם התלוש ממש להיות עובר הנותץ דבר מכלי הקודש המטלטלים, ועליהם ג"כ קאי אזהר' דל"ת כן. וכן ראיתי אח"כ בד"ח ח"ב סי' י"ג:
וכל עיקר היסוד הנ"ל מכח דברי הרמב"ם ז"ל שהביא הא"ר הנ"ל דכ' דרק דרך השחתה אסור הנתיצה, ובאמת גם בה' יסה"ת כתב כן הרמב"ם ז"ל פ"ו ה"ז כל השורף עצי הקדש דרך השחתה לוקה. וצריך להבין מאין הוציא הרמב"ם ז"ל כן דרק דרך השחתה אסור מדאורייתא, ולא ע' בכ"מ מאין הוציא הרמב"ם ז"ל דדוקא דרך השחתה אסור וגם סתם הדברים לפרש מה נקרא השחתה, וי"ל לפמ"ש בח"ס תשו' כ"ג להכריח דאביי ורבא בע"ז דף י"ג ע"ב דפליגי בטעם דהמקדיש בהמה בזמה"ז תיעקר דוקא ולא לשוויי' גיסטרא וקאמר אביי מצד קרא דאבד כו' ל"ת כן ורבא קאמר משום מטיל מום בקדשים, וכ' החת"ס דטעם פלוגתיי' דאביי ס"ל דזה הוי דרך השחתה, ורבא ס"ל דזה לא הוי דרך השחתה, כיון דעביד כן מצד דלא ליתי לידי תקלה ואביי פליג וס"ל בזה ג"כ הוי השחתה כיון דלגבי הקדש זה לא הוי התיקון, אבל עכ"פ נשמע מפלוגתתם כדעביד לצורך תיקון ליכא בי' משום ל"ת כן, אבל לומר דפלוגתתם שם אי בדבר המטלטל כמו בהמה שייך בי' איסור דל"ת א"א מטעם הנ"ל דלאבד גוף המטלטלים ליכא למ"ד דבמטלטלים שרי וע"כ רק פלוגתת' אי מקרי זה השחתה או לא עכתד"ה, וממילא לפי"ז משם הוא יסוד מוסד לדברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל דדוקא דרך השחתה אית בי' משום לא תעשון כנלע"ד. ולפי"ז י"ל להטעונים דטו"ז סי' קנ"א סק"ג שאוסר לעשות גומא בכותל ביהפנ"ס לצורך השטענדער ולא חשש לדברי הא"ר הנ"ל שמביא מרמב"ם הנ"ל דרק דרך השחתה אסור י"ל דטו"ז אפשר הוי ס"ל דגם זה נקרא השחתה וכדעת אביי במסכת

ע"ז הנ"ל, אמנם מדחזינן דמרנא דבעל ד"ח ז"ל בח"ב בסי' י"ד חשש שמ"מ יתנו במקום שהי' באה"ק מקודם יתנו מקום לספר א' ע"כ מהיות טוב שישאר הארון במקום שקנה לו מקומו מכבר וירחיבו את הארון שיהי' נכנס יותר בעומק הכותל ויעשו התיקון הצריך בין הכותל להארה"ק, ובזכות ותיקון תזכו לברכת מ"ש התנא כל המכבד את התורה וכברכת עובד אדום הגתי דכתיב בי' ויברך. בעבור ארון ה"א, כאוה"נ ונפש דוש"ת כה"י. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נה

בעזהי"ת ג' פ' תרומה ז"ך שבט עת"ר לפ"ק:
שלום רב לאיוש"ט לכבוד אהובי התלמיד ותיק הה"ג המאוה"ג חריף ובקי חו"פ כש"ת מו"ה משה דוד נ"י רב בק"ק טשימפא יע"א:
מ"ק קבלתי בזמנו, וע"ד מה שכתב פרמ"כ נ"י אודות הביהמ"ד אשר בנו להם השותפים זה עשרים שנה ועתה בדעתם לעקור דירתם משם ורוצים למכור הביהמ"ד ולעשות ממנו בית חנוך שמגדלים שם חכמים בלימוד חיצוניות מה שקורין קינדער-שוהל, ורומ"כ נ' מונע א"ע להגיד דעתו ברבים משום איזה חשדא וע"כ ביקש ממני להגיד בזה דעתי בעהית"ב אשר נתן לנו תורת אמת, והנה הרמ"א ז"ל באו"ח סי' קנ"ג ס"ז כ' וכל זה דביהכנ"ס של כפרים נמכר אלא כשיש להם ביהכנ"ן אחרת וכו' ופי' המג"א כוונתו דהיי' שבנאו עכשיו אחרת אבל בשיש להם רק שני בכ"נ מקודם אסור למכור אחת דהא אפי' לסתור אסור כמ"ש רסי' קנ"ב מכ"ש למכרו דגרוע מני' הרבה והיי' המג"א לשיטתו שם דאפילו יש להם ביהכ"נ קבוע אחרת באופן דאין לחוש משום צלויי וגם לא משום פשיעותא וכמ"ש בדברי טו"ז קנ"ב סק"א מ"מ אסור לדעת המג"א והטעם שמא יארע להם אונס וכמ"ש המג"א סי' קנ"ה סק"ה דזהו הטעם של כ"פ ורב הונא בגמ' פ' בני העיר כ"ו ע"ב וטעם זה שייך ג"כ במכירה ועוד נוסיף עליו במכירה לפמש"כ המחצהש"ק בסי' קנ"ג ס"ק כ"ז בדעת המג"א דהוי ס"ל הפי' בגמ' ב"ב ע"ב כדפריך אפי' בנו נמי, ותי' דירתא דאינו לא מזדבני אינשי ר"ל כיון דמדרך העולם דלא מזבני דירתא א"כ אינו ראוי לנהוג קלות בבית הכנסת יותר מדירתו ע"כ, ואני מצאתי בפירוש רבינו גרשום ז"ל דפי' כן בהדיא בפי' הגמרא דירתא דאינשי וכו' כ"ש ביהכנ"ס הואיל ומתוקן הוא וליכא למיחש ע"כ, וסמך גדול בזה לדברי מרן הח"ס ז"ל בתשו' לאו"ח כ"א יע"ש, וגם בחלק ו' תשו' מ"ג ולשון וכל מה שאנו בונין ביהכ"נ לקבץ רבים ולקדש ש"ש שם נפק"ל מקרא פ' אמור ונקדשתי בתוך בנ"י וכו' ורישא דהאי קרא ולא תחללו, והשתא אם בבנין ביהכ"נ

יהי' חילול ועוברים אירשא דקרא איך נתקיים סיפא דקרא ונקדשתי וכו' יע"ש, ולענ"ד זה כוונת הרמ"א הכא אבל אם אין להם רק ב"ה אחת, דר"ל לדעת המג"א כנ"ל שלא בנו מקודם אחרת אסור מכח פ"ש דהא:

אפי' לסתור אסור מכח הגמ' דריש פ' בני העיר הנ"ל דלמא יארע להם אונס דכך ס"ל המג"א רסי' קנ"ג כנ"ל לפירושו בגמ' הנ"ל וזה שייך נמי במכירה ומכש"כ במכירה דשייך עוד טעם לאסור בם ביש להם ביהכנ"ס אחרת חוץ מזו ג"כ אסור למכור כל עוד שאין בונים מקודם ביהכ"נ אחרת חדשה תחת זה שרוצים למכרה והיי' מטעם שלא יעברו על ולא תחללו וכו' כנ"ל כי דירתא דאינשא לא מזבני ביהכנ"ס לא כש"כ ובזה מיושב היטב לשון הרמ"א ז"ל ודו"ק:

ומהאמור ממילא בנ"ד אסור למכור הביהמ"ד מבלי לבנות אחרת תחתיו מקודם אפי' כשנאמר דהו"ל ביה"כ של כפר, אמנם האמת שביה"כ בנ"ד לא מקרי של כפרים דהא כפי המובן נבנה על דעת שיכנסו בו להתפלל בקביעות גם אחרים מאותו העיר או מעיירות אחרת והוי רבים ע"ד כל הבא להתפלל בתוכו, וגם כיון שרבים התפללו אין לבעלי השותפים לבדם הכח להפקיע קדושתו וכמ"ש המג"א בס"ק ט"ז סי' קנ"ג וכמו שהסכים על ידו החת"ס חאו"ח בתשו' סי' ל"א הנ"ל והטו"ז גופי' בסק"ו סי' הנ"ל לא התיר רק בידוע שלא בנו אלא למעט עם וזה ליכא הכא, ועוד אפי' אם הי' דין הביהכ"נ דנ"ד כשל כפר לא הי' יכולים למכרו ע"ד לעשות שם במקום קדוש הזה בית חינוך קינדערשוהל אפי' ברשות ט"ה במעמד א"ה כיון שאין להם כח לעבור בהדיא על קרא דולא תחללו הנ"ל, אמנם כבר כתבנו לעיל דאין לביהכ"נ זה דין של כפר כיון שבנאו ע"ד שיתפלל שם רבים ובזה אין להם כח למכרו אפי' כשבנאו מקודם אחרת תחתי' לדעת מג"א הנ"ל ומכש"כ למכרה בלי שיבנו אחרת מקודם, ועוד בו מ"ש הד"ג נ"י שאחד מהשותפים שבק חיים לכ"י וא"א למכור שלא מדעת כולם, הנה אם יש יורשים כבר כתב הרמ"א בסעיף ז' שצריך דעת יורשיו ואם אינם שם וכדומה הלא כתב המג"א סט"ז בשל כרכים אפי' בנאו אחרת אסור דשמא יש אחד בסוף העולם דלא ניחא לי' דתפקע קדושתו ע"ש שהאריך ונשמע ממילא דגם בשל כפרים א' מהקהל יכול לעכב. ומסתמא ניחא לי' להנעדר שכתורה יעשה ובודאי לא ניחא דתפקע קדושתו, ועוד דאין לך ישראל שאין לו יורש וכו' ואם אינו כאן אמרינן שמא לא ניחא לי' דתפקע קדושתו, וממילא עוד נוסיף טעם שאינם יכולה למכרה כנ"ל, ובודאי בעלי השותפים יעשו כתורה ויתחשב להם לצדקה מעתה ועד עולם להיות זוכים במעשה הטוב שלהם להקים על שמם מצוה דרבים לטוב להם ולבניהם אחריהם לעולם אמן, דברי הדושת"ה או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נו

נשאלתי מבני כפר א' הסמוך לכאן שבדעתם לבנות להם ביהכנ"ס ואין להם מקום לבנות עלי' רק א' מהנכרים רוצה ליתן להם מקום להביהכנ"ס אבל דוקא בחנם ואינו רוצה לקבל מחירו, האם מותרים לקבל אותו ממנו. והנה לכאורה הדין פשוט בשו"ע יו"ד סי' רנ"ט סעיף ד' נכרי שהתנדב מנורה או ד"א לביהכנ"ס מקבלים ממנו והוא שיאמר בדעת ישראל הפרשתי אותם (עפירש"י ז"ל בערכין דף ו' ע"א) וכן כ' הרמ"א ז"ל לעיל סי' רכ"ד אבל אם מנדבים הנכרים דבר לביהכנ"ס מקבלים מהם ע"כ וכ"כ הרמב"ם ז"ל פ"ח מהמ"ע הלכה ח', ואין מחלק בזה בין דבר המסויים לאין מסויים ודוקא כשמנדב לבדק הבית למקדש מחלק בין דבר מסויים לשאינו מסויים ולא בביהכנ"ס וזה"ל הרמב"ם ז"ל נכרי שהתנדב לבדה"ב כו' הי' הדבר מסויים כגון קורה או אבן מחזירים לו כדי שלא יהי' להם דבר מסויים במקדש שנאמר לא לכם ולנו, אבל לביהכ"נ מקבלים מהם לכתחלה והוא שיאמר כדעת ישראל הפרשתי ע"כ עיי"ש בכ"מ, וממילא לכאורה והה"ד קרקע המסויים מותר לקבל לביהכנ"ס:

אמנם מדהוצרך הרמב"ם ז"ל לומר כגון קורה ואבן, דבזה מחלק בין מקדש לביהכנ"ס אפשר דוקא בכ"ז שהוא דבר שאינו מסויים כ"כ, וכן בתוספתא דמגילה שממנו יוצא המקור דין ביהכנ"ס מותר והוא הברייתא הנזכרת שם בערכין הנ"ל, נקיט ג"כ רק נכרי שהתנדב קורה לביהכנ"ס, בודקין אותו, משמע דוקא קורה וכה"ג הא דבר שניכר ונראה מסויימת לעולם בודאי יתפאר בו הנכרי לעולם ותהי' נקרא תמיד ע"ש הנכרי אפשר דאינו מותר לקבל מהנכרים:

וראיתי בתשו' אב"צ חאו"ח תשובה י"ד שנשאל אם אין בזה חה"ש כשתקבלים בפרהסיא מנכרים לצורך ביהכנ"ס, והשיב הוא ז"ל שם דחה"ש לא שייך רק בצדקה שיאמרו כמה מגונה אומה זו שאין מרחמין על העניים, ולא כן לביהכנ"ס שצריך לפאר ולרומם עד אין שיעור כזה בכל מה דאפשר עכל"ה. והנה זיל בתר טעמא דוקא לענין לפאר אין לה שיעור אבל בלקנות מקום לביהכנ"ס לא שייך טעם זה ממילא אפשר אית בי' הכא בנ"ד משום ח"ה, שיאמרו האומה זו כ"כ מצמצמים שאינם קונים מקום לביהכנ"ס, ועיין מג"א ה' שבת סי' רמ"ג ס"ק כ' ג"כ לענין לשכור נכרי בקבלנות אפי' דבר שהוא מותר מצד הדין מ"מ אומר שהגדולים לא התירוהו משום ח"ה שהנכרי' ביום אידם שובתים, ועיין בתשו' ח"ס חלק ו' לענין ביהכנ"ס בשבת בהיתר כ' ג"כ כזה, וכבר כ' לעיל דמרמב"ם ושו"ע ג"כ אין ראי' להתיר ע"כ נלע"ד שלא להתיר לבני הכפר כזה ליקחו בחנם מהנכרי, רק דרך עצה אמרתי להם שהם יתנו המחיר לנכרי ואם אח"כ

יחזרוהו להם לצורך הביהכ"נ בודאי רשאי' ללוקחו וכמבואר לעיל. כ"ב כסלו תרס"ו לפ"ק, אודה ה' מאוד בפי:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נז

החיים והשלום לאוצר בלום ה"ג כבוד הרב הגדול המפורסם החריף ובקי כקש"ת מו"ה פישל פ"מ נ"י דיין ומו"צ בק' בוטשקיב יע"א. מכ"ק קבלתי זה ב' שבועות והאמת שרובי טרדותי מונעים מלהשיב, בכ"ז מיד: ביום שלאחריו נזדרזתי להשיב מפני הכבוד אמנם הי' הדבר קשה מאד בעיני להשיב בענין שלפניכם בפרהסיא ואין מגלין בזה וכיו"ב אלא לצנועין וכמובן, בכ"ז הרהרתי להשיב וזכות המצוה תגן ותציל. והנה מצווים ועומדים אנו מקרא דושמרתם את משמרתי לעשות גדרים וסייגים ולא ליתן מקום לדבר שיש בו חשש לחוש בו שיהי' לפוקה ומכשול ח"ו לדורות הבאים ודמי נפשות נקיים ודמי זרעותיהם יתבע אז ממעמידי הדבר ההוא, ואם גם הוא רק ספק רחוק מאד שיבוא מזה מכשול הוא הלא בספק פקו"נ הולכים לחומרא. ועיין תשו' מרן חת"ס חיו"ד סי' רמ"ה שהעלה דאפי' בדבר שעפ"י ההלכה הי' אסור לפקח הגל בשבת מ"מ אולי קוני שמיא גליא שהיו ישראל מותר לפקח בשבת, ואם בחיי שעה כך מכ"ש בחיי עולם עאכו"כ אם גם הי' באופן הזה שנוכל להתירו עפ"י הדין, מ"מ אולי קוני שמיא גליא שנוגע לפקוח נפשות ישראל, נאמר בזה וחי בהם כפי' הח"ס בדברי התוס' שם, ומכ"ש בנ"ד שגם עפ"י הדין וההלכה נראה דאסור וכמו שיתבאר לקמן בס"ד:

הנה הנידון דשם בקהל כבודכם שברצונם לבנות להם ביהמ"ד חדש ואם גם יש להם בתי מדרשים המכילים אותם, הלא הריב"ש ור"י הלוי ז"ל הובא במג"א ססי' קנ"ד באו"ח דס"ל דהמעכב לבנות ביהכ"נ אפילו יש לו ביהכנ"ס אחרת בעיר מונע הרבים מלעשות מצוה והביא שם המג"א דמדברי הרא"ם ז"ל כראה דס"ל דאם הביהכ"נ מכילה אותם אסורים להפרד, מ"מ לכאורה הי' מקום לומר דבנ"ד גם הרא"ם ז"ל מודה כיון דע"י שהבהכ"נס החדש יהי' של צבור יהי' בו תועלת לכלל תקנת הצבור עדש"כ המג"א שם בסוף סי' הנ"ל מהר"ש הלוי ז"ל וכמובן (ולא משום דיש קדושה לשל רבים יותר משל יחיד דסברא זו דחיי' במתני' מגילה כ"ז ע"ב) ואכמ"ל:

אמנם דא עקא שהשתדלו שקיבלו המעות לצורך בנין הבהכנ'"ס החדש הנ"ל מבעלי השוהלפונד וע"ד כן שיבנו להם שם גם מקום בית הלימוד לנערי ב"י (איזראלי' שוהלע) והיראים דשם מתייראים לנפשם פן ח"ו עי"ז יהי' מקום וסיבה שמבעלי השוהלפאנד אשר נתנו להם המעות הנ"ל יבקשו היום או למחר לאחר זמן שימנו להם שם לעהרער

כרצונם (בלי הסכמת הצבור) כמובן, והנה פר"מ בכחו הגדול רצה לחלוק בזה על תשו' אבני צדק באו"ח סי' י"ד וכתב להכריח שעכ"פ אין לבקש צדקה מא"י ולתבוע בפה ובנה יסודו שאין כאן הכרח ושא"א מבלעדו רק לפאר מקום מקדש מעט, ודיו לבא מן הדין להיות כנידון דגם במזונות הגוף דמני' יליף הבעל אב"צ ז"ל הנ"ל, ג"כ רק מותר מה שצריך להחיותו ולא ליקח מהם למותרות וכתענוגי הגוף, וכ"כ הכא בצרכי הנפש באופן דאפשר לקיים המצוה, מבלעדי הסיוע של הא"י כמו בקהל כבודכם דיש להם עכ"פ ביהכנ"ס אחרת אין ליקח מהם. הנה לכאורה אי משום הא לא ארי' דהא הבעל אב"צ ז"ל גופי' לא התיר רק באופן שאין בהכנ"ס אחר או ח"ו נשרף הראשון או דחזו בי' תיוהא, כמ"ש בהדיא דבזה מדמהו למצוה דלהחיותו שלוקחים מהם כדאי' ביו"ד רנ"ד, אבל בנ"ד לכאורה גם האב"ץ מודה דאין לקבל ומכש"כ לבקש מהם, אמנם לפמ"ש לעיל ממ"ש המג"א ממהר"ש הלוי ז"ל שע"י שיש להצבור ביהכ"נ של צבור יש להם מקום להכריח להצבור לשלם המשים וכדומה לכאורה הי' מקום להתיר, אמנם כיון דהבתי כנסיות שהיו מקודם אין בכח הצבור לשנותם בבית אחר כדאי' באו"ח סי' קנ"ג סי"ז לא שייך הכא טעם דמהר"ש הלוי ז"ל וממילא קם דינא הנ"ל דאין לקבל ומכ"ש שאין לבקש מהא"י לצורך בנין ביהכ"נ מחדש שיהי' של צבור:

אמנם גם בלא"ה אני אומר שבענין נידון דידן אין שום היתר לקבל ומכ"ש לבקש מא"י המעות לצורך בנין הביהכנ"ס אפילו אם ח"ו לא הי' שום ביהכ"נ אחר בעיר, וגם האב"צ נודה בזה דז"ל הטור בסי' רנ"ט בשם הרמב"ם ז"ל נכרי שהתנדב לביהכ"נ מקבלים ממנו והוא שיאמר בדעת ישראל הפרשתי אותו ואם לא אומר כן טעון גניזה שמא בלבו יחשוב לע"ז, והתימה על הרמ"א ז"ל שבסי' רנ"ד ביו"ד הביא דברי הר"מ ז"ל הללו בסתם שמקבלים מנכרי לביהכ"נ ולא התנה שצריך שיאמר כדעת ישראל הפרשתי אותו, והנה הכא בנידון דידן המובן שלא אמרו כך ולא כתבו כך בתנאי שמפרישים ומנדבים כזה על דעת ישראל וא"כ פשיטא שאסור לקבל מהם, והנה רש"י ז"ל פי' בעזרא סי' ד' פ"ב ויגשו אל זרובבל ויאמרו נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלקיכם פירש"י ז"ל היו אומרים כך למען תתבטל מלאכת הבית על ידיהם שלא לבנות עוד, והיינו כמסקנת הגמרא דערכין ה' ע"ב דאמר רבא משום רפיון ידים הוא דכתיב פירש"י ז"ל משום שלא היו מתכוונים לטובה אלא שיסמכו עליהם וישמעו לעצתם והם יאחרו הבנין עד שיסיבו את לב כורש שלא לבנותה עכ"ל, וצ"ל דהוי ס"ל לרש"י ז"ל דתי' זה של רבא קאי לאוקמי' לבריי' דלבדה"ב מועלים בו בין לר"מ בין לר"י עיין היטב בתוס' שם ה' ע"ב ד"ה אלא כו':

ודברי הרמב"ם ז"ל תמוהים מאד בעיני שכ' בה' מתנ"ע פ"ח ה"ח אבל אם הי' הדבר מסויים אין מחזירים להם שנאמר לא לכם ולנו לבנות וגו' מנ"ל הא דקרא דלא לכם ולנו, קאי אדבר מסוים דבגמ' לא מוזכר זה כלל בתירוצו של ריו"ח דמחלק בין דבר המסוים לשאינו מסוים ולא הביא שם זה מקרא הנ"ל, ועוד דהא הקרא מיירי מתחלה ולא בסוף כדאי' בקרא בהדיא, ועוד ק' א"כ דקרא דלא לכם ולנו מוקמי בדבר מסוים, א"כ היאך קאמר רבא לעיל ה' ע"ב הלכתא דר"מ מסתברא דכתיב לא לכם ולנו הלא קרא זה מיירי מדבר המסויים, ואיך יליף מני' לר"מ דאין הנכרים מעריכין ע"ד דהק' תוס' בד"ה אלא עש"ה, והרמב"ם ז"ל דפסק כר"מ לענין עירוכין איך מזכה שטרא לבי תרי וצע"ג לענ"ד: והנה בנ"ד ג"כ כיון שמתייראים שטובתם של:

הא"י יגרום רפיון ידים בכלל קיום התורה ממילא אסור לקבל מהם. עוד נלע"ד שכל מה שהתירו לקבל היינו דוקא אם נותן הנכרי רק חלק קטן לצורך הדבר הגדול דבזה אין חשש כ"כ שכוונתם משום רפיון ידים לבטל למחר שלאחר זמן מה שיהי' בכחם לבטל ח"ו, אבל אם נותנין חלק גדול ומסויים מאד ומכש"כ כשנותנים כל המצטרך ומממונם יבנו כל הביהכ"נ שבכזה מלבד דשייך בזה בודאי חה"ש ומבזה נפשיי', ודאי שייך שהיום או מחר יבואו באיזה עלילה להתגולל עליהם להרוס כל הבירה ח"ו בזה ודאי אין מקבלים מהם, והם הם דברי רבא הנ"ל דמוקי קרא דלא לכם ולנו לבנות משום רפיון ידים. ומעתה מאי דפסק הרמב"ם ז"ל דלצורך ביהכ"נ מקבלים מהם היינו רק דבר קטן לוקחים מהם לצורך ביהכ"נ אע"ג שהוא דבר המסויים שבביהמ"ק אין מקבלים גם זה מהם כאשר הקדים שם בדברי' והיינו מקרא דלא לכם וגו'. (וכוו' לענ"ד כמו דבקרא זה אמר דמשום חשש רפיון ידים לא רצו ליקח מהם שמא ירפו ידיהם ובמקדש מעכב הכל דהא נאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל וע"כ כל דבר מסויים אין לוקחין מהם שבזה מתורצים איזה מקושיות הנ"ל על הרמב"ם ז"ל ודו"ק) אבל בביהכ"נ כזה לוקחים מהם דאין עיכוב אם גם ירצו ח"ו אח"כ ליקח את שלהם מביהכ"נ, אבל היכי שיש לחוש שע"י גודל נדבתם שיתנו להבנין ביהכ"נ ומכ"ש כשיתנו לכל הבנין ויש לחוש ממילא שיבוא זמן שיוכל לבוא עי"ז לידי רפיון ידים ולקעקע כל הבירה וערות יסוד עד צואר סלה ח"ו, בזה נראה ברור דכו"ע מודים שאין לוקחים מהם לצורך בנין ביהכנ"ס, וגם הבעל אב"צ יודה לזה, ולא התיר רק לקבל גם מהם, דלא שייך בזה חילול השם, שמבזה נפשי' דידוע שצריך מעות גם לפאר מקום מקדשו מעט, אבל כשלוקחים לבדו כל הבנין אין לך ביזוי הצבור יותר מזה, ואיכא בי' חה"ש בודאי, ואסור עפ"י דינא אליבא דכו"ע כנלע"ד:

ועוד הרי מע"כ נ"י כ' כבר שבנ"ד שקבלו כן מכת מומרים שבזה כ' הרמ"א ז"ל בסמ' רנ"ד דממומר אין מקבלים והוא מדברי הב"י בשם מ"כ סמ' רנ"ט ומכש"כ ממינים ומסיתים, שהביא המבי"ט והש"ך חולק בזה דדוקא קרבן אין מקבלים אבל לצרכי ביהכ"נ מקבלים ממנו, נראה לע"ד דבנ"ד מודה המבי"ט ג"כ דאין מקבלין דלענ"ד נראה דהמבי"ט מיירי דהקדיש המומר בית ליקח דמיו לצורך ביהכנ"ס, ולא שמבית זה יעשה ממנו ביהכנ"ס גופא ע"ד שכ' מג"א בסי' קנ"ג ס"ק כ"ב עש"ה, דאל"כ קשה טובא עליו היאך קאמר המבי"ט דלצורך ביהכ"נ לא הוי כמו קרבן הא איתא בגמ' ברכות דף ט"ו אר"ח ב"א אריו"ח כל הנפנה וקורא ק"ש ומתפלל כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, וממילא אם מסייע המומר לביהכ"נ הוי בעיני' כקרבן ולמה נקבל כזה ממנו, אע"כ דהפי' כנ"ל, או אפשר. מיירי ממומר שכבר מת שהקדיש כן קודם מותו וע"כ מקבלים ממנו כיון דלא שייך עוד חשש שיבוא לבטל העבודה, משא"כ בנ"ד שפיר י"ל דגם המבי"ט מודה דאין מקבלים מהם, מכש"כ בהצטרף כל הטעמים הנ"ל כנלע"ד, ומכ"ש כמש"ל בפתח דברי דצריכא לחוש שמא קמי שמיא גליא שיש חשש שיבוא לידי מכשול ופוקה ע"ז אם גם לפנינו הגון, מכל הלין טעמי בודאי מהראוי שהצנועים ימשכו ידיהם ממנו ומי שבכחו למחות ימחה ע"ד כשהגב"ה שנקרא עלינו, מחלקו יהי' חלקינו ובזכות זה ישפיע השי"ת להצבור שפעת ברכותיו הנאמנים ותנן וכל העוסקים עם הצבור כו' שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד, עיין תשו' מהרמ"ש חיו"ד סי' רל"א:

יאמין לי ידי"נ מע"כ הרב נ"י כי זה כמו שבועות שתים שהנחתי המכתב מן הצד כי יראתי להשיב בכזה כמובן כדי שלא יבוא ח"ו המכתב לידי חשש לגלות טעמם בפני ע"ה, אמנם אתמול הרהרתי להשיב מ"מ ובכן נזדרזתי היום בין הפרקים לעיין ולהשיב ומע"כ הרב ידידי חלקו בזה מן המזכה רבים לש"ש אשרי חלקו, כ"ד ידידו הדרש"ת אוה"נ לעבדי ה' ולומדי תורתו. אור ליום ג' י' תמוז תרס"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נח

בעזהי"ת כאור בוקר ליום ד' וישב תרנ"ה לפ"ק מ"א דגול מרבבה, יתברך ויתעלה, יבורך ברכה שלמה ואהבת נדבה, כבוד ידידי אהו' מר מחו' דרב דמאד"ג חריף ובקי ושנון שלשלת היוחסין, ומוכתר בנימוסין כקש"ת מו"ה שלמה כ"ץ שטראססער נ"י אבדק"ק ס"ט יע"א:

אחדשה"ט וש"ת דמר מחו' הדר"ג נ"י יאמין כי זה רק איזה שעות שאני מעיין בדין זה שכתב פרמ"כ נ"י כי אני עמוס הטרדות והית"ב יעזרנו עכדשה"ג ב"ה:

הנה נידון שאלתו של ידידנו ר' שמחה הלוי נ"י אודות המרתף שיש לו תחת ביהכ"נ הק' דשם אם רשאי לעשות שם אאייזקעללער. בדבר הזה יש לנו לדון בו לכאורה על ב' דברים הא' אם רשאים לעשות כן מצד קדושת ביהכנ"ס, והב' אם רשאי לעשות דבר כזה שם שיכול להיות שעי"ז יבא נזק לחבירי' דהיינו להצבור שהביהכ"נ בנוי' להם, ואבואה על ראשון ראשון. מה שנוגע לקדושת ביהכ"נ הק' הנה בד"מ בססי' קנ"א באו"ח הביא ממהרי"ו ז"ל דבית שאינו בנוי מתחלה לשם ביהכנ"ס ורק אח"כ יחדו לביהכנ"ס מותר לישן שם דאפילו למ"ד דאסור אינו אסור אלא דוקא בביהכנ"ס הבנוי' מתחלה לכך דומי' דהיכל דמייתי מני' ראי' במרדכי פ"ק דשבת ובכה"ג תמה גם בזה מנין לו לדמות ק' ביהכנ"ס לק' ההיכל מסתיין לדמותו לק' עזרה שלא הי' הגגין והעלי' מקודשות וכן כ' מהרי"ק בשם ר"ש שבמרדכי שבת, ומכש"כ הכא שביהכנ"ס דשם לא הי':

בנוי מתחלה לביהכנ"ס רק נקנה הבנין משררה דשם מלפנים וממילא גם העליות לא נתקדשו ומכש"כ דמחילות שתחת הבית לא נתקדשו ובגמ' פסחים מוקי לה בדף פ"ו שפתוחות לחול ובנ"ד ג"כ הכי הוי (וע"ז נתעוררתי מח"א) וכן הוא בתוספתא פ"ב דכלים מחילות שתחת ההיכל חול, ומכ"ש לדעת הכה"ג הנ"ל ומכ"ש בנ"ד שלא נבנה מתחלה לשם ביהכנ"ס, ועפמ"ג רסי' קנ"ד דגם בנבנה לשם ביהכנ"ס כל שאין הקרקע של ישראל צ"ע אם יש בו ק' ביהכ"נ עש"ה, וממילא אין שום חשש לעשות האייזקעללער מצד קדו' ביהכנ"ס, אבל גם מצד נידון הב' להרחיק ההיזק דבר פשוט שבנידון דידן אין בזה שום חשש לענ"ד, דכפי מה שכתב לי ידידנו הנ"ל נקנה המרתף הזה עוד בימי חמיו זקנו ג"כ מהשררה הזה ועכ"פ ממנ"פ הי' המרתף הזה כבר בנוי בשעה שקנו האקרוי"ט הבנין לביהכנ"ס, והשררה הזה הי' ברשותו לעשות כל מה שרצה וממילא גם באי כחו כמוהו, אולם אולי יש להם להאקרו"ט איזה כתב בידם שאין לבעל המרתף לעשות לתקן איזה דבר במרתפו בלי רשותם ועכ"פ כל מי שבא לעשות דבר שהוא נזק בטענה ויש ספק אם טענתו טענה עלי' להביא ראי' כ"כ בכה"ג חחו"מ סי' קנ"ה אות צ"ג בשם מהרש"ל מ"ש אם יש רק ספק אם הי' להם איזה כתב תנאים בזה לכאורה עליו להביא ראי'. אולם הוא אינו בא לעשות דבר שיש בו נזק ח"ו לאחרים ואדרבא רוצה לעשות כפי שיראו לעשות לתקן ע"י הבקיאים בדבר, זה משפטו חרוץ בסי' קנ"ה סעיף י' דבכה"ג כגון להביא אמת המים בצד כותל של חבירו וכדו' יע"ש ברמ"א ז"ל שצריך רק לתקן לפי ראות עיני הבקיאים, וע"כ גם הכא מע"כ ידידי מר מחו' הרב הגדול שיחי' יצוה עליו בכל תוקף לעשות ככל היותר אפשרי ע"י הבקיאין בדבר וליתר התיקון בודאי מה טוב אם יבואו האקרו"ט כולם בברית על החתום שנותנים לו רשות לעשות כזה על תנאי שלא יבוא

ח"ו היזק לרבים על ידו ועליו כל ההפסד ח"ו שיבוא עי"ז להם ואם את הדבר הזה יעשה כל העם כמקודם יבואו באחוה ושלוה, ואני נמנה עם מע"כ פר"מ מר מחו' נ"י להתיר לפי ענ"ד, ודבר דאצ"ל דאם מע"כ רואה איזה ספק בדבר הריני מבטל דעתי כי האמת כל הדברים שכתבתי כ"ז לפום ריהטא, והית"ב יצילנו ממכשול ברוב חסדיו הגדולים ויורנו דרך נלך והמעשה אשר נעשה א"ד מחו' הכותב בחפזון דשו"ט כה"י ושלום על אנשי קהילתו האהובים. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן נט

בענין ביהכנ"ס הק' דפה יע"א שלא נבנה מיסודו לשם ביהכ"נ אלא קנו בית ותיקנוהו בחלק מחלקיו לשם ביהכ"נ ויש בו חלק א' שגבוה יותר מגבהו של ביהכ"נ אי רשאי לדור בו, עיין בתשו' מהרמ"ש לאו"ח סי' ע"ו, מה שהשיב בזה להרב המנוח הגאון זצללה"ה, ומה שהביא שם מהג' ראו"ו זצלה"ה שמגמ' דשבת פ"א דף י"א ע"א כל עיר שגגותי' גבוהין מביהכ"נ וכו' משמע דעיקר הוא דהשימוש לא יהי' גבוה משימוש ביהכנ"ס יע"ש. באמת דברים אלו אמורים כך כבר בבגדי ישע להשל"ה על המרדכי שם פ"ק דשבת הנ"ל מבואר הדבר באורך (והלשון נראה דצריך קצת תיקון) ויותר מזה מצאתי אח"כ בהג"ה מיי' פי"א מה' תפלה כ' כן בהדיא ע"ש שהביא מעשה דסגי בהרמת קרן א' בביהכנ"ס, ולפי"ז לכאורה אין הטעם משום אי' התשמיש למעלה מביהכ"נ ובזה מובן המשך לשון הגהמי"י שם יע"ש. אולם לי ההדיוט הי' נראה לע"ד דבנידון דידן אפשר לית בי' שום חשש בלא"ה עפ"י מה דאיתא בד"מ קנ"א אות ב' בשם מהרי"ו לענין מי שיחד חדר לביהכ"נ אם מותר לישן ולישכב עליו והשיב דשרי דאפי' למאן דאסר אינו אוסר אלא דוקא ב"ה הבנוי מתחלה לכך דומיא דהיכל דמייתי מני' ראי' במרדכי פ"ק דשבת ע"ש, ממילא וכ"ש בנידון דידן דכל עיקר הדין דהגגין אין רשאין להיות גבוהים היי' רק מקרא לרומם ב"א כו' והביא מדומי' דב"א וע"כ דוקא דומי' דבית א' שנבנה לשם בית א', אבל הנבנה לשם בית סתמא ורק אח"כ תיקנוהו בחלק מחלקיו לשם ביהכנ"ס אפשר דאין בו קפידא בזה, ולכל זה אנו צריכים אם הטעם כדברי הבגדי ישע וראו"ו ז"ל הנ"ל דהקפידא הוא שלא יהי' תשמיש גבוה יותר מביהכנ"ס, בזה תלי' אם יש להביהכ"נ הקדושה דומיא דהיכל וכמבואר למעלה, אבל אם היינו אומרים דטעם האיסור של הגגי' הגבוהים יותר מביהכנ"ס הוי כדי שלא לעשות בנין יותר גבוה מביהכנ"ס בודאי עיקר האיסור שלא לעשותו בנין גבוה יותר מביהכ"נ אבל התשמיש שגבוה יותר לא נראה וניכר כ"כ בחוץ אפשר גם בביהכ"נ שנבנה מתחלה לשם ביהכנ"ס אם כבר הבית והגג

בנוי הי' מקודם אין איסור אח"כ להשתמש שם, וממילא בנ"ד תרתי אית בי' לא נבנה לביהכנ"ס והבית הגבוה יותר מגבהו של גג ביהכנ"ס כבר הי' נבנה בשעה שתיקנוהו מחלק בו לביהכנ"ס הק':

אולם מלשון רז"ל שם הנ"ל דאר"ח בר גוריא אמר רב כל עיר שגגותי' גבוהים מביהכ"נ לסוף כו' משמע דאין חילוק בדבר אם היו הגגות קודמות לביהכ"נ לנעשו אח"כ, בכ"ע אסור, ומזה גופא ראי' לדין מרדכי הנ"ל לפי מה שפי' בבגדי ישע הנ"ל דע"כ הטעם משום איסור התשמיש שלא יהי' גבוה מביהכנ"ס דאל"כ למה אינו מחלק בין היה הביהכנ"ס קודמת בבנינה להגגות והבתים להמאוחרות להם, אע"כ דעיקר משום התשמיש ובזה אין חילוק בזה כמובן ולא נשאר לנו ההיתר בזה רק משום דלא נבנה מתחלה לשם ביהכנ"ס. אולם למ"ש הכה"ג ססי' קנ"א ובטו"ז ומג"א דלענין לישכב בעליית ביהכנ"ס גם בלא נבנה מתחלה לכך יש להחמיר א"כ לכאורה הה"ד הכא דדין דהכא לכאורה מפורש יותר בגמ' הק' יש לכאו' להחמיר בזה עוד יותר, ומהרמשי"ק ז"ל בתשו' הנ"ל כתב שם בסוף התשובה דאין:

ללמוד מהתם לנידון דידן ר"ל לפי מ"ש הוא ז"ל שם מקודם דמהני בי' תנאי דעי"כ אין בו ק' ביהכ"נ לעליותיו כ' דמ"מ אין ללמוד מהאי דטו"ז ומג"א הנ"ל להחמיר ג"כ בזה דשא"ה דהוי ע"ג ממש מן הצד אין איסור וכו' רק משום דגבוה וכו', דברים אלו נפלאו ממני להבינם דהא גם שם אע"ג דהוי ע"ג ממש, מ"מ סומכין הטו"ז ומג"א דבריהם על דברי הרמ"א ז"ל הנ"ל המיוסדים על המהרי"ו הנ"ל באין נבנה לשם ביהכ"נ אין בו משום ק' הגגות וכו' וע"ז כתבו המגינים ז"ל דמ"מ שומר נפשו ירחק, ממילא וההה"ד בבנין מן הצד מאיזה טעם נקיל לכאורה דהא האי שלא להשתמש תשמיש גבוה מביהכ"נ היינו ג"כ מצד ק' ביהכ"נ כדברי הבגדי ישע והגראו"ו ז"ל הנ"ל, וע"כ רק משום דנאמר לסמוך דכיון דהתנה אין בו משום ק' כ"כ לפי דברי מהרמ"ש ז"נ הנ"ל בתשו', הא גם זה ג"כ בנוי רק על ס"ה מדעתו הק'. ממילא גם בזה י"ל דשומר נפשו ירחק, ומכש"כ לפי דברינו הנ"ל דכתבנו בענייותינו דכל עיקר ההיתר משום דלא נבנה לשם ביהכ"נ מיסודו של הבנין מכש"כ דצריך לנו לומר דיו לבא מה"ד להיות כנידון כמו שם בדין דמהרי"ו הנ"ל כ' האחרונים ז"ל הנ"ל דצריך להחמיר ממילא ה"ד הכא, ורק אולי יש לצרף תרי קולי מעתה היי' הקולא שכ' מהרמ"ש ז"ל אם נעשה על תנאי, בצירוף טעם שלי הפעוט כיון דלא נבנה לשם ביהכ"נ מעיקרא ממילא כבר הוקל דינו מדין של הטו"ז ומג"א הנ"ל כמובן, אולי יש לסמוך ע"ז באי אפשר לשנות לפי שעה והוי על דרך שהביא הב"י בסי' קנ"ד בשם מהר"י חביב ז"ל בביהכנ"ס שבמלכות תוגרמה יע"ש: אולם מדברי מהריב"ח

ז"ל יש ללמוד עוד קולא גדולה דאיהו כתב בהדיא שמדברי הרמב"ם ז"ל שבפי"א מה' תפלה משמע דוקא כשבונין ביהכנ"ס מתחלה בקבע, ולא כשאין עושין בקבע ובבנוי מקודם, והא כך לשון הרמב"ם ז"ל הנ"ל דכתב וז"ל כשבונין ביהכ"נ אין בונין אותה אלא בגבהה של עיר שנאמר בראש הומי' תקרא ומגביהין אותה עד שתהי' גבוה מכל החצרות שנאמר ולרומם את ב"א וכו' עכל"ה, משמע דוקא דהקפידא על הבאין לבנות בנין ביהכ"נ מתחלה, ולא כשאינו בנוי מתחלה לשם ביהכנ"ס, ולענ"ד טעמו של הרמב"ם ז"ל באשר דיליף לי' רק מקרא דלרומם ב"א וכו' ולישנא דקרא משמע בהדיא דוקא דעל שעת הבנין חל החיוב כמובן:

ועיין בהגה"מ פי"א מה' תפלה הנ"ל הביא דדי עכ"פ להגביה אף רק קרן אחת בביהכנ"ס לבד. ולכאורה היי' דוקא אי הטעם אינו משום איסור התשמיש הגבוה מביהכ"נ אלא רק משום כבודו דביהכנ"ס, ועכ"פ בצירוף הני קולות דלעיל יש לסמוך עכ"פ בנ"ד ליתן איזה דבר בקרן של הביהכ"נ בצד אחד, וכן שמעתי שהי' בביהכ"נ הקדושה הישנה בפ"ב בימי מרן ח"ס ז"ל זי"ע, ובזה החיים והשלום עלינו ועכ"י אמן:

ובלשון מהריב"ח ז"ל הנ"ל יש סמך למ"ש למעלה דתרי קולי הנ"ל יש לצרף להקל בנ"ד דכתב דפי' בדברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל הוי דוקא כשבונין מתחלה בקבע' משמע דוקא שבונין מתחלה לשם ביהכנ"ס דהיי' לאפוקי כשכבר בנוי ורק תיקנוהו אח"כ לביהכ"נ, וגם בקבע לאפוקי אם נעשה ונבנה על תנאי כמהרמ"ש ז"ל הנ"ל, ובזה נלע"ד דאולי יש לסמוך בודאי להקל, הגם אילו הייתי בשעת בניינו אפשר לא הייתי סומך על זה. אולם אנן מה נענה הלא צדיק הי' לן בה הגאון מהר"מ ז"ל וידע מתחלה את אשר נעשה ופשיטא שהי' דומה לנידון מהרי"ח הנ"ל שלא הי' בהאקרו"ט כח מספיק לעשות באופן אחר, והוראת שעה היתה, פשיטא שדורשי ה' לא יחסרו כל טוב, אדרבא יקויים בהם ובניו ובכב"נ בכלל ובפרט ואתם הדבקים בה"א חיים כולכם היום, לא יגורך רע ורק טוב וחסד ירדפונו כל י"ח ושבתינו בבית ה' יתב' לאורך ימים ושנים טובים ויתקיים אין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה וכו' אדרבא הכל יהי' לטוב לנו ולהחיותינו לאיוש"ט ולהחיות עם רב בכי"א עד בג"צ בב"א כתבתי אך טוב לישראל כו' כ"א כסליו תרנ"ה לפ"ק באניהארד יע"א. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ס

שיל"ת סאטמאר יום ד' י"ד חשוון תר"ס לפ"ק:

ברכת מזל טוב לחיים טובים ולשלום לכבוד מע' מר ידינ"פ תלמידנו הרב הגדול בתורה ובמעש"ט חרוץ ובקי שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה חיים בצלאל פאנעטה נ"י רב דק"ק רעטיאג ואגפי' יע"א:

מכתבך קבלתי ע"נ ואתן שבח והודאה להית"ב אשר הקים אותך על כסא כבודו של מר אביך המנוח הה"צ זללה"ה י"ר שיעמוד לך זכותו וזכות אבות אבותיך שתהי' ממלמדי ומצדיקי הרבים לש"ש וקורא לך גודר פרץ ותעשה חיל בישראל לאיוש"ט אמן:

ומחמת שלא הייתי בביתי איזה ימים וגם אח"כ שבאתי כבר לביתי הנך יודע מעט מטרדותי העצומים, וגם אמנם אין השאלה בדבר הנחוץ לשעה, ע"כ אחרתי מלהשיבך עד כה:

והנה השאלה לפמ"ש כי הבעה"ב אינו רוצה ליקח שכר מביהכ"נ והבע"ב אומרים שאינם רוצים בחנם, ולא כתבת מה דעתם אם הבע"ב יעמוד על דעתו אם אומרים לבנות או לשכור להם ביהכ"נ במק"א, והנה בלבנות במקום אחר כבר כתב בזה הלבוש והובא בפמ"ג בסי' קנ"ג ס"ד מ"א דרשאים שאין בזה משום דרכי שלום, אמנם אם דעתם רק באם שלא יאות להם הבע"ב ליקח מהם שכר יעשו להם ביהכ"נ בבית אחר של יחיד שם או במתנה או בשכר, ובאופן זה היטב:

אשר דברת במכתבך, דכ"ש הוא ממ"ש הראב"ח ז"ל במג"א סי' קנ"ג ס"ק מ"א שאם מקצת רוצים להתפלל במקום אחר רשאים כיון שגם בביתו מתפללים, וכתב דגם באופן שלפנינו ג"כ כך הוא, ונכון הוא, ואדרבה כ"ש הוא דמה התם עכ"פ מפסידים מבעה"ב הקודם זכות של ברב עם. (עיין פי' הרמב"ן ז"ל בפ' השבוע ע"פ חמשים צדיקים). אמנם הכא אין מפסידים אותו כלל ואדרבא יהי' לו מצוה הנעשית ברבים, וגם על חילוק המעות שתהי' רוצה עוד ליתן לצורך ביהכ"נ משלו, הלא בזה מחשבה טובה כו' וחישב ונאנס כו' מעה"כ כאלו עשאו, וזו"ז יתקיים בידם, ובודאי מסתבר שהדין עם השאר בע"ב, ומה שהבאת ראי' לסתור מהאי דמג"א סי' קנ"ד ס"ק כ"ג בשם ס"ח דאחד בנה ביהכנ"ס וכו' ולא קיבל סיוע ונענש ר"ל, משמע שלא הי' בי"ד שלמטה כופים שיקבל סיוע גם מאחרים, אי מהא לא ארי' דילמא גבר אלים הוה, אמנם לענ"ד משם וודאי כך הוי התם דדייק מסי' ח' לומר שלא רצה מה"ט שיהי' לו ולזרעו לשם ובזה נענש ר"ל דמשמע אבל אם כוונתו רק לש"ש לשם ונפשו חשקה שיהי' לו לזכות לדורות עולם, י"ל דבזה בודאי אין עליו עונש בידי שמים, וגם שם דוקא אם מתחלה רצו להשתתף עמו בזה עשה האיש ההוא שלא כדת, כמו שדייק בלשונו א' בנה כו', אבל אם כבר זכה אחד להחזיק משלו במצוה כמו ביהכנ"ס בביתו, או שבנה מכבר בזה אין עליו עונש גם בידי

שמים, אם אינו רוצה ליקח מאחרים ג"כ סיוע, וכ"ז אם אין להם טעם אחר רק שהם רוצים להיות שותפים ג"כ במצוה אז שפיר י"ל אין מוכרח ליקח מהם סיוע וקם דינו של המחבר כפשוטו, אדם שהי' בביתו ביהכנ"ס ימים רבים אין הציבור רשאי לשנותו בבית אחר, ועכ"פ לא מקרי זה שהם ג"כ רוצים להיות להם חלק במצוה זו טעמ' רבא רק טעמ' זוטא וכמו שחילק בזה הפמ"ג בסי' קנ"ג ס"ק מ':

אמנם יש להם טעם אחר לכאורה לפי דברי הפמ"ג בטענה רבא משנין והנה עיקר דינו של פמ"ג מכח קושי' שהקשה מהאי דלקמן ס"ק מ"ט דכ' מג"א בשם הראב"ח ז"ל דגם כשיש טענה אין משנין כיון שיש טענה גם למוחזק ומכח זה חילק בין טענה רבא וכו', ומתחלה נלענ"ד לולא דמסתפינא לולא דברי מג"א הי' מקום לתרץ באופן אחר ומתחלה נאמר דלענ"ד יש ראי' לדינו של הראב"ח ז"ל מההאי דלקמן סי' שס"ו ס"ק ח' שהביא בשם כנה"ג ז"ל (ובאמת בכנה"ג אינו שם רק דינו של המג"א הראשון שהביא בשם רדב"ז ז"ל דין זה כתוב בכנה"ג ע"ש) שאם צריכים לשלם מעות רשאים לשנות והק' בפמ"ג מפי' המשנה להרמב"ם ז"ל דהנה המהרי"ק הוציא דינו ממה דרצה הגמ' בס"ד לומר דטעמי' דמערבין בבית ישן מפני כבודו וע"כ דגם בס"ד הי' יודע שיש טעם לשנות דאל"כ מאי פריך משיפורא ראוי שיהי' השופר בבית ראש הישיבה שמשגיח על הדבר אע"כ דגם בערובין יש טעם לשנות ומ"מ מפני דרכי שלום אין משנים ומערבין בבית ישן, וי"ל לפי"ז היינו דוקא אי הטעם משום כבוד בזה אין משנין אפי' כשיש טעם קצת, אבל לבתר דמסמיך משום חשדא אין משנין אפי' כשיש טעמא רבה:

לפי"ז מיושב לקמן בס"ק מ"ט שם קאי משום כבוד ע"כ בטעם רבה משנין משא"כ הכא בבית הכנ"ס דאיכא בי' משום חשדא ע"כ י"ל אפי' כשיש טעמא רבה ג"כ אין משנין והשתא הכא בנ"ד שלא כ' פר"מ שום טעם שיש להם רק שרוצים לזכות במצוה שיעשה גם בממונם שפיר י"ל שאין מוכרח הבעה"ב ליקח אותו כיון שהחזיק במצוה זה כמה שנים:

אמנם כיון שכ"ז עיקר דינו משום דרכי שלום ע"כ אם נראה לעין שאדרבא עי"ז אין שלום ביניהם ראוי להשתדל שאדרבא יקח מהם הבעה"ב סיוע משל ממון אחרים ג"כ ולו ישמעני הבעה"ב הנ"ל הנדיב הייתי אומר מילתא דשוויא לתרווייהו שהבעה"ב יקח חלק שלהם ג"כ לצורך הביהכנ"ס ומעות של הקהל יעשה ממנו שאר צרכי רבים כגון להחזיק ת"ת שלומד ברבים או יקנה ספרים ללמוד לרבים מהם ויקויים בו הון ועושר, וצדקתו עומדת לעד, ופר"מ ברוח בינתו יראה שיעשה הדבר לאשרו וזכות הרבים יהי' תלוי בו, הדשה"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סא

ב"ה עש"ק ד' ניסן תער"ג לפ"ק:
שלום וכט"ס לכבוד אהובי התלמיד הנכבד הרב המאה"ג חריף ובקי כש"ת מו"ה צבי הירש הכהן נ"י אבדק"ק סאלארד יע"א (כעת הגאבדק"ק דערעטשקע יצ"ו.):
מכתב רפמ"כ הגיעני זה איזה ימים, ומחמת רובי הטרדות לא באתי לידי כך להשיב מפני הכבוד, וכהיום נזדרזתי להשיב איזה דברים בקיצור, ותוכן השאלה שבאיזה ישוב השייך לגבול פרמ"כ נ"י שכרו שם מקום לבית הכנסת בבית נכרי אחד וגם דירה בעד השו"ב ומקום המנין לתפלה הוא באמצע הבית ובקצה אחד דר השו"ב ודרך פתח ביתו הולכים ג"כ לבית המנין. והנכרי דר בקצה האחר של הבית ויש לו פתח מיוחד בפ"ע, רק דהחדר המיוחד לו לנכרי יש לו צורת ע"ז בתוך חדרו, ורצה רמ"כ נ"י לשמוע דעתי האם רשאי להתפלל באותו בית הקבוע למנין, הנה זה לשון המג"א בסי' צ"ד באו"ח ס"ק י"ג על הא שכתב הרמ"א ומי שבא בדרך וכו' לא יתפלל במלון של נכרי שלא יבלבלוהו, והוסיף המג"א מדילי' עוד טעם הא דבשבת דלא רצה ר"י לכנס בתפלין לבית נכרי וכו' שלא יכנסו דברי קדושה למקום טומאה, (ועיין לב"ש ומחצהש"ק) ואם אי אפשר וכו' שלא יפסקהו יתפלל במלון באיזה קרן זויות כתב המג"א שלא יבלבלהו כו' ואין לחוש לגלולים, שכל תפילתם הי' בעיר מלא גלולים, ופלא שבתה"ד סי' ו' לפנינו ליתא שם דברים הללו, רק כתיב בסתם שאי אפשר בדרך כו' יתפלל במלון כדאמרינן בפ"ק:
דברכות שר' יוסי נכנס לחורבא להתפלל ולא רצה להתפלל בדרך שמא יפסקהו עוברי דרכים אעפ"י שאין נכנסים לחורבא מפני הסכנה ע"כ, ובכ"ז הביא ג"כ מתה"ד וכ' בלשון אחר שאם אינו חושש שיפסקוהו עוד מוטב להתפלל בדרך יען שבעיר הרבה דמותים של ע"ז ובתי ע"ז וכו' אמנם אם אינו בבירור שלא יפסקהו מותר להתפלל במלון ע"כ. והנה מכל הנ"ל נראה דאף אם חלילה באותו חדר גופי' שמתפללים יש דמות ע"ז ג"כ הותר רק שלא יבלבלהו בתפלה, מכש"כ אם אין הדמותים באותו חדר ממש. ומה שכתב בשו"ע סי' צ' ס"ק י"ג שנגד הבגדים המצויירים אין להתפלל היינו דוקא באותו חדר מטעם שלא תתבטל הכוונה, אבל באינם באותו חדר לא שייך זה (וגם הצורה הזאת אינה צורה בולטת וקולא. עיין בסקמ"א ביו"ד) והא דהביא רש"י ז"ל בפ' וארא ע"פ כצאתי את העיר אפרוש את כפי כו' אבל בעיר לא רצה להתפלל לפי שהיתה מלאה גלולים, י"ל כיון דאפשר בלא"ה אסור, ממילא בנ"ד ג"כ דאפשר בלא"ה יש להחמיר ע"ד שכתב הש"ך בסי' קמ"א ס"ק כ"ז בשם ר' ירוחם ז"ל דברבים ליכא חשדא מ"מ מכוער הדבר להם ובנ"ד ג"כ יש לומר כך ומכש"כ לעשות שם בית קבוע להתפלל שם ברבים אין נכון

הדבר, דהא דרמ"א ומג"א ז"ל הנ"ל רק דברו באם נזדמן כך. אבל לקבוע להתפלל בכה"ג נראה הדבר כמכוער קצת, וע"ד שכתב בתשו' חת"ס ז"ל חלק ששי לענין היתר לעשות מלאכת אומנות בשבת בביהכ"נ כתב אותו צדיק ז"ל ז"ע דכל עיקר ביהכ"נ עושין לקיים ונקדשתי בתוך בנ"י והיאך יעשה דבר דשייך גבי' לעבור על תחלת המקרא ולא תחללו וכו' יע"ש, סי' מ"ג, והה"ד בנ"ד אף שח"ו לומר דשייך בזה ח"ה אבל עכ"פ מכוער הדבר לדעתי כר"י הנ"ל, ואפשר דאית בי' משום אבזרייהו דרוצה בקיומו דאסור בע"ז. עיין בד"מ סי' צ' אות ד' בשם תשו' הרא"ש סי' ב' כלל ה' בגדים המצויירים עליהם דבר ע"ז או איזה דבר תפלות אסור לישב עליו בבהכ"נ וכ"ש להניח בצד ב"ה עכ"ל, וכל הנ"ל דמותר בא"א היי' דוקא באם אינו בצד שמתפללים כנגדו אבל בצד שמתפללים כנגדו נראה פשוט דאסור כמובן, ע"כ אם אפשר בודאי יתאמץ כפר"מ להשתדל שיהי' להם בית קבוע לתפלה ברבים במק"א, והית"ב ברחמיו ישמע שועת ב"י ויגאלינו גאולת עולם ב"ב, א"ד אוה"נ החותם בברכת שיו"ט הק' הבע"ל:
הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סב

שיל"ת סאטמאר יום א' ט"ו כסליו עדר"ת לפ"ק:
שוכט"ס לחיים ארוכים וטובים, לכבוד הרב הגדול בתורה ויראה כש"ת מו"ה שלמה זלמן ליש נ"י רבק"ק שעסבורג:
מכתב כמ"ע קבלתי בעתו, ומחמת רוב הטרדות לא השבתי מידי והנה ראיתי במכתבו כמה יגיעות יגע ע"ד הביהכ"נ הק' דשם, שיהי' בנוי כראוי עפ"י מנהגי ישראל, רק בדבר המחיצה שבין עזרת האנשים לבין עזרת נשים לא עלתה לו כרצונו, ובודאי מחוייב ביותר לעשות בדבר כהוגן, יען כי דבר זה אינו נוגע רק משום שינוי מנהגן של ישראל בלבד אלא נוגע באיסור דאורייתא, וכבר הביא מע"כ הלשון של הפי' משניות להרמב"ם ז"ל בסוכה פ"ה מ"ב ומתקנים שם תקון גדול כדי שלא יסתכלו האנשים בנשים ע"כ. והנה התויו"ט שם מפרש דבריו כי הסתכלות האנשים בנשים מביא לידי קלות ראש וכו', ועוד משום כו' ושמא וכו', ודבריו צ"ע לכאורה למה צריך לומר שההסתכלות מביא לידי קלות ראש הא הראי' גופא הוי איסור דאורייתא כמ"ש ולא תתורו, ואחרי עיניכם, וכ' הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' עכו"ם דדבר זה גורם לטרדות מן העוה"ב, והקרא אמר ברית כרתי לעיני אמנם יען שלא הוצרכו לעשות גדר בפני השמחים בשמחת בית השואבה אשר הי' רק חסידים ואנשי מעשה רק הוצרכו לגדר בפני הבאים ורואים את השמחה,

כמ"ש בתויו"ט שם וגם הרואים ההם גופייהו היו יראים מלעבור ח"ו, רק יען פשוטי העם אם גם המה יראים מלעברה עכ"פ אינם נזהרים מלראות, וע"י הראי' יוכלו לבוא ח"ו לידי קלות ראש וכו' והרא"ה ז"ל בחינוך שלו כ' בזה "כי מהיות האדם בנוי בעין שא"א שלא יראה בעיניו לפעמים יותר ממה שראוי, ע"כ א"א להגביל האדם בזה בגבול ידוע וכו', ועיין תיו"ט שבאים ח"ו לידי קישוי וכו' וע"ש בתיו"ט מה שהק' למה דוקא מבלאי מכנסיי' וכו הא גם כתונת ומצנפת היו של פשתן, וי"ל לע"ד ומצאתיו אח"כ ביתר ביאור בס' בני יששכר שכל שמחת בה"ש הי' בא על תיקון ברית המעור וע"כ דוקא מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם מהם היו מפקיעין וכו', ומהאמור מובן ממילא שמחוייבין לעשות המחיצה המפסקת הנ"ל דוקא באופן זה שלא יוכלו להסתכל האנשים בנשים, ועיין טאו"ח סי' קנ"א שכ' בתי כנסיות ובת"מ אין נוהגים בהם קלות ראש כגון שחוק והיתול ושיחה בטילה, ועיין באו"ח סי' מ"ד שכ' הטור ולא חשוב היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק או בקלות ראש (עמג"א שם סק"ב מ"ש בזה) וצ"ע בדברי הב"ח שם בסי' קנ"א שכ' שכל אלו אין אוכלין וכו' הם בכלל קלות ראש, והביא ג"כ מפירש"י ז"ל במגילה ובאמת שכן הוא שם ברש"י ז"ל דף כ"ח, אבל רש"י ז"ל לשיטתו לא גריס ואין אוכלין בויו, אבל הטור והמחבר וכן הוא גי' הרמב"ם ז"ל בפ' י"א מה' תפלה הלכה ו' שכ' בלשון "ואין אוכלין" בהם, ע"כ אכילה אינו בכלל קלות ראש, ורש"י ז"ל הוי ס"ל כמו שמפרש דלענין קדושת ביהכ"נ הוי האכילה ק"ר שמקילים אותה. אמנם שאר הראשונים ז"ל צ"ל דהוי ס"ל דאין אכילה בכלל ק"ר רק טעם האיסור אכילה ושינה בהם הוי כמו שאר דברי קדושה שאין משתמשים בהם להדיוט. אבל אינו משום מצות ומקדשי תיראו:

כנלע"ד, ומהאמור נשמע דמלבד האיסור של הסתכלות וכו' שהוא איסור דאורייתא שהביא בס"פ שכ' על זה גדול המורים הרמב"ם ז"ל שנקרא מומר לדבר אחד, עוד בו איסור דאורייתא שעובר על מקדשי תיראו שמורא מקדש מעט הוא בכללו ועוד יש בו איסור משום אל תסג גבול עולם כשמשנים ממנהג ישראל הקדושים מעולם שעושים המחיצה הנ"ל באופן שלא יוכלו להסתכל וכו':

ועיין עירובין ט"ז ע"ב במשנה דר"י ב"י ס"ל דכל מחיצה שאינה של שתי ושל ערב אינה מחיצה, ואף דאנן קיי"ל להלכה כרבנן דפליגי התם, עכ"פ מצד החיוב לכתחלה יש לעשותה עצהיו"ט, ומכש"כ דכך הי' מנהגן של ישראל:

מכל הלין טעמי רמ"כ דמילי דמתא עלי' רמי' ישתדל בכל כחו ואמצו לעשות המחיצה הנ"ל באופן הראוי עצהיו"ט, ובודאי בנ"י מאמינים בה' וקדושים יזדרזו לעשות לקיים

דברי חכמים, וינוחו להם ברכות על ראשם בכי"א, והית"ב ברחוחסהגב"ה יתנהו לחן ולחסד ויהיו דבריו נשמעים לעבודתו יתב' כאו"נ ונפש ידידו הדש"ת. הק' יודא גר"וו:
ועיין עוד בתשו' בית הילל סי' ק"ד מהגאון דקאלאמייא ז"ל מ"ש בענין זה דבר נחמד לתרץ דברי המשניות שם, ואני העני הייתי מקדמת דנא רב בסאבאטישט יע"א וכשבאתי לשם היתה המחיצה הנ"ל ג"כ רק עשוי במחיצות שתי, ועי"ז היו יכולים להסתכל, והגבאי הי' נאמן עמי, ונתייעצנו יחד שקודם ר"ה צויכו לאומן לעשות ב' מחיצות גדולות עשויות בשתי וגם ערב, בערך אורך מחיצה הנ"ל, וקבענום על המחיצה מבפנים, וכיון שעלה לא ירדה אף שהיו גם שם מפקפקים, עכ"פ התייראו לקלקל, ועדיין גם היום מתקיימות שם, בעזהי"ת:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סג

שלום וכט"ס לך אהובי כבני דרב המאה"ג חו"ב המיוחס כש"ת מו"ה אברהם חנוך נ"י דיין מצויין בק' סאטמאר יע"א:
מכתב כ' ע"י ה"ב קבלתי סמוך לש"ק, ועתה במוצאי ש"ק הנני להשיבך ע"ד שכתבת שרוצים לעשות זכוכות החלונות בביהמ"ד מחזיקי תורה שלכם מזכוכית עב והוא קצת מצוייר פרחים וחששת מצד ג' דברים, הא' שהוא התדמות לנכרי, יען שהרוצה בכך אמר שנמצא כזה בבתי תפלות שלהם ובבתי השרים וחששת כמ"ש בנוב"י מהד"ת חאו"ח סי' י"ח וז"ל ואני חושב אלו ראו בהיכלות השרים וכו' ורוצים להתדמות להם וכו' ואם הוא מטעם זה אני קורא בו וישכח ישראל עושהו ויבן היכלות עכל"ה, ועוד חששת כי כזה לא מקרו חלון מאחר שאין הראי' שולטת בו להסתכל בו מעבר לעבר מכלי חלון כזה או שאר דבר סתום ואפל. ובשו"ע סי' צ' ס"ד איתא צריך לפתוח פתח או חלונות כנגד ירושלים ועוד כי ההסתכלות בשמים מביא להכנעה ומסוגל ליראת שמים עכת"ד:
ואשיב על ראשון ראשון הנה בענין חשש הא' ז"ל הרמ"א ז"ל בשו"ע יו"ד סי' קע"ח יהא מובדל מהם כו' וכ"ז אינו אסור אלא כו' או בדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש משום דרכי האמורי וכו' (ומסביר בהגהת מהר"ב ז"ל בשם מהרי"ק ז"ל כיון שעושה דבר משונה שאין בו טעם נגלה אלא שהם נוהגין כן אז בוודאי נראה כנמשך אחריהם ומודה, דאל"כ למה יעשה כדברי התמוהים ההם ע"כ) אבל דבר שנהגו לתועלת וכו' מותר ע"כ, הנה מבואר מזה דוקא אם כוונתם לעשות החלונות מזכוכית הנ"ל בזה לא משום תועלת אז שייך משום ובחוקותיהם לא תלכו, אבל אם צריכים לזכוכית עב כזה משום איזה תועלת אינו יודע בו שום איסור לכאורה, ומה שכתב המחבר אין הולכין

בחקות הנכרים והוסיף הרמ"א ז"ל בשם הטור ורמב"ם ז"ל ולא מדמין להם הכוונה שלא לבד לילך בחקותיהם שהנהיגו הם אלא אפי' מה שעושים מבלעדי כן רק שעושין המעשה באופן שיהי' דומה למעשיהם ג"כ אסור, אבל פשוט שדברי הרמ"א ז"ל שאמר אח"כ שדבר שהוא לתועלת או משום איזה טעם אחר מותר:

ומעתה אם עושין מזכוכית הנ"ל לאיזה תועלת כגון ע"י שהוא עב מאד לא בקל ישבר או שלא להביט מבחוץ אל תוך הביהמ"ד או משום הידור ממש, לענ"ד לא הי' בו שום חשש איסור של התדמות להם כנ"ל לכאורה: אמנם אם נראין הדברים שאלולי שהיו רוצים להתדמות להם לא הי' עושים החלונות מזכוכית עב כזה אף שיש בו תועלת וכדומה ג"כ, בודאי איסור גמור לעשות כן, דהא בספק וחשש בעלמא כזה ג"כ אסור כמ"ש הרמ"א ז"ל גופי' בדבר וכו' דאיכא למיחש בי' משום דרכי האמורי אסור:

ועל טעם השני הנ"ל שע"י הזכוכית עב הוי כשאר כותל ולא מקרי חלון וקיי"ל שצריך שיהי' חלונות בביהכ"נ. הנה לכאורה זה תלוי בטעם החלונות וז"ל המג"א סימן צ' סק"ד איתא בגמ' אל יתפלל אדם אלא בבית שיש בו חלונות, ואע"ג שצריך שיתן עיניו למטה, כמ"ש סי' צ"ה ס"ב מ"מ כשנתבטלה כוונתו ישא עיניו לשמים, לעורר הכוונה, וכ' שם במחצהש"ק שקושיית הגמ' סובב שם רק לפירש"י ז"ל שם בגמ' ברכות ל"ד ע"ב חלונות שגורמים לו שיכווין לבו שהוא מסתכל כלפי שמים ולבו נכנע, משא"כ לטעם ר"י ז"ל שיהי' הבית מתוקן באויר טוב ולפי' א"צ להסתכל לשמים, או לטעם של הרמב"ם ז"ל דנקיט השו"ע כוותי' למען שידע שתפלתו צריך לעלות דרך ירושלים לפי טעם זה ג"כ אינו צריך להסתכל לשמים עכ"ל והנה לטעם ר"י ורמב"ם ז"ל ליכא נפ"מ אי הוא זכוכית עב או דק עכ"פ כיון שנעשים החלונות כנגד ירושלים דיו בזה, ובאמת הי' ראוי לפי טעמם שיהי' החלונות פתוחים כמ"ש:

בקרא וכוין פתיחן לי'. ובשו"ע ג"כ נקט צריך לפתוח פתחים או חלונות כנגד ירושלים, רק צ"ל כיון שראוין לפתוח הוי כפתוחין כבר, ובאמת צ"ע למה נקט בשו"ע צריך לפתוח פתחים או חלונות דהא בגמ' לא נזכר רק חלונות עיי"ש דף ל"א ע"א ול"ד ע"ב ורק לטעם רש"י ז"ל יש נפ"מ די"ל דע"י שהוא עב ולא מצי לאסתכלא לשמים באמצע החלונות היינו שזכוכיתם עב מאד לא יצא ידי חובת החיוב שצריך שיהי' חלונות פתוחים בביהכ"נ, ואני העני הי' נ"ל עוד לתרץ קושיות המג"א על רש"י ז"ל בפשיטות דהא רש"י ז"ל לא נקיט כדי שיסתכל דוקא בתפלת שמו"ע אלא קודם שמו"ע כמ"ש בסידורים שקודם שיתחיל להתפלל שמו"ע יסתכל לשמים או גם באמצע בשעת סידור התפלה, והנה כיון שכל עיקר נידון שלנו היא לטעם רש"י ז"ל לפי"ז אם הי' החלון

שלצד מזרח נעשה מזכוכית אחר שהוא דק שעי"ז היו יכולין להסתכל משם לשמים ונתקיים בזה וכוון פתיחן לי', מול ירושלים, לא הי' קפידא מטעם זה בשאר החלונות אי הי' נעשים גם מזכוכית עב והחלון הזה שנעשה גבוה מצד מזרח הי' ראוי שלא יעשוהו משום זכוכית מגוון אחר רק שיהי' מזכוכית לבנה זך וצהיר, ורק מטעם הראשון הנ"ל יש לדון משום התדמות, ועוד יש לצרף בזה מ"ש בפמ"ג באשל אברהם משם כ"מ בשם תשו' הרמב"ם ז"ל דמאי דאיתא בגמ' הנ"ל שלא יתפלל וכו' אלא בבית שיש בו חלונות דוקא אם מתפלל ביחיד בביתו אבל בביהכ"נ אין צריך זכוכית כ"כ ומקובלת גם בלא"ה, ולפי"ז לא הי' קפידא כל כך גם בלא"ה ובאמת הלשון בגמרא משמע כתשו' הרמב"ם ז"ל הנ"ל דז"ל הגמ' אר"ח ב"א אריו"ח אל יתפלל אדם אלא בבית וכו' וכן דף ל"א ארחב"א לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות וכו' משמע דוקא אדם יחיד ולא נקט צריך להתפלל בבית שיש בו חלונות, ולענ"ד אולי משו"ה משנה המחבר מלשון הגמ' דבגמ' אמר אל יתפלל אלא בבית שישב"ח, ובשו"ע נקט רק צריך משמע דוקא לכתחלה ולא לעיכוב ולדברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל י"ל דגמ' קאי אמתפלל ביחיד וזה הוי עיכוב. אבל בצבור אין בו עיכוב ורק לכתחלה צריך וכו' ואין פנאי להאריך עכ"פ העולה מכל הנ"ל שאם נראה שיש בו קצת כוונה כדי להתדמות בודאי אסור ואי לאו הכי אין בו קפידא, אם עושין החלון שלצד מזרח מזכוכית דק לבן כנ"ל:

ומחמת כי המכ"ז נחוץ לדרכו צריך אני לחתום כעת דברי, והנני או"נ המצפה לבשו"ט מכם בכ"י או"נ:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סד

נשאלתי מישוב א' הסמוך לכאן שיש להם ביהכ"נ ישן ולפי דבריהם בניינו רעוע ורוצים לבנות ביהכ"נ חדש, אמנם מרבית אנשים דשם אינם בעלי יכולת כ"כ בפרט בזמן הזה שהבנין נתייקר מאד ורוצים ליקח ליבני וכשורי מביה"כ הישן לצורך הבנין החדש ושואלים האם הותר להם לעשות כך, ומקודם בואי לברר ההלכה אזכיר שהבנין הזה עומד קרוב לקצה הכפר בצד א' והאנשים הדרים בקצה האחר קשה מאד עליהם ההילוך לביהכ"נ בפרט בימי הסתיו, ובלא"ה זה איזה שנים נחלקו לב' מחנות מחנה א' מתפלל בבית א' הדר בקצה הא' ומחנה הב' מתפלל בבית א' הדר בקצה השני ורק בימים הקדושים מתאספים יחד בביהכ"נ הישן הנ"ל, וה"א אמת ינחני בדרך אמת למען שמו יתב' ויתעלה:

הנה זה הוא לשון המחבר באו"ח סי' קנ"ב אין סותרים ביהכ"נ כדי לבנות ביהכנ"ס אחר שמא יארע להם אונס שלא יבנו האחר אלא בונים אחר תחלה ואח"כ סותרים הישן והנ"מ שהי' הראשון חזק אבל אם חרבו יסודותיו או נטו כותליו ליפול סותרים אותו מיד כו', עכ"ל:

הנה לכאורה מרישא משמע דוקא כשהי' הראשון חזק אין סותר אבל חזק ואינו חזק כ"כ סותרין ומסיפא משמע דוקא חרבו יסודותיו או נוטה ליפול הוא דסותרין, אבל בשלא חרבו רק אינו חזק כ"כ אין סותרין וקשיא רישא לסיפא, ובזה יש לדקדק גם בגמ' ב"ב ג' ע"ב דמשם הוא מוצא הדין הנ"ל דקאמר שם ולא אמרן דלא חזו בה תיוהא, אבל חזי בה תיוהא סתרי ובני (תיוהא פירש"י ז"ל ביקוע שיהא מזומן ליפול) וג"כ קשה בזה רישא לסיפא כמובן, והי' נלע"ד בס"ד ליישב, דהנה הב"ח בסי' הנ"ל רוצה לחדש דאם הוא באמצע הבנין דהיינו שכבר התחילו לבנות הביהכ"נ החדש רשאי כבר לסתור הישן כדי ליטול קורותיו ולבניו לבנין החדש והמג"א חולק עליו עיין היטב במחצהש"ק וכתב עליו דמגמ' מגילה משמע דאפילו כשהתחילו לבנות ג"כ אסור לסתור קודם שנבנה החדש לגמרי וכ' שכן פירש"י ז"ל בגמ' שם, ובאמת לכאורה לא נזכר מזה כלל בפירש"י ז"ל, רק מלשון הגמ' גופא מוכח כמג"א דז"ל הגמרא מגילה כ"ו ע"ב רוני בר אבא הוי קא בני בי כנישתא הוי האי כנישתא עתיקא הוי בעי למסתרי' ולאתויי' ליבני וכשורי מינה ועיולי להתם, אתא כו' ואסר לי', ע"כ מדקאמר הוי קא בני, משמע דכבר בנה החדש ובכ"ז אסר לי' למסתרי' לעתיקא לצורך הלבנים והעצים, אמנם נ"ל בס"ד שדברי המג"א אמתיים דפירש"י ז"ל גופי' מוכח כן דז"ל רש"י ז"ל כה"ג מאי שאין סתירתו אלא לבניינו של זה. ועל זה קאמר התם משום פשיעותא כי האי גווני מאי, ולכאורה דברי רש"י ז"ל צריכים ביאור היאך מוכח מזה באשר שאין סתירתו של זה אלא לבניינו דליכא עוד משום פשיעותא, ונראה דכוונת רש"י ז"ל כך הוא דהנה מדברי המג"א בסי' הנ"ל עוד למדנו דבר א' שהוא נקט למילתא דפשיטא בפירש"י ז"ל דאיבעיא דרמי בר אבא כה"ג מאי הכונה שהי' רוצה לסתור לא' מן הישן לבנות בחדש מיד, וז"ש רש"י ז"ל כה"ג שאין סתירתו אלא לבניינו ר"ל לבנות מיד בחדש מה שלקח מסתירתו מישן וממילא מוכח שאפי' התחיל לבנות כבר החדש ג"כ אסור ליקח מן הישן,:

ודברי מג"א אמתיים בדעת רש"י ז"ל, והטעם כמ"ש המג"א והסכים על ידו מרן בתשו' חת"ס חאו"ח סי' ל"ג והביא שכן הסכים הא"ר דחיי' לאונס שיזדמן:

והנה הטו"ז כתב בסי' הנ"ל במעשה שהי' ביהכנ"ס ישן בחוץ לעיר ואח"כ נתיישבו היהודים בתוך העיר והתיר לסתור ע"מ לבנות בחדש כי הי' דן זה כמו תיוהא, ובכ"ז

כ' אח"כ להתחיל לבנות מקודם החדש ואח"כ לסתור הישן ע"ש ואע"ג שבגמרא איתא בחזי בי' תיוהא סותר מיד צ"ל דהיינו דוקא בתיוהא ממש, אבל בתיוהא כה"ג לא עמד על נפשו להתיר בלתי לצרף עכ"פ גם היתר זה להתחיל לבנות מחדש, ולפי"ז אולי יש לומר דוקא כה"ג דעובדא דרמי בר אבא במגילה התם שלא היתה הביהכנ"ס הישנה רעוע ולא הוי בי' תיוהא ע"כ אסר לי' ר"פ ור"ה לסתור הישן אע"ג דכבר התחילו לבנות החדש, אבל באופן דאית בי' חשש תיוהא ולא תיוהא ודאי כה"ג דט"ז אפשר יש מקום לסמוך על דברי הב"ח:

ואם כנים דברינו יש ליישב דברי המחבר ולשון הגמרא הנ"ל דברישא אמר הנ"מ שהי' הישן חזק דבזה אין סותרים אפילו כשכבר התחיל לבנות החדש, אבל כשאינה חזקה הביהכ"נ הישנה וגם לא חזו בי' תיוהא עכ"פ רק חשש תיוהא בזה יש חילוק אם כבר התחיל לבנות החדש מותר לסתור הישן ע"מ לבנות בעצים וכבנים שממנו בתוך החדש וגם אחת לאחת כמג"א הנ"ל, אבל בלא התחיל עדיין לבנות החדש אסור מ"מ לסתור הישן, וניחא גם הסיפא אבל אם חרבו יסודותיו סותרים אותו מיד, ודייקי' מינה אבל אם חרבו ולא חרבו אין סותרים מיד אלא יתחילו מקודם לבנות החדש וגם רק יסתרו אחת לאחת כדי לבנות החדש מעצים ולבנים של הישן, ואפשר דהיינו דיוק הלשון שבגמ' אבל חזו בי' תיוהא, דוקא בנראה בהדיא התיוהא בזה סותרים, אבל בלא חזו בי' תיוהא בהדיא רק חשש תיוהא או כמעשה דטו"ז הנ"ל יש חילוק הנ"ל, והנה בנ"ד כפי מה שאמרו לפני שהביהכ"נ רעוע ומזומן ליפול במשך הזמן, אבל לפי הבנתי לא נראים בו ביקועים בהדיא, ע"כ חלילה לסותרו מקודם שיבנו, אבל אחרי שיתחילו לבנות החדש הי' מקום לפי דברינו הנ"ל להתיר באם יסתרו הישן אחת לאחת כדי לבנות מיד ממנו בתוך החדש, בפרט למ"ש החת"ס זללה"ה בתשו' דבדבר של צבור דהוי כקדירה דבי שותפי יש לחוש שאם לא יתירו כנ"ל מי יודע אם לאח"ז יתאמצו ג"כ לקבץ ממון בפרט בישוב הנ"ל אם ימשכו איזה מהנגידים את ידם מזה, אולי אח"כ הנגידים הללו ילכו לדור למק"א וכדומה, והעיר קטנה יוכל להיות שיתבטל אח"כ הבנין החדש לגמרי, כך הוא נוטה לכאורה דעתי העניי'. אמנם חוזרני בי דמלבד שלא מלאני לבי לסמוך על דברינו הנ"ל למעשה, עיין בד"ח ח"ר סי' י"ב דאוסר ג"כ, עוד בו דהנה בהגה"ה בסי' הנ"ל כ' ואסור ליקח אבנים מביהכ"נ הישנה כדי לבנות חדשה, ומצויין להגהות אשר"י פ' בני העיר, והב"ח תמה על הגה"ה זו וז"ל "ויש מקום לתלמיד לטעות בלשונו ולהבין דאפי' כבר ניתץ הישן ג"כ נמי אסור, וזה ודאי שקר ואם ידין דאסור לנתוץ הישן כדי לבנות החדשה, זה לא הי' צריך לאמרו, ואם בא להוסיף דאפילו כי התחילו לבנות ג"כ

אסור ז"א, אלא בליכא דוכתא לצלויי ע"כ, ואני העני אומר משה אמת ותורתו אמת, דכ"ז גרם להב"ח לכתוב כן משום שבימיו לא נתגלה עדיין ס' אור זרוע הגדול שממנו מוצא הדין של הג"א הנ"ל, אבל אנו שזכינו שנתגלה כבר הס' אור זרוע א"ש דברי הרמ"א ז"ל כמו שנבאר, והנה הב"ח עיקר יסודו שבהג"א גופו כ' להוסיף תיבת אלה "כי אסור ליקח אבנים" כי ליכא דוכתא לצלויי', והנה בזה כיון הב"ח האמת שהם היו מפרשים בגמ' דמגילה גבי רמי ב"א דאסר לי' ר"פ ור"ה לסתרו ע"מ לבנות משום שלא הי' דוכתא אחרינא לצלויי", דכך כתב בהדיא בא"ז הגדול, אבל מ"מ יש ליישב דברי הרמ"א ז"ל ומקודם שנעתיק דברי הא"ז נקדים רק דברי הגמ' ב"ב שממנו מקור הלכה זו דהכי איתא שם דף ג' ע"ב א"ר חסדא לא ליסתור אינש בכ"נ עד דבנו בי כנישתא אחריתי איכא דאמרי משום פשיעותא וא"ד משום צלויי מ"ב איכא ביניהו דאיכא בכ"נ אחריתי, [וי"ג דאיכא דוכתא לצלויי]: והנה ז"ל האו"ז בה' ביהכ"נ ודברי קדושה סי' שפ"ה אחרי שהביא גמ' דמגילה הנ"ל גבי רמי ב"א, וקמיבעיא לי' הא דר"ח, משום פשיעותא שמא יפשע ויתייאש ולא יבנה אחר כה"ג מאי וכו' אתי לקמי' דר"פ וכו', ואסר לי', וכתב דסברו כמ"ד בפ"ק דב"ב דטעמא דרב חסדא משום צלויי וכן הלכה והכי אמרינן התם מרימר ומ"ז סתרו ובנו בי קייטא בסתוא ובי סתוא בקייטא והאי דא"ל רבינא לר"א גבו זוזי וכו' א"ל דילמא אתרמי מילתא דמצוה ואפקו להו היינו להאי לישנא דמפרש משום פשיעותא ואנן קיימא לן משום צלויי, ירושלמי שאלין לר' מנא (ולפנינו הגירסא ר' אימו) מהו ליקח אבנים מביה"כ זו ולבנות בביה"כ אחרת א"ל אסור א"ר חלבו לא אסר ר' מנא אלא מפני עגמת נפש, פי' המפ' כדי שיזכרו בנינה ואת שהיו רגילין להתאסף שם וישתדלו לבנות באותו מקום עצמו וכדאמר ר' אימי בסמוך משום חורבן אותו מקום עכ"ל, וזה שייך רק כשבונים במקום אחר וכמ"ש לקמן בסד"ש, משמע אע"ג דאיכא דוכתא לצלויי ופליג אגמרא דידן עכ"ל, והנה מזה כ' הג"א שם פ"ד דמגילה דאסור ליקח אבנים וכו' כי ליכא דוכתא לצלויי, ר"ל דין הירושלמי בענין אבנים שייך רק כי ליכא דוכתא לצלויי, כגמ' דמגילה לפי שיטת הא"ז דהוי קמפרש דמאי דאסור ר"פ ור"ה משום דהוי ס"ל כמ"ד בב"ב משום צלויי, וכיון שהמחבר כ' ההלכה כשיטת הרמב"ם ז"ל בפי"א מה' תפילה כמ"ד משום פשיעותא וחייש גם לאונס שיזדמן שיעכב מלבנות א"כ תו לא צריך לן למימר דירושלמי פליג אגמרא דידן אלא גם סוגיא דירושלמי ס"ל כסוגיא דש"ס בבלי בב"ב הנ"ל משום פשיעותא וממילא אפילו כי איכא דוכתא:

לצלויי ג"כ אסור ליקח אבנים מביהכ"נ ולבנותם בביהכ"נ אחרת בכל אופן ושפיר עביד הרמ"א ז"ל שלא העתיק בהגה"ה על דברי המחבר לכתוב דאסור רק כי ליכא דוכתא

לצלויי משום דבשו"ע קיי"ל כמ"ד משום פשיעותא, ולענ"ד אמת נכון הדבר בס"ד, ועדיין צריך לפרש א"כ מה צריך ר' חלבו בירושלמי לומר דטעם דר' מנא הי' משום עגמת נפש לימא משום פשיעותא, כראה לע"ד פשוט לומר בעזהי"ת דשם בירושלמי הלשון מהו ליקח אבנים ולבנות בביהכ"נ אחרת כן העתיק בא"ז הנ"ל וכן הוא בירושלמי שלפנינו מגילה הנ"ל ולא כתב מהו ליקח וכו' ולבנות "ביהכ"נ" אחר אלא בזה"ל ולבנות "בביהכנ"ס אחרת" משמע בהדיא דאיכא בי כנישתא אחריתי העומדת כבר לפנינו וצריך לשם רק איזה אבנים שבזה לא שייך לא משום פשיעותא ולא משום צלויי [דמשו"ה גם הא"ז כ' דמשמע מירושלמי גם כי איכא דוכתא אחריתי לצלויי אסור ודו"ק] וי"ל משום פשיעותא ג"כ ליכא בזה דמיירי שהביהכ"נ האחרת עומדת כבר לפנינו לשיטת המג"א צ"ל שעומדת לגמרי רק צריך לתיקוני באיזה אבנים, ולשי' הב"ח וטו"ז עכ"פ כבר התחילו בבנין שבכה"ג תו לא חייש לפשיעותא, ובכ"ז אסר' ר' מנא (ולגי' שלפנינו בירושלמי ר' אימא) משום עגמת נפש, וע"כ קאמר ר"ח שם לא אסר ר"מ אלא משום עגמ"נ, ודברי הרמ"א ז"ל מאירים במ"ש סתם ואסור ליקח אבנים מביהכ"נ ישן לבנות בחדש או משום פשיעותא או משום עגמ"נ כירושלמי הנ"ל, כנלע"ד לולא דמסתפינא, ואולי מקום הניחו לי בזה בס"ד, ואם כנים דברינו אלה אומר אני לפי"ז גם בגמ' מגילה הנ"ל דאסר ר"פ ור"ה יש לפרש ג"כ משום עגמ"נ כירושלמי הנ"ל דהתם מיירי שהביהכ"נ החדש בנו במקום אחר כמבואר בלשון הגמרא בהדיא ואם גם מפ' רמי ב"א הוי קאי בני בכ"נ וכו' שכבר נגמר שעוד אין בו משום פשיעותא מ"מ אסור משום ע"נ כירושלמי הנ"ל ורק בב"ב הנ"ל לענין לבנות ביהכ"נ חדש במקום ביהכ"נ הישן שבזה ליכא משום עג"נ מ"מ אסרו או משום פשיעותא או משום צלויי, והיינו לענ"ד דיוק לשון הרמב"ם הנ"ל אין סותרין ביהכ"נ כדי לבנות אחר במקומו או במקום אחר, וקאמר לא זו אף זו פשיטא במקומו בוודאי אסור משום פשיעותא, אפילו במקום אחר ג"כ אסור, ורק צ"ע קצת כיון שלדברינו הנ"ל לא פליגי הירושלמי עם ש"ס בבלי הנ"ל קשה למה לא העתיק הרמב"ם ז"ל גם הדין הנ"ל של ר"מ שליקח אבנים כדי לבנותם בביהכ"נ אחרת ג"כ אסור משום עג"נ וי"ל בדוחק, היוצא מכל הנ"ל שלכאו' בנ"ד אין להתיר ליקח אבנים וקורות מביהכ"נ הישן כדי לתתם בחדשה, דהא עכ"פ אית בי' משום עג"נ דבירושלמי הנ"ל, אמנם נלע"ד שיש מקום להתיר מלבד שיש לומר דמצד עג"ג אין לאסור בכאן כלל דהא אם מוכרים זט"ה במעמד אנשי העיר מהני כדקיי"ל בשו"ע או"ח סי' קנ"ג סעיף ז' והוא מגמ' מגילה, גם בלא"ה יש עוד בנ"ד להקיל בו ביותר באשר שנזכרתי שהמקום אשר הביהכנ"ס הזה עומד עליו אינו של הקהל אלא הוא של בנינים אחרים ויש לחוש

שבזמן מן הזמנים יבוא ליד מי שיתבע מן הקהל סכום רב או ימחה לגמרי בידם שלא להעמיד עלי' הביהכ"נ מחדש, ואולי יערער עוד על ביהכ"נ של עכשיו ג"כ כמו שהי' מערער זה איזה שנים כשרצו להעמיד שם באותו קרקע גם בית הטבילה, וה"ז דומה למ"ש מרן הח"ס לאו"ח תשובה ל"ב קרוב לזה האופן יע"ש שכ' אדרבא מצוה רבה איכא להציל מידם שלא להרבות עול ומסים דלא לדחקא לציבורא ע"ש מילתא בטעמא, ולא צריכנא לסמוך למעשה על דברינו הנ"ל, משום שיתחילו לבנות קודם שיסתרו הישנה דביש בו חשש תיוהא העלינו להתיר ועתה תו ל"צ לסמוך על זה, רק לסניף עכ"פ צויתי להם לעשות גם זה להתחיל לבנות החדש מקודם שיסתרו הישנה וליקח אחת לאחת העצים והלבנים לצורך בנין החדשה, ועוד בקשתי מהם שהנגידים ישלישו אצלי כתב ערבות שלא יפסיקו באמצע הבנין ח"ו, וליתר שאת אמרתי לשמוע לעצת הזקן זקנן של ישראל מרן הח"ס זללה"ה זי"ע בתשו' ל"ג הנ"ל שכתב עצה טובה קמ"ל באופן שאחד ימכור חדרו מכירה חלוטה לביהכ"נ קבוע ואם אין להם ממון לשלם יזקוף במלוה על משך ב' שנים והם יחזיקו עוד בחדר ואחר שיגמר החדשה יחזרו וימכרו החדר לבעליו הראשונים, ואז יהי' היתר בלי פקפוק עכל"ה, וקימו וקבלו עליהם לעשות כזה, והי"ת יגמור בעדם ויסייע על ידם ברחוחסה"ג יתב', יראו עינינו וישמח לבינו בבנין המקדש בב"א. סאטמר יום ג' ב' סיון תרס"ז לפ"ק:

הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סה

בעזהי"ת ברחוחסה"ג:

אורך ימים ושנים טובים לכבוד ידי"נ הרב דג' וכו' אבדק"ק פלוני יע"א: הנה פה רוצים מ"כ האקרו"ט לתקן בביהכ"נ איזה דבר הנקרא "וועגטעלציאן' למען שלא יהי' ההבל גדול כ"כ, שעי"ז כמה צריכים לצאת מביהכ"נ בפרט בעזרת נשים שם ההבל גדול מאד וכמעט כמה שהי' בחלשות ביוהכ"פ הע"ל ושאלו אותי אם אינו מתנגד להלכה:

הנה הגם שמושרש לנו להיות שונא חדשות, בכ"ז כיון שאומרים שהוא צורך גדול לצורך גבוה למען יוכלון שאת לעבוד עבודתם בימים הקדושים כראוי, וכי הוא גמילות חסד גדול בגופם כפי מה שנאמר לי, ע"כ עיינתי היום קצת עכ"פ, ואין פנאי לאחר הדבר כי הימה"ק ממשמשים ובע"ל, ואני רוצה מקדם לשאול את פה קדשו יען כי שם בלי עיה"ר עיר גדולה יותר, אם גם שם נעשה כזאת, ואם לא נעשה מאיזה טעם לא נעשה, אם משום דלא היו צריכים לזה, או משום איזה חשש איסור:

והנה לפי ענ"ד עלה בדעתינו שאולי יהי' בו:
משום השמעת קול ולחוש לשיטת האגור שבהג"ה סי' של"ח אעפ"י שאינו לשיר מ"מ כיון שהכלי מיוחד לכך אסור, אמנם הבטיחו שהאומן מקבל על אחריותו שלא יהי' בו השמעת קול וגם דבלא"ה הביא שם במג"א דעתה יש להקל בענין השמעת הקול כבסימן של"ט ס"ג ומכש"כ כשהוא לצורך מצוה:
ועוררני כבוד ח"א דפה הרב הגרא"ח נ"י שאולי יהי' צורך להוציא לצורך זה איזה אבנים מביהכ"נ הקדושה והרמ"א ז"ל בססי' קנ"ג פסק דאסור לסתור דבר מביהכ"נ אא"כ עושה ע"מ לבנות. והנה דבר זה האריכו המפ' אי בסותר ע"מ לבנות שרי, והב"י הביא ממהר"י אכסנדרי ז"ל ראי' מאבני המזבח ששקצום אנשי יון וסתרום כו' מלבד מה שהק' ע"ז החת"ס בחיו"ד סימן רע"ז הובא במהרמ"ש למנין המצות מצוה תל"ח והחזיק בו תלמידו מרן הג' בעל הרמ"ש ז"ל במנין המצות שלו מצוה תל"ח יע"ש עוד בה דמזה הי' מוכח רק דשרי בממלא אח"כ אותו מקום הנתיצה וכמו שבאמת הי' מפרש כן הטו"ז בססי' קנ"ב בדעת הרמ"א הנ"ל שבסי' קנ"ב והכא בנ"ד כשמתקנים אותן "הוועטאלאציאן" ע"כ נתוצים ע"ד שלא למלאות כמובן, וכן מראיית הח"ס שבתשו' סי' רס"ד מיריעה ג"כ אינו ראי' לנ"ד הנ"ל ושמחתי מאד כשמצאתי אח"כ ראיית החת"ס חיו"ד בתשו' הנ"ל מש"ס עירוכין י' ע"ב דמכתשת של משה נתפגמה והביאו אומנים ותיקנו ולא הי' מפטמת כמו שהי' ונטלו תיקונה והי' מפטמת כמו שהיתה, וק' מי התיר ליטול תיקונה הלא מכתשת כלי שרת וההסרה הוי שבירתו ואפ"ה הותר לצורך תיקונו ע"כ, והנה מזה מוכח אעפ"י שאחר התיקון יהי' נשאר וניכר הנתיצה ולא ימלאו אותו מקום הנתיצה מ"מ שרי כיון שהוא לצורך תיקונו, וההד"ד בנ"ד:
ובאמת לפי"ז הי' תמוה מה שהביא אח"כ הח"ס ראי' לדין זה מדאיצטרך קרא גבי מעיל לא יקרע, וק' תיפוק לי' דכל כלי הקודש הם מטעם זה לא תעשון כן, אע"כ לצורך תיקון שרי, משא"כ במעיל אפי' לצורך תיקון נמי אסור ע"כ, וק' דילמא שרי לצורך תיקון במק"א דומי' דקריעת המעיל באופן שלא יחסר ולא ישאר ריקם אותו מקום הקריעה וכגוונא דקריעה דשבת דף ע"ה ריש עמוד א' יע"ש, ובאופן זה במעיל חייב כמאמר הקרא והי' פי ראשו כו' לא יקרע וחייב אפי' ע"מ לתקן משא"כ בשאר בגדים ובשאר כלים מותר באופן זה כשהוא ע"מ לתקן, ועדיין מנ"ל להתיר באופן דמכתשת הנ"ל וכענין דטו"ז הנ"ל "בשטענדער" וצ"ע:
וגם בלא"ה הי' תמוה לי אותו הראי' ממכתשת וכי היכן מצינו דגם בכלי המקדש שייך איסור דלא תעשון, ובאמת מצאתי אח"כ דבס' המצות למהרמ"ש מביא בשם עלה "שומר

ציון" שהקשה על החת"ס דלא מצינו בשאר בגדי קודש שיש בהם איסור דלא תעשון כן והמהר"ש ז"ל תמה עליהם הלא הוא מבואר ברמב"ם ז"ל ה' כלי המקדש שכתב דבכל בגדי כהונה אסור לקרוע דרך השחתה וכ' הכ"מ דנלמוד מהא דנותץ אבן ממזבח לוקה ע"ש, ולי ההדיוט תמיהה על תמיהתו של מהרמ"ש ז"ל, דהמעיין היטב ברמב"ם וכ"מ ובמוצא הדין בגמ' יומא ימצא במחכ"ק שלא נתכוין הכ"מ לכך, דמוצא דינו של הרמב"ם דקורע שאר בגדים ג"כ חייב הוא בגמ' יומא ע"ב ע"א א"ר יהודה אמר רב המקרע בגדי כהונה לוקה שנאמר לא יקרע, וממילא ל"צ לימוד לאיסור בגדי כהונה ממק"א וכן כתב הכ"מ הה"ד לכל ב"כ מגמ' הנ"ל, ומ"ש הרמב"ם ז"ל דרך השחתה, כ' הכ"מ פשוט הוא ונלמד ממ"ש בה' בהב"ח גבי נותץ כו' כוונתו אף דהכא בבגדי כהונה לא כתיב חילוק אי הוי דוקא דרך השחתה מ"מ מסתברא הוא ופשוט ונלמד מצד הסברא כמו שמצינו במזבח כו' דוקא דרך השחתה כ"כ הכא אבל עדיין לא מצינו בשום מקום ברמב"ם לא בה' ביהב"ח ולא בה' כלי מקדש שיאמר ויזכיר דגם בשאר כלי מקדש שייך ל"ת דלא תעשון כן, ובפ' אמר בה' יסוה"ת פ"ה ה"ו הסותר אפי' אבן אחת כו' וכן השורף עצי הקדש כו' ומכלים לא הזכיר כלום. ובאמת נזכרתי אח"כ שכבר הביא המג"א בסי' קנ"ב סק"ו תשו' מהרמ"פ ז"ל דבתלוש לא שייך לת"כ, אמנם הפרמ"ג בסי' קנ"ב תמה מהשורף עצי הקדש הנ"ל שיוצא כן מגמ' מכות כ"ב ותי' המהרמ"ש ז"ל בס' הנ"ל דיש לחלק בין השחתה לגמרי כגון שורף עצי הקדש, להשחתה קטנה, ורק הק' המהרמ"ש ז"ל מרמב"ם הנ"ל דקורע בגדי כהונה, ולדברינו הנ"ל אין משם שום דיחוי לדברי מהרמ"פ ז"ל, באופן שאין לנו היתר ברור על זה דשרי לסתור איזה אבנים מביה"כ ע"מ שלא למלאות החסרון אח"כ אע"ג דהוי ע"מ לתקן, בשגם שראיתי בפמ"ג הנ"ל סק"ג רוצה לחלק בין עושה רק לתיקון הקודש ובין עושה להנאתו כמו גבי שטענדער דט"ז הנ"ל אע"ג דהוי לצורך תפלה, הה"ד הכא בנ"ד הוי ג"כ בכה"ג (ויש לחלק ודוחק) ואין לי מקום להתיר רק ממה שראיתי בד"ח ח"ב לאו"ח ססי' י"א שכ' כיון שיש כח בזט"ה למכור את כל ביהכ"נ א"כ כ"כ נמי בכחם אם עושים להפקיע קדושת ביהכ"נ וחלה על דבר האחר יע"ש דהנדון באופן אחר וסיים שם ובפרט דאיכא מקום לומר שיבוא כבוד לבית ה' יע"ש, והה"ד בנ"ד שיש תכלית ותועלת גדול לפי דברי האנשים הנ"ל וכמש"ל, כתבתי בנחיצה רבה בעיון קצת והי"ת יעזרני ויקרבני לעבודתו ית' ויצילנו מכל מכשול ותקלה, אדרבא יתרבה כבוד שמים ע"י סלה. אוה"נ המצפה לתשובתו מיד למען יגיעני תשו' ביום ג' בבוקר, וחותם בברכת כוח"ט בכי"א. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סו

בעזהי"ת ברחוחסה"ג:

מגבהי מרומים. יבואו רוב שלומים. להישרים:

והתמימים, תורניים מחוכמים, מחזיקים בדרכי אבותיהם השלמים, גודרי גדר ועומדי בפרץ ומלחמות ה' לוחמים, ה"ה הידידים המפורסמים, קהל חסידים אשר בקלויז רבתא דק"ק פרעמישלא יע"א, ת' עליהם יחי': הגיעני מכתב מעלתכם הרמה, בדבר הביהכנ"ס אשר בנו להם שם במה לעצמם זה כמה שנים אשר כל מנהגי ביהכ"נ הזה ככל חוקות הטעמפלען, מנגנין שם בניגון הקאהר' והבימה עומדת למעלה אצל כותל המזרח עושין החופה בביהכ"נ עם טרויאונגסרעדען" ועוד שאר דברים הנהוגים בבתי כנסיות של ע"ה המתחדשים ונאסר הביהכ"נ הזה בפומבי מפי הג' ריצ"ש ז"ל ליכנס לביהכנ"נ הזה, והי' הבית הזה שנוא ומתועב לכל עם בנ"י הנאמנים, ועתה שעינם הטעתם להתחכם לסתור הכותל המזרחי ולהרחיב הביהכ"נ לצד מזרח איזה אמות שעי"ז יבוא להם הבימה כמו באמצע, ומקלם יגיד להם שמעתה פסק האיסור הנ"ל והרי הביהכ"נ הזה ככל שאר בתי כנסיות, ובאו מעלת כבודכם לישאל גם אותי מה עמדי בדבר זה:

תמה תמה אקרא, וכי אתם צריכין להביא ממרחק לחמה של תורה ולשמוע דעת רבנים שחוץ למדינתכם הלא תלי"ת עמכם הכרתי והפלתי רבנים גדולים וצדיקים אשר תהלתם מלאה הארץ וידועים לשבטיכם אשר אתם מכירים אותם, ועפ"י התורה אשר יורו אתכם ועל המשפט אשר יאמרו בזה תעשו, ועוד אטו מלתא חדתא הוא זה הלא ספרי תשובות רבותינו האחרונים ז"ל מלאים זיו מפיקים נוגה איסור של כל שום השתנות בבנין ביהכ"נ מאשר מקובל בידינו מאבותינו וא"א ובכל מה שעושין התדמות באיכות בבנין ביהכ"נ לחוקי העמים, כמה לאווין דאוריי' יש בזה ופסק כן הרמב"ם ז"ל בהדיא בה"ל ע"ז פי"א הלכה א' ובשו"ע יו"ד סי' קע"ח, בפרט שידוע לכל דבנין ביהכ"נ בתמונה הנ"ל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא וכל המחזיק בו ה"ז נכנס ח"ו בקרא דארור אשר לא יקום, ולהיפך בכלל ברוך אשר יקים, וכבר כ' בתשו' אמרי אש חאו"ח סי' ז' אלה האנשים לא את הבימה באמצע יחפצו לעקור אבל מגמתם לעקור את הכל אחת לאחת ולבנות במה לעצמם ומרן בעל ד"ח בחלק שני כששאלו אותו אם מותר לעשות ביהכ"נ אשר דומה לבית תפלה של זולתינו, בחכמה עמוקה השיב שם, ולא הראה שום מקום בתורה בכתב ובע"פ מאין יוצא האיסור, והכלל של היסוד כולי ממ"ע ול"ת דשאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך, לא תסור וגו':

והלא אתם גם אתם לא באתם לישאל על זה אם רשאי ליכנס לביהכ"נ כזה, ודהע"ה סי' כ"ה אמר ה' אהבתי מעון ביתך וגו' וב"כ אל תאסף עם חטאים נפשי, ורק אם רגלי עמדה במישור אז במקהלים אברך ה' ומוטב להתפלל כל ימיו ביחידות ח"ו קודם שילך לביהכ"נ שלהם, אפילו לצורך דברי קדושה, וידוע הגמ' שבת קט"ז ע"א א"ר טרפון שאפי' אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו יכנס לבית ע"ז ואל יכנס לבתיהם של אלו הכופרין, והרמב"ם ז"ל בה' דיעות פ"ו הלכה א' האריך בלשונו הזהב וז"ל דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו כו' לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך שלא ילמוד מעשיהם הוא ששהמע"ה אמר ורוע כסילים ירוע ואומר אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים כו' וכוונתו נל"פ דאין כוונת הקרא שלא לילך אחר עצת רשעים לחטוא, דעל זה לא שייך לומר אשרי האיש כו' דכבר מוזהר בתורה שצוה לנו משה ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות, ואין לנו אלא שני דרכים את הברכה אשר תשמעו והקל' אם לא תשמעו, אלא הכוונה אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים למצוה אם צדיקים אומרים זה הדרך לכו בה, ורשעים אומרים זה הדרך הטוב עז"א לא יקומו רשעים במשפט ודרך רשעים תאבד, ומה אומר ומה אדבר אוי לדור שעלתה בימיו כך שצריך לשפוט בעניינים כאלה:

ואני רק אבוא לדבר על עיקר שאלתכם אם עי"ז שתיקנו הכותל מזרחי שעי"ז הבימה תבוא להם באמצע הביהכנ"ס שלהם, אם עתה מותר ליכנס בביהכ"נ זה, הנה מלבד דכשבר כבל יוצרים ישבר ונטה רשעים מצד האמור למעלה כיון שמשנים עדיין בשאר דברים ממה שנהוג בבהכנ"ס מקודם, עדיין האיסור כרוך אחריו כמו שהי' מקודם הן מצד שינוי מנהגי ביהכנ"ס והן מצד ששינו מדעת הזקנים גדולים וצדיקים אשר היו שם מימות עולם בענין העמדת צד המזרח ועוברים עמ"ש שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך: עוד בה דכל זמן שיש זכר ושארית למעשה הרשע אסור ליכנס בה וליהנות בביהכנ"ס הזה, הנה ז"ל הרמב"ם בה' יסוה"ת פ"ו ה"ח כתבי הקודש וגו' אסור לשרפם אבל אפיקורס ישראל שכתב ס"ת מותר ומצוה לשרפו "שלא להניח שם לאפיקורס" ולמעשי' מוצא כן מגמ' שבת הנ"ל ע"ש באורך, ועח"ס חלק ו' סי' ח' ד"ה והנה כו':

והנה אלה האנשים הנ"ל תרתי אית בה שהם עושים עבירות ביד רמה לעבור בבנין ביהכנ"ס הנ"ל על כמה ל"ת דאורייתא, ומנה אותם הרמב"ם ז"ל בה' תשובה פ"ג הלכה ה' עם המינים והכופרים שאין להם חלק עוה"ב ונידוכים על רשעם וחטאתם ולעלמי עולמים, וגם הם נקראים פורשים מדרכי הצבור, ומעתה דין קו"ח מה ס"ת שכתבו אפקורס שכתובים בו שמות (הקב"ה) הק' בכ"ז מותר ומצוה לשרפם בשביל שלא להניח

להם זכר וכמ"ש ר' ישמעאל בשבת קט"ז ק"ו ומה לעשות שלום בין איש לאשתו, הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהם שבשמים עאכו"כ שמותר כו' ע"כ, ומכש"כ בנידון שלפנינו שמעולם לא נכנס שום קדושה על קורות עצים ואבנים של ביהכנ"ס הלזה אדרבא, עאכו"כ שדינו כס"ת של אפקורס הנ"ל ואסור להניח להם שם ושארית בזה:

ועמג"א סי' קנ"ד סקי"ז הביא מתשו' רא"מ ז"ל דאפילו נעבד בבית ע"ז בקבע מותר להתפלל בתוכו, והאחרונים חלקו עליו בזה, עמ"ש בתשו' מהרמ"ש חיו"ד סי' קנ"ד והעלה להלכה דכל דבר שתחלת בנינו והוייתו הי' באיסור אסור לכו"ע ע"ש באורך, גם מרן ח"ס חאו"ח תשו' מ"ב הקשה על זה מתוס' מגילה דף ו' ע"א ד"ה טראטריות דמבואר דאין להתפלל שם, ואני העני הי' נ"ל ליישב דדוקא ליכנס באקראי להתפלל שם זה מותר, אבל שם במגילה אמרו שיהיו נקבעים לעתיד ללמוד בהם תורה ברבים זה בודאי אינו ראוי ובמחכ"ק של הח"ס הוא נקט בלשון התוס' לעשותו ביהכנ"ס ע"כ הק' וק"ל:

ומלבד זה הלה מבואר בגמ' שבת הנ"ל דבתי כנסיות המתחדשים גרוע טובא מבית ע"ז הרבה, ועוד שם בגמ' מיירי אם כבר ככה מלהיות ב"כ ע"ז בזה רצה הרא"מ ז"ל להתיר אח"כ להתפלל בתוכה, ולדברינו הנ"ל דוקא באקראי, אבל לא כל עוד שיש להם זכר ושארית כע"ז שם, ובהכ"נ הנ"ל גריעי כנ"ל ואסור ליכנס שם שלא להניח להם שם ושארית כלל:

ע"כ חזקו ואמצו לבבכם כל הנאמנים לה' יתב' ולתורתו ולגבר חיילים להקים את דברי התורה הזאת לעשות אותה ולעשות פעלים לרבים ונדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' ואיש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק ונתחזק בעד ה' ותורתו, ואז יהי' טוב לכם ולבניכם כל הימים כאו"נ ונפש המצפה לראות בהרמת קרן התורה ובישועתן של ישראל מציון בבי"א. סאטמאר יום ג' י"ב אלול שנת מבורכ"ת לפ"ק. דק' יודא גר"וו: והריני נטפל לעושי מצוה דרבים ונמנה עם אותם הרבנים שכבר קדמוני וזרזוני מליכנס לביהכנ"ס הנ"ל, ואחרי כתבי כהנ"ל נאמר לי שיש בתוך תשובות בית הלל שנדפס פה כעת ח"ר מהגאון האבדק"ק קא לאמייא זללה"ה זי"ע. נמצא שם תשובה ע"ז שיש לה שייכות לענין הנ"ל, ע"כ הנני שולח הס' הנ"ל לכבודכם:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סז

בין המצרים ירחם הי"ת על קדושי העדרים, אשר בד' כנפות הארץ נפזרים, וילקטו אחד אחד בזכות הרבים ובתוכם כבוד התלמיד החביב ה"ה הרבני המופלג בתורה יראת ה' טהורה חו"ש וריח לו כלבנון כש"ת מו"ה מנחם מענדיל וואלדמאנן נ"י אבן יקרה בק"ק ביסטריטץ יע"א:

ב) וע"ד אשר כתבת מענין התפלה אם אתם עושים כראוי להתקבץ במנין מיוחד בבית מיוחד כדי להתפלל בהבנה יתירה בערבי שבתות, הנה בענין כזה אין לדיין אלא מה שעיניו רואות ומה אוכל לומר בזה דבר כיון שאינו יודע טוב מעמד המקום על בוריו, אף שבאמת הביא המג"א ס"ס קנ"ג בה' ביהכנ"ס משם הריב"ש ז"ל המעכב לבנות ביהכנ"ס אפי' יש ביהכנ"ס אחרת בעיר מונע הרבים מלעשות מצוה, ושם בסעיף י"ז מי שהי' בביתו ביהכנ"ס ימים רבים אין הצבור רשאי לשנותו הביא המג"א ונראב"ח די"א שאם מקצת רוצין להתפלל במקום אחר רשאין כו'. ונראה דכ"ז דפליגו בזה היינו דוקא באם יכולין להתפלל כ"כ בכוונה בזה הביהכנ"ס הכללית כמו במקום אחר, אבל אם יודעים בנפשם שבמק"א יתפללו יותר בכוונה, יהי' מאיזה טעם שיהי' פשיטא מילתא שיכולים להתקבץ למק"א לתפלה בציבור, ומצוה קעבדי בפרט במצות תפלה דבלבא תלי', ואחז"ל ע"פ ולעבדו, איזה עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה, והח"א כתב בהדי' אם מתייירא שבביהכנ"ס ימצאו שם חברים המלעיגים עליו או המדברים בביהכ"נ שעי"ז יבטלהו בתפלתו רשאי להתפלל גם ביחיד, ובשו"ע או"ח סי' צ"ח ס"ז לא יתפלל במקום שיש דבר שמבטל כוונתו וכו' והגם שהמחבר גופא כתב שם ועכשיו אין אנו נזהרים בכ"ז מפני שאין אנו מתכוונים כ"כ בתפלה, היינו דוקא לענין זה כגון הבא מן הדרך וכדומה היינו מטעם שאין מבטלין לגמרי התפלה משו"ה, אבל היכי שיכול להתפלל במק"א אשר שם יהי' ביכולתו להתפלל בכוונה בודאי רשאי ומחוייב לעשות פעולות צדק לחיים ואנו שכמעט לא נשאר לנו רק מצות תפלה ברבים והוא שעומדת לנו להתקרב לאבינו שבשמים יתב' ולקדש שמו יתברך ברבים לקיים וקדשתו כל שיכולה להיות בטהרה יתירה ובכוונה יתירה עולה לנ"ר לפניו יתב"ש להתקבל לריח ניחוח, אבל עכ"פ ח"ו לא בשום אביזרייהו דמחלוקת רק הכל בשלום ובמישור ובענות צדק וסתמא תנן כל המקיים את התורה מעוני, ר"ל או מעוני הדעת, או מעוני המניעות, סופו להתקיים מעושר, והשי"ת יהי' עמכם ויתקדש ש"ש על ידכם מעתה ועד עולם אס"ו:

ומה שאתה חושש בזה משום קדושת ביהמ"ד קבוע ושייך שם ג"כ ברוב עם הדרת מלך, הנה המג"א סי' צ' ס"ק ל"ב כתב דביהמ"ד עדיף שאין לבטל לימודו מפני התפלה כו',

והק' דבסי' צ"ח סי"ד אמרינן דמבטלין ביהמ"ד משום ברוב עם כו', ותי' בדוחק דשאני התם דהוי רק שעה מועטת, ואני בער ולא מבין קו' המג"א די"ל דהכא איכא תרתי קדושת ביהמ"ד דעדיף, וביטול תורה ותרתי לא עבדינן לבטלם מפני ברוב עם, משא"כ לקמן דיתבי בהדדי בביהמ"ד, ורק משום ביטול ת"ת בזה אמר שם דעדיף משום ברוב עם, והנה בענין שלכם דהוי תרתי לכאורה קדושת ביהמ"ד וברוב עם, ולכאורה אין מבטל בכ"ז במקומי אני עומד דכ"ז בשוין שני המקומות שיכולין לכוין הכא כמו הכא, אבל בשיכולין לכוין יותר וגם הוא סייג וגדר לענינים אחרים, לדעתי בזה בודאי אין חכמה ואין תבונה, כיון שהתורה תלי' כל מצות התפלה בכוונה שבלב כנלע"ד:

ג) וע"ד הלימוד של תשב"ר, אם תשלחו הבנים ללמוד אצל מלמדים המתרגמים המקרא בלשון צחות שמדברים בה אוה"ע יען שבזה מבינים:

יותר המקרא, או שלא לשנות, מה אומר ומה אדבר, וקרא אמר אם לא תדעי לך צאי כך בעקבי הצאן פירש"י הסתכלי בפסיעות שפסעו אבותיך צא ולמד מה בלימוד הגמ' הק' שהוא שורש ויסוד הלכה שבודאי צריך ללמדה על בורי' ואחז"ל בפר"א בן חמש למקרא, בן חמש עשרה לגמרא, והטעם למען ידע ויבין דקדוק לשון המקרא על בורי' וידע כל מוצאי הלימוד וידע כל השיתא סדרי משנה כדי להקשות ממקום למקום ולתרץ בזה הגמרא שעי"ז יצא מקור ההלכה בכ"ז ראו הדורות שלפנינו שלא להחזיק בדורותינו בסדר לימוד הזה מפני עת לעשות כו', עיין בחת"ס עה"ת בדרשה הנפלאה והקדושה בפ' בשלח הפוך בה והפוך בה, מכש"כ בענין תרגום המקרא שאדרבה ע"י התרגום אשכנזית שמיוחד ומתוקן ממקור משחת ומעין כרפש בוודאי לא יעזוב הדרך של אבותינו ז"ל ללמדה בפירוש רש"י ז"ל בלשון הרגיל אצל היראים שבמדינה, ומה שאתה אומר שעי"ז שיתרגל בלשון האוה"ע יבין יותר בשום שכל ויבין במקרא, בושני מדבריך הלא אדרבה ע"י התרגום הזה יופסק עיקר פירושי של רבותינו הק' ז"ל במדרש וגמרא, כי התרגום של אלו הלומדים הלועזים בלשון לאומים מיוסד רק לתרגם המלה ולא הענין ומתרגמים רק עפ"י הפשט, ועי"ז ח"ו יעקור דרשת חז"ל וכשנכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך הי' חושך בעולם ג' ימים. וגזרו ביום ההוא תענית צדיקים לדורות כדאיתא באו"ח סי' תק"פ. ומרן הק' החת"ס ז"ל הי' דרכו לדרוש ביום ההוא ברבים בכל שנה לעורר לילך בדרכי אבותינו הצ' ע"ה. ומהאמור תבין את אשר לפניך, אבל עכ"פ להזהיר שילמוד בלשון יהדות כדי שיבינו הבנים במקרא המשך התיבות, וענין המקרא, וחלילה לך לעורר מדנים, והשי"ת יורינו דרך זה לילך והמעשה אשר נעשה לקיים בנו אין פרץ כו'

אדרבא יתקדש ש"ש ע"י לאיט"א בכ"י אס"ו. א"ד רבך הדו"ש וטובך באה"ר ובשלום כל תלמידינו דשם המצפה לישועה ולגאולה קרובה ברחמיו יתברך. הק' יודא גרי"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סח

בשו"ע או"ח סי' מ"ח בשבת אומרי' אצל פסוקי פ' התמיד פסוקי מוסף דשבת והביא בטור שבעל המנהיג השיב על המנהג מפני שאין נכון להזכיר קרבן מוסף עם תמיד של שחר כו' ובמג"א מפרש שי' הטור אע"ג שעדיין לא התפללו שחרית מ"מ אם תחשב אמירת הפסוקים להקרבה גם אמירת פסוקי תמיד נחשב להקרבה ע"ש. והקשה על זה דבברכות פ' תה"ש כ"ו ע"ב אמרי' תניא כוותי' דריב"ל דתפלות כנגד תמידים תיקנום ופי' רש"י ז"ל אנשי כה"ג והכי פי' הרמב"ם ז"ל פרק א' מהל' תפלה הרי שבזמן הבית ג"כ התפללו ואפי' לריב"ח בגמ' דס"ל תפלות אבות תקנו מ"מ אסמכינהו רבנן אקרבנות כך מסקי' בגמ' התם ע"ש. וממילא נראה דשלימות הקרבת התמיד הי' על שתיהם ע"י הקרבן וע"י התפלה, ועתה בעו"ה בזמן החורבן התיקון רק בשיח שפתותי' והיינו ע"י קריאת פ' התמיד במקום הקרבת הקרבן ומצורף עם התפלה שמ"ע, ולפיכך שפיר מסתבר לומר אע"ג דאמירת הפסוקים נחשב להקרבה מ"מ כ"ז שלא התפלל גם תפלת שמ"ע לא נשלם עדיין האמירה שבמקום הקרבן לגמרי, כמובן, ולענ"ד י"ל בדרך אפשר כיון דבלא"ה א"א לעשות ממש דוגמת הקרבן כיון שאז בזמן הקרבת הקרבן הי' מתפללים גם התפלה, והשתא א"א לעשות שיח שפתותינו בפעם א', ע"כ אפשר ליכא קפידא במה שמזכיר גם פסוקי מוסף קודם, כיון דגם פסוקי שחרית אינם במקום הקרבה ממש כדלעיל, רק להזכיר עניינם בצירוף הצער שאינם יכולים להקריב ממש תחשב לפניו י"ת לרצון, ועיין ב"ח אפשר דברינו כלולים בדבריו ע"ש:

שו"ת זכרון יהודה - סימן סט

בעזהי"ת. נגהי ליום א' י"א שבט תרס"ג לפ"ק:

חיים ארוכים ושוכט"ס לכבוד ידינ"פ הרב הגאון המפורסם חריף ובקי כש"ת מו"ה אליעזר דייטש נ"י אב"ד דק"ק באניהאד יע"א:

אחדשה"ט דמע"כ הדר"ג נ"י האמת לאמיתו שבעת קבלתי מכתבו הראשון לא הבנתי מתוך דבריו שרוצה באמת לעשות בזה פרסום לקבץ הסכמות הרבנים רק חשבתי למשפט כי רק דרך אגב מה שהי' לכתוב אלי שלח גם העתק תשובתו, להסכים עליו והדר"ג נ"י לא לדידי צריך. אמנם עתה כי ראיתי כי כבר שלח ביעקב והפיצו בישראל

אמרתי גם אני אקיים חבר אני לכל אשר יראוך, ולא יהי' ח"ו בכלל וחסרון לא יופל להמנות שדז"ל שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם וכמשמע מגמ' ברכות כ' דבזה גם מי שאינו מזיד הוי בכלל, ע"כ נקיטנא גם אנא בשיפולי גלימאי דהני אינשי דמעלי מעכ"ק הרבנים הג' שיחי' אשר ידם תכון עמו לעשות גם בזה משמרת למשמרת: אמנם הדבר בעצמו תשו' הדר"ג נ"י נאמנה מאד שמהראוי לומר הזמירות והתפלות בקולו של יעקב ונשמע קולם בבואם אל הקודש לאומרם בקול חוצב להבות אש, ותשו' אמרי אש או"ח סי' ג' הוא בזה קלורין לעינים ולשון הירושלמי תענית פ"ב אשר הובא ברמז ברמב"ן סוף פ' בא רק בקיצור ז"ל ויקרא וכו' אר"ש ב"ח חציפתא נצח לבושא כ"ש לטובתו של עולם יתב'. ועוד מוכחי קראי בהדיא קולי אל ה' אקרא וכו' וכתיב ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה וישמע קולי ובזמירות נאמר קול רנה וישועה באהלי צדיקים ע"ש במדרש שוח"ט וכמוהם מקראו' רבות, ועכ"פ המשנים נקראים בזה משנים ממנהגי ישראל אשר ע"ז נאמר לא תסיג גבול עולם, ועיין מג"א הביא דבר חידוש בסי' שס"ו סק"כ דבדבור לא שייך שינוי ממנהג:

רק היכי כשעושה מעשה חדש ע"ש ובזה מובן דברי הירושלמי הידוע ששלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם. וקשה למאי הוצרכו להזהירם על כך הלא קרא כתיב אל תסיג גבול עולם, אמנם לפי דברי מג"א הנ"ל אפשר דמשום שינוי באיזה דברים לא הי' שייך אל תסג וכו', ע"כ הזהירם מ"מ דגם בזה לא ישנו כי הכל מנוי ושקול לפי סודן של דברים הידועים להם, ומכש"כ במעשה דקמן הבאים לשנות בכג"ז עי"ז עושים פרצות בישראל ח"ו וקרא כתיב אם לא תדעי לך, צאי לך בעקבי הצאן בדרך שהלכו אבותיך כדז"ל, ומכש"כ בדבר שמיוסד על יתידות חזקות כמבואר בתשו' אמרי א"ש ובתשו' הדר"ג נ"י ובמכתבי הרבנים הג' ה' עליהם יחיו, אין לנו אלא מנהג אבותינו והם חיים וקיימים לעד. כתבתי בנחיצה רבה או"נ הדש"ת באהבה רבה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ע

בד"מ בסי' נ"ו אות ה' וכן הוא בהגה"ה בשם הגהמ"ר פ' תפ"ה בירושלמי ע"פ קום כי דבר כו' מכאן אר"א כד עני אונן וכ"ד שבקדושה צריך למיקם ארגלוהי, ובבאה"ט אות ד' מביא מכוונות מה שנראה מהירושלמי שצריך לקום בעניית איש"ר טעות הוא יע"ש, ואני מצאתי במד"ר פ' בלק ע"פ ויאמר לו בלק מה דבר ה'. כיון שראה שאינו ברשות עצמו, הי' משחק בו כיון שראה בלעם שהי' משחק אמר לו בלעם עמוד שאין אתה רשאי לישב ודברי המקום נאמרים ע"כ, ורש"י ז"ל בפירושו כתב בזה"ל כיון שראהו מצחק

נתכוין לצערו עמוד על רגליך אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום ע"כ, נראה בסד"ש לפרש דברי רש"י ז"ל דלכאורה פשטות דברי המדרש נראים דאין מחוייבים לעמוד כשנאמרים דברי המקום ב"ה רק שנתכוין בלעם לצער את בלק ע"כ אמר לו שיקום, ויקשה מזה על דברי הגה"מ הנ"ל. אמנם רש"י ז"ל ביאר במתק לשונו כוונת המד"ר והיינו עפמ"ש באוה"ח ע"פ זה דה"ק דלפי המד"ר הנ"ל למה אמר קום בלק ושמע בויו כו' א"ו ירצה לפי שאמר ה' לבלעם שוב אל בלק כו' שהזקיקו לומר הדברים לפני בלק וזה אם הי' אומר קום בלק שמע הי' נשמע שרצונו לומר שיקום לשמוע כדי שישמע מעומד, אבל אין חיוב בשמיעה אם לא ירצה לשמוע יפנה וילך לו, לז"א ושמע חיוב בקימה וחיוב בשמיעה, עכדה"ק ז"ל. ולפי"ז י"ל דבאמת אמר הית"ב שוב אל בלק וכה תדבר, ולא צוהו שבלק ישמע דבריו דוקא, אבל בלעם הוסיף לומר קום בלק ושמע שנצטוה שישמע ויקום כדי שישמע. וזשפירש"י ז"ל כיון שראהו מצחק נתכוין לצערו לבלק, ע"כ א"ל עמוד על רגליך אינך רשאי לישב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום ב"ה, ר"ל שאתה דוקא תשמע הדברים וממילא ע"כ אתה צריך לקום, וכדברי המדרש שאין אתה רשאי לישב ודברי המקום נאמרים, וזהו שנתכוין לצערו דוקא דאל"ה לא הי' צריך להשמיע אליו הדברים וממילא לא הי' צריך לקום כנלע"ד, ומזה הי' מוכרח לפי"ז שבאמת מי שצריך לשמוע כגון שאומרים קדיש צריך באמת לעמוד, וזה כדברי הגהמ"ר הנ"ל, וכבר כתב המג"א בס"ק ד' שהכוונות אינו חולק על גוף ההלכה ע"ש ולפלא בעיני שלא הביאו ממאמר המד"ר הנ"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עא

במג"א סי' נ"ח ס"ק י' הביא דעת הכ"מ ספ"א מק"ש יש שואלין מ"ש דדרשי' בשכבך כ"ז שבני אדם שוכבי' גבי ק"ש של יום נמי נימא לדרוש ובקומך כ"ז שבנ"א קמי' דהיי' פה"י וי"ל דאה"נ כו' ע"ש, ותי' המג"א בשלומא בשכבך פי' כ"ז שהוא שוכב אבל לשון קימה לא משמע אלא בשעה שעומד ממטתו אבל אח"כ לא מקרי קימה אלא עמידה כו' ע"ש, וקשה לי טובא מגמ' ערוכה ברכות דף י"א ע"א ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה א"ל ב"ש א"כ נימא קרא בבוקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש, ע"כ ולדברי המג"א ק' האיך יכול לכתוב ל' בבוקר ובערב, הא לשון בבוקר ובערב הי' משמע תחלת הערב ולא כל הלילה, ועל הכ"מ בוודאי ק' האיך יכול לכתוב בבוקר ובערב הלא הי' משמע תחלת היום ותחלת הערב, ולדידי' באמת זמן ק"ש של היום הוי כל היום וכן של לילה כל הלילה, ולומר דב"ש באמת פליגו בזה והי' סוברי'

כר"א בריש פרקין דבשכבך פי' כל זמן שהולך לישן דהיי' תחילת הלילה באשמורה ראשונה. וכן בבוקר תחלת הבוקר אבל לב"ה באמת י"ל כדברי המג"א או ככמ"ש למר כדא"ל ולמר כדא"ל ובזה הי' קצת מתיישב סוגי' הגמ' דלא קאמר אח"כ לתרוצי לב"ה מאי משיבי' על דברי ב"ש בזה למה לא נאמר בבוקר ובערב, משום דבאמת לב"ה לא מצי לכתוב בבוקר ובערב מטעם הנ"ל משום דקיי"ל כחכמים ור"ג דלעיל דבשכבך פי' כל הלילה, מ"מ כ"ז דוחק כיון דאין מבואר פלוגתת ב"ש וב"ה בזה, אחרי זמן מה האיר ה' את עיני ומצאתי בדברי מאור עינינו בפני' בגמ' הנ"ל הביא מקודם דברי הרשב"א ז"ל דבבוקר ובערב לאו דוקא כו' וכ' ולענ"ד נראה דנהי דלשון ערב הוי נמי מבע"י היינו היכי דלא כתיב בוקר בתרי' משא"כ הכא דכתיב ערב ובוקר בחד קרא ומקדים ערב לבוקר הוי ערב ממש כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר וכה"ג טובא עכל"ה: ולפי"ז נימא נמי דלענין הנ"ל י"ל ג"כ דוודאי היכי דכתיב ערב לחודי' או בוקר לחודי' פי' תחלת הערב או תחלת בוקר, אבל היכי דכתיב ביחד ערב ובוקר הוי משמע שפיר כל הלילה וכל היום כלשון הקרא ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, כנלע"ד, ועי"ש עוד בפני' ובצל"ח שם. אמנם עדיין ק"ק על מ"ש המג"א הנ"ל בתי' דאם הי' הכוונה על כל היום הי' צריך לכתוב ל' עמידה, ומדכתיב ובקומך משמע בשעה שעומד ממטתו, וק' מלשון המשנה דקאמרי ב"ה א"כ למה נאמר ובשכבך:

ובקומך, בשעה שבנ"א כו', ובשעה שבנ"א עומדים וזה משמע לכאורה כל היום עומדים, וצ"ל באמת הכוו' בשעה שבנ"א עומדים ממטותם, ודוחק דא"כ למה לא קאמר ובשעה שבנ"א קמים וצ"ע, ועיין בחי' הפלא"ה על ברכות:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עב

ראיתי בקונטרס נועם מגדים מבעל פמ"ג ז"ל (הנדפס אצל הסידור תפלה) שכ' וז"ל והנה יצמ"צ מ"ע מה"ת להזכיר פעם א' ביום ופעם א' בלילה כגמ' ברכות י"ב ע"ב כב"ז וכ"כ הרמב"ם ז"ל בה' ק"ש ה"ג (ובאמת לא מנה כי' הרמב"ם ז"ל במנין המצות) (עיין מהרמ"ש מצוה כ"א) והוי תמיה לי טובא איך יוצאין בלילה ביצמ"א מה שאומרים בפלג המנחה ק"ש ופ' ציצית ובמ"א רל"ה אות ב' בשם תר"י שיוצאין הואיל והזכיר בביהכנ"ס וקשה דבק"ש י"ל זה זמן שכיבה משא"כ יצמ"צ בעינן לילה ממש צה"כ עד שמצאתי לשאג"א בתשו' סי' ח' תמה על זה וע"ש ולפי שעה אין השאג"א לפני' ומתחילה סבור הייתי שדבר פשוט לומר דהא בקרא לא נאמר בהדיא לזכור יצמ"צ בלילה רק דנלמד מקרא, דלמען כו' כל ימי חייך להביא הלילות כד"ח שבברכות הנ"ל (ולפי' רש"י ז"ל

בחומש פ' בא דנלמד ממ"ש זכור את היום הזה, חיוב זכרון יצמ"צ קשה באמת מנ"ל דחיוב להזכיר בלילה ג"כ ובהרוו"ש הנ"ל הביא דגם במד"ר איתא כן וראיתי במד"ר שכ' וז"ל ע"פ זכור את יום כו' אין לי אלא שמזכירי' יצמ"צ בימים בלילות מנין "ת"ל למען תזכור כל ימי חייך להביא הלילות, ועכ"פ לא כתיב בקרא לשון לילה ממש אצל יצמ"צ רק בלשון המשנה איתא מזכירי' יצמ"צ בלילות, ובלשון המשנה אפשר נקרא כבר לילה מפלג המנחה ולמעלה ועי' מג"א ה' מגילה תרפ"ד שם כ' המג"א דלענין קריאת המגילה לפי שסמכו' על קרא אקרא יומם כו' ולילה כו' משא"כ ק"ש תלוי בזמן שכיבה, שם קאמר שפיר על לישנא דקרא משא"כ הכא, כך הי' נ"ל מתחלה, אמנם אח"כ ראיתי בכ"מ שסמך דבריו של הרמב"ם ז"ל מש"כ יצמ"צ חיוב להזכיר ביום ובלילה שהוא מגמ' דברכות דף ט' ע"א דאע"ג דעיקר גאולה היתה ביום מ"מ אתחלתא דגאולה היתה בלילה דכתיב הוציאך ה"א ממצרים לילה ע"כ א"כ נסמך הדין על לשון דקרא דכתיב בהדיא הלשון לילה א"כ הקו' לכאורה חזקה למה יוצאים בק"ש שאמרו בביהכנ"ס קודם צאת הכוכבים (וקצת לכאו' תמוה גם לאידך גיסא א"כ דנסמך כל עיקר זכירת יצמ"צ על קרא דהוציאך כו' לילה, א"כ התם עכ"ח קאי על חצות לילה שעל זה קאמר התם נתנו להם רשות מבערב ע"ש בגמ' ופי' רש"י ז"ל דאז אמר להם פרעה קומו צאו כו', א"כ אין החיוב על זכירת יצמ"צ בלילה לפי דברי הכ"מ דלעיל רק מחצות ולמעלה וצ"ע לענ"ד.):

והאמת דקשה לי כ"כ על הא דאומרים ברכת אמת ואמונה קודם צה"כ בביהכנ"ס לפי דברי תר"י הנ"ל ושיוצאים בזה י"ח וק' ג"כ הא זה נסמך בגמ' מקרא שנאמר להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות כמ"ש שם ברכות דף י"ב ע"א רבה בר חנינא סבא משמי' דרב ע"ש. והנה ברכ' זו הוא מברכת ק"ש דתלי' בזמן שכיבה ומ"מ נאמר בו הלשון בלילות, וצ"ל כדברי רשב"א ז"ל דברכת ק"ש אינם כשאר ברכות שנתקנו על ק"ש דוקא רק תקנת חכמי' היתה לומר ברכה זו קודם ק"ש ואחרי עי' מג"א הל' ק"ש סי' ס"ז סק"א, עכ"פ הקו' במק"ע למה יוצאי' באמירת הברכ' אמת ואמונה קודם צה"כ, ומצאתי אח"כ בשאג"א סי' ח' הק' ג"כ קו' זו וכדברנו הנ"ל הקו' יותר חזקה דהא בקרא נאמר לילה בהדיא, ועוד הא ע"כ לענין תפלה איתא בגמ' ברכות כ"ז ע"א דאמר רב חסדא בהדיא מדרב צלי של שבת בע"ש ש"מ הלכה כר' יהודה ופריך שם אדרבא מדר"ה ורבנן לא הוו מצלי עד אורתא ש"מ אין הלכה כר' יהודה, מוכח מזה בהדיא דלר"י דקיי"ל כוותי' לשיטת ר"ת דבריש ברכות לאותם המתפללים מבע"י הוי לילה (וסומכים ע"ז ג"כ לענין ק"ש הגם דבק"ש כתיב לשון שכיבה) והגם שבתפלה כתיב הלשון ערב ובוקר כו' ומ"מ קראו אחר פלג המנחה ערב וממילא והה"ד לענין יצמ"צ ג"כ, ועיין מג"א רל"ה אות ג'

מ"ש בשם ב"ח, וראיתי אח"כ בפרמ"ג בסי' תרפ"ז שהעיר ג"כ דמצינו בכמה דברים עשאו פלג המנחה כלילה ע"ש:

והנה אח"ז ראיתי בשאג"א סי' ח' דמסיק להלכתא דאין יוצאים בזכיר' יצמ"צ קודם צה"כ, וקאמר דדווקא לענין תפלה ג"כ סומכי' אהא דר' יהודה משום דהתם נגד תמידי' תקנו התפלת ערבית וס"ל כבריי' שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה, וכ"ז שייך לענין תפלה ולא לענין הזכרת יצמ"צ. אמנם הא באמת בגמ' ברכות כ"ו ע"ב אי' ר' יוסי ב"ח אמר תפלות אבות תקנום ותניא כוותי' התם והגם דריב"ל פליג עלי' ותני' ג"כ כוותי'. וברמב"ם ה' תפלה פ' כריב"ל ע"ש הלכה ו'. ולכאורה הי' נראה דלא נפ"מ בין הני תנאי, ולהנ"ל באמת יש נפ"מ כנ"ל אי יוצאים בשאר דברים מפלג המנחה משום דהוי לילה או דוקא בתפ"ע משום דהוי כנגד איברי' ופדרים, אבל מ"מ עכ"פ יש לומר דסומכין הני דאומרים אמת ואמונה לאחר פלג המנחה קודם צה"כ על הא דריב"ח וקראו לילה לענין תפ"ע אע"ג דכתיב ערב כו' והה"ד לענין שאר דברים (ובשאג"א שם הק' על שי' דס"ל דאינם יוצאים בזכי' יצמ"צ דוקא בלילה א"כ ק' לימא במס' מגילה כדאמר זה הכלל דבר כו' כשר כל הלילה, לרבויי זכר יצמ"צ בלילה ע"ש ותלית"ב כיוונתי לתירוצו ונראה להוסיף קצת דהגמ' רק קאמר להוציא מפלוגתא שהובא במשנה וגמ'. אבל לא להוציא מסברא שלא הוזכר כלל בגמ' והבן) ועכ"פ אם גם זכינו להמליץ בעד הנוהגים לצאת י"ח בפ' ציצית קודם צה"כ וכן לענין ברכת אמת ואמונה מ"מ עכ"פ מידי ספיקא לא נפקא וס' דאו' לחומרא ז' אייר כ"ב לספירה תרס"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עג

פה בקרית חוצות אין מי שרוצה לומר קדיש יתום אחר עלינו, וברמ"א סי' קל"ב באו"ח ואומרים קדיש יתום אחר עלינו וע"כ רע עלי המעשה שמסיימים התפלה ואין מי שאומר קדיש אחריו. ודכירנא כשזכיתי ללמוד בישיבת מרן הכ"ס זללה"ה זי"ע ועכ"י ועשו מנין בביתו ולא הי' מי שיאמר קדיש ובכ"ז לא סיימו התפלה מעולם בלא קדיש, ואם לא אמר אחד מאנשי המנין אמר הוא ז"ל בעצמו, וגם במנהג אשכנזים שאומרים שיר של יום אחר עלינו ואח"כ שיר מזמור לאסף מעולם לא סיימו בלא קדיש שאחריו וגם בזה אם לא אמר אחד מאנשים דשם הוא בעצמו אמר, ומסתמא ראה כן מאביו ומצרן הח"ס ז"ל. אמנם פה במרחץ שאין מי שיאמרנו רק מי שיש לו או"א ולא רצה לומר קדיש זה כי המנהג שמקפידים האבות ע"ז. ובאמת איתא בשו"ע סי' קל"ב בהגה"ה שם ואפילו אין

יתום בביהכ"נ ואומר אותו מי שאין לו או"א, ואפילו מי שיש לו או"א יכול לאמרו אם אין אביו ואמו מקפידין עכ"ל. הנה מלשון זה לכאורה משמע בשידוע שאין מקפידין אז יוכל לאמרו, אבל מסתמא לא יאמרנו וביו"ד סי' שע"ו סעיף ד' כ' הרמ"א ז"ל ונהגו לומר קדיש על האם אע"פ שהאב חי עדיין אינו בידו למחות שלא יאמר קדיש אחר האם וכ' שם בפ"ת בשם תשו' אבן שוהם משמע דאם שניהם חיים לא יאמר קדיש ע"כ ר"ל באם מוחין דוקא דהא בזה מיירי הרמ"א משמע הא סתמא יכולין לאמרו, וק'. ולענ"ד אולי יש לומר דבאו"ח מיירי באם יש אחר שיאמרנו אז גם סתמא לא יאמרנו, אבל אם בליכא אחר שיאמרנו אז בסתמא יאמר גם מי שיש לו או"א, וטעם הדבר יש לומר דהא אין ספק מוציא מידי וודאי דכל ענין קדיש יוצא מקרא דונקדשתי בתוך בנ"י בעשרה וכשיאמר מקיים מצות ונקדשתי ובשאו"א מקפידים איכא בי' משום מורא או"א ובסתמא איכא רק ס' מצות מורא או"א, ובאמת גם בליכא אחר שיאמרו אם גם או"א מקפידין טעמא בעי למה יכולין להקפיד כיון שאמירת הקדיש הוא מונקדשתי בתוך בנ"י, והי' מקום לומר דרמ"א ז"ל איירי דוקא באיכא אחר, ואפשר לומר אם מקפידים הוי עי"ז כדואגים וכרוע מזלי' עי"ז וחמירא סכנתא ואיכא בי' משום ונשמרתם מאד לנפשותיכם כנ"ל, עכ"פ קדיש דרבנן הביא בש"ת שם בשם ת' אבן שוהם דבזה וודאי יוכל לאמרו אף מי שיש לו או"א ובכ"ז גם בזה יש לומר דאם יש מי שאין לו או"א מוטב שיאמרנו הוא ורק בליכא מי שאין לו או"א יאמרנו אף מי שיש לו, וחיים ושלום על רבנן ותלמידיהון אמן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עד

שלום וכט"ס לכבוד ידידי התלמיד התורני הרבני המופלג חו"ש יראת ד' אוצרו כש"ת מו"ה אהרן כ"ץ זינגער נ"י:

מכתב כ' קבלתי ואני טרוד מאד באין לשער, ע"כ לא יכולתי ליקח פנאי להשיב כראוי, מיד כשקבלתי מכתבו, מ"מ יען שנוגע הענין לקדושת הכהונה מצד מצות וקדשתו וכו' וגם שנוגע לעשות שלום, נזדרזתי עכ"פ להשיב בקוצר אמרים:

הנה מע"כ כותב אשר שם במקומכם נוהגים שמוכרים כל העליות לס"ת כל עלי' בפ"ע וגם מי שיעלה ראשון ואין חוששין להקדים את הכהן לקיים מצות עשה דוקדשתו שמבואר בפוסקים שהעיקר שהוא מ"ע דאורייתא ממש, ובפרמ"ג סי' קל"ה העלה לפסול אותו לעדות מי שעובר על מ"ע זו אפילו למ"ד שהוא רק מדרבנן יע"ש. וכבר כ' מרן הח"ס ז"ל באו"ח סי' ע"ה שאין שום מקום ח"ו לנהוג מנהג להעביר את הכהן מלעלות ראשון. ועובדא דמהרי"ק ז"ל בשורש ט' שהובא במג"א שאני התם שהי' יכול

לעלות בביהכנ"ס אחר, וגם המעיין בפנים במהרי"ק יראה דהתם הוי רק פעם אחת בשנה, וגם יותר מזה שכהן לא רצה לקנות את העלי', ע"כ הוכרחו שם לתפוס במנהג אבותם. אבל לנהוג שבכ"ז אין קדימה לקרות לכהן לקיים מ"ע דוקדשתו חס מלהזכיר ויעיין בשו"ת מהרמ"ש חאו"ח סי' כ"ט וסי' ס"א ובתשו' מהרי"א חאו"ח סי' מ"ה שהעלו להלכה שח"ו להקל בזה ואף במקום שאין לוי וצריך לקרות את הכהן ללוי ג"כ מ"מ העלו שאין להקל ח"ו, מכש"כ במקום שיש לויים, ומכש"כ במקום שהכהן קונה ג"כ העליי' רק שאינו רוצה ליתן כ"כ כמו הישראל חלילה להקל בזה, ומכש"כ בשבתות ויו"ט דחמירי יותר כמבואר בטור בשם הרא"ש ז"ל, ע"כ אבקש את כ' האקרו"ט מכם נא חדלו לכם מזה ולא תאמרו שהוא כבר מנהג מקודם לדחות הכהן משום יתר ההכנסה, כי הוא מנהג בטעות כמ"ש בזה סי' הנ"ל ומכש"כ במקומכם שלפי הנשמע אין הכנסה לקהל בזה רק היחיד יכול לנכות זה מה שנותן בעד העלי' מהסכום שפורע לקופת הקהל: ומ"מ הכהנים שלא נ"כ בר"ה העבר שלא כדין עשו אם היו בביהכ"נ בשעה שקראו כהנים כי יש בזה ביטול ג' מ"ע כמבואר בטור, אם לא שיצאו מקודם מביהכנ"ס, ובכ"ז הי"ל להעביר על מדותם כדי לזכות ביוהק"ד במ"ע הנ"ל ולברך את ישראל בעין יפה שעיניהם תלויות בזה, מכש"כ שהי' בקהל כמה אנשים שאינם חפצים לדחות את הכהנים מהראוי להם וגם נשים וטף ולמה יפסידו הם, עכ"פ על העתיד כי כל הקהל יעשו כמחוייב כראוי וברכת ה' עליהם תבוא ויזכו לגמר חת"ט, כאו"נ ונפש אוהבו הדש"כ כה"י. סאטמאר ח' תשרי עתר"א לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עה

נשאלתי בדברי הכלי "מראה שעות" שקורין "אוהר" שהי' תלוי מקודם בביהכנ"ס הק' ואח"כ נתקלקלה, והיתה עומדת בחדר שחוץ מביהכ"נ ולקחה השמש ונתן אותה לתקנה:

ונתן אותה בבית אחר השייך ג"כ להקהל, והאמת שיש בביה"כ עוד מראה שעות אחרת, רק מקודם היו ב'. וכעת נשאר רק א' התלוי בצד אחר בביהכ"ל הק'. ושאלו אותי אם מחוייבים להחזיר המראה שעות הזה לביהכ"נ או רשאי להניח אותה במקום שהיא עתה ולענ"ד פשוט דמחוייבים להחזירה לביהכ"נ דהנה בירושלמי ר"פ בני העיר איתא כל כלי ביהכ"נ כביהכ"נ והכי פסק הרמב"ם ז"ל פי"א מהל' תפלה הלכה ט"ו בהדיא. ואיתא שם בירושלמי ספסלה וקלטורה כביהכ"נ, ומפ' בפני משה דהיי' שרפרף הדום רגליו, וזהו דבר שאין מצטרך כ"כ מ"מ כיון שעשאו לצרכי ביהכ"נ הרי הוא

כביהכנ"ס, ותימה גדולה שבשו"ע ה' ביהכנ"ס לא הובא דין זה כלל, ובב"י סי' קנ"ד מביא להירושלמי הנ"ל. וממילא כיון שהכלי שעות הנ"ל עשאוה לצורך ביהכ"נ בוודאי דין שאר כלי ביהכנ"ס יש לו ואסור להוציאה להדיוט, ואם מצד שנתקלקלה ואינה ראוי לתשמישה. הנה פשיטא לשי' הר"ן ז"ל שבפ' בני העיר (הובא בתשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' ע"ד) שתשמישי ביהכנ"ס נקראים תשמישי קדושה וממילא גם כשנתקלקלו דין תשמיש קדושה עלה פשיטא שגם אחרי שנתקלקלה לא ירדה הכ"ש הנ"ל ממעלתו ועדיין דין קדושת ביהכנ"ס עלה ואסור להוציאה לחולין. אם לא שיחליפה באחרת וכמו דאיתא בשו"ע או"ח סי' קנ"ג סעיף י"א. אלא אפילו לשי' הרמב"ן ז"ל דס"ל דכל כלי ביהכנ"ס דין תשמישי מצוה יש להם רק כ"ז שראויים לתשמישן קדושתם עליהם, אבל לאו כשנתקלקלו, מ"מ הכא בנ"ד דכבר נתנוהו לתקן ותיקנוה וראוי' עתה להתשמיש שנשתמשו בו מקודם, מחוייבים להחזירה למקומה אעפ"י שיש עוד אחרת כמוה, כיון דגם מקודם היו שתים ומסתמא לצורך עשאו שתים וגם מטעם פן תתקלקל האחרת וישתמשו בנתיים בזו לבדה, והצורך לכך בבתי כנסיות בשביל זמני התפלות, כיון שאין קורין לביהכ"נ ורק משתמשים בכלי השעות כנ"ל עכנלע"ד לברור שמחוייבים להחזירה, כתבתי לפום ריהטא. סאטמאר י"ד למב"י תרס"ד לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עו

בעזהי"ת ברחוחסה"ג:

בתשו' מרן חת"ס חאו"ח סי' קפ"ז העלה להלכה דכשנכנסים לביהכ"נ או לשאר מקום מקודש אי"צ לפנות דרך ימין משום דרך קצרה עדיף ודוקא בתוך המקום המקודש אומרים תמיד דימין עדיף וכמוכח מגמ' זבחים ס"ז דכל העולים למזבח הקיפו דרך ימין חוץ מן העולה לג' דברים לנסכים וכו'. ומפ' התם טעמא שלא יתעשן. וקשה ל"ל טעמא משום שלא יתעשן תיפוק לי' דכל הנכנסים לעזרה נכנסים דרך קצרה ויוצאים בארוכה ומכח קושי' זו חידש דוודאי הנכנסים מחול אל הקודש יש ליכנס דרך קצרה, אבל מי שכבר נכנס למקום המקודש יש לו להקיף לימין אפי' בארוכה דימין עדיף לעולם. אבל כשנכנס מבחוץ אי"צ לפנות דרך ימין לפי"ז הנכנס לבהכ"נ ג"כ דיני' הכי היא. אולם נראה דהיינו דוקא אם מיד כשבא מבפנים לפתח הביהכנ"ס מתחלקים הדרכים א' נוטה לימין וא' לשמאל. אבל כשבתחלת הכניסה לביהכנ"ס יש רק דרך א' ורק אח"כ מתחלקים הדרכים. נראה שבזה כבר צריך לפנות לדרך הנוטה לימין כיון שכבר הוא בתוך המקום המקודש ה"ז דומה להא דתנן דכל העולים למזבח עולים דרך

ימין וכל פנות שאתה פונה לצד ימין, אע"ג דהצד השני הוא דרך יותר קצרה, ימין עדיף כנ"ל, ובכ"ז אפשר דוקא דבר שהוא שוה לכל נפש דהיינו שהמקום שהוא רוצה לילך לשם הוא מקום קבוע לכל אדם לעשות שם אותו הדבר כמו שהי' במזבח, אבל בכה"ג בביהכנ"ס שלכל אדם יש לו מקום קבוע ויש שיש לו מקום קבוע בצד השמאל קרוב מאד להפתחו, אטו נאמר שיקיף כל הביהכנ"ס כדי לילך למקומו ואינו דומה לענין מקום הקבוע במזבח אפשר בזה כ"ש כל פנות שאתה פונה אלא לצד ימין, וענין מהרי"ל ז"ל שהי' הולך בקצרה לצורך הקריאה להבימה, ומסיק בחת"ס ז"ל הנ"ל דהיינו כשהוא ג"כ הדרך לימין, היינו דוקא ג"כ כדי לילך לבימה, שהוא מקום קבוע לכל כמו המזבח, אבל לצורך למקומו הקבוע לו לכל יחיד ויחיד בפ"ע להתפלל שזה אינו דומה כלל לענין המזבח, אפשר בזה אין שום קפידא לפנות לימין ולהקיף, ולהלכה למעשה צריך עדיין להתיישב בס"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עז

ברכת טוב לחיים ולשלום לכבוד התלמיד הרבני המופלג בתוכ"י חרוץ ושנון כש"ת מו"ה יצחק נ"י בהגאון מהר"י כ"ץ ז"ל בישוב סאמאטער יע"א: אהובי התלמיד באמת שמכתביך הגיעני כבר זה איזה חדשים. אמנם לרב טרדותי לא הגעתי להשיבך עד כעת בשגם גוף השאלה מבואר דינו בהדיא בשו"ע או"ח סי' רמ"ד ועתה שפניתי מעט אשיבך, ואין ביהמ"ד בלא חידוש, ותוכן השאלה שקנית עצי יער אשר חורשי עצים יעשו מזה עצים שונים למיניהם מהם לאדנים גדולים וקטנים, ואותן עצים שלא יצליחו לזה עושים מהם דויבען לחביתין גם עושים מהם לשריפה וכל אלה העושים במלאכה מקבלין שכרם בקבלנות או מכל קלאפטער או מכל אלף באופן שהנכרי אדעתי' דנפשי' עביד, ועושי המלאכה אינם רוצים לבטל ממלאכתן בשבת קודש ולהשלים להם ההפסד יעלה לסך גדול ועצום כיון שעושי המלאכה מרובים הם והוא מלאכה שצריכה כמה חדשים, ושאלת מה דעתי בזה. הנה אם עסק המלאכה הוא חוץ לתחום של מקום שישראל דרים שם כמו שכתבת אין בזה שום שאלה דבמחובר גופי' קיי"ל:

בסי' רמ"ד ס"א שמותר ומכ"ש בתלוש לצורך מחובר ומכש"כ בתלוש ממש, ובנ"ד גם בלא"ה הי' מקום להתיר דהא במחובר גופי' אם אינו מפורסם שאסור כמ"ש המג"א בשם ע"ש בסק"ט סי' הנ"ל, כ' הלבוש הטעם משום דגזרינן אינו מפורסם אטו מפורסם אבל בתלוש לצורך מחובר כ' הלבוש שם בס"ק הנ"ל לדעת הי"א שבהגה"ה ס"ב דיש לומר דלא גזרינן ובזה מיושב דברי הע"ש שהק' המג"א עליו יע"ש. ובנ"ד עיקר השאלה משום

המלאכה בעצים הנעשים לצורך אדנים דהיינו תלוש לצורך מחובר. אבל הם במקום שאינו מפורסם שנעשו לישראל ולא גזרינן, וכ"ז לדעת הי"א. אבל לשי' המחבר גם תלוש לצורך מחובר גזרינן גם בשאינו מפורסם. אמנם בהא דתלוש לצורך מחובר במפו' דוודאי אסור ולמחבר גם באינו מפורסם יש להסתפק אם הוא בכגון נ"ד שאינו לצורך מחובר של ישראל זה דעושין בשבילו רק הוא לצורך ישראל זה והוא ימכרהו למחובר, אם גם זה מקרי תלוש לצורך מחובר דאסור וחפשתי ולא מצאתי מי שידבר בזה רק ראיתי בב"ח שכ' בזה"ל בסי' רמ"ד דדוקא שמפורסמא מילתא שהוא לצורך מחובר "ישראל" וכו' משמע דוקא כשהוא לצורך מחובר של ישראל ולא כשהוא לצורך סחורה של ישראל והוא ימכרם לצורך מחובר למי שיקנה אותו, וכל דין תלוש לצורך מחובר גופי' הביא הב"י מר' ירוחם ז"ל שהוא רק חומרא והב"ח החזיק על ידו יע"ש, ודיו להחמיר בשהוא תלוש לצורך מחובר של ישראל שיש עכ"פ סברא להחמיר ולומר כמו שהמחובר עומד לעשותו בשכירות כגון בית והדומה לו, כ"כ בזה וע"כ גזרו בקבלנות וכמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ז הכ"ה (הובא במהרש"ם סי' קע"ב) שסיים שאין הכל יודעין ההפרש בין קבלנות לשכיר יום וזהו ג"כ לדעתי כוונ' ה"ה ז"ל מ"ש הטו"ז רמ"ד סק"ב, אבל כשהבלנים נוטלין כל הפירות "מחזי" להו "לאנשי כשכיר יום". והארכתי בזה במק"א וגזרינן גם בתלוש לצורך מחובר של ישראל שיאמרו שישראל זה בוודאי החלק יעיד על הכל שכל הבנין או שאר המחובר שעושה התלוש לצורך אליו ג"כ עושהו כמו כן על דרך זה ומחזי להו לאינשי כשכיר יום, אבל במלאכה בתלוש לצורך סחורה לישראל דלא שייך לומר כן בכה"ג י"ל מודה גם המחבר היכי שאינו מפורסם מותר בתלוש לצורך מחובר בשנעשה בקבלנות. (ועיין בתשובה פ"ג נטה להחמיר גם בזה המסדר.):

ואני בעניי אמרתי במק"א לפ' כוו' התוס' בע"ז דף כ"א ע"ב ד"ה אריסא שם בסוף דברי הר"י ז"ל וז"ל ואעפ"י שהלכה כרשב"א מ"מ באריסות שדה אין הלכה כמותו, וצריך להבין איזה המשך יש לדברים הללו, אטו תלי' דין זה של רשב"א באידך דרשב"א, ופי' דלפי דברי הלבוש הנ"ל בדעת הי"א שבהגה"ה דגזרינן במחובר אינו מפורסם אטו מפורסם ולמחבר גזרו עוד יותר דגם בתלוש לצורך מחובר גזרי' אינו מפורסם אטו מפורסם, אע"ג דתלוש לצורך מחובר גופי' גזירה הוא אטו מחובר, הרי דגזרינן כ"כ גזירות טובא לרשב"א א"כ יש מקום לומר דמאי דס"ל לרשב"א דאריסות דשדה אסור לאו משום דס"ל דשדה לא קיימא לאריסות דלא שייך לומר כן דאטו פליגי במציאות, אע"כ הי' מקום לומר דגזר אריסות אטו קבלנות, ע"ד שגזר שם בירושלמי תלוש וכו' אטו מחובר ואינו מפורסם אטו מפורסם, ואם כך הי' טעמו ראוי דלא נחלק לענין

הלכה בין ב' דברים הללו, ואי קיי"ל בחדא כרשב"א ראוי שנפסק כמותו גם באידך ע"כ כ' התוס' ואעפ"י שבקבלנות קיי"ל כרשב"א דגזרינן תלוש לצורך מחובר אטו מחובר אבל באריסות לא קיי"ל כוותי' אלא כרשב"ג וכו' והטעם למה באמת מחלקים ביניהם דבשלומא לגזור אינו מפורסם אטו מפורסם וההי"ד תלוש לצורך מחובר זה בגוונא זה הוי הגזירה בדבר אחד, אבל לגזור דבר דלא שייך בי' מ"ע דהיינו שדה אטו דבר אחר דשייך בו מראות עין בזה לא קיי"ל כוותי' ולא גזרינן בי' כנ"ל לפרש דברי התוס' על נכון בסד"ש ועוד הי' מקום להאריך בהיתר בנ"ד באין פקפוק ולהתיר הדבר בהיתר ממש, והית"ב ישלח ברכה במעשה ידיו בכי"א הדב"ש ובשלום תורתו או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן עח

המחבר באו"ח סי' רע"א סעיף ב' פסק דנשים חייבות בקידוש היום אעפ"י שהוא מ"ע שהז"ג משום דאתקש זכור לשמור כו' ומוציאות את האנשים הואיל וחייבות מן התורה כמותם ע"כ. והק' הב"ח למה הכא פסק דמוציאות את האנשים ולא הביא שום חולק ובה' מגילה סי' תרפ"ט הביא הי"א דהיי' שי' הבעה"ג דחולק ואומר שאינן מוציאות את האנשים עיטו"ז ומג"א הכא. ולענ"ד יש ליישב דהנה שם במגילה ד' אמר ריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס ע"ש בתוס' דלתירוץ א' הוי סברא שאף הן היו באותו הנס רק סבר' מדרבנן ולתי' רבינו יוסף איש ירושלים ז"ל י"ל דהוי סברא דאורייתא, ועיין בתוספת פסחים דף ק"ח ע"ב ד"ה היו פי' עוד סברא חדשה דווקא במידי דרבנן אמרי' דמצד סבר' אף הן היו באותו הנס וודאי תקנוה גם בעד נשים כיון שאף הן היו באותו הנס. אבל במצות עשה דאו' לא אמרי' כן ר"ל משום דנעו מעגלותיה לא תדע דהא לא דרשי' טעמי' דקרא דאטו אנן ידעי' טעמו דנותן התורה יתב' למה ציוה מצוה זו, ע"כ לא נוכל לחייב להנשים על סברא דאף הן באותו הנס אח"ז מצאתי בתוס' רעק"א ז"ל מגילה אות י"ח שפי' ג"כ הכי וב"ה שכוונתי לדעתו של הגדול זי"ע ועי"ש עוד בדבריו וצ"ע. ואפשר דהיי' ג"כ הפי' בתוס' מגילה הנ"ל בתי' הא' ור"ל דבמגילה מסתמא אנשי כנה"ג תקנוה גם לנשים מצד סברא דאף הן היו באה"נ אף דמקרא מגילה הוי דברי קבלה מ"מ אנשי כנה"ג תקנוה וכתיב ג"כ בהדיא במגילת אסתר וקבלו היהודים כו' ואת אשר כתב מרדכי אליהם כי המן וגו' חשב על היהודים וגו'. אמנם אינו מוכרח: הכוו' כנ"ל בפי' תירוץ הא' של תוס' מגילה ואפשר כוונתם דגם במגילה הוי רק סברא דרבנן ואין הנשים מחוייבים מצד עיקר המצוה כמו האנשים, והלשון של תוס' מורה כך, והנפ"מ בין התי' דאמרי' שהוא סברא דאורייתא מצד שאף הן היו באותו הנס ובין

דאמרי' דהוי רק סברא דרבנן הנפ"מ לענין אי מוציאות הנשים את האנשים י"ח וכמובן, דאי אמרי' דהוי סברא דאו' מצד שאף הן היו באותו הנס ממי' מוציאות האנשים כיון שמחוייבים כמותן משא"כ אי אמרי' דסברא שאף הן היו באותו הנס הוא רק מדרבנן וכיון דלא מכרעא מילתא אי הוי סברא שאף הן היו כר' מדאו' או דרבנן א"כ שפיר הביא המחבר בה' מגילה גם החולקים שאין הנשים מוציאות האנשים והיי' מצד דאמרי' סברא שאף הן היו באותו הנס הוי רק מדרבנן וממילא אין הנשים מוציאות האנשים כיון שאין מחוייבים כמותן ממש. משא"כ הכא בקידוש היום דקיי"ל כרבא ברכות דף כ' דאמרי' היקש זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והוי מחוייבות הנשים מדאו' כמו האנשים שפיר עביד המחבר שלא הביא בזה שום חולק והיי' דדייק בלשונו הואיל וחייבות מן התורה כמותם כנלענ"ד נכון בס"ד:

[ועיין ברא"ש ברכות פ' שלשה שאכלו סי' כ"א שהביא שם משם בה"ג דמי שלא אכל אלא שיעורין דרבנן אינו מוציא למי שאכל כדי שביעה דמחוייב מדאו'. והרא"ש ז"ל חולק שם. ואפשר דבעל ה"ג דנשים אינן מוציאות במגילה לאנשים לטעמי' דהתם אזיל וסבירא לי' דסברא אף הן היו באותו הנס הוי רק דרבנן ואינן מוציאות לאנשים, והחולקים ס"ל כרא"ש ז"ל דמצד ערבות יכולים להוציא אף שהן רק מדרבנן וגם בזה מיושב דברי המחבר הנ"ל כמובן. ועיין תוס' רעק"א ז"ל במגילה אות י"ט דמפ' כוונה אחרת בדברי הרא"ש דהכוונה פשוטה דנשים אינם בערבות והיא ז"ל הטה דעת הרא"ש לכוונה עמוקה עש"ה] והנה בברכות כ' ע"ב כך הוא הצעת הגמ' אר' אדא ב"א נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה ופריך והא הוי מ"ע שהזמ"ג ותי' אביי מדרבנן והקשה לו רבא והא דבר הורה קאמר ועוד א"כ כל מ"ע שהזמ"ג נמי אלא אמר רבא אמר קרא זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, ע"כ והק' שם הצל"ח מאי פריך רבא והא דבר תורה קאמר הא מצינו בכמה מקומות דאף שהיא מדרבנן מ"מ קאמר בגמ' דהוי ד"ת כמו לעיל כו' גדול כבוד הברי' שדוחה ל"ת שבתורה כו' ותי' דהתם ליתא מקום למטעי משא"כ הכא יש נפ"מ גדול אי הוי מדאורייתא ממש או רק מצד לא תסור לענין אי נשים יכולות להוציא לאנשים ע"כ לא הי' אומר בלשון דבר תורה אי כוונתו הי' רק דרבנן ומצד לא תסור עש"ה באורך. ונ"ל בס"ד די"ל לפי"ז ליישב דברי אביי דלא חש להכי דאביי ורבא י"ל דפליגו בפלוגתת הב' דיעות דלעיל אי נשים יכולות להוציא את האנשים או לא דאביי שפיר קאמר דמדרבנן קאמר ומ"מ קאמר בלשון חייבות דבר תורה, משום דליכא מקום למטעי לומר דהוי מחוייבות מדאורייתא ממש כמו אנשים ויוציאו אנשים י"ח שלא כדין ז"א דאביי ס"ל דמ"מ אין הנשים מוציאות לאנשים וכמו שנבאר לקמן.

אבל רבא שפיר העלה והא דבר תורה קאמר משום דאיהו הוי ס"ל דנשים מוציאות האנשים כשהם מחוייבות כמותן ויש מקום ממי' למטעי הכא לומר שמחויובות מד"ת ממש ויוציאו אנשים י"ח שלא כדין ע"כ ליכא למימר דמדרבנן קאמר, ולהמתיק הדבר, דהנה צריך להבין לפי דברי הצל"ח הנ"ל איזה מקום יש לטעות כיון שעדיין לא ידענו משום היקש ומצד סתמא היינו אומרים כיון דהוי מ"ע שהזמ"ג פטורות הנשים, ונ' די"ל דכבר הק' בתשו' חת"ס חאו"ח סי' קפ"ה ל"ל קרא בקידוש היום מצד זכור ושמור דהא מחוייבות הנשים בקידוש היום מצד שאף הן היו באותו הנס דהא אמרי' בקידוש היום זכר ליצמ"צ וכתיב כן בעשרת הדברות בפ' ואתחנן שמור כו' וזכרת כי עבד היית ויוציאך כו' וגם בתוס' ע"פ כתבו דפרך בא"ת ב"ש בגימטר' וג"ל היי' כ"ט מלאכות שהם כנגד יצ"מ, וע"ש מה שתי'. וי"ל דהיי' הסברא החיצונה שהיינו יכולים לטעות דד"ת קאמר והוי ס"ל דסברא שאף הן היו באותו הנס הוי סברא דאורייתא לכך שפיר הק' רבא והא דבר תורה קאמר וכדברי הצל"ח שיש מקום לטעות משו"ה דנשים יוציאו י"ח גם לאנשים אבל אביי י"ל דלא חש להכי דאיהו הוי ס"ל דסברא שאף הן היו באוה"נ הוי רק סבר' דרבנן ואין מוציאות את האנשים מצד האי טעמא. (וגם י"ל כתי' החת"ס שם דטעם זה הוי בשבת רק טעם הטפל ואין לחייב משום הכי ע"ש אמרת קדוש ישראל ז"ל) ולפי"ז יותר יומתק כדברינו הנ"ל דחשש לי' המחבר לסבר' הי"א כיון דגם רבא ס"ל כסברת הי"א אלו ודו"ק:

אמנם יש ליישב במאי פליגו אביי ורבא וי"ל דאביי ורבא לשיטתייהו אזלי דבמס' קידושין ס"ו ע"א אמר אביי אשתך זינתה בעד א' היא היא ר"ל דעד א' נאמן ורבא אמר אין דבר שבערוה פחות מב'. והק' שם הרשב"א ז"ל הא ג"ש דבר דבר מממון שצריך ב' מדאו' ולמה קאמר אביי דסגי בעד א', ותירץ אביי מדרבנן קאמר והק' על זה בפנ"י א"כ מאי קאמר רבא דבר דבר דאין פחות מב' ותירץ דרבא ס"ל כיון דג"ש הוי כמפורש בהדיא אין החכמים רשאי' להחמיר לומר דסגי בעד א' ע"כ. א"כ אביי ורבא פליגו אי ג"ש הוי כמפורש בהדיא או לא. ובמק"א כתבתי בזה בענייותי ראי' ואכמ"ל. ולפי"ז י"ל גם כאן דאביי דס"ל דרב אדא בר אהבא מדרבנן קאמר הגם שיש לנו היקישא שהוקשה כה"ת לתפילין דנשים פטורות ממ"ע שהזמ"ג אפ"ה רשאים חמז"ל להחמיר ולחייבם במקום שנראה להם דהיקישא לא מיקרי מפורש. אבל רבא לשי' ס"ל דמקרי זה ג"כ מפורש כמו גז"ש ואין חכמים רשאים להחמיר בזה, אע"כ דבר תורה ממש קאמר כנלענ"ד נכון בס"ד (ואפשר בזה י"ל קו' הנ"ל איזה מקום יש לטעות כל עוד שלא ידענו היקשא דזכור ושמור. וי"ל דאביי הוי ידע שיש:

לטעות בהיקשא דזכור ושמור לחייבם מדאו' אבל משום הכי עדיין אין מקום לטעות לומר דנשים יוציאו אנשים ג"כ כיון דהיקשא לא מקרי מפורש גם בזה אינן מחוייבת ממש מדאו' כמו אנשים ואין מוציאות אותם אבל רבא ס"ל דהיקשא מקרי מפורש כדאו' ממש ויש מקום לטעות ואילו הוי באמת רק מדרבנן לא נוכל לומר בלשון נשים חייבות דבר תורה, ע"כ קאמר רבא דע"כ באמת דרשי' היקשא דזכור ושמור וקיי"ל כרבא.):

שו"ת זכרון יהודה - סימן עט

העתק השאלה:

שוכט"ס וכו' באתי בשאלה הנחוצה לשעה ואחכה להשיב לי מיד בלי עיכוב כי דבר נחוץ הוא מאוד, בעירינו פה זה עשרים ושבע שנים נבנה בהכ"נ אולם מאז ועד עתה נתרבו יושבי העיר יותר מכפלים הי"ו ואם בנתים נבנה גם בהמ"ד בכ"ז קטן הבהכ"נ מהכיל כל ישראל הבאים להתפלל בפרט בימים טובים וקדושים ובפרט בעזרת נשים שנבנה מעיקרא במיצר ודוחק ביותר ומבלעדי זה גם תיוהא אית בי' לפי אומד דעת האומנים אינזשענירע דהיינו הגם כי הכתלים חזקים אבל כפת הביהכ"נ הנעשה נקרשים כבר נרקבים המה וכן החלונות ושאר מקומות צריכין תיקון וגם הדרך עלי עז"נ שמעיקרא לא נבנה כראוי אית בי' תיוהא ומוכרחים לתקנם ולבנותם מחדש ע"כ נמנו וגמרו רוב אנשי העיר להרחיב ולהגדיל את הבהכ"נ הנ"ל באופן שלא יצטרכו לסתור שום דופן מהבהכ"נ עצמה, רק המחיצה שבין הבהכ"נ להאכסדרה ויצטרפו האכסדרה הנקרא "פאליש" גם הקהל שטוב לביהכ"נ ע"י סתירת המחיצות הנ"ל כזה התמונה קהל שטוב "פאליש" ביהכ"נ ועי"ז יתגדל הבהכ"נ באופן מספיק לכל האנשים אולם עז"נ אשר הוא כעת למעלה ע"ג הקהל שטוב ופאליש יעשו באופן שיעמידו עמודים של ברזל בתוך בהכ"נ וע"ג למעלה בגובה ח' או עשרה מעטער ישימו קרשים משוך עד כותל בהכ"נ לרצפה ומחיצה גבוה עם סורג לצד בהכ"נ שלא יהי' יכולים להסתכל ממטה למעלה כנהוג באופן שתהי העזרת נשים לג' רוחות דרום צפון ומערב וכמו שעשו בכמה קהלות גדולות יראים במדינתינו ונפשם בשאלתם אי רשאין לעשות כן באופן הנ"ל עכ"ל השאלה:

תשובה:

שוכט"ס לכבוד ידינ"פ אהו' מחו' הרב הגאון החרוץ בנש"ק כש"ת מו"ה שלמה סופר נ"י אבדק"ק בערעגסאס יע"א:

מכתב הד"ג נ"י הגיעני ונתעכב הרבה על הבי"ד וכפי מסת הפנאי שיש לפני פה במרחץ בשגם ספרים אין אתי רק מעט מזעיר אבוא במעט דברים והי"ת יהי' עמנו ברחמי' בדבר הלכה ואל תצל מפי דבר אמת עד מאוד כי אליך נשואות עינינו ולא נבוש ולא נכלם לעולם, וענין השאלה תסתעף והי' לארבעה ראשים, א) שע"י הרחבת עזרת אנשים יסתרו המחיצה של אבנים המפסקת בין עזרת אנשים להפרוזדור הנקרא פאליש כבר הביא הב"י בשם מרדכי דבנותץ ע"מ לבנות שרי דפשטות לשונו משמע אף בנותץ ע"מ לבנות עי"ז במקום אחר ג"כ שרי, וכבר כ' בתשו' ח"ס ז"ל חאו"ח סי' כ"ג דמצד איסור נתיצת דבר מביהכ"נ וכו' מקרא דלא תעשון כן וכו' ליכא חשש איסור כלל היכי דעושין כן לצורך תיקון ממש ומכש"כ היכי דא"א בענין אחר שלדעת הד"ג נ"י הוי בנ"ד ג"כ כא"א בע"א וטעמא רבא איתי ביה אשר אין לגלותו כ"א לצנועים, ומשום חשש פשיעותא ואונס ג"כ ליכא הכא כמ"כ הד"ג נ"י כיון שבלא"ה ע"י נתיצה הנ"ל לא יתבטל התמיד כלל כיון דעיקר הכותלים מד' רוחות יקומו על עמדם כעד עתה וגם במשך זמן הבנין קביעי להו מקום לתפלה ואדרבא ירויחו יותר להרחיב מקום ביהכ"נ ויקרא שמה רחובות וכ' הד"ג נ"י שבכה"ג אפשר גם הרמ"א ז"ל בסי' קנ"ב ס"א מורה דשרי לנתוץ, ובאמת פשטות דברי הרמ"א הנ"ל שאסור לנתוץ אא"כ עושה ע"מ לבנות והיינו ממרדכי פ' בה"ע יש לפרש לכאורה ע"מ לבנות אף במקום אחר כיון שעכ"פ אינו עושה הנתיצה דרך איבוד והשחתה, והטו"ז שבסי' קנ"א סק"ג שכ' בדעת הרמ"א שמתיר רק באופן למלאות אח"כ מקום הנתיצה ההיא דעתו נפלאה ממני ולדעת הטו"ז וחשש לו גם הפמ"ג שם לכאורה יש לדון לפי"ז בנ"ד אי שרי אמנם נ"ל מ"מ דאפשר דגם הטו"ז מודה בנ"ד דשרי דדוקא התם בנתיצה קצת מכותל לצורך השטענדער שלא נתעלו אבני הכותל ע"י הנתיצה דמעיקרא הי' תשמיש קדושה (כי כן דין ביהכ"נ לשי' הר"ן הידוע) ועכשיו נקרא רק תשמיש דתשמיש ע"כ בזה אסור, משא"כ בנ"ד מעיקרא מקום הכותל נתמלא מתשמיש קדושה ועכשי' יאמרו שם באותו מקום דברי קדושה גופי' אפשר גם הטו"ז מודה דשרי לנתוץ בכה"ג וכבר הביא הד"ג נ"י במכתבו מכמה תשובות שכולם הסכימו להתיר לנתוץ בלאה"כ היכי דיש צורך בזה כדי להרחיב הביהכ"נ ואין אחר דבריהם כלום רק להעדפה בעלמא כתבתי כדברים האמורים למעלה:

ב) בענין הקהל שטוב העיר הדגנ"י כיון שע"ע הי' לומדים שם תו' ברבים בכל יום אי שרי עתה לצרף גם מקום חדר הזה להרחבת הביהכ"נ אי הוי זה בכלל אין עושין מבהמ"ד ביהכ"נ והביא כהד"ג הבאה"ט סי' קנ"ב סק"ב בשם דב"ש דביהכ"נ שקובעין שם מדרש אף שעה אחת דינו כביהמ"ד אמנם הביא הד"ג בשם תשו' שב"ס שכ' שבביהמ"ד שאין

לומדים שם פלפול אין נקרא ביהמ"ד הנה כ"ז שאין ספר דבר שמואל לפנינו לראות ראיותי' האיך נוכל להקל נגדו ועוד לע"ד יש להביא ראי' לשי' הדב"ש מגמ' מגילה כ"ז דקאמר שם תסתיים דריב"ל הוא דאמר מקום שמגדלין בו:

תורה דאמר ריב"ל בהכ"נ מותר לעשותו בהמ"ד, ואי נימא שיש לחלק בין בהמ"ד שלומדים שם פלפול דוקא א"כ היכי קאמר שם ש"מ דילמא הא דפליגי אי בית גדול דרשינן ביה מקום שמגדלין בי' תורה או תפלה היינו בלא פלפול ובזה אמר ריב"ל דתפלה עדיף וזה שאמר ביהכ"נ ונותר לעשותו בהמ"ד היינו שלומדים שם בפלפול, אע"כ דאין לחלק, (ובמד"ר איכה דרשו ע"פ הנ"ל בית גדול ששם מגדלים שבחו של הקב"ה ומפ' שם שלומדים מעשה מרכבה) אמנם מטעם אחר נראה להתיר בנ"ד ע"ד שכ' בסי' קנ"ז בית שבנו ואח"כ הקדישוהו לביהכ"נ וכו' ובשע"ת סי' ק"נ סק"ג דוקא בהוברר שהוקדש אח"כ לביהכ"נ יעוי"ש וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' תפלה וכן בתים וחצרות שהעם מתקבצין בהם לתפלה אין בהם קדושה מפני שלא קבעו אותן לתפלה בלבד וכו' משמע בהדיא אעפ"י שקבעו אותם מעיקרא גם לתפלה מ"מ כיון שלא ייחדום רק לזה בלבד אין בהם משום קדושת ביהכ"נ ובהמ"ד והכא בנ"ד לדעתי בודאי נבנה אותו חדר רק ע"ד שיתאספו שם הקהל לצרכם, ורק נתנו רשות לבעלי תורה שילמדו שם אבל לא שהקדישוהו לכך וממילא בכה"ג ודאי אין לו דין קדושת בהמ"ד,:

ג) בענין הפרוזדור הנקרא פאכיש שאין כאן מקום לדון עלי' דפשיטא דמצוה להעלותו לקדושה לצרפו לגוף בהכ"נ הקדושה אמנם לא יגרע מצדיק עינו בודאי רק בתנאי זה שישאר עכ"פ מקום אחר באופן שיוכלו לעשות פרוזדור אחר לבוא לביהכ"נ דאתי' לי' בב"ח סי' צ' מירושלמי דיליף לי' מקרא דאשרי אדם כו' לשקוד על דלתותי יום יום שצריך שיהי' שני פתחים קודם הכנסו בביהכ"נ, והח"ס ז"ל בתשו' כ"ב העלה לדינא דצריך להיות פתח הפרוזדור בצפון או בדרום כאשר כן הי' בביהכ"נ שבעירכם: ד) בענין הנוגע לעזרת נשים לעשותה מעתה באוירו של חלק גדול מעזרת אנשים וכהד"ג האריך במכתבו שאין בו איסור מצד הורדתו מקדושה חמורה לקדושה קלה והביא כן מתשו' ד"ח, בכ"ז בנ"ד שאני צריך לחשוב מחשבות אם אין בו משום לא תסג גבול עולם מצד ב' אופנים ולשנות ממנהג אבותינו בפרט בבהכ"נ שנשאר על עמדו ועתה ישנו בו שיהי' תבנית עז"נ באופן אחר ממה שהי' מקודם ועוד יש בה לענ"ד חשש קצת לאותן אנשים שיש להם מקומות בעזרת אנשים באותן חלק שעתה יבנו ע"ג עז"נ ודעתו שיש לומר בזה שיתרצו האנשים ההם ויפייסום באיזה אופן. אבל א"כ האמת כל עיקר אינו מבין אם הצורך רק להרחיב העז"נ כאשר כ' הדר"ג נ"י כי קטן מהכיל לכל הבאים בחצרות בית

ה' הלא יכולין להרחיב בביהכ"נ העז"נ לצד מזרח בתבנית שהי' מקודם ורק ירחיבו לצד פנים ויפייסום להבע"ב היושבים שם שיהיו עתה תחת עליית עז"נ כמובן. ואפשר עוד חשש קטן בהרחבת העז"נ יהי' ההבל בעזרת אנשים גדול יותר ממה שהי' מקודם וגם שמיעת קול הדורש ומוכיח לעם יתמעט עי"ז וראה עד היכן חששו רבותינו ז"ל הובא בשע"ת קנ"ג סק"ב בשם הנוב"י ז"ל שהזהיר מלעשן בבהכ"נ שעי"ז יושחרו כתב השמות שעל הכותלים ויהי' בו מצד מחיקת השם ח"ו, ואני רואה הד"ג בעצמו בחלה נפשו מהתחדשות לשנות העז"נ ממה שהי' בכ"ז רוצה להסכים בשינוי הנ"ל מטעם אשר עמדו המסור ללב ירא ה' ויהי' בזה בכלל ברוך אשר יקים, ובזה היוכל אוכל דבר מאומה, מי כהחכם הד"ג נ"י היודע בזה הענין על אמתתו ואיני משיג מה יהי' כ"כ הפסד אם יסתרו כותל מערבי וירחיבו שם במקום כמו שירצו. וה"א אבותיו יהי' בעזרו ברחמיו וחסדיו הגדולים ובזכות אבות הצבור כדתנן וכל העוסקים עם הצבור וכו' שזכות אבותם מסייעתם ככל פירושים דשם ויזכה להיות לאוי"ט מונקיימי התורה כאו"נ ונפש מחותנו הדוש"ת באהבה רבה, הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פ

לכבוד יד"נ אהו' התלמיד הרב החרוץ ובקי יר"ש כש"ת מו"ה וואלף טירנויער נ"י:
אהדשה"ט וש"ת דמע"כ נ"י מחמת הכנת ש"ק עיינתי רק במקצת מכתבך הנה מה שהעלית שלפי דברי הס' חבור לטהרה בה' נט"י שכ' הטעם דפסול השלג לנט"י כשאינו מרוסק כל צרכו עד שהוא למים משום שהשלג מתפזר וחסר עי"ז מרביעית וחדשת לפי"ז אם יש לפי"ז הרבה יותר משיעור רביעית אפשר דכשר לנטול ממנו ועכ"פ אינו חציצה, הנה לדעתו פשיטא מילתא דלא הוי חציצה ומ"ש הב"י בה' נט"י סי' קנ"ט בשם הגה"א נוטלים וכו' ומכל דבר שתחילת ברייתו מן המים מיהו שמא צריך שיהי' בו לחלוחית קצת. אמנם לדעתי קשה הדבר מאוד בעיני ליטול משלג אפי' ביותר מרביעית לפי דברי הטו"ז שבסי' קנ"ט שאין לשפשף בידו אחת על השני'. וגם מדברי מג"א משמע בהדי' דאפי' ביתר מרביעית אין נוטלים משלג. ובפמ"ג בסי' ק"ח העלה בא"א סקט"ז דרביעית מכונס ג"כ לא מהני וכו' קשה לי קצת מההיא דזבחים כ"ב ע"א כל המשלים למי מקוה לרביעית אינו משלים ופריך למעוטי מאי וכו' ולפמ"ג לימא למעוטי שלג אינו משלים לרביעית אע"ג דמשלים למי מקוה. ולפי דברי החבור לטהרה הנ"ל אפשר ליישב, דבמכונס אפשר באמת משלים, ומאפיסת הפנאי הנני חותם או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פא

שוכט"ס לכבוד ידינ"פ אדו' דרב המאוה"ג חרוץ ובקי כש"ת מו"ה יקותיאל יודא דאלפערט נ"י אבדק"ק ערדאד יע"א:

מכתב פרמ"כ קבלתי והיום לקחתי מעט פנאי להשיב על דברי פרמ"כ בשאלת חכם: בענין הכוסות שמשתמשים בהם הולכי דרכים שהכוסות ההם עשוים פרקים ברצותם הכוסות הם גדולים להחזיק שיעור רביעית ויותר וברצותם נעשים קטנים כי הפרקים עשוים להיות כפולים זעג"ז כדי ליתנם לתוך כליהם. ועיני רמ"כ שפיר חזו ללמוד אם הם כשרים לנט"י ולכל דבר הצריך כלי מהא דאיתא בשו"ע סי' קנ"ט סעיף ה' כלי שהוא מלא נקבים מתחתיו ופיו צר למעלה וכשמניח אדם אצבעו עלי אין המים יוצאים וכשמסירו המים יוצאים מותר ליטול ממנו כיון שעשוי לקבלה בענין זה וזה עיקר תשמישו נקרא כלי והטו"ז סק"ז הביא כן מרמב"ם ז"ל בפי"ח מכלים יע"ש, והכוונה דשני דברים צריכים להיות שנעשה על דעת לקבל באופן זה. וגם יכולים לקבל וזהו שסיים הרמב"ם ז"ל טיטרות וכו' שהרי המים מתכנסים בצדדי' והן עשוים לקבלה, אבל אם א' משתים אלה חסר פסול לנט"י, ועב"י ה' מקואות הביא מרמב"ם ז"ל פ"ז מה' מקואות סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל את המקוה כיון שלא נעשה לקבלה ר"ל אעפ"י שהוא מקבל ובאמת הב"י הביא שם מפי' המשניות להרמב"ם ז"ל פי' חדש שאדרבא דינה שהוא רחב באמצע נעשה כדי שיצאו המים מן המקום הצר בחוזק יע"ש משמע לכאורה שצריך להיות לו כוונה הפוכה ואז אינו פוסל אעפ"י שהוא מקבל וצ"ע בזה:

ואגב אעורר עוד במה שכ' בחס"ת חיו"ד תשו' ר"י דבטיטרוס הנ"ל שהביא הרמב"ם ז"ל דווקא שלא נשתמש בחלק העליון להוציא גם דרך שם מים דאל"ה בטיל באותה שעה מתורת כלי וכו' ונפ"מ לענין הברזא יע"ש בד"ה אך כ"ז והוא דבר חידוש שבאמת ל' הרמב"ם ז"ל שם בטיטרוס ובמחבר ז"ל לא משמע זה וצ"ע. עכ"פ ראייתו דפרמ"כ חזקה ודינו דין אמת לפי ענ"ד אמנם מה שרצה רמ"כ להביא עוד ראי' שהכוסות ההם כשרים לנטילה כיון שהחלק התחתון מקבל איזה מים אפי' בשעה שהוא מפורק אם גם שאינו מחזיק רביעית בחלק הזה ורוצה ללמוד כן ממאי דתנן בפ"ב דכלים מ"ד משפך וכו' ושל רוכלין טמא רעק"א מפני שהוא מטהו על צדו ופי' הרע"ב ז"ל אפי' אינו של מדה לעולם מטמא מפני שמטהו על צדו לקבל בו מעט כדי שיריח בו הלוקח. ונמצא עשוי לקבלה. במחכ"ת אין דמיונו עולה יפה בזה דלענין נט"י כלי שאינו מחזיק רביעית פסול לנטילה כמבואר בשו"ע סי' קנ"ט וס"ג וטו"ז ס"ק ג' והתם במשפך של רוכלין שאני דלמילתי' עבידא ועמג"א ס"ק ד' לענין הדדים שיוצאים מהכיור והם כשרים לנט"י כיון

שמקבלים ולכאורה אינו מבואר שהדדים ההם היו מחזיקים רביעית אמנם התם שאני כיון שהכיור שהם נכנסים לתוכו עכ"פ הי' מחזיקם הרבה מים והם רק חלק מחלקי הכלי והמים מחוברים יחדיו שם דיו כשהם עכ"פ מקבלים ומחזיקים קצת מים כנלענ"ד פשוט וברור בסד"ש:

ומשה"ק פרמ"כ י"נ המאוה"ג סתירת המשניות לכאורה דבמשנה ד' פ"ב מכלים הנ"ל במשפך של רוכלין טמא לרע"ק טמא מטעם הנ"ל שהרוכל מטה על צדו לקבל וכו' ובפרק ג' מ"ח משפך של עץ שפקקו בזפת וכו' רע"ק מטהר בשל חרס ופי' הרע"ב ז"ל מפני שהוא דבר שאינו מתקיים, וק' הא במשפך של רוכלין הוי ג"כ קבלה שאינה מתקיימת. ובמכ"ת דמר נ"י לק"מ מטעם המבואר למעלה שעכ"פ נעשה מתחילה לקבל על דרך כך. ועל דרך כך הוא דבר המתקיים כן לעולם והוא פשוט. ועכ"פ בהכלי הנ"ל צריך להיות זהיר שלא יהי' מטפטף באופן שיוכל להפסל שיצטרף לנקב כשיעור מוציא משקה. ואגב אעורר דבשבוע זו בלמדי לעצמי מס' נדרים ע"ב אישה יקימנו וכו' דגזירות הכתוב הוא וכו' אבל בכה"ת שלוחו של אדם כמותו לפום ריהטא תמהתי שלא הביא מזה בגמ' קידושין לילף מזה שלוחו של אדם כמותו מדצריך קרא הכא אשה יקימנו עדשה"ק תוס' ובמהרש"א שם גבי פרו של אהרן וק"ל ומחמת הכנסת ש"ק הנני חותם בברכת עולם תבא לראש אהו' ידי"נ המאוה"ג נ"י וברכת שבתא טבא ידידו או"נ:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פב

שיל"ת סאטמאר אור ליום ב' כ"ג למב"י עדר"ת לפ"ק:

בימי הספירה, יציל הית"ב את כל עמו ישראל מכל רוע גזירה, ויגן עליהם בהגנה ושמירה ויברכם בר"ח בכלל בברכה יתירה. ובתוכם יהא כלול בחדירא, כבוד אהובי התלמיד החשוב גברא יקירא, ה"ה הרב החרוץ מופלג בתורה ויראה כש"ת מו"ה חיים צבי כ"ץ ראזענבערג נ"י בצעהלים יצ"ו: אחדשה"ט וש"ת דמעכ"ה נ"י, מכתבך הגיעני בעתו. רק מחמת הטרדות הנחתיו לפי שעה עד שביום העבר לקחתי מעט פנאי לעיין בזה ונהניתי ת"ל מדבריך הנאמרים בהשכל ובדעת. הית"ב יהי' בעזרך ללמוד תורה בקביעות מתוך הרחבה למען שמו ותורתו יתב':

והנה שאלתני אודות מה שאמרתי שמרכא בעחת"ס ח"ז ז"ל הי' מניח את בני ביתו לאכול מפת הבאה בכסנין אפי' יותר משיעור ד' ביצים ולא בירכו ברהמ"ז ואמרתי דהוי ס"ל כשי' המקילין בזה. וכתבת דלא מצאת מי הם הסוברים כך. והנה כך כתוב בס' חבר בן חיים במנהגי חת"ס ז"ל. ולא הקפיד מעולם על שיעור ד' ביצים. כ"א כדעת הגרא"וו

ז"ל כי הכל תלוי בקביעת סעודה' עכ"ל, ובל"נ אעתיק את לשונו לקמן. ולפענ"ד דבריו צ"ע וצריך אני להאריך קצת מקודם, ובכ"ז אקדים להעתיק מש"כ בברכי יוסף בשיורי ברכה בשו"ע או"ח סי' קס"ח ס"ו שיעור שאחרים וכו' יש מהאחרונים דסברי דאין לשער בזה כשיעור אכילת פרס וכו' ומדברי רבינו ישעי' הראשון בפסקיו לכתובות וכו' מוכח דסעודת פרס הוא סעודה שאין למטה ממנה וכו' וז"ל אי קשיא כו' והרי העומר הי' מאכל כל איש ואיש ליום:

שנמצא העומר לשתי סעודות והעומר הוא מ"ג ביצים וחמש ביצה קרוב לב' קבים דהם מ"ח ביצים מצאתי שאלה זו וכו' לפני רב שלום גאון ז"ל והשיב כל מידות חכמים כן הוא כל דבר וכו' שיעור למעלה ושיעור למטה וכו' ומזה מוכח דדעת ר"ש וכו' דסעודה כדי קיום כשמה שאין למטה הימנה הוא ג' ביצים, וב' סעודות יתירות לשבוע הם מ"ח ביצים וזה לכאורה סמך דשיעור שאחרים קובעים הוא יותר מג' ביצים דלא בעניים וסעודתן הדלה וכו' ע"כ הנך רואה בעיניך עכ"פ שיש דעות המקילים. והנה עיניך שפיר חזו מה שיש לדקדק בסוגית הגמ' והפוסקים דמתחילה אמר שהכל תלוי כל שאחרים קובעים עליו ואח"כ אמרינן בגמ' והוא שקבע סעודתו עלי' וכן בשו"ע בסעיף ו' תולה במה שאחרים קובעים עליו ואח"כ בסעיף ח' תולה הדבר אם הוא קובע סעודתו עליו וגם בעיני יפלא בלמדי הסוגי' וכך הוא הצעת הסוגי' בקוצר ר"ה אכל וכו' א"ל ר"נ וכו' אלא כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך וברי"ף מסיים וכל שאין אחרים קובעים וכו' אין צריך לברך ומפ' ר"י ז"ל אעפ"י שהוא קובע עליו סעודה מ"מ כיון שאחרים אין קובעים וכו' אין צריך לברך רב יהודא וכו' א"ל אין הלכה כר' מונא אתמר אמרי לי' והא מר אמר משמי' דשמואל מברכים עלי' המוציא ש"ה דקבע סעודתי' עליה בתחלה עלה בדעתי לומר דר"נ ור"י פליגי בזה דר"נ אמר דהכל תלוי בשיעור שאחרים קובעים עליו סעודה כו' ולא בקביעות האוכל תלי' מילתא, ורב יהודא סבר אדרבה רק בקביעות האוכל גופי' תלי' מילתא, וחילא דילי מדברי הרי"ף ז"ל דמתחלה הביא דברי ר"נ כל שאחרים קובעים כו' ולמסקנא היכי דאכיל לה בתורת כסנין בתחלה מברך במ"מ וכו' והיכי דאכיל לה בתורת קביעותי' מברך עליו המוציא דאר"י א"ש לחמניות כו'. ומברכים עליהם המוציא והנה בגמרא לא מפלפל כלל בדברי ר"כ ומאי קאמר ולמסקנא וכו' אע"כ דר"י פליג וקיי"ל כר"י ובהכי מתיישב ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל ע"נ שכתב וז"ל פ"ג מה' ברכות הלכה ט' ואם קבע מזוני עליה מברך המוציא וכן עיסה וכו' הנקראת פת הבאה בכסנין וכו' ואם קבע סעודתו וכו' המוציא ע"כ וס"ל לרמב"ם ז"ל כשיטת הרי"ף ז"ל הנ"ל דלמסקנא רק בקביעותא של האוכל תלוי מילתא כנלע"ד. אמנם באמת קשה טובא

על הגמרא למה לא משני שהי' שיעור הפת הב"כ שהי' אחרים קובעים סעודתם עליו. ונ' בסד"ש דהנה בחי' מהרש"א ז"ל הקשה למה משני לעיל כדאמר דתניא דקאמר ר' מונא פת כו' מברכין עלי' המוציא הול"ל התם דקבע סעודתי' עלי'. ותי' בדוחק דלא הוי ניחא לי' למימר כן וצריך טעם למה, והי' נלע"ד דבאמת גם הכא קשה לאוקמא בכגון שקבע וכו' דהא אמורא צריך לפ' (כמדומה כן הק' באמת באיזה מפ') רק הכא דקאמר לחמניות מערבין בהם ומברכין עליהם המוציא שפיר י"ל סיפא דומי' דרישא דלענין עירוב צריך שיעור ב' סעודות וכיון דאמר מערבין בהם ע"כ שיעור ב' סעודות קאמר ובשיעור כזה שפיר מברכין עליה המוציא. ומתורץ קו' מהרש"א ז"ל, ומתו' ממילא ג"כ קושייתי למה לא משני שהי' שיעור שאחרים קובעים סעודתם עליו, דאם הי' משני כך הדרא קושית המהרש"א ז"ל לדוכתי' דבזה ליכא למימר דשאני הכא בדשמואל דדומיא דמערבין קאמר ז"א דהלא לשי' רבינו ישעי' ורב שר שלום ז"ל שיעור שאחרים קובעים עלי' הוי הרבה יותר משיעור פת לעירוב, וע"כ דכוו' התרצן לאוקמי' בגוונא דקובע א"ע וכו' וא"כ קשה מ"ט לא מתרץ לעיל בר' מונא, משא"כ השתא דקאמר בקובע הוא סעודתי' עלי'. בזה יש שפיר סמך בדברי שמואל גופי' כנ"ל ושפיר ס"ל לרי"ף ורמב"ם ז"ל דלמסקנא, בקביעותא של האוכל תלי' מילתא ודו"ק:

באופן שעולה מסוגי' הגמרא ושי' הרי"ף ורמב"ם ז"ל דדוקא אם הוא קובע א"ע לכך צריך להמוציא וברהמ"ז. אבל אם הוא אינו קובע א"ע לסעודה רק תלי' בשיעור שאחרים קובעים סעודתם עליו בזה לא איכפת בשאוכל כשיעור ד' בצים וכו' לברך המוציא ב"ה שזכיתי להפך בזכות רבים לעשות סמך מהגמ' וראשונים לדברי המקילים, עכ"פ דברי הגרא"ו ז"ל בסעיף ו' צע"ג לכאורה שכ' על הא דאיתא בשו"ע ואם אכל שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו כ' בצדו וכן הוא ברי"ף ר"ה אכיל מפת וכו' אלא מר"נ כל שאחרים קובעים וכו' וכל שאין אחרים קובעים עליו מחמת הסעודה א"צ לברך עכ"ל. וזה תימא גדולה דהא הרי"ף ז"ל גופי' כתב בהדיא ולמסקנא היכי דאכיל לי' בתורת כסנין וכו' והיכי דאכיל לי' בתורת קביעות צריך לברך: ועוד דברינו הנ"ל לא מתקיימים עדיין לפי שיטת המחבר דקאמר בהדיא דרק תלוי בשיעור שאחרים רגילים לקבוע הסעודה עליו, מלבד מש"כ כבר לעיל שדברי המחבר סותרים א"ע מסעיף ו' לס"ח, וכמש"כ גם מע"כ נ"י. אשר ע"כ הי' נלע"ד לומר בהקדם מה שקשה לי בגמ' בהא דאמרי' לר"י והא מר הוא דאמר משמי' דשמואל לחמניות מערבין בהם ומברכין המוציא דילמא לחמניות ופת הבא בכסנין לא דמיין להדדי דז"ל הכ"מ בפ"ג ה"ט הנ"ל, דלאו במידי דמקרו לחם תלי' מילתא אלא לא קבעו חכמים לברך המוציא וג' ברכות אפי' בכזית אלא בלחם שדרך

בנ"א לקבוע עליו דהיינו עיסה שנילושה במים לבד בלי שום תערובות, אבל כל שיש בו שום תערובות ממי פירות וכו' כיון שאין דרך בנ"א לקבוע סעודתם עליו לא חייבוה לברך המוציא אא"כ אכל שיעור שדרך בנ"א לקבוע וכו'. וכ"כ בב"י, העולה מדבריו שלחם שרגילים לקבוע סעודה עליו אי"צ שיעור שדרך בנ"א לקבוע, ורק לחם כזה שאין רגילים לקבוע סעודה עליו, לחם כזה צריך שיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו וא"כ לפי"ז דלמא לחמניות שאני. וכ' די"ל דבאמת היי' כוו' התרצן בלחמניות שהם באמת רק מקמח ומים רק שהם רכין, בזה ל"צ שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה שבזה סגי אם: הוא קובע עליו סעודה. וזה כוו' אמרו התם ר"ל בלחמניות י"ל דקבע סעודתו עליו, משא"כ בפת הבא בכסנין שאינם לחם יען כי הם ממולאים בפירות או בשר או מעורב מים עם שמן בזה לא סגי בשהוא קובע א"ע עליו בזה צריך דוקא שיעור שאחרים קובעים וכו'. ובזה מתו' ג"כ קו' מהרש"א ז"ל שבפת הב"ב באמת לא סגי בשהוא קובע עליו, וא"ת דעדיין ק' למה לא מתרץ לעיל דמיירי שהי' כשיעור שאחרים קובעים עליו זה י"ל דפ"ק דהא גם הכא לא מתרץ כן משום דעל זה י"ל דלא ניחא לי' שהי' צריך לפרש דבריו כמה הביאו לפניהם דהא הזכיר הפת הב"ב והלחמניות, משא"כ אופן אכילתו לא מוזכר כלל בדבריהם, י"ל שפיר שאכלו לקבוע עליו וזה שייך רק בלחמניות, משא"כ בפת הב"ב לא מהני זה וצריך דוקא שיעור שרגילים, כן נ"ל לפ' בדעת הטור והמחבר שבסעיף ו' בפת הבב"כ תלי' בשיעור כו'. ובס"ח תלי' בקביעות זו של האוכל גופי': העולה מזה שפת הנילוש בחמאה וחלב או ממולא בפירות שזה הוא פת הב"ב בזה צריך לטור ולהמחבר דוקא שיעור שאחרים קובעים עליו סעודה. ולפי דברי המג"א סקי"ג משמע דהוי שיעור כג' או ד' בצים, וכן כ' הרבה מאחרונים. וגם בברכ"י הנ"ל הביא לבסוף דברי הרמ"פ ז"ל שבספרי אלפסי זוטא דבשיעור פרס צריך לברך המוציא וג' ברכות, ע"כ שלפי הנ"ל מטוש"ע אפי' הוא לא קבע סעודתו עליו רק אכל השיעור שרגילים לקבוע עליו מברך המוציא וג' ברכות. אמנם מי שמקיל לעצמו וסומך על דעת ר"י ורש"ש ז"ל והגרא"וו ז"ל ומרן ח"ס ז"ל זי"ע בשלא קבע א"ע בוודאי יש לו על מי לסמוך, ולדבריהם אפי' בשהוא קבע לעצמו ורק שלא הי' כשיעור שאחרים רגילים דהיינו סעודה גדולה, ע"ש יחמיר לעצמו. והי"ת ישים חלקינו עם עבדיו ואוהביו האמתיים לע"ו. ידידו או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פג

באו"ח סי' ס"א במג"א סק"א בשם עשרה מאמרות דאין הש"ץ אומר בלחש אמת דאם אומר בלחש אמת וחוזר ואומר אמת הוי רמ"ט תיבות, והמכוון צ"ל רמ"ח תיבות יע"ש, ולי ההדיוט ל"ע ממאי דאי' בסי' רס"ג ס"א שיכולים להוסיף על דבר המכוון וע"כ יכול להוסיף על ב' נרות המכוונים כנגד זכור ושמור, ואין לחלק בין התם דהוי מעשה הדולק' של כל נר ונר בפ"ע, משא"כ באמירה בפה, דהא הרמ"א ז"ל הוציא כן מהרא"ש ומרדכי מס' ר"ה ר"פ יו"ט והתם מיירי באמירה לענין להוסיף על פסוקי מלכיות כו' ע"ש שהביא ראי' לזה ממגילה דבשבת קורין ז' ואמרו בגמ' כנגד מה תיקנום ובכ"ז אמרו במשנה אבל מוסיפין עליהם, וא"כ הכא נמי אעפ"י שיש מכוון לומר רמ"ח תיבות בכ"ז אינו גורע אם מוסיף לומר גם בלחש אמת כיון שיש בו טעם נכון שלא להפסיק בין א' לאמת כמ"ש המג"א אח"כ וצ"ע. ואולי יש לחלק בין אמירה והקריאה דהתם שעושין בו תרי. גברי לאמירה דבהכא דבחד גברא ודוחק. ובס' זכרון יודא הביא משם כ"ק מהר"מ א"ש זלהה"ה שבקראו בכ"י פסוקי החק לישראל לפעמים יען שכא רצה לעמוד בדבר רע הוסיף עוד פסוק אעפ"י שמסדר הפסוקים בסדר החק לישראל יש לו מכוון מיוחד מ"מ לא הקפיד בזה והביא ראי' מרמ"א הנ"ל, ולפי מה שכתבנו עתה דאפשר לחלק בין תרי גברי אין ראי' ממשנה דמגילה לדינו של מהר"מ א"ש ז"ל הנ"ל. אמנם ע"כ הטיב אשר הביא הראי' מהתם דהא הרא"ש ז"ל גופי' פסק שם לענין פסוקי מלכיות ג"כ דיכול להוסיף, וע"ז הביאו שם מראבי' ראי' מגמ' מגילה הנ"ל מוכח מזה דאין לחלק בין חד גברא לתרי:

והאמת שצריך לי עיון על הרמ"א ז"ל דהמעיין בדברי הראב"י ז"ל הנ"ל יראה שכ' שם דהכי תיקנו חז"ל שאם רצו להוסיף מוסיף ואין הפסק בברכה בזה עיי"ש, וגם במנין הקרואים כיון שאמרו בפירוש במשנה אבל מוסיפין ע"כ שפיר אין התוס' מגרע להמכוון משא"כ היכי דלא תיקנו מעיקרא הכי מנלן שהתוס' אינו מגרע להמכוון, ובזה יבואו ע"כ דברי העשרה מאמרות שבמג"א הנ"ל. אבל על הרמ"א ז"ל צע"ק. ומ"מ מנהג העולם להוסיף נרות ואדרבה כל המרבה ה"ז משובח ומוסיפין לו טובה מן השמים. כדמשמע מדברי הגמ' שבת כ"ג:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פד

יראה בנחמות ציון וירושלים, מי שמושל ברוחו בעים, כבוד אהובי הרב דגדול החרון ירו"ש הדומ"צ דק"ק איללאנדא יע"א:

תוכן מכתבו לשאול בענין שרוצים לחדש הדר זיו הביהכנ"ס הק' ורוצים ליקח מצדדי הבימה למען שיעלו בידם לעשות עוד שורה א' ממקומות שבין ההיכל ובין הבימה. והנה צריכין לחקור מה הוא עיקר הבימה אי העיקר הוא המקום שמניחין עליו הס"ת בעת שקוראין מתוכו. או עיקר הבימה הוא המקום אשר עלי' עומד הקורא המשמיע לעם דברי התורה הזאת. וזה לכאורה תליא בטעם הבימה באמצע, הרמב"ם ז"ל פי"א מה"ת כתב ומעמידין בימה באמצע ביה"כ לעמוד עליו הקורא בתורה כדי שישמעו כולם. אמנם הב"י הביא בסי' ק"נ מר"י ז"ל שנראה מפירושו שתיבה פירושו האמתי על מקום עמידת הס"ת הנקרא מקום הקודש כי שם מניחים הס"ת וכו' והביא שהרמב"ם ז"ל כ' ומעמידים בימה באמצע וכו' וכשמעמידים התיבה שיש בה הס"ת מעמידים אותה באמצע ע"כ. ולענ"ד תליא זה בטעם מעמידין באמצע דוקא אם הטעם כדי שישמעו כולם לפי"ז עיקר חשבון האמצע יחשב לפי מקום עמידת הקורא והמשמיע, וא"כ אם גם חלק הבימה:

דהיינו אחלק המזרח" שעליו מניחין הס"ת אינו מונח באמצע אין קפידא בזה כיון שחלק המקום מבימה שעליה עומד הקורא והמשמיע סגי בזה. אבל לפי' הב' שהעיקר הוא בשביל קדושת החלק שעלי' הס"ת מונח והוא עיקר קדושת הבימה וזה עיקר שצריך להיות באמצע עפ"י מה ששמעתי וראיתי זה כמה בס' שהחת"ס ז"ל הקפיד ע"ז ואמר שצריך להיות דומיא דחנייתם במדבר הארון הקודש באמצע ומשה ואהרן ובניו סובבים אותו מד' רוחות ושבטי י' מסבבים אותו מסביב מד' רוחות ומקום שמניחים בו הס"ת על השולחן נקרא "תיבה" כמ"ש בב"י הנ"ל וזה היא עיקר מקום הקודש ולפי"ז אם זה החלק מכוון באמצע אף אם חלק הבימה שעלי' עומד הקורא אינו מכוון באמצע סגי כיון שמקום הקודש זכה לעמוד באמצע:

והנה הרמב"ם ז"ל זה לשונו פי"א ה"ג מה' תפלה ומעמידים בימה באמצע הבית וכו' כדי שישמעו כולם, וכשמעמידים התיבה שיש בה הס"ת מעמידים אותה באמצע וכו' ע"כ. וכבר כ' הב"י שמקום הק' הזה יש לו ד' שמות יע"ש. עכ"פ הם לכאו' ב' דברים שסותרים זה את זה שאם התיבה שיש בה ס"ת באמצע ממש. א"כ איך אפשר שמקום המשמיע יהי' באמצע אע"כ צ"ל דכל המקום שצריך לתרי מילי הנ"ל, דהיינו המקום לצורך התיבה שבה הס"ת והמקום שעלי' עומד המשמיע לעם, כל שטח המקום הזה צריך להיות יחדיו באמצע הביהכ"נ מקום התיבה משום טעם ב' הנ"ל דומיא שהי' בחניית מסעות הדגלים במדבר שנקרא מחולת המחניים. ובפרט למש"כ בחת"ס חאו"ח סי' כ"ח שהבימה דוגמת מזבח מקטר קטורת שהי' באמצע. ומהאמור שם צריך להיות

מכוון באמצע גם לענין השטח שבין צפון לדרום כמו שהי' שם מכוון ממש באמצע כנגד הארון שמבפנים וגם מצד הטעם כדי להשמיע מובן שגם בזה ענין המשך שבין צפון לדרום כמו בין מזרח למערב. וממילא אין שום היתר להעתיק מעתה הבימה למטה מאשר הי' ומכש"כ כשבאים לחדש כן בביהכנ"ס שהי' מקודם באמצע בודאי אסור כיון שאבותיהם שבנו הביהכנ"ס בנו אותה באמצע ש"מ דכך הי' ניחא להם וכו' יע"ש בלשונו הק'. ועוד מטעם אחר כ' שם בח"ס דאין לשנות מצד דז"ל ע"פ והקמות כמשפטו וכו' קרש שזכה להנתן בצפון לא ישתנה ליתנו בדרום וכו' יע"ש. עוד מלבד זה נראה פשוט דאין לשנות כיון שעכ"פ מקום שנותנים שם התיבה לקרות בו מהס"ת שמונח עליו קדוש הוא יותר משאר ביהכנ"ס א"כ כשממעטים עתה מחלל הבימה מורידין המקום שלקחו מהבימה לצורך העמדת הספסלים מקדושתו שהי"ל בראשונה. ועוד ממילא גם חשש גזל כיון שהמקומות שהי' מקודם סמוך להבימה אם יעמידו עתה עוד ספסל אחד בינם ובין הבימה חדשה יתרחקו יותר מקדושת הבימה, ומשמיעת המשמיע לעם מאשר הי' מקודם. אמנם לכאו' אי משם הא לא אריא דהא בזה יכולים לתקן שהם גם עתה יהיו כן בישיבתם סמוך לבימה. אולם לנגד זה אדרבא יתרחקו יותר מהארון הק' וממ"נ יהי' להם עולה: מכל אלין טעמי קיימי' בדברי ח"ס ז"ל שחדש אסור מן התורה, והמקום ב"ה ירחיב להם בטוב עדי נזכה לראות במקדש העתיד שנקרא רחובות. עיין רמב"ן פ' תולדות, המצפה להתפלל בתוך המחכים לרחמי הי"ת וישועתו כה"י תמיד אונן, אוה"נ:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פה

ברכת השנים לכבוד הרב הגאון המפו' חוב"ק קש"ת מו"ה נטע נ"י הראב"ד דק"ק אשפצין יע"א:

מכתבו דמר קבלתי לנכון, הנה לענין רחיצת ידים שבין דגים לבשר מש"כ בזה המג"א בסימן קע"ג סק"א דבזמה"ז אפשר להקל משום דנשתנו הטבעים והביא ראיות לזה ע"ש, לענ"ד איני מבין הדמיון להתם דהתם הם דברים שתלוים בטבע הבע"ח י"ל שנשתנו הטבעיים או טבעי הארצות אינם דומים זל"ז, משא"כ בדבר זה דלא מוזכר כלל שתלוי בהטבע או ברוח. ורק אמרו בפסחים שקשה לדבר אחר, ומנ"ל להקל וצ"ע, האמנם בד"מ סי' קט"ז כ' דברי הרא"ש ז"ל שממנו מקור דין זה מתה"ד לא ראיתי אפי' פרושים וצנועים נוהגין כן אלא עושין קנוח הפה וכו' ומ"מ הב"ח בסי' הנ"ל כ' והכי נהוג עלמא כהרא"ש ז"ל, אמנם לענ"ד אולי י"ל דדוקא בין בשר תחלה לדגים שאחריו הצריך הרא"ש ז"ל רחיצת ידים אבל לא להיפך, וכל מקום שהובא דין זה הן בטור והן בשו"ע הביא רק

בלשון בין בשר לדגים, דמשמע בשר תחלה ע"ד שדקדק הר"ת ז"ל בתוס' חולין ק"ה ע"ב ד"ה לא שנו והרא"ש ז"ל שם בסוגי' נראה דקאי בשיטת ר"ת ז"ל, אבל בין דגים לבשר שאחריו אפשר גם הרא"ש ז"ל לא הצריך רחיצה בנתיים ומזה אפשר יש מקום למנהג המקילין בזה, ובכ"ז ראינו לרבותינו ז"ל שהחמירו גם בין דגים לבשר שאחריו. יכתב ויחתם הד"ג נ"י בר"ה הבעל"ט לחיים ארוכים וטובים דשנים ורעננים יפוצו מעיינותיו חוצה, כאו"נ נפש ידידו הדש"ת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פו

מרחמי הי"ת וחסדיו, יעשה רצו כל יראיו ובתוכם כבוד ידי"נ המשובח במעשיו ה"ה הרב המאוה"ג הו"ב כש"ת מו"ה יקותיאל יודא היילפרין נ"י האבדק"ק ערדאד יע"א (כעת האבדק"ק נאנאש יצ"ו.):

אחדשה"ט וש"ת דרמ"כ נ"י קבלתי זה איזה שבועות את מכתבו ומחמת הטרדות לא השבתי מיד בשגם שהוא דבר שאי"צ להלכתא לשעתא, ועתה שנסעתי לכאן על איזה שבועות לקחתי מעט פנאי להשיב מפני כבודו כי רב הוא, עכ"פ על קצת דבריו למש"כ רמ"כ נ"י על קו' המג"א סי' רט"ז סק"ג משה"ק: על שיטת ר"י ז"ל מהא דבכורות דף י' דחלב חידוש הוא דהא דם נעכר ונעשה חלב ואי לאו דהתירה תורה הו' אסור אעפ"י שנהפך לדבר המותר ורצה רמ"כ לומר דיליף לי' מדם בצים דמותר מה"ת כדאי' בכריתות כ"א ע"א לפי שאינו מין בשר ואע"ג דסופו להיות אפרוח וכו' הרי דגילתה תורה דבתר השתא אזלינן וכו'. הנה מלבד מה שרמ"כ הרגיש בעצמו חולשת הראי' בזה דשפיר יש לחלק בין נשתנה מאיסור להיתר לנשתנה מהיתר לאיסור, דוגמא לדבר נ"ט בר נ"ט דבאיסור לא מהני נ"ט בנ"ט, משא"כ בהיתרא כמבואר טעמו במפו'. עוד בו ממש"כ תוס' שם בכריתות ד"ה אוציא כו' דבקרא י"ל טעמא אחרינא יען שאין בהם טומאה חמורה כמ"ש לענין להוציא דם שרצים מה"ט יע"ש ואינו מוכרח מקרא מצד שאינו מין בשר. ועוד נכתוב בזה לקמן בסד"ש דיחוי אחרינא, ומקודם אכתוב מה שנראה לע"ד בסד"ש לתרץ קו' המג"א, וקו' המ"א דמקשה מחלב לכאורה יש לתרץ בפשיטות דמ"ל באמת דילפינן מחלב שהתירה התורה והא דקאמר דבב"ח חידוש הוא י"ל כמ"ש החת"ס ז"ל בתשו' חיו"ד סי' פ"ה דהחידוש הוא באמת לחומרא ושפיר ילפינן מיני' קולא יע"ש, אולם שינויא דחיקא לא משנינא דהא לשאר מפורשים החידוש הוא לקולא ענוב"י מהד"ת ועוד דא"כ לא הי' ר"י ז"ל שתיק לאתויי מיני'. ע"כ נלע"ד דלפי מ"ש בח"ס חלק ו' וגם בפרמ"ג שם סי' רט"ז שהביא מר"ן סוף פ' אין מעמידין דפי' בשם

אחרים הא דקאמר דבש מותר למאי ניחוש לה אי משום איערובי מסרי סרי לה הפי' שהבשר שנותנים בתוכו נעשה מקודם סרוח ופירשא בעלמא ע"כ, ולפי"ז הר"י ז"ל כוונתו מ"ש שהרי אם נפל חתיכה איסור לדבש וכו' ומותר הוי ס"ל שם בע"ז הפי' כמו האחרים שבר"ן הנ"ל עיי"ש כנלע"ד ברור להמעיין שם היטב, ולפי"ז קו' המג"א מחלב מתורץ בפשיטות דבאמת בחלב אמרינן שהדם רק נעכר ונעשה חלב ולא נעשה מעיקרא כפירשא בעלמא להיות מסרי סרי וכזה באמת אסור לולא שהתירה התורה. אמנם לפי"ז נפל כל עיקר היתרא דבתר השתא אזלינן קצת בבירא, דא"כ השתא תליא הכל בב' פשטים שבר"ן הנ"ל. ובאמת בשו"ע יו"ד סי' ק"ג ס"ד וגם בסי' קי"ד ס"ז ובטו"ז ובש"ך שם נקטו לפשיטות הפי' הא' שבר"ן פ' א"מ ולא הפי' של האחרים הנ"ל וצ"ע. וכע"ע אני צריך להפסיק מכתבי ולא באתי רק מפני הכבוד חביבי י"נ נ"י ואולי לכשאקח מועד אכתוב גם על שאר ההערות אי"ה, ות"ח אחד העיר אותי דשפיר יש למילף דאזלינן בתר השתא מחלב אדם דפ' הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהמא"ס ה"ז דאע"ג דבשר אדם דינו בל"ת אבל אסור הוא בעשה ומ"מ דמו וחלבו של אדם מותר מדאו' כמו שמבואר שם במגיד משנה ופ' כן הרמב"ם ז"ל בפ"ג ה"ב ויוצא כן מגמרא כתובות ס' ע"א ולכאו' הי' מקום לומר דמשם ליכא ראי' יען שהאיסור לא הי' בעין מעולם לפנינו וכשיטת המרדכי לענין דשיל"מ, ועיין תמורה פ"א ע"א בפירש"י ז"ל ד"ה ולד כו' ל"א וכו' וע"ש ואכמ"ל, כן הי' נראה לכאורה, אמנם א"כ גם על המג"א הי' קשה על מה דקאמר וא"ת נילף מחלב וכו' מאי אהני לן ילפותא זה לענין אי' שכבר הי' בעין ונתערב אח"כ שנלך גם בזה בתר השתא וצ"ע לכאורה. אולם זה אינו דהא אי בעי' למילף מחלב בהמה טהורה התם דם הי' מעיקרא כבר בעין ונעכר ונעשה חלב כלשון הגמ' דשם, משא"כ בחלב אדם הדם שנעשה ממנו החלב גופי' כבר הי' מותר כמבואר בגמ' ורק הנידון משום שיצא מבשר אדם שהוא אסור בעשה, ובזה שפיר כ לעיל שהאיסור מעולם לא הי' בעין ונכון ובכ"ז אי בעי למילף מחלב בהמה טהורה בס"ד דמג"א ג"כ עדיין הי' לפקפק ולומר דהתם עכ"פ אם שהי' האיסור בעין במעי בהמה מעיקרא הא לפנינו לא הי' ניכר האיסור עכ"פ, ואיך היינו ילפינן מיני' המוס"ק וכדומה שהי' האי' נראה וניכר לפנינו ומכש"כ הנידון שבח"ס חיו"ד סי' קי"ז בשמן הנעשה משקדים הגדילים בענבי חרצנים והם מיי"נ וכו' יע"ש וצ"ע. או"נ החותם בברכה משולשת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פז

שלום וכט"ס לכבוד אהובי התלמיד הנחמד הרב החריף ובקי החסיד כש"ת מו"ה ישראל אברהם אלטר לאנדוי נ"י חתן הה"צ דקערעסטור יצ"ו. (כעת הגאב"דקק עדעלעני יצ"ו):
אחדש"ה וש"ת דפרמ"כ נ"י ראית. מה שהעיר לענין הא דנוהגין העולם שמברכין ז' ברכות בסעודה ג' בב"ח, אם מותר, לשתות מכוס ברכת נשואין והיי' לפי המבואר במג"א סי' רצ"ט סק"ז דמי שאינו רגיל בכל השנה לברך בהמ"ז על הכוס והיי' דס"ל דאין בהמ"ז טעון כוס, אסור לשתות במש"ק מכוס של בהמ"ז, דבשלומא מי שרגיל בכוס בהמ"ז שפיר שייך זה לסעודה, וקיי"ל בוודאי חשיכה אי"צ להפסיק מסעודה, אבל מי שאינו רגיל בכוס של בהמ"ז אין שייך הכוס אל הסעודה ממי' אסור לשתות עד שיבדיל. (ובאמת הלשון אסור שבמג"א ק"ק וכמ"ש כבר במחצהש"ק דיש לומר דאף מי שאינו רגיל בכך עכ"פ מצוה איכא לברך על הכוס רק חובה ליכא.) עיין מג"א ומחצהש"ק הל' נו"ב תקנ"ד סי"ב מצוה רבה ליכא ומצוה זוטא איכא וצ"ע שם בדברי מג"א הא בסי' תט"ו באו"ח ס"א אי' שיש מצוה להקביל פני רבו וגם פני חבירו הבא מן הדרך ובזה אפשר דמיירי המחבר וכל פלפולו של המג"א לפי"ז צ"ע, ולפי"ז צ"ע מה יעשו בברכות נשואין בשתיית הכוס במש"ק, וכבר העיר על זה בהגהת חכמת שלמה כמהרש"ק בסימן רצ"ט לאו"ח. וכמש"כ כבר מע"כ והוא פסק שם דאין לשתות אבל מנהג העולם לשתות מהכוס של ברכת נשואין, ולענ"ד דיש לומר בזה דהנח להם לישראל וכו'. והנה לפי דברי חלקת מחוקק באה"ע סי' ס"ב שהביאו ג"כ מע"כ שכ' דלהרמב"ם אין עיכוב בברכת חתנים כשאין:
להם כוס, וכמו שבאמת לענ"ד מורה לשון הגמ' כתובות ז' ע"ב ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה וכו' וקאמר מאי מברך אר"י וכו' ולא הזכיר שם כלל מברכת בפה"ג על הכוס, ואם כך לכאורה לענ"ד יש ליתן טעם למנהג למה שמברכים על הכוס ע"ד שכ' בב"י בה' מילה בסי' רס"ה שמברכים ג"כ ברכת אשר קידש וכו' על הכוס כו' ולא מצאתיו מבואר לא ברי"ף ולא ברמב"ם רק במרדכי יומא מבואר שהטעם משום דאמרינן בברכות פ"ו שאין אומרים שירה אלא על היין ע"כ, והה"ד הכא. ולפי"ז י"ל לפמ"ש הטור או"ח סי' ק"צ כל דבר שצריך כוס צריך לשתות ממנו מלא לוגמיו, ע"כ לפי"ז כיון דהעלינו שהכוס גבי ברכת חתנים אי"צ לו מעיקר הדין ממילא אי"צ לשתות מלא לוגמיו ובטשו"ע סי' רצ"ט איתא רק דאסור לאכול שום דבר או לשתות וכו' והיי' אכילה או שתי' ממש כשיעור אסור אבל טעימא בעלמא נראה לכאורה דאין קפידא מדחזינן שהטור משנה מלשון הגמ' פסחים כל הטועם וכו' ונקיט האוכל. ועיין בסי' קפ"ו, בטור ובב"י שם

ואף שהוא ספק סכנתא ר"ל דהא אמר כל הטועם כלום קודם שיבדיל מי' באסכרא ר"ל מ"מ הוי ס"ל דהיינו בטועם לאפוקי אכילת קבע וסעודה כמו שפי' הטור בסי' רפ"ו הא דאר"ה אסור לטעום קודם מוסף ע"ש כנל"פ לפי שיטת הרמב"ם והמחבר ז"ל: אמנם גם לפי שיטת הב"ש שהביא מע"כ שכ' שם סי' ס"ב סק"ב ז' ברכות גמרי' דוקא ז' בעי' בב"ח, ומעלתו כתב דכן משמעות לשון רש"י ז"ל כתובות ח' הנ"ל (נראה דכוו' מדכתב הואיל ויש שם כוס) גם לפי שי' זו שפיר יש לומר לפי דברי רשב"א ז"ל שבב"י טיו"ד סי' רס"ה וז"ל ששאלת כמה שיעור טעימה גבי מקדש בעי שיעור מלא לוגמיו הכא גבי שאר ברכות לא בעי מלא לוגמיו ע"כ משמע דאפי' בשאר דברים הצריכים כוס מ"מ לא בעי מלוא לוגמיו, וממילא רק טעימה מקרי ולא נאסר כזה במוצש"ק קודם הבדלה, והרי אין נוהגין לשתות מכוס ב"ח שמברכים תחת החופה שיעור מלא לוגמיו. ע"כ רק מטעם הרשב"א ז"ל הנ"ל, וממילא במש"ק אין קפידא לטעום מכוס של ב"ח ג"כ כנלע"ד בסד"ש, ורק שלא ישתו ממנו שיעור מלא לוגמיו. והנני חותם אוה"נ הדש"ת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פח

בין המצרים. ירחם יוצר הרים, ויראהו בנחמה, בעיר ה' שמה. לכבוד ידידנ"פ גבר בגברים, ה"ה הרב המאה"ג הריף ובקי כש"ת מו"ה משה דוד ווינטערניטין נ"י מורה כהלכה בק"ק סאטמאר יע"א:

מכתב כבודו קבלתי לנכון, ועד"ש פר"מ כ' ידינ"פ אודות מלאכת האומנים בשב"ק והפליא בדבריו לחתור חתירה להתיר הדבר בקבלנות לעשיית האומנים מלאכת "הארטע- זישע ברוננען" גם בשבת ק' דהיינו החפירה בעומק הקרקע ואומרים שאם ינוחו מלעשות בשבת קודש יוכל להיות שעי"ז יתקלקלו כל מעשיהם הקודמים שיסתמו מהם נקבי הנביעה של המעיינות, ופר"מ נ"י כתב בזה כמה היתרא ואני באמת שעיינתי בזה רק בשעה חדא הכני לסמוך בזה לפע"ד על היתר הב' שהתעורר בזה פר"מ לסמוך בזה על דברי הבאה"ט שבסי' רמ"ד דבא"א בלא"ה בשום אופן סמכינן על סברת דברבים ליכא חשדא. (ומ"ש פר"מ נ"י דבתו"ש חולק על הבאה"ט במח"כ לא נמצא כזה בתו"ש) וגם מרן בעל חת"ס ז"ל בתשו' לאו"ח סי' ס"א כ' כן מסברא דנפשי' והנה לכאורה סבור הייתי אני העני להביא ראי' לסברי זו ממ"ש בתשו' למהר"מ שיק ז"ל חאו"ח סי' קי"ג שמרן ח"ז בעחת"ס פקפק על עיקר ההיתר דברבים ליכא חשדא מההוא דסוכה דף נ"ג וכוונתו למש"ש ע"ב אהא דתני בשעת וכו' אני לי' וכו' איני והאמר ר"ז כל האומר שמע

שמע משתקין אותו כאילו אמר מודים מודים. ומאי פריך הא התם ברבים הוי וליכא חשדא. ולענ"ד ניחא לפי הנ"ל דהתם אפשר להו לומר בלשון אחר ובזה לא סמכינן דברבים ליכא חשדא. ובזה י"ל ג"כ הב' ראיות שכ' התו"ש בסי' הנ"ל לדינו שחידש דדוקא בע"ז שייך סבר' דברבים לא חיישינן:

משא"כ במק"א דשאני הני דמייתי אפשר בלא"ה כגון האי לשלוח מנות ביו"ט:

או הדין לישא אשה זו דוקא יע"ש. ואדרבא לכאורה מהאי דסוכה הנ"ל איכא למיפרך על התו"ש דהא החשש של ב' רשויות חמורים ג"כ כמו אי' דע"ז ובכ"ז רוצה הגמרא לומר דאיכא חשדא. אע"כ כמ"ש דשאני כי הוי דר"ג דהוצרך בע"כ לצורך ההם כדי להורות לאחרים וא"א בלא"ה ע"כ שייך דברבים ליכא חשדא. משא"כ היכי דאפשר בלא"ה, ולפי דברינו עכ"פ מוכח דלא ס"ל כתו"ש כסברת הבאה"ט הנ"ל, דאל"כ לא הי' כותב מ"ש וכמבואר. ובדברינו הנ"ל ניחא גם ההוא דתודוס איש רומי שהעיר עליו בעל חת"ס סי' מ"ג דכיון דאפשר בלא"ה אין סומכין על הא דברבים ליכא חשדא, וב"ה שזכיתי להביא כמה ראיות לסבר' הבאה"ט הנ"ל. אמנם לכאורה עדיין לא העלינו רק אי הוי החשש משום חשדא ומ"ע שפיר אתי למימר כנ"ל. אמנם עדיין מנ"ל היכי דאיכא חשש אי' ח"ה ח"ו מנ"ל למיסמך בזה ג"כ אסברה הנ"ל והאמת שבחת"ס כ"כ מסברא דנפשי' כסברת הבאה"ט והוסיף לומר דממילא ליכא חשש ח"ה ג"כ דהא גם הנכרים כשרוצים לדבר שא"א בלא"ה היו עושים גם הם ביום אידם. ובאמת בנ"ד מלבד שהכל יודעים שבענין כזה בע"כ צריכים שלא להפסיק, עוד בה דהא רואים שבבנינים אחרים שובתים בשבת ממלאכתם בדבר של הרבים ומלאכת הענינים נראה יותר ורואים הכל ששובתים לגמרי ממלאכה בש"ק והב' עד מוכיח שמעשה מלאכת האומנים בבאר הנ"ל ע"כ רק מצד ההכרח שא"א בלא"ה בשום אופן וזה סברא נכונה מצד עצמותה, וי"ל ג"כ הלא קיי"ל בשאר עבירות חוץ מע"ז וכו' קיי"ל דאע"ג דאיכא בי' לעבור אותם ברבים משום: ח"ה מ"מ משום מצו' וחי בהם יעבור ואל יהרג אע"ג שנעשית ברבים באופן שאין כוו' הנכרי רק להנאת עצמו, וכו' וכמו שפי' הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' יסה"ת ובשו"ע יו"ד סי' קנ"ז ואם בחיי שעה אין חוששין בזה על חשש ח"ה, מכש"כ משום חיי עולם כדי לזכות עי"ז לעשות מצוה דרבים מיד ולדורות ומצוה כזה שכל עיקר טהרתם ובנינם של בניהם תלוי בזה וא"א בלא"ה, בודאי יש לסמוך על החת"ס ובאה"ט שסומכים דברבים ליכא חשדא וגם אין חשש ח"ה בזה, ומה טוב לעשות ג"כ כמ"ש פר"מ לפרסם כן בערכאות שקבלו הנכרים בקבלנות, ואיני פנוי בשום אופן לעיין כעת יותר, ובלא"ה חושב אני שאם יתחילו בתחלת השבוע לא יצטרכו לעשות עוד במלאכה הנ"ל בשבת קודש, והבא

לטהר מסייעין לו מן השמים, ע"כ אני מסכים עם פר"מ ידינ"פ הרב הגדול נ"י בהיתר הנ"ל ליתן מלאכה הנ"ל בקבלנות, ואם ירצו עוד לצרף אמירה דאמירה לנכרי בודאי עדיף טפי ואי"ל, ואעורר לפר"מ נ"י שמהטוב לעשות ב' חפירות עכ"פ כמובן וכמה טעמי איכא בזה מצד תכלית הכשרות ומצד מדת ד"א לאנשים בלחוד ולנשים בלחוד, ובל"ס נתן כפר"מ נ"י עינו בכל חלקי הצורך כגון במדת הרעהרען ברחבם וכדומה, מחלקו יהי' חלקי שזכה שזכות רבים כזה נתגלגל ע"י. והנני או"נ ידידו הדש"ת המצפה לראות במהרה מים חיים יצאו מבית א' ונשתחוה לפני ה' בהר הקודש בירושלים ב"ב בקיבוץ נדחים בכללם אמן. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן פט

בעזהי"ת יום ב' דסליחות תרס"ח לפ"ק:

המברך השנים יתברך שמו בעליונים ובתחתונים, יברך בכתיבה וחתימה טובה בין הצדיקים הנאמנים לאורך ימים ושנים טובים, דשנים ורעננים, לכ"ק מר ידינ"פ וידינ"פ כל חי ה"ה הרב הגאון הגדול המפורסם חסידא ופרישא ע"ה פ"ה כקש"ת מו"ה... פלוני אבדק"ק... פלוני יע"א:

אהדשה"ט ושת"ה דמעכ"ק הדר"ג כ"י הכני בזה בבקשתי, יען שפה בעירינו יסדו להם ב' אנשים מכובדים ויראי ה' מרבים מסחר בקמח ואמרו לי שבהסכמת הדר"ג כ"י הי' להתיר להם, עשו המסחר באופן זה, שהם נותנים החטים אל הדאמפמיהלע והבעלים של הרחיים הללו הוא בר ישראל שאינו שומר שבתות ויו"ט, ועשו "פערטראג" עמו שאותו חלק מהרחיים שבו טוחנין "פיינעס מעהל" יהי' להם לבדם ולא יטחון שם שום אדם זולתם, והבעל הרחיים שהוא מחלל שבת בפרהסיא טוחן בחלק הרחיים הלזה גם בש"ק והוא טוחן שם זה כמה שנים בשבתות ויו"ט גם עתה אחרי שכבר עשו עמו פערטראג יודעים ורואים שטוחן בעדם גם בשבת. ואני עוררתים על זה והשיבו שכבר יש בידם היתר מכבוד הדג"ק (או מבנו הג' נ"י.) ועוד מת"ח א' אשר דברו עונו, ואני כשמעי זאת הי' הדבר כפלא בעיני עכ"ז החרשתי, וחלילה לי להרהר אחרי הוראת כ"ק הד"ג נ"י, הגם שהתפלאתי שיורה באתרי' דאחריני מבלי שישאל מקודם אולי יצא כבר פסד"ת מרב דאתרא ההוא, בכ"ז מטבעי להכיר קצת תכלית הדברים ולקיים בצדק תשפוט כו' ומכש"כ אחרי הדג"ק נ"י, אמנם שהדבר מגיע לכבוד ש"ק ושמירתו, והדבר לדעתי ח"ו גורם פרצה גדולה במקומינו. וגם לפ"ד לפי המבואר בס"פ יש בזה איסורי דאורייתא ג"כ, ע"כ נזדרזתי ואשאל את פי קדשו אם האמת כך שמאתו יצאו הדברים הנ"ל. והאמת

שאיננו פנוי בימים האלה להאריך בענין וגם אני יודע טרדות מעכ"ק הד"ג נ"י, ע"כ אבוא רק בדברים קצרים כפי צורך הענין, והוא דלענ"ד לא די שאסור לעשות המסחר הנ"ל באופן הנ"ל, אלא גם בדיעבד אסורים לעשות מסחר בקמח הזה שנטחן בש"ק באופן הנ"ל, והגם שאני יודע שהב"י בסס' רמ"ד בתי' א' כותב בדעת הר"מ שבמרדכי שהתיר בדיעבד היכא שכבר קנה המכס אע"ג דעביד איסור במה שקנה המכס לכתחילה, מ"מ בנ"ד לא שייך כדלקמן בפרט דבשביל זה לא יפסידו כל המסחר רק חלק קטן ממנו, ועוד מטעם דלקמן:

ומקודם צריך לי לומר שהתפלאתי מאד על טעם הדבר שאמרו לי למה התירו להם כן יען שהם נותנים כ"כ חטים בכדי שצריך לטחנם ששה ימים וששה לילות ואם הבעל הרחיים אינו טוחן בלילה וע"כ כדי להשלים סכום הצריך הוא טוחן ביום ש"ק. איהו עושה בשלו להרוחתו, ואין להם בזה שום ריוח, ע"כ אין בזה ל"ת דלפני עור ל"ת מכשול, יען כי אין זה בתרי עברי דנהרא, זהו תורף תשובתם:

הנה בהשקפה ראשונה הי' ברור בדעתי דמי שחשוד לעבור עבירה זו וידוע ומפורסם שעובר עבירה זו שייך לפני עור אף דלא קאי בתרי עברי דנהרא והוא מכח גמרא שבסוגי' דקבלנות במס' ע"ז דף כ"ב ע"א ברייתא דתניא רשב"א אומר לא ישכיר שדהו לכותי מפני שנקראת ע"ש, תיפוק לי' משום לפני עור לת"מ, ומתרץ חדא ועוד קאמר כו' ע"כ ואם נאמר דבדליכא ב' עברי דנהרי ליכא איסורא דל"ע אפי' ידיע לנו שיעבור על האיסור א"כ מה מקשה ותיפוק לי' וכו' הלא טפי ניחא לתנא דברייתא לתת טעם ששייך בכל כותי משא"כ לפני עור לא שייך אלא בתרי עברי דנהרא אע"כ דבידוע שיעבור איכ' בכל ענין משום לפ"ע. ואפשר יש באמת בזה לתרץ קושי' תוד"ה א"ה, והיי' אחרי שתי' בגמ' דכותי אומר אנא גמירנא טפי מינך ולא ציית. וממילא ידוע מקודם שיחלל שבת ושפיר פריך א"ה תיפוק לי' משום לפני עור. ועוד ראי' מריש חולין בפירש"י ז"ל ד"ה ואפי' כותי כו' יע"ש. ועיין פ"ת בשם תשו' חו"י דאפילו יוכל לקנות במק"א מ"מ הו"ל לפני עור דאפשר לא יעלה בידו במק"א, כאופני התנאים שעשה עמהם עתה. ובפתחי ספרים מצאתי בפי' למנין המצות ממהרמ"ש ז"ל שהאריך בזה במצוה רל"ב והעלה להלכה אי לא קאי בתרי עברי דנהרא ויודע דבודאי: יעשה איסור אלי' דהרמב"ם ז"ל עובר על לפני עור, ולריטב"א ושמח"ב דאינו עובר בלפ"ע מ"מ אסור מה"ת משום ערבות ומכש"כ דאסור לסייע יע"ש. וגם ביש רק רגלים לדבר שיעבור מסיק שם דלכמה פוסקים עובר מדאורייתא, ולאינך עכ"פ בישראל אי' דרבנן אליבא דכו"ע. ואף באיסור דרבנן כ' תוס' בע"ז כ"ב ע"ב שייך לפני עור, ומכש"כ ענין חנות או פאבריק. כבר כ' בתשו' ח"ס חחו"מ

סי' קצ"ה שהרי הוא בכלל שאר מחללי שבתות מדאורייתא ומדברי קבלה יע"ש. ולמ"ש לעיל יש לדון גם על הקמח הנטחן אי מותר להם ליהנות בו, כי מלבד האיסור דלפני עור כנ"ל, דשייך אפילו אם לא היו טוחנין הקמח בעד עצמם, יש עוד איסור הכא דהא בסימן ש"ז ס"כ כתב המחבר והוא מרמב"ם ז"ל ישראל שאמר לנכרי לעשות לו מלאכה בשבת מותר בכדי שיעשה, כ' המג"א סק"ג ובלבד שלא יהי' דבר של פרהסיא. וכ' הפרמ"ג אפילו דבר שעשה הגוי מעצמו בשביל ישראל כל שיש פרסום שנעשה בשביל ישראל שידעו בו רבים אסור לעולם. ועיין סי' שכ"ה סי"ד שם במג"א ס"ק כ"א דבקצץ ג"כ שייך להחמיר, כמ"ש סי' רמ"ד ס"ג, לפי"ז בנ"ד ליכא קצץ בהנכרי כיון שאינם מקבלים שכר פרטיי' בעד זה כמובן. ומכש"כ דבעלי הרחיים ישראלים הם. ועיין סי' שי"ח במג"א ס"ק כ' שהחליט דלמי שנתבשל בשבילו ג"כ אסור כמו לעצמו עולמות. וכ' דאף להב"י שהתיר לאחרים הי' משום דבישראל שייך לומר אין אדם חוטא ולא לו וה"ת בנידון אחר. אבל בנ"ד שהטוחן ובעלי הפאבריק הוא ג"כ יש לו ריוח נראה דאסור גם להב"י מצד קנס, והב"ח הובא במג"א ססי' רמ"ג פסק היכי דמדינא אסור, אסור גם שכרו בדיעבד: יאמין הדר"ג נ"י כי אני כותב כל זה בחפזי מצד טרדא דיומא, ובכ"ז כי את אלקים אני ירא לצאת ידי שמים וידי הבריות מוכרח אני לכתוב ולשאול את פה קדשו אם מאתו וממנו יצאו הדברים, והדרג"ק נ"י אשר עומד לגדור גדר ולשמור משמרת, ימחול במחכק"ת להשיבני דבר ולא חצי דבר, ויגלה לי טעמו בזה ואדעה. והנני כופף קומתי לדברי ק' והנני חותם בברכת כוח"ט, יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו לשנה טובה עוד ינוב בשיבה טובה דשן ורענן יהי' להקים עמודי דבי מדרשא כאונה"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צ

בעזהי"ת בין כסא לעשור עת"ר לפ"ק:

גמר חתימה טובה וברכת שמחת יו"ט לכבוד הרבני המופלג חרוץ ושנון ירא ה' מרבים כש"ת מו"ה מאיר זאב נאדלער נ"י דומ"צ בפעלשאבאניא: מכתב כבודו אתמול קבלתי והנה כמובן הטרדות כעת רבים ובפרט בעיר גדולה בלי עה"ר בכ"ז לקחתי היום פנאי קצת להשיב עכ"פ מפני הכבוד ובלי פלפול רק עיקרן של דברים כך הם, האמת שבבאה"ט באו"ח ססי' רמ"ד אות ה' כתב שאם ח"ו יש חשש שיתבטל הביהכנ"ס מלבנות שרי בקבלנות, וגדולי הפוסקים מביאים אותו להלכה. והנה הוא ציין לעיל בסי' תקמ"ד ואיני מבין ראייתו, דשם כ' המג"א בשם בד"ה בנין ביהכ"נ בזמה"ז הוי דבר האבוד דהיינו שימנעו הנכרים מלבנותו, והנה הפרמ"ג שם מפ' הכוונה שהתיר הבד"ה

אפילו לישראל לבנותו מטעם שמא ימנעו הנכרים מלבנותו והולך לשיטתו דפ' המג"א רסי' תקל"ז דאפי' ספק דבר האבוד מותר. אבל לעשות בקבלנות בשבת ויו"ט בשביל חשש שמא יתבטל הבנין אינו מוכח משם לענ"ד דהא שם בחוה"מ הוא היתר פשוט בשביל שהוא עכ"פ ס' דבר האבוד דמותר בחוה"מ, משא"כ בשויו"ט אבל מ"מ כיון שגדולי הפוסקים מביאים יש עכ"פ סמך גדול לצרף זה לסניף להתירו. אמנם מצאתי שהח"ס בתשו' לאו"ח סי' ס"א מביא גם כן דברי הבאה"ט הנ"ל וכתב ג"כ דבכה"ג שיש לחוש שיתבטל הבנין ליכא ג"כ חשש של ח"ה שכ' המג"א שם כיון שגם הם בונים בעת הצורך שא"א לדחות הדבר. וכ' שם שעכ"פ ישתדלו לרצות ברצי כסף שישבותו ביום שבת ויו"ט ועי"ז יתפרסם שלא נעשה הדבר ברצון הקהל וכל למעוטי בח"ה עדיף. עיין שע"ת בסי' תקמ"ג אות א' דבחוה"מ לא שייך חשש ח"ה, וכ"פ בנוב"י מהד"ת ק"ג ע"ש. ועיין לעיל דבר נכון בענין אי ברבים ליכא חשדא, ומצד חשדא ידועים דברי המג"א דברבים ליכא חשדא והחזיקו על ידו בנוב"י וח"ס בכמה תשו'. ורק הח"ס תמה עליו מגמ' סוכה נ"ג ע"ב ע"ש פירש"י ז"ל ד"א כמודים מודים דמי והתם רבים הוו. ובמק"א בענייותי כתבתי דיל"ת דהמעיין בלשון רש"י ז"ל ברכות ל"ג ע"ב דכ' דמחזי כב' רשויות, לענ"ד הכוונה לא שיחשדוהו שמאמין בב' רשויות ח"ו ומכש"כ ברבים אדרבא ליכא חשדא רק גנאי הדבר כיון דמחזי הלשון כשתי רשויות כנלע"ד, ומזה יש ראי' למ"ש הש"ך ביו"ד סי' קמ"א בשם בד"ה בשם רבינו ירוחם ז"ל דאע"ג דברבים ליכא חשדא מ"מ מכוער הדבר, ולא כ' ראי' לזה ולדברינו הנ"ל יש ראי' מגמ' סוכה הנ"ל ועכ"פ יכריזו הדבר בביהכנ"ס הק' ולעשות פומבי לדבר וכמ"ש הח"ס בתשו' ס"א ד"ה אבל יע"ש, ועכ"פ יראי ה' ית' יעיינו בדבר אם באמת יש חשש שיתבטל ח"ו באם לא יבנו בשבת וחוה"מ הבעל"ט, ומחמת טירדות היום לא אוכל להאריך בזה יותר. והי"ת יהי' עמכם ויתקדש ש"ש על ידכם. דברי החותם בד"ש וב' גמח"ט ושמחת יו"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צא

בתשו' חת"ס חאו"ח תשו' כ"ט חידש שההיתר שיקח הפועל מכל יורה חבית א' לא נראה חדא דאריסות דשדה ניטל שליש ורביע כדרך האריסין שמטריחים בשביל זה בשדה כזו. אבל לטרוח לבשל יורה בשביל שכר חבית א' אינו אלא הערמה בעלמא עכ"ל, ולענ"ד:

גם זה כוונת רש"י ז"ל במס' ע"ז כ"א ע"ב בד"ה אבל שדהו לנכרי כו' אמרו אריסא הוא וקיבלה עליו למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטל לעשות וק"ל. אמנם לפום ריהטא

הוי קשה לי מגמ' נדרים מ"ו ע"ב דתנן שם המודר הנאה מחבירו ויש לו שם מרחץ כו' מושכרין בעיר אם יש לו בהן תפיסת יד אסור, ושם בגמ' וכמה תפיסת יד אמר ר"נ למחצה לשליש ולרביע אבל בבציר לא, אביי אמר אפילו בבציר אסור ה"ד דשרי דמקבל בטסקא:

וכן פ' הרמב"ם ה' נדרים פ"ו הי"ב אם הניח שמעון לעצמו כל שהוא כו' וכן פ' בשו"ע יו"ד סי' רכ"א ס"ו (ובטוש"ע שלפנינו סתמא נקט יע"ש וצ"ע) ויש לתרץ במ"ש בטו"ז שם ס"ק ל"א אם אין לו בהם תפיסת יד מותר דאינו בכלל נכסיו וכשאסר נכסיו לא הי' דעתו על זה המרחץ ע"כ נראה מזה דוקא התם משום דבנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם, אבל במק"א כגון בענין שבת דוקא למחצה כו' הוי תפיסת יד כנלע"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צב

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החרוץ החו"ב כש"ת מו"ה אליעזר נ"י רב ומורה בק"ק ניגרעישט יע"א. ע"ד קושייתו דמר על שי' האגור שברמ"א סי' של"ח דבכלי מיוחד להשמעת קול אעפ"י שאינו מכוין לשיר אסור בשבת והק' ר"מ מגמ' ערוכה בעירובין ק"ד ע"א דעולא איקלע וכו' א"ל רבה לא אסרו אלא קול של שיר איתיבי' אביי מעלין בדיופי ומטיפין וניארק לחולה בשבת לחולה אין לבריא לא לאו דנים וקא בעי דליתער ש"מ אולודי אסור (ומשמע בהדיא) ולשיט' האגור הנ"ל מאי פריך דלמא לעולם לא אסרו אלא קול של שיר וש"ה המיוחד לכך ומיד אחרי צאת פרמ"כ מחדרי עיינתי ברש"י ז"ל שם ד"ה מטיפין וכו' כלי הוא ופיו צר כו' ומנוקב בתחתיתו בקבין כקבין וכו' ונותן כלי מתכת וכופהו תחתיו וקולו נשמע לחולה ע"כ והנה כלי זה איתא בהדיא בה' נט"י באו"ח טור שו"ע סי' קנ"ט סעיף ה' דנוטלין ממנו לידים כיון שעשוי לקבלה בענין זה וזה עיקר תשמישו עכ"ל. הרי דכלי זה מיוחד לקבלת המים ולא להשמעת קול. והא ע"כ דהשמעת קול לא בא מכלי זה רק מהכלי מתכת שכופהו תחתיו כמבואר ברש"י הנ"ל כנלענ"ד ברור ואדרבא מהתם יש ראי' לשי' האגור דלס"ד דגמ' ג"כ משום דדייק בברייתא מטיפין מיארק לחולה בשבת משמע דווקא מיארק שאינו עשוי להשמעת קול רק יכולין להשמיע בו קול בצירוף הכלי מתכת שכופין תחתיו אבל מכלי העשוי להשמעת קול אסור לבריא. ואגב אעורר שם בסי' של"ח בשע"ת שם לענין להעריך הזייגער המשמיע קול בין הערוך כבר ומשמיע קול מאתמול ובין הוא עורכו עתה, מלבד דעכ"פ גורם השמעת קול לזמן ארוך יותר עוד בו שהעריכה של הזייגער גופא משמיע קול וצריך לי עיון לפי שעה ואין לפני ספרים לעיין בהם ידידו הדוש"ת. הק' יודא גר"וי:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צג

בעזהי"ת ר"ה לאילנות תער"ג לפ"ק:
שוכט"ס לכבוד י"ג הרב הג' המאה"ג חו"ב כש"ת מו"ה מרדכי נ"י אבדק"ק קעמעטשע יע"א:
הנה כ' ידינ"פ הד"ג נ"י חזיתי לדעתו דפשיטא לי' מילתא דכרם שהוקף ויש שם בית דירה להשומר מקרי הוקף לדירה, ואני הי' נ"ל בהשקפה ראשונה שאין זה מוחלט. הנה בגמ' שבת ז' ע"א ובעירובין ר ע"ב אי' דלרב אשי קרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה אין מטלטלין בו אלא ד' אמות. ורמב"ם ז"ל בפט"ז ה"א פירש בו כגון גינה ופרדסים ובורגין וכן נקט בטור ובשו"ע סי' שכ"ח כל שלא הוקף לדירה כגון שאינן עשוי' אלא לשמור בתוכן ופי' בו הב"ח שאינן עשויי' אלא לשמור בתוכן קאי רק אבורגנין, ולא מיבעיא גנות ופרדסים דפשיטא שלא הוקף לדירה אלא שיהא גן נעול וחתום שלא לבוז מה שיתנו לתוכו, אלא אפילו בורגנין שבשדות שהשומר יושב בתוכו ביום ואוכל שם את פתו ג"כ לא מיקרי הוקף לדירה שהרי בלילה לן בביתו ומה"ט ילפי' סאתיים מחצר המשכן. ועיין בתוס' עירובין כ"ג ע"א ד"ה שהוא וכו' דלתות השני ע"כ לא ילפינן מהעזרות משום שהעזרות חשובי' מוקפין לדירה שהרי שומרים בה כל הלילה, ומינה שהבורגין אם הי' שומר ביום ובלילה מקרי הוקף לדירה. ע"כ משמעות דבגינה ופרדס אעפ"י שהי' שומר בה כל היום וכל הלילה מ"מ לא מקרי מוקף לדירה:
ובאמת בתוס' עירובין הנ"ל איכא שם עוד תירוץ משמע דלתי' הראשון אעפ"י ששומרים בו כל היום וכל הלילה מ"מ לא מקרי הוקף לדירה גם בבורגנין ומכש"כ בגינה ופרדסים, וצ"ע להלכה ולמעשה כתבתי כל הנ"ל מיד אחרי צאתו, ואולי אקח מועד לעיין יותר בסד"ש. והנני או"נ המצפה לבשו"ט ודשה"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צד

בטוש"ע או"ח סי' ש"ו סעיף פ"א נקטו להלכה דלא יאמר בשבת הלוני שהוא לזמן מרובה וחיישינן שמא יכתוב אלא יאמר השאילני והוא ממתני' שבת ר"פ השואל. ועיין בתשו' מו' בכתב סופר חאו"ח סי' ע' דנסתפק אם גם ביו"ט גזרו שמא יכתוב כמו בשבת ולא יאמר הלויני. וטעם הס' נכתוב לקמן בסד"ש. והביא דהלבוש סי' תקכ"ה כ' בהדיא דביו"ט לא אסרו הלואה ולא גזרו בה שמא יכתוב אכן בד"מ כ' בשם ר' ירוחם ז"ל דשבת ויו"ט דין א' להם ע"כ והנה בס' אלי' זוטא פי' דבריו דלפי"ז ומה דנקט בגמ' בל' הלואת

יו"ט בגמ' שבת קמ"ט ע"ב אי ניתנה ליתבע או לא עכצ"ל דלאו דוקא נקט אלא ר"ל שאלת יו"ט דהלואה באמת אסור כדלעיל סי' ש"ז גם ה"ה דבשבת:

ניתנה לתבוע כמו ביו"ט כו' יע"ש, ולפי דבריהם צ"ל מה דאיתא בגמ' שבת קמ"ט ע"א דאמר ר' יהודא אמר שמואל בני חבורה המקפידים זע"ז עוברי' משום מדה כו' ומשום לווים ופורעים ביו"ט, צ"ל לשיטת הלבוש דס"ל דביו"ט מותר גם הלואה הפי' הכא הוא שהגם דלאחרים יש אופן דשרי הלואה כשהוא לצורך יו"ט גם בלשון הלוני גם לשלושים יום דלא גזרו ביו"ט שמא יכתוב מ"מ בבני חבורה המקפידים גזרו שמא יכתוב דבהם ראוי לגזור טפי משום קפדנותם ביותר, ולשיטת הד"מ בשם ר' ירוחם ז"ל הוא פי' גם לעיל מ"ש דהלואה לא ניתנה לתבוע ר"ל שאלה (כפי' א"ז הנ"ל ה"ד הכא הכוונה דבבני חבורה המקפידים גזרו משום לווין ופורעין ר"ל גם בשאלה דמותר באחרים אבל בהם גזרו. כ"ז נראה לי פשוט שאין מהכא שום קושיא כלל על ספיקת הכ"ס והלבוש הנ"ל דלא כיש שכותב דיש מכאן תימה על הכ"ס ועל הלבוש:

אמנם מה דצריך לכאורה להבין לשיטת הד"מ בשם ר"י ז"ל דגם ביו"ט גזרו שמא יכתוב, למה לא נאמר באמת בזה שאני אי' לאו מאי' כרת כמו שהעיר בזה מרנא בכ"ס ז"ל הנ"ל דבזה תליא הפלוגת'. ואני העני תלמידו אוסיף על דבריו הק' לפימ"ש מרן ח"ז בעל חת"ס ז"ל בתשו' חיו"ד סי' קע"ה בפי' דברי רש"י ז"ל ביבמות קי"ט. דדוקא היכי שיש לחוש שעתה בשעה שדנין על הדבר יש לחוש בו חשש איסור בזה דוקא אין חילוק בין איסור כרת לאיסור לאו והיי' קושי' רבא התם ביבמות מ"ש איסור כרת מ"ש איסור לאו. אבל היכי שאנו דנין אי נעשה הרחקה שלא לבוא לידי אי' בוודאי מוכרח מגמ' דסנהדרין ר"פ הנחנקים דלאי' כרת חוששין ולאי' לאו אין חוששין כ"כ והיי' הא דרב התם דלא שביק לי' לברי' למישקל לי' סילוא ומר ברי' דרבינא כו' דילמא חביל והו"ל שגגת אי' כרת עיין שם. ולפי"ז הכא דנינן אי לגזור שמא יכתוב ר"ל אי נעביד הרחקה לכך וא"כ שייך שפיר לומר דביו"ט הוי רק אי' לאו לא נעביד הרחקה ובזה גם רבא מודה לר"נ דשאני בין אי' כרת לאי' לאו וכדעת החת"ס הנ"ל וצ"ע לכאורה, וצ"ל משום דעכ"פ יכול להיות בלשון שאלה ולזמן מועט ע"כ גזרו, או אפשר לענין יו"ט ושבת שאני דחדא גזירה היא. ואפשר באמת בהאי סברא נסתפקו הפוסקים הנ"ל ולא קשה לפי"ז כלל מהא דאמר ר"י א"ש בני אדם המקפידים כו' משום לווין ופורעים דאפשר ר"י א"ש הוי ס"ל כרבא דאמר מ"ל אי' כרת מה לי אי' לאו ולא חלקו כח"ס הנ"ל ר"ל דאפשר פליג שמואל גם על דין דרב בסנהדרין הנ"ל ואנן לדינא אפשר ס"ל לחלק כנ"ל וגם זה נכון מאוד לענ"ד ודוק היטב:

אמנם קשיא לי ממה שהביא המג"א בסי' ש"ו ס"ק ט"ו ד"ה מקח וממכר כו' הביא שם וז"ל כ' הב"י סי' תקכ"ז דהמרדכי סובר דאסור ליתן דבר במתנה לחבירו אא"כ לצורך מצוה עכ"ל. והיי' ע"כ משום דגזרו שמא יכתוב כמו גבי קנין ולפי ח"ס הנ"ל למה נגזור ביו"ט דאי' לאו. ולכאורה קושיא זו קשיא ג"כ על המתני' דביצה אין מספקים כו' כ"ש אלו ביו"ט גזרו ק"ו בשבת כו' וע"כ צ"ל כמו שכתבתי דשבת ויו"ט שאני דכולא חדא גזירה היא כמו דסיים המתני' שם אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד. (עיין תשו' מהרי"א חאו"ח סי' ר"ו ד"ה ואעתיק כו' תמוהים דבריו) אבל עכ"פ י"ל דיש ראי' מדברי המרדכי הנ"ל לשיטת הלבוש דכמו לצורך מצוה ולצורך יו"ט שרי ליתן מתנה ולא גזרו שמא יכתוב כ"כ לענין הלוואה. ומ"מ אפשר לומר הלואה שאני דהא יכול לעשות באופן דשרי לכו"ע והיי' בשאלה כנלענ"ד. אור ליום ב' אדר תרס"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צה

שיל"ת סאטמאר יום ה' ער"ח חשוון תרע"ג לפ"ק:

שוכט"ס לחיים ארוכים וטובים לכבוד המופלג בתורה ויראה כש"ת מו"ה צבי פיסין נ"י שו"ב דק"ק סאה באטישט יע"א:

אחדשה"ט וש"ת, הנה מע"כ כותב בשם כ' האקרו"ט דשם לשאול אותי בדבר עירובין שנעשו שם בעת שהייתי דר שם. ועתה נתקלקל א' מהעירובין דהיינו שנרקב העץ החלול אשר בו מונחים החוטים ומבקשים ממני שאכתוב להם אופן עשיית העירוב באשר שרוצים לתקנו מחדש. וגם באשר כי יש מפקפקים. יען כי נעשה למעלה על העץ החלול טס של ברזל וע"י כך דנים אותו לאינו ראוי לנעול, ע"כ מחכים פני לומר להם טעמי ונמוקי על מה אדני היתר העירובין הוטבעו. הנה האמת אגיד שקשה עלי עד מאד לכתוב תשובה בדבר הלכה הנוגע לכללות העדה מבלי רשות הרב מארי דאתרא. אמנם מדאגה בדבר פן לא יהי' הרב בביתו, ונתעכב ח"ו תיקון העירובין ע"כ משיב אני למ"כ השואל בדבר זה ברחמיו של הקב"ה, הנה ענין תיקון העירובין שם נעשה בשעת הדחק כשהי' מושל רשע איזה שופט שר"י ובא באמצע היום ועקר העירובין הקודמים שהי' בבחי' צורת פתח הרגילים וכמ"ש הרמ"א ז"ל בסי' שס"ג סכ"ו ע"י חבל הקשור לרחבו של מבוי ותחת החבל שני קנים גבוהים י' מכוונים תחת החבל ומצד הקהל רצו להחזיק העירובין הקודמים והתירו פסת ידם ולא עלתה לנו, וכדי לגדור הפרצה הוצרכתי לתקן העירובין באופן המוזכר בתשו' מהרי"א חאו"ח סי' צ' בד"ה אבל התיקון וכו' ובתשו' מהרמ"ש ז"ל חאו"ח סי' קע"ב. ועיין תשו' חת"ס חאו"ח סוף תשובה פ"ח לענין שעושין

גאדי"ר. ועיין תשו' מאהבה חאו"ח סי' שס"ג תשו' רמ"ה. ועיין בס' חיי אדם כלל מ"ח סי' א' ויסודם ממה דקיי"ל בשו"ע סי' שס"ד ס"ב רה"ר אינו ניתרת אלא בדלתות והיא שננעלת בלילה ויש אומרים אף שאינן ננעלת אבל צריך שיהי' ראויות לנעול וכו' ואחד שעשה דלתות חשובה כולה כחצר א' וכו'. והי"א הוא שיטת הרמב"ם ז"ל:

ואופן הדלת מבואר בסי' שס"ב ס"ה דסגי ע"י עשיית חבלים או בשתי או בערב כשאין בין חבל לחבירו ג' טפחים, והחבלים משלימים עד י' טפחים והוא ממשנה שלימה עירובין ט"ז ע"ב יע"ש. וע"כ הנחתי לעשות דלתות שלימות מחוטין "שפאגאט" והחבלים אינם מרחיקים ג' טפחים עד שהשטח כולו עלה ליותר מי' טפחים ואין בה פקפוק כלל, ובכ"ז הוספתי לעשות למעלה יתידות על העץ מלמעלה כדי למשוך חוט גם מבחוץ מצד א' להצד שכנגדו וטעמי הי' כדי לצאת ידי החקירה שחקר השואל בתשו' מאהבה אם הא דאיתא בעירובין י' ע"ב הא דאריו"ח ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה וכו' אי מלבד הדלת צריך להיות ג"כ למעלה מהדלת כמו שער מצד צה"פ וכו' ואף שמסיק שם דל"צ מ"מ כיון דלא הוי בזה טרחא יתירה לעשות כן ע"כ עשיתי גם זה, בפרט שסומכין על שי' דס"ל דל"צ לנעול, ע"כ מהיות טוב לצאת ידי שי' הרי"ף ודעימי' ז"ל דס"ל דצריך לנעול בלילה, ולא מהני ראוי לנעול ומה גם דחת"ס ז"ל בתשו' סי' צ' מפ דצריך להיות היכרא בדבר כשעושין הדלת. (ולענ"ד קצת צ"ע דברי חת"ס ז"ל הללו ממ"ש בתוס' סוכה דף ז' ע"א סד"ה ואינה ניתרת וכו' אפי' דלת של קשין וכו' גבי סוכה החמירו דבעי' מחיצות ניכרות משמע דבשבת לא בעי' מחיצות ניכרות, ויש ליישב) ואולי ההיכר ניכר כ"כ ע"כ עשיתי גם למעלה בהעץ יתדות כדי שתועיל מצד צה"פ, דמהני ליש המקילין אפי' אינו סגור וכן באמת הורה לי גאון א' זה רבות בשנים בשעת הדחק. וכן הובא בס' ת' מאהבה דעת רב א' בזה, אף שרבותינו ז"ל בתשובותיהם צועקים על זה מ"מ עשיתי כנ"ל. כיון דאין היזק בדבר עכ"פ. ובתשו' מהר"מ שיק ז"ל תשו' קע"ד למד קצת זכות עליהם וכ' שגם מרן בעל חת"ס ז"ל הניח להם מנהגם בזה. ומה שכ' בתשו' מהרמ"ש הובא בלבושי מרדכי סי' ס"ה אשר ציין מע"כ למכתבו שצריך עכ"פ להיות ראוי לנעול בשבת וע"י הטס ברזל של העצים מלמעלה אין יכולים לפתח בשבת, והוי לכאו' אינו ראוי לנעול, האמת אגיד שאני תמה מניין להם זה שצריך להיות ראויות לפתוח בשבת ולנעול אותם, בשלומא התם בסי' שצ"ד קאי לענין עירובי תחומין שצריך להיות ראוי בהשמ"ש לגבי הבעלים שפיר דנים בזה אי הוי ראוי בהשמ"ש או לא יע"ש בשו"ע. משא"כ הכא שצריך רק שיהי' התיקון באופן שיהי' ראוי לנעול אבל לא דוקא שיהי' ראוי בשבת לפתוח ולנעול, ויכולים לפתחו קודם שבת. ועוד כבר מכ"ז תמוה לי הא

גם בשבת ראוי הוא לפתחו ולנעלו ע"י הנכרי, חדא דלדעתי אין בזה מלאכה דאורייתא כיון שאינו הסתירה ע"מ לתקן ואם גם הי' בו חשש דאו' הא מבואר באחרונים דלצורך עירובין שרי למיעבד אפילו מלאכה דאורייתא ע"י נכרי דסמכינן על שי' בעה"ט לצורך מצוה דרבים כדאיתא בסי' רע"ו ס"ב בהגה"ה ובסי' ש"ז ס"ג. ועיין בח"א כלל ס"ב סי"א בשם תו"ש וחבל נביאים שבסי' תי"ח. וממילא בנ"ד ג"כ מותר ע"י נכרי. ובגמ' עירובין ו' ע"ב הכי אבולי דבנהרדעי דטימן עד פלגייהו בעפרא ועייל ונפיק מר שמואל ולא אמר ולא מידי וכו' כי אתי רב נחמן אמר פניוה לעפרייהו לימא קסבר ר"נ דצריך לנעול כו' ראויות לנעול וכו' משמע דצריך להיות ראוי בשבת וכו' י"ל לענ"ד התם משום דהוי איסור דאורייתא בנין ממש ולא מקרי בידו אבל היכי שאינו מחוסר רק איסור דרבנן אפשר לכו"ע מקרי ראוי ע"י נכרי. (עיין סוכה כ"ג ע"א דר"מ ס"ל מדאו' מחזי חזי וכו' ועיין שם סוכה כ"ז ע"ב דר"א ס"ל ג"כ הכי ורבנן פליגי עלי' דל"צ להיות ראוי לשבעה רק עשה סוכה לחג קאמר רחמנא וצ"ע), אמנם לענ"ד י"ל שפיר שמואל הוי ס"ל כשי' רש"י ובעה"ט ז"ל דע"י נכרי שרי' אפילו איסור דאורייתא לצורך מצוה דרבים וע"כ מקרי ראוי לנעול ור"נ הוי ס"ל כשי' רוב הפוסקים דלא שרי' באי' דאו' לעשות ע"י נכרי בשבת. והמחבר ז"ל פסק בסי' שס"ד כשיטת הסוברים דלא שרי' באי' דאורייתא ע"י נכרי ורמ"א מקיל במצוה דרבים וכו' ובפרט בזמה"ז יש להקל כיון דרוב הפוסקים קיי"ל דאין לנו בזמה"ז רה"ר גמור. ע"כ נלע"ד דשפיר יש לסמוך על העירובין הנ"ל, ובכ"ז מהיות טוב, אם תזכו לתקן ולהחזיר העטרה ליושנה לתקן בצה"פ כמו שהי' בשנים קדמוניות אשרי חלקכם מחלקכם בזה יהי' חלקי והעושה שלום כו' יעשה שלום לכם ותתברכו בחיים ובברכה ושלום כאוה"נ ונפש הדושה"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צו

":

עוד להנ"ל.":

מכתב כבודו קבלתי בזמנו, ועבור שלא הייתי בקו הבריאה איזה זמן, ואני טרוד בטרדות התמידים מזה בא לידי כך שלא השבתי עד עתה:

והנה שאלותיו של עתה כמעט בכולם ימצא תשובה עליהם בתוך דברי שבמכתבי הקודם ע"כ האריכות עתה ללא צורך ובכ"ז בקיצור אמרים אציג הנה מ"ש לענ"ד. שאלה הא' באשר כשהייתם מותחים הדלת מצד א' וכשנגמר הרגישו שבמקום א' תחתית החוט שלמעלה הי' גבוה יותר מג' טפחים מהקרקע זה פשוט דבסי' ש"ס שם מבואר שאם גם

במקום א' נפרץ לגמרי אמרינן בעומד מרובה על הפרוץ שמותר ומכש"כ בכה"ג דג"ד, וכן יש לפשוט מהאי דסי' שע"ו ע"ש. השאלה הב', אי צריך דוקא בעבר השני קנה עומד לכך לנעול עליה הדלת או אם סגי גם בלא"ה בשעה"ד כגון שנתקלקל הקנה בשבת. הנה מבואר מחת"ס תשו' צ' לאו"ח שציינתי עליה במכתבי הקודם שצריך היכרא בדלתות, וע"כ צריך בע"כ להיות שם הקנה עומד בעבר השני שמתוקן באופן זה לנעול עליה הדלתות ומכש"כ כיון שהתיקון נעשה באופן שיועיל גם מצד צה"פ ובכל צה"פ צריך גם היכרא כמבואר בח"ס ובמנצהש"ק ומכש"כ בצה"פ הללו דצריך:

דוקא הקנה השני מבחוץ. אף שבשאר צה"פ יש בזה פלפולים רבים כמבואר בח"ס בכמה מקומות בתשו' באו"ח וגם בחלק הששי. אבל בצה"פ בנ"ד לא שייך היתר החת"ס כיון שאין למעלה חוט ע"ג שיהי' מהני לשי' החת"ס כשהוא למטה מכ' עחאו"ח תשו' צ"א ובחלק ששי סי' ל"ד, ובכ"ז בשעה"ד יש לסמוך גם כשנתקלקל בשבת, אבל רק באופן כשנעשה עכ"פ בהגדר או בהכותל איזה תיקון לנעול שם את הדלת כמובן:

השאלה הג' אם טוב יותר לעשות בהענין החלול אשר שם ניתנה הדלת כמו מנעול לסגור ולפתוח ע"י איזה ציר וכדומה או רק להניח סגור ומחובר בטס ברזל קבוע במסמרים בוודאי מהיות טוב כשהוא עשוי לכך לנעול גם בשבת ע"י בר ישראל. אבל גם בלא"ה כבר מבואר במכתבי הקודם דמקרי ג"כ ראוי לנעול יע"ש, כבר קדמתי לכתוב שאיני מורה בזה בלתי הסכמה דהגי' אב"ד שם נ"י ורק משום חשש שאינו בביתו ע"כ שלחתי התשו' ליד מע"כ נ"י והית"ב יברך אתכם בכ"ט ושלו'. כ"ע ידידכם הק' יודא גר"וו:

ואשריכם אם תזכו להחזיר תיקון העירובין כמו שהי' משנים קדמוניות, והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צז

בעזהי"ת, אורך ימים ושנות חיים לכבוד גביר החיל ואיש הבינים ה"ה כ' אהובי הרב הגאון המפורסם חו"ב כש"ת מו"ה נח ברוך פישער נ"י אבדק"ק עפעריעס יע"א:

ע"ד מה שהעיר כ' הד"ג נ"י בשולי המכתב לפי הרמב"ן ז"ל שהובא בחת"ס חחו"מ סי' קצ"ה ובשאר מקומות דהא דמקח וממכר בשבת הוא רק אסור היינו דוקא באקראי ליקח דבר מחבירו וזה אינו בכלל דברי נחמי' בסי' י"ג אבל הקובע משא ומתן ופותח חנותו בשבת הרי הוא מחלל שבת בפרהסיא ורמב"ן ז"ל סמך זה בתיבת שבתון שיהי' יום מנוחה לא יום טורח ומלאכה ע"כ ומקשה הדר"ג נ"י על רש"י ז"ל ביצה דף ל"ז ד"ה

משום מו"מ וכו' שפירש בפ' וכו' בפי' השני גזירה שמא יכתוב לימא אטו מקח וממכר בקביעות שהוא דאוריי' לרמב"ן הנ"ל:

ובפשיטות איני מבין הקושיא אטו גברא אגברא קרמית, וכי רש"י ז"ל מוכרח לילך בשיטת הרמב"ן ז"ל ואי מצד קרא דנחמי' יותר יש לנו לעשות גזירה אטו מלאכה דאו' שמא יכתוב. ועוד גם בלא"ה יש לנו לומר דלכאורה צריך להבין למה דחק רש"י ז"ל לומר בו פירוש ב'. וכ' דכוו' משום שאנו רואין ברישא דמתני' שאמרו בו גזירה שמא יכתוב והוא גזירה מצד שכחה. לא מצד טעות וגזירה משום שכחה שייך על דבר הנעשה כמעט רגע והיינו כגון שמא יכתוב. אבל לומר גזירה אטו מקח וממכר שיעשה בקביעות זה הוא רק גזירה מצד טעות, וכיון שהגמ' מפרש ברישא ובמציעותא רק גזירה שהוא מצד שכחה, יותר ניחא לו גם בסיפא כומר שהטעם מצד גזירה שיבוא מצד שכחה והיינו אטו מקו"מ שמא יכתוב, דחדא גזירה היא וזה גזירה קרובה יותר כמובן כנלע"ד:

ועוד הי' נראה לי דאפשר לומר דכל עיקר שי' רמב"ן ז"ל דשבתון שבות הוי דאו' היינו דוקא לשי' רב אשי בגמ' שבת כ"ה ובשאר מקומות דשבתון שבות הוי עשה, לענין שביתת מלאכה, יש לומר כיון דעכ"פ שבתון פי' מנוחה וננרגוע שפיר יש לנו לומר ג"כ דלעשות קביעות לטירחא ג"כ בכלל שבות הוי, אבל לאביי ורבא דלא ס"ל כר"א לא ס"ל גם כן כשיטת רמב"ן הנ"ל, ורמב"ן ז"ל כתב כן רק לפי האמת דקיי"ל בזה כר"א. ולפי"ז א"ש דאפילו נאמר דרש"י ז"ל ס"ל כשיטת רמב"ן ז"ל הא מ"מ צריך גם לאביי ורבא לידע טעם אי' דאין מקדישין וכו' ע"כ בחר רש"י ז"ל לומר טעם כזה דניחא אליבא דכו"ע כנלע"ד. ובעיני נפלא שהחת"ס ז"ל באותה תשובה הנ"ל לא מייתי כלל מדברי רש"י ז"ל הכא דמקח וממכר אסור מדברי קבלה מצד קרא דממצוא חפציך:

ואגב אעתיק קצת ממ"ש בעניי בחי' לסוגי' דהלוואת יו"ט דשייך קצת להנ"ל הנה הרמב"ם פכ"ג מה' שבת ופ"ד מה' יו"ט לא מייתי כלל מענין נטילת משכון בשבת ויו"ט וכן בשו"ע לא מייתי המחבר מזה כלל רק הרמ"א ז"ל בה' שבת סי' ש"ז סי"א כתב מזה וכשלוה בשבת ואינו מאמינו יניח משכון אצלו וכו' וצע"ג:

הנה לכאורה הי' נראה דפלוגתת רב אויא ורבה ב"ע שבגמ' בסוגיא תליא בב' טעמים דרש"י ז"ל בביצה דף ל"ז ע"א ד"ה משום מקח וממכר פירש"י ז"ל שם ומקח וממכר אסור מן הקרא דכתיב ממצוא חפציך ודבר דבר אי נמי מקח וממכר אתי לידי כתיבת שטרי מכירה וא"ת הוי גזירה לגזירה כולה חדא גזירה היא, ויש לומר דרב אויא הו' ס"ל דטעם מקח וממכר אסור משום שמא יבוא לידי כתיבה, וע"כ בשלומא אין מקדישין דלמקח וממכר דמי שמוציא מרשותו לרשות הקדש כשפירש"י ז"ל שם שפיר הוי חדא

גזירה עם מקח וממכר אבל נטילת משכון שבאמת אינו מוציאו מרשותו רק נותנו לערבון אינו דומה למקו"מ הוי כגזירה לגזירה וע"כ רשאי ללקחו בשבת וכו'. אמנם רבה ב"ע י"ל דהוי ס"ל כטעם הראשון של פירש"י ז"ל הנ"ל דמקו"מ אסור מצד קרא דממצוא חפציך וכו' והוי דברי קבלה ולפי"ז שפיר יש לאסור גם נטילת משכן אטו מקח וממכר כן הי' נלע"ד לכאורה נכון. אמנם א"כ יהי' הקושיא אלימתא על הר"מ ז"ל שפ' פכ"ב מה' שבת דמקח וממכר אסור גזירה שמא יכתוב (הובא במג"א סי' ש"ו ס"ק ט"ו) א"כ נטילת משכון לכאורה מותר בוודאי כפי דברינו הנ"ל וא"כ צע"ג למה שתיק הרמב"ם והמחבר ז"ל מזה לגמרי, והי' נלע"ד לולא דמסתפינא לומר במה שהביא המג"א סי' ש"ו דברי הריטב"א ז"ל וכ' עליו ומשמע דאפי' במשכון אסור ליתן על דברי חול וכ"מ בילקוט:

פ' בהעלתך דחשיב משכון ולוקח בהדי דברים דפסח דחי שבת וכו' ע"כ והנה עיינתי בילקוט הנ"ל וז"ל אין לי שהוא דוחה את השבת אלא בשחיטתו אמרת ויעשו וכו' רבה וכו' ר' אליעזר מוסיף חתיכת יבלתו ונותן משכון ולוקח וכו' א"ר אליעזר היא עיקר דיני אם התרת שחיטה שהיא משום מלאכה לא נתיר הזאה שהוא משום שבות א"ל רע"ק וכו' הבא לי מועד לאלו כמועדו לשחיטה ע"כ ומשמע מהמשך דברי המדרש הנ"ל דרע"ק שלא התיר הזאה גם נותן משכון וכו' לא התיר והיא משנה פסחים ס"ה ע"ב והרמב"ם ז"ל פ' כרע"ק בפ"א מה' ק"פ הי"א, וע"כ שפיר עביד דלא מייתי הכא הדין דמשנה דשבת פ' כ"ג ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו וכו' דצ"ל דתנא נקט בזה כר' אליעזר ואנו ס"ל כרע"ק הנ"ל ומתורץ קושייתינו הנ"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צח

בעזהי"ת ר"ה סיון תרס"ח לפ"ק:

לכבוד האנשים היקרים והנדיבים, מפורסמים במעשיהם הטובים מנהלי חברת משניות דפה ק"ק יע"א:

שמעתי ותרגז בטני שהאומן העושה הכלים לצורך ביהמ"ד החדש שלכם כמו ספסלים עושה המלאכה הנ"ל גם בשבת קודש וגם במקום מפורסם. פליאה גדולה בעיני איך נעשה הרעה הזאת ר"ל הלא זה דבר שאיסורו מפורש בשו"ע לא מצד חסידות, וכך ההלכה בשו"ע או"ח ה' שבת סי' רמ"ד מלאכת פרהסיא אפי' במטלטלין דינו כמו מלאכת מחובר. ואף שהמג"א כ' דוקא במקום מפורסם כבר צווח הפמ"ג דבסי' רכ"ג מבואר שאם היא ידוע שהוא של פלוני ישראל אסור כשעושה אף במקום שאינו מפורסם ואסור כן מדינא לא מצד חומרה והכא בנ"ד עוד גריעא יותר דאפשר דהספסלים דינם

בזה כמו תלוש ולסוף חברם והוי כמו אבנים לצורך בנין דאסור לכו"ע אפי' בביתו של נכרי שלא במקום מפורסם ויותר מזה עפ"י מ"ש החת"ס ז"ל בחלק או"ח סי' מ"ג דבביהכנ"ס שעיקר יסודו לקיים "ונקדשתי בתוך בני ישראל" ורישא דקרא "ולא תחללו את שם קדשי' והאיך יכולים לקדש שמו יתב' בבית כזה ובאנשים כאלו שנתחלל שם שמים על ידם במלאכתם. ואין לומר דברבים ליכא חשדא כבר כתב החת"ס ז"ל בזה דקיי"ל להלכה דגם ברבים איכא חשדא, ואני בעניי כתבתי במק"א ליישב הקושי' מסוכה נ"ג דמשמע דגם ברבים איכא חשדא דקושי' הגמ' דשם משמע כן וכו' אין הכוונה משום חשד אלא הכוונה דעכ"פ מגונה הדבר דמחזי כשתי רשויות (ודומה לזה במג"א ה' חנוכה ואין כמ"ל). ועוד הכא בנ"ד עוד גם בזה גריעא טובא דכפי ששמעתי האומן המיינסטער הוא בר ישראל וחשוד איהו גופי' על המלאכה לעשות בשבת ועכ"פ לסייע בהמלאכה, וע"כ בוודאי אין שום מקום בראש להשיג איך נעשתה הרעה הזאת בעוה"ר. ויש לדון גם על הכלים שכבר נגמרו באיסור אם רשאי להכניסם לביהמ"ד. וגם אם האומן הי' נכרי ג"כ יש לדון הרבה אם רשאי להכניסם לפי דברי החת"ס דלעיל בוודאי אין להכניסם מצד ולא תחללו את ש"ק ונקדשתי וכו' גם בלא"ה ע"פ דין שו"ע נכון להחמיר. עיין היטב בסי' רמ"ד סעיף ג'. בפרט בנ"ד שהאומן ישראל בוודאי אין להכניסם לכלים הללו, ואפשר יש מקום לחדשם מתחלה, הדברים האלה כתבתי בחפזון וע"כ כתבתי רק דברים פשוטים לכל יודע ספר. ולא חפשתי ליקח מועד להאריך יותר כי אתמול לעתות ערב שמעתי. ושחר קמתי ונזכרתי בזה ונזדרזתי להזהיר בזה, ואקוה שתשמעוני. וישמע הקב"ה תפלתכם ותערב להי"ת מנחתכם ויתנכם לשם ולתהלה בקרב הארץ כ"ד או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן צט

ב"ה אור ליום ו' עש"ק ט' אדר עת"ר לפ"ק:
שלום וכל טוב לכבוד ידיד נפשי הרב המאה"ג המפורסם חריף ובקי כש"ת מו"ה יעקב יחיאל נ"י דיין מצויין בק"ק קראלי יע"א:
עתה הנה באתי להשיב לכבוד פר"מ ע"ד שכ' זה כמה בענין מומר לחלל שבתות שדר עמו בחצר א' ואין עמהם רק הם השנים לבד, וגם שכירו ולקיטו אין לו להמומר ההוא אם דינו כגוי ממש ואינו אוסר עליו אלא כששני ישראלים דרים בחצר אי נימא דרק לחומרא דינו כנכרי שצריך לשכור ממנו אבל לא לקולא, ומע"כ האריך הרבה בזה ובתוך דברינו דלקמן נפלפל בהם והי"ת ברחמיו יורנו דרך זה נלך:

הנה זה לשון הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' עירובין הלכה ט' ישראל הדר עם הנכרי אינו אוסר עליו שדירת הנכרי אינה דירה אלא כבהמה הוא חשוב ואם הי' ב' ישראלים ונכרי שוכן עמהן ה"ז אוסר עליהן ודבר זה גזירה שלא ישכונו נכרי עמהם שלא ילמדו ממעשיו ולמה לא גזרו בנכרי א' וישראל א' שאינו דבר מצוי שהרי יפחד שמא יתייחד עמו ויהרגנו וכבר אסרו להתייחד עם הנכרי עכ"ל עיי"ש בכ"מ. ומ"ש דירתו כבהמה היינו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות מן הדין הי' שלא נצטרך עמו לערב לפי שלא קנה כלום כדי שנצטרך לקחת ממנו רשות ומש"כ בזה פרמ"כ דכוונתו בזה משום שהתורה קראתו בהמה בקרא דמן הבהמה שדומה לבהמה במחכ"ת שגה בזה דשם אדרבא קאי לכל פושע ישראל אף שאינו מחלל שבת כמבואר בהדיא בגמ' עירובין ס"ט ע"ב אלא הכוונה הוא הא דהר"מ ז"ל במשנה שם, והנה לכאורה צריך עיון במש"כ הרמב"ם ז"ל בה' גזילה דגזל נכרי אסור דפסק כר"ע דיליף לי' מקרא ואיך כ' כאן שלא קנה כלום ועכצ"ל דעכ"פ כיון שפסק שם דהפקעת הלוואתו מותרת וגם אבידתו מותרת ע"כ דקנינו אין קנין ורק לגזול בהדיא ממנו אסרה תורה, והנה שם בהל' גזילה פי"א דאבידת מומר לחלל שבתות אסור להחזירו דדינו כנכרי ממש ממילא גם פן לאו דירה שמי'. (ודברי בעל תשורת שי סי' שי"ח תמוהים הרבה בזה שכ' דירת: נכרי לאו שמה דירה משום ויתר גוים, משא"כ ישראל מומר וז"א כמש"כ הרמב"ם ז"ל,) ומהאמור מובן דכיון שישראל מומר הוי דינו כנכרי ממש ואמרו בברייתא ס"ט ע"ב שאינו משמר שבתות בשוק אינו מבטל רשות מפני שאמרו וכו' ובנכרי עד שישכור. ופי' הכא הרמב"ם ז"ל בהל' ט"ז בפרק הנ"ל ישראל שהוא מחלל שבת בפרהסיא או שעע"ז הרי הוא כנכרי לכל דבריו וכו' אלא שוכרים ממנו כנכרי ע"כ ממילא לא נימא שהמומר הזה הוי בכלל אינו מודה בעירוב שגזרו בו אטו נכרי וכמ"ש התוס' ר"פ הדר אלא המומר הזה גופי' בכלל נכרי דשייך בי' שמא ילמוד ממעשיו, ודוקא בצדוקי וכותי כתבו תוס' בתי' רק אגב שגזרו ואסרו בנכרי אסרו נמי בהם, (ואפשר משום דבקרא נאמר למען לא ילמדו אתכם בתועבות הגוים וצדוקים וכותים משמרים תורה שבכתב, משא"כ ישראל מומר) וכן משמע להדיא בברייתא לקמן ס"ט ע"ב בקרא דמכם כו' חוץ ממומר לנסך ולחלל שבתות בפרהסיא משמע דמדאורייתא דינם כנכרים גמורים, ואף דקיי"ל בסימן שפ"ה דגם במומר לחלל שבתות במידי דרבנן ג"כ דינם כנכרי, אפשר בזה גזרו אח"כ אטו מומר לחלל במידי דאורייתא. וברמב"ם פרק הנ"ל באמת לא נזכר דין זה דגם במידי דרבנן הוי בכלל מחללים. ומצאתי אח"כ שכבר העיר בזה בב"י סי' שפ"ה, ופרמ"כ הוכיח מדברי תוס' ר"פ הדר מדכתבו דצדוקי וכותי אסרו אגב נכרי וכיון שלא נאסר רק אגב נכרי לא

החמירו בהם יותר מן הנכרי וממילא גם במומר לא החמירו יותר וממילא ע"כ בישראל יחידי הדר עם המומר אינו אוסר המומר עליו ע"כ. ולפי דברינו הנ"ל אין זו הוכחה, דישראל מומר לחלל שבת אינו בזה ככותי וצדוקי אלא איהו גופי' הוי כנכרי ושייך בי' שמא ילמוד ממעשיו. ומ"מ אשפיכת דמים נראה דלא חשידי דכך כתב הח"ס ז"ל בתשו' חלק ששי סי' פ"ג דאף דהוי מומר לכהת"כ מ"מ לא חשוד לכהת"כ עש"ה, וכיון דלא הוי חשוד אשפיכת דמים ולא אסרו בו ייחוד ממילא ידורו עמו גם ביחידות ושייך שמא ילמד ממעשיו ממילא אוסר דירתו גם בישראל אחד הדר עמו עד שישכור ממנו כנלע"ד לכאורה: אמנם דברי ח"ס אלו צע"ג לכאורה מגמרא דעירובין ס"ט ע"ב דמומר לע"ז והה"ד לחלל שבתות לפי מסקנת רב אשי שם הו' חשוד לכהת"כ ואין בידי ליישב לע"ע לפי"ז אם באמת חשוד המומר לחלל שבתות ממילא אסור להתייחד עמו רק בדרים שני ישראלים א"כ הוי ממש כנכרי ואם דר רק א' יחידי עמו אין אוסר עליו. אמנם אם גם יש מקום לדבר זה בכ"ז במומר לחלל שבת במילי דרבנן בוודאי אינו חשוד אשפיכת דמים דחשוד לדבר הקל אינו חשוד לדבר חמור והוי דינו דאוסר גם עם ישראל א' הדר עם המומר שלא ילמוד ממעשיו אמנם בזה פשיטא מילתא ג"כ לומר כיון שישראל מומר לחלל שבת במידי דרבנן פשיטא שאסרוהו רק אטו מומר לחלל בדאורייי, ולא יהי' חמור ממנו כסברת התוס' לענין כותי:

היוצא מזה לכאורה מקום להקל, ואני העני הי' נראה לי עוד לכאורה סברא גדולה להקל ממש"כ הח"ס חאו"ח תשובא צ"ג דכיון דכל עיקר שהחמירו חכמים שדירת נכרי אוסרת הגם שדירת נכרי לא שונה דירה הוי מצד שלא ילמד ממעשיו וזה הי' בימים קדמונים שישראל שרויים על אדמתם ואין נכרי שכיח ביניהם ואם יתערב עמהם ילמדו ממעשיו. אבל בעוה"ר בחוץ לארץ שנתפזרו ביניהם ובלא"ה נמי יתערבו בגוים לא שייך כל כך הך גזירה אלא דבר שנאסר במנין לא בטל, ודן שם לענין מכירת בתים דלא שייך בא"י ולא הי' במנין גם בחו"ל לא יאסור ע"כ עיי"ש. וההה"ד לענין נ"ד כיון שעל ישראל א' לא הי' במנין אם כן עתה שבטל לכאו' הטעם יש להקל בשעת הדחק לכאורה:

וגם אמנם מה שהביא ראי' קצת מלשון הרמב"ם ז"ל מדכ' לענין צדוקי וכותי שאם הי' ישראל א' כשר וזה הצדוקי בחצר הרי זה אוסר עליו עד שיבטל לי' רשותו ולא הזכיר כן בישראל מומר לחלל שבת שקודם לזה ואדרבא כתב שם הרי הוא כנכרי לכל דבריו וזה וודאי קצת ראי' אף שאין הכרח לזה עכ"פ הלשון כך משמע ובאמת ברבינו ירוחם חלק ראשון נתיב י"ב חלק ט"ז דף צ' ע"ב ג"כ כתב בזה"ל המחלל שבת בפרהסיא או עע"ז הרי הוא כנכרי ואינו מועיל עד שישכור כי אינו יכול לבטל רשות, אבל המינים שאינם

עע"ז והמחלל שבת בצנעה אבל כופר שאינו מודה בעירוב והוא אוסר על ישראל אפילו יחיד שדר עמו בחצר וכך פשוט עכ"ל. ומדכתב כן גבי צדוקי שאוסר אפי' א' ולא כתב כן במחלל שבת בפרהסיא שקודם ג"כ משמע דבמחלל שבת בפרהסיא אינו אוסר על ישראל א' והיא ממש כמו שדקדק רמ"כ בדברי הרמב"ם ז"ל. (ואולי באמת הר' ירוחם ולשונו הוא העתק דברי הרמב"ם. ומה מאד נפלאתי על התשו' תשורת ש"י שכתב אלו ראו האחרונים דברי הר' ירוחם שהביא הבעל ק"נ בפרק הדר היו הכל מודים דישראל מומר א' אינו אוסר ע"כ. הנה בק"נ גופא מביא דברי ה"ר ירוחם כך בכותי עיי"ש. ועוד המעיין בפנים יראה להדיא שכתב כן רק בצדוקי וכותי ואדרבא להיפך משמע וכנ"ל) באופן שיש שני עמודי הוראה שיש לכאו' ראי' לסמוך להקל בשעת הדחק. אמנם כיון שבעל אהעו"ז שהובא בהגהת רעק"א כ' לפשוט דלקולא לא דיינינן לי' כנכרי ממש. וראיתי בפנים דבריו שלא הביא ראי' לדבריו וכך הי' פשוט בעיניו, וגם בנשמת אדם שהביא רו"מ תניח בצ"ע מצד סברת דמחלל שבת אפשר דמקרי מודה בעירוב, ומומי' צריך ביטול או עכ"פ שכירות ממש, וכמ"ש לקמן בסד"ש:

ולבר מן כל דין כתב בתשו' בית יוצר ב' סברות טובות להחמיר חדא ממה שכתב בתשו' ח"ס אהע"ז ח"ב סי' צ"ג דיש שיטות ראשונים להחמיר במומר כי שמא הרהר תשובה בלבו ובידו לשוב על כל עונותיו. ועוד מצד דברי הא"ר שמוכיח מהגמ' שאם מכסה עצמו המומר לפני נשיא העיר נידון כמחלל שבת רק בצנעה:

ואפשר תרי סברות הנ"ל חד הם דכל שמכסה עצמו לפני נשיא העיר יש בו תקוה לחשוב שהוא עלול לשוב על כל עונותיו. וכבר כ' הבית יוסף דלהרמב"ם ז"ל צדוקי לא חשיב כעובר במזיד דמעשה אבותיהם בידיהם ובתינוק הנשבה נפסק הלכה כן סי' שפ"ה ס"א עמג"א שם וכמה ממומרי לחלל שבתות מעמינו לא גריעי מהם דג"כ הוי כתינוק הנשבה לבין הנכרים ר"ל. וע"כ לענ"ד קשה טובא לסמוך להקל. דוודאי למומר במזיד כנ"ל הי' מקום להקל אבל מצד טעם זה הנ"ל מי ידון דברים שבלב דכמה וכמה רק כתינוק הנשבה יחשבו ולא מקרי מזידים ואין דינם כנכרי ממש חלילה, ויותר מזה בתשו' מהרי"א ז"ל חיו"ד סי' נ' כתב דדוקא הוי מומר כשהתרו בו. וסמך ע"ז להקל, ומשתבח בי' בסברא זו בתשו' אבני צדק חיו"ד אינני זוכר כעת מקומו. וע"כ לענ"ד קשה להקל בלא שכירות עכ"פ ואופן השכירות לדעתי גם כן לא להוי כשכירות נכרי דלענ"ד נראה פשוט לומר דמאי שהקילו וקי"ל כר' ששת בעירובין ס"ב ע"א דשכירות רעועה לדעתי העניה הטעם כיון דקיי"ל כתנא דברייתא דדירת נכרי לאו שמה דירה ורק גזרו משום שלא ילמד ממעשיו כנ"ל ע"כ להיכר זה צריך דוקא שכירות רעועה, וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ"ב הל' י"ב

שוכרין מן הנכרי אפילו בשבת שהשכירות כביטול רשות הוא שאינה שכירות וודאית אלא היכר בלבד ולפיכך שוכרין אפי' בפחות משו"פ ואשתו וכו' ע"כ והוא מטעם שכ' לעיל מזה שדירת נכרים אינה דירה ולא קנה אותה מעולם, רק משום שלא ילמדו ע"כ מהני שכירות כזה ומינה לכאו' שמעינן דבישראל אפילו אם נימא כשיטת הסוברים בשו"ע סי' ש"פ דמהני שכירות בישראל, אבל דוקא שכירות גמורה כהלכתה, אבל לא שכירות רעועה דהא בישראל כיון דדירתו הוי דירה צריך שכירות מעולה דהוי כביטול, והבעל ק"נ כתב דגם הר"מ ז"ל שברישׁ ס"ח ע"ב ג"כ שאוסר שכירות בישראל היינו דוקא שכירות רעועה, דומה קצת למ"ש מג"א סי' ש"פ באופן דלא פליגי הב' שיטות שבשו"ע הנ"ל. והעולה מזה דהמומר לחלל שבת כששוכרין לדעתי צריך שכירות מעולה, אבל בלא שכירות לא אוכל להטות דעתי להקל בלתי אם ברור לו במומר אחד שבוודאי עושה במזיד ואינו בוש משום אדם לעשות בפרהסיא ממש, וקים לן בו שלא יעלה בלבו שום הרהור חרטה, וגם שכבר התרו בו תוך כ"ד, וכמהרי"א ז"ל הנ"ל וכזה כמעט לא נמצא, וע"כ בוודאי ראוי להחמיר לענ"ד. והי"ת יורנו בדרך האמת ונלכה באורחותיו ברחוחסה"ג. א"ד אוה"נ המתעלס באהבים בדברי תורתו. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ק

בעזהי"ת עש"ק לס' והי' ברכה תרס"ט לפ"ק. אורך ימים ושנות חו"ש וכ"ט פי שנים לכבוד ידי"נפ אהו' הרב המאה"ג המפורסם חו"ב צנא מלא ספרא כש"ת מו"ה ישראל דייך נ"י אבדק"ק באטארקעז יע"א:

מכתב הד"ג נ"י הגיעני, ולרגל המלאכה אשר לפני לא יכולתי לקחת מועד לעיין בספרו היקר ואחר עד עתה מלהשיבו, יען כי יום יום צפיתי לקחת מועד, ובכ"ז עיינתי מעט מעט, ויקבל בזה כהד"ג מכתב הנראה כהסכמה, ואני איני כדאי להיות שר המסכים על שום ספר, בכ"ז רצונו ש"א גדול זהו כבודו, וכדי שלא לבוא ביאה ריקנית לגמרי, אעורר לפני הדר"ג נ"י קצת מה שעלה ברעיוני בעברי קצת על דבריו הנחמדים, בדף י"א כשהאריך מעכ"ת בענין צוה"פ רחוק מהכותל ג"ט, תמהתי שלא הביא דברי תשובות רעק"א ז"ל בתשו' ס"ו שחולק על הת"ש והעלה לסמוך בשעת הדחק בצה"פ אפילו כשרחוק ג"ט מהכותל. ויסוד דבריו דמאי דאיתא בגמ' טעם דמרחוק מג"ט הוי מחיצה שהגדיים בוקעים בה דלא הוי מחיצה, לא נקטא הגמרא זה לעיקר טעם דע"כ רחוק או גבוה מג"ט דפסול, דז"א אלא הטעם כמש"כ הר"י ז"ל מצד דאתי אוירא דהאי גיסא ומבטל לי'. והטעם דגדיים בוקעים בה נקט הגמ' רק לומר דאפילו לרשב"ג דהוי לבוד

עד ד"ט וא"כ לא מקרי הרחיקו מ"מ הכא כיון דהגדיים ב"ב מבטלין מדין לבוד עכד"ה. ואולי יש להוסיף קצת דהנה באמת לכאורה הייתי מסופק אם טעם זה דגדיים בוקעים בו מבטלין משום מחיצה שייך דוקא לענין למטה כשהוא גבוה ולא לענין רחוק מהכותל ג"ט למעלה כגון שלמטה אינו רחוק מהכותל רק למעלה מג"ט הוא רחוק מהכותל אם שייך בזה ג"כ גדיים בוקעים בי'. והא דנקט בגמ' י"ד ע"ב בדברי רבא ובדף ט"ז ע"א וע"ב לשון זה גם לענין אם הרחיקו ג"ט הכוונה אפשר באמת רק כיון שהוא רחוק ג"ט ממילא למטה גדיים בוקעין בי' ומבטלים משום מחיצה, ולפי דברי רעק"א ז"ל הנ"ל אפשר יומתק לומר דבאמת על הא דהרחיקו ל"צ שום טעם, דבזה הטעם כמ"ש הרר"י ז"ל כדי דלא אתי אוירא, דה"ג ומבטל לי' רק צריך להטעם דגדיים בוקעין בו לענין הגביה מהקרקע ג"ט דבזה ל"ש דאתי אוירא, ע"כ נקט הטעם דגדיים ב"ב ועוד עלה בדעתי דאפשר גם דעת תוס' י' ע"ב ד"ה ועושה פס כמ"ש המג"א בסי' שס"ג, יש להשוות עם דעת הר"י ז"ל שהטעם דלא אתי אוירא וכשר בצה"פ גם כשרחוק מהכותל ג"ט. ומה שפוסל תוס' גם באיכא לחי ג"ט כשרחוק מכותל ג"ט אף דלא שייך בזה אתי אוירא דה"ג וה"ג ומבטלי', היינו דוקא התם דפס זה יעשה ב' פעולות פעולת לחי ופעולת להיות עומד מרובה על הפרוץ דכעומד, ותרי רואין לא אמרינן, ובזה ממילא יתיישבו דברי הש"ג דמ"ש באמת להלכה דמהני כשהלחי רחב ג' טפחים אף דהוי רחוק מכותל ג"ט וא"ש. ולכאורה סתירה לזה מלקמן ט"ז ע"א שהביא גמ' ברייתא צריך שלא יהי' בין זל"ז שלשה, עיין היטב בפירש"י ז"ל דהצריך דכל כמה דלא הוי כמלואו אע"ג דהוי ריוח שלשה כיון דעומד רבה ל"ל אתי אוירא ע"כ והא גם שם איכא תרי רואין. אמנם המעיין יראה דאין שום סתירה משם, דהתם האויר המפסיק אין בו תרי רואין רק האויר כיון שאין בו ג"ט אמרינן לבוד, והקנה העומד,:

אמרינן בי' עומד מרובה עה"פ ככולו עומד דמי, וממילא עדיין י"ל בדברינו הנ"ל להשוות דעת התוס' עם הר"י ז"ל וראי' לפסקו של רעק"א ז"ל:

ואגב אציג קצת קושי'. ראיתי בדברי הד"ג כ"י בדף ו' ע"א הביא שם דברי המחצהש"ק מה שמפרש על דברי המג"א סי' שס"ג וציין כמ"ש בססי' שם על ענין לומר אתי רבים ומבטלים מחיצתו יש לחלק ולומר דוקא ביש ששים רבוא בוקעים בו בזה אתי רבים ומבטלי' מחיצתו, (דומה למ"ש החת"ס תשו' פ"ט לאו"ח לענין דצריך כשיהי' רבים מבטלים מחיצתו צריך שיהי' ניחא תשמישתי' דומי' דדגלי מדבר, וכמדומה הובא ג"כ בדברי הד"ג נ"י בדף ו') וק"ל לפי"ז א"כ בדף ו' ע"ב כדפריך וכ"ת בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והא"ר רבב"ח אר"י ירושלים אלמלא דלתותיה נעולות

בלילה חייבין עליה משום רה"ר דלמא יש לחלק ולומר דדוקא התם בירושלים שהי' ס' רבוא בוקעים בו כפירש"י ז"ל בזה שייך מבטלים מחיצה וצריך דוקא נעולות, משא"כ ב"ה מיירי אפשר ברה"ר רחב ט"ז אמה (והוי לפי פי' התוס' בשם ר"י ז"ל בד"ה והאמר) ומכש"כ דתוס' לשיטתייהו ס"ל דרה"ר הוי ברחב ט"ז אמה כמ"ש הב"י בסי' שמ"ה. ואם יכבדני מע"כ הד"ג נ"י בתירוץ יפה, אז ישמח לבי גם אני, ועבור שהיום עש"ק אסים כעת בזה והי' שלום ושלוה במחיצתו אורך ימים ישביעהו ויראהו בישועתו וקרנו תרום בכבוד כאוה"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קא

אורך ימים ושנות חיים מתוך בה"ג בשלימות לכבוד ידידי אהובי הרבני חו"ש מלא צדקות ומדות טובות כש"ת מו"ה מרדכי קליין נ"י:

מכתב כמ"ע קבלתי, והי"ת ברחמיו וחסדיו יחזקהו ויאמצהו לתורתו ועבודתו יתב' בכי"א. וע"ד אשר שאל באם ישראל א' דר בחצר אחד עם ישראל מומר לחלל שבתות. אי נימא כיון דישראל מומר לחלל שבתות בפרהסיא דינו כנכרי לענין שצריך לשכור ממנו רשותו כדאי' בשו"ע שפ"ה, א"כ אפשר דגם לקולא נחשבו כנכרי לענין שאם אין דר שם רק ישראל א' מלבד אותו המומר לחלל שבת אינו צריך לשכור כלל רשות כיון דקיי"ל בסי' שפ"ה כראב"י דאינו אוסר עליו עד שיהי' ב' ישראלים דרים בב' בתים, ומע"כ כתב מסתברא לחומרא דנין אותי כנכרי ולא לקולא. אמנם האמת דלא מצד חומרא לבד באים עליו לדונו בזה כישראל אלא מצד עיקר הדין, דהנה בטעמו של ראב"י דקאמר במתני' ר"פ הדר ס"ב לעולם אינו אוסר עד שיהי' ב' ישראלים אוסרים זע"ז קאמר בגמ' יען שהטעם שגזרו חכמים לשכור רשותו מן הנכרי, הוי משום שמא ילמוד ממעשיו ונכרי חשוד אשפיכת דמים ותרי דשכיחי דדיירו בהו ע"כ גזרו עליו שצריך לשכור ממנו וחד דלא שכיח דדייר עם נכרי לא גזרו בי'. והנה כבר כ' בתשו' הח"ס ח"ש סי' פ"ג שאין מומר לע"ז ולשבת חשוד על כה"ת כולה לעבור עלי' רק נקרא מומר לכהת"כ יען שאינו בן ברית אבל אינו חשוד לעבור עכהת"כ כל שאיננו מאותו עון עיי"ש. ועיין בזה בעירובין ס"ט סוף ע"א וע"ב וממילא המומר לחלל שבת בפרהסיא אינו חשוד על שפיכת דמים וממילא שכיח דדר ישראל עמו בחצר מני' וודאי דצריך לשכור הרשות ממומר כנלע"ד פשוט להלכה ולמעשה. ובאמת הרהרתי למה דוקא במומר לחלל שבתות בפרהסיא גזרו ולא בשאר מומרים לעבירה, דהא שייך שמא ילמוד ממעשיו. ובכה"ג קשה לי על דברי תוס' שבעירובין ר"פ הדר שתי' ר"י שעיקר תקנה משום נכרי שמא ילמוד ממעשיו

ולא משום צדוקי ואגב שאסרו בנכרי אסרו גם בכותי הדומה לנכרי וכיון דלא נאסרו אלא ע"י נכרי לא החמירו בהם יותר מנכרי ר"ל שצריכים ג"כ שני ישראל שאוסרים זע"ז בחצר, וקשה באמת כיון דאי' בגמרא שאני מינות דמשכה למה לא נאמר דשייך בהם ג"כ שמא ילמוד ממעשיו. והי' נלע"ד דחכז"ל חששו אדרבא לתקנת בנ"י שלא ידח ממנו נדח ואדרבא אנשי ישראל הדרים עמו יקרבוהו וישיבהו בתשובה ועבור זה לא הי' מרחיקים את המומר לחלל שבת בפרהסיא רק גזרו אטו נכרי כיון דבע"כ דינו כנכרי לענין שאר דברים אחרים:

ובאמת בשו"ע לא מצאתי דין זה דתוס' הנ"ל אי' גם בישראל וכותי צריך שני ישראלי' דרים בחצר עמהם ולא בא'. עיין שפ"ז ושפ"ה, ולהלכה למעשה צ"ע והי"ת יורני בדרכיו, ובזה פי' בפ' וירא דכתיב ותרא שרה את בן הגר המצרית מצחק עם יצחק ותאמר גרש את האמה הזאת כי לא יירש עם בני וכו'. ויאמר ה' אל אברהם כל אשר תאמר, שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע, כי באמת כוונת שרה הצדקת ע"ה היתה שלא ילמד יצחק ממעשי ישמעאל. אמנם לכאורה לפי דברינו הנ"ל אדרבא אפי' ישראל מומר לע"ז לא גזרו בי' שלא ילמוד ממעשיו וכהתוס' הנ"ל, עז"א השי"ת בכ"ז שמע בקולה כי ביצחק יקרא לך זרע ודרשינן ולא כל יצחק ר"ל באמת הי' מקום לומר אדרבא ישמעאל ילמוד לטובה ממעשי יצחק הצדיק, אמנם יען שבשרשו יצחק עדיין עתיד עשו לצאת ממנו ע"כ צריך לירא מישמעאל שלא יהי' מין מעורר את מינו ח"ו ועי"ז יוכל להחליש ח"ו צדקות הצדיק יצחק אע"ה ע"כ יותר טוב לגרש את ישמעאל כנלע"ד, ואין אתי כה ספרים לעיין בדבר הנ"ל. וע"ד שכ' מע"כ בי"ד לא עיינתי בו כלל כי היום עש"ק, ואולי לכשיהי' לי פנאי בשבוע הבע"ל אעיין בו, והנני דוש"ת באהבה רבה, או"נ המצפה לישועה הק' יודא גרי"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קב

נשאלתי מאחד שחלם לו שרואה בעצמו שמוכרח להתענות ת"ח בר"ח אם צריך למיתב תעניתו מיד ביום שלאחר ר"ח. הנה כל עיקר דין זה שצריך המתענה בר"ח ת"ח למיתב תענית:

כתעניתו ככתוב להלכה בשו"ע ה' ר"ח סי' תח"י סעיף ה' המתענה בר"ח או בחנוכה כו' ת"ח צריך למיתב תענית לתעניתו יוצא מהגה"מ פ"א מה' תענית ככתוב בב"י סי' הנ"ל, מקודם נעורר למה שתיק הרמב"ם ז"ל מדין זה לגמרי הלא לפי הגה"מ הנ"ל מפורש יוצא כן מגמ' ר"ה דף י"ח ע"ב, שא"ל ר"א ור"י צא והתענו מה שהתעניתם (שגזרו

תענית בחנוכה) וצ"ע ואדרבה לכאורה משמע בהדיא מלשון הרמב"ם ז"ל איפכא וכך כתב בפ"א מה' תענית הרואה חלום רע צריך להתענות למחר כו' ואפי' בשבת ומתפלל עננו כו' והמתענה בשבת מתענה יום אחר מפני שביטל עונג שבת ע"כ משמע בהדיא דוקא המתענה בשבת ת"ח צריך למיתב תל"ת ולא בימים אחרים אעפ"י שהם מאותם שאין ראוי להתענות בהם. ובאמת הלשון דגמרא תענית י"ב ע"ב שהביא ב"י משמע לכאו' כרמב"ם ז"ל דא"ר, הונא אמר רב יפה תענית לחלום כו' ואר"ש ובו ביום ואמר ר"י אפילו בשבת ואמר על זה מאי תקנתי' ליתב תענית לתעניתו, ע"כ משמע דוקא על שבת אומר למיתב תעניתא, ורמב"ם ז"ל המתיק משום דין עונג שבת, וכן כ' הטור, משא"כ באינך יומי כגון ר"ח וחנוכה אף שאין להתענות בהם מ"מ מצות עונג לא שייך בהם וע"כ כשהתענה וכיון שהוצרך להתענות לא שייך למיתב תענית לתעניתא, ומה שר"א ור"י אמרו להם וציוו אותם להתענות על מה שהתענו בחנוכה צריך ע"כ לומר משום שעברו בשוגג איסור תענית בחנוכה, שלא בטלה בהם מגילת תענית כיון שהי"ל פנאי להתענות בזמן אחר ולא לגזור התענית בחנוכה, וכתב כן בהגה"מ בעצמו חילוק זה וז"ל כתב הר"א הנודר להתענות בשבת או בר"ח כו' צריך למיתב תענית לתעניתא כדאמר בר"ה צאו והתענו כו' ואין נראה לחלק בין שוגג לתענית חלום מצאתי ע"כ, ורמב"ם ז"ל נראה דחולק כנ"ל עכ"פ אין לנו אלא פסק השו"ע שלא הביא שום חולק בזה. אבל עכ"פ יש לומר לענין השאלה אי צריך דוקא למיתב תל"ת ביום מחר מיד אח"כ דיש בזה גופא פלוגתא בפוסקים כמ"ש בב"י. ומצאתי בפירש"י ז"ל במס' ברכות שפי' שצריך למיתב תענית יתענה למחר' ושם במס' תענית דף י"ח לא פירש כלום, והי' נלע"ד לולא דמסתפינא דדוקא התם במס' ברכות דלא מיירי מת"ח רק בסתם תענית שא"ר אלעזר כל היושב בתענית בשבת קורעין כו' אר"נ ב"י ליתב תעל"ת, בזה פי' שצריך למיתב תלת"ע מיד ביום מחר, משא"כ המתענה ת"ח דמיירי מני' שם במס' תענית שם לא צריך להתענות מיד ביום מחר אח"כ. וגם בזוה"ק שמביא ממנו ב"י ראי' שצריך להתענות מיד ביום א' אח"כ והוא בפ' ויקהל ראיתי בפנים גם שם מיירי בהדיא רק המתענה סתם תענית בשבת בזה כ' שם שצריך תעניתא אחרינא ביומא קדמאה דחול בזמנא דשרי' כו' ובהאי אית לי' אסוותא כיון דלא חשיב לרוחא דחול כו' מטעם שכ' שם מקודם רוחא עלאה קדישא דשרי' עלי' לא עכיג ובטיל לי' מני' רוחא אחרא דחול דשרי' לבתר על עלמא חשוב וקא מענגא לי' ע"כ, אבל בת"ח אפשר לא שייך כן דהא לא בטיל לי' במזיד, כנלע"ד לולא דמסתפינא בפרט שהב"י גופא הביא שם בשם הרשב"א ז"ל דגם בהתענה בשבת ל"צ למאן דתש כחו שיתענה מיד ביום א' אח"כ, מכש"כ בנידון שלפנינו בת"ח

בר"ח בוודאי נראה להקל בדור חלש הזה בעו"ה בפרט שבעיקר הדין למיתב תעל"ת לענין ר"ח שהבאתי לעיל דאינו נראה כן מדברי הרמב"ם ז"ל ואף שח"ו להקל נגד פסק המחבר בשו"ע הנ"ל אבל עכ"פ לענין מיתב תענית לתעניתא בת"ח בר"ח י"ל שאי"צ להתענות תל"ת דוקא ביום מחר שלאחר ר"ח מיד בפרט בדור חלוש כזה. והיתב' יצילנו משגיאות אור ליום ב' תמוז תרס"ד נפ"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קג

נשאלתי אם רשאים לתקן לעשות מקום להעמיד שם הס"ת בש"ק אחרי הגבהה וגלילה עד שיאמרו הקהל נוסח יקום פורקן כו' וכדומה דברים שמתעכבים בהם, אם אין בזה בזיון ח"ו לס"ת. והיי' דלפעמים אין שם מי שיחזיקו בימינו כראוי ויש שקשה עליו להחזיקו, ובפרט כשלוקחים ג' ס"ת כגון ר"ח חנוכה שחל בשבת, או בשמחת תורה, והי' נראה לכאורה להתיר דאדרבא יש בזה כבוד התורה שלא למסרו ביד מי שאינו נזהר להחזיקה בכבוד ח"ו ורק יעשה המקום בהידור ויופי, ולענ"ד יש להביא קצת ראי' לכאו' להיתר מגמ' סוכה מ"א ע"ב א"ל מר כו' אבא צלויי קמצלי בי' וויתבי' לא יאחז אדם תפילין בידו וס"ת בחיקו ויתפלל כו' ומשני התם לאו מצוה נינהו ופי' רש"י ז"ל לאו מצוה נינהו לאוחזן כו' כנ"ל לכאו' אמנם בכ"ז מדקאמר לא יאחז כו' וס"ת בחיקו ויתפלל. משמע שהי' רגילין לאחזו דוקא בחיקו וביותר מהא דתנן ביומא ס"ח ע"ב במשנה גבי כה"ג כו' וגולל ס"ת ומניחו בחיקו ואומר כו' ובעשור שבחומש הפקודים קורא ע"פ כו' ומש"כ רש"י ז"ל לאו מצוה לאוחזן ר"ל דאין זה עיקר מצותו בכך משא"כ לולב. ע"כ נראה בוודאי אם אפשר מי שיאחזנו בחיקו בדרך כבוד עדיף טפי וראוי לעשות כך ותנן בפרקי אבות כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות. ועוד מצאתי קצת ראי' להיתר מדברי הרמב"ם ז"ל פי"א מה' תפלה הלכה ג' וז"ל ומעמידים לבימה באמצע הבית כו' וכשמעמידים התיבה שיש בה ס"ת מעמידים אותה באמצע כו' ע"כ משמע לכאו' בהדיא שאין אוחזין הס"ת בחיקו בשעה שאין קוראים בו, ויש לדחו' דהתם הי' המנהג שמוציאין אותה עם התיבה וע"כ מעמידין אותו עם התיבה. ועיין רמב"ם ה' ס"ת פרק י' הלכה ד' וכן הכסא שהוכן להניח עליו ס"ת משמע לכאו' בהדיא דרשאי לעשות כנ"ל ע"ש כמ"ש. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קד

כתב בח"א דשבת יכוין הבוצע לפטור את כל המסובין בלחם משנה וגם יכווין להוציאם י"ח גם בברכת המוציא כו' והנה קיי"ל באו"ח: סי' קס"ז סעיף ט"ו אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי רוב העונים והטעם כ' ב"י בשם א"ח משום שהעונה אמן הוי כמברך ורש"י ז"ל בברכות מ"ז ע"א שם כ' שאף האמן מן הברכה הוא, ואי"צ להמתין על המיעוט המאריכין יותר מדאי שהמאריך יותר מדאי הוי שוטה ע"ש. והנה בש"ק כיון שבא להוציאם י"ח גם בלחם משנה וצריך שתהי' מהני עניית אמן שלהם כמברך הי' נלענ"ד דע"כ צריך להמתין גם על המיעוט דאל"כ כא יצאו י"ח בלחם המשנה. ומ"מ יש ללמדם שלא יאריכו יותר מדי עכ"פ. ואגב ארשום כאן דבלילי פסח שעפ"י רוב הבה"ב מוציא רבים יד"ח גם בלח"מ משום דאין לכל המסובין מצה שלימה מקמח שמורים, וצריך לחלק להם לכ"א חלקו ממצה שמברך עליו אי מה שמחלק להם הוי הפסק בין ברכה לאכילה שלו עיין בזה אורח חיים קס"ז סעיף ט"ו בהג"ה ועיין שם בטו"ז ומג"א וצ"ע) ואכמ"ל והי"ת יורינו מדרכיו האמיתיים אמן סלה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קה

בעזהי"ת ע"פ תרס"ו לפ"ק:

שוכ"ט ושמחת יו"ט לכבוד התלמיד היקר המופלג בתורה וביראה חו"ש כש"ת מו"ה מנחם גאלדשטיין נ"י:

מכתבך קבלתי ואני טרוד מאד בפרט בימים הללו וע"כ לא יכולתי להשיב קודם ש"ק ואחר עד עתה וגם היום יומא קגרים שלא להאריך ורק באתי בקצרה, ע"ד שאלתך שבמקומך שם כתות כתות יש. יש שמתפללים מוסף ביחידות כדי שיוכלו לטעום מידי ואח"כ הולכים לשמוע קה"ת, ויש שהולכים לטעום מקודם ואח"כ הולכים לקרה"ת ולתפלת מוסף בצבור, הדין עם מי. הנה רק באתי להורות לך הדרך שבוודאי ראוי לך לעשות כהלכה שבשו"ע ואיתא בסי' צ' ס"ט ישתדל אדם להתפלל בביהכ"נ עם הצבור ואח"כ בסעיף ט"ז כ' ההולך בדרך והגיע לעיר כו' אם לפניו עוד ד' מילין מקום שמתפללים בי' צריך לילך שם כו', וק' לכאורה דלעיל בסעיף י' כ' כשעומד עם הצבור אסור לו להקדים תפלתו לתפלת הצבור, וק' מה צריך לאשמעינן זה דהא צריך לילך ד' מילין כדי להתפלל בצבור ומכש"כ כשהוא בביהכ"נ דאין לו להקדים תפלתו וצריך לומר דמיירי דאפילו ימשך זמן הרבה יותר משיעור ד' מילין כגון ע"י אמירת הפיוטים או ע"י הדרשה שבין תפלת שחרית לתפלת מוסף כדאי' בברכות כ"ח ע"ב במעשה דר"א

שם מ"מ אסור להקדים תפלתו לתפלת הצבור כשהוא בבהכנ"ס, וכמה החמירו רז"ל בענין תפלת הצבור, והן א' כביר לא ימאס ותפלת היחיד נבדקת. ולענין לטעום קודם תפלת מוסף בפרט מי שצריך לכך דחלוש לבי' הלא קיי"ל בהדיא בסימן רפ"ו דמותר לטעום קודם תפלת מוסף, וכל ענין שאלתך הלא היא גמרא ערוכה ברכות כ"ח ע"ב רב אויא חליש ולא אתא לפרקא דרב יוסף, א"כ דחליש לבא א"כ אמאי לא טענת מידי ואתית א"ל כהא דר"ה דאסור כו לאדם שיטעום כלום קודם תפלת מוסף א"ל איבעי לי'. לצלויי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי א"ל כו' אסור כו שיקדים תפלתו לתפלת הצבור וקיי"ל כן בשו"ע רפ"ו כנ"ל והב"ח רצה להתיר גם סעודה ובטו"ז ומג"א פליגי עלי'. ולדעתי כן משמע בהדיא מלשון הרמב"ם פ"ו מה"ת ה"ד כדברי הב"ח שכ' אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם תפלת שחרית, אבל טועם כו' קודם שיתפלל מוסף וקודם מנחה אבל אינו סועד סמוך למנחה ע"כ ממש"כ אבל אינו סועד סמוך למנחה משמע לכאו' דקודם מוסף מותר לסעוד. ואפשר שסעודה קטנה קאמר וכתשו' החת"ס חאו"ח סי' ס"ט לעשות סעודה ממאכלי חלב לצורך סעודת ברית מילה בצריכים לכך בין תפלת שחרית למוסף יע"ש עכ"פ לטעום בוודאי הלכה מרווחת בשו"ע דשרי קודם תפלת מוסף וממילא דאסור להתפלל משום טעימה תפלת מוסף ביחיד, וטעימה כ' בשו"ע לסי' הנ"ל טעימת פירות או אפי' פת מועט וכ"ש פת הבא בכסנין כשאינו עושה ממנו סעודת קבע: וגם מ"ש ממד' ילקוט ע"פ תהלים י"ז שמעה ה' צדק זו ק"ש הקשיבה רנתי זו רינונה של תורה האזינה תפלתי זו תפלה, בלא שפתי מרמה זו תפלת מוסף עיניו שפיר חזי וכבר הובא מד"ר זה בתשו' מאהבה סי' רפ"ו, וכ' בגליון שהוא ג"כ ירושלמי פ"ד מר"ה הלכה ו' מכל הנ"ל יוצא בהדיא דראוי יותר אם צריך לכך לטעום קצת ואח"כ לשמוע קה"ת ולהתפלל מוסף בצבור, ומ"מ ח"ו לך לעשות מחלוקת משו"ה והלא אפשר להתעכב ג"כ מלטעום אם לא חלש לבי'. ובמדינתינו בגליל העליון קובעים מדרש ללמוד עם פשוטי בנ"י איזה שיעור בין תפלת שחרית לקה"ת, וכן יוצא מגמ' ברכות כ"ח הנ"ל, ע"ש פירש"י ז"ל דר"א דרש קודם מוסף. הורתיך מה שיוצא מגמ' ושו"ע וכתורה תעשה. כתבתי בנחיצה רבה או"נ חותם בבשו"ט לך ולכל בעלי תורה בשם המצפה לישועה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קו

במג"א ה' שבת סי' רמ"ד ס"ק ח' כתב דברבים ליכא חשדא וכ' כן לענין היתר נ"ש שנהגו לשכור נכרי בקבלנות ליקח הזבל מן הרחוב כו', ומוצא הדבר מגמרא דר"ה כ"ד ע"ב

בדר"ג שהי"ל צורות כו' ומסקנת הגמ' שאני ר"ג כיון דרבים שכיחי' גבי' כרבים דמי וברבים ליכא חשדא. והנה בגמ' דגיטין ס' ע"ב על הא דתנן התם מערבי' בבית ישן מפני ד"ש ופירש"י ז"ל על הא דקתפ' בגמ' מאי מפני ד"ש מפני חשדא כו' יחשדו את בני חצר שמטלטלים בלא עירוב, וק' לי מגמ' דר"ה דלעיל דהא ברבים ליכא חשדא, ואין לחלק דוקא התם דהוי החשד באיסור דאורייתא לא שייך חשדא ברבים שיאמרו שעברו רבים על איסור דאורייתא משא"כ הכא דהוי רק חשד באיסור דרבנן דהא עירובי חצירות ליכא:

אפילו עיקר דאורייתא, זה אינו דהא במג"א הנ"ל ג"כ דנין רק על אי' דרבנן, ומ"מ מביא ראי' מגמ' דר"ה הנ"ל. דליכא חשדא ברבים, ובאמת לענ"ד תמוהים דברי המג"א מה שהביא ראי' מההיא דסי' קמ"א והיי' דינא דגמרא ר"ה הנ"ל וצ"ע. (אח"ז ראיתי בח"ס חאו"ח סי' דמחלק בין דבר דשייך לרבים, ובין דבר דהחשד רק על רבים אבל הדבר נוגע לכל. יחיד ויחיד כגון ההוא דתודוס כו' ובזה מתורץ קושי' הנ"ל ואכמ"ל.) ואולי י"כ באמת ממאי דלא קמפרשי הכא הרמב"ם ור"ת ז"ל ספי' רש"י ז"ל משום חשדא אלא פי' הר"ת שחושדים אותו היחיד לגנוב ע"כ אין מניחים אותו שם, והרמב"ם ז"ל בא"א, עכ"פ רק החשד על היחיד, אפ' היינו טעמא דידהו משום דהוו ס"ל למילתא פשיטא דברבים ליכא חשדא אפי' בדרבנן ולפי"ז יהי' למג"א ראי' לדינו מהכא. ומ"מ ק' דהא איהו לא מביא ראי' רק מסי' קמ"א הנ"ל. וגם זה ק' דמ"מ מנ"ל לר"ת ורמב"ם ז"ל לומר כן:

ועוד ק' על המג"א וכן קשה על שיטת הרמ"א בשם הרא"ש ז"ל דמייתי מגמ' הנ"ל דברבים ליכא חשדא מנ"ל להוכיח כן מגמ' ר"ה הנ"ל דהא שם עכ"פ ר"ג לצורך מצוה השהה הצורות הנ"ל בביתו לבדוק בהם העדים והא דמחדש שם בגמ' בתי' ב' שאני ר"ג כו' משום דכתיב לא תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין ולהורות משמע לכאורה דבתי' הא' שם לא הי' צריך לומר משום צורך מצוה התירו כן ברבים. זה אינו מוכרח לכאורה דשפיר י"ל דבתי' ב' חידש דלהבין ולהורות הוא היתר גמור ממקרא מפורש או שמחדש בתי' ב' דללמוד להבין גם מותר העשיי' לא רק השהיי' בלבד. אמנם בש"ב סי' קמ"א ס"ק כ"ז לא פי' כן אלא דמותר רק השהיי' לא העשיי' גם לתירוץ זה. ועכצ"ל דהש"ך מפרש דהתי' ב' כוו' התרצן במ"ש להתלמד עבד לא העשיי', אלא עבד, פי' מה שעשה ר"ג כן להשהות הצורות בביתו הי' לצורך לימוד, (או אפשר שהנכרי עשאה מיד להתלמד) ועכ"פ מבואר דגם לתירוץ ראשון יש לומר דרק לצורך מצוה אמרי' דברבים ליכא חשדא, ובהאי דינא דמג"א לא מוזכר שם שהי' לצורך מצוה וא"כ מנ"ל דבכה"ג שייך לומר דברבים ליכא חשדא, ומ"מ על המג"א גופי' אין לתמוה כ"כ דהא איהו קסמיך

על פי' הרמ"א ז"ל הנ"ל דשם סי' קמ"א. ושם ג"כ לא מוזכר בדברי הרמ"א ז"ל שצריך דוקא לצורך מצוה. אמנם גוף הפסק של המג"א א"כ צ"ע ונפלא ממני בעניי, והית"ב יראה בעניי בכי"א. כ"ו טבת תרס"ג לפ"ק. דק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קז

הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' תפלה הלכה ח' כ' ומשה תיקן להם לישראל שיהי' קורים בכל מועד ענינו ושואלין ודורשין בענינו של יום בכל מועד ומועד. הנה אמר בכאן ב' דברים הא' שיהו קורים בכל מועד מענינו והוא מה דתנן במשנה סוף מגילה ולמדו מקרא שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. ומה שאמר ושואלין ודורשין היי' מה דאי' התם בגמ' סוף מגילה ת"ר משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין ענינו של יום ה' פסח כו'. והרמב"ם ז"ל משנה ולא כ' ה' חג בחג רק סתם שואלין ודורשין בענינו כו' ורק בפ' א' מהלכת מגילה ה' י"ג כ' שם בשבת שחל בו פורים שואלין ודורשין בהפככת פורים. נ' לכאו' דס"ל הפי' בברייתא כמו שמפרש הב"י בסי' תכ"ט בתירוץ ב' דלעולם ההלכות צריך ללמוד קודם לפסח כ' יום רק מה שכ' שואלין ודורשין בחג ובפסח ר"ל לדרוש הטעמים שבעבורם נצטוינו ההלכות ועיין שם. אמנם לפי"ז צ"ע שלא כ' הרמב"ם ז"ל הא דתני' בברייתא ריש פסחים שואלין ודורשין בה' פסח כ' יום קודם לפסח, אע"כ כ' דס"ל כתי' הר"ן ז"ל הובא שם בב"י דבאמת רק מחוייבים ללמוד ה' חג בחג דוקא ומה דאמר ל' יום קודם זה אינו מצד חיוב רק להיותו שואל כענין ע"ש כנלענ"ד וא"ת למה לא הזכיר הכא שדורשין בהלכות החג כמו שנזכר בלשון הברייתא סוף מגילה דלעיל י"ל דבאמת הברייתא תרתי קאמר כמו שנוכיח לקמן. וקאמר לשון שואלין דמשמע ששואלין בהלכות החג ודורשין קאי לדרוש הטעמים שבעבורם נצטוינו כך וכמש"כ המג"א בסי' תכ"ט דעכ"פ מחוייבים לדרוש ביו"ט בענין היום כגון בפסח ביציאת מצרים והוכיח כן מגמ' דפ"ק מגילה דאי' אריב"ל פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום כו' ופריך מאי ארי' פורים אפי' כל יו"ט נמי ותי' פורים אצטרי' לי' סד"א לגזור משום דרבה קמ"ל, וע"ש הפי' במחצהש"ק ואני העני הוספתי שההוכחה הוא מדברי תוס' שם (ומצאתיו אח"כ בפמ"ג ה' מגילה סי' תרפ"ח ס"ק ט') שכתבו בדף ד' ד"ה פורים כו' דווקא בשבת כו' אבל בחול אי"צ שהרי קורין המגילה ואיכא פירסום ניסא טפי ואי דכוו' שואלין ודורשין הוי לענין היום הלא זה גם בחול צריכים בע"כ, אע"כ הפי' רק שדורשין בעניני היום להורות לעם ה' דרכי ה' כו' וגם בתוספות שאח"ז שם ד"ה מאי כו' מפורש כוו' הקו' מאי אריא פורים דאין דורשין

בו מקודם ל' יום דמשו"ה יש לדרוש בו ביום אפי' ביו"ט דדרשי' ל' יום לפניו אפ"ה דורשין כו' ע"ש. וממילא מוכח מדבריהם שגם מה שאמרו ל' יום כו' ג"כ הכוו' שדורשין הטעמים ודרכי המוסר הצריכי' לדבר בעתו. והנה ע"כ אין לומר דרק עניני מוסר מעניני של יום בזה מתעסקים בל' יום מקודם דהא ע"כ צריכים ללמוד הדינים וההלכות. ועוד שאמר שואלין וזה שייך רק על עניני הלכות. אלא ע"כ נראה ברור בדברי התוס' כמש"כ לעיל בדברי הרמב"ם ז"ל דכוו' שואלים קאי על הלימוד ההלכות ודורשין על עניני היום ודרכי היראה והמוסר המצטרכים לדבר בעתו וכוו' הגמ' מה שאמרו שם במגילה מהו דתימא נגזור משום דרבה. ר"ל דסד"א תינח דשואלין בהלכות בשבת שחל בו פורים אבל דורשין דרש במקראות סד"א דזה אסור:

משום שמא יעבירנו להמגילה שבכתב ד' אמות ברה"ר (ובהלכות לא שייך זה דדברי שבע"פ א"א ר"ל בכתב) קמ"ל דגם בזה לא גזרי' כנ"ל נכון לפי הוצעה הנ"ל:

ואגב אכתוב מאי דקשה לי לפום ריהטא לפי תי' הר"ן ז"ל על הקושי' למה לא גזרו ג"כ במילה דאירע בשבת שמא יעבירנו ותי' דשם לא שייך כן משום דהעוסקים בזה הם רק ביחידים האבות של הבנים הנימולים או הבי"ד וכדומה ויזכירום אחרים כשבאים לשכוח, וקשה א"כ מאי קאמר הכא ס"ד לגזור משום דרבה, הלא הכא ג"כ הדורשים הם רק יחידים ויזכירום האחרים, וצ"ל דזה אפשר באמת כוו' הגמ' קמ"ל דלא גזרי' והיי' משום סברת הר"ן ז"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיח

הטו"ז בסי' תמ"ח סק"א הביא דעת בעל העיטור ז"ל דס"ל דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה והק' עליו בב"י מברייתא פסחים כ"א ע"ב חנות של נכרי ומלאי של נכרי כו' חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה ואצ"ל בהנאה. (וקיי"ל כן בשו"ע סי' תמ"ט) ותי' הטו"ז דבעה"ט ס"ל כתי' רבא דלר"ש קנסא קקניס וממילא לר"י אסור באכילה ומפ' לה בפמ"ג דכוונה של הטו"ז דלרבא אמרי' דמתני' אתי' כר"ש דקנסי' לי' אבל כר"י לא אתיי דלר"י אמרי' חמץ סתמא קאמר אפי' דנכרי כקושי' הגמ' אבל היי' דוקא לר' אבוהו דכ"מ שנאמר לא תאכל כו' אי' הנאה ג"כ במשמע א"כ ע"כ דנכרי אלי' דר"י אסור אפי' בהנאה אבל לחזקי' אם גם שנאמר חמץ סתמא קאמר אפי' דנכרי מ"מ אסור רק באכילה דדווקא חמץ של ישראל אסור אפי' בהנאה דקנסי' לי' גם אלי' דר' יהודה לאסרו מדרבנן גם בהנאה אבל בשל נכרי לא שייך קנס ונשאר איסורו על דין תורה דרק באכילה אסור ואתי' מתני' שפיר כלשונה דחמץ של נכרי מותר בהנאה

ודווקא בהנאה אבל באכילה אסור, ופסק בעה"ט כחזקי' להלכתא ובריייתא דלקמן גבי מלאי של נכרים אתי' כר"ש, עכת"ד והנה מקודם נאמר ב' יסודות שעלי' יש לישען פסקו של בעה"ט ז"ל ואח"כ נציג הקושיא חמורה שעליו והתירוץ ליישב הפסק בס"ד:

ראי' א' מכוח קו' תוס' שהק' בד"ה וחד לפנ"ז. חזקי' אלי' דר"י מנלן איסור הנאה לפני זמנו דליכא אלא חד לא יאכל וההוא מסברא מוקמי' לתוך זמנו, ודחקי' בתירוצם. והנה כוונת הקו' כיון דבברייתא דלעיל תניא בהדיא ומשעה שאסור באכילה אסור בהנאה אתאן לתנא קמא דהיי' ר"י. והנה לדעת בעה"ט מתורץ קושי' התוס' שבאמת אלי' דחזקי' מדאורייתא לר"י דווקא תוך זמנו אסור בהנאה אבל מקודם ולאחר זמנו אינו אסור בהנאה מדאורייתא רק מדרבנן והיינו לפני זמנו הן של ישראל והן של נכרי וכמו דקיי"ל בסי' תמ"ג בהגה' משם ריב"ש ז"ל דגם של נכרי אסור בהנאה קודם זמנו ולאח"ז אסור בהנאה רק מצד קנס. (ובשל נכרי לא שייך קנס.): ראי' שנית מכח קו' תוס' כ"ט ע"ב ד"ה הדר בי' כו' שהק' מסוגי' דחולין דף ד' ה"ב סברוה הא מני ר' יהודה דאמר חמץ לאחר הפסח דאורייתא וקתני חמצן של עוברי עבירה מותר מיד מפני שהן מחליפין בשל נכרים ועכ"ח הפי' מותר מיד שמותר בהנאה עכ"פ ומשמע דלר"י ילפי' שאור דאכילה משאור דראי' דשל נכרי מותר ובסוגי' דהכא לא קיי"ל במסקנא אלא דשל נכרי ג"כ אסור מדאורייתא. ע"כ הקושי'. והנה לפי שיטת בעל העיטור ז"ל הנ"ל מתורץ קושי' זו על נכון דבאמת חמץ של נכרי קיי"ל במסקנא דלר"י אסור מדאו' גם דנכרי אבל אמנם רק באכילה אסור ולא בהנאה לדעת חזקי' דקיי"ל כוותי' לשי' בעה"ט ושפיר אתי' סוגי' דחולין על נכון. אמנם קשה על בעה"ט חדא אי קיי"ל להלכה כחזקי' א"כ מאי דוחקים האמוראי ליישב המשנה ליתרצו בפשיטות דאתי' כחזקי' ולר"י אסור חמץ דנכרי רק באכילה ולא בהנאה וכמו שמבואר לעיל בדברי הפמ"ג, ואתי' מתניתין כפשוטה, וקושי' זו הק' בפמ"ג ג"כ, ואף שדחיק לומר דסוגי' זו אתי' כר' אבוהו, עכ"פ ק' כיון דסתם סוגי' כר"א היאך פסק הבעה"ט כחזקי'. ואף שיש לדחוק דדווקא אחר תי' של רבא שחידש קנסא קניס לר"ש. לפי"ז אתי' אח"כ לומר דיש לחדש דגם לר"י קנסי' לי' בהנאה מדרבנן ודווקא בישראל ולא בנכרי, מ"מ זה דוחק. ועוד קשה טובא כיון דלקמן בסוגי' אמרי' והדר בי' רב אחא בר יעקב מההיא. ומסקינן דגם לדידי' אמרי' דלר"י חמץ סתמא קאמר וא"כ ליכא למ"ד בגמ' הכא דלר"י חמץ של נכרי מותר בהנאה מדאורייתא ואסור באכילה וא"כ על מי סמך הבעה"ט לומר דאסור באכילה מדאו', והגם דמגמרא חולין משמע כוותי' כמ"ש לעיל מ"מ הכא משמע דליכא למ"ד דקאמר הכי וכקוש' התוס'. וי"ל בס"ד דלכאורה צריך להבין מאי טעמי' דרב אשי דנאיד מאוקימתא דרב אחא בר

יעקב. ולכאורה עדיפא לאוקמי' בריי' כר"ש ולומר דבר הגורם לממון כממון דמי דהכי קיי"ל באמת להלכה כמבואר ברמב"ם ושו"ע כמצויין בעין משפט וי"א דלא מעל כר"י. מלאוקמי' שלא כהלכתא ולאוקמא סתם ברייתא דמעל כריה"ג דלא קיי"ל כוותי'. ונראה בס"ד דכוו' רב אשי דנאיד מאוקימתא דרב אחא בר יעקב משום דלא ניחא לאוקמי' י"א דלא מעל כר' יהודה, משום דס"ל באמת כשיטת בעל העיטור דלר"י אלי' דחזקי' חמץ של נכרי והה"ד של הקדש אסור באכילה ומותר בהנאה וכיון דמותר בהנאה ממילא גם לר"י מעל, וע"כ הוצרך לומר דכו"ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ומ"ד לא מעל אפי' כר' שמעון (עיין פי' רש"י ז"ל) משום דבר הגורם לממון לאו כממון דמי:

וכיון דזכינו לדין דלרב אשי אלי' דר"י חמץ של נכרי ושל הקדש אסור באכילה ומותר בהנאה והיי' ע"כ אלי' דחזקי' ורב אשי בתרא הוא ע"כ שפיר פסק הבעל העיטור כוותי' ומכ"ש דהכא השתא סתמא דגמ' חולין ס"ל ג"כ כרב אשי המסדר הגמ' דחמץ של נכרי: מותר בהנאה ורק אסור באכילה ויומתק יותר התי' שכתבנו לעיל על ק' תוס' ד"ה הדר בי' כו' כיון דרב אשי לפי דברינו פליג על רב אחא בר יעקב וס"ל כסתמא דגמ' חולין הנ"ל והכל נכון בס"ד. ועמ"ש בסוף הדבור מירושלמי בסוגי' דמשמע ג"כ כשי' בעה"ט כנלענ"ד. ומיושב בזה ג"כ קושי' מהרש"א ז"ל על פי' רש"י ז"ל כ"ט ע"א ד"המעל כו' ואפסדי להקדש כר"ש והק' רש"א ז"ל למה לא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפ' כאוקימתי' דרב אשי לקמן ע"ש שדחק ולדברינו אתי שפיר בס"ד דכיון דתי' רש"י ז"ל לקמן בדברי רב אשי דקמפ' דמאן דאמר לא מעל ס"ל כר"ש ורק דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ולא ניחא לי' לומר דס"ל ג"כ כר"י וחמץ לאחר זמנו מותר בהנאה ולא באכילה והוא בר דמים לאחר פסח אע"כ מדנקיט רק ר"ש ע"כ משום דלר"י איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי וע"כ לא קמפרש רש"י ז"ל לאוקמי' סתמא דברייתא כאוקימת' דרב אשי דהא קמפרשי' אדרבא דרב אשי נאיד מאוקימת' דרב אחא בר יעקב משום דס"ל דכת"י רק אסור באכילה אחר פסח ולא בהנאה ורש"י ז"ל ס"ל למסקנא אלי' דרבי יהודה דאסור בהנאה ג"כ כנלענ"ד. אמנם כפי דברינו דמסקינן דרב אשי מוכח כשיטות בעל העיטור דקיי"ל כחזקי' ולר"י אסור רק באכילה ולא בהנאה והכי ס"ל מסקנא דגמ' חולין הנ"ל א"כ קשה טובא על שיטת הרמב"ם ז"ל דפ' בה' מאכלות אסורות כר' אבהו. ונראה לענ"ד ליישב הסוגי' אלי' שיטת הרמב"ם ז"ל ויתיישב ג"כ קו' תוס' הנ"ל שבד"ה והדר בי' דהנה לכאורה צריך להבין אי הוי ס"ל כרב אחא בר יעקב באמת דילפי' שאור שאור והוי כעין גז"ש או כהיקש א"כ אמאי הדר בי' אח"כ ומאי דוחקיה למיהדר בי' ודקארי' לי' מאי קארי' לי'. ונראה בס"ד, הנה הטו"ז חידש כן בכ"מ דדבר המפורש בתורה להיתר אין כח

ברבנן למיגזר בי' איסור ומגמ' קידושין סו' ע"א מבואר דלאו דווקא מפורש בהדיא בקרא רק אי ילפינן לי' מגז"ש ג"כ הוי כמפורש לענין זה. דהנה התם פליגי אביי ורבא אביי ס"ל אשתו זינתה בע"א מהימן ורבא ס"ל אין דבר שבערוה פחות משנים, והק' הרשב"א ז"ל על אביי האיך קאמר דמהימן הא באמת דבר שבערוה אין פחות משנים ילפי' מגז"ש דדבר דבר ותי' דרבנן אחמירו עלה דמהימן בע"א דליתסר עלי', וכ' הפנ"י שם א"כ צריך להבין על רבא למה פליג הוא על אביי דלא להחמיר ותי' דרבא הוי ס"ל כיון דהוי מפורש בקרא להיתר בע"א אין כח בחכמים להחמיר ואני העני הי' נ"ל באמת דגם אביי ס"ל להאמת כללא דהטו"ז דדבר המפורש להיתר אין כח בחכמים לאסרו רק הוי ס"ל דלענין זה גזירה שוה לא הוי כמפורש, ורבא ס"ל דגז"ש מקרי ג"כ כמפורש לענין זה והנה ילפותא דשאור שאור נראה דכוו' דילפי' לי' מגז"ש דבקרא חדא כתיב שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת כו' ומדאמר כי כל אוכל משמע דקאי אשאור שלמעלה והיי' שאור דאכילה ר"ל המוזכר בקרא דאכילה ילפי' לי' מגז"ש משאור המוזכר בקרא דלא יראה כו' ולא יראה לך שאור בכל גבולך מנה התם שלך אי אתה רואה כו' (ועיין בפי' רש"י ז"ל) והנה כי כן נראה בס"ד לומר דמעיקרא הוי ס"ל לרב אחא ב"י דילפותא דשאור שאור הוי ג"כ כמפורש לענין זה ואין כח לחכמים לאסרו מדרבנן כיון דהתורה התירה בהדיא וממילא מה שמוזכר במשנה חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה והה"ד באכילה ג"כ מדרבנן דיני' הכא הוא. וכדאמר אח"כ והדר בי' רב אחא ב"י מההיא, אינו ר"ל דהדר לגמרי מילפותא דשאור שאור אלא הכוו' דהדר בי' מההוא דלעיל דמוקי מתני' דמותר בהנאה לגמרי גם מדרבנן מזה דווקא הדר בי' וס"ל דרבנן יוכלו להחמיר במה שמפורש רק בהיקשא או בגז"ש והיי' כאביי בקידושין הנ"ל וזה מוכח מדקאמר ראב"י די"א דלא מעל היינו ר' יהודה ע"כ דלר"י מדרבנן עכ"פ אסור בהנאה וממילא לא מעל, אבל הילפותא מדאורייתא הוא אמת, והנה רבא לשיטתי' בקידושין הנ"ל דס"ל דגז"ש הוי ג"כ כמפורש להדיא לענין זה דאין כח בזה לחכמים להחמיר א"כ לרבא לשי' עדיין נוכל לומר דכיון דמדאו' מפורש להיתר חמץ של נכרי ושל הקדש א"כ אין כח בחכמים להחמיר וע"כ שפיר קאמר בסוגי' דחולין הנ"ל דא"ל רבנן לרבא תניא דמסייע לך ר"ל אתה לשיטותיך דס"ל דגז"ש ג"כ הוי כמפורש להיתר ואין בכח החכמים בזה להחמיר וממילא דלר"י אמרי' דילפי' משאור דראי' דאתה רואה של הקדש ושל נכרי וע"כ חמץ של עוברי עבירה אחר פסח מותר מיד מפני שהן מחליפין בשל נכרי ומותר ומתו' ממילא קו' תוס' הנ"ל ד"ה והדר בי' כו' דבאמת לרבא לשיטתי' שפיר קאמר התם דמותר מיד דגם ראב"י רק הדר בי' מזה דס"ל להתיר מדרבנן ג"כ והדר בי' משום דס"ל

כאביי אח"כ אבל לרבא לשיטתי' אתי שפיר דמותר גם חמצן של נכרי אחר פסח מדרבנן ג"כ ושפיר מתו' קו' תוס' על נכון בס"ד גם לשיטת הרמב"ם ז"ל. הרחמן י"ת ירחמנו לאיוש"ט בכ"י ויראנו נפלאות מתורה הקדושה, ובאמת המעיין בירושלמי בסוגי' דקאמר מאן תנא לא יראה שייך בחמץ שעבר עליו הפסח ר"י כו' ולא קמתרץ והה"ד דמותר באכילה כו' כגמ' בבלי. משמע לכאורה באמת דבאכילה אסור לר"י מדאו' והיי' ע"כ כשיטת בעה"ט דקיי"ל כחזקי' ודוק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קט

בסי' תמ"ט באו"ח מביא המג"א בשם הב"ח בנמצא חמץ אחר הפסח ואין ידוע אם היא של ישראל או של נכרי אסור באכילה מספק ומותר בהנאה והיא מגמ' דעירובין ע"ש ובמחהש"ק דהב"ח מצד חומרא דחמץ אתי עלה. והנה במשנה פסחים כ"ח ע"א יש לכאו' סתירה מרישא לסיפא דכך לשון המשנה חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה כו' והנה מרישא משמע דוקא:

חמץ של נכרי בוודאי הא ספק אינו מותר בהנאה וסיפא משמע להיפך דוקא חמץ של ישראל וודאי אסור בהנאה הא ספק של ישראל מותר, ומקודם נפרש אלי' דר' אחא בר יעקב בגמ' פסחים הנ"ל דאוקי המתני' כר"י (ולפי מ"ש בסי' הקדום גם למסקנא לשי' הרמב"ם ז"ל רב אשי מודה לי' לראב"י בהא דלר"י מותר גם מדרבנן חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ע"ש בדברינו). ולפי אוקימתא זו דלר"י קאי וחמץ של ישראל שעעה"פ אסור מדאו' פשיטא שספק חמץ שעעה"פ שאינו ידוע אם היא של ישראל או של נכרי דאסור בהנאה ג"כ ככל שאר ספיקי דאורייתא, ועכצ"ל דהפי' במתני' כך היא חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה הא ספק נעשה כחמץ ודאי של ישראל שאסור אף בהנאה ג"כ. ובזה לכאורה מיושב למה נקט התנא בחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח דמותר בהנאה ולא נקט מותר אף באכילה ג"כ דהוי רבותא טפי וכמו דפריך בגמ'. ולכאו' לפי הנ"ל יומתק מאוד לומר דע"כ נקט רק מותר בהנאה דאי הוי נקט מותר באכילה הייתי יכול לטעות לדייק מני' כשיטת הב"ח הנ"ל דווקא וודאי של נכרי מותר גם באכילה הא ספק אסור באכילה אבל בהנאה מותר מצד ספק. (דיש לומר דאי' הנאה רק מדרבנן וס' להקל) ובזה יבוא על נכון לשון המשנה שלא יהי' סתירה מרישא לסיפא משום דסיפא ג"כ הכי משמע וודאי של ישראל אסור בהנאה הא ספק של ישראל ספק של נכרי מותר בהנאה ואסור באכילה. אמנם מדלא תי' בגמ' הכי ותירץ רישא אגב סיפא נקיט ולכאורה זה מלתא דל"ש שיהי' נקיט רישא אגב סיפא ולכאורה יותר הי"ל לתרץ

כדברינו אלא דנקט כך כדי שלא ליתן מקום לטעות ונ"ל דזה לא קשה מידי די"ל באמת דזהו כוונת הגמ' רישא אגב סיפא נקיט ר"ל משום כך נקט התנא ברישא רק דמותר בהנאה ולא נקט דמותר באכילה כדי שנדע דמאי דנקט בסיפא ושל ישראל אין הכוו' של ישראל בוודאי אלא גם בספק של ישראל ג"כ אסור בהנאה. ואי הוי נקיט ברישא בלשון מותר באכילה הי' מקום לטעות לדייק מני' דבספק מותר בהנאה ואסור באכילה וכמ"ש לעיל, כנלענ"ד נכון בס"ד:

אמנם לאוקימתא דרבא דמוקי למתני' אלי' דר"ש וחמץ שעעה"פ הוי רק אסור מדרבנן ומסתבר לכאו' דספיקי' להקל ככל שאר ספיקי' איסור דרבנן ע"כ אין לומר כדלעיל דהדיוק במתני' הא ספק של נכרי אסור בהנאה ג"כ. וק' עדיין רישא לסיפא ע"כ צ"ל דמאי דנקט ברישא רק מותר בהנאה ולא קמיירי מאכילה עכצ"ל או כתי' הגמ' אלי' דר"א בר יעקב והה"ד לרבא דרישא משום סיפא נקט או כתי' הירושלמי דמיירי במקום שאסור מצד פת נכרי, והנה כי כן נ"ל ליישב שלא תיקשי רישא לסיפא:

דהנה בב"ח הנ"ל דקאסר באכילה היכי דהוי ספק וראייתו מברייתא דחנות פסחים ל"א ע"ב עש"ה מבואר בהדיא דוקא בספק כזה שקרוב לוודאי ועכ"פ יותר נוטה דהוי חמץ של ישראל בספק כזה שאינו ספק השקול בזה מחמירים דאסור באכילה ורק מותר בהנאה. אבל בספק השקול או עכ"פ בספק שנוטה יותר דהוי של נכרי דבזה מיירי גמ' דעירובין ס"ד ע"ב שמביא המג"א בסי' תמ"ט בזה מותר גם באכילה ככל שאר ספק דרבנן וכן היא מבואר שם בעירובין דדנין הפת הזה אחר הרוב שהם נכרים עש"ה דבזה אילולא שהיא אסור באכילה מצד פת נכרי כמבואר שם בתשו' הי' מותר גם באכילה והיי' מצד ספק דרבנן להתיר והתם באמת ע"כ עדיף עוד יותר מספק השקול ואדרבא הוא גם כמו ספק ספיקא דהכי פי' שם רש"י ז"ל שהוא ספק דילמא הוא חמץ שנעשה עוד תוך הפסח אבל הם מצאו אותו לאחר הפסח ומ"מ שפיר הוכיח שם דע"כ קיי"ל דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה אפי' וודאי והכוו' לענ"ד ברורה עד"ז דבחמץ שעבר עליו הפסח או דאמרי' דהספק ג"כ אסור או דגם הוודאי מותר, ור"ל דאין לנו אלא הב' דרכים או דאמרי' דקיי"ל כר"י דחמץ שעעה"פ אסור כר"י דס"ל דחמץ שעבר עליו הפסח אסור מדאורייתא ואז ממילא גם הספק אסור ככל שאר ספק דאו' או דאמרי' חמץ שעעה"פ אסור רק מדרבנן והיי' ע"כ כר"ש ולר"ש דטעם דאסור הוי רק מצד קנס ובגוי ליכא קנס והוודאי שלו ג"כ מותר גם מדרבנן והבן. והיי' דקאמר שם דע"כ כיון שהוא ר"ג התיר שם בהנאה ולא קאסר לי' מצד ספק ככל שאר ספק דרבנן ע"כ משום דס"ל דחמץ שעעה"פ הוי רק דרבנן וכיון שהיא כך והיי' דקיי"ל כר"ש אז ממי' גם הוודאי חמץ

שעבר עליו הפסח היי' של נכרי ג"כ מותר גם מדרבנן. כנ"ל ברור הפי' בגמ' שם (ולא תימא להקשות עדיין מנלן כו' דילמא שאני התם דהוי ס"ס ואי הוי גם חמץ שעעה"פ אסור מדאו' ג"כ מותר, דלענ"ד דלא הוי ס"ס כראוי שאינו יכול להתהפך וע"ש):
והיוצא לנו מזה הפי' דגמ' דעירובין הנ"ל דהתם עכ"פ נוטה יותר שהוא של נכרי ע"כ מותר גם באכילה. ואפשר גם בספק השקול ממש ג"כ מותר באכילה אבל היכי שהיא נוטה יותר שהוא של ישראל הוי אסור באכילה מצד ספק ודיו להתירו בהנאה מצד ספק וכשיטת הב"ח הנ"ל ודו"ק. ולפי"ז נוכל לומר ליישב דלא תיקשי רישא לסיפא דרישא דקאמר חמץ של נכרי שעעה"פ מותר בהנאה וההי"ד באכילה כמבואר בגמ' ש"ס בבלי וירושלמי וכנ"ל. אבל ספיקו אסור באכילה ומותר בהנאה והיי' כשיטת הב"ח הנ"ל באופן שהיא קרוב יותר לומר דהוי חמץ של ישראל, והסיפא דקאמר דוקא בוודאי חמץ של ישראל אסור בהנאה אבל בספיקו מותר גם באכילה היי' בספק שנוטה יותר לומר דהוי של נכרי או גם בספק השקול עכ"פ וכמבואר למעלה, כנלענ"ד בס"ד להלכה ולא למעשה עד שיורה בזה מי שדעתו רחבה יותר מדעתינו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קי

בדגהמ"י הלכות חומ"צ פ"ג אות ח' כתב:
בזה"ל ראבי"ה קיבל מר"י הלוי שיש לומר ליבטל ולהוי הפקר כעפרא דבטיל משום הפקר כך פר"ת אבר אביו ר"י הלוי לא הי' אומר הפקר כדברי רבינו המחבר ע"כ. והנה בשו"ע סי' תל"ד ס"ב כתב המחבר יבטלנו ויאמר כל חמירא וכו' ליבטל ולהוי כעפרא דארעא ע"כ, הנה נקטו כולם לשון דמשתמע לכאו' לשון עתיד. אמנם רבינו הרמב"ם ז"ל בפ"ג הנ"ל כתב בלשון דמשתמע לשון נוכח שכ' בהלכה ז' וז"ל ויאמר כל חמץ שיש ברשותי שכא ראיתיו הרי הוא בטל והרי הוא כעפר, וצריך טעם למה שינה בלשונו, והנה בגמ' דף ו' ע"ב אר"י א"ר הבודק צריך שיבטל פירש"י ז"ל הבודק כו' ויאמר כל חמירא כו' ליבטל, נקט ג"כ לשון דמשמע לשון עתיד, ובפשטות הייתי אומר לכאורה דהרמב"ם והמחבר ז"ל אזלי לשיטתייהו דהנה ענין ביטול מה הוא פליגי בה קמאי דקמאי דהרמב"ם ז"ל כתב בזה"ל בפ"ז הלכה ב' ומהו השבתה זו האמורה בתורה הוא שיבטלנו בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל ע"כ, ולכאורה הוא כשיטת רש"י ז"ל שכתב בדף ד' ע"ב שהביטול יוצא מקרא דתשביתו ולא נאמר תבערו, וכ' בזה בספר מהר"ם הלואה בשם רמב"ן ז"ל שכוונת רש"י ז"ל דענין הביטול הוא שאינו רוצה בקיומו,

אמנם הר"ן ותוס' וטור וכן נראה דס"ל להמחבר בשו"ע דהביטול הוא מטעם הפקר והנה כמה נפ"מ יוצאים בזה כמבואר לקמן ונפ"מ גם בזה לענין אם צריך כומר בלשון עתיד או יאמר בלשון נוכח. דהנה האחרונים כבר כתבו על שיטת הר"ן ז"ל דכתב דהביטול הוא מטעם הפקר, והק' הא הפקר לא הוי במחשבה ולמה אמר הכא בגמ' מבטלו בלבו וגם לדעת ר"י לא הוי הפקר עד דאתי ליד זוכה ולאיכא מ"ד צריך להפקיר בפני ג'. ותי' הר"ן ז"ל הכא שאני דהא באמת חמץ אינו ברשותו של אדם ורק עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, על כן בגילוי דעת סגי כשיגלה דעתו שרוצה הוא בהפקר זה שהפקירה התורה לחמץ שלו. והק' ע"ז דא"כ צריך להבין מתי חל הביטול הלא קודם האיסור עדיין הוי ברשותו וצריך הפקר ממש, ולאחר זמן איסורו שוב אין בכחו לבטל ולהפקיר, ותי' בתשו' אמרי אש לאו"ח דכוונתו בביטול הזה דכשיבוא זמן יהי' הפקר וכשם שיוכל ליאסור לאחר זמן כך יכול להפקיר לאחר זמן כי הפקר מטעם נדר ע"ש רסי' נ"ד וכן בתשו' מהרי"א חאו"ח, ומובן ממילא דלפי"ז ראוי לומר בשעת הביטול בלשון עתיד ליבטל ולהוי. אמנם לשיטת רש"י ורמב"ם ז"ל דס"ל דהביטול הוא מצד תשביתו והכוו' כמפורש בלשון הזהב של הרמב"ם ז"ל שמבטלו בלבו ויחשוב אותו כעפר וכשאינו רוצה בקיומו, לפי"ז שפיר שייך לומר הביטול בלשון נוכח שמבטלו עתה ושפיר כ' הר"מ ז"ל לשיטתי' דס"ל דהביטול לאו מתורת הפקר נגע' בי' שאומר בלשון נוכח כנלע"ד. ועדיין צריך להבין למה כ' הגמי"י הנ"ל תרוויי' ליבטל וליהוי הפקר וכן הוא הנוסח שלנו, וקשה תרוויי' למה, וכי לא סגי לומר להוי הפקר בלבד:

ב) עוד יקשה לפי"ז על שיטת רש"י ז"ל דכתב ג"כ דביטול מהני מתורת תשביתו ושעניינו רק דאינו רוצה בקיומו. א"כ למה כתב הכא בדברי ר"י אר"ב צריך שיבטל וכו' ולומר כל חמירא וליבטל, לשון עתיד הלא לשיטתו, הי' צריך לומר הרי הוא בטל בל' נוכח, ע"כ נלע"ד ליישב בס"ד: דהנה בסוגי' צריך להבין מאי דעתי' דהמקשה דפריך וכי משכ"ל לבטלי' וכי לא אסיק אדעתי' דלאח"ז איסורו אין בכחו עוד לבטלו. ויותר תמי' דלקמן פריך ולאח"ז איסורו לא מצי לבטל והתניא, ונראה דבכל תוקף רוצה המקשן להעמיד דבריו דגם אח"ז אינו יכול לבטל וק' על מה סמך לבטל אח"ז אסורו ג"כ. ונראה דהמקשן והתרצן פליגו מהו ענין הביטול, והמקשן היי ס"ל בע"כ דענין הביטול הוא כדעת רש"י ורמב"ם ז"ל דתוכן הביטול שיחשוב בלבו כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל והוי ס"ל בע"כ שלא כדעת הר"ן ז"ל דליהוי מטעם הפקר דא"כ הוי קשי' לי' כקו' התוס' והר"ן ז"ל דאם ביטול מטעם הפקר הלא הפקר כזה לא מהני וכמבואר למעלה, אע"כ רק כרש"י ור"מ ז"ל דהביטול הוא מטעם דאינו רוצה בקיומו וכיון שנאמר דהביטול מצד תשביתו

כרש"י ור"מ ז"ל שפיר יש מקום לומר דגם לאח"ז איסורו יכול לבטל כיון דכל עניינו רק שמחשבו כעפר ושאינו רוצה בקיומן בעולם כלל, ומילתא דמסתבר מעצמו. כך הי' ס"ל להמקשן ושפיר רצה להעמיד דבריו דגם לאח"ז איסורו יכול לבטל, וע"ז השיב התרצן דילמא משכח"ל לאח"ז איסורו ולא מצי לבטל, ר"ל דלעולם דהביטול מתורת הפקר אתי עלה וממילא לאח"ז איסור לא מצי לבטל לי' דמאי יפקיר כיון דאינו כבר ברשותו ומאי דקשי' לך היאך יהי' הביטול מטעם הפקר הלא הפקר כזה לא מהני כקו' הר"ן ז"ל, ע"ז השיב לו כתי' הר"ן ז"ל דאר"א ב' דברים שאינו ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הם ברשותו ר"ל דכבר הק' הצל"ח למה לו דברי ר"א הלא מקרא מלא הוא דחמץ אסור בהנאה וגם מה שאמר שעשאן ברשותו פשיטא כיון דהתורה אמרה לא יראה כך וכו'. ולדברינו הנ"ל ניחא דלא בא התרצן רק להזכיר דברי ר"א כדי שממנו נדע טעם הביטול מתורת הפקר דמהני כדברי הר"ן ז"ל כיון דבלא"ה אינו ברשותו רק עשאן הכ' כאילו ברשותו ע"כ סגי' בגילוי מילתא בעלמא, והמקשן רצה בכ"ז גם אח"כ להעמיד עדיין דבריו דביטול מצד תשביתו מכח הברייתא דהי' יושב בביהמ"ד וכו' וממילא גם לאח"ז איסור' יכול לבטל עד שהתרצן דייק דברייתא זו מתלמיד היושב לפני רבו, העולה מזה דלכאורה מסקנת הסוגי' דביטול מצד הפקר מהני וע"כ שפיר עביד רש"י ז"ל דפי' בדברי ר"י א"ר צריך לבטל וכו' לומר ליבטל לשון עתיד וכמבואר לעיל דלשיטת האומרים דביטול מצד הפקר צריך לומר בלשון עתיד: ג) אמנם יקשה היאך נאמר כן בדעת רש"י ז"ל דס"ל דביטול מצד הפקר אתי עלה הא רש"י ז"ל פי' בהדיא דף ד' ע"ב דביטל מצד תשביתו, וגם יקשה עדיין מה שהקשתי לעיל למה אנו אומרים לשון הביטול בלשון כפול לבטיל ולהוי הפקר. ועוד צריך להבין איזה יסוד פליגי המקשן והתרצן למה הוי ס"ל המקשן דהביטול מצד תשביתו והתרצן ס"ל מצד הפקר. ונראה בס"ד להעמיד דברינו הנאמרים למעלה, דהנה הכ"מ רפ"ב מ"ה חומו"צ הביא ב' טעמים מנ"ל דביטול מהני, א' כדנפ"ל בספרי לא יראה לך בטל בלבך, א"נ מדכתיב תשביתו ולא כתיב תשרפו או תבערו כענין שפי' בע"ז השחת שרוף וכלה, אע"כ גילה לנו רחמנא היכי דלא אפשר ליסגי בביטול ומסרו הכתוב לחכמים היכא סגי ביטול וכו' עכד"ה, ואני העני נ"ל דלהאמת אנו צריכים לומר דאו"א דא"ח, דע"כ צ"ל דבביטול מקיימים המ"ע והל"ת הן מ"ע דתשביתו והן הל"ת דלא יראה. וכבר כתב הפנ"י לעיל דף ד' דלספרי דלמדים ביטול מלא יראה לך בטל בלבך, ר"ל מצד הפקר דמ"ז הביטול לא יראה כשלך. ולענ"ד הקיום נ"ע דתשביתו לרש"י ורמב"ם ז"ל לא מתקיים עדיין בזה שמפקירו אלא צריך לבטלו בלבו ולחשבו כעפר שאין בו צריך כלל ושאינו רוצה בקיומו, ולפי"ז צריך

לו לעשות תרוויי' שמצד מ' עשה דתשביתו להחשיבו כעפר. ומצד ל"ת דלא יראה וכו' להפקירו, וממילא לפי האמת כיון דצריך תרוויי' ממילא אח"ז איסור לא מצי מבטל דאם גם מ"ע דתשביתו הי' מקיים בביטול לאח"ז איסורו אבל הל"ת דלא יראה לך א"א לקיים אח"ז איסורו בזה האופן וכמבואר למעלה דהפקר לא שייך אח"ז איסור. והנה לפי"ז י"ל דהמקשן הוי ס"ל דביטול הוי רק מצד תשביתו וכמו שרצה הכ"מ לומר דלפי האמת יכולים אנו לומר עכ"פ בדעת המקשן כן וכיון דביטול רק מכח תשביתו ועניינו לפי המבואר דמחשיבו כעפר ע"כ ס"ל להמקשן דיכול לבטל גם אח"ז איסורו. אמנם התרצן חידוש לו הן אמת כדבריך דביטול מצד תשביתו אמנם הלא גם מצד לא יראה לך בטל בלבך ג"כ צריך הביטול וזה ע"כ רק ענינו דלשווי' יתי' כהפקר ממש. וזה ע"כ אי אפשר לאחר ז"א וממילא מתור' שיטת רש"י ז"ל שכתב לבטיל וכו' דבאמת ביטול מצד תשביתו כדברי רש"י ז"ל דף ד'. אמנם עכ"ז גם הוי מצד לא יראה לך בטל בלבך וממילא כיון דמצד הפקר ג"כ צריך לעשות הביטול ממילא ע"כ צריך לאמרו לשון עתיד לבטיל ולהוי הפקר וכו' בלשון עתיד, דהיינו כשיבוא שעת איסור ממילא כולל גם לשון שמבטלו בלבו ומחשבו כעפר דעכ"פ לענין דאינו רוצה בקיומו מהני גם לשון עתיד ורק דלשון נוכח ג"כ הוי מהני אבל כיון דע"כ צריך לאמרו בלשון עתיד כדי לכלול בו עניין ההפקר. ובזה צריך בע"כ לשון עתיד ממילא מיוצא י"ח גם י"ח מצות עשה דתשביתו דענייני שאינו רוצה בקיומו, ומתורץ שיטת רש"י ז"ל על נכון בס"ד. ולפי"ז י"ל בס"ד דהיינו שיטת רבינו ראב"י שבהגהת מיימוני הנ"ל שכתב תרוויי' ליבטיל ולהוי הפקר. דאי ס"ל שיטות רש"י ז"ל דצריך לן תרוויי' כדי לקיים מ"ע ול"ת הנ"ל ועפי"ז שפיר המנהג הנהוג ושכתב כן בנסחות הגדה לומר כל חמירא וכו' ליבטיל ולהוי הפקר וכו' כן נלע"ד בס"ד, ואולי מקום הניחו לי בזה ברחמיו של הקב"ה: ואם כנים דברינו הנ"ל בשיטות הגמרא ובדעת רש"י ז"ל אולי יש ליישב בזה גם בדעת הרמב"ם ז"ל ונוסחא הישנה וס"ל כשיטות הגאון בכל בו דלחמץ ידועה לא מהני ביטול והוקשה עליו מסוגיא זו דפריך כי משכחת לי' לבטלי' דהנה כפי העולה מדברינו המקשן הוי ס"כ דביטול הוי מצד תשביתו דענינו דאינו רוצה בקיומו, והתרצן חידוש דגם מצד הפקר ג"כ הוי. והנה נ"ל עוד נפ"מ דאי ביטול מצד תשביתו בלבד ושאינו רוצה בקיומו י"ל שהי' מהני גם בחמץ ידועה שמחשיבו כעפר וכאין בו צורך כלל. אמנם אי ביטול מצד הפקר א"כ יוצא כן מלא יראה לך כספרי הנ"ל, והלא מחזי זה כמרמה שיאמר שמפקירו וכן הוא סגור בחדרו עיין כן בתשו' חת"ס חאו"ח אלא ע"כ שאינו מהני בחמץ ידועה, והנה לדברינו דהמקשן הוי ס"ל דמהני מצד תשביתו. וע"כ לאח"ז איסור' מהני ע"כ הוי ס"ל דמהני

גם בחמץ ידועה, אבל לאחר שחידוש לו התרצן דגם מצד לא יראה לך בטל בלבבך, אתי עלה במצות ביטול, א"כ ע"כ אינו מהני בחמץ ידועה וכמבואר. והנה לע"ד מלשון הרמב"ם ז"ל נראה כשיטת הרש"י וראב"י ז"ל הנ"ל דהביטול כולל תרוויי' הן שאינו רוצה בקיומו, והן שמפקירו, דז"ל הזהב ומזוקק בהלכה ב' ומהו הביטול שיבטל בלבו ויחשוב אותו כעפר והיינו שאינו רוצה בקיומו, וממה שהוסיף עוד ישום בלבו שאין ברשותו חמץ כלל ושכל חמץ שברשותו כו' וכדבר שאין בו צורך כלל. משמע דבזה כוונתו שיהי' לשון הפקר כנלע"ד נכון, וממילא כיון שהתרצן חידוש דהביטול מצד הפקר אתי' לה, ממילא שפיר אמרינן דבחמץ ידועה לא מהני ביטול לשיטה הנ"ל, כנלע"ד באופן דרש"י ורמב"ם וראבי"ה ז"ל ומנהגינו הנ"ל ס"ל דהביטול כולל תרתי. ומתו' הקושי' ע"נ בס"ד דהמקשן שפיר ס"ל דמהני ביטול בחמץ ידועה אבל אנן קיי"ל כמסקנת התרצן כנלע"ד פה סאטמאר תרס"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיא

הרמב"ם ז"ל פ"ג מהל' חומ"צ הלכה ד' כתב נכרי אנס שהפקיד חמצו אצל ישראל אם יודע הישראל שאם אבד או נגנב מחייבו לשלמו וכופה ואונס לשלם אעפ"י שלא קיבל אחריות ה"ז חייב לבערו שהרי נחשב כאילו הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו עכ"ל. ותמה הראב"ד ז"ל שהרי לקמן דף ל' ע"א אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כי הוי נפיק השבעה יומו דפסחא אמר לו פוקו וזבינו חמירא דבני חילא, ואם הי' החיוב עליהם לשרפו מאין היו מוצאים לקחת אותו אחרי כן. ונראה ליישב בס"ד. ונקדים קושית הטו"ז בסי' ת"מ סק"א, שהקשה על שיטת הר"מ ז"ל, א"כ מאי פריך בגמ' לאידך לישנא הניחא למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי היינו דאיצטריך לא:

ימצא, אלא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי לא ימצא כמה לי מאי פריך הא לשיטת הר"מ ז"ל הא אצטריך לאשמעינן דגבי אונס ג"כ אם ידע שבאונס ישלם אף שאינו חייב לשלם, מ"מ כדידי' דמי, [וזהו עיקר הקושי' של הטו"ז] וקודם שנבוא ליישב אכתוב רק מה שנלע"ד בפשיטות היאך הוציא הרמב"ם ז"ל כן מדברי רבא כמ"ש הראב"ד ז"ל והטו"ז [מלבד מה שאכתוב לקמן ראי' ברורה לענ"ד לשי' הרמב"ם ז"ל משקלא וטריא דסוגי'] משום דרבא אמר בלשונו כיון דאילו כו' ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי, ולא קאמר כיון דקבילתו אחריות. אע"כ דאינו תלוי רק בקבלת אחריות בלבד אלא כיון דבעית לשלומי ר"ל כיון דס"ס יהיו צריכים לשלם ע"כ בעירו חמירא דב"ח. [ובדבור שאח"ז נוסיף עוד בס"ד לדייק בלשון רבא שיהי' ממש מכוון לדין הרמב"ם ז"ל ויצא

מזה דין חדש לענ"ד בס"ד]. ואני בעניי הקשתי עוד ק' עצומה לשי' הרמב"ם ז"ל כדפריך בגמרא סתירת הברייי' מרישא למציעתא דקאמר יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרי ת"ל ל"י, הא אמרת רישא שלך א"א רואה אבל אתה רואה של אחרים, ותירץ תרווייי' בשלא קיבל אחריות רק רישא מיירי בלא אונס ומציעתא מיירי באונס, והיינו ממש דינו של רבא. ונראה הנה יפלא לכל מעיין בסוגי' דלפי תי' של רבא דקאמר לעולם לא תיפוך וארישא קאי שלך אא"ר אבל אתה רואה בש"א, אין כי אלא בנכרי שלא כבשתו א"כ למה באמת הברייתא מהפכת הסדר והפסיק בין הדבקים ולא העמידה מיד הבבא אין לי אלא בנכרי שלא כבשתו כו'. ונראה בס"ד דהנה עוד יש לדקדק דקדוק עצום בגמרא דקאמר אמר מר יכול יטמין כו' האמרת רישא שלך אא"ר אבל א"ר ש"א כו' והא לרבא עדיפא להקשות בין מרישא ובין מסיפא. ולימא האמרת רישא וסיפא שלך אא"ר כו. ונראה ליישב דבאמת הגמרא קאי ע"כ רק להקשות אליבא דאביי אבל לרבא באמת ל"ק רישא לסיפא משום דנאמר באמת לתרץ כקו' דלעיל לשיטת הרמב"ם ז"ל דרבא לשיטתו ע"כ ס"ל דין זה כנ"ל ומתרץ רישא מיירי בלא אונס ומציעתא באנס, ורק הגמרא הקשה לאביי לשיטתי' דליכא לתרץ אליבי' הסתירה כמו לרבא כמו שנפרש לקמן בס"ד, והוא בשנאמר דאביי ורבא לשיטתי' אזלו דפליגי בב"ק קי"ג לענין הפקעת מלוה בנכרי אי שרי ומפ' בס' מלוא הרועים ערך ג"נ דאביי ס"ל ג"נ אסור מדאורייתא ולכך אוסר בהפקעת מלוה, ורבא ור"א ס"ל ג"נ אסור רק מדרבנן. והנה כשנאמר גזל נכרי מותר מן התורה שפיר יש מקום לפי"ז לומר בנכרי שכבשתו ויש ביד הישראל להיות אלם ואנס כלפי הנכרי. ובאמת קיי"ל בשו"ע סי' תנ"ז וברמב"ם ז"ל פ"ג מהיו"ט דאמרי' הואיל ואי בעי מיתשל וסד"א הכא ג"כ הואיל ואי בעי הישראל יוכל לכפות ולאנוס את הנכרי ולגזול מידו ומותר לעשות כן מצד עיקר דין תורה לשי' רבא ע"כ סד"א דחייב לבערו גבי נכרי שכבשתו דהוי כשלך לכך צריך קרא יתירא דגם בנכרי שכבשתו גם כן אמרינן שלך ולא של אחרים ומטעם שנאמר לקמן. ולפי"ז שפיר מיושב סידור לשון הברייתא אלי' דרבא כיון דקאמרת במציעתא יכול יטמין ויקבל פקדונות מהנכרי ת"ל לא ימצא, וכתבנו לעיל דלרבא ע"כ מציעתא מיירי באלם ואנס דבזה עובר משום לא ימצא. ולפי"ז דסברת אלם אמת א"כ לפי"ז אין לי ברישא דאמרינן שלך ולא ש"נ כו' אלא בנכרי שלא כבשתו, אבל בכבשתו מנין דשייך גבי' לומר סברת אלם ואנס ר"ל דהישראל הנפקד בידו לאנסו ולכופו וליקח ממנו מה"ת וסד"א דזה מקרי שלך לכך צריך קרא יתירא שלך ולא של אחרים. ומתו' דקדוק הנ"ל על סידור לשון הברייתא. ויתורץ ממילא ג"כ דקדוק שלנו הנ"ל על לשון הקושיא האמרת רישא דהקו' רק על אביי ולא על רבא,

דכ"ז דכתבנו הינו רק לשיטת רבא דגזל נכרי מותר מה"ת משא"כ לשיטת אביי שם דס"ל ג"נ אסור מה"ת ולא שייך שם סברת אלם דהא אסור לישראל לכופו, וממילא לאביי לא שייך לתרץ סתירת הברייתא כמו לרבא ע"כ שפיר פריך האמרת רישא שלך ולא של נכרי, ולכך דחוק א"ע לומר איפוך, ואי הוי הקו' גם לרבא באמת הי' אומר האמרת רישא וסיפא, אבל לרבא באמת ל"ק רק לאביי ולאביי הקו' רק מרישא ולא מסיפא, והוא נכון לענ"ד בס"ד:

והנה כיון שהעלינו דגם לרבא רק הי' בס"ד דקרא ורחמנא מועטי' מיתורא דקרא שלך ולא ש"נ גם בכבשתו ולפי"ז ע"כ כיון דבסברת הואיל קיי"ל כוותי' דר"א בזה כמש"ל ובכ"ז מיעטי' קרא משלך יתירא ע"כ דסברת אנס אינו מדאורייתא ורק רבא חידש כן לומר דמ"מ מדרבנן אמרי' כיון דאלו מיגנב כ' בעית שלומי כדידיה דמי, ולא שיהי' לך ממש, וכד דייקת בלשון הרמב"ם ז"ל תראה דמשנה טעמו ולשונו דבסעיף ג' כתב דאם קיבל אחריות חייב לבערו דהוי כשלו, והכא בסעיף ד' כתב אנס שהפקיד, ה"ז חייב לבערו "שהרי נחשב כאילו הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו". מפורש יוצא מלשונו שאינו מצד עיקר ד"ת כמו באחריות ממש וזה דבר ברור לענ"ד, וממילא מתורץ הקושיא של הטו"ז דליתרץ לל"ב דקרא דלא ימצא בא לומר דין של אלם ואנס, ולהנ"ל גם לרבא דין של אלם הוי רק מדרבנן, ומכ"ש לאביי דלדידי' אין שום מוצא מקום מדאו' לדין זה של אלם, ע"כ הוי רק מדרבנן, ולכך לא מוקי קרא להכי:

והשתא דאתית להכא מתו' ע"נ קו' הראב"ד ז"ל הנ"ל דהא לקמן דף ל' קאמר הגמ' להביא ראי' דס"ל לרבא כר"ש דחמץ שעעה"פ מותר מדאו' ורק קניס מדרבנן והביא דרבא לטעמי' דאמר כי נפקו יומי דפסחא אמר לן ר"נ פוקו זבינו חמירא דב"ח, והיי' כיון דסברת אלם ואנס הוי רק מדרבנן וממי' כשעעה"פ הוי ממילא דינו כמו שאר חמץ דרבנן שעעה"פ דפסק הטור בסי' תמ"ב שאינו מחויב לבערו ומותר והיינו משום דקיי"ל כר"ש ובזה לא קניס. (ועיין פמ"ג במשבצות ססי' ת"מ מענין זה) ומתו' קו' הראב"ד ז"ל על הרמב"ם ז"ל דפסק בזה כהטור. וראי' מזה לשיטת הטור. והראב"ד ז"ל אפשר דהוי ס"ל כשי' התוס' ריש מכלתין:

עיין בזה מג"א סי' תמ"ב. [ואפשר דזהו הטעם שהביא המחבר יש חולקים על דין אלם משום דתלי' לפי"ז בדין הטור ותוס'] עכ"פ מתורץ לענ"ד שי' הרמב"ם ז"ל ע"נ בס"ד:

ואדרבא ראי' ברורה מכח סידור הברייתא אליבא דרבא ומכח דקדוק לשון קושי' הגמ' האמרת רישא וכמבואר לעיל. ואולי כוונתי האמת בס"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיב

הנה הבאתי בראשית דברינו בדה"ק לשון הרמב"ם ז"ל שכתב נכרי אנס כו' מחייבו לשלם וכופה ואונס לשלם, ה"ז חייב לבערו, כתב בלשון כפול מחייבו לשלם וכופה, וגם אח"כ כתב בלשון דיוק לכאורה ה"ז חייב לבערו שהרי הוא נחשב כשלו מפני שמחייבו האנס לשלם, נראה דמשמע מדבריו בהדיא שדין האנס והאלם שייך דוקא אם יש ביד האנס לגרום שיהי' נראה לעיני העולם או ערכאותיהם שמחוייב עפ"י הדין לשלם והיי' כגון שיאמר האלם שקיבל האחריות אם גם באמת לא קיבלו עליו. והיינו דיוק לשונו הזהב מחייבו לשלם, וגם אח"כ סופה ואונס לשלם, וע"ז אמר דבכה"ג ה"ז חייב לבערו שהרי הוא נחשב כשלו מפני שמחייבו האנס לשלם ונראה שהוציא כן מדברי רבא שממנו מקור הדין כמ"ש המפורשים ז"ל, והנהו אמר בזה"ל בעירו חמירא דב"ח כיון דאילו מיגנב כו' ברשותייכו קאי ובעיתו לשלומי כדידכו דמי. ולכאורה מה דקאמר ברשותייכו קאי שפת יתר הוא דהא מסיים אח"כ כדידכו דמי, והיל"ל רק כיון דאילו מיגנב בעית לשלומי כדידכו דמי, או לומר ברשותייכו קאי, אלא נראה דכך א"ל דכיון דאילו מיגנב כו' ברשותייכו קאי ר"ל אז יחייבו אתכם הב"ח שיאמרו שקבלתם אחריות ועכ"פ ידונו אתכם בערכאותיהם ויאמרו שהי' קיים ברשותכם ואז ממילא בעיתו לשלומי וע"כ כדידכו דמי כנלענ"ד. והיוצא מזה להלכה לענ"ד שאם הנכרי אנס אבל בערכאותיהם ידונו כראוי בזה לא אמר הרמב"ם ז"ל והמחבר דין אלם, ועיין במקור חיים ת"מ סק"ד משמע מדבריו ג"כ רק אם בדיניהם ג"כ לא מחייבו הנכרי רק להישראל בזה שייך דין אלם ואנס, והית"ב יורנו מדרכיו האמתיים ונלכה באורחותיו בכי"א:

ובפרט למש"כ בדברינו הקדום שורש לדין הרמב"ם ז"ל משקלא וטריא של הסוגי' ע"כ ג"כ רק באופן הנ"ל משום דלרבא גזל נכרי מותר מדאורייתא ע"כ הי' לדידי' מקום לומר סבר' אנס בנכרי שכבשתו משא"כ לאביי דס"ל ג"כ אסור מדאורייתא. אף שכבוש תחת יד ישראל, מ"מ אין מקום לסברת אנס והיינו כדברינו הנ"ל דכל אונס שאינו עפ"י הדין לפי דברי האנס באמת לא שייך דין אנס ואלם כלל. והדבר מרפסא איגרא לענ"ד וצריך ישוב הדעת להלכה למעשה:

ואם כנים דברינו מתו' ע"נ בס"ד קו' האשל אברהם בסוגי' שהקשה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל דבאנס ואלם חייב לבער ג"כ משום דהוי ג"כ כשלו, אם כן קשה מאי פריך בגמ' כלפי לייא. הא י"ל שפיר בס"ד בנכרי שכבשתו והישראל יכול להיות אנס ואלם שלא לשלם אפי' כשיקבל אחריות וע"כ סד"א דבכבוש תחת ידיך גם בקיבל אחריות אינו חייב ת"ל לא ימצא, ודוחק לומר דע"כ לא מוקי הברייתא כך משום דס"ל דבכה"ג באמת פטור

וע"כ לא מוקי קרא דלא ימצא בהכי זה דוחק עכ"ד ז"ל. ולפי דברינו הנ"ל לענ"ד אין מקום לקושיא זו דהא העלינו דגם בנכרי אלם דמיירי דהוי כקיבל עליו אחריות היינו דוקא אם יש מקום שיחייבו הנכרי בדין כגון שיטעון שהישראל קיבל אחריות והם דנים בלא עדים או גם אולי ישכור עדי שקר וכדו'. ומעתה בישראל אם באמת הישראל קיבל עליו אחריות מחוייב הוא מצד הדין לשלם בזה לא שייך אלמות לגזול מהנכרי שלא כדין ופשיטא לשיטת אביי דהעלינו דפליג באמת משו"ה על רבא משום דס"ל גזל נכרי אסור מה"ת בוודאי לא שייך אלמות כנ"ל בישראל. אלא אפילו לרבא דס"ל ג"נ מה"ת מותר ורק מדרבנן אסור אבל דוקא כשהנידון רק על איסור גזל הוי ס"ל מפארן הופיע ממונם לישראל, אבל לא הותר עדיין להיות עובר על מוצא שפתיך תשמור ועל קרא שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב כנלע"ד ברור, ממילא לא שייך בזה כלל דין אלם ואנס, ומתורץ הקו' הנ"ל. והנה המקור חיים בסי' ת"מ אות ג' מערער על המנהג כהישראלים המוכרים החמץ לנכרי בע"פ, משכירים להם החדר שבו מונח החמץ בתורת שכירות, וכ' הגאון הנ"ל דהא כ' המג"א בסק"א דלא קיי"ל כשיטת הר"ת דייחד הבית מהני גם בקיבל אחריות אלא דוקא צריך למכור הבית ואז הוי כחמצו של נכרי בביתו של נכרי אבל בלא זה דינו כאלם, (ושורשו מב"י בשם תשו' הרשב"א ז"ל ע"ש.): הנה מלבד מה שנלע"ד די"ל בפשיטות במחכ"ק באם נאמר דשכירות קניא עדיף הוא מייחד לו בית, ורק הגמ' הק' להיפך אם ייחד מהני מכ"ש שכירות מהניא אבל להיפך עכ"פ י"ל דייחד גרוע משכירות. עוד נלע"ד להליץ בעד מנהגן של בנ"י שמשכירים רק החדר בשגם שמרן בתשו' חת"ס או"ח בכמה תשו' כתב רק לעשות בשכירות. ועוד דלפי דברי המקו"ח שכ' דכל המכירה של חמץ לא מהני דהוי דינו כאלם משום דהנכרי מחזיק זה רק כערמה, וע"כ אין ברירה רק למכור לו החדר ואז הוי כחמצו של נכרי בביתו של נכרי, א"כ קשה מה הועיל בזה לכל החמץ שאינו בחדר זה רק מקנין אגב קנין החדר הזה מקנין לו גם שאר החמץ אשר לו במקומות אחרים, ומה מצאנו תרופה לזה לפ"ד ז"ל. ע"כ נלע"ד לומר דבר ברור שכל דין אנס ואלם לא הוי מצד דין תורה וכמ"ש כבר לעיל באות א'. ועתה אחזקהו במסמרים, ושרשו פתוח בברייתא גופא. והנה המפ' פי' שורש לדין אלם ואנס מדברי רבא בלבד ואני העני נראה לי דרבא גופי' לא מסברא דנפשי' קאמר לי' וגם לא הוציאו משום קרא דהא לא קאמר שום ילפותא לדין שלו ממקרא. רק רבא הוציא דינו מברייתא דפלקונן ת"ר נכרי שנכנס לביתו של ישראל ובציקו בידו: אינו זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער ייחד לו ביתן אצ"ל, הנה כבר מדקדקים למה נקיט הלשון זקוק ואין זקוק לבער הי"ל בלשון עובר ואינו עובר. ועוד ילד"ק מהו הלשון

דנקיט הפקידו אצלו היל"ל בלשון ישראל שקיבל פקדונות מנכרי זקוק לבער, ע"ד שאומר בברייתא דלעיל יכול יטמין ויקבל פקדונות מהנכרי אשר ע"כ נראה דברייתא זו פי' הרמב"ם ז"ל דנכרי שנכנס לביתו של ישראל ובציקו בידו אין זקוק לבער, וע"כ פירושו אפילו מדרבנן, והיינו כיון שהבצק רק בידו אבל הפקידו בידו, ר"ל הנכרי הפקיד בע"כ ברשותו של ישראל, ר"ל הפקידו באחריות [כמש"כ הפי' גם לר"ת ז"ל סתם פקדון באחריות], והכא הפי' שהנכרי הפקידו ביד ישראל בע"כ באחריות, בזה זקוק לבער אבל רק מדרבנן, דאי באחריות ממש הי' חייב לבער מדאורייתא. אמנם כיון שהפקיד רק מצד אלמות באחריות הישראל ע"כ זקוק לבער רק מדרבנן ולא מדאורייתא, והיי' אפשר טעמו דרב אשי שלא פי' שנאמר לא ימצא אמציעתא, משום דהוי ברור לו שדין זה דאחריות מצד אלמות לא הוי ד"ת, והוא הביא זה מקרא ע"כ דריש לי' להקרא אסיפא דבייחד לו בית אין זקוק לבער אפי' מדרבנן, ור"ל כיון דבקרא בהדיא אמר לא ימצא מה שמצוי בידך דוקא. אבל מה שאינו מצוי אינו מחוייב לבער, ע"כ הו"ל כמפורש בקרא להדיא להיתרא, ע"כ אין כח לחכמים להחמיר בזה. אבל בלא ייחד לו בית יש להחמיר. והנה יומתק עוד לומר לחזק הדבר ביותר דהוי קשיא לי' להרמב"ם ז"ל כקושיית התוס' אי מיירי בלא קיבל עליו אחריות למה צריך לייחד לו בית גם בלא"ה אינו זקוק לבער, ואי מיירי בקיבל עליו אחריות למה תהני ייחד ל"ב. ע"כ פי' הברייתא כנ"ל כדעת רב אשי דמיירי שהפקיד אצלו בע"כ ובאלמות, ובזה דוקא קאמר ייחד לו בית אין זקוק לבער, אבל בלא ייחד אף שלא קיבל עליו אחריות מד"ת רק בא עליו באלמות הי' זקוק לבער מדרבנן. ולפי"ז שפיר יש לומר דרבא גופי' הי' מפרש הברייתא כרב אשי דקיי"ל כוותי' ומזה הוציא דינו הנ"ל, מה שאמר כיון דאילו מיגנב ומיתבד אפי' בע"כ כו' כדידכו דמי, העולה מזה לדינא בסד"ש דייחד לו בית מהני לענין אחריות דאלם, ומכש"כ שכירות דעדיף מייחד לו בית. וי"ל שפיר דגם השיטות שלא פירשו ענין הברייתא כנ"ל ומפרשים דייחד לו, לא מהני לענין אחריות ממש. אבל עכ"פ שפיר יש לומר דמודי דמהני ייחד לו בית לענין אחריות דאנס. ושפיר קם דינו שנוהגין לסמוך להשכיר החצר שבו החמץ ואין בו דקדוק לפי ענ"ד, לפי' הנ"ל, וברוך שזכיתי להפוך בזכות מנהגן של ישראל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיג

הרמב"ם ז"ל בה' חומ"צ פ"ד כתב נכרי שהפקיד כו' אם קיבל כו' ואם לא קיבל אחריות מותר לקיימו אצלו כו'. והלח"מ ביאר שם שדעת הרמב"ם ז"ל כשי' רש"י ז"ל דבלא קיבל עליו אחריות מותר, אמנם הקשה על שיטה זו חדא כדפריך בגמ' מציעתא דברייתא

אריסא והצריך לתרץ כאן בקיבל עליו אחריות. לימא אידי ואידה בשלא קיבל עליו אחריות, ורק הכא בייחד לו בית, מציעתא בלא ייחד לו בית ועוד הקשה א"כ בייחד ל"ב דלקמן דפריך אלא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי לא ימצא ל"ל, לימא דצריך על ייחד לו בית בשקיבל אחריות ג"כ עובר לשיט' רש"י ורמב"ם ז"ל. והנה צריך לכאורה להבין במאי פליגי אביי ורבא בסוגי' וגם צריך להבין במאי פליגי התרי לישני דגמר' דלל"ק התחיל הא ניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי. ולל"ב להיפך, תו קשה לי ללישנא קמא היאך קאמר בסתמא הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי, הא ק' א"כ לא ימצא ל"ל כמו דפריך זה בלישנא בתרא וצ"ע. עוד נקדים דקדוק עצום מה שהעירותי עליו כבר באות א' לעיל למה קאמר בגמרא אומר מר יכול יטמין ויקבל כו' האמרת רישא שלך אא"ר אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה, ופריך רק מרישא הא כפי תי' של רבא לעיל גם מסיפא יכול להקשות ואדרבא כש"כ דקשיא טפי דבסיפא קאמר דגם בנכרי שכבשתו אתה רואה של אחרים. ונראה לתרץ כל הנ"ל בס"ד ונקדים קו' תוס' לקמן שהק' על שי' רש"י ז"ל דס"ל דייחד לו בית דמהני היי' בלא קיבל עליו אחריות, והקשו דבלא קיבל אחריות מותר גם בלא ייחד ל"ב, ולענ"ד לכאו' לשיטת רבא דלעיל מתו' קו' זו בפשיטות די"ל בנכרי שכבשתו צריך ייחד לו בית. (והיי' כמש"כ באות ג' דבנכרי אלם מהני אליבא דכו"ע ייחד לו בית. ונכרי שכבשתו ברשות ישראל ליקח ממנו חמצו ע"כ צריך להיות בזה ייחד לו בית כדי שלא לעבור בב"י אבל בלא כבשתו באמת ל"צ להיות ייחד לו בית. ומתו' לכאו' קו' תוס'. ונאמר להמתיק הדבר בס"ד דלכאורה כבר הקשה בפנ"י למה לעיל יליף דבלא קיבל אחריות אינו עובר בשל אחרים מצד קרא דלא יראה לך דייקא והכא יליף לשי' ר"א ייחד אינו עובר מקרא דלא ימצא. ולהנ"ל ניחא דרבא ס"ל כרב אשי ורבא פי' בברייתא נכרי שכבשתו מנ"ל שאינו עובר ת"ל לא ימצא וכוונתו כמו שפי' רב אשי דמלא ימצא ילפי' היתרא דווקא מי שמצוי בידך והיי' בייחד לו בית כמו שמפרש ר"א אי מלשון לא ימצא בלבד כמו דמפ' לקמן בגמ' או מדיוקא דלא ימצא, וכיון דייחד לו בית כדידי' דמי והי' ניחא טובא דבברייתא הכא ג"כ נקיט בלשונו קרא דלא ימצא בבתיכם, ורק לקמן בס"ד הוי ס"ל דשכירות לא קניא. אמנם הכא באמת י"ל דס"ל שכירות קניא כמו דקיי"ל באמת. אמנם ב"כ וב"כ עכ"פ מפרשים דברי רבא דס"ל ממש כרב אשי דלקמן, והא דקאמר בגמ' הכא אלי' דרבא והאי תנא מיהדר אהיתרא ונסיב לה קרא לאיסורא, קושייתו לא קאמר הכא רק קודם שאנו באי' לפרש הברי' דלקמן אלי' דרב אשי אבל להאמת אליבא דרב אשי שפיר יתיישב הברייתא בלא קרא דלך לך תרי זימני. וארווח לן בזה בס"ד לתרץ קו' תוס' ד"ה אבל

אתה רואה ש"א. והק' דהא במנחות משמע דצריך תרי קראי לשל גבוה ולשל נכרים. ולדברינו הנ"ל כיון דאמרינן:

דבאמת ל"צ תרי קראי דלך וכבשתו ולא כבשתו אלא רק כוונת הברייתא כפשוטו אלי' דר"א דלקמן ממי' מיותר חד לך. וברש"י חד למעוטי של גבוה וחד למעוטי של נכרים וק"ל:

והנה לפי העולה מכל הנ"ל שפיר לרבא לתרץ הסיפא ומציעתא דברייתא דמה דקאמר בסיפא דאינו עובר בשכבשתו היי' בייחד לו בית, ומציעתא מיירי בלא ייחד ל"ב ורישא דאינו עובר בשל אחרים מיירי גם בלא ייחד לו בית ומ"מ כיון דמיירי ברישא בנכרי שלא כבשתו ע"כ אינו עובר, וכ"ז שייך דוקא לשיטת רבא. אבל לאביי דלא חילק בין נכרי שכבשתו ללא כבשתו בלא קיבל עליו אחריות, וסיפא דברייתא מיירי לדידי' בקיבל אחריות ממי' לדידי' קו' תוס' דלקמן על רש"י ז"ל במקומה עומדת, דהא לא יכול לתרץ לדידי' דייחד צריך בנכרי שכבשתו דהא לדידי' לא מחלק בלא קיבל אחריות בין כבשתו ללא כבשתו, אע"כ צריך לומר לדידי' כשיטת ר"ת ז"ל דייחד מהני גם בקיבל עליו אחריות והעולה מזה דאביי ורבא ע"כ פליגי בשיטת רש"י ור"ת ז"ל אי ייחד לו בית מהני גם בקיבל הישראל אחריות ומעתה נאמר לפ' דסוגי' הגמ' דלעיל דפריך הא אמרת רישא שלך א"א רואה אבל אתה רואה ש"א, ע"כ לא פריך מסיפא דהא לאביי ע"כ אין שום מקום להקשות מסיפא דהא לדידי' הסיפא קאי לחומרא כדאמר לעיל איפוך, ולרבא ג"כ אין להקשות מסיפא לפי דברינו הנ"ל דהא בסיפא י"ל דמיירי בייחד ל"ב דע"ז מורה קרא דלא ימצא כמו שמפרש רב אשי לאמת לקמן, ע"כ רק הקושיא מרישא ואינו יכול לתרץ דרישא מיירי בייחד לו בית ומציעתא בלא ייחד ל"ב, ז"א דהא לאביי בלא קיבל הישראל אחריות ע"כ אין חילוק בין ייחד לו בית ללא יחד ל"ב דהא איהו ס"ל כשי' ר"ת ז"ל וכמבואר למעלה, ואי לרבא אפשר באמת הי' יכול לתרץ כך, אבל עכ"פ הלא לאביי הקו' חזקה ביותר, וע"כ מחלק רק בין קיבל הישראל אחריות ללא קיבל, ומתו' קו' לח"מ הראשונה הנ"ל:

והנה תרי לישני פליגי בכוו' התירוץ הנ"ל שחילק רק בין קיבל אחריות או לא פליגי אי כוונת התרצן לתרץ כן רק אלי' דאביי או גם לרבא, לישנא קמא ס"ל דבעי לתרץ כן גם אליבא דרבא וע"כ קאמר הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי, ולא קשיא א"כ לא ימצא ל"ל, די"ל דבא לומר דגם בייחד לו בית לא מהני בקיבל אחריות דהא כך הוא באמת שיט' רבא כמבואר לעיל דס"ל כשי' רש"י ורמב"ם ז"ל, ורק פריך למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי, אבל לישנא בתרא ס"ל דלא צריך לתרץ אלי' דרבא

סתירת הברייתא בין קיבל הישראל אחריות או לא. אלא כנ"ל דרישא מיירי בלא כבשתו ולא ייחד ל"ב אינו עובר, אבל מציעתא מיירי מנכרי שכבשתו ולא ייחד ל"ב, ובסיפא קאמר מנכרי שכבשתו וייחד לו בית מהני בלא קיבל אחריות, אבל בשקיבל אחריות לא קמיירי הברייי' כלל ואינו מוכרח לפי"ז בקבלת אחריות אליבא דרבא אי מהני בזה ייחד ל"ב כי תי' הגמ' קאי רק אליבא דאביי. וע"כ פריך הניחא למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי היי' דכתיב לא ימצא, אבל למ"ד דבר הגורם לממון לאו כממון דמי לא ימצא ל"ל. ואינו יכול לתרץ דצריך לענין ייחד ל"ב דלא מהני בקיבל עליו אחריות, ז"א דהא לל"ב אמרינן דקאי לעיל השקלא וטריא עכ"פ לתרץ הברייתא אלי' דאביי ולאביי ע"כ ס"ל לפי הנ"ל דייחד ל"ב באמת מהני גם בקיבל עליו אחריות כשי' ר"ת ז"ל. ומתורץ שי' רש"י ז"ל ורמב"ם ז"ל הנ"ל על נכון דס"ל דבקיבל עליו אחריות לא מהני ייחד לו בית, והקו' דלעיל מתו' לע"ד ע"נ ודו"ק, בריך רחמנא דסייען ברוב רחוחסה"ג. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיד

בפירש"י ז"ל בפסחים ה' ע"ב ד"ה לפי שנאמר כו' אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אם הקדישם לבדק הבית, ומדקדקים בזה טובא, חדא למה נקט בשל גבוה אם הקדישם לבד"ה דוקא למה לא יפרש כגון חמץ שבלחמי תודה והגם דאין מקריבים בע"פ כדי שלא למעט בזמן אכילתן הא זה הוי רק מדרבנן. ובר"י הכא נסתפק לי' דאולי זה הוא מדאורייתא, והנה אם גם נאמר כדבריו עדיין ק' לכאורה דמ"מ צריך לדון בו אם יש בו משום איסור ב"י וב"י. [והוא לדרכו ז"ל רצה לחדש דכיון דיש בו עוד איסור אין בו משום ב"י וב"י עיי"ש] ב' מדקדקים למה נקיט רש"י ז"ל בלשונו ושל גבוה אם הקדישם לבדה"ב משמע דוקא אם הוא הקדישם ולא בשהוקדש ע"י אחר. ג' מדקדקי' למה שתיק רש"י ז"ל מחמץ של ישראל שהופקד אצלו בלא קבלת אחריות (עיי' פנ"י וחי' חת"ס] ואני העני כראה ליישב כ"ז בחדא מחתא, דהנה תוס' לקמן דף מ"ו ע"ב הק' למה לא יעבור על של הקדש על ב"י וב"י הא קיי"ל הואיל ואי בעי מיתשל עלי' כדידי' דמיא. ותי' ר"י דשאני הנהו דכתיב בהו קודש לה' ועוד תי' ע"ש. והנה סברת אי בעי מיתשל שייך רק בהקדש בדה"ב ולא בהקדש קדושת הגוף כגון לחמי תודה בפרט לאחר שכבר קרב הזבח. וגם אמנם לא שייך הואיל ואי בעי מתשיל רק בהקדש דידי' ממש, משא"כ בהקדש של חבירו שזה אינו בידו. ולפי"ז שפיר נקיט רש"י ז"ל לרבותא ושל גבוה אם הקדישם לבדק הבית, ר"ל אפי' בשל בדק הבית ובהקדש שלו גם בזה לא שייך לא יראה לך שלך, והיינו דלא אמרינן בזה הואיל ואיבעי מיתשל וכתי' תוס' הנ"ל, אבל בהקדש

קדושת הגוף וגם הקדש בדה"ב של חבירו אין רבותא כ"כ דלא מיחשב כשלו, משא"כ בהקדש בדה"ב שלו:

וכיון שזכינו לזה נאמר ג"כ דמה דנקיט רש"י ז"ל של אחרים כגון נכרים ושתיק משל ישראל חבירו המופקד אצלו, י"ל ג"כ בדרך הנ"ל פשיטא דשל ישראל חבירו ולא קיבל עליו אחריות בוודאי אינו עובר בב"י וב"י דהא לא אפשר להביאו לרשותו דאינו בידו עכ"פ, משא"כ של נכרים דס"ד בנכרי שכבשתו הוי כשלו לכך נקיט לפרש לרבותא דגם בשל נכרים:

אינו עובר בב"י וב"י גם בנכרי שכבשתו לאביי כבר אשמעי' זה ברישא דאין חילוק, בלא קיבל עליו אחריות בין כבשתו ללא כבשתו, ולרבא עכ"פ בסיפא אשמעינן זה. ועדיין יש לומר לפי"ז דעכ"פ מפירש"י ז"ל אין הכרח לומר דעל של ישראל חבירו עובר בב"י וב"י, עיין פנ"י וחת"ס, ומתורץ כל הג' דקדוקים הנ"ל בס"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קטו

בעזהי"ת י' ניסן תרס"ג לפ"ק:

שוכט"ס לכבוד ידי"נ אהו' התלמיד החשוב הרבני המופלא ומופלג בתורה וביראת שמים כשית מו"ה אפרים וועבער נ"י:

ע"ד אשר שאל אותי אודות מכירת החמץ בשנה זו שחל ע"פ להיות בשבת אם רשאים הבעלי החניות וכדומ' למכור החמץ גם אחר חצות היום, ובשו"ע סי' תמ"ד ס"ב כתב לבער בע"ש קודם חצות כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים והשואלים באמת רצונם לעשות למכור כל החמץ קודם חצות כדת היום רק שואלים אם רשאים הם לעשות איזה תקנה שימכרו גם הם אחר חצות למי שצריך למכור לו ובפרט שדבר הפסד רב להם אם לא ימכרו הם גם אחר חצות היום. והנה כבר הורה זקן המהר"מ שיק ז"ל להתיר באיזה אופנים יע"ש בתשו' חאו"ח סי' ר"ה והיותר פשוט האופן ב' מש"כ שם וז"ל ובוודאי דה"ה דאפשר למכור הכל לנכרי ויקח אח"כ מן הנכרי מה שצריך לו למכור בע"ש ויקחנו במדידה או במשקל, ואם ישתייר יחזיר לו ג"כ במדה עכ"ל, ולקמן אכתוב עוד תקנה מה שנלע"ד ליותר פשוטה, ורק אין ביהמ"ד בלא חידוש ע"כ אקדים שגוף ההיתר לעשות תקנה בזה כמ"ש המהרמ"ש ז"ל הנ"ל או באופן אחר, יש לו סמך מדברי הב"י בסי' זה דמסקנת הב"י לדעת הרי"ף ז"ל וכ' שכן דעת הרמב"ם והרא"ש ז"ל דהא דאר"א איש ברתותא בפסחים דף י"ד וקיי"ל כוותי' מבערים את הכל מלפני השבת אחולין נמי קאי ומשיירים מהם מזון ב' סעודות כו' והא דתנן במשנה פרק אלו עוברים מבערים

את הכל מלפני השבת ואמר שם ר"א ב"ר צדוק תרומה מלפני השבת וחולין בזמנם וכן חכ"א בזמנם הכוונה אם יותיר ממה שישיירו יבערו בזמנן לרבנן גם בתרומה ולראב"צ ס"ל לפי"ז כריא איש ברתותא עכ"ד. והנה כיון דלראב"צ ור"א א"ב דעכ"פ משיירים מזון ב' סעודות ואם ישתייר יבערו אח"כ בשבת א"כ למה לו לתקן תקנה באמת לבער הכל מלפני השבת והדר לבער בזמנן אם ישיירו ימתינו בכל הביעור עד שיגיע זמנו בשבת, אלא יש לומר דכוו' לפלוג על החכמים בזה לעשות תקנה משום כדי שלא יטעו בשאר שנים ע"כ תיקנו גם בי"ד שחל להיות בשבת לבער את הכל בזמן הראוי בשאר שנים וסמך מכאן למנהג של רש"י ז"ל. והנה כיון שבכ"ז התירו לשייר מזון ב' סעודות ולא אמרו משום לא פלוג יבערו וגם לא יאכלו עוד חמץ אחר כן ג"כ משום לא פלוג ויעשו הסעודת שבת במצה קודם חצות היום, אע"כ סגי כיון שבעיקר המצוה עשו כבשאר שנים כבר יוצאים בזה ידי החשש כדי שלא יטעו ורשאי אח"כ לשייר מה שצריך לו לצורך קצת, והה"ד משום פסידא וכדומה משום זה לא עקר תקנת לא פלוג כנלע"ד נכון בס"ד סמך להוראת המהרמ"ש ז"ל הנ"ל:

ויש מקום קצת לומר שימכור הכל לנכרי ורק בע"ש יתנה עמו קודם המכירה מה שצריך לו לעצמו עוד קודם השבת ע"ז לא חייל הקנין ויש לעשות בזה סמוכי'. אמנם היותר פשוט כמ"ש מהרמ"ש ז"ל הנ"ל:

ובעמדי כהיום לעיין בדבר זה הי' תמוה לי טובא על עיקר דין זה דחכ"א הכל בזמנן וראב"צ ס"ל חולין בזמנם. הלא לחכמים דס"ל ר"פ כ"ש אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים, וקשה, הלא זורה הוי אב מלאכה, והי' מקום לומר דכוו' דמטילו לים בשבת שחל ע"פ בו, אמנם גם זה ק' דהא ים הוי כרמלית ואסור להוציא לים כדאי' בסי' שמ"ה, ואסור לעבור בזה איסור דרבנן ג"כ. ועיין טו"ז ומג"א בסי' תמ"ו מה שהקשה על כופה עליו כלי יעש"ה, שהדבר צ"ע, ומחמת תוקף הטירדו' של היום הזה דעסיקנא באפיית המצות לטובה. הנני חותם בנחיצה רבה אוה"נ החותם בברכת שמחת יו"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קטז

שמחת יו"ט לחיים טובים ולשלום לכבוד אהו' התלמיד החביב ה"ג הרב המאה"ג חריף ובקי מוכתר בנימוסין כש"ת מו"ה בנימן זאב שווארטץ נ"י הרב דק' מאנאשטאר יע"א:

אחרי דשה"ט וש"ת. מכתבך קבלתי כמדומה אתמול קודם הצהרים ולפי שעה סבור הייתי שענין שאלתך בענין אחר אשר הייתי עסוק בו בלא"ה בענין מכירת הישראל בע"ש אחר חצות, וע"כ הנחתיו מהצד, עד היום קודם תפלת שחרית עיינתי וראיתי ענין

שאלתך בבעלי החניות שמוכרים החמץ קודם פסח כדינו. והנכרי מוכר החמץ אח"כ בימי הפסח ביומא דשוקא. אמנם הישראלים המוכרים מתייראים שהנכרי יקח לעצמו המעות ולאחר הפסח לא יהי' לו לשלם. ע"כ נפשם בשאלתם אם יוכלו לעמוד שם בחוהמ"פ לשמור את הנכרי שלא יגנוב ליתן בכליו, ועיני כבודו שפיר חזי במ"ש הטו"ז בסי' תמ"ד שכ' הפמ"ג שהעולם נוהגין לסמוך להיתר על הטו"ז הגם שיש מפקפקים. ואני העני נראה שבנ"ד אי"צ לסמוך על היתר הטו"ז כי הנ"ד אינו דומה כלל להאי דטו"ז דבאמת לענ"ד גם החולקים על הטו"ז מתירים הכא דהא הא"ר חולק מטעם שכ' הלבוש דנראה כמצוה לעשות בשבת. והנה המעיין בפנים במרדכי יראה בהדיא שישראל המשכיר המכס הוי באופן הזה שכ' המחבר הכא בסי' רמ"ד שאומר לכשתגבה מאה דינרין אתן לך:

כך וכך, ואז כשיושב הישראל ושומר שם שייך שפיר לומר דנראה כמצוה לו לעשות דהא יש לישראל ריוח בכל מעשה ומעשה שעושה הנכרי. ובזה שפיר יש מקום להחולקים לומר דלפי"ז כשיושב לשמור ג"כ אסור דנראה כמצוה לעשות דהא יש לו לישראל ריוח מכל מעשה בפ"ע. אבל באופן שמשכירו לכל שבתות השנה נראה דגם החולקים על הטו"ז מודים בזה. והטו"ז קאי בהדיא רק על דברי המרדכי. וממילא גם בנ"ד באופן הזה שמשכירי' על כל ימי הפסח, ואין לישראל ריוח מכל מעשה מכירה בפ"ע דהא ע"כ הישראל מכרו כדינו וממילא ח"ו שיהי' לישראל שום חלק בו וע"כ רק כדי להציל את שלו נראה לכאו' דאין בזה פקפוק כלל.:

ומה שחושש פר"מ כבוד ידי"נ הרב נ"י אודות רוצה בקיומו. הנה כבוד מ"ע הביאו כבר שיטת החת"ס ז"ל הידוע שמחזק במסמרות נטועות דאיסור רוצה בקיומו שייך רק כשהוא להרויח דבר שלא הי' לו מקודם משא"כ להציל מן ההפסד מותר ושפיר הק' פר"מ נ"י מההיא דסי' קל"ב ביו"ד ס"ו דאסור לשמור אפי' בחנם ולדברי הטו"ז שם אפי' שאמר הנכרי לישראל בפירוש שלא יחזיק לו טובה ומחלק פר"מ נ"י בין אי' ע"ז לשאר אי' דדווקא ביי"נ דמצוה לאבדו מן העולם ולמעוטי תפלה ע"כ אסור אפי' שלא להרויח, והחילוק נכון מאד, אמנם לפי"ז החת"ס מדויל ידיו משתלים שתמה על המג"א שחולק על פי' הב"י בדברי הטור שרוצה בקיומו של הכלי והק' הח"ס מגמ' דע"ז ס"ה ע"ב דלא נצטרו זוקי כו' ע"ש בחי' ח"ס למס' ע"ז וגם בתשו' תמה עליו בזה, ולדברי פר"מ לכאו' ל"ק דשאני אי' יי"נ עכ"פ וע"כ גם ברוצה בקיומו של הכלי אשר נעשה בסיס לקיים התפלה אסור, משא"כ באיסור חמץ. אמנם האמת דגם בחמץ אין האיסור רוצה בקיומו רק משום איסור הנאה בלבד אלא אי' בפ"ע הוא ג"כ והיינו דוקא לשי' רש"י

ז"ל בביטול שהוא משום תשביתו ופי' הרמב"ן ז"ל הובא בס' מהר"מ חלבואה ז"ל על פסחים דטעמו משום רוצה בקיומו והוי לפי"ז אי' דאו' בחמץ של ישראל דוקא ולפי"ז לכאורה גם הכא הי' הדין דאסור ברוצה בקיומו גם באינו להרויח. וא"כ עדיין ק' קו' פר"מ על החת"ס מההוא דיי"נ דהא ע"כ גם בחמץ של ישראל מצוה כל רגע ורגע לאבדו מן העולם כמ"ש החת"ס בתשו' לאו"ח דע"כ בחמץ לא מקרי שלו אלי' דכו"ע ונלענ"ד די"ל דההיא דיי"נ ג"כ יש לו הנאה קצת מ"מ אעפ"י שא"ל הנכרי בפירוש שלא יחזיק לו טובה מ"מ מיצר הוא אם ע"י שמירתו נשתבר הכלי והוא הי' רוצה שיהי' לו חן אצל הנכרי ואנו יורדי' לסוף דעתו של אדם שהנכרי יחזיק לו טובה מ"מ. שוב ראיתי בתשו' שער אפרים חלק או"ח סי' ז' הובא בשע"ת לאו"ח סי' ת"נ שחידש לן כלל ברוצה בקיומו דאסור דווקא בשעושה מעשה וע"כ התיר שם לישראל אשר הועמד לשומר משר א' ליקח המעות מהקונים היי"ש וגם שלא יגנבו מהשכר, כיון שאין הישראל עושה מעשה בידים הגם דרוצה בקיומו של החמץ ונוטל עלי' שכר מהשר מ"מ מותר, ולפי דבריו לא הי' מקום לכאו' למה שחקר בחת"ס חיו"ד ססי' צ"ח דגם בכלאים שאסור שלא כדה"נ ג"כ יהי' אסור רוצה בקיומו מ"מ משום הנאת הרצון ולא כן משמע בגמ' ע"ז ס"ד ע"א, ולהש"א הנ"ל אין מקום לזה לכאו' ובתשו' ש"א אמר בזה הלכה למעשה ולכאו' יהי' תמיהה גדולה על דבריו מדברי המחבר והטו"ז הנ"ל, ולכאו' לפי תי' פר"מ הנ"ל יש לתרץ זה דהתם באי' יי"נ שאני, והש"א כתב כן רק בחמץ, והגם שאני העני כתבתי לעיל דגם בחמץ יש אי' דאו' ברוצה בקיומו, אבל עכ"פ לענין לחלק בין עושה מעשה לאינו עושה מעשה עדיין שפיר יש לחלק בין אי' יי"נ דשייך גבי' ולא ידבק כו' ומצוו' לאבדו, משא"כ לענין חמץ של נכרי רק שהוא יש לו עי"ז איזה הנאה ע"י שמירתו ע"כ באינו עושה מעשה הוי רק גרם הנאה דכ' המג"א בסי' ת"נ בשם הב"ח בשי' הטור דזה אינו אסור ברוצה בקיומו יע"ש, והגם דהב"ח חולק על זה מ"מ בנ"ד הרי אינו מקבל שכר על השמירה רק רוצה להציל את שלו ואינו שומר את העתיד למכרו, אלא את שכבר מכר הנכרי נוטל מעות שלא יאבד ממנו:

כלל הדבר כיון שאינו שומר את החמץ וגם אינו אומר איני מניח למכור את החמץ בלתי אם תתן לי מקודם את המעות דאז הי' נראה כהערמה, ברם הכא הוא שומר רק את המעות אשר קיבל הנכרי מה שכבר מכרו הנכרי ואין זה דומה כלל לדין השומר שבסי' קל"ב. ובזה לענ"ד נכון מאד לתרץ מה שהק' לעיל על התשו' שער אפרים דמתיר בשומר ישראל בחמץ ובשו"ע ה' יי"נ הנ"ל אוסר, ובדברינו בזה ניחא דהתם שומר את היי"נ אשר לפנינו שלא יפסד, משא"כ התם שומר רק את המעות אשר קבלו המשרתים ואם

אגב כן עוד יש בו שמירה שלא יגנב השכר עכ"פ נוטל שכר שמירתו בהיתר, [ומכש"כ דגם מה ששומר אה השכר שלא יגנבו ממנו גם בזה לא שייך לדון מצד רוצה בקיומו דהא ב"כ וב"כ הוא בעולם ומה לי אצל נכרי זה או אצל זה, משא"כ התם בייי"נ שומרו שלא ישבר שפיר שייך לאסור מצד רוצה בקיומו והוא פשוט לענ"ד. והכא בנ"ד הא אינו נוטל הישראל שכר כלל רק רוצה להציל את הממון בעד החמץ הנמכר הי' נ"ל דשרי אם יסכים פר"מ מע"כ י"נ נ"י, רק את זה נראה לעשות כמש"כ בתשו' שער אפרים הנ"ל שהישראל היושב שם לשמרו יושיב אצלו עוד ישראל אחר אשר ישגיח עליו שלא יבוא ח"ו לידי שכחה לעזור להנכרי המוכר או חלילה לשכוח ליהנות מהחמץ הנאת אכילה או הנאת הכאה:

והאמת שכ' ח"א הרב מו"ה אברהם חנוך נ"י אמר לי שראוי לעשות משום מיגדר מילתא שלא להתיר הדבר הזה, והאמת שגם אני לבי נוקפי להתירו בהדיא, בכ"ז אם הדבר נחוץ מאד ויש לדאוג משום הפסד רב ח"ו ובשכבר נעשה המעשה מכירה אז לימטינא שיבא מכשורא, אבל לכתחלה בוודאי צריך להשתדל בכל כחו למכור החמץ באופן שלא יצטרכו להיתרים כאלה. והית"ב ירחם ויחמול:

על עמו צאן מרעיתו לברכם בטובו וימהר להם ישועתו, כ"ע או"נ הדש"ת בא"ר חותם עם ברכת שמחת יו"ט ולחגגו ביתרון ההכשר ועינינו תחזינה בטוב ירושלים בב"א. י"ג ניסן עש"ק תרס"ג לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיז

שיל"ת סאטמאר אור ליום ג' י"א ניסן ר' דעת לפ"ק:

בחודש הגאולה, ירחם הי"ת על כל עם הסגולה, ויוציאנו מאפלה לאורה, ויקבץ יחד כל בני הגולה, ויביאנו לעיר הא' סלה. ובתוכם יוכלל אדם המעלה בשבח ותהלה, ה"ה כבוד התלמיד היקר הנפלא חריף ושנון, שושנת העמקים וחכו ממתקים כש"ת מו"ה אברהם ג"מ נ"י:

מכתבך קבלתי, וע"ד השאלה שיש לכ' א"ז הנגיד המפו' נ"י בית אכסניא ונותנו בשכירות, עפ"י תנאים שביניהם וא' מהתנאים הוא שמחוייב האיש השוכר את בית אכסניא ליקח כל המשקאות אשר צריכים שם מא"ז דוקא, ואין לו רשות לקנות לו ממק"א, וזה איזה זמן בא לו איש נכרי מאיזה מקום ושכר את בית אכסניא הנ"ל, וקיימו את השטר שכירות שביניהם, ונודע על פני תבל שהשוכר הוא מומר, ועתה כי קרוב הוא לימי הפסח, נבוכים אתם מה תעשו כיון שהמומר הוה כישראל לדבר זה, שאעפ"י

שחטא ישראל הוא, וכמ"ש הטו"ז בסי' תמ"ח שאין למכור החמץ לפני הפסח למומר, ואתם יודעים בבירור שהחמץ שיקנה מא"ז נ"י ימכור אותו בחנות שלו בפסח, ממילא שייך בו לפני עור, כשתמכרו לו את החמץ. והנה עיני מ"ע שפיר חזי מקור הלכה זו, ונו"נ בשום שכל ובינה נודעת לו, ורצית לשמוע דעתי העני' בזה ומה אדון בייי'. ומובן ממילא כי עתה הטרדות רבים בכ"ז לקחתי מעט פנאי לעיין בו, והי"ת ברחמיו וחסה"ג יעזרני: והנה ראשית דברי להעתיק דברי כ"ק בעל חת"ס ז"ל בתשו' חלק ו' תשו' פ"ג וז"ל כי אין המומר לע"ז ושבת חשוד לכל הת"כ רק הוא מומר לכה"ת שאינו בן ברית אבל אינו חשוד לעבור על כל התורה כל שאינו מאותו מין ואחאב הי' מומר לע"ז. אבל אינו חשוד לאכול נבילות אבל אינו נאמן להעיד כי אינו בר עדות, והפוסקים מיירי ממומרים שבזמנינו, והם וודאי עוברים על כל התורה, אבל מי שהוא בין ישראל ונוהג כמנהגיהם רק מומר כו' או לחלל שבת איננו חשוד לכה"ת עכלה"ק, ובדבריו הללו לדעתי מתו' בפשיטות הקו' שהביא מע"כ, שהקשה בהגהת מהרב"ף ז"ל ביו"ד סי' קנ"ט על הש"ך שם בס"ק ז' וחידש להשוות הדיעות דלכו"ע שבמומר ובנכרי בליכא תרי עברי נהרי שרי רק בישראל אסור גם בזה ע"כ, והק' מהרב"ף ז"ל א"כ מאי מקשה הש"ס בגיטין כ"ב ע"ב לר"י מ"ש במבשל בשבת קניס שוגג אטו מזיד, ובמנסך לא קניס, ומה קושי' הא מה שקנסו שוגג אטו מזיד הוא רק להרחיק מהעבירה, ולפי מסקנת הגמ' חולין י"א דמנסך יין חבירו אינו אלא במומר או במתיר עצמו. ע"כ [ולקמן נדבר עוד בזה בס"ד] ולפי דברי הח"ס הנ"ל בשהוא גם מומר לע"ז בכ"ז אינו חשוד עדיין להפסיד ולהזיק את חבירו ולטמא טהרותיו ושפיר שייך גם גבי מומר לקנסו כנלע"ד. אמנם בנ"ד אפשר פשיטא לי' מילתא דמומר זה הרי הוא ככל שאר סתם מומרים שבזמנינו דחשידי לעבור על כהת"כ וחשידי שבוודאי יעבור בפסח על בל יראה ובל ימצא וממילא שייך לפ"ע כשמוכרין לו חמץ סמוך לפסח, וכבר כ' מע"כ בעצמו שבנ"ד כיון דמוכרח לפי התנאים שביניהם לקנות רק אצל א"ז נ"י ושייך בוודאי לפני עור. ולא זו בלבד בכה"ג איכא משום לפני עור, אלא אפילו בכה"ג שהוא רק קרוב לוודאי שאין לו מקום לקנות רק אצל א"ז נ"י ג"כ אסור, כיון שאינו ספק השקול:

ולדעתי זה מוכרח מכח הק' שהק' הגרא"ו ז"ל בסי' קמ"ט שתמה על שי' המתירים בליכא תרי עברא דנהרא מגמ' נדרים ס"ב ע"ב דאיתא שם בגמ' רב אשי הו"ל ההוא אבא זבני' כבי נורא א"ל רבינא לר"א הא איכא לפ"ע. ומאי פריך הא איכא עצים בעולם, אע"כ כשי' המחמירים ע"כ. ולע"ד י"ל דהמקילים רק מקילים בשהדברים שקולים, אבל היכא שאין הדבר שקול כגון שיש טירחא רבא לקנות במקום אחר וכדומה איזה עיקולי

ופשורי דאיכא בי' בזה גם המקילים מודי דבכה"ג אסור' ממילא י"ל דהכא היער של רב אשי הי' בקירוב מקום יותר וכדומה וע"כ הק' לו רבינא הא איכא לפני עור כנלע"ד. וגם ביכולים לקנות במקום אחר שמקילים הי"א, ג"כ פקפק בי' בתשובת אמונת שמואל הובא בפ"ת סי' קנ"א אות ב' מטעמי' דבגמ' אמרו בע"ז ו' ע"א בזה"ל נפ"מ היכי דאית לי' בהמה לדידי' משמע דוקא דאית לי' בביתו ולא ביוכל לקנות במק"א וע"ש בפירש"י ז"ל שהאריך בלשונו דא"ל בהמה לנכרי להקריב וא"ל מזבין לי' ישראל אפ"ה פלח לי' בדידי' ע"כ, ואפשר דברינו הנ"ל בכלל דבריו:

וגוף פלוגתת הפוסקים שברמ"א הנ"ל נראה דתלי' בב' תירוצי תוס' במס' ע"ז י"ד ע"ב ד"ה לנכרי, שהק' מ"ש לישראל החשוד לא מזבנינן אעפ"י שיש בזה רק לפני דלפני ולנכרי מזבנינן לי' היכי דלית בי' רק לפני דלפני. ותי' בתי' א' דישראל שאני דאנו מוזהרים שלא יבוא שום ישראל לידי תקלה על ידינו ע"ש. ועוד תירצו דבאמת דזה לא מקרי לפני דלפני רק חד לפני שלא יחטא ישראל בשאלה ע"כ, והיי' די"ל דסברת הר"ן והגמ' במס' ע"ז דאסור אעפ"י דליכא ב' עברי דנהרא משום דבישראל וההי"ד ישראל מומר אנו מוזהרים שלא יבוא הישראל או המומר לתקלה על ידינו אעפ"י שעפ"י הדין ליכא בי' משום לפני עור, והמרדכי ודעימי' דמתירים ס"ל כתי' הב' של תוס' הנ"ל וכיון דעפ"י הדין ליכא בי' לפני עור שרי. ובאמת מלשון הרמב"ם פ"ח ה"ט מה' ע"ז ובשו"ע קנ"א ס"ה אין מוכרים לישראל החשוד למכור כו' משמע בהדיא דבישראל מוזהרים אלפני דלפני כתי' א' של התוס', ממילא לפי דברינו הנ"ל לשיטתיי' לא מהני ואסור, ואפילו במקום:

שיכול לקנות במקום אחר. (ואולי יש לדחוק בכוו' התוס' כיון דתרתי אית בי' ואכמ"ל), העולה מכל הנ"ל דבנ"ד אסור למכור למומר אעפ"י שיוכל לקנות במק"א בנקל מכ"ש כשאינו יכול לקנות כ"כ בנקל ומכש"כ כשא"א לו לקנות במק"א כלל לפי תנאי השטר שביניהם. אמנם לכאו' לפי שיטת הש"כ שהביא מע"כ שחידש בסי' קנ"א סק"ו דבנכרי ומומר שרי לכו"ע היכי דיכול לקנות במק"א והסביר דבריו בדגמ"ר שם דכוו' הש"ך דישראל שעובר עבירה במזיד וההי"ד סתם מומר מזיד הוא אין ב"ד מצווין להפרישו. ובאמת לפי פירושו של הדגמ"ר מתורץ בפשיטות קו' הג"ה מרב"ף ז"ל הנ"ל מגיטין כ"ג הנ"ל דאדרבא בשוגג במומר מצווין להפרישו. ומה שהקשה מע"כ על קו' הגה"מ הנ"ל כוונתי בסברה זו לדעתי והוא דבר הראוי לו' ולדעתי יש לכוון זה בדברי תירוצו של מהרב"ף ז"ל גופי' וכן הוא כוונתו, כיון דבמזיד ג"כ היזק שוגג לא שמי' היזק ורק משום שלא יהי' כאו"א הולך ומטמא כו' וממילא במנסך שהוא מומר לא שייך זה לקנסו לפי דברי הש"כ וע"כ צריך אתה לומר שלא משום להרחיק את המומר אנו קיימי' רק

משום שלא יבוא ישראל לידי פסידא. וכיון דמשום כך הוא ממילא גם בשוגג לקנסי' אטו מזיד, והיי' כדברי מ"ע, כנלע"ד באופן שדברי הש"ך חיים וקיימים. ולפי"ז הי' מקום לדון הכא להקל אם הי' שום אופן לעשות שיתיר לו מר זקינו שיוכל המומר לקנות בערך חצי חודש גם ממק"א, ואז הי' יכול לקנות אצל א"ז ג"כ. ובפשיטות אין מקום לזה דזה גופי' שהוא יתן לו רשות הו"ל ספי לי' בידים ואסור ג"כ מצד לפני עור, אם לא שבאיזה אופן אחר מצד השטר יוכל לקנות במק"א, אז אולי יש לצרף מ"ש בתשו' אמונת שמואל סי' י"ג לחדש כיון דבשעה שנותן לו למומר כו' אין איסור רק באיזה ימים דהיי' בימי הפסח יבוא האיסור, ואינו דומה להמושיט אבר מה"ח לב"נ או כוס יין לנזיר עוד שם קצת היתר בדומה לו לסניף בעלמא, אבל חלילה לעשות דבר כזה ליסוד במה שלא נזכר מזה החילוק בדברי הראשונים ז"ל, בפרט שבתשו' הנ"ל לא סמוך לבי להתיר רק בכגוונא שיוכל לקנות ג"כ במק"א וכדומ', וזה לא שייך כאן לפ"ד מ"ע, ע"כ חלילה להתיר להמומר המשקאות של חמץ קוד"פ, אלא ימכור לו משקאות של פסח במחיר משקאות של חמץ, ובזכות זה יצליח כבוד הדר א"ז המפו'. ככתוב בהגמ"ה אחרי שכתב שם במה שאין למכור להם מצד לפ"ע סיים "והמונע יצליח". והנני חותם בברכת שמחת חג הפסח הבעל"ט בהכשר ויתרון לכמ"ע וכמ"ע אבי זקנו שליט"א. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיח

ב"ה עש"ק פ' מצורע ד' ניסן תער"נ לפ"ק. שלום לך אהובי התלמיד החשוב הרב החריף ובקי מו"ה עקיבא בלוי נ"י אבן יקרה בק"ק קראסנא יע"א: אחרי דשה"ט וש"ת, ואחרי הקדמת פניך בברכת מז"ט, ראיתי שאלתך, והנה אני שולח בזה העתקה מתשו' א' שכתבתי בענין זה כמה שנים, אשר בו הבאתי שמשו"ע ג"כ יש להכריח כסברת השו"מ ומהרמשי"ק ז"ל בתשו'. ובשאלתך עתה שנמצא בהם חטים מחומצים בזה וודאי י"ל שהר"ן ז"ל בתשו' ג"כ מודה עפ"י סברתי בתשו' הנ"ל דשם בעובדא דתשו' הר"ן ז"ל הוא רק מצומחים בעליונו ובתחתונו של הגדיש, ובעובדא דקונך הלא הי' בוודאי החטים מונחים בשק בפ"ע והאיך בא לידי כך שיהי' בהם מצומחים אלא בוודאי הי' בהם עוד משעת קצירה או מלחלוחית החומה וכדומ'. ובזה הר"ן ז"ל מודה לתשו' שו"מ הנ"ל. ובאמת גוף דברי השו"מ יש לעיין בהם, שם במעשר קראו הכתוב עשירי ואמרינן עשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק, ואם הכא הי' ג"כ כתיב ואכלתם מצות שמירה, הי' ג"כ מקום לפרש כך אבל התורה אמרה ושמרתם שאנו מצווים לעשות שמירה ואם אנו עשינו את שעלינו, ואח"כ אין לפנינו חשש חימוץ עפ"י התורה מנא לו לומר שאין

יוצאים בכזה, ועיין ב"ח מה שמפרש בסי' תנ"ג ג"כ ושמרתם וכו' מה שעליכם ושיש בידכם יע"ש, ופלא ראיתי בתרגום יונתן בקרא דושמרתם את המצות שתירגם ותטרון ית לישתא דפטירי. וכפסק השו"ע בסי' תנ"ג: ומה שאתה כתבת לענין מה שאתה נוהג לאכול בכל ימי הפסח רק משומרים משעת קצירה, וכמנהג כל המדקדקים, ועתה שקשה עליך למצוא משומרים כראוי, אם יותר טוב לאכול ממשומרים משעת טחינה ושאין בהם חשש. והבאת מפר"ח שאי"צ אפי' התרה בזה. עיין בשערי תשובה שהביא מפוסקים דצריך (וכדומ' אי' בס' מע"ש בסי' הנ"ל שיש פוסקים דלא מהני בזה התרה. ומה גם דשכיח במדינה לקנות קמח שמירה, ואי"צ לבזבז הרבה ע"ז, כי במועט ממון יכול להשיג אותו רק ע"י בי"ד נכנסים מחדש לחשש מהרמ"ש ז"ל דלא מהני חותם בתוך חותם לענין שמורה וגם פה משיגים קמח שמורה בלי חשש. כתבתי כל זה בנחיצה רבה, או"נ החותם בברכת אהבה ושמחת יו"ט הבעל"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קיט

בעזהי"ת יום ג' ז' לנשיאים העת"ר לפ"ק. עוד להנ"ל:
מכתבך היקרים הגיעני וראוי הי' שלא להשיב בדבר שצריך לשאול את פה מארי דאתרי' הגאון אב"ד דשם נ"י, אמנם יען שכותב כמ"ש במכתבך השני דכבוד הג' אב"ד נ"י תולה הדבר בי' הנני בזה להשיב במעט דברים כי כמובן הטרדות כעת הרבה ביותר, והית"ב ברחוחסה"ג יצילני בכ"י מכל מכשול ותקלה:
והנה שאלתך בענין חטים המשומרים שקבלו איזה ריח (דומפפגערוך) אם יש בזה איזה חשש וראית בתשו' ערוגת הבושם שנשאלה שאלה כזו לפניו. וה"ר עמ"ש הב"ח הובא בטו"ז:
ומג"א בסי' תס"ב דאם לא נתרככה החטה אין חוששין כלל וכו'. ואתה פקפקת על ראי' זו, ולדעתי יפה דברת. אמנם לדעתי יותר ראי' פשוטה בסי' תס"ז ס"ג חטים הבאות בספינה אם הם יבשות וקשות ולא נשתנה מראיהן אחזוקי איסור לא מחזקינן, ומה התם שזה גופי' שבאים בספינה הוא נותן מקום לחוש. ובכ"ז כיון שהם יבשים לא מחזקינן איסור, מכ"ש בנ"ד שאין לנו דבר שנותן מקום לחוש רק הריח ממה שלא שלט שם האויר במקום תחנותם, לדעתי בזה בוודאי אחזוקי איסור לא מחזקינן, ומה שהביא הבעל ערוגת הבושם ז"ל ראי' מתוס' מנחות נ"ד ע"א דאילו הי' מפ' חמץ גמור הי' ראי' לחוש אע"ג דלא שכיח וממילא ג"כ לקיים מצוה דאו' לצאת י"ח מצה אינם יוצאים בזה וה"ה בנ"ד. ולענ"ד במחכ"ת אינו דומה כ"ד לדהתם דהתם אע"ג דלא חיישינן דילמא

נפקא מהא ובלע אידך, משום דהוי לא שכיח, אבל עכ"פ חשש איכא בעולם, משא"כ בנ"ד לענ"ד אין שום מקום לחוש י"ל שפיר שיוצאים בו י"ח ג"כ לדעת התוס' וממי' אזדא לה גם אידך הטעם משום ושמרתם שבתשו' הנ"ל וכמובן. אמנם צריך לעיין אי לא שייך בזה לחוש מצד ואנוהו, אם גם הקמח יש לו ריח דומפף, עיין ר"פ לולב הגזול יע"ש בחת"ס:

ומ"ש מ"כ בענין הקצירה שלו הנעשה ע"י מכונה שקורין "מאששין" והעכו"ם מוליך המאששין וישראל עומד ע"ג, העתיק מע"כ דברי החת"ס ז"ל הידוע כיון דלא כתיב בי' קצירך, רק ושמרתם וכו' ע"כ סגי בוודאי בישראל עומד ע"ג עיי"ש בתשו' סי' קכ"ח חאו"ח. וראיתי בשד"ח ערך חומ"צ סי' י' ס"ק טו"ב הק' קו' עצומה על החת"ס בזה, דהא הרשב"א בתשו' סי' תקצ"ג כ' דמידי דבעי שימור לא מהני עע"ג משום דכיון דבעי לשמה אמרי' נכרי אדעתי' דנפשי' קעביד והפוסקים דס"ל דבעי שימור משעת קצירה ילפי' להו מדאמר רבא פ' כ"ש כי מהפכיתו כיפי אפיכו לשם מצוה, וכיפי היינו שיבלים, ולפי הח"ס למה כ' הרשב"א ז"ל דלא מהני ע"י נכרים למאן דבעי משעת קצירה, הרי הפיכת השיבלין דומה לקצירה. וכי היכי דבקצירה לא איכפת לן כיון דהשומר הוא ישראל, ה"נ בהפיכת שיבולין יכול הישראל לשמור אף שיהפך הנכרי, ולא דמי ללישה וכו' ע"כ. ולענ"ד י"ל בסד"ש דהנה גירסת הרשב"א ז"ל בתשו' הנ"ל דא"ר וכו' אפיכו לשם מצה. וכן הוא בפי' ר' חננאל ז"ל במקומו וז"ל הפיכו לשם מצה כלומר הזהרו מהכשרת חטים ממים והפיכו להו למקום שאין בו הכשרת מים שיהי' שימור לשמו לשם מצה ע"כ, היוצא מזה דתרתי בעי שיהיו לשמה וגם לשם מצה להשמר מכל עין חימוץ. וכזה הם דברי הרשב"א ז"ל בתשו' הנ"ל עפרמ"ג רסי' ת"ס, והארכתי בזה בעניי במק"א, ועיקר ראיית הרשב"א ז"ל מגמ' ל"ח חלות תודה עשאן וכו' א"י בהם אמר רבה דאמר קרא ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה וכו' פירש"י ז"ל כל שימור שאתה משמר שלא תחמיץ "תתכוין לשם מצה של מצוה" ע"כ. ולפי"ז שפיר החילוק שבין קצירה להפיכת כיפי, בקצירה אין שום חשש להציל ממכשול חמץ רק לכוין לשם מצוה שפיר מהני ישראל עע"ג הנכרי ומכוין הישראל לשם מצוה ולא צריך יותר, משא"כ בהפיכת הכיפים צריך לשמור מאד שלא יהפכם למקום שיש בו הכשרת מים כר"ח הנ"ל, והיינו הלשון לשם "מצה" דייקא, וע"כ שם שייך חשש כמו גבי לישה וע"כ צריך שתהי' ההפיכה ע"י ישראל בעצמו כנלע"ד, וב"ה שזכיתי להצדיק דברי צדיקו של עולם מרן ח"ס ח"ז ז"ל זי"ע ועכי"א:

ואגב אכתוב לך מה שהעיר אותי רב גדול בימים אלו על דברי פי' ר"ח הנ"ל ז"ל דף מ' ע"א מר ברי' דרבינא מנקטא לי' אימי' בארבי פי' בעיקר' היתה משמרת אותם לשם מצה בתחלה ע"כ משמע מזה שהיו עוקרים השיבלי חטים עם עיקריהם, ואמר הרב הנ"ל שכזה שמע שכך היו עושים החסידים הראשונים שהיו משמרים שלא יניף עליהם ברזל ומי ימלל גודל קדושת רז"ל זי"ע:

כתבתי זה בנחיצה, י"ר שנזכה לשמור משמרת המצות כרצונו של הקב"ה וכע"י, והוא יתב' ברחמיו ישמור אותנו ואת כעב"י מכל רע ומכל צרה וצוקה, ונזכה לעשות את הפסח בעה"ק בקבוץ נדחי' ולאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים אמן, הדש"ת באהבה ובדש"ת כ' הגאב"ד נ"י. חזק בני ואמץ להתלבש בש"ק וביו"ט בביבערהוט ולמען כבוד התוה"ק ולקיים חבר אני וכו'. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכ

בשו"ע או"ח סי' תנ"ג צ"ע להלכה ולמעשה אם יכולים לערב יחד קמח חטים עם קמח של שעורים לאפות מהם מצות לפסח. הנה במשנה ל"ה ע"א תנן אלו דברים שאדם יוצא בהם י"ח בפסח בחטים בשעורים כו' ויש לדקדק דלא תני במתני' ומצטרפין זע"ז כמו דתנן לקמן במתניתן ל"ט ע"א ואלו ירקות שאדם יוצא בהם י"ח בפסח מצטרפין לכזית עפירש"י ז"ל שפי' אם אין לו מאחד מהם אבל יש לו מזה חצי זית ומזה חצי זית מצטרפים זע"ז, ע"כ משמע מלשונו דלכתחלה כשצריך לצרף יקח רק משנים יחד אבל לא יצרף לכתחלה ליקח מחמשתן. אמנם מל' הרמב"ם פ"ז מחומ"צ הי"ג כ' בהדיא אם אכל מאחד מהם או מחמשתן. וכן בשו"ע סי' תע"ג כ' המחבר בהדיא ומצטרפים מכולם כזית, משמע מל' המחבר אפי' לכתחלה ואפי' מחמשתן, ורש"י ז"ל כתב בלשון אם אין לו מאחד מהם משמע דוקא בדיעבד וצ"ע). ובאמת בפי' הרע"ב ז"ל במשנה דואלו ירקות כתב בהדיא והה"ד בחמשת מיני דגן מצטרפים, לצאת ידי מצה ואתרווייי' קאי ע"כ וברי"ן בסוגי' דואלו ירקות כ' יותר דהכא פשיטא דמצטרפים לענין לצאת י"ח מצה אבל לגבי ירקות סד"א כיון דאמרירותא קפדינן סד"א דטעם א' מבטל חבירו קמ"ל. דמ"מ כיון דיש לכולם טעם מרירות מצטרפין ע"כ. וראיתי בס' מנחת חינוך מצוה י' שתמה:

על הרמב"ם ז"ל שלא הביא דין זה דמצטרפין חמשה המינין לענין מצה והניח בצ"ע גם לרש"י ז"ל ולפי שעה במחכ"ת היו בהעלם ממנו דברי הר"ן ז"ל הנ"ל:

ואפשר י"ל דוודאי לענין לצרפם כשכבר נאפו כ"א לבדו ואח"כ לצרפם באכילתו בזה שפיר י"ל דמה דתנן במתני' שאח"כ ומצטרפים לכזית אתרווייי' קאי כמ"ש הרע"ב ז"ל

הנ"ל דהא גם שם בכה"ג מירי יבש ביבש, אבל כשנתערב קמח ממין אחד עם קמח ממין אחר אפשר בזה חלוק דין דהכא מדלקמן. והטעם דבזה אפשר אין אומרים דנעשה מכולם גוש א' ושכח האש שולט בשוה. אולי מין האחד מעכב באפיית חבירו עיין היטב בתשו' חת"ס חאו"ח סי' קכ"א שכן כ' לענין קמח "הקוקורוץ" היינו חטי תוגרמא, ודן בזה עפמ"ש במג"א סי' ת"ס סק"ה יע"ש, והא דמייתי בס' מנחת חנוך ראי' מהא דברכות ל"ז ע"ב כדתניא ליקט מכולן כזית כו' ואם מצה הוא יוצא בו י"ח בפסח שפי' שם תוס' דקאמר בליקט מכל מיני לחמים כו' הנה משמע בהדיא דקאי רק לענין צירוף פתותי לחם ולא על הקמחים, וכן לשי' רש"י ז"ל דקאי אמנחות אבל עכ"פ מפ' ג"כ הלשון ליקט פתיתי מנחות, ועדיין לא שמענו מי שיאמר בפירוש דהקמחים ג"כ מצרפים זע"ז וצע"ק להלכה ולמעשה, ועמש"ל, ועיין במג"א סי' תנ"ג סק"ב שנסתפק בנטל מורסן וחזר לתוכה ולש עמה אם מצטרף לכזית, משמע לכאו' בהדיא דכל ספיקא דילי' הוא רק לענין אי מצטרף עמו, אבל פשיטא לי' דאינו מפסיק בין הקמח, וצ"ע באמת למה פשיטא לי' בזה יותר מההוא דתבלין בסי' ת"ס, אמנם עכ"פ חזי' אע"ג דמורסן וודאי מינו הוא וגם יש בו חימוץ ומ"מ מסתפק לי' והה"ד הכא, והשי"ת ינחנו בדרך אמת. הק' יודא גרי"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכא

בעזהי"ת העת"ר לפ"ק:

אורך ימים ושנות חיים של שלום וברכה לכבוד אהו' ידינ"פ הרב הגאון הגדול המפורסם ע"ה פה"ח כקש"ת מו"ה ישעי' ז"ש נ"י אבדק"ק ווייצען יע"א:

מכ"ק קבלתי קודם ש"ק ולא הי' עוד זמן להשיב קודם שבת קודש. והנה כה"ג ידינ"פ רצה הסכמתי בענין טחינת החטים לצורך קמחא דפסחא שיצא עתה החק במדינה שצריך להיות מעורב בהקמח 30% של שעורים או של קטניית, והרמ"א ז"ל בסי' תנ"ג כ' בשם מהרי"ל ז"ל דהמנהג ליקח לכתחלה חטים. הנה לפמש"כ בביאורי הגראו"ו ז"ל ראי' למנהג זה מגמרא פסחים כ"ג ע"א אר"פ דוקא בשר אבל חטים לא דמינטר לפיסחא קאמר ועיין פירש"י ז"ל בפי' אצניעו לפסח לאוכלם ע"כ, ולא קמ"פ לחובת אכילת מצה בפסח משמע לכאורה דלכל מי הפסח הי' המנהג רק לעשות הקמח מחטין, כן משמע לכאו' ופשטות דברי הירושלמי שהביא בביאורי הגראו"ו ז"ל הנ"ל דבפ"ק דב"ב הלכה ד' אריב"ב כחיטא הפסח ולפסים ולמסים י"ב חודש ע"כ משמע ג"כ בהדיא לצורך כל ימי הפסח קאמר, וכן משמעות הלשון בד"מ בהגה"ה סי' תכ"ט אמנם מדהביא הרמ"א ז"ל

דין זה בסי' תנ"ג על מה שכ' המחבר אלו דברים שיוצאים בהם ידי חובת מצה בחטים וכו' ועל זה כ' בהגה"ה והמנהג ליקח לכתחלה חטין משמע דרק למצת מצוה הקפידו בזה וכן נראה לכאורה לפמש"כ בלבוש טעם המנהג לפי שהוא מן המובחר והמוקדם להמצוה ופירש בח"א משום הידור מצוה. וכ' בח"י לפי"ז אין לו חטים יקח החביב עליו ביותר כדי לקיים מצות אכילת מצה לתיאבון ע"כ מבואר מזה להדיא דפי' דברי הרמ"א ז"ל רק למצות מצוה וק' לכאורה דהא פשטות ל' החכמים ז"ל משמע דלכל צורך ימי הפסח נקטי חטים, ואולי י"ל לפי מה שהביא בתשו' חת"ס ז"ל חיו"ד סי' קצ"א ומ"ש התוס' וכו' דברי החזקוני על התורה דמצוה איכא באכילת מצה כל ז' וכן הוא בחידושי פסחים דף כ"ח והאריך בזה בס' שד"ח מערכת חומ"צ סי' י"ד אות ו' והביא כך בשם הגר"א להלכה ולמעשה, וממילא בכל ימי הפסח שייך לומר משום הידור וחבוב מצו' כנ"ל לכאורה. אמנם בדעת הרמ"א ז"ל אין לומר כן דהא פסק המחבר בהדיא בסי' תע"ה ס"ב אין חיוב אכילת מצה אלא בלילה הראשון בלבד ושתיק לי' הרמ"א ז"ל משמע דגם איהו מודה כך, וא"כ ליכא למימר כנ"ל דמ"ש בסי' תנ"ג דמנהג לקנות חטים קאמר לכל ימי הפסח משום מצות אכילת מצה שיש בכל ימי הפסח, ועדיין י"ל אף שבגמ' וירושלמי הנ"ל המשמעות דמשתמשים רק בחטים בכל ימי הפסח, מ"מ המנהג שכ' הרמ"א ז"ל קאמר על מצות המצוה בלבד דמיירי בי' המחבר וממילא בנ"ד שפיר יש להקל לערב בהחטים חלק משעורים בשגם שחק ניתן לכך. אמנם ראיתי בל' המהרי"ל דציין עליו בהגה"ה הביאו בחק יעקב ז"ל מהרי"ל דרש עיקר המצוה ליטול חטים דלא משתמש שום תנא בלישנא כ"א חטין לפסח ע"כ משמע בהדיא דקאי לכל ימי הפסח. ולדעתי ראי' מפורשת לזה מגמ' פסחים מ' ע"א אמר רבה בעל נפש לא ילתות ופריך מאי אריא בע"נ אפי' כו"ע נמי דהתניא אין לותתין שעורין, ותי' הכי קאמר בע"נ אפי' חטין דשרירי לא ילתות, ולכאורה בדברי רבה אין זכר דמיירי מחטים אע"כ מוכח דבע"נ לא משתמש למצה רק חטין, וע"כ סתמא כמפורש כיון דקאמר בענ"פ מוכח ממילא דמיירי בחטין כנ"ל בסד"ש. וכפי הנראה בסוגי' התם דחטין שרירי וקשים יותר לבוא לידי חימוץ משעורים, וכבר תמה שם בר"ן בסוגי' על שי' הרא"ה ז"ל דמפ' דבחיטי כיון דאית בהו צרירא כמאן דנתבקעו דמי, והק' עליו הלא בסוגי' משמע בהדיא דחיטי שרירא ועדיפא טפי, ואני בעניי כתבתי במק"א דהרא"ה ז"ל סב"ל דבוודאי חיטי עדיפא טפי, אמנם הם הגיעו לשיעור שאם מניחן עפ"י חביות אמרי' בי' כאלו כבר נתבקעו משום ציריא דאית בהו ואכמ"ל: ואם האמת כך הוא דהמנהג קאי על כל ימי:

הפסח. מ"מ בנ"ד יש להתיר דלא גרע עכ"פ מאם עירב שאר מינים עם חטים וחטים היא הרוב שהתיר בזה בהדיא בשד"ח מערכת חומ"צ סי' ו' אות ג'. וגם מה דמצינו בחמץ שעעה"פ דקנס קניס ר"ש מ"מ בתערובת לא גזור ולרוב הפוסקים אפילו בתערובת חד בתרי כמבואר בסי' תמ"ז, הה"נ בנ"ד בתערובת חד בתרי מותר, ומכש"כ בנ"ד שהרמ"א ז"ל גופי' כתב רק בלשונו דהמנהג ליקח לכתחלה הא בדיעבד שרי, ואין לך בדיעבד גדול מזה דנ"ד שחק ניתן מטעם המלך ושריו יר"ה, ובוודאי שרי דכדיעבד דמי כנלע"ד. אמנם י"ל כוונתו הא דיעבד שרי שאר מינים השנויים במשנה, אבל לערב מין אחד עם מין אחר גם בדיעבד לא יאפם כך אלא דוקא ממין אחד לבדו עמש"ל בסד"ש.] :

ואם הדר"ג מסכים להתיר גם אני הפעם אבוא אחריו להתיר כזה בשנה זו בהדיא. והית"ב ירחם על עוני וצער הדור, וישים שלום בארץ, ויסיר חרון אפו ברחמיו ויבטל ברחוחסה"ג כל הגזירות קשות ויהפכם לטובה בזכות רבים ובזכות האבה"ק וצדיקי עמו ב"י כעתירת הנאנח בצער עב"י ומצפה לישועה קרובה, הק' יודא גר"וו:

אמנם למצת מצוה פשיטא שלא להתיר אם לא שא"א בשום אופן להשיג קמח מחטים לבדו כנלע"ד והשי"ת ירחם עכי"א:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכב

שלום ושמחת החג הק' הבעל"ט לכבוד ידינ"פ הרב המאה"ג חריף ובקי כש"ת מו"ה יעקב נ"י מו"צ לעדתו בק"ק מיידאנקא יע"א:

מכתבו מדמ"כ נ"י קבלתי אתמול ומרוב הטרדות בפרט בימים האלה, לא השבתי מיד ונזדרזתי להשיב כהיום בסד"ש ע"ד אשר אפו שם מצות בעת שלא הי' רמע"כ בביתו איזה ימים, ומחמת שהי' הקור בימים האלה הי' מסיקים בחדר שעורכים ומגלגלים שם המצות, את התנור של בית החורף הקורין "שפארהערד", ועתה שבא לביתו הרעיש עליהם בדבר זה ומצפה למה שאכתוב בזה ענ"ד:

והנה שורש הדבר הוא בגמרא פסחים סוף פרק כיש דרש רבא אשה לא תלוש בחמה ולא בחמי חמה וכו' איבע"ל עברה ולשה מהו ומסיק רב אשי דאסור. ופסק הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' חמץ ומצה הי"א דוקא בלשה בחמי חמה וחמי אור אסור בדיעבד, אבל בלשה בחמה מותר עכ"מ בטעם הדבר וחידוש בעיני שלא הביא לא בכ"מ ולא בב"י דגם רש"י ז"ל מתיר בזה, שכן פירש"י ז"ל עברה ולשה בחמין ובד"ה היכי וכו' והלכך עברה ולשה בחמין קרובה למזיד היתה ואסור, ואפשר לומר דבלשה בחמה יש חילוק אי עמדה לכתחלה ללוש בחמה או שזרחה פתאום למקום שלשה, והאמת שברא"ש שם כתב על

דברי רש"י ולאו דוקא במים חמין אלא אכל הני דדרש רבא קאי ע"כ, והנה באמת אילו הי' רש"י ז"ל מפ' רק לעיל על עברה ולשה יש לפרש דלאו דוקא, אבל מן מאי דפירש"י ז"ל אח"כ במסקנא דהילכתא והלכך עברה ולשה בחמין, לכאורה נראה כשי' הרמב"ם ז"ל דקאי השקלא וטריא רק על עברה ולשה בחמין. ואין לנו לפי"ז מי שאוסר בדיעבד רק הרא"ש ז"ל ופמ"ש הב"י בסימן תנ"ט, אמנם הרא"ש ז"ל גופי' דאוסר בדיעבד, המעיין בלשונו ימצא מדכתב אחרי שכ' הפסק בעברה ולשה תחת השמש דאסור, כ' בסוף דבריו וכן יראה שאין נכון ללוש קרוב לתנור, משמע בהדיא מדדייק בלשונו וכתב רק שאין נכון ולא כתב בלשון אסור, משמע וודאי די"ל דבדיעבד בעברה ולשה קרוב לתנור לא אסר הרא"ש ז"ל בדיעבד, והנה בשו"ע פסק בעבר ולש תחת השמש מותר בדיעבד, ורק המג"א הביא מב"ח שאסור בדיעבד, האמת שאמר שהב"ח אוסר בדיעבד בלשה תחת השמש אף בדיעבד ואף בשוגג. אבל מה שכתב המג"א בשמו וההי"ד כשלש סמוך לתנור במח"כ לפי שעה לא עיין בפנים בדברי הב"ח שהב"ח דייק בהדיא בתחלה וז"ל וכ"ש דאסור אף בדיעבד בלש קרוב לפי התנורים שלנו שפיהן מן הצד. והטור ג"כ נקט לשון ללוש אצל פי התנור, אבל סמוך לתנור לא אסר וכן כתב אח"כ בהדיא בד"ה ומ"ש ואל תתקרב וכו' משמע דשלא אצל. פי התנור כו' אפי' קרוב לתנור לית לן בה וכו' וכ"כ הרוקח ולא אצל פי התנור, ואעפ"י שכתב הרא"ש ז"ל שאין ללוש קרוב לתנור כו' קרוב לפי התנור קאמר עכ"ל הב"ח, ואם בדרך אפשר י"ל דתנור של בית החורף הוי כמו סמוך לפי התנור כמו שראיתי לאחד מן האחרונים שביאר כן יען שדפנותיהם אינם כל כך עבים כדפנות התנור שאופים בו שעשו מלבנים עבים, מ"מ יש לסמוך על בעל השו"ע שמותר בדיעבד. ובא"ר מביא גם מס' יראים דס"ל כשיטת הרמב"ם ז"ל הנ"ל מצורף לזה שי' בעל העיטור וריי"צ גיאות ז"ל דס"ל דכל הסוגיא רק לענין מצות ונצום נאמר, ולא בשאר מצות וכל הפוסקים דחו זה מהלכה עכ"פ לסניף יש לצרף גם זה מכ"ש שלא הי' מזידים בזה והוי הפסד ממון רב. ואפשר גם שעת הדחק, וע"כ דרינא בהדי' לימטינא שיבא מכשורא בשגם שכ' רמע"כ שהחדר אינו מקורה עט"ז ופמ"ג בפתיחה בפתחו החלונות שמותר בדיעבד:

והעיקר כפי המבואר במפ' ההרגש של אדם אם הרגיש שהעיסה נתחממה, ולמפרע ק' לשאול את העורכים, אבל עכ"פ דייקא שמותרים באכילה אבל לא לצאת בהם ידי מצות מצה, מלבד שיש שי' בהע"ט וריי"ץ גיאות שמחמירים במצות מצוה יותר כנ"ל, אלא אפי' לפי שי' שיוצאים מצו' אף בנאפית קודם ע"פ כמבואר בסי' תנ"ח בטור וב"י. אבל במצות הנ"ל אין לסמוך לצאת בהם ידי חובת מצות מצוה בפרט למה שכתב בתשו' מהרמ"ש

והביא כן בתשו' שו"מ ג"כ לענין כל הדברים שמותרים במצה אחריתא כגון לענין חותם תוך חותם במצות מצוה אין יוצאים בזה משום קרא דושמרתם את המצות כנ"ל:
שוב חשבתי למשפט כלפי מה שכתב הב"ח מהאגודה בשם האחרונים ז"ל דשיעור מיל הוא דוקא בבית שאין התנור בו, אבל בבית שהתנור בו הוא חם ביותר ואפי' בפחות ממהלך מיל הוא מחמיץ עכ"ל, וזה הכל תלוי כמה שהו העורך והמגלגל עד שבא' המצה לתוך התנור וזה לפי ראות עיני רמ"כ שם ובוודאי לפי זה שומר נפשו ירחק מלאכול המצות הנ"ל, יחיינו השי"ת ויקימינו ונזכה להקריב קרבן פסח קודם התקדש לכל חג הק' הבעל"ט בקבוץ נדח"י בהר הק' בירושלים אמן, דברי ידידו הכותב בנחיצה היום יום ג' לס' צו תער"ב לפ"ק וחותם בברכת שמחת יו"ט. הק' יודא גר"וו:
וכל הנ"ל כתבתי אם יש רשות להורות שם כי אינני יודע אם הישוב שלכם שייך לאיזה רב אב"ד וא"כ חלילה לי להורות באתרא דחברא ודברי בטלים לנגדו וא"כ חלילה להראות לדברי לשום איש, אונ"פ הנ"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכג

לכבוד הרבני כש"ת מו"ה מרדכי ליב נ"י:
יקרתו קבלתי, ומה ששאל אותי אודות המצות שנעשית בעיר ע"פ על המאשין והמה מרובעות אם הם כשרים בלי חשש בוודאי העיקר שיהי' נעשים בהשגחה היותר מעולה עד שלא יהי' בהם שום חשש כלל ח"ו, ובודאי מהראוי שהירא שמים לא יסמוך בזה על ההשגחה הכלליית הנעשית שם בל"ס עפ"י כ' הגאב"ד נ"י, אלא ישגיח בעצמו ג"כ או ע"י ת"ח מיוחדים, וע"ד שמבואר באו"ח סי' ת"ס שהרא"ש ז"ל הי' משתדל ועומד על עשייתה ומזרז את העוסקים וכן ראוי לכל אדם לעשות ע"ש, ובוודאי בזמנינו החיוב לעשות כן בכל מצות לא רק במצות מצוה בלבד, ומכש"כ שהאופים עיניהם על הריוח וכבהלים ונחפזים, הי"ת ירחם, ואחרי כל השגחה הראוי' והמחוייבת בוודאי אין עיכוב כלל כשנעשית גם מרובעות כאשר עשו כן בפני כמה גדולים ואדרבה אצל המאשינען בחרו יותר לעשותם מרובעים מכמה טעמים, ובאמת בתשו' יהודא יעלה חאו"ח סי' קנ"ז כ' טעמים לעשות מצות עגולים דוקא וכי כן המנהג הי' מעולם ע"ש, אבל לא לעכב, ולא בשביל הטפל ידחו העיקר, והי"ת יעזור לנו ולכ"י להנצל מכל חשש חמץ, דברי הדוש"וט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכד

בעזהי"ת אור ליום ה' י"ג ניסן ר' דעת לפ"ק ייטיב נא הית"ב עמנו עם סגולתו, ויראנו בישועתו, ולגאלינו בהדו וחמלתו עוד קודם התקדש החג תרא עינינו בית מקדשו ותפארתו ובתוכם יכלל מ"ע כבוד ידידי הרב המאה"ג חו"ב כש"ת מו"ה צבי סג"ל פראנער נ"י רב בק"ק פאפראד יע"א: זה יותר משבוע שקבלתי מכתב פרמ"כ נ"י ולפי שעה הנחתיו מן הצד ויצא הדבר מלבי עד כי ביום שעבר בא לידי וראיתי שהזמן קצר ואינו בכדי שתבוא תשובתי לידו בעתו ובזמנו בכ"ז עיינתי קצת בדברי שאלתו ואשיבהו בעניי כפי יד ה' הטובה עלי ואולי תבוא קודם התקדש החג עכ"פ: ותוכן השאלה הוא, שהאופה דשם שהוא ישראל יש לו כמה וכמה נכרים שאופים רק אצלו את לחמם וכמעט כל עיקר פרנסתו מהם, ועתה כי קרבו ימי הפסח אמרו אליו האופים הנכרים דשם שאם אינם אופים אצלו בימי הפסח גם בשאר הימים לא יאפו אצלו ומורא עלה על ראש האופה ישראל, שלא יקופח פרנסתו כל השנה באם לא יתן להנכרים שיאפו על ידו בימי הפסח ג"כ, וע"כ רוצה ליתן התנור שלו עם כל כלי בית האפי' שלו לנכרי א' בלי שום שכר כלל, רק שהנכרי יאפה לכל הפחות לכל הבאים לאפות ויהי' שכרו מה שיתנו לו להנכרי האופה בלבד. וכנראה מדברי מכתבו גם בשבת ויו"ט יאפה האופה הנכרי בתנור של ישראל, הנה אם הי' הנידון רק אם רשאי להשכיר לו לנכרי הי' אפשר להתיר לו בשמשכיר לו החדרים הצריכים לעשות בו צרכיו, ומשכירם לו איזה ימים קודם הפסח, [ולדעת הפר"ח שבמנחצהש"ק סק"ו דוקא ל' יום קודם הפסח] וכמבואר כן בשו"ע ומג"א סי' ת"נ ובפרט לפי החילוקים שעשה בזה בתשו' מהרי"א חאו"ח סי' קכ"ד שהביא מע"כ במכתבו. אמנם מצד איסור רוצה בקיומו צריך לעיין לפי מש"כ בתשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' רט"ז דגם בחניות שקורין ווירטסהייזער כשמשכירים על תנאי זה להחזיק בם משקאות של חמץ כדי למוכרם יש בו משום איסור רוצה בקיומו, וגם המכירה עד"ז לא הי' מכירה גמורה. א"כ כ"ש הכא דשייך בי' משום רוצה בקיומו ולא על השוכר אנו דנין השתא רק שהישראל רוצה בקיומו של חמץ ואי' רוצה בקיומו הוא מוסכם לפי תשו. מהרמ"ש ז"ל חאו"ח סי' רכ"ה מירושלמי פ"ג מערלה, דגם בשאר אי' חוץ מע"ז שייך בו איסור רב"ק, וע"ש שכתב דאפילו מ"ד דמתיר רב"ק בשאר איסורים אבל בדבר שנראה בהדיא האיסור כגון בגד שצבעו בקליפי ערלה כו"ע מודו דאסור רב"ק. ואנכי ראיתי זה כמה שנים בחי' מהר"מ חלבואה ז"ל על מס' פסחי' [מתלמידי הרשב"א ז"ל] שפי' שם בהדיא בגמ' פסחים מדאו' בביטול בעלמא סגיא לי' דר"ל מצד

תשביתו, ור"ל שאינו רוצה בקיומו וכעפרא בעלמא יחשב לו, ע"כ הרי דאי' רב"ק בחמץ דאורייתא הוא וק' לומר בו חילוקים מצד הסברא:

אמנם בכ"ז יש להקל בפשיטות עפ"י מה שהשריש לנו בתשו' חת"ס ומהם בתשו' חאו"ח סי' קי"ט דלא מצינו רוצה בקיומו אלא ברוצה להשתכר להרויח עי"ז. אבל להציל את שלו מבלי להפסיד לא שמענו וביותר ביאור בתשו' סי' קט"ז. [ולפ"ד מהרמ"ח ז"ל הנ"ל ק"ק] וכ"ז כשאנו באים לדון רק משום איסור חמץ אפשר להקל בתנאי שלא יהי' לישראל שום ריוח ושכר בזה וגם שידביק בכותלי הבית החיצוני שבבית האופה שייך להנכרי על הימים האלה דהיינו שיכתוב שם הפירמא של הנכרי האופה. אבל:

בשבתות וימים טובים חלילה לסמוך על זה להתיר גם בהם מכמה טעמים, ועיין בתשו' מהרמ"ש חיו"ד סי' שע"ו. בפרט בשנה זו שחל יו"ט ש"פ בשבת ויום א' שלאחריו שגם בשאר ימות השנה אין הישראל אופה בש"ק וגם הימים האחרונים של פסח חל בעש"ק ושבת, ומשום יום אחד לא יקפידו הנכרים הבאים לאפות ולא יפסיד הישראל משו"ה, וע"כ חלילה להקל לאפות בשויו"ט אף באם אין לישראל שום טובת הנאה בזה, והי"ת עוזר מגן ומושיע לעמו ישראל, ושטר המכירה יעשה ישראל לפני כהד"ג נ"י כתבתי בלי העיון הראוי רק קיצור ההלכה לפענ"ד בסד"ש. והי"ת ישמרנו ממשהו חמץ בכי"א הדוש"ת עם ברכת שמחת החג הקדוש הבע"ל בהכשר ויתרון. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכה

שלמא רבא ומזלא טבא וקרנא רמא לכבוד ידי"נ תלמידינו הרב החריף העצום פלפלא טבא מוכתר בנימוסין כש"ת מו"ה בנימין ואב שווארטץ נ"י ממלא מקום אביו המנה הרב הגאון מהר"י ז"ל, הרב דק"ק מאנאשטאר ואגפי' יע"א:

אחדשה"ט וש"ת, אקדמה פניך בברכת מז"ט נתת שמחה בלבי בהודעתך אלינו כי בחר ה' בציון הר המצוין בהלכה היי' כ' מר אביך המנוח הגאון ז"ל, להושיבך על כסאו לאויוש"ט. יהא רעוא דתירום רישך אכולא כרכא ובנו ממך חרבות עולם מוסדי דור ודור תקומם לעשות לה' ולתורתו יתב' בכל מאמצי כחך וזכות אבותיך יהי' למשען לך צלח ורכב על דבר אמת תתעלה ותתנשא בכל ענינים לטובה בכ"י אמן. והאמת שקבלתי גם מכתבך הקודם ומרוב עבודה קשה שעלי מטרדות הציבור לא באתי לידי כך להשיבך דבר, ונתתי באיזה מקום ולעת הפנאי לכשיבוא לידי אשיב בל"נ ברצות ה' יתב' על השאלה דשם שאינה נחוצה לשע'. ועתה כי באת כשואל כענין במילי דפסחא בעתו

ובזמנו אמרתי לאמץ זרועי בס"ד להשיב עכ"פ לפי מסת הפנאי איזה דבר. והי"ת יהי' עמנו:

ותוכן השאלה תסובב בקמח שנטחן לפסח ומצאו בא' מהשקים בתחתיתו כמה עיגולים ואפאו ממנו רק נבדלו משאר המצות עד שישאלו את פיך. ופתחת בכחא דהתירא גם על אלה המצות שנאפו מקמח הנ"ל שבוודאי הי' בתוכו עיגולים קטנים, ויסוד בנינך לסמוך על האפי' הנעשה כבר ונתבטלו בוודאי העיגולים ההמה בששים דקמח בקמח מקרי לח בלח ולא אמרי' בי' חוזר וניעור לפי הכרעת הרמ"א ז"ל בסי' תמ"ז:

והיי' לפי דעתך שאתה סובר למילתא דפשיטא דהאפיי' מקמח בוודאי דין לח בלח יש לו שאין אומרים בי' חוזר וניעור, וכדבריך כן נראה בהדיא מדברי הטו"ז שהבאת בסי' תנ"ג ס"ק ב' דהגם שסובר הטו"ז דעירוב קמח בקמח וגם ההרקדה אינו מערבו יפה יפה לשיחשוב כלח בלח מ"מ האפיי' שאח"כ אם הי' קודם פסח הי' מותר רק אסרו שם משום גזירה דאתי לאיחלופא. הנה מלבד דגם לפי דברי הטו"ז הללו לא מהני בשנאפה כבר קודם הפסח גם בשריקד את הקמח שמצאו בו העיגולים ופי' כן בדברי המחבר בסי' תס"ו סעיף ד' במ"ש אבל אם נתייבש הלחלוחית לא מהני הריקוד ואסור לאכלו בפסח הכוו' שגם כשנאפה קודם פסח ג"כ אסור מצד גזירה. והאמת שגם במג"א בסי' תס"ו לא חילק שם בין באפאו קוד"פ או אח"כ ומטעם שנכתב לקמן:

אולם בלא"ה כבר העלה שם בפמ"ג סי' תנ"ג דלא כהטו"ז דאין חילוק דקיי"ל קמח בקמח מקרי לח בלח בנתערב לאחר טחינה וא"כ ע"כ מה שאסר בסי' תס"ו גם בשריקדו קוד"פ ע"כ רק כמ"ש המג"א דנשארו שם פירורין בעין. והנה לעיל סי' תמ"ז כ' הרמ"א ז"ל בפת שנפל ליין אעפ"י שנטלו משם אסור בפסח דחיישינן שמא נשארו לו פירורין ונותנים טעם בפסח. וכ' שם במג"א דביין מהני בו סינון קוד"פ אבל במי דבש שלפעמים עב לא מהני בי' סינון ע"כ צא ולמד מה התם בסינון הנעשה ע"י דבר שכמעט א"א לעבור בו פירורין בכ"ז אין סומכים על הסינון מכ"ש הכא בריקוד הנעשה ע"י הכברה ונפה שבוודאי אפשר שיצא פירורים דקים מאוד עם הקמח, ולפי"ז כל מה שנבוא לסמוך להתיר יהי' רק על הלישה והאפיי' לזה אני אומר עדיין יש לחוש שגם שם ישארו הפירורין כמו שהיו, ע"ד שהביא המחצהש"ק בסי' תמ"ח טעם המחמירים שלא לאכול בפסח מצה שנתבשלה אח"כ כי לפעמים נשאר ע"ג העיסה מעט קמח וכיו"ב במג"א סי' תס"ג ס"ק ד'. דמזה נראה לכאורה דגם בשעת לישה יוכל להשאר כך והגם דשם נוהגים להקל מ"מ הכא בשכבר נעשה פירורין יש לחוש טפי וכבר איתרע עכ"פ כמובן ואי"ל בזה, ועד"ז יישבתי בס"ד מה שמקשים האחרונים על הרש"ל ז"ל שהביא המג"א סי'

ת"ל שדרש שכל אחד יאכל מעט קודם פסח מקמח של פסח שמא הי' שם חשש חימוץ ויתלה במה שאכל. והק' המג"א ממ"נ כיון דקמח בקמח מקרי לח בלח א"כ אם יש ס' הכל שרי ואם לאו הכל אסור [וקרוב לדברי מצאתי כעת במהרמ"ש חאו"ח סי' רל"א ד"ה אמנם וכו' ע"ש אלא שלדבריו דווקא בקמח תיקן כן ולא בשכבר נאפה משא"כ לדברינו] ולהנ"ל י"ל באופן שיש בוודאי ס' נגד אותם שהי' בהם חשש חימוץ כגון שנפלו על השקים מים או כמעשה דנד"ד ורק חשש דשמא נשארו פירורין בעין כמג"א הנ"ל ואולי ס"ל ג"כ כנ"ל דלא מהני בי' לישה ואפיי' וכדברינו הנ"ל לזה הצריך שיאכל קצת ממנו לתלות בו. ומתור' ממילא גם קושי' הדגמ"ר שם שהק' דגם אי נאמר דהרש"ל ס"ל דקמח מקרי יבש ביבש וכמ"ש הש"ך בשמו [ואני העני העירותי מכב' בגליון דכן משמע בהדיא בהגהת מהרש"ל ז"ל לס' שערי דורא סי' נ"ט ד"ה מ"ש צ"ע וכו' וע"ש] אעפ"כ קשה א"כ חד בתרי בטל ואין לומר דחשש ליש מחמירים שהביא רמ"א בסי' ק"ט. [עדיפא מניה הי"ל ממ"ש בשו"ע:

סי' תמ"ז סעיף ט' ביבש ביבש בפסח אפילו באלף לא בטיל] מ"מ חומרא זו לא שייך אלא באוכל ביבש אבל קמח זה ועשה ממנו מצות ואז יתבטל בששים ולדברינו הנ"ל א"ש דגם כשיעשה עיסה ויאפה אותו ג"כ איכא חשש לפירורין בעין. וע"כ ציוה לאכול ממנה מעט ואז ממי' יהי' ס"ס ספק לא הי' בו חמץ ואת"ל הי' שמא נאכל אותו החלק. ולפי"ז בנ"ד לכאו' לא מהני כלל מה שכבר נאפה ממנה קוד"פ ובאמת אני העני עד כה לא מצאתי יסוד הדבר בראשונים שנאמר גם לענין חוזר וניער בקמח בקמח דתידון כלח בלח לענין זה דהגם לענין שאר דינים שפיר יש לדמותו כלח בלח כיון דנתבלבל יפה. אולם הכא דנאמר שלא יהי' האיסור בעין לעולם רק יהי' כטעם של הבעין שבתוכו שבזה אין אומרים חוזר וניער זה לא שייך לדעתי העני' בקמח בקמח שלעולם יש בו איסור בעין ובבעין כו"ע ס"ל חוזר וניער כמבואר בסי' תמ"ז ובשאר מקומות, והדבר צריך עיון וייישוב לע"ד והית"ב יורינו מדרכיו. ועי' חוו"ד ביו"ד בסי' ק"ט. אולם לענ"ד מטעם אחר יש להקל גם באותם שנאפו מקמח של השק הזה שנמצאו בו העיגולים הנ"ל דכבר כ' החק יעקב בסי' תס"ו אות י"ג משם גיסו ז"ל דהיכי דיש ספק אם הי' נתלחלח ממים או ממי פירות וכדו' יש להקל לאכלו בפסח, והכא בנ"ד בוודאי איכא ספיקא טובא ס' מזיעת החומה ס' מזיעת העצים דלכמה רבוותא אין בו משום חימוץ וגם בס' אם נעשה מאיזה עכברא אם יש איזה רושם בשק, כבר רצה הח"י בסי' תס"ו לומר דברוק של עכברא לא שייך חשש חימוץ. ואם כנים דבריו יש לתרץ בזה קו' הטו"ז סי' תנ"ג ס"ק ב' למה הקיל שם לסמוך על ביטול ששים ובסי' תס"ו אסרו סתמא. ולהנ"ל י"ל דשם

בסי' תנ"ג נקט המחבר בדיוק אם לא ביררו החיטים מאכילת עכבר וע"כ אם גם המחבר חשש לרוקו עכ"פ הקיל בו משא"כ בסי' תס"ו יש שם חשש חמץ בוודאי. אמנם עוד ספק גדול לקולא יש באותם עיגולין שנעשה כן מעצמו ע"י כובד הקמח העומד בהם ועכ"פ אם נעשה בזה ליתן מהנאפה לאכול קצת קודה"פ בוודאי יש להתירו ע"ד הנ"ל כיון דיש בו כמה ס"ס ספק אם יש בו מחומץ מעולם ואם יש בו שמא קיי"ל כרבוותא דקמח בקמח מקרי כח בכח וספיקא דרבוותא ספק גמור הוא. והגם דהעלינו לעיל דלענ"ד אין לסמוך בזה בנ"ד כיון דנתייבש הלחלוחית כבר ויש בו חשש שישאר כהווייתו בתוך העיסה (עי' ח"ס חאו"ח קל"ה וקפ"ח קרוב לענין זה) מ"מ כשנאכל ממנו ספק שנאכל אותו חלק החמץ שהי' בו, ועד"ז הי' מצטרף להתיר גם המצות הנאפות מקמח הנ"ל אם יש צורך בהם דווקא לפסח. ועכ"פ יוכל להאכילם לקטנים שבביתם וכדומה כמובן, או ישאירו ממנו לאחרון של פסח דעכ"פ מתיר המג"א בסי' תס"ו להשהותם גם בלא אפיי' בביתו כשנתיי' כבר קוד"פ ומה שנוגע לשאר הקמח שנוגע בעליונו של אותו שק אם יש רושם בהשק שיש לדון שנעשה בו כן מהני עכברי רשיעי נינהו וכבר כ' המג"א שבכזה יש לדון על כל השק גם שלא במקום שנמצא שהוא לח אבל אם אין בו רושם ומכ"ש שקרוב לומר שנעשה כן בתחתיתו מלחלוחית האדמה או הנסרים שעליו אז בודאי יש להקל בעליונו מכ"ש היכי שיש ס' כמש"כ גם מע"כ. אולם לעומת זה אם יש לתלות שנעשה כן מהקרקע ע"כ צריך לדון גם על השאר שקים שעמדו שם, דבשלמא אם הי' נעשה מעכברים שפיר י"ל דממקום למקום לא מחזקינן איסור לחוש שהי' כן מיד בכלי הריחיים כמבואר בסי' תס"ז אולם אם הי' מקום לדון שנעשה כן מלחות האדמה שעמדו שם, צריך לדון לכאורה גם על שאר השקים והי צריך לבדקו עכ"פ והייתי מצריך לנ"ד ליתר שאת עכ"פ לבדוק בג' אגרופין בתחתיות של כל שק ושק עיין מג"א ס"ס תס"ה וסי' תס"ז ס"ק י"ב במג"א, ושם בפמ"ג דגם לקולא בלא נתבקעו תלי' דגם האחרים לא נתבקעו ועי' ח"ס חאו"ח סי' ק"ל דמייתי מתשו' רשב"א ז"ל בס"ת שנמצאו בו ג' טעיות שאוסר לקרות בו אבל לפעמים באו הטעיות מכח שנפרד הדיו ונתקלקל והוי ממש כגשמים שירדו על הכרי וכו' יע"ש והה"ד בנ"ד כמובן. ואתה בין תבין את אשר לפניך כפי רוחב שכלך הזך. וישמור הית"ב אותך מכל מכשול ומעון מעתה וע"ע וזכות אבותיך וזכות אבות הציבור יגן עליך ובעדך חזק ואמץ לבך ללמוד ברבים הן עם תלמידים נאמנים באמת והן עם בע"ב בכל עת האפשר להתפלל כהי"ת שיהי' בעזרך לזכות א"ע ואחרים עמך על ידיך ותחוגו את חג המצות בשמחה בכשרות ודיצות כחפץ עתירת או"נ הד"ש הכותב בנחיצה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכו

בעזהי"ת עש"ק ה' אדר תרס"ט:
שלום ברכה והצלחה לאורך ימים ושנים טובים לכבוד ידידי אהובי תלמיד ותיק הרב הגדול חריף ובקי כש"ת מו"ה עקיבא בלוי נ"י:
מכתב כבודו לנכון הגיעני. וע"ד שאלתך בענין החטים שמורים שנמצא השק נפל לארץ והי' בסמוך לו צואת תרנגולים אבל בשק גופי' לא יראה ולא ימצא בו שום רושם מצואה הנ"ל כלל, כבר האריך מע"כ בדברים ראויים לו, ובכ"ז לא סמך לבו לצאת בו י"ח מצה של מצוה מטעם דאי' בתשו' מהרמ"ש סי' קנ"ה ובשו"מ דהיכי דצריך שמירה לא סמכי' על רוב ולא על חזקה. ואני העני הארכתי בזה בתשו' א'. אמנם בנ"ד לכאורה הי' מקום להתירו גם למצת שמורה דהא קיי"ל דלא מחזקי' איסור ממקום למקום אליבא דכו"ע, עח"ס חיו"ד תשובה צ"ד, ועוד מזמן לזמן גופי' דמחזקי' איסורא כבמג"א סי' תס"ז סקח"י ובחת"ס הנ"ל היינו דוקא היכי דליכא חזקה, והכא הא הו"ל להשק חטים שמורים חזקת משומר מעיקרא ורק לענין שמורה למהרמ"ש הנ"ל לא מהני גם זה, אבל לענין ממקום למקום מסתבר דאין:
בזה חשש כלל בשגם יש שיטות דצואת תרנגולים אין מחמיץ וכמו שהביא מעכ"ה במכתבו:
וליתר שאת אם יטול חלק חטים מהשק מה שמונח בצד צואת התרנגולים בוודאי השאר מותר לענ"ד אפי' למצת מצוה. אם לא שיש חשש על כל צדדי השק, ויומא קגרים שלא להאריך, ובל"נ לכשאפנה בעזהי"ת אשוב על מכתביו הקודמים. והי"ת יחזקהו ויאמצהו ללמוד מתוך הרחבת הדעת ויתכבד ש"ש על ידו כאיוש"ט כאשר כה עינינו צופיות לרחמי שמים, אוה"נ המצפה לבשו"ט:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכז

להתורני המופלג מהר"ח נ"י:
מכתבו קבלתי וע"ד הקמד"פ שכותב מ"ע שיש אנשים שרוצים לקנות קימחא דפיסחא מאנשים שנקראים "רייזענדער" אשר הם שלוחים מאיזה ריחיים שבמדינה רחוקה, הנה כללא הוא אין ספק מוציא מידי וודאי וכל אנשי מדינתינו יודעים שהוואלצמיהלע בפעסט יע"א זה יותר משלשים שנה שהחזיקו בה רבותינו גדולי ארצינו, וגם עתה עומדת תחת השגחה עליונה שתחת יד הרב הגאון הגדול, אשר ידעתי מפה אוזן שיש שם דקדוקים נפלאים בטחינת החטים יותר מכל ריחיים שבעולם לדעתי ונוסיף לזה

שמצוה גוררת מצוה שע"י לקיחת קמד"פ מריחיים הנ"ל עי"ז מחזיקים ביד הקאנצלייי' שהיא החומת ברזל המגינה בס"ד על כל ענייני הדת שבמדינה, ע"כ חדלו לכם מן האדם אשר רוצה להעביר את אנשי עירכם מזה, וכתיב בשה"ש אם לא תדעי לך, צאי לך בעקבי הצאן, ופי' ז"ל הסתכלי בפסיעות שפסעו אבותיכם ורבותיכם ואז תשכילו ואז תצליחו, וחלילה לי להורות באתרי' דחברי'. רק יען כי מע"כ כתב שאין לכם מי שיורה אתכם כעת, מצאתי עצמי כמחויב לדבר האמת כמו שהוא. דברי הדו"ש ובשלו' כל אנשי עירו נ"י:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכח

בעזהי"ת יום א' כ"ו אדר תרס"ח לפ"ק:

שוכט"ס וברכת שמחת החג הק' הבעל"ט לכבוד ידינ"פ אהובי התלמיד הרב החריף מוכתר במעלות:

מכתב כבודו קבלתי ע"ד עשיית המצות על הדף של עץ אשר היטב חרה לו למע"כ נ"י יען שעוברים על המצות לנקרם בחריצי ברזל הכבדים כדי לנקב המצות עי"ז עושים נקבים בהדף של עץ כמובן ובאים למכשולים גדולים עי"ז שפירורי עיסה הנדחקים תוך הנקבים ע"י חריצי הברזל נעשים חמץ עכ"פ ומתערבים אח"כ בעיסות הנעשים על הדף הנ"ל, ומע"כ שפיר הביא לזה ראי' לדמות זה למש"כ בהגהה בשו"ע או"ח סי' תנ"ט ס"ד גבי עריבה. הנה ז"ל הפרמ"ג בסי' תנ"ט במשבצות סק"ז כשעושין מצות על דפין חלקים ברהיטני מעץ קשה ולוקח "רעדלעך" לנקוב בנחת שאין עושים נקבים בעץ ולאחר גמר המצות של כל עיסה ידיח ויהפוך הדף מעבר הב' וכן תמיד ע"כ, מבואר בהדיא כשמנקבים בדבר שמכביד על העץ ועושה ממליא נקבים אסור, ובלא"ה מובן מדברי מע"כ נ"י שאין מהפכין הדפין אחר כל גמר עיסה ועיסה, וכל יודע ומבין שעי"ז המכשול רב מאד ר"ל. ועב"י בשם אר"ח בסי' ת"ס בשם הרא"ה ז"ל שלא לנקוב ב' חלות בכלי א' לפי שהעיסה שוהה בו ומתחמצת לפיכך בעל נפש צריך לשנותו מעוגה לעוגה. ועפמ"ג במשבצות ת"ס סק"ג, והטעם בכ"ז ג"כ משום שהבצק נדבק בו בפעם הראשון ונתקשה בו ומחמיץ ומתערב בעיסה שאח"ז:

ועיין ג"כ מג"א סי' תנ"ט סקי"ג דעל הדף בלא סדין ויש נקבים צריך לסותמן יע"ש בפרמ"ג. ועמג"א ת"ס סק"ג בשם מהרי"ל ז"ל דאסור לעשות ציורין בדפוס שהבצק נכנס בדפוס ומתחמץ ע"ש:

מכל הדברים האלה מוכח שמע"כ ראה היטב לתקן בזה המכשולות ומחוייב להזהיר לתקן לנקב על "ציענבלעך" או דירעקט "גע- גאסטענען פלאטטע". ובכל מדינתינו עפ"י הרוב גם במקומות הקטנים כבר נזהרים הכל לנקב דייקא כנ"ל, ואם אינם מתקנים כזה צריכים. לעשות בע"כ כפמ"ג הנ"ל לנקב בנחת מאד. ובענין של מע"כ בע"כ אי אפשר יען שהרעדלעך הולכים בכבידות, ובזריזות ובאלמות. ע"כ חלילה לעשות עוד לנקב על הדפין של עץ, ואם אין בכחם לפי שעה לשנות הדפין לעשותם של מתכת. וכמ"ש במג"א תנ"ט סקי"ג, צריכים בע"כ בכל ח"י מיניטין, להחליקם ברהיטני שקורין האבעל', ואם לאו נכנסים באיסור גדול של חמץ ח"ו ואין לאכול המצות הנעשים שם. כתבתי רק דברים פשוטים בלי שום פלפול מפני רב הטרדא בפרט בימים האלה. והנני אוה"נ הדש"ת. וירום השי"ת קרנו ועינינו תחזינה בישועות ישראל עוד קודם התקדש החג הבעל"ט החותם בכסי"ט. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קכט

חיים ברכה ושלום לנופך ספיר ויהלום כבוד ידידי הרבני איש חמודות וירי"ש חרוץ ושנון כש"ת מו"ה בנימן סג"ל ציממערמאן נ"י:

אחדשו"ט וש"ת מכתב כבודו הגיעני לנכון והגם שהטרדות רבו כמו רבו באתי בדברים מעטים עכ"פ להשיב מפני הכבוד בפרט ששואל כענין במילי דפסחא, הא שגוף דברי הטו"ז קשים לכמ"ע דמשמעות לשונו נראה שרק ביו"ט האחרון התיר להם לאכול אותו צוקער הבא מקאנדי' ולמה לא התיר להם לאכלו בשאר ימי הפסח כיון שאין שייך אתי לאחלופי' לפי תי' הטו"ז. ועוד מאיזה טעם אט סומכים להתיר הצוקקער שנעשה לפסח ולא גוזרין בו כמו בתאנים ושאר דברים המוזכרים בהגה"ה סי' תס"ז ס"ח, שתי' הטו"ז הנ"ל בסק"ח לא שייך בזה. הנה באמת לפי מאי דמשמע לי' לטו"ז בפי' דברו מהרי"ל ע"כ:

כך הוא שלא התיר במהרי"ל רק ביו"ט אחרון והטעם כיון שלא נעשה עכ"פ הצוקקער ההוא לשם פסח ולא נזהרו עכ"פ לעשותו בהכשר ויתרון, הגם שבגוף עשייתו לא הי' אז שום חשש לפמ"ש המהרי"ל, מ"מ לא עדיף ממה שאיתא בסי' תמ"ז ס"ד, בהגה"ה שלא לאכול גבינה ובשר יבש שלא הי' בדעתם להכינו לפסח, וכ' שם בחק יעקב דביו"ט אחרון מותר, וע"ז הק' הטו"ז הגם שמותר מצד עצמותו ליו"ט אחרון, מ"מ יש בו משום אחלופא בשאר צוקקער שיש בו אסור משום קמח המתערב בו וכדומה וע"ז תי' מה שתי' כן הוא הפשוט, ומש"כ מעכ"ה על מה סומכים שאין חוששים לאחלופי בצוקקער

הנעשי' לפסח. הנה המעיין בגוף דברי המהרי"ל בפנים, לענ"ד ימצא לכאורה תי' פשוט על קו' הטו"ז, דז"ל המהרי"ל צוקער שלא לאכול בפסח כי משימין לתוכו קמח ואף עפ"י שכשמשימים הקנים שיש בו הצוקער ד' או ה' פעמים אין משימין בו קמח מ"מ לבסוף משימין בו ביורה קמח וגזרינן אטו כל צוקער, אכן מותר להשהותו בפסח, והעיד מהר"ש שאכלו הלומדים יחד ביו"ט אחרון של פסח ונתן להם הר"ר צוקער שהביא עמו מקאנדיא שהי' ברור לו שאין בו שום חמץ ואכלו עמו. והעולם נוהגין איסור בתאנים בפסח כי יש בהם שמפזרין עליהם קמח וכו' עכ"ל, נראה לכאורה שהי' גם בשאר צוקקער מקום להתיר רק דגזרינן אטו שאר צוקקער, וע"כ יש מקום להתיר הקאנדיא שבזה אין שום חשש מצד עצמותו. ואי משום גזירה אטו שאר צוקער ליכא דהא גם שאר צוקער גופי' הי' מקום להתיר. עמג"א סי' תמ"ז סק"ז דתרתי בעינן שיש בו בדבר מעט קמח ובטל בס' קודם פסח וגם שעושין ממנו אח"כ תבשיל. וה"ה הכא בההוא צוקער דהמהרי"ל משמע שהי' בו מעט קמח שבוודאי הי' ס' נגדו, ובכ"ז לא התיר יען שגזר אטו צוקער אחר, משא"כ באותו של קנדיא אין בו שום חשש שנעשה עם קמח, משא"כ בתאנים שגופייהו יש בהם חשש שמפזרים עליהם קמח, ולפי"ז לכאו' אפילו אם לא הי' צורה אחרת לאותו צוקער של הקנדיא ג"כ לכאורה אין לגזור בו ככתוב במהרי"ל הנ"ל בהדיא שמביא ב' דינים אלו ביחד. והטו"ז אפשר לא ראה לפי שעה רק דברי מהרי"ל שהביא הד"מ ולא הביאו שם כסדר שכ' לפנינו:

אולם לפי התי' הטו"ז שהי"ל לאותו צוקער של קנדיא צורה אחרת ג"כ נראה שבכלל זה כל מין שינוי שנעשה בו בצוקער של פסח סגי בי' הגם בפשטות לשון הטו"ז ממשמעותו שהי' לו לאותו קנדיא צורה משונה ואפשר גם מראה משונה כמו קנדיא צוקער שלנו, מ"מ נאמן עלינו הפרמ"ג שכ' כאן שעכשיו עושים הוט צוקער לפסח ועושין בו קצת שינוי, וכתב שנתקן כן על פי גדולי הדור. וממילא בצוקער הנעשה לפסח כאן ונותן בו ב' חותמות למעלה ולמטה דיו להקרא זה שיש בו איזה שינוי קצת, ומכש"כ כשנעשה לשם פסח ביחוד בכזה לא מצינו גזירה בתאנים ג"כ, ואפשר זהו טעמם של אותן גדולים שבפמ"ג שסמכו על שינוי קצת כנלע"ד נכון:

ועוד נראה טעם פשוט לפמ"ש במג"א סק"י בפי' המתיבשות דבדבר המצוי' לא שייך בי' משום "אתי לאחלופי" והכא מצויי' ומצויי' הוא:

ועוי"ל דאתי לאחלופי שייך רק במידי דיש בו חשש תערובות חמץ דרך תקנתו ר"ל שאופן תיקון עשיית הדבר נעשה עם חמץ כמו ההוא דתאנים שעושין כן בכיון, משא"כ הכא, וזה קרוב למ"ש מע"כ, ורציתי להאריך עוד אולם יאמין כי אין לשער טרדותי וכ"פ

הוצרכתי להפסיק באמצע הכתיבה מאנשים הבאים בימים האלה זה בכה וזה בכה ורק מפני כן באתי בקצרה ויתענג על רוב שלום ושלוה ואת חהמ"צ יחוג בשמחה ודיצה וכשרות ותחזינה עינינו בשוב עמו לציון וקודם התקדש ליל חג נראה, ונעלה ונשתחוה בהר הקודש בירושלים בקיבוץ כדח"י בבי"א ידידו או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קל

שלום לך אהובי התלמיד החשוב הרבני חרוץ ושנון ירא ה' מרבים כש"ת מו"ה זלמן ליב סג"ל נ"י:

אחדשה"ט כבוד אביך היקר נ"י הראה לי מכתבך שאתה מבקש ממנו להתייעץ עמי ע"ד החטים שמורים שהי' ניכר בהשק שהיו עליו עכברים אם רשאי ליקח מאותם החטים למצת מצוה, הנה זה איזה שבועות דיבר עמי כבוד הרב ר' אברהם חנוך שנשאל על כיו"ב מא' מהכפר הסמוך שראה עכבר על החטים בשעת דישה ואסרו למצת מצות ממה שמבואר בתשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' קכ"ה. ושם בתשובה החמיר מאד דאפי' אינו נמצא שם שום כתם או שאר סימן המוכיח שהשתינו העכברים כיון דמונח במקום שיש לחוש דשכיח עכברים לא הוי בכלל משומרים:

ונסמך בזה עמ"ש בתשו' שו"מ דכל היכי דבעי שמירה לא מהני לא רוב ולא חזקה, ושנוי שם בתשו' רי"ז ומשולש בסי' רל"ד וע"ש, ותימהני מש"כ בסי' קכ"ה הנ"ל וגם בסי' רי"ז שלא לסמוך על תשו' הר"ן שפסק כוותי' בשו"ע בסי' תס"ז סעיף ו'. חטים שנמצא בהם מבוקעים מותרות כו'. ותימה הא שם מיירי רק לענין שמותרים שאין בהם חשש חימוץ אבל לא למצות מצוה, והמעיין בפנים בתשו' ר"ן ז"ל הנ"ל יראה שבא לדון שם רק על חשש חימוץ. (וגם בלא"ה יש לחלק בין האי דינו של הר"ן ובין האי דינו דעכבר שנמצא בחטים, דהא הר"ן ז"ל כתב שם מילתא בטעמא מפני שהדבר מצוי שבשעת גשמים עליונו ותחתונו של הגדיש מתחמץ ומתבקע ולא באמצעיתו מפני שאין מחזיקים בזה ממקום למקום כמ"ש המג"א בס"ק ח"י בסי' תס"ז, משא"כ הני עכברי רשיעא נינהו כמ"ש המג"א בסק"ט בסי' תס"ו ולא שייך בזה ממקום למקום מפני שהם הולכים בכל השק, והא דכ' בסי' תנ"ג אם לא ביררו החטים מאכילת עכבר אין בכך כלום וכ' שם המג"א הטעם בשם הטור דמעט רוק אין מחמיץ חטה קשה היי' דוקא לענין שאין חשש חימוץ בזה, אבל גם הטור גופי' כותב שם בהדיא, שיש חשש רק החשש רחוק: מאד, והיינו דוקא לענין חימוץ אין חוששין אבל לענין שמורה ע"ז לא בא לדון שם והראי' דשם בסי' תס"ו בסעיף ד' שאח"ז מתחיל לדבר מחטים שעושים בהם מצות מצוה ולעיל מני'

בס"ב לא מיירי עדיין ממצת מצוה. [ועוד הטור גופי' כותב שם עוד טעם אחר בזה לסמוך על ביטול שיש שם, ואי דלא הי' שום חשש גבי חטים לענין חימוץ ומה צריך לעוד טעם, אע"כ כנ"ל שיש עכ"פ חשש רחוק ולענין חימוץ ליכא למיחש משא"כ למצות מצוה]. והאמת שככל החזיון הזה של מהרמ"ש הנ"ל ותשו' שו"מ נרמז במג"א סי' תס"ו סק"ט שהובא בתשו' מהרמ"ש ז"ל הנ"ל שכותב בשיש עכבר בחטים ליקח למצות שמורה מקמח אחר לב' לילות ורק התירו לשאר ימי הפסח יע"ש: ובשאלה הב' הנ"ל שהי' לפני הרב ר' א"ח נ"י אמרתי שגרוע עוד יותר דבשלומא בשק חטים אם אינו ניכר כתם וכדומ' יש סברא לומר שאין לחוש אפי' על מיעוט ע"ד הסבר' שבגמ' כתובות רוב נשים כו' וכל הנישאות בתולה קלא יש לה וזו שלא הי' לה קול ע"כ אינו מהרוב ע"כ ועד"ז נאמר כאן כל הנישוך מעכבר הסימן ניכר או בכתם או בנקב ומדלא ניכר ע"כ לא הי' עליו עכבר. וזה שייך רק בשק חטים אבל לא בראה עכבר על החטים שהם פזורים על שקים וכדומה, כלל הדבר לא התרתי לאביך נ"י ליקח מאותם חטים למצות שמורים. ואפשר תלי' זה אי השימור למצות מצוה הוא מצד שימור מחימוץ או השימור לעשות לשמה לשם מצות מצוה. ועיין בטו"ז סי' ת"ס ובמנין המצות למהרמ"ש ז"ל ואכ"מ. ובזה נראה דפליגי המהרי"ו ומהרי"ל שבמג"א רסי' ת"ס אי הניקוב במצות כשר ע"י א"י ע"ש, אי הטעם לעשות לשמה לשמור מחימוץ והוי רק שמור דל"ת ובל"ת לא בעי' וודאי משא"כ אי הוי שמור דעשה ובמ"ע בעי וודאי כמ"ש החוו"ד הידוע וגם בחת"ס כתוב כן והוא מגמ' דנזיר, כ"ז כתבתי בנחיצה רבה ובאתי רק לפרש טעמי מה שאמרתי לאביך נ"י שלא ליקח ממנו למצת מצוה, והי"ת יזכינו לעשות מצותיו כראוי בלי שום חשש כלל ח"ו ותחזינה בציון עיניך ועיני כל ישראל אמן, או"נ:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלא

כתב הב"י בסי' תס"ז מכתבי מהר"י על חטה שנמצאת בתרנגולת בפסח כי המנהג לשורפה כדכתב המרדכי בפסחים, וכן כ' הרמ"א ז"ל שם ס"ט דהמנהג לאסור הכל. והנה ז"ל המרדכי פכ"ש סי' תקנ"ח נשאל ר' יחיאל מפריש ז"ל על תרנגולת שנמצא בה חטה בבישול אפילו ביה"ר של פסח, אם מותר למכרה לגוים והשיב דמותר, לפי שאינה נמכרת ביותר בשביל החטה כו' נמצא שאין לו הנאה כלל מן החטה, והביא ראי' מהאי דמס' ע"ז ההוא ארבא דחיטי דנפל עלי' חביתא דיי"נ שריי' רבא לזבוני לנכרים אלמא אע"ג דיי"נ אסור בהנאה מ"מ כיון שאינן החטים נמכרים בדמים יקרים משום היי"נ מותר, וסיים ויש לחלק דהתם ביי"נ דרבנן (ועיין מ"ש בדבור שאח"ז) והנה ק' לכאורה

טובא הא גם הא דחמץ במשהו ג"כ הוא דרבנן. ומצאתי אח"כ שכבר הק' כן לבעל בגדי ישע ז"ל והוא משל"ה [ותירץ דמ"מ אותו משהו שיש כאן הוא חמץ גמור ומצד עצמו הוא אסור מה"ת. [ולענ"ד נראה דאפשר לומר דמרדכי אזיל לשיטתי' דביו"ד סי' קכ"ג הביא רמ"א בשם מרדכי ז"ל דבזה"ז שאין שכיח שהגויים מנסכים יין לע"ז מגע נכרי ביין שלנו וכן סתם יינם מותר בהנאה כיון דאי' שתי' הוא מצד בנותיהם ואסה"נ הי' אטו יי"נ ממש וכיון שיי"נ בזה"ז לא שכיח שרי' בהנאה מגע נכרי וסתם יינם ע"ש. לפי"ז ניחא מ"ש דיי"נ דהתם הוו רק דרבנן דהא רק גזרו רבנן בסתם יינם רק אטו יי"נ ממש. אבל חמץ דחטה זו שפיר הוה עיקרו דאורייתא והיינו מרדכי לשיטתו שפיר כ' דיש לחלק דיי"נ דרבנן. ואנו מצד המנהג חוששין בזה לאסור בהנאה בחטה שנמצאת בתרנגולת כנ"ל משום דגם התם בסתם יינם מקילים וסומכים על הסברת רשב"ם ומרדכי הנ"ל דאיסור הנאה דיי"נ בזה"ז הוי רק מדרבנן אטו יי"נ ממש, כמבואר שם בסי' קכ"ג הנ"ל ולכן גם הכא חוששין לסברת המרדכי דיש לחלק בין יי"נ דהתם לחמץ דתרנגולת ואתאן שפיר דברי הרמ"א ז"ל, שכתב דהמנהג לאסור הכל בהנאה כנלע"ד:

ואגב אכתוב מה שנלע"ד ליישב קו' הנוב"י על המרדכי הנ"ל מהד"ת בתשו' חאו"ח שהקשה דלפי המרדכי הנ"ל דמיירי שם ביי"נ דרבנן א"כ מאי פריך רבה ב"א על רבא דשריי' לזבוני' לנכרי מהא דתנן בגד שאבד בו כלאים דאסור לזבוני' לנכרים, דילמא דוקא התם בכלאים דאורייתא אסור לזבוני' לנכרים, אבל ביי"נ דרבנן שרי. ונלע"ד דהנה תוס' שם בע"ז ד"ה הבגד הק' למה יהי' אסור ולבטיל ברובא כו' ותי' הר"י בר כו' דשאני כלאים דכל עיקרו אינו אוסר אלא ע"י עירוב שהרי שניהם היתר, ע"כ לא בטיל, והק' על זה הרי בשר בחלב דכ"א היתר ואפ"ה בטל. ותי' דשאני בב"ח דגלי קרא בהדיא דבטיל כדאמרי' בחולין דרך בישול אסרה תורה. ומפ' התויו"ט ריש פ"ק דשקלים הכוו' כמו שפי' הר"ן ז"ל דרך בישול דהיינו נתינת טעם. וכ' התויו"ט שם ואכתי קשיא נילף מבב"ח דהיתר בהיתר בטיל וע"ש מה שתירץ ועיין תשו' חת"ס חיו"ד וחאו"ח סימן ק"ז) ולענ"ד אפשר לתרץ דבאמת ילפי' מדאו' מבב"ח דהיתר בהיתר ג"כ בטיל ורק דרבנן גזרו דהיתר בהיתר לא בטיל מצד מב"מ, עיין תשו' ח"ס חאו"ח סי' ק"ז. וכמו דשאר מב"מ לרבנן בטיל ברובא ורבנן גזרו דאוסר עד ששים בשאר אי' חוץ כו'. כ"כ הכא מדאו' בטיל בס' ורבנן אמרו דלא בטיל כלל. ומתורץ קו' התויו"ט וכיון שכן ממילא הא דבגד שאבד בו כלאים דאסור ג"כ רק מדרבנן הוה שפיר פריך מני' על ההוא ארבא דחיטי דנפל עלי' חביתא דיי"נ דרבנן ג"כ ליתסר לזבוני' לנכרים כנלע"ד, ומתו' קו' הנוב"י על המרדכי בסד"ש:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלב

נשאלתי בענין חטים המשומרים משעת קצירה,:
ונשארו משנה לשנה וחזרו ובדקו אותם היטב ולא מצאו בו חשש כלל, ואח"כ אמרו סוחרים מומחים שחטים אשר נשארים מאשתקד אי אפשר שלא יהי' בו מתולעים או עכ"פ מנוקבים מתולעים המתהוים מעצמם של החטים ובדקו הסוחרים היטב ומצאו בו אחרי החפוש איזה אבק מקמח המתהו' מהתולעים, ושאל השואל אם כשרים החטים. והנה בס' מעדני שמואל על הלכות פסח הביא מספר זכרון בשם תשו' הרמ"ץ דבחטים שמורים הכישוכים מזבובים אין לחוש כלל, אפילו לכתחלה דוודאי יש ס'. והביא מחק יעקב סימן תנ"ד תק"ב בשם הר"ן דחטים שאכלו מהן התולעים מותרים אפי' למצות מצוה, ועיינתי בפנים בר"ן פסחים פ' כ"ש שהביא פי' הרמב"ן ז"ל עמ"ש בברייתא יכול לא יצא י"ח אלא בפת הדראה מלשון הכנה, והדירה שאמרו במס' פרה פ"ט מ"ב והיא התולעת הנעשית בתבואה והתבואה הנאכלת ממנה נקראת דראה עכ"ל. והנה שם במס' פרה הוא מימרא דר"ש וראב"י אומרים הדירה והכנה שבתבואה כשרים מפני שאין בהם לחה. וכ' שם הרע"ב ז"ל שאין הלכה כך, וכ"פ הרמב"ם ז"ל פ"ט מפרה אדומה הלכה דלא כר"ש וראב"י. אמנם האמת שהרמב"ם ז"ל כ' וז"ל מים מקודשים שנפל לתוכן שקצים ונתבקעו או שנשתנו מראיהן פסולין אפילו היו יבשים ביותר כגון הנמלה והדירה והכנה ע"כ, הרי דס"ל דגם הת"ק שם במשנה ס"ל ג"כ דבכנה ודירה אין בהם לחה, ומ"מ כשנתבקעו או נשתנו מראיהן פסול. ולפי"ז אתי שפיר שהרמב"ן ז"ל הביא ראי' משם דפת הדראה מתבואה שאכלו ממנה השרצים הנ"ל יוצאים בהם י"ח כנל"פ, והלום ראיתי בס' שדי חמד ערך חמץ ומצה סי' י"א האריך בזה ורצה להשוות הדיעות דבאין חשש רק על הרוק מהתולעים כו"ע מודו דשרי ולא פליגי רק באם החשש על התולעים גופיי' ומלשון הרמב"ם ז"ל הנ"ל נראה בהדיא דהתולעים גופיי' הם בטבעם יבשים ביותר, הנה עכ"פ לא הזכיר בהדיא בשד"ח דגם למצות מצוה אין חשש כלל, רק בח"י הנ"ל כ' בהדיא דגם למצות מצוה אין חשש כלל בזה וכן מרן בברכ"י סי' תנ"ג כ' שאין צריך כלל החטים המתולעים וחילי' מדברי הרמב"ן ז"ל הנ"ל מכל הלין הייתי מתיר החטים הנ"ל לטחנם לצורך מצות מצוה גם כן בשגם שביררו אותם היטב וגם הי' נוגע להפסד מרובה לת"ח כנלע"ד. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלג

באו"ח בסי' ת"ע כתב הטור גרסינן במס' סופרים הבכורים מתענין בע"פ והטעם זכר לנס שניצולו ממכת בכורות. והעיר הה"ג מוה"ר ש"ב אבדק"ק מאדא נ"י, היכן מצינו דוגמת זה שבתענית עושים זכר לנס הלא בכל מקום שאנו עושים זכר לנסים ונפלאות אדרבה עושים שמחה ויו"ט. ובברכי יוסף בסי' זה בתוך דבריו כתב שהי' ראוי לעשות כן ביו"ט דהא הנס הי' בליל ט"ו רק ביו"ט אסור להתענות ע"כ עושים זה ביום שלפניו, ואילו לדברי ברכ"י הייתי אומר בעניי שבאמת דכך ראוי להתענות בערב פסח מצד עיקר טעמו של דבר, ממש ע"ד דמתענין בתענית אסתר שכ' הטור בסי' תרפ"ו הטעם לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים, וע"ש בב"י מדברי הרא"ש ז"ל בשם ר"ת ז"ל שכן מצינו במשה שעשה תענית כשנלחם בעמלק דכתיב ומשה וכו' ודרשו במס' תענית מכאן לת"צ שצריכין ג' עכ"ל. וי"ל דהכא ג"כ מסתמא גם במצרים כשבא מרע"ה לומר שבליל ט"ו ימות כל בכור במצרים, ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו, בוודאי התענו הבכורים בכורי ישראל שיהיו ניצולים ואף שמרע"ה הבטיח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף, בכ"ז צריכים היו לרחמי הית"ב, וע"כ כיון שגם אז התענו זכר לתעניתם גם עתה מתענים הבכורי ישראל ממש כדברי הטור הנ"ל גבי ת"א, ולדעתי י"ל דמרומז כן בפסוק בפ' בא דכתיב ועבר ה' לנגוף את מצרים וגו' ופסח וגו' ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך ע"ע וקרא זה הוא מקושי ההבנה על מה קאמר שישמרו זה לחק עולם הלא בעבודת קרבן פסח קאמר בפ' שלאח"ז והי' כי תבואו תלה הכתוב מצוה זו בביאתם לארץ. ועיין באו"ח עה"ת מ"ש בפ' זה. ולענ"ד נכון לומר בסד"ש דרמז הקרא על מצוה לעשות זכר לנס שניצולו ממכות בכורות ר"ל שלא ניתן כח למשחית לבוא להשחית שום בכור א' מבכורי ישראל, וזה שאמר בקרא ושמרתם את הדבר הזה ר"ל הדבר הזה האמור במקרא שלפניו שעבר ה' לנגוף את מצרים ולא נתן להמשחית לבוא אל בתי ישראל ח"ו, לדבר זה ישמרו שלא ישתכח הנס הזה מהם ומבניהם לעולם, ועושים הזכר בזה שמתענין דוגמ' התענית שהתענו הם אז ביום ההוא וזהו כוונת הטור שעושים זכר לנס שניצולו ממכ"ב כנלע"ד:

ולדברי הברכ"י שהי' ראוי לעשות הזכר בליל פסח, רק מקדימים מטעם הנ"ל צ"ל אף דתנן מגילה ה' ע"א באלו אמרו מקדימי'. אבל ת"ב מאחרין, היינו דוקא תענית ת"ב דהוי זכר לפורעניות ר"ל. אבל התענית הזה דהוי זכר לנס שפיר מקדימין כמו בת"א, כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מה' תענית הובא בב"י סי' תרפ"ו, וצ"ע לענ"ד עמ"ש שם בב"י מה"ה ז"ל שפי' הטעם דע"כ כשחל י"ג בשבת מתענין בע"ש לפי שא"א לאחר עד יום ראשון לפי

שהוא פורים ע"כ, ולענ"ד לא הי' צריך לזה דהא בכל דבר שהוא זכר לנס ולטובה אדרבה מקדימי' ולא מאחרין:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלד

שלום וכט"ס לכבוד ידי"נ התלמיד הנכבד הרבני המופלג חרוץ ושנון ירא ה' מרבים ובעל מעשים טובים כש"ת מו"ה יצחק צבי פירשט נ"י:

מכתב פרמ"כ קבלתי ואחר עד עתה מחמת טרדותי העצומים. והנה כי כבוד הרב ר' סענדר נ"י ג"כ כתב אודות המכתב תעודה הנני בזה לשלוח כרצונו אף שאיני כדאי להתכבד במכתבי מ"מ רצון יראיו אעשה בזה. ומה שכתב מע"כ קושי' על תוס' פסחים כ"ב ע"א ד"ה:

ור"ש תיקשי לחזקי' מר"ש. דס"ל לא תאכל אי' הנאה מדאסר גידה"נ. ותירץ כיון דס"ל אין בגידין בנו"ט סברא הוא דכי אסור בהנאה נמי אסור דלא שייכא בי' אכילה ע"כ והקשה מע"כ מב"ק מ"א ע"א דפריך בגמרא דקאמר דקרא דלא יאכל את בשרו אתי להיכא דשחטו לאחר שנגמר דינו אסור בהנאה וממאי וכו' אימא דהאי דלא יאכל את בשרו להיכי דסקלי' דאסור בהנאה כדר' אבוהו וכו' כ"מ שנאמר כו' אא"א וא' איסור הנאה במשמע אמרי הנ"מ היכי כו' אבל הכא דאי' אכילה מסקל יסקל נפקא אי ס"ד האי לא יאכל וכו' לאסה"נ אתי נכתב לא יהנה ע"כ. ולפי"ז יקשה דגם הכא בגיה"נ כמי נכתוב לא יהנה כיון דלאכילה ל"צ, ולק"מ דהא תוס' לא קאמרי דלאכילה ל"צ אלא דלא שייכי בי' אכילה, אבל עכ"פ על אכילה ג"כ הוזהר בקרא זה, רק דאכילה של הנאות, משא"כ התם בב"ק דבאמת שייכא בי' ורק כיון דכבר יליף מקרא אחריני' וקרא דלא יאכל נמי דאתי רק לאסה"נ בלחוד הי"ל לכתוב לא יהנה והוא פשוט, ובכי"ק של החת"ס פי' בחי' עה"ת פ' בראשית כפ' דברי תוס' הנ"ל דבר חדש דבדבר כזה שאין בו בנ"ט ואכילתו רק הנאה הוא אמרי' ג"כ בי' לכו"ע דח"ש ג"כ אסור מדאורייתא כמו בשאר איה"נ לפי"ד הירושלמי הידוע וז"ל בקוצר לפי הירושלמי דתרומות דכל אסה"נ כו"ע מודים דח"ש אסור מה"ת גיה"נ כו' איסור אכילה שלו איה"נ הוא, לפי"ז י"ל שהנחש השיאה שתאכל ח"ש ותטעום טעם חמדת העז ואז ממילא תאכל שיעור ע"כ אמר אף כי אמר כו' ל"ת מכל עץ הגן ואז כיון שאסר העץ א"כ אסור בהנאה. וממילא אסור גם ח"ש, והשיבה לא אסר העץ רק מפרי העץ וכו' ל"ת ומותר בהנאה וממילא מותר ח"ש. אך מ"מ א"א שהרי אמר ולא תגעו וכו' אז דחפה ליגע אכלה ח"ש ועי"ז ותרא האשה כי טוב העץ וכו' אח"כ ותקח מפריו ותאכל כשיעור עכדה"ק, ויש לפלפל בזה ואכמ"ל.

והנני או"נ דוש"ת באהבה יזכה לעשות תמיד חיל ולהיות ממצדיקי הרבים ככוכבים לע"ו מתוך בה"ג לאיוש"ט ומתוך נחת והרחבה בכי"א:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלה

שלמא רבא לגברא רבא ה"ג כבוד ידינ"פ הרב הגדול חו"ב כש"ת מו"ה יעקב גר"וו נ"י: מכתב רמ"כ קבלתי, וע"ד אשר העיר על הא דבסדר ההגדה מעשה בר"א וכו' שהיו מספרים ביצי"מ וכו' עד שבאו תלמידיהם וא"ל רבותינו הגיע זמן ק"ש של שחרית, והק' מע"כ הא גם אי ק"ש דאורייתא למה ידחה דאו' מפני דאו' ולמה מנעום ממצות סיפור יצימ"צ דאו' מפני הקיום מצות ק"ש. הנה אם גם האמת כן הי' שאין דוחין שאר מצות דאו' משום ק"ש לא הי' ג"כ במחכ"ת מקום לקושיא זו, דהא מצוה זו לספר בלילה זו ביצמ"צ מצוה פרטיית היא שזמנה דוקא בלילה זו וכמש"כ הרמב"ם ז"ל פ"ז מה' חומו"צ ה"א מ"ע של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן שנאמר זכור וכו' ומנין שבליל חמשה עשר ת"ל והגדת לבנך כו' בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך כו'. [ובאמת קשה לי למה לא חשוב זה במשנה ספ"ב דמגלה דקתני דבר שמצותו כל הלילה כשר כל הלילה. ולענין אכילת מצה שתיק מני' וגם ממצות סיפור יצמ"צ דכשר כל הלילה לא הזכיר כלל. ולענין מצות אכילת פסח קאמר בגמ' שם דאתי' בזה הכלל, וצ"ל דכיון דזב"ז תלוי' דהא כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו לפסח, ובכ"ז ק"ק דבגמ' לא הזכיר לומר זה הכלל לאתויי' מצה ואכילת פסח ולפי לשון הרמב"ם הנ"ל אפשר גם לענין הסיפור דתלי' באכילת מצה, דהא דרשינן בשעה שיש מצה מונחים לפניך, ובמנין המצות להגי' מהרמ"ש ז"ל מצוה כ"ח הביא ממנין המצות לרמב"ם ז"ל דלשון והגדת היינו למשוך הדברים וירבה בסיפור מתחלה ועד סוף. ואין זה כמו מצות לזכור יצי"מ בכל יום וכו' יע"ש. ונקט לשון וירבה בסיפור מתחלה ועד סוף] משמע דהחיוב כך הוא דכל הלילה ממש יספר הנסים ונפלאות. וכן איתא באמת בטאו"ח סי' תפ"א לפי שחייב אדם לעסוק כל הלילה בהל' פסח וביצמ"צ וכו' והכי איתא בתוספתא חייב אדם לעסוק בה' פסח וביצמ"צ כל הלילה וזהו ששנינו מעשה בר"א וכו' שהיו מספרים ביצמ"צ כל הלילה עכ"ל הטור ופלא שבשו"ע לא כתב כזה רק חייב וכו' עד שתחטפנו שינה, עכ"פ למדנו מדברי הטור תירוץ לקושייתן הנ"ל דהתנא לא נקיט רק במצות שאין המשך בהם ואינם חייבים בהם כל הלילה ע"ז קאמר התנא הכלל שכל הלילה כשר לעשותם אם לא עשה בתחלת הלילה כשר לעשותה כל הלילה, אבל מצות סיפור יצמ"צ בלילה זו צריכה להיות כל הלילה ואם נתרשל בה בחלק מן

הלילה מה שהפסיד הפסיד ומה שנשאר עוד מן הלילה די להפקיע א"ע ודי החיוב לעסוק ביצמ"צ בזמן ההוא ומה שחיסר אין לו עוד תשלומין כנלענ"ד]:
וכיון שכן הוא שמצוה זו של סיפור יצמ"צ נוהגת בו בלילה זו ואחרי עבור הלילה ובא ע"ה אין עוד החיוב הזה רק החיוב כמו בשאר ימות השנה וממילא שפיר א"ל התלמידים כבר הגיע זמן ק"ש של שחרית, ופסק כבר המצוה של סיפור יצמ"צ בלילה זו כנלע"ד:
אמנם גם בלא"ה נראה לכאורה פשוט דאם גם מצוה דאורייתא אינו נדחה מפני מצוה דאורייתא אחרת, אמנם בק"ש שאני לכאו' דהא קיי"ל בשו"ע או"ח סי' ע' ס"ד הי' עוסק בצרכי רבים לא יפסוק אלא יגמור עסקיהם ואח"כ יקרא אם נשאר עת לקרות והוא מהירושלמי לפי פי' הרמב"ם ז"ל כמבואר בב"י שם וגם בסי' ק"ו דרק בלומד לאחרים אינו פוסק אבל בלא"ה פוסקים לק"ש רק כגון רשב"י וחביריו ע"ה, משמע רק במצוה דרבים אינו פוסק אם יש לדאוג אם יפסיק לק"ש תתבטל, אבל משום שאר מצוה פוסק לק"ש. אמנם לפמ"ש הב"י שם דוקא בדליכא שהות אבל בדאיכא שהות אינו פוסק גם יחיד מלימודו. וממילא לפי"ז הי' מקום לקושייתו דמר. אבל מ"מ יש ליישב:
דהא מבואר בסי' ע' דעכ"פ פסוק ראשון צריך לקרות, וא"ל התלמידים שהגיע זמן ק"ש כדי שיקראו לכה"פ הפסוק ראשון. אמנם לענ"ד מש"כ למעלה הוא האמת דכוונת התלמידים הי' שכבר פסק החיוב מסיפור יצימ"צ בליל ט"ו כנלע"ד:
ומדברי תוספתא שבס"פ ע"פ יש כמו ראי' לתי' רמ"כ שכתב שם וז"ל והיו עסוקים בה' פסח כל הלילה ונועדו והלכו להן לביהמ"ד ע"כ. כתבתי רק להשיב מפני הכבוד. דברי או"נ לעבדי ה' ועוסקי תורתו:
הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלו

הרמב"ם ז"ל בהלכות חמץ ומצה פ"א הלכה ד כ' חמץ שעעה"פ אסור בהנאה לעולם ודבר זה קנס הוא מדברי סופרים מפני שעבר על ב"י וב"י אפי' הניחו בשגגה או באונס כדי שלא יניח אדם חמץ בפסח כדי שיהנה בו אחר פסח עכ"ל. וקשיא לכאורה למה הוצרך לומר טעם מיוחד על שעבר במזיד דקנסי' אותו משום שעבר כו' הלא הטעם השני מספיק גם על המזיד ג"כ שלא יניח אדם חמץ ברשותו ויהנה בו אחר הפסח ולמה הוצרך לומר דקנסי' אותו משום שעבר על ב"י. והאמת שטעמים הללו שניהם מוזכרים בש"ס טעם הא' משום קנס היינו כתי' רבא בגמ' בבלי אלי' דר"ש. והטעם השני שלא יניח כו' נראה שיוצא לנו כן מירושלמי דריו"ח חייש להערמה אפי' בהפקיר ולא ביער

דאסור כו' (ועי' במ"מ פ"א שם ובחי' אות י"א. ונלענ"ד דאפשר מוכרח הרמב"ם ז"ל לומר כן טעם יחידי על המזיד דהנה כל עיקר טעם זה היי' לר"ש כדאוקימתא דרבא בגמ' דר"ש קנסא קניס לאחר הפסח, והיי' אפשר ר"ש לשיטתי' דדריש לעיל מקרא דכתיב לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שישנו בקום אכול מצה ישנו בב"ת חמץ וכל שאינו בקום אכול מצה אינו בב"ת חמץ ועי' בפנ"י שכ' דכל עיקר שאמר כל שאינו כו' אינו בב"ת חמץ קאמר כן משום אחר הפסח וכיון שכן הוי כמו שהתירה התורה בהדיא דהא קרא יתרא קדריש או עכ"פ היקש, וכל דבר שהתירה התורה בהדיא אין בכח החכמים לאסרו. וע"כ בשעבר במזיד לא שייך לומר משום תקנה כדי שלא יניח אדם חמץ שיהנה בה אחר הפסח. כיון דהתורה התירה בהדיא אין חכמה ואין עצה כו' ע"כ לא שייך לומר במזיד עוד כדי שלא יניח כו' אמנם קנס שייך מ"מ גם במזיד כמובן. כנלענ"ד עצ"ה והית"ב יאיר עינינו במאור תוה"ק ברחמיו הרבים אמן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלז

בימי הספירה, יצילהו הי"ת מכל רוע גזירה, ויטה עליו חסד מכל צד ועברה לה"ה כבוד התלמיד החביב הרב המאוה"ג חריף ובקי, קולע אל השערה ויורד לעומק שיטה מהרה, כקש"ת מו"ה בנימן זאב נ"י אב"ד דק"ק מאנאשטאר יע"א:

בענין שאירע שם באחד אשר מכר ע"פ חמצו כדת ובכלל ג"כ הקמח כנהוג ורק אח"כ בחוהמ"פ כשהי' צריך הנכרי הלוקח עוד לקמח, נתן הנכרי מעות לישראל לקנות בעדו קמח והישראל שכר עגלה להביא להנכרי הקמח בעד מעות שנתן לו. והנידון אם הקמח הזה אסור בהנאה להישראל אח"כ כדין שאר חמץ שעעה"פ, והיינו עפ"י פסק הרמ"א ז"ל בסי' ת"נ סעיף י' בשם הריב"ש ז"ל דאסור לקנות חמץ לנכרי בפסח אפי' במעותיו של נכרי. והנה בטעם האי' יש ג' טעמים והריב"ש ז"ל בעצמו כתב וז"ל בסי' ת"א ולקנות חמץ בחוה"מ וכו' אסור גמור הוא שהרי לכל הפחות איכא למיחש דילמא אתי' למיכל מני' ולא עוד אלא שהוא עובר עליו בב"י לפי שכשהוא קונה אותו כו' וכמש"כ המג"א, עוד טעם ג' בס"ק י' מפני שהוא רוצה בקיומו ע"כ ונפ"מ בין הטעמי' אי הוי איסור דאו או אי' דרבנן וכמובן. ואף שכ' הר"ן ז"ל במשנה דחמץ שעעה"פ דגם בחמץ שעובר מדרבנן שאין שייך בו ל"ת דב"י מ"מ קנסי לי', הא כ' המג"א בססי' תמ"ז דוקא חמץ גמור דצריך ביעור מדאו' וחכמים תיקנו שזה שמפקיד ביד הנכרי לא הוי ביעור דוקא בזה קנסי לי' גם בדרבנן אבל כגון חמץ נוקשה שאינו עובר בב"י מדאורייתא לא קנסי לי' ואפילו באכילה שרי לדעת המג"א שם. ולפי"ז בנ"ד הגם שהטעם הראשון דילמא אתי למיכל

מני' אפשר לא שייך בקמח דאף דמברכים עלי' כבגמ' פ' כיצד מברכי' מ"מ אין דרך בנ"א לאכלו אפשר בזה ל"ש האי גזירה. ואם גם שייך מ"מ לפי טעם כזה הי' רק איסור מדרבנן ולא הי' קנסי' לי': אמנם לב' טעמים הנ"ל יש חשש אי' דאו' ויש לדון אי הטעם מצד רוצה בקיומו כמג"א הגם דרוצה בקיומו נ' דהוי אי' דאו' ולשיטת רש"י ז"ל הובא בחי' מהרמ"ח ז"ל היסוד של הרוצה בקיומו הוא מצד תשביתו והיי' ביטול לגלות דעתו שאינו רוצה בקיומו כמדומה שהביא כן בשם הרמב"ן ז"ל, ובכ"ז כיון דעכ"פ הוי רק מצד תשביתו ואינו עובר בבל יראה וב"י, דלא קנסי' כמבואר בלשון הש"ס והפוסקים דוקא משום דעבר בב"י ובב"י: ולא נשאר אלא הטעם השני של הריב"ש ז"ל הנ"ל משום שהישראל קונה אותו, הנה תלי' זה בשיטת הפוסקים שהביא במחצהש"ק בסי' תמ"ה אי קיי"ל כמסקנא דגמ' במ"צ כיון דנפל לי' עלי' בנפילה ניחא לי' דליקני בד' אמות לא ניחא לי' דליקני'. ואי קיי"ל כהאי מסקנא ממילא הכא כיון דלישראל לא ניחא לי' דליקני לא קני לי' [ועוד גם מבלעדי זה הוי קנין באי' ועיין בסי' ר"ח בחוש"מ שלפי הטו"ז שם לא קני הכא בנ"ד] וצ"ל דלהריב"ש ז"ל ס"ל כשי' השמק"ב שהביא במחצהש"ק דלא כהאי תירוצא בגמ' דבמ"צ ועכ"פ לענ"ד תלוי הקנין הזה בשי' הפוסקים בסי' ר"ח בחו"מ הנ"ל ובמחצהש"ק הנ"ל ודו"ק:

ואי משום אחריות כקו' הנ"ל לענ"ד נראה חוץ מתי' שכ' פר"מ הרב המאוה"ג כ"י נראה לי בס"ד דגם זה תלי' בשיטת הפוסקים אי צריך לקבל אחריות בהדיא אי לא ותלי' בשיטת הרמב"ם והר"ן ז"ל שבחק יעקב סי' ת"מ יעש"ה. ובזה מתו' קו' הנ"ל על הריב"ש הנ"ל כמובן:

ואין להאריך, סכ"ס רואה אני גם לפי טעם הזה דהוה ספיקא דדינא: והנה הב"ח בסי' תמ"ט [אשר. כמע"ה הביא ג"כ אותו] חידש דספק חמץ אסור באכילה ומותר בהנאה ואני העני הבאתי מכבר ראי' לזה מלשון המשנה פסחים כ"ח חמץ של נכרי שעעה"פ מותר בהנאה חמץ של ישראל כו' אסור בהנאה והנה קשי' רישא לסיפא דברישא משמע דוקא חמץ של נכרי מותר הא ספק אסור וסיפא משמע להיפך דוקא חמץ של ישראל אסור בהנאה משמע הא ספק מותר [והארכתי בזה בעניי בחי' לסוגי'] ולהנ"ל י"ל דלפי מסקנת הגמ' הן לאביי הן לרבא הפי' ברישא מותר בהנאה וה"ד באכילה ולפי"ז יתיישב הדקדוק, דשפיר אמר ברישא וודאי חמץ של נכרי מותר בהנאה וה"ד באכילה הא ספק אסור באכילה ורק מותר בהנאה ובסיפא ג"כ ניחא דווקא וודאי של ישראל אסור בהנאה הא ספק רק אסור באכילה אבל מותר בהנאה. [ובזה יומתק שהתנא נקט רק מותר בהנאה, משום דאין מקום לטעות לאסרו באכילה מכח דקדוק הנ"ל ודו"ק.]

והנה מצד הספק אי הקמח של דאמפ- מיהל יש בו חשש חימוץ והיינו דינו של הטור בסי' תנ"ג שיוכלו לאפות בשעת הדחק מצות הנעשים מקמח מן השוק מצד ס' אי לתתו ואי גם לתתו ספק שמא לא לתתו בדרך שנתחמץ עי"ז. ובאמת בתשוב' א"צ חאו"ח סי' נ"ד וססי' נ"ט מתיר לכתחילה ובמתק לשונו אמר לדידי' לטו"ז מיכל קאכלי לדידן עכ"פ משהינן לי'. ואני העני אומר עוד אי לדידי' להאבני צדק משהינן לי' לכתחילה לדידן עכ"פ לא קנסי' לי' אחר הפסח אי עבר והשהה: אמנם הא בתשו' שערי צדק חאו"ח סי' מ"א כ' אף שנאמר ספ' דרבנן לקולא היינו במה שעיקר הספק בדרבנן כגון ספק בענין אי המכירה הי' כראוי דהוי וודאי חמץ רק ספק אי הוי חמץ של ישראל או של נכרי, משא"כ כה"ג דגם בפסח הוי ספק דאו' דהוי להחמיר ונתגלגל בדרבנן:

ולענ"ד מצאתי ע"י דבריו בזה יישוב למה שנצטערתי על גמ' דעירובין ס"ד ע"ב שהביא המג"א בסי' תמ"ט ע"ש היטב בגמ' דקשה הא הוי שם ס"ס ספק של ישראל ספק של נכרי ואת"ל של ישראל ספק נעשה בפסח ס' נעשה קודם פסח או אחר פסח והול"ל ס"ס, ועדיין האיך מוכח בס' אחד להקל. אמנם לפי השערי צדק הנ"ל להמעיין בפנים התשו' שהשאלה הי' דליהוי מותר עכ"פ מכח ס"ס אם גם יש רק ריחיים א' שאינה לותת הא מחבואה א' מצלת, וע"ז כ' דאינו ס' דרבנן כיון דבפסח הוי ס' דאו' וק' דסוף כל סוף הא הוו ס"ס, וצ"ל דגם על הקו' דליהוי ס"ס מהני זה התי' וע"ד שכ' המג"א דהרמב"ם ז"ל בבדיקת חמץ מחמיר ג"כ בס"ס דחמץ חמירא דהא חזינן דעל ס' צותה תורה לבדוק אף דס' דאו' להקל להרמב"ם ז"ל ע"כ החמירו ג"כ בס"ס. אמנם המעיין במחהש"ק בסי' תמ"ט ימצא דהוי ס"ל הפי' בגמ' עירובין לדעת המג"א דבאופן דהוי סמוך ממש לפסח ס' של ישראל ס' של נכרי מותר מ"ע בהנאה יקשה מזה על תי' השע"צ הנ"ל למה א"כ מותר בהנאה מצד ספק הא ספק זה גם בפסח הוי ורק שנתגלגל בדרבנן וס' להחמיר וצ"ע: אברי לפי מה שכתבתי לעיל יש לנו עוד ספיקא דדינא עכ"פ אי הוי זה קנין או לא. והוי שלש ספיקות ס' של ישראל ס' של נכרי ואת"ל של ישראל שמא לא לתתו ואת"ל לתתו ספק שהי' לתיתה דרך שלא נתחמץ. וכבר כ' בשלש ספיקות בוודאי מקילים בכל גווני. ומכ"ש לשני טעמים אחרים הוי לגמרי כל האיסור או דרבנן או אפשר גם דאו' אי הוי מצד רוצה בקיומו עכ"פ בזה לא קנסי' לי' כדלעיל, ולכאו' לפי"ז בנ"ד מותר בדיעבד בוודאי ולא קנסי' לי'. ואף דהב"ח ז"ל ס"ל בס' דאסור באכילה אפשר בכה"ג דהוי שלש ספיקות אפשר גם הב"ח מודה דמותר גם באכילה:

ונוסיף לזה אי הי' הישראל הזה שוגג יש להקל לכאורה ביותר ואף דקיי"ל ברמב"ם ושו"ע דגם בשוגג ואונס אסור מצד הערמה ועיין לשון הרמב"ם ז"ל בפ"א מה' חומ"צ

דצריך ביאור שכ' במזיד הטעם משום קנס ואח"כ באונס ושוגג כ' הטעם דאסור ג"כ כדי שלא יניח אדם חמץ ויהנה בה אחר פסחו וק' טובא א"כ למה הוצרך במזיד לטעם משום קנס הא טעם א' דיו לשוגג ומזיד כיון דשייך טעם כזה על מזיד:

ועל הש"ס פסחים כ"ט לא קשה דאפשר באמת הגמ' בבלי לא ס"ל לקנס בשוגג אבל אנו דקיי"ל כירושלמי בשוגג אסור ג"כ מצד הטעם כדי שלא יניח למה צריך לטעם אחר במזיד וצ"ע ויישבתי בחי' בעניי ואין כאן מקום להאריך: עכ"פ אי גם ראוי לאסור בשוגג היי' דוקא בחמץ וודאי אבל לא באופן הנ"ל שיש לנו ספיקות טובא, כ"ז הי' נראה לכאו' להלכה ולמעשה וכמו שכ' גם פר"מ להקל מטעמים שקרוב לדברינו. אמנם לכאו' מ"מ ראוי לקנס דהי' צריך לשאול בזה את פה הרב מרא דאתרא אי רשאי לעשות כזה, וכדי שלא יהי' תורת כאו"א בידו ראוי בוודאי לעשות דבר מצד מיגדר מילתא ובפרט ששמעתי מאחד שמקילין שם במחוז ההוא גם בענין החניות ששולחים הישראל לקנות יי"ש למקום אחר בחוה"מ בחריקאי דנכרים, בוודאי עת לעשות בפרט שאומר מותר אינו ברור לדונו כשוגג וכמבואר בסי' צ"ט ביו"ד בתשו' מהרמ"ש ז"ל לאו"ח סי' רל"ו חשש בזה לזלזולא דאיסו' שראוי לגדור בזה וחכם ר"ב יבין בזה לפי שער מקומו אם צריך לעשות גדר בשביל העתיד ועכ"פ ראוי שהנאה שהי"ל בזה צריך להוציא מידו בע"כ ויעשה בו דבר מצוה. ושמעתי שיש באיזה ספר בכגון זה אם אפשר לבטל חד בתרי עכ"פ שלרוב הפוסקים חוץ מהטור מהני בתערובות אח"כ בחד בתרי ואף שאין מבטלים איסור לכתחילה בכה"ג אפשר דשרי בצירוף הטעמים הנ"ל ומהיות טוב אם אפשר בכך ואם לא אפשר בכך עכ"פ ראוי שלא ליהני' מריוח הנ"ל ולמזהיר ולנזהר על העתיד שלומים יתן הית"ב כמי נהר. ירבה שלותו וקרנו יצהר. ירום בכבוד בהוד והדר: כ"ע אוה"נ המצפה לרחמי הית"ב וישועתו. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלח

שלום וכט"ס לכבוד יד"נ הרבני החשוב המופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה שלמה קליין נ"י:

כ' אחיו מסר לידי מכתבו דמר נ"י. והנה כבר בשבוע העברה נשאלתי מתלמיד א' אשר דר בגבולכם. אם רשאי להחזיק בחנותו למכור קמחא דפסחא הנעשה בריחיים של קיטור והשבתי לו שקשה עלי מאוד להשיב דבר בזה. יען שהרב דשם נ"י מתיר אותו. ואני מעודי לא התרתי בגבולינו ליקח לפסח מקמח הנטחן בריחיים של קיטור רק אותו שבא מוואלצמיהל בפעסט. וכבר סבלתי מזה הרבה כי פה ובסביבה ישנה ריחיים של

קיטור לרוב ועצהיו"ט מ"מ חלילה לי להתיר בזה, חדא כי הוואלצמיהל בפעסט נודע שיש שם השגחה יתירה ומעולה עצהיו"ט מגדולים שבמדינה ויש שם באותה הריחיים הנ"ל תקנות חדשות שאין כמוהם בשום ריחיים של קיטור. שנתייסדו התקנות עפ"י ת"ח המשגיחים ועוד כי הקאנצלייא הכלליית בפעסט יש לה מזו הריחיים החזקה גדולה ואם ח"ו מגרעים את כחה מגרעים עי"ז ח"ו החזקת הדת בכללו במדינה כמובן לכל, ולהיפך המסייע להחזקת הקאנצלייא הרי הוא בכלל ברוך אשר יקים את כל דברי התורה הזאת כו' ומקיים בזה כמה מ"ע ומל"ת, ובכל פרוטה מקיים מצוה גדולה וכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול, וע"כ אם א"א למע"כ לעשות כמו שנהג עד עתה לילך בעצמו לבית הריחיים של מים לצורך טחינת קמחא דפסחא ישתדל על אחד משתים או שיקנה קמח ממקום אחר הנטחן בריחיים של מים בהשגחה הראוי' (וגם פה מצוי למכור קמח דפסח כזה] או יקנה מקמח דאמפפמיהל הנעשה בוואלצמיהל בפעסט דווקא. [וגם קמח שמורה מצוי שם לקנות רק בקמח שמורה יש פקפוק בענין שנשתלח ע"י באהן אי מהני בזה חב"ח לצאת בו יד"ח מצות ושמרתם עי' תשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' רמ"א] ועכ"פ אם א"א להשיג קמח מריחיים של מים הנעשה בשמירה והשגחה המעולה עצהיו"ט וצריך ממילא ליקח מקמח דאמפפמיהל מפעסט הנ"ל צריך לדעתי התרה ע"י פתח חרטא כמבואר ביו"ד סי' רי"ד עי"ש כיון שעד הנה נהג כן מצד חומרא להסתפק רק מהנעשה בריחיים של מים, או מצד מנהג אבותיו נהג כן. והית"ב יסייע להבאים לטהר לפניו ית"ב ויזכה לחוג את חג המצות בדיצות וכשרות כאוו"ה ונפש או"נ:

הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קלט

אורך ימים ושנות חיים לכבוד ידידי ורב חביבי הרב המאוה"ג המפו' חו"ב שלשלת היוחסין כקש"ת מרה יודא לייב ג"ב נ"י אב"ד דק"ק אראניאש מעדיעש יע"א:

אחדשה"ט וש"ת הנה בדבר השמן שעושין מזרעוני הפרחים אי רשאי להשתמש בו בפסח להדליק בהם כבר החליט הרמ"א ז"ל בסי' תנ"ג שמותר להדליק בשמנים הנעשים מקטניות ומג"א שהביא ממהרי"ל שלא להדליק היכי דיש לחוש שיפלו לתבשיל היי' דווקא באופן שנעשו בכלים שיש לחוש שנשתמשו בהם חמץ בכל השנה. וראיתי במהרי"ל שהביא "אמהר"ש" חסידים הראשונים שבעיר ניישטאט לא הי' מדליקי' בפסח אותו שמן שקורין |לען עהל" וכו' והאי נמי מין קטניות הוא ע"כ משמע רק מצד מידת חסידות ולא משום חשש או מצד הדין:

אמנם לענין אכילה ושתי' נראה פשוט שאסור לאכול השמנים שנעשו ממיני קטניות והמג"א תנ"ג סק"ב כ' דמשמע ממהרי"ל דמותר לאכול שמן זית [וכ' הדג"מ שלא מצא כן במהרי"ל ואולי כוו' המג"א משום שכ' המהרי"ל ז"ל ואפי' בשמן זית לא נהירא להדליק וכו' דצריך ליתן במנורות מחומצים כו' משמע רק משום המנורות חשש בשביל שהי' בהם חמץ ולא מצד שיטוף מהשמן זית גופי' משמע דשמן זית גופי' אין בו איסור. אמנם ממש"כ אח"כ שהחסידים הי' מדליקים משמע אבל לא שאכלוהו וי"ל מצד מדת חסידות גם שמן זית לא יאכלו ולעיל מיירי מצד הדין והנה הדר"ג נ"י באמת כ' שמעולם לא ראה ליהנות באכילה בפסח גם משמן זית והיינו כדברינו מצד מדת חסידות עכ"פ, וטעם החומרא גדולה הנה במהרי"ל כ' וז"ל ואל יאמר אדם כיון שאין אסור מדאו'. גבי קטניות אין לחוש, דכל דגזרו רבנן העובר עלי' חייב מי' ועובר על לא תסור וכו' ע"כ. הנה עד כמה החומרא בדבר הזה, ע"כ יפה העיר כ' ידי"נ המאוה"ג בצדקתו דלא מהני שום הגעלה להכשיר השמן על פסח, ובכ"ז לפי מש"כ הרמ"א דענ'סבואלינדער אינם בכלל קטניות וצריך להתברר בזרעונים הנ"ל האיך הוא מראיהם ועכ"פ לפ"מ ששמעתי מנהג ישראל לאסור כל השמנים מזרעונים, והטעם דהא אם עכ"פ אינם קטניות עכ"פ צריכים בירור מתערובות מיני תבואה ומי ישגיח על זה והטור כ' שזהו טעם איסור הקטניות בשביל התערובות ממיני תבואות שבתוכם. והמושך ידו מזה הוא בוודאי זריז ונשכר כתבתי בחפזי או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמ

פק"ק בביהכנ"ס הק' ביו"ט א' של פסח שחל להיות בשבת טעה הקורא וסיים כל הפרשה עם העולה ששי וצוויתי שיקרא עם העולה שביעי פ' שלאחריה מיד והיא פ' קדש לי כל בכור וציינתי בחוה"מ לזכרון דברים טעמי בזה בסד"ש. עיין תשו' חת"ס סימן קס"ט חאו"ח קרוב ממש לשאלה כזו ביום א' דר"ה, ומיישב שם פסקו של הרב נגד המערער שצוה הרב ג"כ לקרות בפ' שאח"ז. והח"ס ז"ל כ' שיותר טוב לצרף המפטיר למנין ז'. ולפע"ד לפמש"כ בהגה"ה סי' רפ"ד שביו"ט נוהגין שלא לצרף המפטיר למנין הקרואים. ועיין במג"א שם סקי"ז ובהגהת לבושי שרד שרמז למ"ש בסי' קל"ז דדוקא היכי:

דלא אפשר אז עולה למנין זה ע"ש, והכא דאפשר לקרות פרשה שלאחריה שפיר י"ל דאין המפטיר עולה למנין ז'. ולדעתי אפשר גם הח"ס ז"ל מודה בנ"ד דדוקא התם בפ' עקידה שאינו מדבר מענייני' דיומא רק דיש לו שייכות לענין היום שמזכירים זכות עקידתו

של יצחק אע"ה ע"כ כ' הח"ס שיצרף להמפטיר למנין הקרואים, אבל הכא דבפרשה שלאחריה הוי מענינא דיומא ממש דכתיב בו היום אתם יוצאים בחודש האביב דהיינו ביו"ט א' של פסח בזה גם החת"ס מודה לענ"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמא

הרמב"ם ז"ל בה' קרבן פסח פ"א ה"ט כ' הפסח נשחט בשלש כתות שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל. ובירושלמי על מתני' פ"ה מ"ה הפסח נשחט בג' כתות אמר בגמ' ר' יעקב בר אחא בשם ר"י ניתן כח בקולו של משה והי' קולו מהלך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום ומהו אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת א' וממקום פלוני עד מקום פלוני כת אחת ואל תתמה כו'. הנה כוו' הירושלמי מדילפי' פסח דורות שנשחט בג' כתות רק מקרא דולקחו כו' ושחטו אותו כל קהל כו' ופסוק זה לכאורה רק נאמר בפסח מצרים והא ראי' דהלא בפסוק הקודם לזה נאמר דבר כו' בעשור לחודש הזה ויקחו כו' ושחטו אותו כל קהל. ולענין קיחה מבעשור לחודש מפורש במשנה פ"ט דזה רק נוהג בפסח מצרים עי' רמב"ם סוף פ' עשירי כ' וז"ל כלל זה שניקח מבעשור כו' אין אותן הדברים נוהגים לדורות ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד. והעולה מזה דקרא דבעשור לחודש ויקחו להם איש שה לב"א עכ"ח אינו רוצה לומר אזהרה לדורות, וא"כ אם לא הי' נשחט בפסח מצרים ג"כ בג' כתות היאך ילפי' מקרא זה על לדורות אע"כ דגם בפסח מצרים היה שלש כתות והיאך הי' יכול לעשות כן עז"א הירושלמי ניתן כח בקולו של משה כו' והי' אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כת א' כו' ועמ"ש בדבור שאח"ז:

ברמב"ם הנ"ל כ' שם הפסח נשחט בג' כתות. הנה בירושלמי (הובא בדה"ק) הנ"ל כ' הפסח נשחט בג' כתות משמע שלוש כתות ממש ובאמת בגמ' ירושלמי הנ"ל הזכיר רק מב' כתות וז"ל והי' הולך כו' והי' אומר ממקום פלוני עד מקום פלוני כו' והניחם לצאת י"ח. אבל כת שלישית לא הוזכר שם רק התוס' יו"ט לעיל פ"ה וגם מפרשי הירושלמי כתבו דרמב"ם ז"ל קיצר בדברים אבל כוו' הירושלמי שהי' גם במצרים כת שלישית. אמנם אולי י"ל דלפי שאמר אח"כ ויאמר כו' זאת חקת הפסח אמר "כל עדת ישראל יעשו אותו" משמע לכאו' דכאן תדרוש שנעשית בשתי כתות והם "עדה" "ישראל" וטעם הדבר אפשר י"ל ע"ד אגדה כמו שמצינו בגמ' מגילה הני שלשה כנגד מי כנגד כהנים לויים וישראל כ"כ כאן ראוי להשתמש אצל הקרבן הזה כהנים לויים וישראלי' כהנים להקריב הקרבן ישראל לשחיטה ולאכילה לויים לשורר הלל כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א מה' ק"פ ה"ט וכל זמן שהן שוחטים כו' קוראים הלויים את ההלל והיי' כמ"ש בתוספתא עי' תוס'

שם וזה שייך רק בק"פ שאחר מתן תורה היינו בשנה השנית לצאתם שפיר כבר הי' נחלקים ונעשו ככל"י חפץ כהנים לויים וישראל וימצאו חפץ ורצון הית"ב אבל במצרים הי' רק כהנים הבכורים וישראל לכך אפשר הי' רק ב' כתות ולפי"ז לשון הירושלמי הנ"ל ממקום פלוני עד כו' בדיוק איתמר ר"ל רק ב"פ קרא כן קולו של משה ולא ג"פ ודלא כמ"ש התוס' יו"ט בפרק ט' במח"כ כנלענ"ד לולא דמסתפינא:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמב

הרמב"ם ז"ל בה' חומ"צ פ"ז כתב ד' כוסות כו' ולא יפחות מארבעתן מרביעית יין שתה ד' כוסות מזוגין בבת א' ידי חירות יצא ידי ארבע כוסות לא יצא. והמחבר בסי' תע"ב ס"ח כ' בזה"ל ד' כוסות צריך לשתות על הסדר ואם שתאן שלא על הסדר לא יצא. הנה פי' המחבר הלשון דגמרא ק"ח ע"ב דאמר רב שתאן בבת אחת לא יצא דהכוו' שלא על הסדר ועדיין לא נדע מהו כוונתו של על הסדר, ולשון הטור וצריך לשתות ד' כוסות על הסדר שנפרש שתאן זאח"ז שלא על הסדר לא יצא, וכוונתו מבואר להדיא שלא על הסדר שנפרש לומר על כוס א' קידוש ומה נשתנה כו'. וכן על כל כוס וכוס מה שמבואר בו במשנה וגמ'. והיינו שהטו"ז ומג"א ס"ל לפשיטות שזהו כוונת המחבר צריך לשתותן על הסדר ר"ל שצריך לומר הגדה בנתיים, ויוצא להם כן מדברי הטור כמש"כ. והב"י הביא מרא"ש ז"ל שהפי' בגמ' בדברי רב שתאן בבת אחת פי' שלא כסדרן אלא מזג ד' כוסות ושתאן זאח"ז, וכן פי' הר"ן ומרדכי, והכוונה נראה לענ"ד שמזגן בבת אחת ושתאן זאח"ז ובזה לא יצא אלא צריך למזוג כל כוס בפ"ע ולשתותה ואח"כ למזוג האחר, וכן משמע בהדיא במשנה מזגו לו כוס שני מזגו לו כוס שלישי. וכן משמע לענ"ד כוו' הרשב"ם ז"ל ק"ח ע"ב ד"ה אבל ידי כו' וצריך להביא עוד ג' כוסות על הסדר, משמע דהעיקר הוא ההבאה על השולחן יהי' כסדר ולא תלוי' בשתי' לבדה. אמנם הטור נראה שהי' מפרש בכוונת הרא"ש ז"ל שלא על הסדר הכוונה על סדר הגדה, וזהו לשון הרא"ש ז"ל שתאן בבת אחת פירוש שלא על הסדר אלא מזג ארבע כוסות זאח"ז, לפי פירושינו הנ"ל משמעותו מדלא אמר אלא מזג ושתה ד' כוסות זאח"ז, הכוונה שמזג זאח"ז ושתאן אח"כ כל הד' בבת אחת בזה לא יצא, ולענ"ד היי' כוו' הרמב"ם ז"ל מש"כ שתה ד' כוסות מזוגים בבת אחת. והנה אני העני נסתפקתי באם לא הי"ל רק כוס א' המחזיק ד' כוסות ושתאן על סדר הגדה כפי השנוי במשנה, ברביעית ראשונה הקידוש וכדומה ברביעית האחרות כדינו אי יצא. והנה לפי פי' הטור והוא פי' הטו"ז ומג"א בדברי המחבר ג"כ

אפשר יצא בזה י"ח. אמנם לפי פירושינו הנ"ל בדברי הראשונים ז"ל כיון שהמזיגה הי' בפעם אחת לכאורה לא יצא:

והגה בפירש"י ז"ל בגמ' ק"ח ע"ב הנ"ל פי' שתאן בבת אחת עירה ארבעתן לתוך כוס אחד לא יצא ע"כ לכאורה אינו מוכרח מזה לפשוט ספיקינו הנ"ל דהתם מיירי בעירה ד' לתוך כוס אחד ושתאן בבת אחת. אבל אולי כשהפסיק בנתיים אפשר יצא, דאל"כ לאשמעינן רבותא יותר בעירה לתוך כוס א' אפי' בשתאן זאח"ז לא יצא, אבל להיפך ג"כ אינו מוכרח מזה דיצא דדילמא באמת כך כוונת רש"י ז"ל שתאן בהפסק, והיינו הלשון שתאן לשון רבים ר"ל ששתה הד' כוסות שתיקנו חכמים בלילה זו שתה הוא אותם בבת אחת שהפסיק בשתיתם, והי' מתורץ קו' תוס' שם ע"ש שהק' על פירש"י ז"ל מלשון שתאן. אמנם בכ"ז עדיין משמע רק ששתאן זאח"ז בהפסק השתי' וזה נקרא בבת אחת. אבל בהפסק אמירת ההגדה בנתיים באמת משמע דלשיטת רש"י ז"ל יצא, משא"כ לשיטת הראשונים ז"ל לפי פירושינו הנ"ל כיון דהמזיגה הי' בבת אחת א"כ לא יצא. אמנם להלכה כיון שהטור והמחבר לפי פי' הטו"ז והמג"א הכל תלוי באמירת הגדה בנתיים, א"כ אפשר בכוס א' שמחזיק כמה רביעית והפסיק בין שתיית כל רביעית באמירת הגדה כדין המשנה יצא וגם לפי מש"כ לעיל גם לפירש"י ז"ל משמע דבכה"ג יצא י"ח, א"כ כל אנפין שווין לפי"ז דיצא בזה בשעת הדחק שאין לו כוס א' המחזיק כמה רביעיות. ואי משום שנעשה פגום הלא יוכל לשפוך עליו טפת מים או טפת יין, ואי שאינו מלא דאין זה מעכב בדיעבד. כנ"ל להלכה ולא למעשה דלמעשה צ"ע יותר.

והי"ת ירחמנו ויחננו לדעת אמתת תורה"ק א"ס ו' ניסן לפ"ק אודה ה' מאוד בפ"י כו':

אח"ז הראוני התלמידים שבפמ"ג לקמן רסי' תע"ט נסתפק בזה והביאו ג"כ פלוגתת רש"י ורשב"ם ז"ל הנ"ל עש"ה שהניח בספק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמג

בעזהי"ת ברחוהסה"ג:

שלום וכט"ס לכבוד ידידי מנוער ד"ה כבוד היקר הרבני המופלג בתורה חרוץ ושנון הנגיד המפורסם כש"ת מו"ה שמואל אדלער נ"י:

אחדשה"ט הנה לגודל טרדותי העצומות לא באתי לידי כך להשיב על מכתבו דמר אשר ערך לעולי זה קרוב לשנה תמימה כי ע"י שאני ידי רב לי לעשות בקהילה ויישובים בפרט בראשית בואי הנה וכמה פעמים חפשתי אחרי מכתבו ולא מצאתיו. והיום פתחתי איזה מקונטרסי ומצאתיו. והנני להשיבו דבר אודות מש"כ בא' שבא לקנות יין אצל המוכר

קודם פסח, ויודע בו שחשוד ליתן יין שאינו כשר לפסח גם לישראלים אשר באים לבית המשתה של הקונה הזה, ואדרבה רוב מהרגילים לבוא לחנותו ישראלים ומעט המה הא"י, אם מותר למכור לו מיין שאינו כשר לפסח באמרו שצריך לו רק ליתן לנכרים אי יש בזה מצד לפני עור או לא:

הנה פשיטא מילתא היכי דבטוח שלא יקנה במק"א רק אצל המוכר הזה יהי' מאיזה טעם שיהי' כגון שדר במקום שאין מוכר אחר רק זה, או היכי דצריך ליקח בהקפה. וכבר הוא חייב מבלעדי זה למוכר זה, בכה"ג בוודאי איכא בי' לפני עור. והוא ברייתא ערוכה בגמ' דע"ז דף ו' ע"א יעיי"ש בגמרא ובתוס' שם ע"ב ד"ה מניין וכו' כתבו בהדיא דהה"ד בכל איסורין, ואעפ"י שהקונה או המבקש יודע בעצמו שהוא איסור ג"כ אסור. [דלא כמו שנסתפק בזה מעלתו במכתבו] ומבואר בתשו' חו"י קפ"ה הובא בפ"ת דהיכי דנוטל בהקפה הוי ג"כ כמו בתרי עברי דנהרא דאסור מצד לפני עור וכן כ' בהדיא ברדב"ז ז"ל ע"ש. ואין חילוק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן כמ"ש בתוס' ספ"ק דע"ז ומובא בס' ארעא דרבנן ערך לפ"ע וכ"ז פשוט. אלא אפי' היכי דלא קאי בב' עברי דנהרא ואין לוקח בהקפה ויכול לקנותו במק"א. יש ב' שיטות בשו"ע יו"ד סי' קנ"א ס"א והש"ך שם סק"ו העלה דבישראל לישראל ליכא פלוגתא וס"ל לכו"ע דאסור אפילו היכי דיכול לקנותו במק"א. ואין לדון בזה דהוי לפני דלפני דפסק בשו"ע שם דלא מקפדינן, ז"א חדא דהא הקונה גופי' ישראל הוא ואיהו גופא חשוד הוא לשתות יין שאינו כשר לפסח. ועוד דזה גופא כבר כתב הגאון רו"ו באסקאוויטץ בהגהותיו למס' ע"ז דף י"ד ע"א דתלי' זה בב' תי' תוס' ט"ו ע"ב ד"ה לנכרי וכו' מבואר בהדיא דבישראל לא שייך סברי לפני דלפני דבישראל מקפדינן, שלא יבוא שום תקלה לישראל על ידינו, והיינו מצד ערבות, ומכש"כ שהיין שאינו כשר לפסח גם איסור דאורייתא ממש איכא לחוש בגויה כמובן. וגם אין חילוק ע"י מי שולחו דמלבד שגם לנכרי יש שליחות לחומרא כדקיי"ל בשו"ע, עוד בה מצד סברי תוס' הנ"ל שאנו מצווים שלא יבוא שום תקלה לישראל ע"י ח"ו, ע"כ נלע"ד מכח האמור שאין שום מקום להתיר כנ"ל והי"ת יפרנס את עמו ישראל ברחמיו בהיתר גמור כמ"ש הח"ס ז"ל בהיתר ולא באיסור הצריך להיתר. והנני מכבדו ידידו הדו"ש בברכת שמחת יו"ט ויחוג את חג המצות בדיצות וכשרות ויהי' חלקינו ממזכי הרבים בפרט בענין היינות בזה"ז. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמד

בשו"ע או"ח סימן תע"ז כתב שיזהר לאכול האפיקומן קודם חצות. ועיין בב"י וב"ח שדין זה לא נשנה לענין אפיקומן רק לענין מצה של מצוה רק ממילא כיון דאפיקומן זכר לפסח ממילא גם בזה דינו כך [ועיין בדגמ"ר] והרמב"ם ז"ל באמת פסק בפ"ו מה' מצה הלכה א' שמצת מצוה מצותה כל הלילה ועיין בב"י וכ"מ טעם הפלוגתא. ולי העני קשה מגמ' דר"ה כ' ע"ב דאיתא שם אמר מר צריך שיהא לילה ויום מן החדש מנלן ריו"ח אמר מערב עד ערב ר"ל אמר עד יום האחד ועשרים לחודש בערב מאי בינייהו אביי אמר משמעות:

דורשין א"ב רבא אמר חצות לילה איכא בינייהו פירש"י ז"ל למאן דיליף ממצות אין היום הולך אחר תחלת הלילה שהרי מחצות לילה הראשון של פסח עד יום כחא אכילת מצה רשות עש"ה. והנה ריו"ח דפליג על ר"ל אדרבא משמע לכאו' דגם הוא ס"ל דבקרא דעד יום האחד ועשרים כו' הפי' רק מחצות לילה הראשון דהא ע"כ יליף איהו מקרא דמערב ועד ערב ומשמע דמודה בזה לר"ל וא"כ לפי"ז יהי' גמרא ערוכה דקיי"ל כראב"ע וצ"ע לפי"ז על הרמב"ם ז"ל ואף די"ל דשאני התם רבא אזיל לשיטתי' דאיהו ס"ל הכי דקיי"ל כראב"ע וע"כ מפ' התם דאיכא בינייהו כנ"ל הא באמת אביי פליג התם ואפשר באמת מה"ט משום דלא ס"ל כראב"ע אלא כרע"ק. אמנם הא אביי ורבא קיי"ל כרבא וכיון דלרבא בפלוגת' ריו"ח ור"ל אין מקום לפרש לכאו' רק דתרוויי' ס"ל כראב"ע וא"כ יקשה על פסק הרמב"ם ז"ל ועצה"ד י"ל כיון דבלא"ה כ' הכ"מ טעם הרמב"ם ז"ל משום דקיי"ל הלכה כרעקי' מחבירו יע"ש. וע"כ קיי"ל הכא כאביי. ודבר זה מרפסא איגרא דהא דוקא כ"ע שלא מצינו פלוגתת אביי ורבא בזה הי' מקום לומר כתי' הכ"מ דקיי"ל הלכה כרע"ק מחבירו. ושם בגמ' פסחים ק"כ ע"ב דאמר רבא אכל מצה בזמה"ז אחר חצות. לא קשה דשם לא אמר רבא כן מעצמו רק קאמר אכל מצה בזמה"ז לראב"ע לא יצא י"ל דאיהו לדידי' לא פסק כן רק דקאמר דלראב"ע לא יצא, אמנם מגמ' דהכא בר"ה קשה טובא, וע"צ הדוחק י"ל דבאמת לריו"ח אין הכרח דמשו"ה לא קאמר איהו מקרא דעד יום האחד ועשרים כו' משום דמשם הי' משמע דצריך רק מחצות הלילה להיות מן החדש ולפי"ז הי' מודה לפסוק כראב"ע דזה אינו מוכרח די"ל דכיון דלריו"ח ע"כ ס"ל דמתחלת הלילה צריך להיות מן החדש וע"כ יותר ניחא לי' ללמוד כן מקרא דמערב עד ערב משילמוד מקרא דעד יום האחד ועשרים. דשם עכ"פ אם גם דס"ל כרע"ק אבל אינו מוכרח עכ"פ בלשון הקרא. כנ"ל נכון בס"ד. ומתיישב ממילא פסק הרמב"ם ז"ל דאין קושיא עכ"פ מסוגי' דר"ה ודו"ק היטב:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמה

בשו"ע או"ח רסי' תע"ז כתב לאחר גמר כל הסעודה אוכלים ממצה שמורה זכר לפסח כו' ויהא זהיר לאכלו קודם חצות ע"כ. הנה יסוד דבר זה יוצא מדברי הרא"ש ז"ל ס"פ ערבי פסחים שכ' אהא דאמר רבא פסחים ק"כ ע"ב אכל מצה אחר חצות לראב"ע לא יצא וכו'. ומיהו נכון להחמיר וכן הי' נוהג ר"ת ז"ל לאכול אפיקומן קודם חצות ע"כ. הנה בצדק ישפוט כל רואה כי הרא"ש ז"ל אומר לעיקר ההלכה רק על אכילת מצה של מצוה זה הוא חיובו לאכלו קודם חצות דוקא ורק הוסיף שר"ת ז"ל הי' נוהג עוד חומרא שגם מצה של אפיקומן אכל קודם חצות. יען שזה הוא עכ"פ זכר לפסח [כ"כ הרא"ש ז"ל דף קי"ט ע"ב ודלא כרש"י ורשב"ם ז"ל שפירשו זכר למצה הנאכלת עם הפסח וע"כ יש לה ליתן דין פסח שלא לאכול עוד אחריה]. ומעתה קשה לי טובא שהמחבר הניח העיקר ונקיט רק הטפל, שעיקר הלכה זו היוצאת מהרא"ש ז"ל הנ"ל שמצת מצוה צריכא לאכול קודם חצות ומזה לא הביא המחבר לא הכא ולא לעיל בסי' תע"ה. ומהאפיקומן שהוא רק זכר לפסח ויוצא רק ממנהג ר"ת ז"ל, שהחמיר גם בזה, זה מביא להלכה וצ"ע, והרמב"ם ז"ל פסק גם במצה בהדיא שיוצא כל הלילה כדאיתא בפ"ו מה' חומ"צ הובא בב"י ועפרמ"ג:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמו

בעזהי"ת ל"ד למב"י סאטמאר ר' דע"ת לפ"ק:

צפרא טבא ושלום וכט"ס לאויוש"ט לכבוד ידי"נ הרבני הנכבד הנגיד המופלג בתורה ויראת ה' אוצרו איש חמודות ובעל מידות עושה צדקה וחסד המפורסים כש"ת מו"ה שלום שווארטץ נ"י מפה יע"א:

הנה מ"ע נכנס לספק לענין ספירת העומר ששכח אתמול בלילה לספור ספירת העומר. אמנם ביום שעבר כ' כ"פ במכתביו ל"ג בעומר. וכן בפה אמר כ"פ היום ל"ג בעומר, ונסתפק אם יספור היום בלילה בברכה, ואמרתי שלדעתי יוכל לברך וטעמי בזה הוא. הנה צריכים לדון בזה. א' שלא מנה השבועות הב' שמנה המספר רק בר"ת ולא אמר היום שלשה ושלושים. ג' דמה שאמר בתוך דבריו היום ל"ג בעומר לא ה"י מתכוין למצות ספה"ע רק בתוך שיחתו הי' סח שהיום ל"ג בעומר. ולעומת זה במכתביו שכ' יום ל"ג בעומר בזה שוב באנו לספק שבתשו' האחרונים אי כתיבה בזה כדיבור דמי. ד' צריך לדון בזה אי נימא דלא יצא במה שספר ביום בר"ת ולא במ"ש במכתביו בלשון יום ל"ג בעומר עדיין ספק אי כל יום ויום מצוה בפ"ע ויוכל לספור מ"מ לימים הבאים עם ברכה. הנה

בגמ' מנחות דף ע"א אי' אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש הוא פירש"י ז"ל אמר האי מנינא דהשתא לאו חובה הוא דהא ליכא עומר אלא זכר למקדש בעלמא הוא הלכך ביומי סגי'. והנה תוס' מגילה כ' ע"ג פסקו בהדיא כאמימר דספי בזמה"ז הוא דרבנן וב"י בסי' תפ"ט הביא מאבי העזרי דגם מדאו' הפי' דמצו' לממני שבועי הוא רק למנות בסוף השבוע, אבל לא בכל יום ויום יע"ש. העולה מזה דמה שמנה רק הימים בלשון ל"ג בעומר ולא מנה השבועות אינו מעכב וכן פסק המג"א בס"ק ד' בקוצר דברים משום דספירה בזמה"ז דרבנן ולדברינו הנ"ל מבואר היטב דאפי' בשנאמר דהוי דאורייתא ג"כ יש להקל בשמנה רק הימים ורק ל' הרמב"ם ז"ל שכ' בפ"ז מה' תמידים ומוספים ה' כ"ב מצוה למנות הימים והשבועות כו' הנה פסק דלא כאמימר אלא כאביי ור"א למנות גם השבועות וגם משמע מלשונו לכאו' שצריך לספור השבועות בכל הימים לא בסוף שבוע בלבד וכן פסק הטור. הנה בלשון הרמב"ם ז"ל אפשר לפרש ג"כ דס"ל כשאר מפ' דרק:

סוף שבוע קאמר ובאמת כ' בב"י מדברי הר"ן ז"ל והרא"ש ז"ל שהפי' הנכון היינו בתשלום כל שבוע. ורק החמירו והנהיגו כן למימני השבועות בכל הימים. ע"כ בוודאי אינו מעכב במה שלא ספר השבועות:

ועתה הספק במה שלא מנה רק בראשי תיבות ל"ג בעומר יש כמה פוסקים מובאים באחרונים דס"ל דסגי גם כשמנה רק בר"ת גדול האחרונים מארי' דארעא דישראל הר"מ בן חביב ז"ל בס' גט פשוט כ' בפשיטות דסגי גם בר"ת וכמו שמובא באחרונים והא דלא כיון בשיחתו עם הבריות היום כ"ג בעומר ולא כיון בו למצות ספה"ע הוא כיון דקיי"ל בזמה"ז שהוא דרבנן בדרבנן אמ"צ צריכת כוונה ועוד הא בכתיבתו הי' מכוין לספירה. לזה בוודאי ראוי לצרף דעת אותן האחרונים דס"ל כתיבה כקריאה דמי בזה:

העולה להלכה כיון דדעת התוס' והרא"ש ז"ל דאעפ"י ששכח יום אחד מלספור בכ"ז שרי בשאר יומי לספור בברכה כמ"ש במנחות שם ד"ה זכר כו' ואת"ל כדעת ה"ג והר"ן ז"ל דלא מצי למימני עוד בשאר הימים בברכה [ושיטת הרמב"ם ז"ל בזה אינו מבואר שלא הביא בה' תומו"ס כל דין זה] הא יש ספק שיצא במה שמנה ביום בכתיבתו ובמשך שיחו שאמר היום ל"ג בעומר ולא רק כספק השקול אלא רוב הפוסקים דס"ל כשמנה הימים לבד יצא ורק לענין הר"ת יש ספק ועכ"פ אינו גרוע ממש"כ בשו"ע או"ח סי' תפ"ט במסופק אם דילג יום אחד כו' סופר בשאר הימים בברכה דמבואר במחהש"ק שיוצא כן מתה"ד הובא בב"י וטעמו משום ס"ס יע"ש. הה"ד בנ"ד שהמברך יתברך בכ"י בכט"ס. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמז

במג"א רסי' תפ"ט הביא מכ"מ ליישב למה מברכי' על ספ"ע ביו"ט שני ולא חייש לזילותא דיו"ט דהא מה"ט לא מברכי' על הסוכה בשמיני. ותי' בתי' ב' כיון דאנן בקיאין בקביעא דירחא א"כ מדינא אין צריך לישב בשמיני בסוכה, אבל הכא הוי איפכא דמדינא צריך לספור היום לכן מברכין עכ"ל. וראיתי בתשו' חת"ס חיו"ד ססי' ר"נ דרוצה לדחות התי' הב' ממה דלא מבדילין במי"ט הראשון ג"כ משום דנראה דסתרי. וק' הא הכא נמי מדינא צריך להבדיל. והאמת שהמעיין בכ"מ בפנים יראה דכוונת הפ"מ שכתב כן רק לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל סה"ע גם בזמה"ז מ"ע מדאורייתא ממש, וז"ל דכיון דבקיאים בקביעא דירחא הוי ספירת העומר דאורייתא וא"א לדחות אותה ברכה משום חששא בעלמא. ע"כ הרי דדוקא משום שהוא דאורייתא כתב כן משא"כ בהבדלה ביו"ט דהוי דרבנן בפרט לאחר שכבר הבדיל בתפלה, ובמחכ"ק מרן ח"ז לפי שעה הי' נעלם ממנו גוף דברי לשון הכ"מ. וגם בלא"ה יש סברא גדולה לחלק בין הא דסה"ע להאי דהבדלה. דבסתירה כזה כמו הבדלה וקידוש דהוי הסתירה בדבר א' ממש דאם אתה מבדיל בין קודש לחול היאך מקדש את היו"ט בסתירה כזה בוודאי לא מהני שום סברא לומר תרתי דסתרי בפעם א', משא"כ ספה"ע וקידוש או קידוש בשמיני וסוכה הם עכ"פ ב' דברים כמובן כנלע"ד. הק' יודא גר"וו:

ועיין במג"א סי' תי"ט לענין אם חל ר"ח במ"ש ואכל גם בלילה שהי' מהראוי להזכיר של ר"ח, וכ' המג"א מ"מ שלא להזכיר משום דהוי כתרתי דסתרי וצע"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמח

בעזהי"ת עש"ק י"א ניסן תרס"ט לפ"ק. שלום ברכת שמחת החג הקדוש הבעל"ט לכבוד ידינ"ס אהובי חביבי התלמיד החשוב והנכבד חריף ובקי מוכתר במו"מ כש"ת מו"ה עקיבא בלוי נ"י:

אחדשה"ט וש"ת דמע"כ נ"י מכתבו קבלתי, ובענין מלאכת חוה"מ בשדות בזה נאמר אל תצדק הרבה כי אם הוא באמת דבר האבוד למה יחמיר ואם הי' מקום חשש מראית עין בוודאי גם בזה הי' צריך להחמיר, אבל בשנה זו הכל יודעים שהוא דבר האבוד וגם בספק דבר האבוד הביא המג"א בסי' תקל"ז דס' דבר האבוד ג"כ מותר ועיין פרמ"ג. ובתשו' מהרמ"ש חיו"ד סי' שע"ו כ' הטעם בזה, ושם ג"כ התיר בהדיא בס' דבר האבוד וגם הזריעה מתיר שם בתשו' מהרמ"ש יעיי"ש. אבל האמת שבתשו' מהרי"א ז"ל סי' ק' הביא מגדול אחד שמביא ראי' ממס' שמחות דאיתא שם בהדיא דאסור לזרוע לפני

הפסח, אבל למכרו מתיר במהרמ"ש ז"ל, והאמת שעיינתי במס' שמחות הנ"ל וז"ל שלשה ימים לזרע מה' המינים, לפני הפסח אסור, לאחר הפסח מותר, ופי' בפי' נחלת יעקב דקאי לענין אי עומר מתירן, ומאפס הפנאי היום, הנני חותם באהבה או"נ מברך בברכת שמחת יו"ט וכשרן פסח ויחולו עליך כל הברכות ותחזינה בציון עינינו בבי"א. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קמט

שלום וכט"ס לכבוד אהובי ידיי"נ הרב הגאון החריף ובקי צדיק נשגב כקש"ת מו"ה שמואל בנימין סופר נ"י אב"ד ור"מ דק"ק דערעטשקע יע"א: מכתב הדר"ג נ"י קבלתי ומחמת הטירדות לא כתבתי מיד. והנני בזה לברך את הדר"ג נ"י בברכת מז"ט. יהי רצון מלפני אבינו שבשמים יתב' שישפיע ברוחה"ג שפעת חיים ארוכים וברה"ג בשלימות לכ' בנו נפתלי שרגא שי' לאיט"א ויהי' לאיש גבור חיל בתורה ומצות ומע"ט ויראת ה' עולה על כלנה, ויהי' ענף דומה לשרשו בכל ענינים. והדר"ג נ"י ימצא בו נחת ובכל י"ח לאיוש"ט אמן:

וע"ד מה שהעיר הדר"ג על הרמב"ם ז"ל פ"ה מה' ק"פ הלכה ז'. קטן שהגדיל בין שני: פסחים חייב לעשות פסח שני, ואם שחטו עליו בראשון פטור עכ"ל, ובכ"מ בשם מרי"ק ז"ל מביא דכיון דרחמנא רביא לקטן כו' נפטר הוא בכך מן השני ע"כ. וקשה דהא הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ב מה' ק"פ ה' ו' יתום קטן ששחטו עליו אפוטרופסים יאכל ממקום שהוא רוצה והוא ממשנה פסחים ר"פ האשה ופרי' בגמ' ש"מ יש ברירה וא"ר זירא שה לבית מ"מ ופי' בתוס' דשה לב"א לאו דאורייתא, וכיון דשלב"א לאו דאורייתא איך נפטר עי"ז מפסח שני כשהגדיל בינתיים. והוא קושיא גדולה ומצאתי' ג"כ במנחת חינוך מצוה ה' אות ב' יע"ש והניח בצ"ע:

והנה ז"ל הר"י קורקוס ז"ל שכתב כיון דרביי' קרא שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך. וכוונתו לע"ד דאיהו ס"ל דמ"ש ר"ז שה לבית מ"מ, בזה רביי' התורה דממנין את הקטן בלי ידיעתו וכדפי' רש"י ז"ל שם במקומו, או אפשר מקרא דנפש עיי' פסחים צ"א ע"ב כמו אשה ולפענ"ד זה דלא כתוס' שם שפירשו דכוו' שה לבית מ"מ משמע דשה לב"א ל"ד. אלא הכוו' דשוחטין על הקטן וממנין אותו בלי ידיעתו וכדתני' בבריי' פסחים פ"ח ע"א שוחטין על בניו ובנותיו הקטנים והא דשה לב"א לאו דאו' היינו דאף שלא נמנו עליו על הקטן מ"מ רשאי לאכול מהק"פ ולר"ן ז"ל נדרים כ"ו ע"א הוא גם מ"ע דאורייתא, ולפי דברינו דברי ר"י קורקוס ז"ל כוונה אחרת בהם ממ"ש מרן בעל ח"ס

ז"ל בתשו' חלק ששי סי' י"ג (אשר ציין עליו הדר"ג נ"י) דהח"ס כ' דרי"ק ז"ל ס"ל כר"ן ז"ל בנדרים. והמעיין בלשון הכ"מ מרי"ק ז"ל יראה שכ' בזה"ל "דרביי' רחמנא לקטן" שישחטו עליו" הרי דס"ל יותר מזה בששוחטים "עליו" דוקא, בזה דווקא רביי קרא ובזה יצא. אבל במה שאכל מפסח אביו ולא מנהו עליו, בזה לבד לא יצא, ובזה כשהגדיל בינתיים מחוייב לעשות פסח שני, וע"כ מדוייק שפיר לשון הרמב"ם ז"ל שכ' דווקא, ואם שחטו עליו בראשון פטור וראיתי במנחת חינוך הנ"ל שרצה לומר מצד מצות חינוך אתי עלה. ותמה לפ"ז בבנותיו מאי איכא דהא תניא אבל שוחט ע"י בנו ובתו הקטנים. והאמת בפירש"י ז"ל בפסחים פ"ח הנ"ל פי' בהדיא דחיוב לחנך בניו ובנותיו ואכמ"ל, אמנם לדברינו בין בנו ובין בתו רביי' קרא משה לבית או מקרא דנפש כנלענ"ד נכון בדרך אפשר לפום ריהטא. והנני או"נ הדוש"ט וש"ת באהבה. סאטמאר יום ג' ער"ח אייר י"ד למבנ"י בעת"ר לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנ

בעזהשי"ת סאבאטיש יצ"ו:

בחודש אדר, שלמא אשדר, לעדר נדר. במדות ומעלות מעוטר ומהודר. ה"נ כבוד וכו' נ"י,:

דן אמת חפצתי להשיבו מכבר על אמרי נעימותיו, אבל יען וביען בענין אשר כתב לי מע"כ נ"י אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר הרבה יש לנו לדבר מזה על עניני הסופרים יפה שתיקתי מדיבורי וכשאני בעצמי עצתו יתב' תנחני לדעת מה לעשות לצאת י"ח שמים לרעות ביעקב עמו' ומע' כבודו כא' מהם. אבל כל הדברים הללו ניתנו להאמר רק מפה אל פה בדור הזה ובסביבה הלזה ויודע אני את נפש כבוד הרב נ"י כי יתאמץ בכל כחו להרים קרן התורה והיראה ובית נכאת מדותנו הידועים וע"כ בצפייתי צפיתי שימצאנו מצטדק למדי כהנ"ל והשתא קאתינא לצרכי שעה ונא ונא בקשה אחר בקשה שבל יודע לאיש כי מאתי וממני יצאו דברים הללו ונשענתי בחכמתו ומדתו כי יעשה זאת איפה כפי בינתו למען שאנו יתב':

והנה אף שבאמת אין לי שום השגחה כלל וכלל על מצות הנאפות פה אתנו בעד עלמא אחריני כידוע ומפורסם ואיני נכנס כלל לבית האופה אם לא בזמן שאופים לצורכי בני קהלתינו שי' אז ע"כ אחריות דב"ק עלי ואז אני מעמיד בחורים העומדים שם למשמרת היום והלילה. וגם אני אבוא אחריהם וכו' אבל כמדומה שמעתי אומרים שגם אופים אותן "הרייבמצות" וכפי הנשמע שגם בקהלות הסמוכות לוקחים מהם וכמדו' שגם

בקהלתו דמר נ"י מזדמנים לוקחים ע"ז ובל"ס בלי ידיעתו דמר נעשה כמוהו כי בל"ז כמותו וכמוני יודעים מהנאמר בזה באחרונים ושכבר הרעישו על זה גדולי האחרונים בדור שלפנינו. וגם בדור הזה העומדים בפרץ יחיים ה' ית' וישמרם הם אומרים שאסורים אותם "הרייבמצות" וסתמא איתא בשו"ע או"ח סי' ת"ס אין אופין מצות עבות בפסח ואף שהמג"א כתב דבדיעבד מותרים כבר חלקו עליו האחרונים. והמג"א והאחרונים שמתירים עכ"פ בפחות מטפח דווקא בזהירים וזריזים בשמירתו ובתנור הניסוק כראוי דומי' דלחם הפנים כמבואר בגמרא פסחים ע"ז יע"ש. אבל בזמנינו ידוע שאדרבה כשכבר נצטנן התנור אז משימים אותם הלחמים לתוכו לאפותם למען שלא יהי' נחרכים מיד בתתם אותם לתוכו כי אינם בקיאים כ"כ באפייתם וגם נאמר לי בבחי' מילתא דעבידא לגלוי' שרגילים להניחם להשהותם יותר ויותר מרביע שעה בלי שום עסק בהם כלל וכלל ר"ל וגם פעמים כחצי שעה תסמר שערות השומע זאת ובזה כל בר דעת יודע עד היכן קלות דעת הלוקחים אותם לביתם ר"ל ולישזבון מנהון ומאחריותם, ואני בענייי הארכתי לכתוב בגליון בזה בשו"ע בסי' תנ"ו סק"ב דאי' שם דאם יש יותר מעשרון אחד דמותר בדיעבד. והם הם דברי הרא"ש ז"ל בב"י ולמד כן מדכתיב בקרא שתים שני עשרונים יהי' החלה האחת בלחה"פ אף שצריכה להיות מצה עכ"פ לדידן מותר בדיעבד. וק' לי שהרא"ש ז"ל גופי' הובא בב"י תנ"ה כתב גבי לש במים פושרין שאסור אף בדיעבד וק' הא במתניתין דמנחות תנן בהדיא כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו, ולמה א"כ לדידן בדיעבד ג"כ אסור ולמה התם אומרים אם אמרו בזריזים וכו' והכא לענין שתי עשרונים לא: אמרינן כן וכדהקשה באמת המג"א על ראי' הרא"ש ז"ל ואם אמרו בזריזין וכו' ע"ש הקו' ובאמת מצאתי אח"כ בפר"ח בזה שהעיר ג"כ מהאי דמנחות אבל לא הק' דברי הרא"ש ז"ל מדידי' אדידי' וצ"ע וכתבתי שם בגליון ואולי יש לחלק ע"ד הש"כ וטו"ז בסי' ר"ה ובשאר מקומות דמילתא דכתיבה בהדיא להתירא אין כח ביד חכמים לאסרו כ"כ הכא דבשלמא לענין שתי עשרונים דכתב בהדיא בקרא אין כח ביד חכמים לאסרו בשום מקום מחשש חימוץ. משא"כ לענין פש בפושרין או לענין מצות עבות טפח שאינם כתובי' בהדיא בקרא שפיר יש כח ביד חכמים לאסרו בדיעבד ג"כ במקום אחר, כנ"ל נכון ומתו' בזה היטב קושי' המג"א שם סק"ו הנ"ל יעו"ש ואכמ"ל, עכ"פ אחלה אנכי את פני מע"כ הרב נ"י שישא פני בדבר הזה שלא יתודע לאיש שאני עוררתי על זה רק יזהיר לבני קהלתו מקודם על זה ע"ד שרז"ל מזרזים לאדם קודם המעשה ובשעת מעשה והאופים לא יחרה אפם אם יודיעו' זמן מה קודם שלא יהי' העושי מצה נפסדים, לכן כ"מ יחיש מעשיהו בדבר הזה או כיון שרגיל להזדרז

מעצמו לבוא לכאן למצות כמבואר בסי' ת"ס לכן מהטוב אם הי' בא זמן מה מקודם דברי המכבדו וד"ש. סאבאטישט יום עש"ק י"ט אדר תרמ"ה לפ"ק. הק' יודא גרי"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנא

אורך ימים ושנות חיים ברוכים לעד. ערוכים ושמורים לדור ודור ולנצח נצחים לכבוד מ"כ מר ידינ"פ היקר הרבני המופלג בתורה וביראה חו"ש מוכתר בנימוסין כש"ת מו"ה דוד לאנגער נ"י:

יקרתו קבלתי אתמול לעת ערב, ויישר כחו וחילו על כי משתדל בכל מאמצי כחו להחזיק במעוזו לעמוד על המשמר שלא ליתן מקום ח"ו לפרוץ פרצות מנהגן של ישראל, הנה כי כן יבורך גבר ירא ה' יברכהו הית"ב ובנו ממנו חרבות עולם וכו' וקורא לך גודר גדר ויהי' חלקי עם המזכי רבים לש"ש מה טוב חלקו ומה נעים גורלו:

אבל אמנם היות כי כבר נעשה מעשה הפתגם דכבר הורה בי' המורה הוראה במקומכם ומה מני יצא וגם אני איני כדאי לשלוח אלי לשאול ממני כזה. ומכ"ש כי די לי לצאת באחריות דנפשאי מול מקהלות עם ה' אשר אנכי בתוכם. ואחריות דעלמא לא ניחא לי לקבולי עלי ומה גם בדבר דתהו בי' אינשא. ובמלתא כזה לא מצאתי א"ע מחוייב כלל לומר להיכן דעתי נוטה, ולפניו יתב' נגלו כל תעלומות, והאמת שקודם שבא לידי מכתב כבודו הי' פה במחיצתי המורה הוראה שלכם נ"י וסיפר לי דברים כהוייתן והודה ולא בוש שהי' נבהל להשיב ואמר בעצמו שהנוגעים בדבר לא ישגו עוד אחרי הוראתו ורק בא לכאן כי דמה בנפשו היות אהי' כמוהו לישא עמו במשא הדבר הזה. ואנכי לא כן עמדי מתירא אנכי לנפשי ממאי דתנן חכמים הזהרו בדבריכם וכו' נמצא ש"ש מתחלל וכו' ועד היכן גדר חילול וכו' ואם גם שיש בתשו' האחרונים בדינים הללו ללילך בספיקן להקל וכ"כ בבאה"ט בשם ח"י. באמת שבח"י שלפני לא כ"כ. וגם אמנם הדבר בעצמו צ"ע כי אית דאי' לי' דמנהג שייך בו לא תסור וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל בה' ממרים פ"א. וראיתי למרן המהר"ם שיק ז"ל בתשו' ליו"ד סי' רט"ו שהקשה דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי דבה' ממרים כתב ז"ל בי"ד הגדול שבירושלים הם עיקר תורה שבע"פ וכל מי שאינו עושה כהוראתם הרי הוא עובר על לא תסור אחד דברים שלמדו מפי השמועה וא' דברים שדרשו במידות וא' דברים שעשאום סייג לתורה וכו' והן הגזירות והתקנות והמנהגות מצות עשה לשמוע להן והעובר וכו'. ובפ"ג מה' חנוכה כתב ז"ל דאין מברכין בהלל בר"א דאין מברכין על מנהג וע"כ משום דלית בי' לא תסור וכפירש"י בסוכה דף מ"ד ע"ב. ולענ"ד יש לתרץ ע"ד דפסק הרמב"ם ז"ל בה' ממרים דברים שגזרו בי"ד משום סייג

בי"ד אחרת אינו יכול לבטל אפילו גדול ממנו בחכמה ובמנין ואפילו בנתבטל הטעם יע"ש, מוכח משם דמה שהוא משום גדר וסייג חמור יותר משאר דרבנן והרי הוא כגופי תורה יעש"ה בהלכה ב' פ"ב מה' ממרים, ולכך הכא בה' ממרים דנקיט מנהג שהוא משום גדר וסייג כו' למנהג כזה נתנו תוקף שהוא בכלל לא תסור כמו גופי תורה שלמדו מפי השמועה או במדות שהתורה נדרשת בהן שהם דאו' ממש כמבואר בכללי הרמב"ם הנמצאים בח"א. אבל במנהג כזה שהוא רק מדרבנן ממש ולא משום סייג כמו הלל בר"ח בזה שפיר כתב דלית בי' משום לא תסור ולא מברכין עליו כנ"ל. ומעתה לפי מ"ש בתשו' מהרמשי"ק הנ"ל בשם הרשב"א ז"ל בתשובה דקהל בעירם הם כבי"ד הגדול לכל ישראל. משו"ה שייך במנהג לא תסור אי הוי משום גדר, והכא השתא מנהג זה אי הוי טעמי' דנהגו לאסור נשואין בימי העומר מצד אבילות של תלמידי רע"ק ע"ה זי"ע או מצד אבילות על גזירות תתכ"ו ר"ל כדעת הטו"ז אולי שראו כן אבותינו ורבותינו הק' שעי"כ לא יעשה עוד כזה להיות דלטורין בתוך ישראל שזה הי' טעם מיתת תלמידי רע"ק ע"ה לפי המבואר בספרים, או משאר טעמים דשייך בהו סייג וגדר ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא והוי ספק דאורייתא לדעת הרמב"ם ז"ל ואזלי' בי' לחומרא ומאן ירים ראש להקל בדבר ח"ו, ומכש"כ דהשבות יעקב בתשו' הובא בבאה"ט בקצרה כתב שלא רצה להורות להקל אף שכתב שראה בחינוך ב"י שהקיל בו. אבל התיירא מאד דלא מסמני מילתא (ויהי' הכל לטובה) ובפנים התשו' הביא מעשה שראה, ומי לנו גדול מבעל שבו"י רבן של ישראל וידוע לכל שהוא עומד תמיד בכחא דהיתרא בתשובותיו וע"ז לא רצה בכאן להקל. וכן מצאתי לבעל כרם שלמה שחידש מנפשו ג"כ כסברת השבו"י שהוא כמו סכנתא ובדבר זה חמור עוד טובא מצד טעם אחר מאבילות דיחיד דמקילין בי' לענין נשואין כמבואר ביו"ד סי' שצ"ב:

מטעם דהתם רק הוא:

אבילות דיחיד ר"ל, אבל הכא גם שאר הקרואים ומזומנים יבואו להקל כן כתבו השבו"י והכ"ש, וקיימתי כן ג"כ מסברא דנפשאי ב"ה:

והנה באמת הרואה בפנים בר"א אבודרהם ובצידה לדרך (תלמיד הרא"ש ז"ל) ובפר"ח יראה שמקילין הכל לאחר ל"ג בעומר ומאין בא לנו להחמיר לאחר ל"ג בעומר דטעמי' בב"י בשם הר"ן שועי"ב ז"ל בשם התוס' דכוו' ל"ג הוא כשתסיר ז' ימי פסח וז' שבתות ושני ימים של ר"ח. והנה הבעל צידה לדרך הי' גם תלמיד ר' אבן שועי"ב ז"ל, ופסק להדיא לאחר ל"ג מותר. ע"כ נראה עפ"י מש"כ הטו"ז בטעם הדבר הנ"ל משום גזירות תתנ"ו והם ז"ל לא היו ממדינה שהיתה שם גזירת תתנ"ו בעו"ה, ורק מצד אבילות על

תלמידי רע"ק ע"ה בעוה"ר לכך סמכו על פי' הראשון של הר"י אבן שועי"ב ז"ל הנ"ל וזה הי' במשך הזמנים הללו בכללם ורק בל"ג בעומר מקילים לסימן שאז פסקו תלמידי רע"ק ע"ה, וכן כתב במהרי"ל ביום ל"ג "שמחה" לזכר שפסקו:

אבל בכ"ז איני יודע כיון שכבר הורה בי' המורה, אם עוד יתרעם עליו ברבים השתא מעכת"ה נ"י והגאון מהר"י עמדין בסידור פסק במקום מצוה להקל בי' לאחר ל"ג בעומר, והאמת שלא קים לי בגווי' דמילתא שלפנינו אם זה הוא בכלל. ובכנה"ג התיר ג"כ לצורך מצוה ושעה ובלבד שלא ירבה בשמחה, אמנם דבר זה נוגע אלעתיד שאמר לי המורה נ"י ששמע שיהי' שם חתונה בר"ח סיון צריך מתון רב בחקירה במנהג דמקומכם. והאמת שבסידור דרך חיים להג' מליסא ז"ל פסק שמותר וכן הורה אחריו הג' מהר"ש ג"כ בקיצור שו"ע שלו והוא דעה א' במג"א סק"ה. ולי העני הדבר צריך תלמוד דממנ"פ אמאן נסמוך אי אפירוש א' מהר"י בן שועי"ב ז"ל דרק עד ל"ג בעומר החמיר הא במדינתינו מקילין עד ר"ח אייר. ואי על פי' ב' שהביא בשם התוס' ועיין בב"י בסי' תצ"ג שלא מתו בימים שאין אומרים בהם תחנון ונמנו ז' שבתות וז' ימי פסח ושני ימי ר"ח, והו"ל נ"ז ול"ג ימים נשארו שהם חול ובהם מתו בעוה"ר, א"כ ג"כ למה לא יהי' ר"ח סיון בכלל ל"ג דהא ב"י ימים ר"ח הם ר"ח אייר ואי טעם המנהג דמונים מר"ח אייר עד א' מימי הגבלה הא אנן תופסין קולא בל"ג בעומר א"כ ע"כ דאין אנו מחזיקין בטעם הזה. וחשבתי בדעתי שע"כ טעות יש בדפוס דהא כשמונין ז' ימי הפסח לא נשארו עוד ז' שבתות. והאמת לאמתו שאחר שחשבתי בזה חפשתי ומצאתי בב"ח בסי' תצ"ג שכתב שלא מתו אלא בימים שאומרים תחינה ונמצא שלא מתו אלא בז' ימי הפסח ובז' ימי שבתות וב"ב דר"ח אייר ובר"ח סיון, אלא שמאחר שא"א לז' ימי הפסח בלא שבת ונמצא שאינם רק ט"ז ימים שמתו בהם לפיכך נוהגין וכו'. ומסתפרים בל"ג בעצמו מטעם דמקצת ככולו, אח"ז ראיתי שבאמת המג"א נקיט ג"כ רק ו' שבתות, ומעתה אי במדינתינו לא הי' מקילים עד ר"ח אייר אולי תפסו מנהג היותר קיל, והי' מקום שלא להרעיש אבל כמדומה שמקילים עד ר"ח אייר. וע"כ לא מחזיקים בפי' הב' של הר"י בן שועי"ב וגם מקילים ביום ל"ג, ע"כ דלא כמנהג יש שמחמיר מר"ח עד ימי הגבלה כמבואר במג"א:

כ"ז כתבתי בחפזי כי יודע אנכי בנפשי כי לא הגעתי למדת בעלי תשובה בעוה"ר ורק כתבתי לכבוד מעכת"ה מר ידידי נ"י וחס לי לכנס בדבר כזה אלא מרצונו והית"ב יישר כל העקמימות ויטה לבנו לעבדו שכם אחד באמת ובתמים וכל קרני רשעים יגודעו ותרוממנה קרני צדיקים וקרן התורה בכללה דברי ידינ"פ המכבדו ודבש"ת. פה סאבאטישט עש"ק ל"ד למטמונים תרמ"ז לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנב

שלום לכבוד ידינ"פ הרב הגאון המפורסם צדיק ונשגב פה"ח חריף ובקי שלשלת היוחסין כקש"ת מו"ה ישעי' ז"ש נ"י האב"ד ור"מ דק"ק וואיטצען יע"א:

אחרי דשה"ט מכ"ק הגיעני עם הלונה בתוכו וכ' ואעשה כמצווה עלי וע"ד אשר בדק לן מר בקושייתו בסוגי' דמי פירות על שיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דס"ל מי פירות עם מים ג"כ אין מחמיצים, הק' הדר"ג נ"י לפי דברי מהרש"א ז"ל שבדף ל"ח גבי לחמי תודה דמתרץ בגמ' רביעית היתה וכו' הא הו"ל מי פירות עם מים דממהר להחמיץ, ותי' דש"ה דכהנים זריזים הם. והיטב אשר דיבר הדר"ג נ"י בזה דקו' מהרש"א ז"ל ע"כ היתה על תרומת לחמי תודה שאז"ל בנדה ו' שאם הפרישם בלילה שרי על זה שייך שפיר לתרץ כהנים זריזים הם. ועוד תירץ המהרש"א ז"ל בדבר מועט של מי פירות כאלה אינו ממהר להחמיץ, והנה הרא"ש ז"ל בסוגי' דדחי ראי' הרי"ף ז"ל מקיטוף ואומר דמקיטוף אין ראי משם דהוי דבר מועט, וכיון דהרי"ף ז"ל לא חייש לדיחוי זה ע"כ דאינו מחלק בין מעט להרבה, וע"כ דצריך רק לתי' הא' דכהנים זריזים הם. ולפי"ז תמה הדר"ג נ"י הא בגמ' נדה ו' ע"ב איתא בהדיא דשפחת ר"ג היתה לשה לחמי תודה ור"ן הניחה כמבואר שם בגמ' עכת"ד. הנה כוו' הד"ג נ"י ע"כ להקשות מדרבן גמליאל אדר"ג דלפי שיטת הרי"ף ז"ל לפי דעת הרא"ש ז"ל דאין לחלק בין הרבה למעט מ"פ היינו רק כפי האמת לשיטתו שפסק כרע"ק דלש לר"א ולר"י ור"ל דלש במים עם מ"פ יחד וס"ל דאינו ממהר להחמיץ ולדידי' בוודאי אין מקום לקושיית מהרש"א ז"ל כלל שהקשה כן לפי האמת, וקו' מהרש"א ז"ל ע"כ קאי לפי מה דקיי"ל להלכה בזה דלא כשיטת הרי"ף והר"מ ז"ל, או דנאמר דקושיית המהרש"א ז"ל היתה א"כ מתני' דלא כרבן גמליאל דלר"ג בוודאי אי גם הרי"ף והרמב"ם ז"ל מודה דאיהו הוי ס"ל דממהר להחמיץ במ"פ עם מים, וא"כ ממנ"פ אין כאן קושיא על הרי"ף ור"מ ז"ל דעכ"פ אדרבא יש ראי' לפסק שלהם מכח קו' המהרש"א דחזינן:

דסתם מתני' אתי' כחכמים ורע"ק דמ"פ עם מים מותרים, וע"כ ממילא דקו' מעלת הדר"ג נ"י ל"ק ג"כ דאדרבא מדחזינן התם בנדה דר"ג הניח ללוש לחמי תודה משפחתו ע"כ דלא ס"ל כתי' הא' של המהרש"א ז"ל. וגם תי' הב' ל"ש לר"ג משום דאיהו קאסר אפילו במים מועטים, דאין לומר לשיטת הרי"ף דר"ג באמת אוסר רק במי פירות מרובים אבל במ"פ מועטים גם ר"ג מודה דמותר א"כ לא הי' צריך הרי"ף ז"ל לומר דקיי"ל כרע"ק וכו' דהא גם ר"ג מודה בזה, ועוד א"כ לא הי' שתיק הרי"ף ז"ל לדבר מזה, אע"כ דסתמא

קאמר ר"ג דישרף מיד דמ"פ עם מים ממהרים להחמיץ וא"כ ע"כ מתני' דתודה דיוצאין בה י"ח ע"כ אתי' דלא כר"ג:

ועוד לו יהיבנא לי' להדר"ג דקו' מהרש"א ז"ל היתה על הרי"ף ז"ל ובאמת הי' הרי"ף ק"ל דר"ג מודה באמת דמי פירות מועטים דמותר וממילא כנ"ל הקו' מהרש"א מתודה קאי על ר"ג. מ"מ נראה לע"ד דיש לתרץ על נכון לפי מ"ש הא"ר ופרמ"ג בדעת המג"א סק"ב דמתיר מ"פ מעט עם מים ובסק"ג אוסר מים מועטים עם מי פירות ומקשים סתירה בזה. עיין במחהש"ק ותי' הא"ר ופמ"ג לחלק בין שעת לישה לאח"כ דאם נתערבו בשעת לישה אפילו מועטים ג"כ אוסר משא"כ אח"כ, ותלית"ב גם אנכי הדל קיימתי כן מסברא דנפשאי, ולפי"ז אין הדבר כמו שמכריח הדר"ג דמדלא חש הרי"ף ז"ל לתי' הרא"ש ז"ל ע"כ דלא ס"ל לחלק בין מעט להרבה ז"א אלא הגם דס"ל לחלק היינו דוקא בנתערב בלישה, אבל הקיטוף נעשה אחר הלישה ובזה דוקא אינו חש לחלק בין הרבה למעט. ולפי"ז אין קושיא כלל מדברי מהרש"א ז"ל הנ"ל דמהרש"א ז"ל רק חידש לחלק בין מעט להרבה דוקא בשעת לישה, אבל אחר הלישה בכה"ג דקיטוף דלעיל בזה אין חילוק בין הרבה למעט, וממילא הרי"ף ז"ל ג"כ יוכל לסבור כתי' ב' של מהרש"א ז"ל ואין הכרח לחלק בין זריזים לאינם זריזים ול"ק ממילא מתודה הנ"ל כנלע"ד לפום ריהטא, לפי קוצר הפנאי כהיום מחמת הכניסה לחג הק' הבעל"ט. והנני בברכת שמחת יו"ט להדר"ג כאו"נ ונפש אוהבו באמת המצפה לראותו בקרוב בס"ד: הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנג

שיל"ת עש"ק ר"ח מ"א ד' דעת לפ"ק:

שלום וכט"ס לכבוד אהובי התלמוד הנחמד ה"ה הרב החריף ובקי החסיד כש"ת מו"ה ישראל אברהם אלמיר לאנדא נ"י:

יקרת מכתבו דמר הגיעני בעתו ורק רוב הטרדות גורמים שלא השבתי מקודם ובעת הפנאי הוצרכתי להקדים תשובה להלכה ולמעשה מה שהי' נחוץ וגם עתה יומא הגרים שלא להאריך והש"י ירחמנו ויקיימינו לפניו לעבודתו ולתורתו יתב' מתוך חיזוק הגוף בכי"א:

והנה עיני כבודו שפיר חזי להתפלא למה לא הביאו הפוסקים לענין מ"ע לדקדק שיאכל כזית שלם לבד מה שנשאר בין השינים דהכא הוא מסקנת הגמ' סוף פרק גיד הנשה בדף ק"ג ע"ב לענין אכילת איסור והה"ד לענין אכילת מצוה ולענין בין החניכיים ס"ל לרוב הפוסקים דבין החניכיים מצטרף גם לענין אכילת מצוה אבל מה שנשאר בין השיניים

לכו"ע לא מצטרף אפילו באכילת איסור ומכ"ש לענין אכילת מצוה ומדוע שתקו הפוסקים מלעורר על זה שיזהרו בזה כיון שהוא מילתא דשכיח כמו שנראה מלשון ר"ת ז"ל שבתוספת שבת דף י"ד ע"א ד"ה זמנין שכתב אבל כביצה ליכא למטעי שנשאר בין השיניים ונחסר וכו' (ובאמת צ"ע דמשמע דלר"ת ז"ל פשיטא לי' דבין החניכיים מצטרף לענין טומאה ג"כ מדהזכיר רק בין השינים ושתיק מבין החניכיים ומנא לי' הא) וכתב מע"כ דכבר העיר בזה בספר מנחת חינוך מצוה י' שלא לצרף שבין השינים לענין כזית מצה ורק דמשמע מלשונו שאין זה שכיח ומע"כ תמה דלהיפך לא שכיח (כמו שמבואר מלשון ר"ת הנ"ל שמוכרח להשאר בין השינים, המעתיק.):

ואני העני פשיטא לי דלא שכיח שיהיו מצומצים באכילת מצה לאכול דווקא רק כזית מצומצם ואדרבא כמעט כל העולם אוכלים הרבה יותר משיעור כזית מכמה טעמים, ולענין יוהכ"פ שלא נזכר מזה בהלכה לזה שפיר ג"כ לומר עכ"פ דלא שכיח חולה שיש בו סכנה כמ"ש תוספת פסחים בסוגיא דהואיל כנ"ל להמליץ בזה בפשיטות:

ומדי דברי בזה הי' נ"ל לתרץ קושית הפרי מגדים בסי' צ"ח במ"ז ס"ק ב' שרמז מע"כ עליה כמדו' שהניח בצ"ע למה במ"א דווקא בטועם ובולע מיחייב כיון דחיך אוכל יטעם הרי חזינן בספג"ה הנ"ל דבין החניכיים מצטרף לכזית נימא נמי בטועם ופולט דאסור דהרי נהנה הכי (ולענין ברכה עיי' א"ח סי' ר"י ס"ז ובמג"א ס"ק ט' ונדבר מזה לקמן בסד"ש). ונלענ"ד דלכאורה הוי קשה לי למה צריך בגמרא לומר ביומא דף ע"ד דלריו"ח חצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי ופי' בזה בפמ"ג בפתיחה להלכת בב"ח ב' פירושים א' דאם הי' שרי לאכול חצי שיעור הי' בא לאכול שיעור שלם תוך כדי אכילת פרס פי' ב' חזי לאצטרופי עתה עם חצי שיעור עיי"ש וקשה לימא פשיט לר' יוחנן לשיטתו דס"ל בספג"ה הנ"ל דאכל חצי זית והקיאו וחזר ואכלו חייב מטעם דהרי נהנה גרונו בכזית א"כ כל חצי שיעור חזי להקיאו ולחזור ולאכלו ויהי' חייב ובגמרא באמת אפשר לדחוק ולפרש כן בכוונת חזי לאצטרופי אבל במפו' לא משמע כן (ולומר דגמרא דיומא אזיל בשיטת הגמ' דספג"ה הנ"ל בס"ד דלא הוי ס"ל הא דר"א זהו דוחק) אמנם מדחזינן בגמ' דהאיבעי' הי' דווקא באכל חצי והקיאו אי הוי עיכול ופי' רש"י ז"ל אי הוי עיכול בבליעתו והוי פירשא בעלמא וכו' ולא קמיבעיא לי' באכל חצי זית והפליטו וחזר והכניסו לתוך פיו ואכלו משמע בהדיא דאי:

לא הוי בלעו גם בפעם הראשון לא הי' מיחייב מצד הנאת גרונו דהנאת גרונו הוי דווקא מה שיורד בין החניכיים וכל דבר שפולט אותו מפיו לא הי' מעולם בין החניכיים במקום שיורד המאכל והמשקה הרי התירוץ על קושית הפמ"ג פשוט מאד לענ"ד:

ובזה יל"ת מה שכתבתי לעיל הקושיא לענין ח"ש להצטרף דהא חזי להקיאו ולחזור לאכלו וכו' דכיון דבע"כ שצריך לבלעו גם בפעם הראשונה ובלא"ה אינו חייב כשפולט אותו שפיר י"ל דבגמ' רצה לומר על כל חצי שיעור דאסור דחזי לאצטרופי אפי. בשלא בלעהו והקיאהו דלבלוע ולהקיאו בלא"ה לא שכיח:

ואודות הקושי' על מ"ש המג"א בסי' ר"י ס"ק ט' דלא מקרי נהנה אלא כשבולע יקשה ג"כ הרי עכ"פ נהנה גרונו הנה לפמש"כ בדה"ק גם ריו"ח לא קאמר כן דהנאת גרונו מקרי הנאה רק כשבולע ג"כ אמנם ניחא לפמש"כ הכ"מ פ"א מה' ברכות סוף הלכה ב' גבי פולט אי"צ ברכה וז"ל דלענין ברכה אחרונה כתיב ואכלת ושבעת ובירכת, משמע דווקא כשיש כוונת אכילה צריך ברכה אחרונה וההי"ד ברכה ראשונה ילפינן מברכה אחרונה עיי"ש והיא אפשר כוונת הרא"ש ז"ל שכ' דלא מקרי הנאה אלא בתוך מיעיו היא כשאינו מכוין ליהנות מגרונו, אח"ז ראיתי בתשובת מהרמ"ש ז"ל שהביא מע"כ חא"ח סי' ר"ז חילק ג"כ מעצמו קרוב לדבר כ"מ הנ"ל, וחידש שלא נזכר מדברי כ"מ הנ"ל:

תאמין שיש לי להאריך בזה אולם מפני הכנה לש"ק מוכרח אני כעת להפסיק באמצע ואי"ה יתב' עכ"פ בתחלת השבוע הבעל"ט אחר התענית של ט"ב יהפך ב"ב לכב"י לשו"ש אשיבך עכ"פ על מה שהערית בענין ז' ברכות בסד"ש. והנני אוה"נ בלונ"ח השי"ת ברחמ' יגביה קרנך בכבוד בקרוב כנפשך ונפש המעתיר להיות ממרוחמיו יתברך לראות בישועת ישראל מציון בב"א. פ"ש לכבוד מר חותנך הרב הצדיק שליט"א. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנד

שיל"ת פה סאבאטיש יום ד' לס' בהעלותך תרח"ם לפ"ק:

שפע שלום וחיים ארוכים לידי"נ יקר הערך ה"ה הרב המאה"ג המפורסם החריף וכו' מו"ה העשל פאללאק נ"י רב בק"ק האלליטש יע"א:

מכתב כבודו לנכון הגיענו וש"ש אנכי על אמרתו בענין קידוש לבנה ועיניו שפיר חזי שלפי העולה מגמ' דסנהדרין דף מ"א ע"ב ומגדולי הפוסקים הי' משמע דכל כמה דמקדים לברך על החודש טפי עדיף. וכבר קדמוהו בכל דבריו ויותר מהמה מה שכתבו לזה האחרונים על פסקו של המחבר שכתב בשו"ע סי' תכ"ו שאין מברכים על החודש עד שיעברו עליו ז' ימים. ועיי' בב"ח במקומו, וביותר מ"ש בתשו' פ"י והובא בקיצר בתשו' שבו"י ח"ב לאו"ח, וכ' שם הב"ח בתשו' אף שהב"י הביא בשם הר"י גיקטילייא ז"ל, שעפ"י הקבלה יש להמתין עד אחר ז' שלימים. דכל היכי דש"ס דילן חולק על הקבלה, הנגלות לנו ולבנינו לעשות, והמג"א גופי' הביא מס' הקנה דיש לקדשה מקודם והקנה

ידוע שהי' מקובל גדול ונורא מאוד והא"ר הביאו דבר המיישב הדעת בשם הרמ"ע ז"ל בתשו' ס' ע"א דמפרש לה לדברי הגמ' וכמה א"ר יעקב אר"י עד ז' ימים ונהרדעי דאמרי עד ט"ז דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגו אלא מר סב"ל דר' יוחנן אתחלתה קאי ומ"ס אסוף זמן קאי, ונפרש דבריו קצת לקמן, ורק אקדים דברי הח"ס בתשו' הנ"ל סימן ק"ב שהרבה שם לתמוה על דברי הרמ"ע ז"ל דסב"ל דליל ז' מותר לקדשה וע"כ דסב"ל עד ולא עד בכלל והק' דלפי הטעם שכתב שם הרמ"ע ז"ל דלכך שיעורו עד ז' ימים דא"א ז' ימים בלא שבת, והשיא הח"ס ז"ל כוונתו למ"ד במדרש ע"פ מיום השמיני והלאה וכו' א"א לשמונה בלא שבת וכו' וס"ל להג' רמ"ע ז"ל דה"ה והוא הטעם שאין לברך על חידושה של לבנה עד שיעבור עלי' שבת וא"כ יליף מינה ובה וכו' מה התם תלוי' בכניסה ויציאה של שבת דווקא זכור ושמור כידוע, מ"מ מוכח כהר"י גיקטילייא ז"ל ועיי' שם בח"ס שהעלה מזה להלכה כמו עד ז' וז' בכלל כ"כ עד ט"ז וט"ז בכלל ומותר לקדשה עד אחר ט"ז ונשארו בתימא דברי הרמ"ע ז"ל. ולענ"ד נ"ל דבאמת אי היינו דנין לקדשה בליל שבת דווקא שיעבור עלי' כמבואר בח"ס הכא כ"כ אין לקדשה בליל ש"ק בשביל שלא עבר עלי' יציאה של שבה"ק. וכ"כ אי הי' נכנס תחת סוג האפשרי לקדשה ביום ש"ק ג"כ היינו אומרים דומי' דמילה, וממילא אעפ"י שבליל ש"ק הי' שביעי מ"מ כיון שלא עבר עלי' יציאה של ש"ק אין מקדשין. אבל הלא לקדשה ביום אין דנין עלי' וגם על ליל ש"ק אין דנין בזה דכבר העלה הרמ"ע ז"ל שם באותה תשו' שבלא זה אין לקדשה בליל ש"ק, וממילא רק דנין על מוש"ק, ובזה ממילא באם יש רק ו' שלימות ג"כ אי אפשר מבלא שעבר עלי' יציאה וכניסה של שבת קודש כמובן להמעיין, והשתא נאמר דכך הוא פי' הגמ' להרמ"ע ז"ל דר' יוחנן אמר בלשונו עד שתתמלא פגימתה ועז"א וכמה, ר"ל וכמה ימים הוי הפגימה דנאמר עדיין שלא ותמלא ואמר ר"י אר"י עד ז' ולא עד בכלל ושי' הרמ"ע ז"ל ונהרדעי אמרי עד ט"ז הוי מלוי בפגימה ולא עד בכלל (יעיי' בתשו' שב"י ח"ג לאו"ח ובתשו' השיב משה לענין עד ולא עד בכלל לנידון זה) כנ"ל ליישב דעת הרמ"ע ז"ל וממילא אין היתר לקדשה בליל ט"ז, הקצרתי קצת ודל"ב. גם הי' קצת כתימה בעיני דברי הח"ס ז"ל שם בתשו' שרוצה לומר שגם בליל ט"ז יוכל לקדשה וכ' בזה"ל ואי משום דפוחת והולך י"ל הנה בתחלת התחדשה לא נראית בעליל י"ח שעות כמבואר בר"ה והשתא קי"ו אם אורה אינה נראית עד אחר י"ח שעות כ"ש כשהוא מליאה ומאירה לא ניכר מה שנתחסר מעט מעט עד אחר י"ח שעות לכה"פ וא"כ יכול לברך לכה"פ עד י"ח:

שעות אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, וכותב הח"ס לסמוך על זה לכתחילה בשעת הדחק, והדבר הזה לפלא בעיני, דבשלומא התם אנו דנין אי יוכל להיות שהעדים הי' רואים חידושה שפיר אנו אומרים שמתכסה מעינינו י"ח שעות אחר חידושה. אבל הכא הטעם שפגימתה גנאי הוא וכמו שפי' הרמ"ע ז"ל לשונם שבמס' סופרים עד שתתבשם שר"ל לפי שפגימתה גנאי הוא לה ולכך אין מקדשין עד ג' ימים לכה"פ, א"כ לפי"ז מאי אהני שלא ניכר לנו הרגש החסרון עד י"ח שעות אחר חצי כ"ט י"ב תשצ"ג, סכ"ס גנאי הוא לה. ובאמת הלשון שבשו"ע שאמר הרואה לבנה בחידושה מברך וכו' הי' מורה להורות כדברי הח"ס ז"ל הנ"ל כיון שהרואה עדיין רואה אותה בחידושה שפיר יכול לברך אבל אמנם בגמ' לא הוזכר לשון זה ורק לקוח הוא מדברי הרמב"ם ז"ל שבה' ברכות פ"י הלכה ט"ז, אבל א"כ תברא בצדו, ששם בהלכה י"ז מסיים הרמב"ם ז"ל אם לא ברך עלי' בליל ראשון מברך עלי' עד ששה עשר ימים בחודש עד שתתמלא פגימתה, ומורגש לכל כפל הלשון למה, או דהי"ל לשון הגמ' לבדו או עד ששה עשר סתמא, אע"כ לענ"ד אתי לאפוקי מדעת הח"ס ז"ל [ולולא דמסתפינא] במחכ"ק דעד ששה עשר דווקא עד שיעור שתתמלא פגימתה בעצם ולא לפי הנראה לעיני בנ"א כנלענ"ד:

נחזור לנידון דידן דגדולי האחרונים הנ"ל ה"ה השבו"י והח"ס כותבים בהדיא דנוהגין לדקדק ולהחמיר לקדשה אחר ז' דווקא, ואני העני בדעת הי' נ"ל כדמות ראי' לכאורה דמוכרח בדעת ריו"ח דלקדשה בתחילת החודש טפי עדיף, דהא מארי' דמימרא דהאי שמעתא הוי ר' יוחנן שאמר עד שתתמלא פגמ' ורק פליגי בלשונו כנ"ל. והנה ר' יוחנן גופא אמר שם בסנהדרין אח"כ כל המברך על החודש בזמנו כאלו מקבל פני השכינה ויליף לי' מקרא דהחודש הזה וכו' יעיי"ש. והנה מקרא זה אז"ל שהי' בר"ח ניסן וגם שהראהו לבנה בחידושה, כזה ראה וקדש, ועז"א ר' יוחנן שבחידושה ממש כשמברך עלי' קאי הקרא לרמז בתיבת זה דהוי כמקבל פני שכינה משמע דלזרוזי נפשי' לקדשה בתחילת חידושה טפי עדיף:

והנה בשו"ע גופי' יש לדקדק בסידור דבריו דלכאו' הי"ל להקדים מ"ש בסעי' ד' אין מברכי' עלי' עד שיעברו ז' ימים עלי'. ואח"כ הי"ל מה שכתב בסעי' ג' עד אימתי מברכי' עלי' והוא לכאו' קצת תימא על מרן המחבר אלא הוא הדבר לענ"ד שמתחלה כתב רק מה שעולה להלכה משיטת הש"ס והפוסקים ובזה התחיל לעיל הרואה לבנה בחידושה וכו' וכוונתו באמת מיד בתחילת חידושה מברך וכו' וכפסק הרמב"ם ז"ל וכתב עד כמה וכו' והיינו להלכה ככת הקודמי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל ואח"כ רק כתב בלשון אין מברכין עלי' עד שיעברו ז' ימים ר"ל דנוהגין כך. שלא כתב בלשון אין לברך עלי' עד שיעברו, ורק

אין מברכי' ור"ל דנוהגין כן. והאמת שבב"י משמע דלהלכה התיר לברך מקודם והביא רק בסופו דברי הבעל שערי אורה ולא כתב עלי' אפי' בלשון דיש לנהוג כן רק הביא סתמא. דברי ידידו המכבדו ודש"ת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנה

בעזהישי"ת סאטמאר יום ב' זך למב"י תרס"ו לפ"ק:
בימי העומר, ישמרהו השומר ישראל יתב' ויברכהו בחיים ברכה ושלום לה"ה ידינ"פ אהו' הרב הגאון המפורסם חריף ובקי כש"ת מו"ה שלמה ליב נ"י אבדק"ק באניא יע"א:
מכתב כ' קבלתי ע"ד איש א' י"ש אשר קנה י"ש מפירמא א' בעירנו אשר בעל הפירמא הוא מעדת שטאטוסקווא, ושאל הדר"ג נ"י אם יש ליתן אומן להבעל הפירמא הנ"ל בענין מכירתו דהחמץ קודם פסח כדת וכראוי, תימה גדולה על הד"ג מר ידידי שעושה מזה שאלה והלא עיניו הבדולחים שפיר חזו את אשר נגזר עליהם מפי רבותינו ז"ל בספריהם הק' שבעלי השטאטוסקווא אבדו כל הנאמנות שלהם ובשר שחיטתם ממש כטריפה וכנבלה יחשב. ובפרט הבעל הנ"ל שמפורסם שמוחזק למחלל שבתות בפרהסיא, ומה שתולה א"ע שהמורה שלו הם הנקרא דיין אצלם הוא בעצמו מכר החמץ כדת, הלא גם בזה חרוץ משפטם בתשובת מהרמ"ש ז"ל ובשאר תשו' שהמורה ההוא שאצלם דינו כסורר ומורה ואסור לשמוע הוראתם. ומלבד שמחבר עצמו עמהם ומחזיק בידם ועובר על כל האיסורים הנאמרים שם ובראשם ח"ה גם אמנם הוא מומר לעבור עבירות ואי' דאורייתא בהדיא ובפרהסיא כי גם הוא אוכל מבשר נבילות שלהם והרי הוא כמוהם וכי ח"ו יש לו נאמנות כלל וכלל, והרי הוא ברשעתו ומוחזק לכך, וכי רשאי לנו ליתן לו נאמנות, וכי ח"ו נוכל לומר על זה שוודאי שלהם כספק יחשב לנו עכ"פ, הלא וודאי הוא לנו עפ"י ד"ת שאין להם נאמנות כלל וכלל, או לא מכר, ואם מכר הי' שלא עפ"י ד"ת, ואם גם עפ"י ד"ת הי' דרך שחוק והיתול, וכל ההיתרים שנמצא באחרונים על הגוי שאינו עושה לקנות באמת רק כמו שחוק בעיניו יחשב עכ"פ כיון שיש בו קנין ודעת המוכר באמת מהני בשעת הדחק וסומכים כמ"ש המחצהש"ק תמ"ח סק"ד באורך מגמ' ב"מ כפמ"ש הנמ"י ושמק"ב שם יע"ש, אבל היכי שהמוכר ג"כ הכל כשחוק בעיניו ואינו בדעתו למכור בוודאי לא מהני, ונאמר לי שהמורה שלהם הנ"ל הולך עם שפחה נכרית שבביתו לבית הסוחרי י"ש הנ"ל ועל יד' נעשה כל הצערמאניע, [אם הוא אמת] לעוור עיני פקחים: והכלל העולה שח"ו לסמוך בזה על נאמנותם ואין עושים מזה ספק כלל לדעתי ואי משום שכ' הד"ג מר ידידי נ"י שהישראל הי"ש הנ"ל הוא מכר הבעשטעפלונג,

לדעתי אין זה שום סמך להתיר כי אם גם עושה "שלוסס" בשטר על אחר הפסח, האריך כבר בתשו' מהרמ"ש ז"ל שאינו קונה הדבר ממש רק צריך לשלם הריוח, יע"ש תשו' רכ"ה חאו"ח, ושלא בשטר:

לא קנה כלל, וכ"ז בנידון "שלוסס" ממש. אבל מה שעושה "בעשטעללונג" ידוע ומובן שאין להעושה בעשטעללונג שום קנין בסחורה על שתבוא לידו, ממילא אין מכירתו מהני כלום, והרי הוא עדיין ברשות בעל הפירמא הנ"ל שאין לו נאמנות ואיני יודע שום היתר לזה בפשי'. ואני איני רוצה ואיני צריך לומר להדר"ג היכן דעתי נוטה, רק באתי לעשות רצונו לומר דבר כהוייתן, וליתן עצה מה לעשות ידע ויבין הד"ג את אשר לפניו וראוי באמת לייסר האנשים העוברים ואומרים גם אנו כמו היראים, והמורים שלהם נותנים מקום לטעות שיסברו שהם מורים לכל העיר ח"ו, ועי"ז רבים נפכדו ברשתם, וכמה וכמה שצריך להשיבם על שאלתם אם המורה הנ"ל נאמן, כ"ז כתבתי בנחיצה רבה, והי"ת ירחם על שארית הפליטה וינחנו במעגלי צדק למען שמו יתב', או"נ הדש"ת הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנו

נשאלתי ביט"פ העבר בענין חלב מבהמות שספק אם הנכרי מאכילה חמץ בפסח אם רשאי לאכלה גם לדעת המחמירים בחלב בהמה שאכלה חמץ בפסח, נראה כעת לע"ד שיש להקל בזה באשר שהי' להשואל בזה טעמים אחרים שהי' נח לו יותר בחלב זה מחלב ממקום אחר אשר שם בוודאי אין מאכילים חמץ אבל הו"ל שם חשש אחר, דהנה בפמ"ג יו"ד סי' ס' כ' בספיקא דדינא ג"כ להקל בחלב מבהמה שאכלה חמץ ע"ש שהי' סבור לומר דוקא אם חמץ מנקברים שעפרן אסור וע"כ אין לשתות החלב, וכיון דמספק"ל אי חמץ מנקברי' או מנשרפים יש להקל וחזר בו מכח הא דכרשיני תרומה ע"ש, אבל בנ"ד שיש ספק אי מאכילה חמץ שפיר יש להקל בדבר שאסור רק מדרבנן מצד זוז"ג עש"ה. אמנם אי משום הא לא אריא דעכ"פ אין לעשות ספק דרבנן בידים כמ"ש המג"א בה' פסח תל"ח, אבל כ"ז בבהמה של ישראל שאכלה חמץ של ישראל, אבל אנו דנין אבהמת נכרי שאכלה חמץ, ר"ל בזה גם הפרמ"ג מודה דאי גם חמץ הוי מהנקברים היינו דוקא בחמץ ישראל, אבל חמץ של נכרי בוודאי אפרן של חמץ נכרי מותר לישראל דחמץ של נכרי אסרה תורה ולא אפרו, וממילא והה"ד החלב, והנה הב"א בתשו' חאו"ח סי' ל"ה הובא בשע"ת על האו"ח סי' תמ"ח אפס קצהו, שהתיר חלב מבהמת נכרי שאכלה חמץ. וראיתי בפנים התשובה כ' וז"ל אל הנכרי עצמו לא

שייך איסור הנאה ואיהו משרי שרי ובהיתר הוא מאכיל החמץ לבהמותיו ואין בזה כלל משום נתפטמה באיסור הנאה ואף שאסור הישראל ליהנות מחמץ של נכרי היי' מחמץ בעין, אבל בנ"ד שהנכרי מאכיל לבהמותיו בהיתר גמור ועכשיו הוא חולב הבהמה ואין כאן דררא דחמץ כלל וחמץ אסרה תורה ולא חלב. והו"ל כמו חמץ שחרכו באור קודם זמנו, וה"ה נכרי שהי"ל חמץ ושרפו בפסח דשרי לישראל לקנות האפר עכ"ל ע"ש, ולפי דברינו הנ"ל אפשר אפי' הי' חמץ מהנקברי' ג"כ אפרו של חמץ של נכרי מותר, וממש"כ בספק אכלה חמץ:

ובאמת מצאתי בפמ"ג סי' רי"ו באו"ח במשבצות ג"כ קצת כעין דברי הב"א לענין המוסק שנפלה לתבשיל וכ' גם להמחמירים במוסק מפני שדיינינן לי' כדמעיקרא שהי' דם מ"מ אם נפל ליותר מס' אפי' דעבידי לטעמ' מ"מ כיון דמצד מעיקרא הרי בטל בס' ואף שעכשיו עבידי לטעמא בשנותו את טעמו הרי טעם זה לא אסרה תורה דמעיקרא כשהי' דם לא הי' טעם שלו עבידא לטעמא: גם יש שמחמירים בחלב של בהמה שאכלה חמץ משום זוז"ג דאסור למג"א בחמץ משום דזוז"ג הוי עכ"פ במשהו דאסור ג"כ בחמץ, ואני העני כתבתי זה ימים רבים בעניותי שיש לדון בזה דפשיטא לשי' הטו"ז בסי' צ"ב ביו"ד דס"ל דבפסח ג"כ לא אמרינן תרי משהויין והכא הוי הזוז"ג הראשון, שהי' דם ואח"כ מהדם נתהוו' החלב, י"ל דלא גרע מתרי משהויין שמותר גם בפסח, אלא אפי' להש"ך ומג"א דס"ל בפסח דמחמירי' בתרי משהויין ג"כ היינו דוקא היכי שהממש של איסור עכ"פ מעורב, אבל היכי שהממש אינו לפנינו ונשתנה לד"א גם הם מודו דשרי, והכא המשהו הראשון דהיינו הזוז"ג והיינו הדם שנתהווה מתערובת חמץ ושאר דברים נשתנה אח"כ ונתהווה לחלב ואולי גם ליחות אחרות מתערב בו ועכ"פ החום הטבעי פועל וגורם בו ג"כ והוי עכ"פ משהו שנתהוה מתערובת של גורם אי' וגורם היתר ואפשר מותר לכו"ע ודו"ק, ועמ"ש בס"ד בסי' שאח"ז דלענ"ד לשי' השו"ע יש להקל בתרי משהויין רק שאנו חוששין לשי' הרמב"ם ז"ל וכמו שאבאר לקמן בס"ד ע"כ מחמרי' להלכה בתרי משהויין, אבל היכי שיש עוד איזה צד קולא יש להקל וכמש"ל בס"ד וה"ה בנ"ד, ומכש"כ היכי שכל הנדון הוא רק על ספק וכשאלה שבאה לפנינו, ומכש"כ לדעת החק יעקב בסי' תס"ז סקי"ו שכ' שיש לסמוך על שיטת רבינו יונה ז"ל שבסי' רי"ו באו"ח וקלסי' החת"ס בתשובותיו חאו"ח סי'... וחלק ששי סי'... וכתב שדברי ח"י דא"ח המה, ממילא וה"ה בנידון החלב שיש לסמוך בדיעבד היכי שהשואלים צריכים להו שלא ליכנס בחשש אחר יותר גדול ומכש"כ היכי שהוא רק ספק: ואגב נ"ל לעורר במ"ש הרשב"א ז"ל בחולין ק"כ שכ' הרשב"א ז"ל על הא דתני' שם המחה את החמץ וחלב וגמעו דצריך קרא דנפש,

והק' הרשב"א ז"ל ל"ל קרא בכולא שמעתין דהא שתי' בכלל אכילה וכדדרשינן ונתת את הכסף כו' וביין ובשכר ואכלת כו' ותירץ דהתם דוקא בדברים שדרכן לשתותן, אבל הכא דוקא בדברים שדרכן לאכילה ע"כ, ולענ"ד הי"ל דהא חלב התורה שריי' ומני' מוכח דמשקים היוצאים מהן לאו כמותן, וצריך לתרץ גם בזה התם שאני שלכך עומד להשתנות ממילא, משא"כ כשאינו עומד להשתנות ממילא, וצ"ע לפום ריהטא. כ"ז כתבתי לפום ריהטא, והי"ת יורנו מדרכיו האמתיים ברחמיו הרבים כ"ח ניסן תרס"ו לפ"ק. עיין תשו' גורן דוד חאו"ח סי' ל"ה, אודה ה' מאוד בפ"י דק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנז

בעזהי"ת ברחוהסה"ג:

המחבר באו"ח סי' תמ"ז סעיף א' כתב חמץ בפסח אוסר תערובתו בין במינו בין שלא במינו במשהו, הנה שינה מל' הרמב"ם ז"ל בזה שכ' בפ"א מה' חומ"ץ הלכה ה' וז"ל חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח בין במינו בין שלא במינו ה"ז אוסר בכל שהוא, ונראה שבכיון שינה בלשונו, דהנה הטו"ז בסי' צ"ב ביו"ד ס"ק ט"ז פסק דגם בחמץ בפסח אין אומרים לאסור בב' משהיייין דהיינו אם חתיכה נאסרת רק ע"י משהו דהיינו שאנו אומרים דחמץ בפסח אוסר במשהו בין במינו בין שלא במינו ואח"כ נפלה מתערובת זה לתערובת אחרת אין אוסר השני' במשהו דתרי משהו לא אמרינן, והש"ך שם בנקה"כ חולק עליו באורך, דחמץ בפסח שאני דטעם דתרי משהויין לא אמרינן היינו משום דכח אחר מעורב בו במשהו הנופל להתערובת השני והוי כאינו מינו. אבל בחמץ בפסח דאינו מינו הוי כמינו אמרי' גם בב' משהויין לאסור ע"ש. והנה לכאורה נראה ראי' מל' הרמב"ם ז"ל הנ"ל לשיטת הנקה"כ דאמרינן בחמץ בפסח ב' משהויין דהא כתב חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח בין במינו בין שלב"מ ה"ז אוסר בכ"ש ר"ל התערובת הזה אוסר אח"כ בכ"ש דהיינו אם נפל מתערובת הראשון למקום אחר אוסר התערובת השני ג"כ בכ"ש והיינו ב' משהויין, וע"כ דייק ואמר בלשון ה"ז אוסר בכ"ש ולא כ' ה"ז מאסורא בכ"ש דאז הי' משמע כפשוטו שדן רק על התערובת הזה שלפנינו שנאסר בכ"ש, אבל מדכתב ה"ז "אוסר" משמע דאשמעינן דין חדש לרמז דתערובת הראשון יש בכחו לאסור גם תערובת שני בכ"ש משום דאמרינן בחב"פ ב' משהויין כשי' הנקה"כ הנ"ל:

וכיון שזכינו לזה נראה בס"ד שעוד דין חדש רמיז לן הרמב"ם ז"ל בלשונו הזהב, דהנה לכאו' חקרתי בענייותי דלפי מש"כ הה"מ ז"ל הכא בפ"א הי' מפרש בלשון הרמב"ם ז"ל מש"כ בפ"ד הי"ב דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל לאדם כלל אעפ"י שמותר לקיימו

אסור לאכלו ואעפ"י שאין בו החמץ אלא כ"ש, ומפ' ז"ל דכוונת הרמב"ם ז"ל אעפ"י שהתערובת הי' זמן רב קודם הפסח ונתבטל כשיבוא הפסח אנו אומרים חוזר וניעור, [והובא דיעה זו במחבר סי' תמ"ז סעיף ד'], וחקרתי אם נימא סברא זו להחמיר גם לענין ב' משהויין בפסח, והי' נ"ל מצד הסברא להקל בזה גם לשיטת הנקה"כ שהוא לפ"ד הנ"ל גם שיטת הרמב"ם ז"ל דזה גופא דאמרינן חוזר וניעור הוי רק חומרא ומנ"ל להחמיר עוד חומרא לומר גם בזה תרי משהויין ודוקא בפסח גופא אם נתערב אומרים דאינו מינו הוי כמינו מטעם שכתב הרמב"ם ז"ל סקט"ו ממא"ס וכמו שנבאר לקמן בס"ד וע"כ אמרינן תרי משהויין כסברת הנקה"כ כיון דאינו מינו הוי כמינו אבל לא בנתערב קודם פסח דנאסר רק מצד חומרא דחוזר וניעור, ובפרט יתכן למ"ש בתשו' ח"ס חאו"ח סי' ק"ז בשם מהרי"ל ז"ל דיש סברא לומר בכל ענין חוזר וניעור דהסברא משום דקודם פסח דחמץ היתר אמרינן היתר בהיתר לא בטל, והי' הס' נותן דבע"פ אחר שש ליבטל, רק לקולא לא אמרינן חוזר וניעור, אבל לענין תרי משהויין אמרי' כבר נתבטל בע"פ כנ"ל לכאורה, ואם האמת כן מדוייק הדק היטב לשון הרמב"ם ז"ל חמץ שנתערב בפסח, ר"ל דוקא אם התערובת נעשה בפסח דוקא בין במינו בין שלא במינו ואז האינו מינו הוי כמינו מצד עיקר הדין כמש"ל ע"כ ה"ז אוסר אח"כ גם התערובת השני בכ"ש ר"ל כנ"ל דע"כ אמרינן בי' ב' משהויין, והיינו דוקא כשנתערב תוך הפסח, לאפוקי בנתערב קוד"פ אעפ"י שגם בזה נאסר בכ"ש לשי' הרמב"ם ז"ל לדעת הה"מ ז"ל וכנ"ל, אבל עכ"פ ב' משהויין לא אמרינן בי' כנלע"ד להלכה לולא דמסתפינא:

אבל אמנם נלע"ד דתלי' זה גופא אי אמרינן תרי משהויין בפסח או לא בטעם איסור משהו בחמץ בפסח, דהנה הרי"ף והרמב"ם ז"ל ס"ל טעם אי' במשהו בחמץ בפסח מצד דשיל"מ וכתב הרמב"ם ז"ל פט"ו מהל' מא"ס הלכה י"ב יראה לי דשיל"מ אם נתערב באינו במינו ולא נתן טעם מותר, ואל תתמה על חמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בו כמ"ש, ע"כ הנה לפ"ד לא אמרינן דגזרו על שאינו מינו אטו מינו אלא מצד חומרת הכתוב גופא יהי' הפי' כמ"ש, ולפי טעם זה י"ל שפיר דכל מיני תערובת בכלל זה, ועל הכל הוא אומר כל מחמצת ל"ת, וגם תרי משהויין בכלל זה, אכן לפי טעם הרא"ש ז"ל והטור וכן נראה מפי ש"י ז"ל דטעם חומרת משהו גבי חמץ הוי רק משום דלא בדילי ואיסור כרת יש בו, ע"כ דיו אם נחמיר במשהו א' הן במינו ובאינו במינו וא"ל לגזור עוד גזלג"ז לומר בו ב' משהויין כנ"ל, ואפשר לומר דהמחבר אזיל בשי' הרא"ש ז"ל דטעם איסור משהו בפסח הוי רק משום דלא בדילי, [אולי י"ל דבזה תליא טעם הפלוגת' של חוזר וניעור דהרמב"ם ז"ל דס"ל טעם איסור משהו משום דשיל"מ ע"כ

מחמיר ג"כ לומר בפסח חוזר וניעור דהא בע"כ יש לו מתירין משא"כ לשי' הרא"ש ז"ל דטעם איסור משהו שמחמירי' בפסח הוי רק משום דלא בדילי' דיו שהחמירו בנתערב בפסח גופא ולא כשנתערב מקוד"פ] וע"כ הטור ודיעה א' של המחבר בסי' תמ"ז שהיא העיקר ס"ל דלא אמרי' חוזר וניעור כנלע"ד, הנה כי כן שהמחבר ס"ל ג"כ טעם חומרת איסור משהו בפסח רק משום דלא בדילי' מני' וע"כ לא אמרינן בי' ב' משהויין ע"כ בדיוק משנה מל' הרמב"ם ז"ל ונקט בזה"ל חמץ בפסח אוסר התערובת הראשון במשהו ולא שהתערובת הראשון יאסור גם התערובת השני במשהו, אמנם יען שהרמ"א ז"ל ביו"ד סי' ק"ב הביא גם לחוש לדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל חמץ בפסח הוי דשיל"מ, ולפי טעם זה מבואר לעיל דאסרי' גם ב' משהויין בחמב"פ, ע"כ שפיר כתב הש"ך בנקה"כ הנ"ל דהלכה מרווחת בישראל לאסור:

בפסח גם בב' משהויין כנלע"ד ועמ"ש בדבור שאח"ז:

ב) קשה לי על שיטת הנקה"כ שביו"ד סי' צ"ב דבחמץ בפסח אמרינן גם ב' משהויין מגמ' ע"ז דף ע"ד ע"א דקתני שם במשנה אלו אסורים ואוסרים בכ"ש יי"נ וע"ז כו' הרי אלו אסורין ואוסרים בכ"ש וקפריך בגמ' שם תנא מאי קחשיב אי דבר שבמנין קחשיב ליתני נמי חתיכת נבילה אי איסור הנאה קחשיב ליתני נמי חמץ בפסח וק' דילמא לעולם איסורי הנאה קחשיב ומ"מ לא קתני חוץ בפסח בהדייהו משום דהתנא דייק ואמר הרי אלו אסורים ואוסרים בכ"ש, משמע רק הם גופיי' אסירי ואוסרים רק התערובת הראשון אבל לא התערובת השני דתרי משהויין לא אמרינן, אבל בחמץ בפסח דאמרינן בי' גם תרי משהויין ע"כ לא קחשבי' בהדייהו. אמנם באמת בלא"ה קשה טובא על המקשן הנ"ל מאי פריך ליתני נמי חמץ בפסח הא חמץ בפסח שאני דאוסר גם באינו מינו ואותם דחשיב במתניתין אוסרים בכ"ש רק במינו וכמבואר שם במשניות וגמ' שם בסוגיין, ונצטערתי מאד בזה הרבה עד שראה ה' בעניי והאיר עיני במ"ש הר"ן ז"ל שם בסוגי' שהאריך שם טובא ומסיק אליבא דשי' הרי"ף ז"ל שם דמאי דפריך שם ליתני חמץ בפסח אליבא דכו"ע מקשינן ואפי' למ"ד חמץ לאחר הפסח אסור בהנאה דהו"ל דבר שאין לו מתירי' דמשום חומרא דאיסור הנאה דייקינן בי' ובמסקנא אסיקנא דלא חמירי איסור הנאה לאסור תערובתן יותר מאי' אכילה הלכך לא מצי תני חמץ בפסח אליבא דכו"ע ומיהו לדידן דקיי"ל כר"ש אסור בכ"ש בין באכילה בין בהנאה עכל"ה. ולפי"ז שפיר אמר דבס"ד ס"ל דאוסר רק במינו במשהו כשאר אי' הנאה דחמירי מצד איסור הנאה דידהו, ודוקא רק במשהו אחד ולא בב' משהויין ולק"מ קושי' הנ"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנח

הרמב"ם ז"ל פ"א מה' חומ"צ כ' חמץ שנתערב בפסח כו' ה"ז אוסר בכ"ש, ובפט"ו מהמ"א מבאר שם שהטעם מצד שהוא דשיל"מ לכך אוסר בכ"ש ע"ש בטעם הדבר, וכ"כ הרי"ף ז"ל בפ"ב דפסחים ולכאורה צריך להבין מאין להם שזהו טעם של רבא הא בגמ' שם לא נזכר שם כלום מזה והגם שהי' ס"ל כתוס' שם דרבא לא ס"ל דמב"מ במשהו וממילא ליכא למימר דס"ל טעם איסור משהו כרב וע"כ טעם אחר אית בי'. אבל מנ"ל דרבא אסור במשהו קאמר, ועכצ"ל דהי"ל הגירסא בגמ' אמר רבא הלכתא כו' אסור במשהו כרב. אמנם נלע"ד די"ל דיש הכרח מצד סוגיית הגמ' גופא שם דמצד דשיל"מ קאמר רבא הכי, דהנה לכאורה הקשה שם בפנ"י למה לא פריך בגמ' שם על ריו"ח אותה קושיא שהקשה שם בגמ' על רבא דפריך ומי אמר רבא הכי והאמר רבא ר"ש קנסא קאקניס, והלא ריו"ח ס"ל הלכה כסתם משנה וליכא פי' אחר במשנה רק אי תוקמי' כר"ש כאוקימתא דרבא שם כ"ט ע"א דהא רב אחא ב"י הדר בי' משמעתי'. וא"כ ק' על ריו"ח ג"כ דס"ל חמץ שלא בזמנו מותר לגמרי, וק' הא ר"ש קנסא קאקניס לי' ובאמת רש"י ז"ל פי' שם בדברי ריו"ח ולקמן פריך והא אסר לי' ר"ש כו' וכוו' דמסדר הש"ס ממתין בקושיא זו על ריו"ח, באשר דבלא"ה יפרוך כן על רבא ובתי' שם יתורץ גם על ריו"ח: והנה עוד יש לדקדק בגמ' שם דקאמר שם ואזדא רבא לטעמי' דאמר רבא כי הוינן בי' ר"נ כי הוו נפקי ז' יומי דפסחא א"ל פוקו וזבינו חמירא דבני חילא, וק' איזה שייכות יש לזה להביא סיוע לתי' הגמ' שמחלק בין בעין לתערובת אליבא דר"ש. שלכאורה זה יתכן להביא לעיל כדקאמר לאח"ז מותר כר"ש, לזה שפיר י"ל ואזדא רבא לטעמי'. אבל לענין חילוק לבין בעיני לבין תערובת אין לזה שייכות כלל לכאו' ורש"י ז"ל דחק ע"ש ור"ח ז"ל בפי' לגמ' באמת מפ' זה דסתם חמירא דב"ח בתערובת הי' ע"ש. ואני בעניי הבינותי לומר דאפשר כן הוא סדר שיטת הגמ' שם, ונקדים להביא קו' הר"ן ז"ל על שי' הרי"ף ז"ל דקאמר טעם אי' משהו בחמב"פ משום דשיל"מ, והק' דהא דשיל"מ שייך רק לומר אם האיסור גופי' יהי' מותר אח"כ אבל הכא הלא החמץ לא יהי' מותר לעולם דהא ר"ש קאקניס לי' ורק בתערובת יהי' מותר וזה לא הוי בכלל דבר שיש לו מתירין, והתירוץ לזה נבאר לקמן בס"ד ומקודם רק נאמר בס"ד דקו' הר"ן ז"ל הוא גופא קו' הגמ', דאי כפשוטו באמת הי' מקשה כן גם על ריו"ח אמנם לא הקשה כן משום דהי' מסיק דבתערובת לא קניס לי' דהא התרצן לא חידש לי' שום סברא וטעם אלא דגם המקשן אסיק כן מדעתי' דנפשי' וע"כ שפיר דלא פריך לי' כלל על ריו"ח וכן על רבא הכא לא פריך לי' רק הקו' הכא לא קאי להקשות על סיפא של רבא רק הקו' קאי הכא להקשות על רישא של רבא דקאמר

חמץ בזמנו אסור במשהו, וע"כ רק הטעם משום דשיל"מ ועל זה פריך דהא לא הוי זה דשיל"מ דהא ר"ש קאסר לי' מצד קנס ואין החמץ מותר לעולם ולא הוי כשאר דשיל"מ וקושי' גדולה הקשה וע"ז חידש לו התרצן כיון דבתערובת שרי מקרי דשיל"מ, ועדיין טעמא בעי דהא מ"מ בעיני' לא הו"ל מתירים, על זה אמר ואזדא רבא לטעמי' דכי הוי בי ר"נ א"ל פוקו וזבוני אח"פ חמירא דב"ח, ור"ל דגם בבעינא גופי' יש חמץ נכרי דיש לו היתר, וא"כ אם יזדמן חמץ של נכרי שנפל לתערובת יהי' אסור במשהו, ע"כ גזרו גם בשל ישראל כיון דבישראל בתערובת ג"כ יש לו מתירים ומכח ב' סברות יחד דנינן לי' לדשיל"מ, ומתו' ב' דקדוקים הנ"ל, וע"כ י"ל דמכח ב' דקדוקים הנ"ל יש ראי' דמסוגי' הגמ' מוכח דטעם של רבא הוי דצד דשיל"מ ודו"ק, ויש ראי' לשי' הרי"ף ורמב"ם ז"ל הנ"ל, ולקמן בס"ד נאמר עוד תי' אחר:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קנט

כבר הבאתי בדבור הקדום מה שה"ק הר"ן ז"ל על שי' הרי"ף ורמב"ם ז"ל שפי' הא דרבא: דאמר דחמץ בזמנו אסור במשהו מצד דשיל"מ, והק' דדשיל"מ לא הוי אלא כשהאיסור גופי' עתיד להיות ניתר והכא הא החמץ אחר הפסח אסור לשי' ר"ש דקיי"ל כוותי' בחמץ לאח"ז וזה לא הוי בכלל דשיל"מ. ועוד הק' דכיון דהא דשיל"מ דל"ב משמע וודאי דמדרבנן הוא וא"כ היאך גזרינן שלא במינן אטו מינן, והנה מה שנוגע לקו' הראשונה של הר"ן ז"ל הנ"ל כבר כתבתי בדבור הקדום די"ל שזה באמת קו' הגמ' והא ר"ש קנסא קאקניס ר"ל דכיון דהחמץ גופי' אסיר אחר הפסח לא מקרי דבר שיל"מ, ומתרץ כדלעיל. אמנם קו' הב' של הר"ן ז"ל דכיון דדשיל"מ הוי רק חומרא דרבנן למה גזרינן אינו מינן אטו מינן, הנה קו' כבר יישב רבא גופי' בדבריו לגירסא אסור במשהו כרב, או אם גם אין זה מדברי רבא גופי' רק הגמ' קמפרש לי'. א"כ בדברים אלו נרמז יישוב על קי' הר"ן ז"ל, והיינו כמו דלרב גזרינן שאינו מינו אטו מינו משום חומרא דחמץ דהוי בכרת ולא בדילי מיני' כ"כ לרבא דס"ל דאסור מצד סברת דשיל"מ דכ' בי' הר"ן בנדרים נ"ב דבזה גם רבנן ס"ל דמב"מ במשהו מצד עיקר הדין כיון דהשיווי הוא בעצם וגם קרוב השיווי מצד היתר בהיתר, וגזרינן גם בשאינו מינו אטו מינו משום חומרא דחמץ, והיינו דקאמר אסור במשהו כרב ס"ל כמו סברת רב בזה לעיל, [וקצת דומה לזה מצאתי אח"כ בפנ"י בסוגיין ע"ש] ובזה מתורץ אפשר גם קו' הב' של הר"ן ז"ל הנ"ל דאע"ג דהוי רק דשיל"מ מצד התערובת ולא מקרי זה לכאורה דשיל"מ, מ"מ משום חומרא דחמץ כנ"ל דנו בי' כבר כמו שאם הי' באמת דבר שיש לו, מתירים ממש, והבן היטב, כנלע"ד נכון בסד"ש:

ובזה אפשר מיושב מה שהק' בפנ"י על הפוסקים דס"ל דחמץ בע"פ בטל בס' ולא נתנו בו דין דשיל"מ, והק' מ"ש מתוך הפסח, ולפי דברינו הנ"ל ניחא טובא דהא רבא גופי' לפי הגירסא דאסור במשהו כרב, או עכ"פ דגמ' קמפרש לי' כך, מבואר בהדיא דמפרש דאסור דקאמר רבא לא הוי פירושו כאסור דקאמר ריו"ח אלא כרב דאסור במשהו וגם דגזרינן אינו מינו אטו מינו כרב ודוקא בפסח גופי' כסברת רב משום דחמץ בפסח הוי בכרת ולא בדילי מני' משא"כ בע"פ:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קס

המחבר בסימן תמ"ז פסק דוקא בתוך הפסח בחמץ שנתערב אוסר במשהו בין במינו בין שלא במינו, אבל מו' שעות ולמעלה בטל בס' כשאר איסורי' והפנ"י בסוגי' תמה מאד דבשיטת הגמרא כא משמע הכי דע"כ לשמואל וריו"ח דקאמרי שלא בזמנו מותר לגמרי קאמר אפי' בנו"ט דהא ארישא קאי דאמרי בזמנו בנו"ט ואלפני זמנו ע"כ ליכא למימר דמותר לגמרי דכיון דעכ"פ אסור או מדאו' או מדרבנן. ע"כ אסור בס' אע"כ דלפני זמנו לדידהו הוי בכלל תוך זמנו וא"כ ממילא הה"ד לרב ורבא לפני זמנו הוי בכלל תו"ז ומכ"ש דסבר' דשיל"מ וודאי שייך גם אלפני זמנו ולמה א"כ פסקו הפוסקים דלפ"ז רק אסור בס' ולא במשהו ע"ש. ואני העני הי' נ"ל לומר לתרץ בפשיטות ע"ד דראיתי במלחמות להרמב"ן ז"ל בסוגי' דהק' על שיטות דס"ל דרבא אסור בס' קאמר. והק' א"כ מאי קאמר הלכתא תו"ז אסור ר"ל בס' אמאי צריך לאשמעינן דהלכתא כך אטו יש מ"ד בעולם דס"ל דמותר בס' דמי גרע איסור זה משאר איסורים שבעולם, בשלומא לאח"ז דמותר שפיר אתי לאשמעינן דלא לימא דאסור בס' כר"י, אבל תו"ז דאסור בס' מאי אתי לאשמעינן ע"ש. ועד"ז אני העני אומר הכא אדרבא בלפני זמנו לא קמיירי שום אחד מכל האמורא כיון דלדברי כולם עכ"פ אסור חמץ לפ"ז או מצד איסור לאו או מצד תשביתו או מדרבנן ולדברי כולם רק בס' אסור ולא במשהו א"כ לאיזה צורך יאמרו בזה הלכתא כיון דאין שום פלוגתא בזה ואדרבא יומתק בזה דפתחו לומר בחמץ בזמנו, ולא דיברו בתחלה בדין לפני זמנו, דהא זה קודם הוא בזמן לתוך זמנו, אע"כ הוא אשר דברתי דלא מיירי כלל מדין לפני זמנו כיון דאין בזה שום פלוגתא וכו"ע ס"ל בזה דאסור עכ"פ ורק בס'. וממילא לק"מ לענ"ד קי' הפנ"י כנ"ל לולא דמסתפינא:

ובזה י"ל בס"ד דבר נכון ליישב משה"ק המהרש"א ז"ל על פירש רש"י ז"ל דפי' ד"ה אי נימא כו' ורב כו' ע"כ כר"י ס"ל דאמר אף לאחה"פ אסור, והק' אמהרש"א ז"ל למה לא קאמר כר"ש דאי רק ס"ל כר"ש ג"כ ק' למה מותר בנו"ט, ודוחק בתי' וכ' הפנ"י דעכ"ח

הי' צריך רש"י ז"ל למימר דכר"י ס"ל דאי כר"ש בפשיטות מצינו למימר דבתערובת לא קניס כו' ע"ש, הנה לכאורה הפנ"י מדויל ידי' משתלים דעדיין הי' יכול להקשות אי גם כר"ש ס"ל ג"כ ק' שלא בזמנו אמאי מותר בנו"ט דהא בכלל שלא בזמנו הוי ג"כ לפני הפסח, ולפני הפסח אליבא דכו"ע גם לר"ש צריך ס' עכ"פ והיאך קאמר שלא בזמנו מותר ושפיר הי' יכול להקשות המקשן דל"ל מותר לגמרי והפנ"י לשיטתי' ע"כ ס"ל דאמוראי דשמעתין מיירי ג"כ מדין תערובת לפני הפסח, וא"כ שפיר הק' המהרש"א ז"ל, אכן לפי דברינו הנ"ל שהעלינו דכל אמוראי דשמעתין לא מיירי כלל מדין שלפני הפסח יען דבזה ליכא פלוגתא דיותר מס' ליכא מאן דאסר ובפחות מס' ליכא מאן דשריי' ואין בזה פלוגתא ולא הוצרכו להזכירו כלל מה דינו דממילא מובן דהרי הוא ככל איסורי' שבתורה או דרבנן עכ"פ דהוו בס' ומיירי רק בתוך זמנו שנקרא בלשונם חמץ בזמנו. ומאחרי הפסח שנקרא בלשונם שלא בזמנו כמבואר לעיל ולפי"ז שפיר הוצרך רש"י ז"ל למימר דכוונת הגמרא הוי רק מדקאסר רב שלא בזמנו במינו ע"כ דכר"י ס"ל דחמץ לאח"פ אסור, דאי כר"ש מותר בתערובת כדלקמן, [ומקוד"פ לא מיירי כלל] ואדרבא מדברי רש"י ז"ל הללו ראי' ברורה לדברינו הנ"ל דרש"י ז"ל הוי ס"ל דבסוגי' לא מיירי כלל מדין תערובת לפני הפסח וע"כ לא, נקט בפירושו לקו' הגמ' הכא רק מר"י לאח"פ: ודו"ק היטב, ושפיר אתי' פסק הפוסקים דחמץ לפני הפסח הוי רק בס' כנלע"ד נכון בס"ד, ואולי מקום הניחו לי בזה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסא

הנה הטור בסימן תמ"ז פסק דחמץ לאחר זמנו צריך ששים לבטלו, שהי' מפ' כן בדברי רבא שאמר לאח"ז מותר היינו מותר במשהו וקאי אארישא דקאמר אסור במשהו אבל לאח"ז מותר במשהו. והמג"א הרבה להקשות עליו מתלתא טעמי בססי' תמ"ז:

חדא דלריו"ח מותר לאח"ז וע"כ בדריו"ח הפי' מותר אפילו בלא ששים קאמר דהא ברישא קאמר תו"ז אסור בנו"ט וקאמר דלאח"ז מותר בנו"ט, ורבא פסק הלכתא לאח"ז מותר משמע. ג"כ דומי' דכך דאפילו בלא ס' מותר ב' ה"ק דאי' בס' אפילו לר"י מותר ול"צ למימר דמותר כר"ש, ועוד דפריך והא ר"ש קנסא קניס ומשני כו' ומאי פריך וכי ס"ד דמשום קנס יהי' חמיר מכל איסורים ורבא ס"ל כל איסורים שבתורה בס'. ונראה לתרץ בס"ד, ונקדים קו' הפנ"י בסוגי' למה פריך הגמ' דוקא והא ר"ש קניס על רבא, ולא פריך כן על ריו"ח דס"ל הלכה כסתם משנה והמשנה ע"כ מיתוקמא רק כר"ש כבסוגי' דלעיל, ונלע"ד הנה הכ"מ העלה להלכה בפ"א מה' חומ"צ דביש כזית חמץ בתערובת אפילו

בכמה זתים הרי הוא עובר עב"י עיין מג"א רסי' תמ"ב, והמג"א הסכים עכ"פ במבשא"מ יען שהוא מצורף ממילא, ועוד נקדים דהטור כ' בסי' תמ"ז כללא הוא דכל דבר שצריך לבערו ולא ביערו אסור אפילו נתערב קודם פסח או בפסח מ"מ אסור לאחה"פ, והמג"א בסי' תמ"ז ס"ק מ"ב דאם נתערב בפסח והה"ד קודם פסח ולא הי' בו ס' אסור לשיט' הי"א (היינו כ"מ) כיון שעבר עליו עש"ה. הנה לפי"ז אליבא דריו"ח דאמר תו"ז אסור לאח"ז מותר, ע"כ הפירוש בלאח"ז שנתערב לאח"ז דאי נתערב קודם זמנו או תוך זמנו ורק נתקיים אצלו עד לאח"ז אסור לשי' הכ"מ אליב' דמג"א הנ"ל בלא הי' בו ס' אע"כ מאי דקאמר ריו"ח לאח"ז מותר מיירי דוקא בנתערב לאח"ז, אבל לרבא דקאמר הלכתא תו"ז אסור במשהו לאח"ז מותר במשהו קאמר והנה במשהו הי' שנתערב ג"כ משהו ממש או עכ"פ בנתערב ביותר מס' שלא עבר עליו א"כ נוכל לפרש דמאי דקאמר לאח"ז מותר משמע ג"כ אעפ"י שזמן תערובתו הי' תוך זמנו או קודם מ"מ אם נתקיים אצלו עד לאח"ז מותר במשהו וע"ז פריך והא ר"ש קנסא קניס לי' הואיל ועבר על ב"י והוי ס"ל להמקשן דגם ביותר מס' מ"מ כיון דבפסח הוי במשהו עכ"פ ואסור לקיימו ממילא גם לענין דלהוי עובר על ב"י ר"ל על הכזית חמץ שמעורב בתוכו דלא נתבטל בפסח ועל זה חידש כיון דעל כל התערובת לא עבר רק על הכזית שמעורב בתוכו לא קניס אעפ"י שהתערובת הי' בפסח כיון שעכ"פ היה בו ס'. וממילא מתורץ קו' הפנ"י דלעיל דעל ריו"ח לא פריך והא ר"ש קניס דהא לריו"ח ע"כ הפי' שנתערב לאח"ז ורק הכזית הי' אצלו תו"ז ושפיר השיג כיון דהתערובת לא הי' בפסח ולא חל עליו לבערו על כן לא קניס בתערובת, אבל ברבא דמיירי ג"כ שהתערובת הי' גם בפסח ונתקיים עד לאח"ז שפיר פריך והא ר"ש קניס, ר"ל דסבור הי' המקשן כיון שהי' בתוכו כזית חמץ עבר ממילא בכל התערובת ותי' דבר זה לא קניס כיון שהי' בו ס' עכ"פ, וממילא מתו' ג"כ קו' א' של המג"א משה"ק דלריו"ח מותר קאמר אפי' בלא ס'. ולהנ"ל ניחא דשם שנתערב לאח"ז ממש קאמר, משא"כ בהא דרבא וכמבואר, וגם קו' הב' משה"ק המג"א ל"ל לאוקמי' כר"ש הא גם לר"י מותר בס'. אדרבא רבותא אשמעינן דלר"י פשיטא דמותר בס'. אבל לר"ש דאשמעינן דקניס וקס"ד דקניס בכזה ג"כ כיון דתוך זמנו הי' כזית חמץ אצלו בתוך התערובת והי' עליו לבערו קמ"ל דמותר מ"מ, וקו' הג' ג"כ מתורצת דהק' וכי קס"ד דמשום קנסא ליהוי חמיר מכל אי' שבתורה, ולהנ"ל מתורץ זה דפשיטא כשנפל האיסור בעין עכשיו לאח"פ פשי' שאינו חמיר וכדפי' בדברי ריו"ח לעיל וזה הי' משיג דבכזה בתערובת לא קניס, אבל הכא דהתערובת הי' אצלו בפסח והי"ל לבער התערובת ולא ביערו קס"ד דיש לנו לקנסו גם בזה לר"ש כך הי' סבור המקשן וחידש התרצן דל"ק בזה עכ"פ, ואדרבא מכח

כל השקלא וטריא דק' ככל הקושי' הנ"ל עכ"פ צריך לן לומר דבתערובת ס' קאי השתא מזה גופא הוכחה מוכחת כשי' הטור ונקטי' לי' המחבר ורמ"א ז"ל כוותי כנלע"ד בס"ד ודו"ק היטב:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסב

הרמב"ם ז"ל פ"א מהמא"ס כתב דבדבר שיל"מ באינו מינו מותר בלא נתן טעם ואל תתמה על החמץ בפסח שהתורה אמרה כל מחמצת לא תאכלו לפיכך החמירו בה עכ"ל. וכבר הוציא מזה הכ"מ בפ"א מה' חומ"צ דמשום הכי דוקא בפסח ל"ב משום דשיל"מ ולא בע"פ אעפ"י דגם בע"פ לכאו' שייך טעם דשיל"מ. ובאמת דבריו צ"ע לכאו' דהא בגמ' פסחים כ"ח ע"ב מבואר דלר' יהודא תלתא קראי כתיבי חד לפני זמנו וחד לת"ז וחד לאח"ז, ולר"ש חד לת"ז וכל מחמצת צריך לשנתחמץ מחמת ד"א, ולר"י נתחמץ מד"א מנ"ל מדאפקי' רחמנא בל' מחמצת ע"ש, עכ"פ מבואר דלר"י ממילא קוד"ז ואח"ז ג"כ נתחמץ מחמת ד"א אסור מדאו' ממי' עדיין אין לנו סברא מכרחת שחמור ת"ז בזה מקוד"ז ואח"ז לר"י. וההי"ד לדידן בלפ"ז כתו"ז. וק' עדיין למה לא יאסור קודם זמנו במשהו, וכדבאמת תמה בפנ"י בסוגיין ותי' הכ"מ צ"ע לענ"ד. ובאמת גם הר"ן ז"ל הניח קו' זו בצ"ע למה קוד"ז לא שייך בו סבר' דשיל"מ. ואני בעניי כתבתי בזה הנלע"ד בדה"ק, רק באתי בזה בענין פירוש דברי הרמב"ם ז"ל במש"כ יען שהתורה אמרה כל מחמצת ל"ת לפיכך החמירו בה, ומרן הח"ס ז"ל בחי' לסוגי' כ' בזה דברים נמרצים ותוכד"ה לפי הכ"מ בפ"א מה' חומ"צ העולה נהי דבחלב ודם חייב על:

תערובת אינו מינו כרת בכא"פ מ"מ פשוט דבמינו פטור לגמרי בחד מתרי ובחמץ דאתי' מריבוי' דכל מחמצת דהקיל רחמנא בעונשו שאינו חייב כרת אף באינו מינו ממיעוט כל אוכל ונכרתה ולא כל מאכל, מ"מ לוקין אפי' אתערובת מינו מריבוי דכל מחמצת ומעתה יפה כ' הרמב"ם ז"ל הואיל ולא חילקה תורה בין מינו לשא"מ ללקות בכדא"פ ה"נ לא חילקו רבנן בין א"מ למינו לענין דשיל"מ דלא בטיל ע"כ. ואני העני הי' נ"ל דאפשר לפרש לפי מש"כ תוס' בפסחים כ"ח ע"ב ד"ה מחמת ד"א כו' פי' ריב"א ז"ל מחמת ד"א דלאו מינו כגון שנתחמץ ע"י שמרי יין שמייבשין השמרים בתנור ע"כ, ובגמ' שם מבואר דזהו אליבא דכו"ע דנתחמץ ע"י ד"א חייב עלי'. וע"כ אפשר כיון דמצינו דאינו מינו המחמצו חשוב בזה כמינו ע"כ החמירו בכל אינו מינו כמינו בחמץ, כנ"ל נכון בסד"ש:

ובזה אפשר ארוח לן דלכאו' תימה שלא הובא ברמב"ם בשום מקום דין זה שנתחמץ מחמת ד"א אסור מדאו'. ולהנ"ל רמיז עלי' הרמב"ם ז"ל הכא במ"ש דע"כ החמירו בא"מ כמינו לענין הביטול משום שכ' התורה כל מחמצת ל"ת וכוונתו שהחמירה תורה בנתחמצה מחמת ד"א במינו דהיינו שאור אינו כנתחמצה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסג

בעזהי"ת יום ה' י"ב ניסן עת"ר לפ"ק:

שלום וכ"ט לכבוד ידידי אהובי התלמיד הנכבד הרבני המופלג בתורה וביראה חרוץ ושנון כש"ת מו"ה דניאל פוכס ג"י בן לידנ"נ אהובי הגאון הגדול אבדק"י גרוו"ד נ"י:

מכתב כבודו הגיעני זה איזה ימים, ומחמת הטרדות הנחתיו מן הצד עד כהיום מכתבו בא לידי והנני להשיבו בקוצר לפי מסת הפנאי:

מה שנסתפק מעכ"ה נ"י אם מותר לסרסר חמץ של נכרי לנכרי לפני הפסח על אופן זה, שהאויפטראג יגיע ליד הסוחר בימי הפסח, וגם שאל אם מותר לעשות מסחר בימי חוהמ"פ בחמץ כזה והסוחר מחוייב לשלוח הסחורה אשר הוא בעין ואינו דומה למ"ש מרן בתשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' רכ"ה עכ"ד. הנה מקודם אכתוב בדבר השאלה השני' ומולי' תשובה לשאלה הא' ג"כ. הנה הרמ"א ז"ל כ' בסי' תמ"ג ס"א מטור וריב"ש דחמץ של נכרי אסור בהנאה מדאו'. ובסימן תנ"ו ס"י כ' הרמ"א ז"ל מריב"ש דאפי' לקנות חמץ לנכרי בפסח אפילו במעותיו של נכרי ג"כ אסור משום דלחומרא אין שליחות לנכרי והוי כחמצו של ישראל ע"ש, ואי משום הא הי' מקום לידון הכא באיזה אופן הוא "האויפטראג" אי מוכרח ליתן לו, כמ"ש בזה בתשו' מהרמ"ש ז"ל הנ"ל אמנם לפמ"ש המג"א שם דאסור לקנות לנכרי משום רוצה בקיומו כו'. ואפי' כל עין הנאה שבעולם אסור בזה עמחהש"ק שם א"כ הכא דהסרסור הישראל שיש לו הנאה מזה פשיטא שאסור לסרסר אותו, ואיני מבין בזה מה הוא השאלה:

וממילא כיון דבתוך הפסח אסור לסרסר חמץ ש"נ לנכרי ממילא הה"ד קוד"פ כדי שיגמר הקנין בפסח ג"כ אסור כמ"ש בתשו' מרן רע"ק איגר ז"ל חלק הכתבים סי' קנ"ט דמקח שנגמר ממי' בשבת אסור אעפ"י שעשה המקח קודם שבת א"ה אם נגמר ממי' וחל הקנין בשבת אסור יעו"ש באורך. [והובא גם במהרמ"ש סי' ר"ה לענין ערב פסח שחל בשבת ממילא גם בכה"ג הנאה של ישראל באה ע"י הקנין חמץ של נכרי שנעשה בתוך הפסח ממילא אסור, כנ"ל פשוט:

ומה שתמה מעכ"ה נ"י על דברי הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' חומ"צ הלכה ה' דנקט בלשון מי ששכח או הזיד ולא בדק בליל י"ד בודק י"ד בשחרית וכו' ובמשנה וגמרא פסחים י' ע"ב לא נקט רק סתמא לא בדק באור י"ד כו' וזה וודאי הערה הראוי', ואני העני עוד העירותי דרש"י ז"ל ותוס' פליגי בפירוש המועד דנקט התנא, רש"י ז"ל פי' מועד שעת הביעור ותוס' פי' לאחר כו'. אבל לתרוויי' יש רק ב' זמנים ליל י"ד ושעת הביעור, ותוך המועד ולאחר המועד. ולרמב"ם ז"ל יש ה' זמנים, ליל י"ד, ושחרית של י"ד, ושעת הביעור, ותוך החג, ולאחר החג, ועיין פי' המשניות לרמב"ם ז"ל נקט כפי' התוס' ונראה שהוא ז"ל הי' מפרש לאחר המועד קאי אתרי זמנים, דלאחר שעת הביעור דהיינו תוך החג ואחר הפסח חדא הוא רק טעמם אינו שוה. דבתוך החג הטעם ג"כ כדי שלא יעבור עב"י, ולאחר החג רק הטעם כדי שלא יתערב לו חמץ שעעה"פ מפני שהוא אסור בהנא' כנ"ל ולפי"ז יש לומר דנקט בריש דבריו מי ששכח או הזיד, לומר לן הכא רבותא קמ"ל והכא רבותא קמ"ל בשכח סד"א דבזה אינו מחוייב לבדוק אחר המועד דס"ד דלא קנסי בשכח, דהיינו שכחה או באונס או בשוגג קמ"ל דגם בזה קנסו, אעפ"י שהי' בשוגג או באונס, מ"מ אסור חמצו לאחר הפסח והיינו הרמב"ם ז"ל לשיטתו דפסק בפ"א מה' חומ"צ ה"ד אפי' הניחו בשוגג או באונס מ"מ אסרוהו, והלכה זו מחודשת מדברי הרמב"ם ז"ל ואין בפוסקים אחרים שכתבו כן עיין במפ':

ובתשו' ח"ס חאו"ח סי' קי"ד כ' בזה באורך וכנראה מדברי ח"ס שם שמוצא דין זה הוא מהירושלמי ע"ש שהאריך באמרי נועם ומתוקים. ולזה קמ"ל הכא ג"כ רבותא זה. ובהזיד קמ"ל דגם בזה בלא בדק במזיד יבדוק בשעת הביעור דוודאי אי הי' טעם הבדיקה קודם המועד כדי להציל חמצו הי' ראוי לקנסו בלא בדק במזיד מקודם אבל טעם הבדיקה הלא הוא ג"כ כדי שלא יעבור על ב"י ובימ"צ ע"כ יבדוק גם במזיד אח"כ בשחרית של י"ד או בשעת הביעור כנלע"ד בס"ד:

ועדיין הי' קשה לי בלשון הרמב"ם ז"ל הנ"ל למה כתב לא בדק בשעת הביעור, יבדוק בתוך החג ולא כתב לא בדק בשעת הביעור יבדוק אח"כ שיהי' משמע גם ע"פ עד הלילה ג"כ, בשלומא התנא דנקט מועד ניחא כמובן, אבל לר"מ ז"ל קשה:

והנה בשו"ע סי' תל"ה לא נקט כלשון הרמב"ם ז"ל אלא כלשון המשנה לא בדק סתמא, והי' נראה קצת דלשיטתו אזיל דבח"ס תשו' הנ"ל הביא מכ"מ שכ' שאפשר משמעות הר"ן ז"ל אינו כן לאסור חשעעה"פ בעבר בשוגג או באונס. ולפי"ז באמת בכ"ז בעבר באונס ולא בדק אפשר באמת אי"צ לבדוק אחה"פ. דהא הטעם כדי שלא יתערב חמצו זה. ובזה באונס או בשוגג לשי' כ"מ אליב' דהר"ן ז"ל באמת אינו אסור ומכש"כ בחשש

תערובת לבדו בוודאי לכאו' לשי' זו לא גזרו וצ"ע להלכה. או י"ל פשוט שכוונתו לפרשהמשנה דלא תימא דוקא שגג או אנס בזה ניתן לו רשות לבדוק גם אח"כ, אבל במזיד או אפשר גם בשכח שקרוב למזיד לא כההוא דאיתא בגמרא ברכות ריש פרק תפלת השחר דוקא בטעה שגג או נאנס ולא התפלל תפלה הראוי ישלים אותה בתפלה הסמוכה לאח"כ, אבל במזיד לא יע"ש, אפשר הכא ג"כ דסד"א דבדיקה קולא הוא כדי למכור את החמץ שימצא דהא קיי"ל כב"ה בבריי' כ"א ע"א דמותר למכור החמץ אעפ"י שאינו יודע שיכלה קודם הפסח וע"כ ס"ד דוקא בשבדק בשעה שתיקנו החכמים לבדוק, קמ"ל דאפילו במזיד ולא בדק בזמן שחייבו החכמים לבדוק גם כן הקילו לבדוק גם אח"כ ואדרבא מחוייב לבדוק גם אח"כ משום שטעם הבדיקה אינו להקל עליו אלא החמירו עליו לבדוק כדי שלא ימצאהו בשעת איסור ויעבור עליו, עיין ברמב"ם ז"ל פ"ב הלכה ב' ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ [עיין ריש מגילה עד"ז דקולא הוא שהקילו עליו] וע"כ גם בשחרית וגם אחר חצות יבדוק. יאמין כי כתבתי זה בנחיצה היום ארבעה עשר בניסן שחרית עת"ר ל' או"נ החותם בברכת שמחת יו"ט בכשרות. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסד

ברכות רבות ערוכות. לאיש אשר דבריו לבבות משמחות, בשתי ידיו כאחד מזכות וזוכות, ה"ג כבוד ידינ"פ הרב הגאון הגדול צדיק כביר נר ישראל חריף ובקי כש"ת מו"ה זוסמאן אליעזר סופר נ"י אבדק"ק פאקש וע"א: אחרי דשה"ט וש"ת ואחרי קידה והשתחוי' הן הראנו הדר"ג נ"י את גדלו זו מדת חסדו להשיבני דבר ובמקום גדולתו ענותנותו להציג לפני קושיא אחת על גמ' פסחים ל' גבי רב דאמר קדירות בפסח ישברו וכו' וליעבוד בהו שלב"מ גזירה מינן אטו אינו מינן, והק' הא בוודאי בשביל פ"א לא שייך למיגזר א"ו ע"כ רק משום דיעבדו בהו כמה פעמים במינם. והנה לפי סברת הר"ן בפג"ה הובא בנקה"כ בסי' צ"ב דלא אמרינן תרי משהויין דכיון דכח אחר מעורב עם המשהו האוסר שוב אינו יכול לאסור, והה"ד הכא ג"כ למה לן למיגזר דיעבד בהו במינן ג"כ מאי בכך הא כיון דיעבד בהו שלא במינן ויהי' כבר מעורב בו גם כח אחר של אינו מינו עם אותו הכח של מינו ושוב אינו אוסר כשיתערב במינו כר"ן ז"ל הנ"ל עכ"ד, ולענ"ד נראה לפי מה שכ' האלי' רבה בסימן תמ"ז באו"ח סק"א הובא בפמ"ג לי"ד סי' צ"ב דמחלק בין אוכל לכלי דהיינו דבכלים אמרינן תרי משהויין עיי"ש בא"ר מילתא בטעמא, ממי לק"מ קו' הנ"ל. ומכ"ש דאתי שפיר לפי דברי הטו"ז שכ' שם בסי' צ"ב דבלח בלח אמרי' בי' תרי משהויין ג"כ א"כ הסברא נותנת דקדירה דומה לזה ג"כ. ולענ"ד

אולי יש ליישב בזה דקדוק עצום שלכאורה קשה על פירש"י ז"ל ד"ה אמר רב וכו' ולית הלכתא כוותי' מתרי טעמא. וק' לכאורה למה לא פי' דלית הלכתא מתלתא טעמא דהא רש"י ז"ל בע"ז ס"ו פסק דלא קיי"ל כר"י דמב"מ לא בטיל, א"כ גם מטעם זה לא קיי"ל כוותי' דרב, אולם אם נאמר דמעשה קדירה הוי כמו לח בלח א"כ כמו דבלח בלח פסק רש"י ז"ל דמב"מ לא בטיל לפי מה דכתבתי בעניותי במק"א לתרץ סתירת רש"י ז"ל שבחולין ק"ט פסק רש"י ז"ל דמב"מ לא בטיל ובמס' ע"ז דף הנ"ל פסק דמב"מ בטיל דכל איסורים שבתורה בנ"ט משערינן. ואמרתי דיש לומר דרש"י ז"ל פסק כר"י דוקא בלח בלח, [וכמו שסובר ר"ת ורשב"א ז"ל דר"י אמר דינו רק בלח בלח] עיין זבחים ע"ג, וע"כ שם בחולין הביא רש"י ז"ל רק ראי' מחלא לגו חמרא שהקשה בחת"ס בחי' למס' ע"ז למה הביא ראייתו משם ולא מפלוגתא הקודמת חמרא חדתא לגו עינבי, ולהנ"ל ניחא דוקא בחלא לחמרא דהוי לח בלח בזה דוקא פסק כר"י דמב"מ לא בטיל, אבל ביבש ביבש בטיל וס"ל לרש"י ז"ל כשי' התה"ד שבש"ך יו"ד ה' חלה דשאור מקרי יבש ביבש יע"ש וע"כ התם בע"ז גבי חמירי דחטי וחמירי דשערי מקרי יבש ביבש ולפי"ז ע"כ כתב רש"י דלא קיי"ל דבמשהו אלא בנ"ט. ומיושב בזה ג"כ למה גם הכא אומר רש"י הלכתא באמצע פלוגתא, או בתחלת הסוגי' בפלוגתא או בסוף הסוגי' הי"ל כזה, אולם לדברינו הנ"ל ניחא דאדרבא בשאר פלוגתא הי' פוסק במב"מ לא בטיל ורק הכא גבי חמירא וכו' כנ"ל, ובדברי הטו"ז הנ"ל נ"ל דיתיישב גם הקו' שערכתי למול כבודו מאי פריך בגמ' ע"ז ע"ד ע"א אי איסור הנאה קחשיב ליחשב חמץ בפסח והקשיתי לפי שי' הסוברים דלא אמרינן ב' משהויין ורק בחמץ בפסח עיי"ש בסי' צ"ב שכן העלה הנקה"כ להלכה ולמעשה, א"כ דילמא התנא הכי קאמר אלו אסורי' ואוסרין בכ"ש דוקא אם האיסור נפל לתוכן דכן משמע הלשון אסורין ואוסרין דהוי לכאורה כפל הלשון הא כשאין האיסור בעצמו נופל לשם אלא כ"ש מתערובת הראשון אינו אוסר עוד בכ"ש דתרי משהויין לא אמרינן, משא"כ חמץ בפסח אמרי' בי' גם תרי משהויין, והתנא הכא קעסיק בה' יי"נ שמשום זה פתח ואמר יי"נ וכו' אסור ודומי' דכך דוקא שאין אומרים בו ב' משהויין, משא"כ חמץ בפסח. ורציתי לומר דניחא אליבא דנקה"כ דטעם של איסור ב' משהויין בחמב"פ הוי משום דשלא במינו הוי כמינו דהא טעמא דב' משהויין לא אמרי' הוי רק משום דכל היכי דכח אחר:

מעורב בו אינו אוסר בכ"ש, יעש"ה וא"כ הא תינח לרב דס"ל חמץ גם בא"מ אוסר בכ"ש, משא"כ לשמואל וא"כ קושי' הגמ' קאי אלי' דשמואל, אולם לכאורה הוא דוחק לפי מסקנת התוס' בד"ה א"נ, דסוגי' דהכא קאי אלי' דרב משמע שלא אלי' דשמואל, אולם

באמת לשון התוס' צ"ע ואכ"מ: אולם בהנ"ל ניחא לכאו'. דהא הכא בייי"נ דאסר במינו שייך רק בלח בלח כמובן ובלח בלח סובר הטו"ז כנ"ל דאמרינן בכל אי' ב' משהויין א"כ שפיר פריך לכאו' ליחשב חמב"פ ג"כ, דהא חשיב ג"כ דבר שאוסר בב' משהויין, אולם זה ניחא רק לשיטת רבא דס"ל חמרא חדתא בעינבי בנו"ט א"כ ליכא מב"מ דאוסר במשהו גבי יי"נ רק בלח בלח, משא"כ לאביי דס"ל חמרא חדתא בעינבי בכ"ש דאזלינן בתר טעמא א"כ הוי שפיר פי' המשנה יין ביין בכ"ש במינו בחמרא חדתא בעינבי א"כ הקו' הנ"ל במק"ע דילמא מיירי המתני' רק מלח ביבש דלא אמרי' תרי משהויין ובייי"נ מיירי מחמרא חדתא בעינבי א"ל מאופן איסור של ב' משהויין לא קמיירי התנא ומאי פריך מחמב"פ, א"ד הכורע מול כבודו החותם כ"ט אדר תר"ן לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסה

שוכט"ס לכבוד ידינ"פ הרב הגדול בתורה וביראה חו"ב מו"ה יצחק שווייגער נ"י:
יקרתו הגיעני ובענין מ"ש על הטור בסי' תמ"ז גם אני אמרתי כדבריו ממש וביתר ביאור קצת, וכבר מצאתי אח"כ כדברינו בתשו' גורן דוד למ"ו הגאב"ד דיארמאט זצללה"ה, וע"ד קושייתו למה צריך לר"ש לקנסו אחר זמנו משום דעבר על ב"י וביי"מ, תיפוק לי' מצד כל שתיעבתי לך כו'. הנה ידועים בזה דברי הפלתי בסי' פ"ז ליו"ד שצריך קרא לענין חולה שישב"ס. ועוד תי' שם יע"ש, וממילא מתורץ גם קו' זו:
ועוד יש לתרץ לפי פי' השני שפי' רש"י ז"ל שם חולין קט"ו דכוו' כל שתיעבתי וכו' הוא כיון דהיתה אסורה שעה אחת אסורה כבר לעולם עש"ה, י"ל הכא דלא קשיא כזה כיון שנאסר שעה א' משום ל"ת חמץ וכו' תאסור לעולם י"ל לפי מ"ש הכ"מ בפ"א מה' חומ"צ בשיטת הרמב"ם ז"ל דבתערובת אינו עובר משום לא תאכל חמץ ומ"מ עובר בלאו בל יראה וכו' דמצורף ממילא עובר מ"מ, ושפיר לא הי' שייך בי' תועבה דלא נאסר מעולם באכילה ומ"מ קנסא שייך בי' כיון דעבר על בל יראה. אבל גם לפי' ראשון של רש"י ז"ל יל"ת היטב דיש נ"מ לענין שוגג דמצד תועבה לא שייך זה בעבר בשוגג. ומצד קנסא שייך בי' שפיר דהא בדאורייתא אמרינן בגיטין דקנסינן שוגג אטו מזיד. ועיל"ת ואי"ל כי אני טרוד מאד כעת, וה' יתב' ינחני במעגלי צדק למען שמו יתב' ברחמים רבים. א"ד אוה"נ מכבדו ודבש"ת, הק' יודא גר"וו:
והנ"ל הרגיש על הנ"ל ועכ"פ הי' נפ"מ מצד דכל שתיעבתי הי' אי' דאורייתא משא"כ מצד הקנס דעבר עב"י ואז הוי רק איסור דרבנן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסו

הנה בענין י"ד אייר יום פסח שני איתא בספר זכרון יהודא שהגאון בעל אמרי א"ש ז"ל לא אמר בו תחנון והביא שם שגם בסידור הרי"ע ז"ל כתב כן, ובכ"ז לענין התענית כ' בסידור הנ"ל שמתענין בו כשחל בו תענית בה"ב שלאחר יוט"פ, והביא שם בסי' הנ"ל ממג"ת וכן הובא בהדיא בגמ' חולין ס"פ העור והרוטב פסחא זעירא דלא למספד בי' וכ"ש דלא להתענאה בי' וכ' שם אף דקיי"ל בטלה מג"ת מ"מ הוי הכא כאילו התחילו דאין מפסיקין ע"ש. ואני העני הי' נלע"ד לולא דמסתפינא להעיר בזה לפי מש"כ בתשו' חת"ס חאו"ח ק"ג לענין תענית יא"צ בניסן אחר הפסח שאין מתענין דכך פ' ברמ"א תכ"ט, אבל בצבור גם המחבר שם פסק דאין מזכירי' בצבור, והטור שכתב שם להקל אחר החג כ' ע"ז מרן הח"ס ז"ל וזל"ה, וכ"ז גרם על שלא ידעו טעם מס' שהחמיר אפי' אחר החג כו'. אבל זכינו לדבר ה' אמת בפי הגאון מו"ה אלעזר בראדי בספרו מעשה רוקח והנה אמת ונכון הדבר כי מעיקר הדין אוסר במס' סופרים להתענות אחר החג מפני ביהמ"ק שנתחנך בהם. וכי מקובל לנו שמחיית עמלק. ימ"ש יהי' בע"פ ובנין המקדש משוכלל ובנוי מלמעלה יהי' ביום א' דפסח ואין מערבין שמחה בשמחה יהי' שמחת חנוך המקדש אחר ימי הפסח] ויש לנו לעשות סימן שאנו מאמינים ומצפים מתי אנחם ושמחים אנו לקראת ביאת הזמן ההוא, והמקיל בו חוששין עליו באינו מצפה או אינו שמח ע"כ מנהגנו ע"ד האמת בזה בש"ס ואם אינם נביאים ב"נ הם עכלה"ק. ולפי"ז אומר אני ההדיוט ג"כ בענין י"ד באייר. דהנה כבר העלה בתשו' חת"ס חיו"ד סי' רל"ו דלענין הקרבת קרבן פסח הי' מקום להקריב גם בזמה"ז כיון שהותר טומאה בצבור בער"פ ול"צ לשקלים [לק"פ] ולא לכהן הגדול ובשביל ייחוס יש לסמוך על החזקה ע"ש. והנה כיון שמקובל כנ"ל דהביהמ"ק מהרה יבנה ביט"ר ש"פ ממי' שייך לפי"ז החיוב שנקריב אז קרבן פסח שני עכ"פ בי"ד באייר דהא פ' הרמב"ם ז"ל בה' ק"פ פ"ה מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת:

לפי"ז ע"כ נהי' צריכים להקריב לכשיבנה ביהמ"ק ב"ב בי"ט ש"פ למקריב אח"כ בי"ד באייר פסח שני ויהי' יו"ט שלנו, ע"כ יש לומר דהוי דומה ממש להא דלעיל בימי ניסן שאחר הפסח דעכ"פ אין להזכיר בצבור משום חיזוק האמונה בבנין המקדש העתיד בב"א וההה"ד ומכש"כ בענין י"ד באייר שנעשה חיזוק להאמונה זו ולא נזכיר בצבור ושייך לומר שאין מתענין בו אפילו תענית יחיד לפי פסק הרמ"א ז"ל הנ"ל בסי' תכ"ט. אמנם י"ל כיון דאם ירחם הית"ב שנהי' יכולים אז להקריב בע"פ קודם בנין המקדש העתיד ולא שייך כל הנ"ל:

דהיינו שנהי' מקודם לזה כבר ב"ח משיעבוד מלכיות ונוכל ממי' להקריב ק"פ בע"פ שקודם בנין המקדש העתיד, ע"כ אפשר לומר אדרבא כדי לחזק האמונה כדכ' לישועתך קוינו כל היום וכל היום זמני'. עכ"פ להיות ב"ח משיעבוד מלכיות ורק המקדש העתיד יבוא בנוי ומשוכלל בפסח שאח"כ כמקובל הנ"ל, וממילא כיון שלא יהי' לנו מעכב ומחריד בע"פ שמקודם ממילא נקריב הק"פ במועדו בתוך בנ"י. ולא נהי' צריכים לעשותו בי"ד באייר שאח"כ, ע"כ אדרבא רשאי לקבוע גם בי"ד לאייר ת"צ להורות שאנו מייחלים לחסדו ולישועתו כל היום ע"ד הנ"ל ונתחזק פי' הגאונים ז"ל בסד"ש, מי יתן מציון ישועת ישראל בב"א. ועיין בדה"י סי' ל' דכתב ויועץ המלך כו' לעשות הפסח בחודש השני כי לא יכלו לעשותו כו' כי הכהנים לא התקדשו למדי וגו' והיינו מה שהתייעצו. וכתיב אח"כ ויעמדו כו' לעשות פסח ודו"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסז

לסוגי' דכדי שיעשה ביצה כ"ד ע"ב, ובשו"ע או"ח סי' תקס"ו:

המחבר סעיף א' כתב נכרי שהביא דורון לישראל ביו"ט אם יש במינו במחובר, אסור אף למי שלא הובא בשבילו כו'. והנה בפירש"י ז"ל ד"ה ולערב כו' בכדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט והק' ר"י א"כ המבשל בשבת בשוגג אמאי יאכל. והמפו' ז"ל נדחקו עוד כיון דמפ' רש"י ז"ל דבעי' במיו"ט בכדי שיעשה כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט, א"כ למה צריך רש"י ז"ל לפ' דביומו אסור משום מוקצה תיפוק לי' דאסור כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט. ואני העני הי' נ"ל לולא דמסתפינא בשנקדים דברי חי' מהרש"א ז"ל בסוגי' דשוחט בשבת חולין דף ט"ו ע"א שפירש דמאי שפירש"י ז"ל שם בדברי ר' יהודא משום שלא יהנה מעבירה היינו דוקא לפי סוגי' דחולין דקאי אלי' דרב דאמר דאסור ליומי דומיא דיוהכ"פ והיינו דאסור לאחריני ג"כ וע"כ ליכא למימר דטעמי' דר"י משום דקנסי' שוגג אטו מזיד דא"כ למה יהי' אסור לאחריני אע"כ דטעמי' משום שלא יהנה מעבירה, אבל בסוגי' דגיטין באמת ס"ל דטעמי' ד"ר משום דקנסי' שוגג אטו מזיד ולאחרים באמת אינו אסור משום דלא שייך בהו קנס עכת"ד המהרש"א ז"ל שם. באופן דלית לן מקום אשר שם פירש"י ז"ל דאסור ליהנות ממעשי עבירה רק בחולין לפי הס"ד, ואני העני הי' נ"ל להוסיף דרב פפא (שהוא בעל המימרא דביצה) לשיטתי' שם בחולין ט"ו ע"ב נראה דפסק כר"מ במבשל עש"ה בסוף הסוגיא ולר"מ בוודאי לא ס"ל האי סברא שלא ליהנות ממעשי עבירה, ומכל זה נ"ל דמאי דפירש"י ז"ל הכא כדי שלא יהנה, ממלאכת יו"ט ג"כ אין הכוונה כפשוטו לומר הטעם דאסור, אלא כוונת רש"י ז"ל

לפ' תיבת "בכדי שיעשו" "מהו פירושו" ופי' שיעור כדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט ור"ל לאפוקי דלא תימא שיעור בכדי שיעשה היינו כדי שיעור תלישה ושיעור הבאה, אלא רק כדי שיעור מלאכת יו"ט כגון התלישה או הצידה, והעד על פירוש זה תיבת "כדי" "שלא יהנה". ושם בחולין לא מצינו לשון זה אלא הלשון משום שלא יהנה או כי היכא שלא יהנה, והכא דקאמר "כדי שלא יהנה", ע"כ כוונתו רק לפרש "תיבת כדי" דקאמר בכדי שיעשה, וקאמר שיעורו "כדי" שלא יהנה ממלאכת יו"ט, ור"ל דהיינו לפי מ"ש בב"י בשם הגהמי"י בפ"י משבת בשם סמ"ק וז"ל "דבר שיש במינו במחובר אסור לישראל בכדי שיעשו היינו הלקיטה ולא ההבאה, אבל לישראל שבשבילו בא צריך להמתין גם בכדי הבאה למאן דבעי בכדי שיעשו חוץ לתחום ע"ש, ונלע"ד דיש לומר לפי הצעה הנ"ל דמה שנוגע למי שהובא בשבילו אפשר רש"י ז"ל גופי' מודה דלדידי' יש לאסרו משום שלא יאמר לנכרי לעשות כפי' ר"ת ודעימי' ז"ל ורק יען דר"פ אמר הלכתא נכרי שהביא אסור ומשמע לכל העולם כולו אפי' למי שלא הובא בשבילו ע"כ נקט הטעם דאסור לכל משום מוקצה, ועז"א דאפי' למי שלא הובא בשבילו אסור במי"ט. בכדי שיעשה בכדי שלא יהנה ממלאכת יו"ט. כנ"ל היינו כדי שיעור מלאכה דאורייתא הנעשה בדבר הזה או תלישה או צידה וכמ"ש הב"ח בסי' תקט"ו דבדבר הנעשה בו מלאכה דאו' לא חילקו בין מי שהובא בשבילו ובין אחר, אבל לענין לאסור למי שהובא בשבילו אפשר גם רש"י ז"ל מודה דצריך שיעור כדי המלאכה וההבאה לכאן מצד הטעם כדי שלא יאמר לנכרי כיון דמצינו לרש"י ז"ל לקמן גבי הובא חוץ לתחום אסור מטעם שלא יאמר, ע"כ קרוב הדבר לומר דגם הכא ס"ל הטעם הזה, ורק הכא שבא לפ' דאסור לכל העולם מטעם מוקצה מפ' להמתין בכדי שיעשו כדי שיעור מלאכה הנעשה ביו"ט וזה השיעור גם לאחרים, ואפשר מטעם שנאמר בצל"ח וחת"ס בסוגיא משום דמחזי כיו"ט מכין לחול או יוט"ר ליו"ט שני, ושפיר מתורץ הקושיות על שי' רש"י ז"ל לפי דברינו ע"נ בס"ד, ואולי מקום הניחו לי בזה. והמחבר נקט כשיטת רש"י ז"ל לפי הפשוט, ולדברינו הנ"ל רש"י ז"ל ס"ל כשי' תוס' ג"כ ורק אוסיפי הוא דקא מוסיף לומר ששיעור בכ"ש מה הוא:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסח

המחבר בסי' תקט"ו סעיף ז' כתב אם הוא ספק אם הוא בא מחוץ לתחום אם הוא נכרי השרוי עמו בעיר ופירות המצויים בעיר מותר ואם לאו אסור, ובמג"א בשם יש"ש דפסק כהמתירין. ואני העני בדעת הי' נ"ל דאפשר להכריע, ומקודם נקדים מה שיש לדקדק בדברי ר"פ שאמר תוך התחום מותר חוץ לתחום אסור, דלכאו' סותר סיפא לרישא

דרישא משמע דוקא תוך התחום מותר הא ספק אסור, וסיפא משמע דוקא חוץ לתחום אסור הא ספק מותר. [עיין חת"ס בחי' לסוגיא] ונ' דהנה בד"מ בסי' תקט"ו התפלא מאד על הב"י דמקודם הביא פלוגתת רש"י ותוס' לענין ספק הובא:

מחוץ לתחום דלרש"י ז"ל מותר ולדברי הגאונים אסור ומסיק להלכה להחמיר וא"כ למה הביא אח"כ דברי המרדכי ר"פ א"צ באם אין ספק מוקצה אלא ספק תחומין כגון שיש לנכרי המביא דורן ב' בתים וא' בתוך התחום שרי אפי' למי שהובא בשבילו דגרסי' בפ' מי שהוציאוהו גבי יש תחומין למעלה מי' ספק תחומים דרבנן להקל ומשמע כאילו לא הי' בזה שום מחלוקת והניח בצ"ע. ונ' לע"ד ליישב דהש"ך בסי' ק"י אות כ"ו כ' דבספק דרבנן דאזלי' לקולא דוקא דלא אתחזק איסורא אבל באתחזק אי' עכ"פ לא אזלינן לקולא. ולפי"ז יש לומר שפיר דהב"י רק הכריע לחומרא בנדון דלעיל ביש ספק אי בא מחוץ לתחום או תוך התחום באופן דאתחזק אי' בוודאי כגון האי דחלולין דבוודאי יש חלולין בעולם חוץ לתחום ג"כ בזה שפיר מחמרי' בספק תחומין, משא"כ בההוא דמרדכי כגון שיש לנכרי זה ב' בתים א' חוץ לתחום כו' דעכ"פ אין אנו יודעים בוודאי שבהבית שיש לנכרי חוץ לתחום יש שם ג"כ מאותן פירות וממילא לא אתחזק איסורא בזה בכזה שפיר כתב דיש להקל, ומביא על זה ראי' מההיא דעירובין דתניא גשמים שירדו ביו"ט הרי הן כרגלי כל אדם. ומסיק הכא בעבים שנתקשרו מעיו"ט עסקינן ודילמא הנך אזלו והנך אחריני נינהו, ספק דדבריהם להקל ע"כ ושם שפיר ג"כ לא אתחזק איסורא דהא על זה דנין אי הנך עבים שמעיו"ט שלא קנו שביתה בים אוקיינוס. ובזה שפיר מתיר המרדכי וע"כ ניחא דב"י לא הביא מי שחולק עליו בזה, כנלע"ד. ובזה מיושב שפיר הדקדוק הנ"ל בברייתא דברישא קאמר תוך התחום מותר הא ספק אסור והיינו כההוא דגאונים ז"ל הנ"ל באופן דאתחזק איסורא דמחמרי' בי' גם בספק דרבנן, וסיפא קתני דוקא חוץ לתחום אסור הא ספק מותר דהיינו בדלא אתחזק איסור כההוא דמרדכי הנ"ל, העולה מזה דבאתחזק איסורא קיי"ל כפסק המחבר ובדלא אתחזק כיש"ש, [אח"כ ראיתי ביש"ש קרוב לסוף הלכה ט' ביצה פ"ג שכ' עיקר כדברי רש"י ז"ל להקל בספק תחומין, וכ' וכ"כ המרדכי וכ' אבר"ה, אם אין ס' מוקצה אלא ספק תחומין כגון ב' בתים כו' שרי אפילו למי שבא בשבילו ואע"ג דדשיל"מ הוא לא דמי לביצה דא"ר אשי לעולם ס' יו"ט ספק חול דהתם כי מוקמית לי' אחזקה הרי לא נולדה כו' משא"כ בספק תחומין, כ' חילוק קרוב לחילוק מש"ל ורק בענין אחר וכמובן.]:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קסט

אורך ימים ושנות חיים לכבוד ידידי הרב הנדול חריף ובקי כש"ת מו"ה יעקב מויטנער נ"י:

הנה כ' מע"כ שאל על אודות שרגילים כשכורכים המפה על הס"ת לעשות עניבה עג"ק וגם בשבת במנחה עושים כך ויש שמפקפק ע"ז כיון שאינו עשוי להתיר ליומי' ממ"ש בשו"ע או"ח סי' שי"ז ס"ה ובטו"ז ומג"א שם. הנה המקור לזה ממ"ש המרדכי בפ' ואלו קשרים שכ' ובלבד שלא יעשה קשר למטה מן העניבה כלל אלא יעשה שתי עניבות זע"ז כדאמר לעיל לא הי' קושרו דמשמע אלא עונבו ע"כ, והמג"א כ' בשם ש"ג דבעשוי להתיר באותו יום שרי לעשות קשר למטה מן העניבה כיון דאינו מעשה אומן, עיין הפי' במחצהש"ק ובפרמ"ג דש"ג לשיטתו אזיל, ואני העני נ"ל מדברי מרדכי הנ"ל שהוא אוסר אפי' כשעשוי להתירו באותו יום, והמג"א נ"ל שכותב רק בשם ש"ג דהאגור גופי' דהתיר בעניבה עג"ק דוקא בעשוי להתירו באותו יום ובכזה לא הוי מעשה אומן, והיינו משום דאזיל לפרש כן לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל, ולקמן אי"ה נכתוב עוד בזה שהאגור נ' דס"ל כשי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל. אבל המרדכי לשי' פי' בהדיא דס"ל לפרש כשי' רש"י ז"ל דהכל תלוי בעשוי להתירו באותו יום או לימים רבים או עשוי שלא להתירו לעולם, א"כ בב' קשרים כשעשוי ע"ד שלא להתירו לעולם חייב, ובעשוי שיעמוד כך ימים מספר אסור ובעשוי להתירו ליומי' או תוך ז' ימים וכמ"ש לקמן בזה בס"ד מותר לכתחלה, ולפי"ז בעניבה דוודאי אינו עשוי ע"ד שלא להתירו לעולם וגם לא לימים רבים מותר בזה לכתחלה לדידן דקיי"ל כרבנן דפליגי על ר' יודא, ורק בעניבה עג"ק דמצד הקשר שפיר עשוי כדרך שעושים שיעמוד ימים רבים י"ל דאסור וממקומו הוא מוכרע דהנה כל עיקר ראיות המרדכי הוא מדקאמרו חכמים חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו. והנה ע"ז קאמר ר' יודא כורך עליו פונד' או פסקיא והיינו דברים אשר מצטרכים לו לאדם תמיד עז"א ר' יודא ובלבד שלא יעכבנו לשי' דעניבה הוי כקשירה אסור לו לעשות עניבה דהוי קשירה ע"ג הכרך וגם חכמים דמתירים לעונבו מתירים לפי פי' המרדכי הנ"ל רק העניבה בלבד או אפשר גם על הכרך אבל לא בקשר תחתיו רק עניבה בלבד או אפשר גם כריכה תחתיו ואעפ"י שאזור ופונדא בוודאי עושים מהם הקשר רק ליומי' מ"מ אסור לרבנן, ומוכח בהדיא לענ"ד מזה דלשיטת מרדכי עניבה ע"ג קשר אסור אפי' ליומי' והיינו מטעם הנ"ל:

והנה הי' נ"ל לפרש דהא דאיבע"ל בגמ' קי"א ע"ב בדברי ר"מ דקאמר במשנה כל קשר שהוא יכול להתירו בא' מידיו מותר וא' עליו בעי ר"א עניבה לר"מ מאי טעמי' דר"מ

משום שיכול להתירו בא' מידיו והאי נמי יכול להתירו, או"ד טעמי' משום דלא מיהדק והא מיהדק תיקן:

נ"ל דהצדדי ספק היו במה שכתבו תוס' קי"ג ע"א ד"ה כלל וכו' שה"ק אהיכי קאי כלל דר"י ותי' דה"ק כל קשר שש"ק א"ח עליו הא של קיימא חייבים עליו, ואפי' עניבה ולאפוקי מדרבנן דאמרי דעניבה לאו היי' קשירה אי נמי אמאי דקתני ברישא אין חייבין עליו יע"ש. והנה לכאורה הי' מקום לפרש דמאי דקאמר ר' יודא כלל כל קשר שאינו של קיימא אח"ע בא לאפוקי מדברי ר"מ דלר"מ הכל תלוי ביכול להתירו וכו' ואינו תלוי במהדק או לא וממילא עניבה אינו כקשירה ע"ז פליג ר"י ואמר דהכל תלוי: אי מהדק והוי דבר של קיימא, וזה כוונתו באמרו כל קשר שאינו של קיימא אבל עניבה כיון דמיהדק שפיר אעפ"י שיכול להתירו בידו האחת חייבים עליו, והיינו כצד האיבעי' דלעיל דטעמי' דר"מ משום שיכול להתירו וכו' והיינו התירוץ הא' של התוס' הנ"ל. אמנם בתי' ב' שפי' דכללא דר"י קאי אדלעיל דקתני ברישא אין חייבין עליו וכו'. ולפי"ז יש לומר דטעמו דר"מ משום דבעי מיהדק, ור"י אינו פליג אר"מ בזה ור"מ ור"י אמרו דבר אחד ורק רבנן דפליגי עלי' דר"י, וזה הוא כוונת בעל האיבעי היאך כוונת ר"י במ"ש כלל אמר ר"י כל קשר וכו' אי כפי' הא' שבתוס' או כפירוש השני:

ולפי"ז הי' מקום לתרץ לכאו' קו' הד"מ משה"ק בסי' שי"ז אות ב' על הב"י שמביא מש"ל הא דתניא בתוספתא זה הכלל כל קשר שהוא של קיימא ויכול להתירו בא' מידיו חייבין עליו וכו' הלא זה הוא דעת ר"מ ברישׁ פ' ואלו קשרים ואינה הלכה והניח בצ"ע. ולדברינו הנ"ל אם נפרש כפי' הב' של התוס' הנ"ל ר"א ור"י לא פליגי ושניהם אמרו ד"א דעניבה הוי כקשירה משום דמיהדק ושפיר אתייא התוספתא לומר דקיי"ל כרבנן שלא די במיהדק לבדו אלא כרבנן דעניבה מותר משום דתרתי בעי דבר של קיימא ואינו עשוי להתיר, אבל עניבה יכול להתירו, כנלע"ד נכון בסד"ש: ואם כנים דברינו אלה בפי' התוספתא הי' מזה אפשר ראי' לשי' רש"י ז"ל ודעימי' ושכן ס"ל למרדכי כנ"ל ולפי"ז כבר כתבתי לעיל דלשי' בעניבה עג"ק אסור אפי' כשעשוי להתירו ליומי' דהא מוכרח ממקומו דתוספתא דגזרו רבנן בעניבה ע"ג קשירה דעכ"פ כיון דמיהדק ויכול לקיים ימים מספר:

והעולה מכל הנ"ל דלמרדכי אסור אפי' כשעשוי להתיר ליומי' ולאגור גופי' אסור לדעת המג"א כשאינו עשוי להתיר ליומי' ואין לנו שום היתר לעשות כן בכריכה על ס"ת בשבת במנחה, כיון שאינו עשוי להתירו ליומי' ומ"ש מע"כ משום שבות דשבות במקום מצוה

כוונתי' דמר לא ידענא היאך הוא שבות דשבות הלא רק חדא שבות הוא, וחזרתי על כל הצדדים ולא מצינא לתרוצי:

והאמת דלשיטת מרדכי ג"כ לפי מה שסובר הב"י בדעת המרדכי לכאורה הי' מקום להתיר קצת דהא הב"י כתב סי' הנ"ל דלשיטת המרדכי כל שעשוי להתיר קודם ז' ימים הוי כעשוי להתיר ביומי' ושכן מוכח מדבריו באבנט של מכנסיים אם מתקיים הקשר שבוע אחד וכו' אסור מדרבנן משמע דפחות משבוע מותר מדרבנן ג"כ ואם כזה בקשר מכש"כ בקשר ע"ג עניבה, אמנם צריך אני להגיד תמיהתי על הב"י בזה שהרי המרדכי גופי' בסוף פ' כ' שם בהדיא בחבל שתלוי בראש הפרה וכו' מותר לקשור וכו' שהרי יתירנו בו ביום להוליכו לשתות ע"כ, הרי דדוקא עשוי להתיר בו ביום מתירו והא דנקט לעיל באבנט של מכנסיים אם מתקיים הקשר שבוע צ"ל דקושטא דמלתא נקט דהכי הוה באבנט וצ"ע, ואולי י"ל להיפך דלקמן בחבל של פרה נקט האמת דעשוי להתירו באותו יום וכו'. אבל גם אם הי' מתקיים לימים מספר ופחות משבוע הי' ג"כ מותר לכתחלה, כנלע"ד נכון ליישב דברי הב"י. ואני העני הי' אפשר לי לומר דהמרדכי גופי' ספוקי מספקא לי' אי בעי דוקא עשוי להתיר בו ביום או דלמא גם בעשו' להתירו קודם ז' ימים. ועד"ז ראיתי בחידושי אנשי שם הכא וביותר מבואר בהלכות קטנות ה' ציצית שכתב לענין גוף איסור עניבה ע"ג קשירה ג"כ הוי ספוקי מספקא לי' למרדכי ואזיל הכא בשבת והתם בציצית לחומרא יע"ש, ע"כ לענ"ד בוודאי צריך להחמיר שלא לעשות עניבה ע"ג קשירה בשבת במנחה, ובאמת בגליל העליון לא ראיתי לעשות כזה מעולם, והמחמיר בוודאי תע"ב: ומחמת כי היום עש"ק לא אוכל היום לכתוב יותר ובל"נ לכשאקח פנאי אכתוב גם על שאר דברים. והי"ת ירומם קרנו בכבוד ונזכה לראות בקרוב בשמחת ציון וירושלים וצמיחת קרן דוד בב"א. דברי או"נ ידידו הדש"ת. הק' יודא גרי"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קע

בעזהי"ת ברהוחסה"ג:

עמג"א סי' ש"א סקנ"ח כתב דמ"מ עשרה בנ"א מותרין לטלטל דבר השרוי במים משום דמדכרי אהדדי עש"ה, ויסוד הלכה זו ממשנה קמ"ז ע"א הרוחץ כו' ונסתפג, לא יביאם בידו אבל עשרה בנ"א מסתפגין, ומביאין אותה בידם וקאמר בגמ' התם כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי' והגם דהלכה דמשנה זו לא קיי"ל להלכתא אלא כר"ח ב"א אריו"ח מסתפג אדם ומביא אותה, כ' המג"א היינו כמ"ש הר"ן ז"ל דא"א לעמוד בלא רחיצה לפי מנהגן וטבען אז והוי גזירה שאין רוב הצבור יכולים לעמוד בה, אבל עכ"פ בשאר

דברים כדומה שיש לחוש שיבוא בהם לידי סחיטה אסור להביאו בידם ורק לרבים שרי זת"ד המג"א עמנחצהש"ק, ותמי' לי טובא מהא דקיי"ל יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר גזירה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר. ולא מחלקי' בין יחיד לרבים ולמה לא נאמר גם שם דברבים לא גזרינן. ועכצ"ל כיון דגם ביחיד שייך תקיעות שופר וביחיד חיישינן שמא יעבירנו, לא פלוג רבנן, ואף דבמילה כ' הר"ן ז"ל דלא שייך שמא יעבירנו משום שאחרים יזכירו אותו, היי' משום שאחרים אינם טרודים ע"כ יזכירוהו אבל בדבר אחר זולת זה לא מחלקינן בין יחיד לרבים, בשלומא על הגמרא הנ"ל לא קשיא דקאמר שזה הוא הטעם דמתני' דעשרה בנ"א מסתפגין ומביאים, משום דמדכרי אהדדי, די"ל שבאמת מכח דא"א לעמוד בלא רחיצה וסיפוג, מקילים וסמכינן אסברא דמדכרי אהדדי, אבל המג"א דקאמר בכל דבר אחר שיש לחוש לסחיטה סמכי' דברבים מדכרי אהדדי קשה מהא דתק"ש דלעיל, וצ"ע וצ"ל דהתם בתק"ש הגזירה הוא שמא יעבירנו, קודם שיבוא לתקוע ברבים, משא"כ הכא החשש של סחיטה היא אחר שיספגו רבים אח"כ כשמביאים ג"כ ברבים:

מדכרי אהדדי' והבן היטב, ואולי יען דבלולב לא שייך דרבים יקיימו המצוה ביחד דהא צריך לקיחה לכל אחד ואחד בע"כ דלא כתק"ש ומגילה שעומד תוקע או קורא ומשמיע לרבים, וממילא בלולב שייך שפיר לגזור שמא יעבירנו וע"כ אטו לולב גזרו כן גם בשופר ומגילה, ותי' הראשון הנ"ל עדיפא לי:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעא

שלום וכט"ס לכבוד אהו' התלמיד החביב הרב הגדול בתורה ויראה ומעש"ט, אוצר כלי חמדה שיננא וחסידא כש"ת מו"ה זלמן ליב סג"ל נ"י בק"ק חוסט: מכתבך זה איזה חדשים קבלתי ובאשר שלא הי' הדבר נחוץ לשעה, הנחתיו מן הצד, ועתה כי הלכתי לטובה, לנוח מעט מיגיעותי, חפשתי אחרי מכתבך ג"כ ומצאתיו. והנה בדבר שנתייעצת עמי איזה לימוד שתלמוד ברבים ביום ש"ק בזמן הקיץ הנה בשו"ע או"ח סי' ר"צ ס"ב איתא אחר סעודת שחרית קובעין מדרש לקרות בנביאים ולדרוש ברבים בדברי אגדה וכו' ויוצא כן ממד"ת, הא דלא קאמר לקרות בחומשים משום הא דאיתא סי' רפ"ה שכאו"א חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע ואיתא שם ס"ב דירא שמים יקרא גם פירש"י ז"ל, ועיקר מצוה מן המובחר שישלים אותה קודם שיאכל כדאיתא שם ס"ד, על כן מסתמא קראו ולמדו כבר פירש"י ז"ל על הפרשה של אותה שבוע קודם הסעודה ע"כ קאמר שלאחר הסעודה יקבעו ללמוד בנביאים, אבל אם יודעים שלא קראו

עדיין הבאים לשמוע את פירש"י ז"ל קודם שקראו הצבור וקודם הסעודה, בזה כ' השו"ע שם שישלים אחר אכילה עד המנחה ובוודאי בזה מודה השו"ע שילמוד הפרשה עם פירש"י ז"ל קודם לכל שאר הלימוד, כנלעד"פ. ובכ"ז ידרוש לפניהם ג"כ בדברי אגדה, ובאמת תמוה לי למה לא כ' בשו"ע שילמדו עמהם הלכות פסוקות וכמ"ש רש"י ז"ל בשבת ר"פ כל כתבי על הא דתנן שם ומפני מה אין קורין בהן בכתובין מפני ביטול בית המדרש ופירש"י ז"ל יען דכתובים משכו לבא ובשבת דרשו דרשה לבעלי בתים שעוסקין במלאכה כל ימות החול ובתוך הדרשה היו מורין להן הלכות איסור והיתר וטוב להן, לשמוע מלקרות בכתובים ע"כ, מוכח מזה שזה יהי' עיקר הדרשה ללמוד עמהם הלכות פסוקות רק יען משום דהלכות פסוקות אפשר לא הי' באים לשמוע כ"כ משום שאינו מושך כ"כ ע"כ צריכים לדרוש בדברי אגדה ובתוך הדרשה ידרוש ג"כ הלכות. ובאמת במג"א סי' ר"צ הנ"ל כתב שעיקר הדרשה תהי' להורות לעם את חוקי הא' ולהכניס בלבם יראת שמים והיא כפירש"י ז"ל הנ"ל, אבל על המחבר קשה דשתיק מלימוד הלכות לגמרי. והי' נ"ל די"ל יען דמצינו בגמ' ברכות י"ד ע"ב דארחב"י זמנין סגיאין הוה קאימנא קמי' דרב ומקדים וכו' ומתני לן פירקין וכו' ומזה מוכיח תוס' ברכות ה' ע"ב דשרי ללמוד קודם התפלה יע"ש ואדרבא קיי"ל בסי' צ"ג אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה ויוצא כן מברייתא ברכות ל"ח ע"ב ע"כ י"ל שאז למדו הלכה פסוקה עם הבע"ב קודם התפלה דהא בשבת פנויים הבע"ב ממלאכה ומחוייבים יותר ללמוד מהת"ח ככתוב בהג"ה סי' ר"צ ע"כ אפשר שתיק המחבר מלימוד הלכה אחר הסעודה, אבל עכ"פ מחוייבים הבע"ב לבוא לשמוע הדרשה וגם הת"ח צריך לעסוק בש"ק בענייני מוסר וי"ש כדאי' בגמ' גיטין דף ס' ע"א ריו"ח ור"ל מעיינו בספרא דאגדתא בשבתא וכו' וקאמר שם בגמ' שקראו בס' פרדר"א אעפ"י שאסור לכתוב תושבע"פ מ"מ משום עת לעשות, ואם הם היו צריכין לכך, מכש"כ שאר ת"ח ובוודאי גם הם עסקו בזה כדי לדרוש לעם חוקי א' ותורותיו, עכ"פ העיקר בזה כדי להמשיך הלבבות ולקרבם להשי"ת וע"ד שכ' החת"ס ז"ל בצוואתו הק' למדו ברבים בכל מאמצי כח באופן שידעתם תום לבבכם שהקב"ה יודע בכם שאין בכם תערובת כוונה כי אם לכבוד שמו הגדול יתברך ויתעלה, ומהאמור למעלה מבואר אם גם הי' שייך בזה הענין מעלין בקודש וכו' מ"מ כיון שהיו מתירים בזה לכתוב ספרא דאגדתא משום עת לעשות וכו' מכש"כ שאין לחוש בזה משום מעלין בקודש וכו'. אמנם כל עיקר החשש שחששת משום מעלין בקודש ואין מורידין והיינו באשר שבימי החורף למדתם ברבים הפרשה של אותה השבוע עם פירש"י ז"ל והצריך לזה ועכשיו בימי הקיץ אתם לומדים ברבים פרקי אבות. הנה בכל

מה דמצינו בגמ' ענין מעלין בקודש ולא מורידין לא הוה דוגמת ענין זה, דהכא החשש אחד משתי אלה או שדעתך בשביל האנשים המתקדשים בלימוד תורה בכתב ועתה כהורדה ע"י שלומדים רק פרק אבות, או דעתך בשביל קדושת הזמן דמעיקרא קדשתם השעות של שבת ק' ללמוד בהם תורה שבכתב ועתה תלמדו באותם שעות התורה שבע"פ ומעלין בקודש כי כזה לא מצינו בכל המקומות שבש"ס כפי מה שמצויין לפנינו והעיקר ילפותא במנחות צ"ט ע"א מקרא דויקם משה וכו' ומקרא דאת מחתות וכו' ואין מזה שום דוגמ' לענין הלימוד וא"ל בזה, והכלל כולם מרועה אחד נתנו, א' יתב' אמרם, ואין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות לתכלית אמתי ובוודאי אם בני הכנסי' אינם לומדים לעצמם חומש עפירש"י ז"ל בוודאי אל תנח ידך מלימוד החומש עפירש"י ז"ל שזהו חיוב מעיקר דין דגמ' ושו"ע כמ"ש למעלה, וגם מזה אל תנח ידך ללמוד עכ"פ איזה משניות מפרק"א בכל שבת ביאור רחב וג"כ איזה הלכות עכ"פ, בוודאי אם השומעים הם בעלי מדע צריך ללמוד הלכות בשו"ע ומפרשיו איזה שעה עכ"פ. ולכה"פ בקיצורים, ובקיצורים דעתי שלא ללמוד הלכות רבות בפ"א כי עי"ז שוכחים ומערבבים ההלכות. ורבן של ישראל בעל מחצהש"ק ז"ל הי"ל לקביעות לעמוד עצמו בפתח חדרו ולדרוש לפני הנשים שמתקבצים בכל ש"ק הלכה אחתי' לבדה וכן כל שבת, וחוזר חלילה, כי הלכה א' זוכרים היטב וחוזרים עליה כמה פעמים, במשך השבוע וממנו יראו וכן יעשו לפי עין הרואה, וכזה משמע מדברי רש"י ז"ל הנ"ל שלמדו עם ע"ה רק מעט הלכות. ירחמך השי"ת ויחוננך:

שתזכה להיות ממזכי ומלמדי הרבים לש"ש וכל המרבה בכבוד שמים כבודו מתרבה, ואז"ל עשה דברים לשם פועלם וכו' וקודם הלימוד תשכיל ותתחכם בהלימודים בעצמך וכאז"ל ע"פ אז ראה ויספרה וכו' ותשוב בינך לבין קונך ואז תצליח ואז תשכיל ברחמיו יתב' ובזכות אבות הצבור, כאו"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעב

בעזהי"ת ברחוהסה"ג:

בשו"ע יו"ד קמ"א ס"ד ויש אומרים דברבים ליכא חשדא, והביאו המג"א להלכה באו"ח סי' רמ"ד סק"ח יע"ש. והק' החת"ס בתשו' לאו"ח סי' ס' ב' קושיות עצומות חדא מברייתא פסחים פ' מקום שנהגו בתודוס איש רומי שהנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים ושלחו לו אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נדוי משום דמחזי כקדשים בחוץ, וק' הא ליכא אלא חשדא מפני הרואים והתם רבים הוי כל בני רומי

וליכא חשדא, וקו' זו מתרץ הח"ס ומחדש דהא דברבים ליכא חשדא היינו דוקא בדבר השייך לרבים כגון דההוא בי' כנישתא דהוי בה אנדרטא, ובהכי מיירי ג"כ המג"א הנ"ל אבל דבר שאינו משתתף לרבים אפילו אלף יחידים איכא חשדא לכל א' בפ"ע, והיינו הך דגדי מקולס דב"פ ע"ש. [ובאמת צריכין עיון דבריו הק' דלפ"מ שראיתי שכ' הא דברבים ליכא חשדא היי' אפי' שלשה כמבואר בגמרא ריש מס' ברכות וכ' כן בהדיא הבדה"ב בסי' קמ"א בשם ר' ירוחם ז"ל, ולפי"ז עכ"פ רוב פסחים נעשים בחבורה כגמ' פסחים פ' תמיד נשחט ס"ד ע"ב שאמרו ואין לך כל פסח ופסח שלא נמנו עליו יותר מעשרה בני אדם וצ"ע, וי"ל בדוחק דעכ"פ המקדישו והצולה יכול להיות נעשה באחד, ורק אח"כ כמנין עליו יותר.]:

אמנם הקשה עוד קושיא מגמ' סוכה כ"ג ע"ב עמ"ש במשנה הגיעו לשער כו' ואמרו אנו לי' ולי' עינינו ופריך בגמרא והאמר ר' זירא כל האומר שמע שמע כאלו אמר מודים מודים, וקשה מאי פריך הא התם רבים הוו, והניח בצ"ע. ובאמת כ' בתשו' מהרמ"ש ז"ל מכח האי קושי' דדעה הנ"ל שבשו"ע דברבים ליכא חשדא נדחית מהלכה:

ולענ"ד יש ליישב, עד"ש המג"א בה' חנוכה בסי' תרע"א סקי"ב דהא דבביהכ"נ כשיש לה פתח אחר אמרי' בסי' צ' ס"ח מותר לעבור על פתח ביהכ"נ היינו משום שאין הטעם דאסור לעבור על פתח הביהכ"נ בשעה שהצבור מתפללים, משום שיחשדוהו דהא באמת כמה פעמים שטרוד בעסקיו אי"צ לילך לביהכנ"ס, אלא הטעם כמ"ש רש"י ז"ל דכשהולך סמוך לביהכ"נ ואינו נכנס לתוכה נראה כפורק עול ומבזה ביהכ"נ, דהי"ל להתרחק עכ"פ, אבל אי איכא פתחא אחרינא ליכא ביזוי ע"ש, וכזה י"ל הכא דמה שאנו אומרים שמע שמע כאומר מודים מודים דמי ואסור ג"כ אין הטעם דחשדי' לי' שמאמין ח"ו בשתי רשויות אלא משום דעכ"פ דמחזי' כשתי רשויות כמשפירש"י ז"ל בהדיא ברכות ל"ג ע"ב, והיינו ג"כ ההוא דסוכה דפרכינן דהוי כמודים מודים דמשתקינן. וע"כ מתרץ לי' הגמ' מה שתירוץ ע"ש. אבל לא משום חשדא דבאמת ברבים ליכא חשדא ורק דמחזי כב' רשויות ומכוער הדבר כנלע"ד נכון בסד"ש. ואדרבא מזה יסוד נכון למ"ש בש"ך קמ"א הנ"ל בסעיף ד' הנ"ל ס"ק כ"ז בשם בד"ה בשם ר' ירוחם ז"ל דכ' בשם הפוסקים דאע"ג דברבים ליכא חשדא מכוער הוא להם ע"כ ולא כ' ראי' לזה. [רק הש"ך כ' שיש ראי' מריש ברכות ולא פי' דבריו] ולהנ"ל ראי' מכח גמרא דסוכה הנ"ל דפריך בגמרא דהוי מכוער דהוי כמודים מודים דמחזי עכ"פ כב' רשויות ח"ו כנלע"ד לאמת:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעג

בעזהי"ת ב' דר"ח אייר תרס"ט לפ"ק ט"ז למב"י:
שלום לך אהובי התלמיד החביב הרב הגדול המוכתר בתורה ויראה ובמעיש"ט כש"ת מו"ה עקיבא בלוי נ"י אבן יקרה בק"ק קראסנא יע"ש:
מכתבך קבלתי ויען שאינו הדבר נחוץ לשעה אחרתי עד היום ובפרט כי לאו מילתא חדתא הוא, ויען דעביד הכי לימול בב' מוהלים אין מזחיחים אותו, כפי המבואר בפוסקים. והנה לענין שתי מוהלים בשבת כבר ראית מש"כ בזה בב"י ורמ"א ושאג"א ונוב"י. ועיין מה שהאריך בזה בתשו' חת"ס חלק ששי סי' צ"ט כולם כאחד יגידו דהמחמיר בזה לכו"ע משובח, ונכתוב בזה לקמן בסד"ש:
ועיקר הקוטב של החשש איסור מש"כ בשג"א והפליג בשבח הדבר מרן בחת"ס הנ"ל דכיון דאפשר לעשות בחילול א' אין לעשות בב' חילולין, והראשון שמל כל זמן שלא פירש הוי חדא חילול כמו שאנו רואין בציצין שאין מעכבים דכ"ז שלא פירש חוזר אפי' על ציצין שאינם מעכבים שכ"ז שלא פירש הוי חדא חילול, ויתיישב בזה לענ"ד מה שהק' החת"ס שם בגמרא מנחות דף ס"ד למה לא פריך מעבודה שכמה כהנים זכו בהקטורת, ולא עשו ע"י כהן א'. ולהנ"ל יש לומר דכיון שפירש מאותה עבודה י"ל דאין חילוק בין אדם א' לשנים ויותר, משא"כ התם בקצירת העומר שפיר נקצר בשבת באדם א' ובקופה אחת דהוי כמו קודם שפירש במילה כמובן:
אבל יקשה בזה ג"כ מה שכבוד מ"ע העיר להקשות למה הרמ"א ז"ל במילה פ' דיש להחמיר שימול א'. אבל מדינא מותר בשנים, ושם בסי' תקפ"ה פסק שאותו שתוקע מיושב יתקע ג"כ על סדר הברכות עכ"ד ולהנ"ל יקשה עוד יותר דהרי הכא הוי ב' חילולים מה שהי, יכול לעשות בחילול א' קודם שפירש הא', משא"כ התם דבכ"ז הוי ב' חילולים, דהא התוקע ראשון כבר פירש כמובן. אמנם פשוט דלק"מ, דהתם לא מצד חילול יו"ט קאתי עלה דאין לעשות חילול בב' גברי, אלא. רק מצד המתחיל במצוה אומרים לו גמור קאתי עלה כמש"כ שם הרמ"א ז"ל בהדיא מרמב"ם וא"ח, ושכ"כ המג"א בסי': תקצ"ב סק"י יע"ש. ובאמת יש להעיר למה לא כתב הרמ"א ז"ל הכא מה"ט יש לאחד לגמור כל המצוה וצע"ג, ויש לחלק דאינו דומה תק"ש למילה, בענין זה דהתם בתק"ש גם התוקע עצמו מחויב במצוה, שייך המתחיל אומרים לו גמור משא"כ הכא במילה הוא אינו מחוייב בדבר, רק הוי שלוחא דהאב ולמה שנעשה נעשה, והוא חילוק נכון בס"ד, אלא א"כ יקשה מאי ראיי' מייתי' הרמ"א ז"ל למילה מעבודה, דהא בעבודה ג"כ כהן מחוייב בזה, להקריב לי במועדו, משא"כ במילה וצע"ג. אבל באמת גוף סברת

השג"א הנ"ל שעליה תסוב כל עיקר האיסור, פליאה בעיני ממ"ש הרמב"ם א"ל בפי' המשניות במשנה דהשוחט בשבת דמחלק מלאכת השחיטה לב' מלאכות. ועיין מ"ש הח"ס בתשו' הנ"ל באריכות ד"ה אמנם כו' דהחבורה בעצמה ליכא מלאכה כלל, רק התיקון גברא כמו בונה ולא נגמר הבנין, אלא ע"י מילה ופריעה יקשה ע"ז ג"כ מפי' הרמב"ם שכ' דהשחיטה שיש לחלק לב' מלאכות בתחלתה משום חבורה, ובסופה משום נטילת נשמה וצ"ע לענ"ד. ועיין לקמן בדברינו דבר נכון לתרץ דברי הרמב"ם בפה"מ בסוגי' דהשוחט בשבת):

ולפי מה שמבואר בח"ס בתשו' הנ"ל ובחי' רפאר"ד נ"י העיקר תלי' בזה אי אמרינן מילה הותרה אצל שבת או דחוי' כמובן, ובאמת בחת"ס משמע דקיי"ל דדחוי'. וזה זמן רב ראיתי באיזה מקום בחידושי הר"ן ז"ל דס"ל לפשיטו' דמילה הותרה אצל שבת וכעת איני יודע מקומו אי'. ובכ"ז הרהרתי שיש להמליץ מה שנוהגין להקל בזה הוא עפמ"ש בר"ה כ"א ע"ב במשנה בין שנראה בי' מחללים שלח לו ר"ג אם מעכב אתה את הרבים נמצאת מכשילן לעת"ל. ועיין בסוגי' בריש מנחות דחילוק מלאכות בגברי תלי' בזה בפלוגתא זה, ועח"ס הנ"ל ד"ה אם כו' להרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' קדה"ח פסק ג"כ כר"ג והכא בענין ב' מוהלים בש"ק נראה ג"כ די"ל הטעם דאם לא יחלקו לא ישתדלו המוהלים אחרים לעמוד שם בש"ק בשטח המילה ועי"ז יבוא לפעמים לידי מכשול, כמנוסה שטוב שיהי' תמיד ב' מוהלים ועומדים על גבם כמש"כ החת"ס ז"ל בתשו' חיו"ד סי' רמ"ח, עיי"ש בסוף התשו' כנלע"ד. ואני העני מעולם נהגתי עצמי לגמור ג"כ כל המצוה בעצמי בש"ק בעהי"ת, רק איזה שנים שיראתי שלא אוכל לקיים הפריעה כהוגן הנחתי לי להתיר את נדרי, ואיזה פעמים הוצרכתי לידי כך ליתן הפריעה לאחר, ואני הי"ל חיתוך, כי כמה דקדקו שאני דוקא אהי' מוהלו, וכעת ברחמי שמים אני מזדרז לקיים המצוה בעצמי לגמרי, והי"ת יעזרני ברחוח"ס להתנאות לפניו במצות לש"ש באמת לאמתו לעשות רצונו כרצונו יתב'. ובזכות מצות מילה נזכה לגאולה שלימה בקרוב כמ"ש גם את כו' שלחתי אסיריך כירבב"א, אוה"נ הכותב בנחיצה מצפה לשמוע בשו"ט ממנו. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעד

לסוגי' דהשוחט בשבת וביוכ"פ (חולין דף י"ד ע"א):

הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' שחיטה כתב השוחט ביוכ"פ או בשבת אעפ"י שמתחייב בנפשו שחיטת' כשירה. הנה משנה מלשון המשנה דבמשנה קתני בשבת תחלה ואח"כ יוכ"פ

ואיהו נקט להיפך, ובטור ושו"ע סי' י"א נקיט כלשון המשנה בשבת וביוכ"פ. והנה כפי מה שנקטו הב"ח וש"ך וטו"ז ס"ל להטור דגם במזיד שחיטתו כשירה ויקשה עליו דבגמ' לכאורה משמע לקמן דרק בשוגג מיירי המתני' אבל במזיד משמע דס"ל דשחיטתו פסולה, דהא הגמרא קאמר בזה"ל הכי קתני השוחט בשוגג בשבת אעפ"י דבמזיד וכו' הכא בשוגג שחיטתו כשירה. [והכי משמע בהדיא מלשון התוס' ריש הסוגי' דקאמרו השוחט אעפ"י דבמזיד בעי לאוקמי' משמע דלאמת במסקנא לא קיימא מתני' במזיד]. ונלענ"ד דכבר דקדקו המפו' ז"ל דלכאו' קשה דמתני' נקט תחלה שבת ואח"כ יוכ"פ, הא הוי זו ואצ"ל זו ואי משום דבתרי תיבות לא אמרינן לא זו אף זו כדכ' בחידושי החת"ס ז"ל לסוגי' זו, הא החת"ס ז"ל כתב דהיינו דוקא דלא צריך לאשמעינן כלל, אבל כיון דע"כ צריך לינקוט גם יוכ"פ כדי לאורוי לן דומי' דיוכ"פ א"כ עדיין קשה לינקוט בדרך לא זו אף זו יע"ש בדבריו הק'. ופירשתי בעניי ומצאתי אח"כ בס"ד שכוונתי לדעת הג' הגדול ז"ל במגן אבות במס' שבת, דכתב דכך הוא החידוש פשיטא דבשבת וודאי השחיטה רק כשירה, אבל אסורה באכילה ליומא, אלא אפי' ביוכ"פ ג"כ אסורה באכילה ליומא לקטנים ולפטורים מלהתענות. ולפי"ז יומתק מאד המשנה השוחט בשבת וכו' לא מיבעיא השוחט במזיד פשיטא דהוי רק כשירה אבל אסורה באכילה ליומא, אלא אפי' השוחט בשוגג ג"כ הוי השחיטה רק כשירה אבל לא לאכול ליומא, אלא אסורה באכילה ליומא: ולפי"ז ניחא הגמרא דלקמן דקאמר ה"ק השוחט וכו' הכא דבשוגג כשירה דהגמרא קאמר דהמתני' לא בא לאשמעינן רק דבשוגג רק כשירה, אבל אסורה באכילה ליומא, אבל לענין כשרות השחיטה באמת פשיטא דגם במזיד כשירה, ומתורץ הקו' על הטור בס"ד. והא תינח בשיטת הטור, אבל הרמב"ם ז"ל דפסק באמת דבמזיד שחיטתו אסורה וע"כ שפיר נקט איהו השוחט ביוכ"פ כשירה השחיטה ורבותא קאמר אעפ"י דבמזיד השחיטה פסולה, מ"מ בשוגג השחיטה כשירה, והרבותא רק לענין כשרות השחיטה לבדה, דהא לא מיירי כלל שם בהל' שחיטה לענין שעת היתר אכילה ודביומא אסורה רק בה' שבת קתני זה ולענ"ד רק לענין היתר השחיטה דבשוגג עכ"פ כשירה וע"כ קאמר שפיר לא מיבעיא דביוכ"פ כשירה השחיטה, אלא אפי' בשבת דהוי מיתת בי"ד ג"כ כשירה בשוגג. והא תינח הרמב"ם ז"ל בפסקיו, אבל מודה הרמב"ם ז"ל ע"כ דהתנא במתני' בא אגב אורחי' לאשמעינן ג"כ דאסורה באכילה ליומא וממילא כיון דגם זה בא לאשמעינן שפיר מודה הרמב"ם ז"ל דבמשנה יותר ראוי לינקוט תחלה בשבת דרק כשירה אבל אסורה באכילה ליומא אלא אפי' ביוהכ"פ גם כן אסורה באכילה ליומא לקטנים והכל נכון בס"ד:

ב) השוחט בשבת וביוכ"פ וכו' שחיטתו כשירה, הרמב"ם ז"ל בפיה"מ פי' דמשנה: בשוגג מיירי דאי במזיד פסולה השחיטה משום דמעשה השחיטה נחלקת לתרי מלאכות דכיון דהתחיל לשחוט עשה חבורה ומשגמר השחיטה הוי נטילת נשמה עייי"ש, והק' עליו א"כ מאי פריך לקמן בסוגי' ונוקמי' במזיד ור"מ דהא ע"כ ליכא לאוקמי' למתני' במזיד דא"כ השחיטה פסולה משום שחיטת מומר דעבר ב' איסורי כרת. ונראה בסד"ש ונקדים פלוגתא רב ושמואל בשבת פ' כ"ג שוחט משום מאי מחייב רב אמר משום צובע ומשום נטילת נשמה, ושמואל אמר משום נטילת נשמה לחודא. והנה הרמב"ם ז"ל בה' שבת פסק כשמואל ותמה שם הלח"מ הא באיסורא קיי"ל הלכה כרב לגבי שמואל ודחק הרבה בתירוץ. והנה לכאורה הקשיתי בעניי על הא דקאמר ר"ה דרש וכו' משמי' דר"ג אסורה באכילה ליומא, ופירש"י ז"ל דדייק טעמי' לקמן מדקתני שבת דומי' דיוכ"פ וקשה מנ"ל כך דילמא הפי' במתני' הכי הוא השוחט בשבת וביוכ"פ, ר"ל אעפ"י דתרי איסורא אית בי' כגון שיוכ"פ שחל בשבת וקעבר על ב' איסורי כרת, מ"מ שחיטתו כשירה, ר"ל אעפ"י בתרי זימני הוי מומר וודאי מ"מ זה לא נחשב כב' זימני, כיון דעבר עליהם בפ"א, או כשיטת התוס' דאותה שחיטה שנעשה בו מומר וודאי אינה נאסרת וכמש"כ לקמן בסוגי' וכמבואר בשיטת תוס'. [ועפרמ"ג סי' ב' ועיין חידושי חת"ס על הסוגי'] ואם כך הוא הפירוש במתני' ממילא אין לדייק במשנה שבת דומי' דיוכ"פ וכמובן, וצ"ע לכאו' [ודוחק לומר דא"ב היל"ל בשבת ויוכ"פ בלא ב'. והתנא קאמר בשבת וביוכ"פ בב',] וכדי לסלק הקושיא זו יש ב' דרכים אי דנאמר כמסקנא דסוגי' דתנא מיירי בשוגג לחוד כפי' הרמב"ם וכדמשמע ג"כ בפי' רש"י ז"ל דבמזיד באמת שחיטתו פסולה וכיון דתנא בשוגג מיירי ממילא אין הפירוש במתני הכי בשבת ויוכ"פ, ר"ל יוכ"פ שחל בשבת ואפ"ה כשירה דהא בשוגג אין נ"מ אי עבר כמה איסורי כרת בפ"א, או רק א'. אמנם עוד יש דרך לנו לסלק הקושיא הנ"ל דלשיטת רב דס"ל כל שוחט חייב תרתי משום צובע ומשום נטילת נשמה א"כ ע"כ ליכא לאוקמי' בדלעיל אפי' שעבר ב' א"כ דלרב לשיטתי' ל"צ הא לאשמעינן דבלא"ה ידעינן זה משום דכל שוחט יש ב' איסורי כרת ובין ב' או ג' אין עוד שום חילוק, ולפי"ז אפי' אם מוקמי' למתני' במזיד מ"מ אין מקום לקושיא הנ"ל וכמובן. ורק לשיטת שמואל דבשוחט חייב רק חדא יש להקשות כנ"ל. ולפי"ז ממ"נ מתו' הקושיא בין למסקנא בין לס"ד, דלמסקנא דגמרא מוקמינן בשוגג ור"י ול"ק כדלעיל, ובס"ד דפריך ונוקמי במזיד ור"מ ג"כ ליתא דהא השתא אלי' דרב קיימא דאיהו מארי דמימרי דהא שמעתתא דאסור באכילה ליומא ופריך לשי' דקיי"ל אלי' הק' נוקמי במזיד ור"מ וא"כ ל"ק האיך קדייקת אסורה באכילה ליומא משום דיוקא

דשבת דומיא דיוהכ"פ קתני לה דהא לרב לשי' ע"כ אין צריך לאשמעינן כזה דהא בלא"ה ידעינן לה משחיטת שבת גופי' ולפי"ז מתו' הפי' המשניות דמחלק מעשה השחיטה לב' מלאכות א"כ עכ"פ נוקמי במזיד ור"מ דהא השתא היינו מוכרחים לומר דע"כ קו' הגמרא בלא"ה קאי רק אלי' דרב דאל"ה ק' כנ"ל דילמא מתני' ביוהכ"פ שחל בשבת קתני ואשמעינן דאעפ"י שעבר ב' מ"מ שחיטתו כשירה אע"כ משום דלרב כבר אשמעינן זה אפי' עבר ב' א"כ בשחיטה וממילא אם גם נאמר כדברי הרמב"ם ז"ל דמעשה שחיטה נחלקת לשתים ג"כ ל"ק האיך נוקמי' במזיד ור"מ משום דעבר ב' דע"כ לרב לשי' גם כי עבר שתים במעשה השחיטה גם כן אינה נאסרת השחיטה זאת אבל הרמב"ם ז"ל כתב להלכה דקיי"ל כשמואל ושפיר כתב דליכא לאוקמי במזיד בלא"ה משום דהוי שחיטת מומר ודו"ק:

ועל זה תירוץ הגמרא מה שתירץ וקיי"ל הסוגי' דבשוגג עסקינן במתניתין והקושיא בלא"ה לק"מ כמ"ש לעיל וא"כ עדיין ק' למה נקיט יוהכ"פ אע"כ לאשמעינן שבת דומי' דיומכ"פ קנקט דאסור באכילה ליומא ועל זה פריך ומי מצית וכו' וקשה לכאורה קו' עצומה דלשי' רב דס"ל שוחט חייב ב' צובע ונ"נ, מאי פריך בגמ' ודילמא הכי קאמר אע"ג שמתחייב משום צובע דהוי מזיד אמלאכות מ"מ כיון שעל נ"נ הוי שוגג כשירה השחיטה ואסורה באכילה רק ליומא אבל אחר שבת מותרת באכילה דהא ע"כ לא קנסו לר"י לאסור לעולם במזיד דוקא משום גמר השחיטה דהוי נ"נ כדי שלא ליהנות מאיסור מזיד שלו אבל על מלאכות הצביעה שעובר אפי' אם לא הי' גומר השחיטה כדת דמ"מ ניחא לי' דליתייס בית השחיטה דמא כי היכי דליחזוה אינשי נכרים וליתי לזבוני מיני' כגמ' שבת, [ועל פי' הרמב"ם ז"ל במשנה ליכא לאקשויי כזה דהא בלא"ה ע"כ קשה על פי' המשנה דהא בגמ' שבת הנ"ל שוחט משום מאי מחייב ולא קאמר משום חובל ומשום נטילת נשמה ועכצ"ל דכוו' הרמב"ם ז"ל על חובל ליכא איסור כרת ולא מחייב בנפשי' דהא הוי מקלקל רק איסור דרבנן ופריך הגמ' שפיר] ושפיר תני במתני' אעפ"י שמתחייב בנפשו על הצביעה מ"מ כיון דהגמר השחיטה הי' שוגג כשירה השחיטה לענין דמותרת אחר שבת. אמנם קו' זאת ק' רק לרב לשיטתו. אבל לשמואל פריך שפיר ומעתה נימא בס"ד דלכאו' דקדוק עצום בגמ' למה לא פריך הגמ' לקמן מיד מי מצית מוקמת בשוגג קודם דפריך ונוקמי במזיד ור"מ דכך ראוי לו להקשות מיד כדאוקמי בשוגג ור"י דליפרוך ומי מצית וכו' ולמה הפסיק בנתיים בקושי' ונוקמי במזיד ור"מ, אמנם להנ"ל ניחא בס"ד דנימא משום דקושיא ונוקמי במזיד ור"מ הוי רק אליבא דרב לשיטתו וכמבואר למעלה באורך וכבר סיים השקליא וטריא מה שקשה אלי' דרב, דהא

לרב ליכא לאקשויי ומי מצית לאוקמי' בשוגג ור"י והא אעפ"י שמתחייב בנפשו קתני דז"א דהא לרב לשיטתי' אין זה קושיא לדברינו, וע"כ לא פריך לעיל מיד ומי מצית משום דלרב לשיטתי' אין זה קושיא, וקו' חדא מתורץ בחבירתה, אבל השתא קאמר לאקשויי לדידן להלכה דאינו מוקמי מתני' בשוגג ור"י וק' הדקדוק למה קתני יוהכ"פ וע"כ שבת דומי' דיוכ"פ קתני דאסור באכילה ליומא, ול"ק דילמא התנא קאמר השוחט ביוכ"פ שחל בשבת דז"א דשוגג אין נפ"מ בזה לאשמעינן:

שום חידוש וכנ"ל, אבל הגמ' פריך קושיא אחרת עכ"פ ק' לדידן דק"ל ומי מצית מוקמית בשוגג והא מתחייב בנפשו קתני, ולדידן ליכא לתרוצי אעפ"י שמתחייב משום צובע דהא להלכה לא קיי"ל כרב אלא כשמואל, ומתרץ אעפ"י שבמזיד מתחייב וכו' כשירה. והשתא כיון דאנו רואים דסתם גמרא קפריך ע"כ רק לשיטת שמואל ע"כ מוכח דקיי"ל כשמואל ושפיר פסק הרמב"ם ז"ל דהלכה כשמואל דשוחט חייב רק משום נ"נ בבהמה ולא משום צובע וא"ש כנלע"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעה

בעזהי"ת ברחוחסה"ג:

שנה טובה ומבורכת. ורב שלום למשמרת, לה"ה הרב החרוץ ובקי כש"ת מו"ה מיכאל פר"ב נ"י מורה ודאין בק"ק באניא יע"א:

אחדשה"ט וש"ת דפרמ"כ, הנה הגיעני אתמול לעת ערב מכתב מכ' מו"ה דוד פרענקל משם נ"י אודות בנו הנולד לו למז"ט שיהי' יום המילה לטובה ביוהכ"פ שחל בשבת הבעל"ט, היאך להתנהג בענין מקום המילה, יען שהבני הק"ק שיחיו מבקשים ממנו שימולו התינוק בביהכנ"ס של הקהל דשם ברב עם הדרת מלך ושיקחו חלק במצוה זו ביום הקדוש, אמנם הבני כנסי' שלו המתפללים כל השנה בקביעות בביהכנ"ס שיש להנגיד הנ"ל בביתו, לא יאותו בשום אופן לזה אלא רוצים דוקא שימולו אותו בבי כנישתא שלהם שבביתו, וכותב הנ"ל שממתינים על מכתבי בזה, ויען שאיני יודע אם כבר הורה בו מעכ"ה ע"כ הנני שולח דברי אל כבוד מעלתו, ואף שהדברים פשוטים לדעתי בכ"ז מוכרחני לצאת עכ"פ ידי הבריות בזה ולכתוב להם דעתי:

הנה במג"א סי' של"א סק"ה מסיק דדוקא באי אפשר בענין אחר שרי לעשות ע"י נכרי' איסור דאו' לצורך מילה, אבל באפשר בענין אחר לא התיר. ואף שכ' זה דוקא ביש בו איסור דאו' ממש, מ"מ גם הכא בענין הנ"ל להביאו דרך ר"ה ג"כ אית בי' איסור דאורייי' להרבה פוסקים שבסי' שמ"ה. ועוד שהב"י שהביא המג"א שם כתב אף דרך חצר שאינו

מעורבת ג"כ אסור להביא להתינוק משום שהרבה פעמים גם בלא"ה מלין בבית משום צינה וכדומ'. ועוד שהפוסקים גופיי' שמתירים בסי' רע"ו גם באי' דאו' ע"י נכרי היכי שיש בו משום מצוה, מ"מ כ' המג"א שם בשם מ"כ דדוקא היכי שהגוף נהנה ממנו, ולא בד"א. וכבר העיר שם כן בד"ק מסי' של"א בפרמ"ג סק"ח ורק תי' בדוחק דהכא משום דהוי מצוה עוברת שרי אבל באפשר באופן אחר מנ"ל להתיר לפוסקים הנ"ל. [ועוד אפשר דבה"ג שבר"ן סוף ראד"מ גופי' רק התיר לעשות מלאכה א'. כההוא להדליק את הנר לצורך ישראל, אבל לעשות מלאכות הרבה לצורך ישראל לצורך מצוה א' לא התיר] ומכ"ש הכא השתא דיוהכ"פ שחל בשבת והוי חשש תרי אי' דאוריי' וחמיר טפי כבמג"א שכ"ח סק"ט בשם הר"ן ז"ל לענין חולה שיב"ס. ואני בעניי חקרתי זה זמן רב לענין א' שעשה מלאכה בשבת שחל בו יוכ"פ לשיטת הסוברים דבפ"א אינו נעשה מומר, אבל בכה"ג שעשה מלאכה א' שחייב עליו שתים אי נעשה מומר גם בפעם א'. והקשיתי בגמ' חולין י"ד דרב אמר אסור באכילה ליומא מדקתני השוחט בשבת וביוכ"פ שבת דומיא דיוהכ"פ דאסור באכילה ליומא, והקשיתי דילמא נקט משו"ה בשבת ויוהכ"פ לומר דאפי' שהי' שבת ויוכ"פ בהדדי מ"מ שחיטתו כשירה שאינו נעשה מומר בכה"ג, ותירצתי דרב לשיטתי' ניחא דס"ל בשבת פ' כלל גדול דשוחט חייב משום תרתי משום נטילת נשמה ומשום צובע וממילא הוי שפיר ב' מלאכות בפ"א ול"צ למינקט משו"ה שבת ויוהכ"פ לאשמעינן דלפ"א לא נעשה מומר, דבלא"ה כבר אשמעינן זה במתני' ואכמ"ל. ועוד אית בי' הכא דאפשר שייך בכאן אין מעבירין על המצות כיון שיש ביהכ"נ בביתו, ואף דהמג"א בסי' צ' ס"ק כ"ב הביא מגמ' ב"מ ק"ז דמצוה לילך לביהכ"נ הרחוקה משום שכר פסיעות ומכש"כ הכא בנ"ד שייך בי' בביהכ"נ הרחוקה גם ברב עם הדרת מלך ועיין בפרמ"ג שם סימן צ' ס"ק הנ"ל. [ובאמת קשה לי קצת בגמ' סוטה בההוא דאריו"ח לאלמנה לא יש ביהכ"נ בשיבבותך כו'. וק' דילמא משום ברב עם הדרת מלך הלכה לבי כנישתא דריו"ח, ואני הקשיתי מכבר מגמ' מנחות דתנן מצוה להביא מן הקרוב ובגמ' שם חדא טעמא מצד אין מעבירי' על המצות, וקשה למה לא נאמר בזה שכר פסיעות יש] ותירצתיו בכמה אנפין ואכמ"ל מ"מ כיון שבחר לו מכבר להתפלל בביהכנ"ס שבביתו בוודאי כדין עשה מטעמים שעבורם חייב יותר להתפלל בביתו ואולי יש שם קביעות ללמוד ג"כ, וממילא שייך בזה אין מעבירין על המצות כנלע"ד:

ועוד נאמר בזה מצד שאין אומרים לו לאדם חטא חטא קל כדי שיזכה חבירך והיינו אם נאמר כשיט' הסוברים דשבת רק דחוי' אצל מילה ולא הותרה, ולמה לו לעשות איסור שבות משום לזכות את הרבים ואע"ג דתוס' בשבת דף ע"א כתבו דהיכי דלא פשע אמרינן

עשה שיזכה חבירך אפי' בקיום עשה, היינו דוקא שיעשה חבירך עשה שמחוייב בה כגון ההוא עשה דפסחים ע"ש, אבל בנ"ד דאין שייך שום חיוב לשאר אנשים שיעמדו אצל המצות מילה בשאינו לפניהם, ע"כ לדעתי בוודאי אין מקום להתירו להביאו לביהכנ"ס של הקהל דרך רה"ר כיון שאפשר לו למולו בביהכ"נ שלו שהוא בביתו שם: ויש לחקור אי במצוה דרבים ג"כ אומרים אין אומרים לאדם חטא, דהא גבי ר"א דשחרר עבדו ברכות ט"ז ע"ב מתרץ בגמ' דרבים שאני. אמנם לפי מ"ש לעיל דוקא בעשה כזו שמחוייב לעשות כההוא דר"א שפיר בזה אפשר אמרינן חטא בשביל לזכות חבירך הרבים, אבל לא בשאינו מחוייב כנלע"ד: העולה מזה שלדעתי בוודאי ליכא להתיר לישא את התינוק דרך רה"ר לביהכנ"ס של הקהל כדי למולו שם, אחרי שיש ביהכ"נ בביתו של הנגיד, ומכש"כ שכבר הבטיח לאנשי כנסי' שלו למולו בביהכנ"ס בביתו צריך לקיים מוצא שפתיו. והנני חותם בבר' גמח"ט לפרמ"כ נ"י הדוש"ט הקי יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעו

נשאל נשאלתי ביום ת"ב באשה אחת שבאתה מכפר לטבילה ובע"כ צריכה לילך ביום למען תגיע לביתה לעת ערב, אם רשאי לעשות החפיפה בחמין כדת וגם לטבול ביום ת"ב. והתרתי מטעם האמור למטה, ובעצם היום הזה איזה שעה אח"כ שוב באה שאלה לפני באשה אחת הדרה בכאן, וזאת אומרת שאי אפשר לה לעשות החפיפה במוצאי ט"ב. וע"כ רוצית לעשות החפיפה בט"ב ולטבול מחשיכה, והתרתי ג"כ, ואכתוב טעמי בזה בס"ד, דהנה הפמ"א ח"א סי' ח' הובא בבאה"ט ביו"ד סי' קצ"ט ס"ד] התיר לעשות חפיפה בימי אבלה בעש"ק לצורך הטבילה במוצש"ק שיהי' לאחר ימי אבלה, ומפ' הטעם משום דאינה רחיצה של תענוג וחכמים לא אסרו רק רחיצה של תענוג. והביא ראי' ממה שהתיר הב"י בט"ב לעשות החפיפה בעט"ב לצורך הטבילה במוצאי ת"ב, אף דנוהגין איסור רחיצה בערב ת"ב, וע"כ הטעם משום דרק רחיצה של תענוג אסרו וממילא והה"ד באבל אסור רק רחיצה של תענוג ולא של מצוה. והביא מהרא"ש ספ"ב דברכות שהביא ההיא דירושלמי התם דלא אסרו אלא רחיצה של תענוג באבל והה"ד ממי' בט"ב כבר כ' הד"מ סי' תקנ"ד אות ה' דלענין רחיצה לתפלה או לשאר מצות כו"ע מודו דשרי וכ"ה המנהג עכ"ל, ולשון הברייתא תענית כל מצות הנוהגות באבל נוהגות בט"ב, ומברייתא זו מקור הדין שבשו"ע סימן תק"נ ס"א, [וקצת צ"ע למה לא הביא הרמ"א ז"ל להלכה בשו"ע סי' הנ"ל.] אמנם לכאו' משמע מב"י הנ"ל להיפך מדהתיר דוקא לעשות החפיפה בעט"ב לצורך הטבילה שבמוצאי ט"ב ולא התיר לעשות החפיפה

בת"ב סמוך לטבילה יותר, אע"כ לכאו' משמע דאסור הרחיצה לצורך החפיפה אעפ"י שהיא של מצוה. אמנם נ"ל דהיינו דוקא לכתחלה בוודאי יותר עדיף לעשות החפיפה בעט"ב שאינא אלא מצד המנהג כמ"ש בשו"ע סי' תקנ"א סט"ז ממה שנתיר בט"ב שאסור הטבילה מצד עיקר הדין:

וכן הרמ"א ז"ל בסי' תקנ"א סט"ז כתב בשם האגודה ואפי' אם טובלת ליל י' באב מותר לה לרחוץ עט"ב אם א"א לה לרחוץ ליל י'. ולא כתב שתרחץ בט"ב ג"כ צ"ל דלכתחלה בוודאי עדיף בעט"ב מבת"ב, אבל בדיעבד שלא עשתה החפיפה בעט"ב ובמוצאי ת"ב גם כן א"א לה חלילה לבטל מפ"ו אודות זה, והראי' שלא כ' לא ברמ"א ולא בד"מ שאסורה לעשות החפיפה בט"ב והד"מ הביא מהגהת ש"ד דכל יום לובשת לבנים מלבד מת"ב עצמו דאסורה ללבוש לבנים ממש, ולמה לא כ' כלשון הזה לענין החפיפה בת"ב עצמו אלא ע"כ כנ"ל דרק לכתחלה קאמר הב"י והד"מ שיותר טוב לעשות בעט"ב מבט"ב עצמו, אבל היכי דא"א לה בענין אחר נראה דמותר דהוי בכלל מה שאמרו שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג:

ולכאורה נידון דידן כ"ש היא מנידון דפמ"א הנ"ל דהא התם יכולה לעשות החפיפה בהיתר במוצש"ק דהא אפשר לה, ובכ"ז התיר לעשותה בע"ש בשעת אבלה משום חשש דמו"ש שייך שתהי' מהומה לביתה לדעת רש"י ותוס' כמבואר ביו"ד רסי' קצ"ט, ואמר על זה הפמ"א שהוא בכלל שלא אסרו אלא רחיצה של תענוג מכ"ש נ"ד שהחפיפה תהי' עצהיו"ט סמוך לטבילה וא"א לה באופן אחר בוודאי מותר. אבל באמת תמוהי' דברי הפמ"א שלדבריו א"כ למה כ' האגודה הנ"ל שבהגה"ה סי' תקנ"א כתב רק להתיר בעט"ב אם א"א לרחוץ ליל י'. דמשמע דבאפשר לה לרחוץ ליל י' אסור בעת"ב. ותימה גדולה א"כ בהא עובדא דפמ"א שהי' יכולה לרחוץ מוצש"ק למה התיר לה לרחוץ בימי אבלה דחמיר יותר ואסור מעיקר דין אבלות מבעט"ב דאינה אלא מצד מנהג וצע"ג. וגם גוף דברי הד"מ ופמ"א שכתבו סתמא דלא אסור אלא רחיצה של תענוג ולא של מצוה ויסודותם מדברי הירושלמי שברא"ש הנ"ל לא זכיתי למצוא דברי חפץ בזה דשם בירושלמי לא נאמר רק לאפוקי רחיצה שעושין משום להפיג צער ויסורין כגון מי שיש חטטין בראש והיינו פסק המחבר בסי' תקנ"ד סט"ו או ההוא דבסוף ט"ו דהיכי דאינו אלא להעביר הלכלוך מותר לרחוץ חלק הגוף המלוכלך, אבל לצורך מצוה לא שמענו מההוא דירושלמי הנ"ל, ודברי הד"מ בכ"ז י"ל כיון דהמצוה עליו לעשותה היום לא גרוע חיוב מצוה מצער בעלמא ושרי, אבל לצורך מצוה כזו שהמצוה גופה אסורה היום עליו כגון התשמיש מנ"ל דההכשר להמצוה ההוא מותר היום, אשר ע"כ נדון דפמ"א הנ"ל במה שהתיר לרחוץ

בע"ש בימי אבלה לצורך הטבילה שבמוצש"ק לאחר ימי אבלה צ"ע לענ"ד. ואף שהביא ראי' גדולה לזה מרן הפמ"א שכיון שבעלה בעיר מקרי טבילה בזמנה מצוה אלי' דכו"ע כמו שהכריע הב"י בסי' קצ"ז ורמ"א בשו"ע, שהרי מצינו ביושיע שנענש על שביטל ישראל מפ"ו לילה אחת, וממילא הו"ל בכלל כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב בין ביוהכ"פ זתד"ה ז"ל, ואני העני איני מבין דבריו הק' התם למ"ד טבילה בזמנה מצוה המצוה נעשית מיד בשעת הטבילה. וע"כ מותר בט"ב ויוהכ"פ דהוי בכלל דאסור רק רחיצה של תענוג, והכא עשהו משום מצוה, אבל היכי דהטבילה גופה רק הוי הכשר למצוה כזו שאסורה היום מנין מוכח שזה ג"כ בכלל כל חייבי טבילות טובלין כדרכן וצ"ע. ובאמת המהרי"ק ז"ל בסי' ל"ה שהביא הב"י הכא בסי' תקנ"ד כ' שמעולם לא ראה מי שטבלה בימי אבלה וכ"ש ביהכ"פ או בט"ב ומשמעות דבריו ז"ל משמע שבשום אופן אין נראה להתיר הטבילה בט"ב או יהכ"פ גופי'. ומ"מ נראה דהפמ"א שראה אז דברי הב"י הללו דהא הביא ראי' מהם ובל"ס או ראה או ידע דברי המהרי"ק ז"ל ע"כ הי' סובר בכ"ז לדבר פשוט שבמקום מצוה כ"ד לא גרע משאר רחיצה שרוחץ לסלק צער ויסורין, דהא גם זה צער שלא יוכל לקיים המצוה וע"כ שרי, וממי' בנ"ד באופן שיש כאן בוודאי ביטול מפ"ו חלילה לעשות נגד רבן של ישראל הפמ"א ז"ל, אבל דוקא בנ"ד. אבל בנידון שלו דייקא התמיהה הנ"ל קיימת לענ"ד שהוא נגד האגודה שבד"מ הנ"ל. אמנם כל הנ"ל דוקא בדיעבד אבל לכתחלה:

להתיר בט"ב לרחוץ לצורך הטבילה במוצאי ט"ב מבואר בשו"ע דאסור וכנ"ל כי כל דברינו רק לענין שהי' א"א בלא"ה התרנו והתי"ב יצילנו ממכשול ותקלה בכי"א, אור ליום י"א מנ"א תרס"ג לפ"ק:

אח"ז ראיתי ברוקח הל' ט"ב סי' שי"ב, וז"ל שאלת (מן ר"ר קלונימוס מן רומון) אם יזדמן לאשה נדה לרחוץ מטומאתה קודם ט' באב אם מותרת ברחיצה אם לאו והשיב לגבי אשה נדה, מותרת לרחוץ ע"י פושרין ולטהר במי מקוה אם מתעסקת לטהר עצמה לבעלה ומשום פ"ו הקלו לה כי הא דאמרו חכמים במד"י בשם ירושלמי כתובות גדולה פרי' ורבי' לפני הקב"ה מבנין ביהמ"ק שנאמר חדש יהיו בלבנון ושנים חדשים בביתו (מלכים א' ה') ועוד שאינו אסור בתה"מ כ"א בט' באב בלבד אבל קודם לכן מותר עכ"ל, ומזה ג"כ סמך להקל בנ"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעז

בעזהי"ת אור ליום ד' כ"ה תמוז ר' דע"ת לפ"ק פה פעלשא באניא: ברכה מציון וישועה מציון לכבוד ידינ"פ הרבני המובהק וותיק והסיד הנגיד המפו' בצדקותיו ומע"ט כש"ת מו"ה יהושיע פ"מ נ"י:

מכתבו דמר הגיעני בעתותי ערב העבר ומי ירום ראש להכריע בענין כזה רק את זה ראיתי בתשו' חת"ס חאו"ח סי' ק"ס דרמב"ם ז"ל לא הביא מימרא דר"פ סוף מס' תענית הלכך בר ישראל לישתמיט מני' באב דריע מזלי'. וכ' החת"ס ז"ל דהוי ס"ל להרמב"ם ז"ל דמאי דקאמר ר"פ הלכך בר ישראל וכו' קאי אדלעיל מני' דקאמר רב כשם שמנכנס אב ממעטי' משמחה וכו' וטעמי' דרב דאזיל לטעמי' דס"ל כדדרש ר"מ דכל החודש אסור לספר ולכבס מקרא דוהשבתי שבתה "וחדשה" ועל זה אמר ר"פ הלכך כיון דכל החודש אסור ע"כ בר ישראל וכו' לישתמיט מני' באב וכו' וכיון דאנן להלכתא לא קיי"ל כרב אלא כרבא תענית דף ל' דקאמר הלכה כרשב"ג וכר"מ ותרווייהו לקולא ואינו אסור אלא בשבת שחל בו ט' באב וכו' ואין אבילות מר"ח ממילא אמרינן ג"כ דאין ריע מזלי' עכת"ד החת"ס ז"ל. ובאמת תמוהים לי דבריו ז"ל דכל חילי' דחת"ס ז"ל דרב ס"ל כר"מ דדרשינן חדשה מתוס' סוף מס' מגילה ל"א ע"ב ד"ה ר"ח דכתב בסה"ד ורב דאמר דמפטיר חזון סבור דהאבילות חל מיד שנכנס ר"ח ע"כ, ובאמת איתא בהדיא בתענית כ"ט ע"ב אמר רב לא שנו אלא לפניו אבל לאחריו מותר עפירש"י ז"ל משמע בהדיא דס"ל כמ"ד דדרשינן שבתה וכדברי רבא דלעיל תרווי' לקולא ודברי תוס' באמת תמוהין גם בלא"ה דהרי לפנינו בגירסת הגמ' לא נזכר מימרא זו על שם רב רק על שם "רב הונא". ואולי טעות נפל בדפוס בדברי תוס' והי' כתוב "רב הונא", אבל על החת"ס ז"ל קשה. ובכ"ז גוף דברי החת"ס ז"ל יש לקיים אותם דאם גם להלכתא פסק רב כמ"ד "שבתה" מ"מ לענין זה יש חשש לריע מזלי' דמשנכנס אב ממעטי' בשמחה, כתנא להיפך באדר מרבין, וע"כ קאמר ר"פ הלכך ב"י לישתמיט מני' באב וכו'. ואפשר אדרבא כך הוא כוונת ר"פ כיון דחזי' לרב דלהלכתא פסק כמ"ד שבתה, ומ"מ חשש למזל באב מתחלת ר"ח וכו' א"כ בר ישראל לישתמיט מני' באב. ובכ"ז קשה על החת"ס דנראה משו"ע דלא תלי' זב"ז דהא בסי' קנ"א פ' דמר"ח ממעטין במו"מ ובס"ז פסק דוקא בשבת שחל בו ט"ב אסור לספר ולכבס וצ"ע, ועדיין י"ל דח"ס שפיר כתב כן בדעת הרמב"ם ז"ל אבל המחבר בשו"ע באמת ס"ל דלא תלי' זב"ז וע"כ שפיר כתב הא דר"פ, כנלענ"ד נכון בסד"ש:

אמנם עוד תי' החת"ס ז"ל לפמ"ש מהרש"א ז"ל דהא קיי"ל אין מזל לישראל כמבואר שבת קנ"ו ע"א, ור"פ ע"כ ס"ל כמ"ד התם יש מזל לישראל, ומתו' בפשיטות הרמב"ם ז"ל

דפסק כמ"ד אין מזל לישראל ולא קיי"ל ממי' כר"פ דהכא. ובזוהר פ' פנחס דף רט"ז ע"ב כתב ת"ח כל ברייך דעלמא קודם דאתייהבת אורייתא לישראל הוי תליין במזלי' ואפי' בחו"מ, אבל בתר דאתייהיבת אורייתא לישראל אפיק לון מחיובא דכוכביא וכו' ובג"ד כל המשתדל באורייתא בטיל מני' חיובא דכוכביא ומזלי' וכו' אי אוליף לה כדי לקיימא פקודהא ע"כ. והעולה דלשיטת הרמב"ם ז"ל הנ"ל אין לחוש לומר דריע מזלי' וכו' רק המחבר עכ"פ חשש לה וכ' החת"ס דחשש לסכנתא, ואולי הי' מקום לומר דהמחבר הוי ס"ל אף דקיי"ל במק"א אין מזל לישראל, מ"מ הכא שאני דמצינו בקרא והשבתי חגה וחדשה וכו' דקאמר הנביא דמה שעשו מקודם וכו' ושמחה בימים שנהפך לששון ולשמחה ולא הזיק להם המזל [ע"ד שפי' המפו' לענין פסח] עתה שחטאו שוב פסקו אותם היו"ט יען שחטאו ולא נהפך להם מעתה המזל לטובה ואף שלדברי הזוהר הנ"ל שפיר אפשר דאין חשש מ"מ בחודש אב שאני מטעם הנ"ל:

אמנם אולי יש לומר דכל מאי דחשש המחבר ז"ל דפסק כר"פ היינו דוקא בדבר דשייך בו שום דין ותביעה של נכרי על הישראל בערכאות בזה קאמר דלשתמיט מני' באב וכו' דכן מורה לשונו דאית לי דינא כו' אבל בדבר דלא שייך בו דין כלל ובמשנה סתמא קתני כל המקבל עליו עול תורה, מעבירי' ממנו עול מלכות וכו'. ומכש"כ דענין זה נוגע להעברת רוב מצות התורה ר"ל וכדכתיב ואנשי קודש תהיון לי כפירש"י ז"ל כל זמן שאתם אינכם אוכלים נבילות כו' תהיון לי, וא"ל ח"ו הרי אתם של נ"נ וחביריו ר"ל וכיון שאין להם שום דין ותביעה בזה, י"ל בזה ליכא למיחש כלל דלשתמיט באב כזוהר הנ"ל דכל המשתדל באורייתא בטיל מני' חיובי דמזלא' וכו':

ומכש"כ כיון שאמר האיש המשתדל בזה שכעת יכול להבטיח עפ"י דרך הטבע, ובעתיד אין יודעים וכו' ואין ספק מוציא מידי וודאי ע"כ אם כמע"ה מסכים לגמור הדבר עתה לטובה בעזהית"ב הא' הגומר עלי, ובל"ס כבר הסכימו עמו גם צדיקי זמנינו, אז גם אני השפל:

מסכים לזה, והית"ב ברחוחסה"ג הרוצה את יראיו המייחלים לחסדו, יטה הדבר לאישורו לטוב לכם ולבניכם כה"י לאיוש"ט. כ"ע המצפה להיות בתוך המצפים לישועה כל היום והמצפה לבשו"ט כללית ופרטיות בכ"ע בכ"י בסד"ש. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קעח

רב שלום וברכה, ויראה בנחמות עיון בעין שמחה, כבוד אהו' ידינ"פ הרב הגאון החסיד שלשלת היוחסין כקש"ת מו"ה יחזקאל פאנעט נ"י אבדק"ק דעש יע"א:

מכתב הג' הגיעני היום ואמהר להשיב עכ"פ במעט דברים בענין שבקשו מהדר"ג להתיר לשחוט בהמה א' עכ"פ בכל יום בשבוע הבע"ל דהיינו אחר ר"ח, [הגם דעפ"י עיקר הדין אין בשנה הזו דין שבוע שחל בו ט"ב כדאיתא בסעיף ד' שאם חל ט"ב בשבת מותר בשתי השבתות והי' אפשר מקום לומר שהיש שמוסיפין שלא לאכול בשר מר"ח תלי' בזה דוקא היכי דשייך שבוע שחל בו ט"ב הוסיפו הם לאסור מר"ח, משא"כ כשחל ט"ב בשבת וכו'. מ"מ פשוט לענ"ד דלא תלי' זב"ז דבכיבוס גופי' שבזה התיר המחבר בהדיא לשיטתו שאסור בשבוע שחל בו ט"ב דווקא, ובכ"ז התיר כשחל ט"ב בשבת לומר דאז לא שייך כלל דין שבת שחל בו ט"ב וכמ"ש הראשונים ז"ל שיוצא כן מהירושלמי ועיין בב"י. ומ"מ כתב על זה בהג"ה בלשון סתם ונוהגין להחמיר מתחלת ר"ח וכו' ולא חילק כלל בין שחל ט"ב בתוך ימי השבוע בין שחל ט"ב בשבת. ועוד דגם המחבר מביא רק קולא זו כשחל ט"ב בשבת רק לענין לספר ולכבס וכו' ולא המתין מלכתוב זה עד אחר סעיף ט' דשם מיירי מאיסור אכילת בשר בימים אלו משמע בהדיא דלענין זה אין מחלקי' בין חל בשבת וכו' ואין לי פה ספרים לעיין כעת בראשונים וגם אין הזמן מספיק לפי שעה, ובפשיטות י"ל כיון שי"א דסעיף ט' לענין אכילת בשר הוי רק מצד מנהג גם בשבוע שחל בו ת"ב, ומצד מנהג ידע המחבר דהמנהג הוא על כל אופן לאסור אכילת בשר בשבוע שחל בו ט"ב באיזה אופן שחל. ולרמ"א ז"ל נוהגין מר"ח, כנלע"ד פשוט ולא ראיתי לא' שהעיר בזה] ומאי דקמן שביקשו מכ' הד"ג נ"י להתיר לשחוט כנ"ל ומענה בפיהם שאם אין מתירין כזה עי"ז רבים מבני עמינו שם יבואו לקנות חלב מן השוק שיש בו איסור חלב של נכרי, והדר"ג בצדקתו לא אבה שמוע להם להתיר איסור שהי' נוהג בו עד עתה שלא לשחוט בימים האלה מר"ח ואילך, ועוד מטעם דברי בעל עקידה שבהגה"ה מהרש"ם ז"ל, ורצה הדר"ג לשמוע גם דעתי בזה, הנה בעירנו סאטמאר יע"א עיר גדולה ג"כ אין שוחטים מר"ח ואילך רק עופות, אם לא לצורך שבת קודש. והנה שם בהגה"ת מהרש"ם ז"ל רק הנידון לענין שיש לירא באם לא יתירו לשחוט יבואו ח"ו להכשל באי' נבילות וטריפות ר"ל. ועיין באו"ח סי' רמ"ד שמתירין אי' דרבנן במקום הפסד מרובה, היכי שיש לחוש שיבוא לאיסור דאורייתא ח"ו, משא"כ בנ"ד, ומכ"ש שאנו נתיר בידים לעשות איסור לפרוץ המנהג שיש בו גם מצד איסור דאורייתא דהוי כמו נדר, כדי שלא יעשו אחרים איסור דרבנן, ועיין ח"ס חאו"ח תשו' נ"ח] ובב"י סי' תקנ"א מביא תשו' רשב"א ז"ל מי שאוכל בשר במקום שנהגו פורץ גדרו של ראשונים ופורץ גדר כו' נחש של דבריהם, ובשע"ת אות ב' כתב דהכל לפי ראות עיני המורה שאם העם פרוצים לזלזל בעבירה זו יש להחמיר טפי, ויעיין קידושין כ"א ע"ב מוטב יאכלו

בנ"י תמו' שחוטות ואל יאכלו תמו' נבילות וכו' לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר והיינו דיש להתיר בהדיא שחיטת מסוכנת כפירש"י ז"ל הגם שהוא דבר מאוס כמ"ש יחזקאל לא בא בפי בשר פגול כפי' חז"ל מ"מ כיון שעפ"י הדין מותר כדי שלא יאכלו נבילות, וזהו דומי' שהתירה תורה יפ"ת הגם שהוא דבר כיעור וכו' מ"מ כיון שהתירה התורה לא דברה אלא כנגד יצה"ר שלא לבוא לעשות איסור בהדיא אבל להתיר מה שהוא אסור ממש מצד מנהג אבותינו אין מקום להתיר על סברא זו כדי שלא יבואו לעשות אי' יותר גדול ואין פנאי כעת להביא ראיות לזה כנלע"ד:

אשר ע"כ כתורה עשה הדר"ג נ"י שלא להתיר לשחוט בהמה מר"ח אב ואילך ולקיים מנהג הקדמונים וכדברי הרמ"א ז"ל ס"ט ומצניעים הסכין של שחיטה ולא לפרוץ וכו' ויניחו ברכות על ראשו ואגב הי"ל הערה קטנה שבסעיף י"ד דקפסק המחבר אסור לגדולים לספר לקטנים וכו' לא הגיה הרמ"א ז"ל לומר ואנו נוהגין בזה מר"ח ואילך כמ"ש לעיל בסעיף ג' ובסעיף ט'. ואין לומר משום דזה גופי' דאין לספר לקטנים אינו מצד עיקר הדין וכן אפשר הי' נוטה הלכה בה' שמחות שמשם יצא דין זה, יעיין בב"י וע"כ אין מוסיפי' חומרא על חומרא, דזה אינו דהא חזי' בסעי' ט' דשם ג"כ מה שאין אוכלים בשר בשבוע וכו' הוא רק מצד מנהג ולא מצד עיקר ההלכה, ובכ"ז הוסיפו חומרא על חומרא לאסור מר"ח וצע"ק. ומחמת הכנת ש"ק הנני חותם אוה"נ הדש"ת המצפה לישועת הית"ב כל היום תמיד. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפט

רני ושמחי ליעקב. ה"נ כבוד אהו' ידינ"פ הרב המאוה"ג חריף ובקי החסיד כקש"ת מו"ה יעקב ריכטער נ"י מורה לעדתו קיראלהאז יע"א:

מכ"ק קבלתי בש"ק וכשפתחתי במוצש"ק לא הי' בכדי שיעשה לשלח עוד תשובתי בלילה ההוא ע"כ הנני עתה להשיבו ע"ד אשר נועץ פרמ"כ עמי יען שרגיל להיות ש"ץ לתפלות מוספי' לערך ארבעים שנה והן עתה קצת קשה עליו מחמת הכאב אשר לו, ה' ירפאהו רפ"ש בתשח"י בקרוב יחזקהו ויאמצהו לאיו"ט, גם אין כחו כמאז, וביותר חשש ג"כ למ"ש ברמ"א סי' תקפ"א ס"א שיהי' הש"ץ נשוי, ופרמ"כ יושב כעת גלמוד ר"ל, אבל לעומת זה ירא לנפשו ממה שכתב בטו"ז תקפ"א סק"ג בשם ס"ח דמי שרגיל לעשות מצוה ואינו עושה אותה נענש ר"ל:

הנה האמת שבמחכ"ק הטו"ז לא העתיק במכוון דברי הס"ח שלפנינו דכך איתא התם סי' תשע"ה "כל מצוה שאדם רגיל לעשותה "ועובר" מקפידים עליו ע"כ, הנה הלשון

"ועובר" משמע דוקא כשהי' בידו לקיימו ועובר בשאט נפש בזה מקפידים. ובזה מביא שם בס"ח מעשה שלא הי' הזקן בעיר כי הלך בסחורה משמע בהדיא דוקא בכה"ג שלא הי' הכרח לשנות רגילותו, אבל היכי שרואה א"ע מוכרח לעזוב רגילותו מחמת ברה"ג, הרי מוזהרים אנחנו לשמור הבריאות מקרא דונשמרתם מאד כו'. וכמש"כ הרמב"ם ז"ל וכתיב וחי בהם, לדעתי אין שום חשש בזה, בלא"ה כבר כ' החת"ס בתשו' או"ח סי' קס"ח בסופו על כיוצא בו כי כל ענינים כאלו מאן דלא קפיד לא קפדו בהדי' רק צריך לשאול על נדרו עיי"ש. אמנם חזיתי לדעתו דמר פרמ"כ כי הוא קפיד קצת ע"כ לדעתי בוודאי אם אינו ירא לנפשו שיזיק לו ח"ו התפלה בקול בוודאי יעשה כרצון קהל עדתו לישאר בביתו בימים הקדושים ויהי' להם לש"ץ בתפ' מוספין, ואי משום הא דרמ"א הנ"ל משום שהוא אינו נשוי כעת ר"ל, הנה המעיין בד"מ בפנים ימצא שהעתיק דברי הכלבו שכ' מקודם צריך לדקדק במספר שנים, ואח"כ כ' ונהגו שאין מתפלל אלא מי שיש לו אשה, דומי' דכה"ג, הנה לא כתב בזה וצריך לדקדק רק בלשון "ונהגו". וכבר כ' המג"א בסי' ת"צ סק"ט בשם תשו' רמ"א ז"ל היכי שלא נאמר וכן נוהגין, אלא ונהגו, משמע שנהגו כן מעצמם, בשגם באמת אינו מובן מאי דומי' דכה"ג שייך הכא הלא כבר כ' מקודם רק יען שהתפלה במקום עבודה צריך להיות דומי' דעבודה, והלא העבודה היתה גם בכהנים אחרים, רק ביהכ"פ יש מקום לזה בתפלת המוספין, והרמ"א ששינה קצת מלשון הכלבו הנ"ל, וכתב וידקדקו ושיהי' נשוי וכלל הכל בלשון אחד, עכ"פ הניח תיבת יוצריך לדקדק רק כתב וידקדקו משמע שאין עיכוב בזה, וכמ"ש אח"כ מיהו כל ישראלים כשרים כו'. ובאמת בהגהת מנהגים שהביא הד"מ שם כתב מי שאינו נשוי לא יתפלל, ומדלא העתיק הרמ"א ז"ל בלשון זה וכתב לשון הכלבו, משמע שהי' דעתו להקל בזה, ושם בהגמ"נ באמת כתב, בר"ה ויוהכ"פ דומי' דכה"ג משמע משום יהכ"פ ראוי לעשות גם בר"ה, ועכ"פ מקודם צריך לקיים מ"ש הרמ"א ז"ל ראוי ומחוייב לחזור אחר ש"ץ היותר הגון והיותר גדול בתורה ובמעשים, וכפרמ"כ נ"י שאחריות קהל שלו עליו כאחז"ל כל מילי דמתא עליו רמיא, ראוי שישתדל שהקהל יהי' להם ש"ץ כזה דוקא, וידעתי בבירור שאם יחושו על דבר הנ"ל להיות דומי' דכה"ג עי"ז לא יתקיים זה להיות להם ש"ץ הגון וגדול בתורה ובמע"ט כהד"ג נ"י: ע"כ כשהד"ג נ"י מר י"נ מרגיש בעצמו שלא יזיק לו יזכה בשלו, ויהי' זוכה ומזכה וזכות הרבים יהי' תלוי בו לעורר העם לתשובה, בהקול קול יעקב, קולו של תורה בדברי כבושין כדרכו בקודש קודם תק"ש, וקולו של תפלה המושך הלבבות לתשובה וליראה ולאהבה את השם הנכבד והנורא יתב"ש, וגם את שועתי ישמע השי"ת בתוך תפלת שאר צדיקים ויצוה ית"ש ישועות

יעקב בחיים ארוכים מתוך ברה"ג בשלימות לאוי"ט ויכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים בספרן של צדיקים גמורים. כאוי"ה ונפש או"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפ

בברכת שופרות בתפלת שמ"ע של מוסף ר"ה אומרים הפסוק מזכרי' ט' וה' עליהם יראה כו' ה' צבאות יגן עליהם, וקשה הלא זה חצי פסוק ולמה חולקים הפסוק ועוד למה הוצרך להתחיל הפסוק הזה המתחיל ה' צבאות יגן עליהם הלא ענין שופר הוזכר בקרא הקודם, ונראה דרק על פסוקי תורה קפדי' דבכ"מ שהזכיר כן בדיוק אמר כל פסוקא דלא פסקי' משה ל"פ. אמר בדיוק דלא פסקי' משה ולא אמר כל פסוקא אנן לא פסקינן, ולא מצאתי זה מבואר בכ"מ, אבל הרמב"ם ז"ל פסק בזה כרב דכל פסוקא דלא פסקי'. ולענין קריאת פ' ר"ח בה' תפלה פי"ג הלכה ד' פסק והשני חוזר וקורא פסוק ג' שקרא הראשון והיינו כרב ולא כשמואל דס"ל בגמ' פוסק, אבל לא מצאתי מבואר בדבריו אי דוקא דלא פסקי' משה, וצריך להתיישב בדבר: ואגב אני תמה ג"כ למה דקאמר סתמא דגמ' ברכות י"ב ע"ב א"ר יודא בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בק"ש ומפני מה לא קבעוה מפני טורח הצבור, ולימא האי פסוקא (א' מוציאם ממצרים וגו') ותו לא גמירי כל פרשה דלא פסקה משה רבינו לא, פסקינן ע"כ. והנה בברכת ק"ש מזכירים פסוק מי כמוך בא' כו' וכ"כ תמוה מעשרה פסוקי מלכיות זכרונות ושופרות שמזכירי' פסוקי פסוקי והוא משנה שלימה בר"ה פ"ד דף ל"ב, ובכלל זה הם פסוקי תורה ג"כ, וק' הא גמירי כל פרשה דלא פסקה משה רבינו אנן לא פסקי' לי' וצע"ג, והית"ב יורנו, ע"ס תרס"ד לפ"ק. הק' יודא גר"וו: וגם חידוש דרמב"ם ז"ל לא הביא כלל דין זה דכל פרשה, לא פסקינן לי' ודין דכל פסוקא כבר כ' שמוכרח מדבריו לענין קריאת ראש חודש, אבל דין זה דכל פרשה לא מצאתי שום רמז בדבריו מזה. ובאמת כל עיקר דין זה דכל פרשה, לא פסקי' לי' צריך להתיישב מאוד בדבר דהא תנן במשנה דמגילה ובשבת מוסיפין, וק' והא כל פרשה דלא פסקי' משה לא פסקי' לי'. ואולי הי' מקום ליישב קו' זו דמשום הא לא אריא דאפשר דבפרשה לא פסקי' אי לא קורים אותה אח"כ, אבל כשקוראים אותה אח"כ עד גמרה של פרשה רק מחלקי' אותה לגברי בזה לא איכפת לן ובגמ' דברכות הנ"ל לא קאמר רק שאין קורין קצת פסוק מפרשה והשאר לא ליקרי כלל בזה גמירא דלא פסקי' פרשה שלא פסקה מרע"ה, אבל הקו' דלעיל במק"ע:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפא

בשו"ע סי' תרכ"ה בריש ה' סוכה כתב המחבר בסוכות תשבו ז' ימים וגו' כי בסכות: הושבתי את בנ"י הם ענני כבוד שהקיפם בהם כבל יכם שרב ושמש. והנה לכאו' קשה תרתי חדא הקו' שבב"ח על הטור שאין זה מדרך רבינו לכתוב פשטים וטעמים, ולפי דרך הב"ח י"ל ג"כ על המחבר דהיינו שבמצות סוכה צריך לכוין ג"כ טעם המצוה שיש בה מלבד גוף כוו' המצוה לצאת י"ח, אמנם כיון שבב"י לא כ"כ על הטור משמע דאיהו לא ס"ל כן, ועוד ק' לכאו' טובא דהא לפי הגירסא שלפנינו בגמ' י"א ע"ב ס"ל לרע"ק דסוכות ממש היו ור"א ס"ל הם ענני כבוד, וא"כ לכאו' קיי"ל כרע"ק ולמה נקט המחבר כר"א, ומתחלה רציתי לומר ליישב דע"כ הכא קיי"ל כר"א דפי' סוכות הם ענני כבוד והיינו כר"א, והיינו דהא פליגי ר"י ורבנן אי סוכה דירת קבע בעינן או דירת עראי ועיין בגמ' ז' ע"ב דכמה תנאי ס"ל כך דדירת קבע בעינן. והנה לכאו' היה נראה לומר דתלי' פלוגתתם בפלוגתא הנ"ל אי סוכה זכר לסוכות ממש שהי"ל או זכר לענני כבוד דאם היו סוכות ממש והיו צריכים להם כדי להגן עליהם מזרם וממטר ושרב א"כ סוכה דירת קבע בעינן, אמנם אם נאמר דהתם ענני כבוד היו שהקיפם ולא סוכות ממש א"כ זכר לזה ג"כ אנו עושים דוקא דירת עראי להורות כי האמת עיקר ההגנה הם העננ כבוד רק שעכ"פ צריכים לעשות היקף והיכר להאוהל בפעולת הגשמיי ע"ד המשכן אוהל מועד במדבר ואדרבא מורים במה שעשוהו אוהל עראי להורות שהאוהל הגשמי אין זה העיקר, ולפי"ז כיון דקיי"ל כרבנן דלעיל דסוכה אוהל עראי בעינן א"כ ע"כ דקיי"ל ג"כ דסוכות הם ענני הכבוד, וכדברי ר"א הנ"ל, א"כ לפי"ז הי' מביא המחבר דבר זה להקדמה לכמה הלכות שאח"כ התלויים בזה דסוכה דירת עראי בעינן, כן הי' נראה לי לפום ריהטא. אמנם לא יתכן זה כלל וכלל, דא"כ יהיו דברי רע"ק סותרים א"ע וגם דברי ר"א, דהא רע"ק ס"ל דהעושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה, ומוקי לה אביי לעיל ז' ע"ב דפלוגתת רע"ק ור"ג תליא אי סוכה דירת עראי בעינן ורע"ק דמכשיר ס"ל סוכה דירת עראי בעינן, וא"כ היכי ס"ל הכא דסוכות הם ענני כבוד, ועוד ר"א ס"ל דירת קבע בעינן כי כן אמר אביי בהדיא דף ז' הנ"ל טעם של ר"ח דהעושה סוכתו כמין צריף, דפסול מה"ט, והיאך ס"ל הכא סוכות ממש הי' והיו דבריהם לפי הנ"ל מהיפך להיפך, והגם שהי' מקום לומר דאביי הוא דאמר דף ז' ע"ב דר"א ס"ל סוכה דירת קבע בעינן, ורע"ק ס"ל להיפך ואביי לשיטתו משמע בריש מכילתין בהדיא דלא ס"ל כרבא בטעם דרבנן דפסלי מעשרים אמה משום דדירת עראי בעינן אלא י"ל דאיהו כרבי' רבה ס"ל דעד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בסוכה ע"ש, וע"כ קיי"ל בזה כרבנן דלמעלה מכ' אמה

פסול. אבל באמת י"ל דאנן ס"ל דלא כן הוא אלא ר"א ס"ל ג"כ דירת עראי בעינן והא ראי' דקיי"ל בהעושה סוכתו כמין צריף כר"א ואי הי' טעמי' משום דדירת קבע בעינן הי' זה סתירה לדידן דקיי"ל באמת דירת עראי בעינן, אע"כ ס"ל כגירסא הברייתא דלקמן, דר"א מכשיר, וא"כ מוכח אדרבא דר"א ס"ל דירת עראי בעינן. וכ"כ מאי דמוכיח אביי דרע"ק ס"ל דירת עראי בעינן ור"ג ס"ל דירת קבע בעינן מכח פלוגת' דהעושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה דרע"ק מכשיר וחכמים פוסלים ג"כ אינו מוכרח כזה אליבא דכו"ע לפי מאי דמבואר בירושלמי שם כ"ג ע"ב דפלוגתתם שם אי דירה מהלכת שמה דירה וגם לענין טומאה בזה פליגי ע"ש בפנים בירושלמי. [וע"ש דגם לענין מ"ש דב"ש וב"ה פליגי בזה במתני' דמי שהי' ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ג"כ קיי"ל כב"ש, וע"כ צ"ל לפי"ז דלא פליגי לענין סוכה אי דירת קבע בעינן] וממי' לפי הנ"ל היינו יכולים לומר כנ"ל דרע"ק ס"ל דירת קבע בעינן ור"א ס"ל דירת עראי בעינן וכיון דאנן לפי האמת ס"ל דירת עראי בעינן כרבנן דר"י דריש מכלתין אלי' דרבא ועוד בכ"מ ע"כ הכא קיי"ל כר"א דסוכות היינו ענני כבוד שהקיפם לבל יכם שרב ושמש, ושפיר פסק כן המחבר. אמנם מצאתי אח"כ על הגליון בגמ' שבת הגירסא הוא דר"א ס"ל סוכות ממש ורע"ק ס"ל ענני כבוד היו, וממילא אתיין דברי המחבר ע"נ כפשוטו, ואני העני הי' נ"ל דהיינו המשך הפסוקים בפ' אמור בסוכת תשבו כו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות וכו' וידבר משה את מועדי ה' אל בנ"י, ר"ל שהי' מרע"ה מפרש להם שהסוכות הי' מה שהי' כבודו יתב' נועד להם באותן סוכות ע"ד שהי' נקרא המשכן אוהל מועד ע"ש ונועדתי שמה לבנ"י, והיינו כדעת המ"ד ענני כבוד היו י"ר שיפרוס הקב"ה סוכת שלומו עלינו ועכ"י אמן, י"ב תשרי תרס"ג לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפב

שלום וכ"ט ובריות גופא ושמחת יו"ט לכבוד ידידי הרב המאה"ג מו"ה אברהם שלמה נ"י דומו"צ בק"ק ס' אויוואר יע"א:

מכתבו קבלתי היום, ובאתי בזה להשיב מעט דברים לכבודו כי רב ולצאת י"ח הבריות, הגם מי הוא זה ואיזה הוא אשר יעיז להרהר אחר הוראת המורה ודאין בשגם הרב הגאב"ד בל"ס ג"כ הסכים על ידו, בכ"ז לקיים והייתם נקיים מה' ומישראל, אדבר איזה דברים הנראים לעין כל. הנה הטו"ז כ' בסי' תרל"ז סק"ד לדבר פשוט שאדם מותר ליכנס לסוכתו של חבירו שלא מדעתו דניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממוני'. והנה לכאורה הסברא נותנת דהה"ד דכה"ג דנ"ד דאמרי' בוודאי ניחא לי' לקהל הקודש למיעבד מצוה

בממוניהם שיתקן המורה הדר שם התקרה באופן שיכול למיעבד מני' סוכה לקיים בי' מצותו, ומכש"כ דאפשר שמחוייבים הקהל לתת לו דירה לשבת בה הה"ד. דהחיוב לתת לו מקום לקיים מצות ישיבת סוכה, ואיהו רק דמהני להו והטריח א"ע והוציא הוצאות מממונו לתקן לו הסוכה, ומכ"ש שמקבל על:

עצמו להחזיר הדבר ליושר אחר חג הסוכות. אמנם ראיתי בפמ"ג שהניח דין זה בצ"ע אי אמרינן לשי' הטו"ז הנ"ל ג"כ לבנות סוכה שלא מדעתו ג"כ דניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממוני'. וכן הביא בשם ב"ח דאין לעשות סוכה על גן של חבירו, וי"ל דהפרמ"ג גופי' רק הי' מסופק היכי דבנה על קרקע של חבירו שהי' פנוי המקום והבונה עלי' שלא מדעתו הוי כגוזל האויר של החצר וכדומ'. אבל בכה"ג דנ"ד שאין בזה שום היזק לבעלים ורק איהו תקוני מתקן למעלה בגג באופן שיהי' ראוי לסוכה בזה בוודאי ניחא לי' לאדם למיעבד מצוה בממוני'. ועוד הפרמ"ג לא הי' מסופק רק בבונה עג"ק חבירו אינש דעלמא, אבל בנ"ד כבר כ' לעיל שלדעתי הקהל מחוייבים לתת מקום לעשות לו סוכה וכן נוהגים בכל ערי מושבות ישראל שנותנים להמורה שלהם מקום לעשות לו סוכה ועושים סוכה משלהם, ומכש"כ שפרמע"כ כותב שהרה"ק נ"י גופי' אמר שאין בזה שום היזק כיון שמע"כ יתקן אותו אח"כ להחזיר הדבר כמו שהי' בתחלה, אין בזה שום חשש שבעולם, וכבוד האקרו"ט רק עושים בזה גמ"ח עם הת"ח אשר הוא חלוש ר"ל, והאיש הנ"ל אשר פער פיו נגד כבוד הת"ח עליו לפייס את הת"ח והי' בזה שלו' וכ"ט וברכת שמחת החג וגמח"ט, מנאי הכותב בנחיצה רבה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפג

בסימן תרל"ט סעיף ז' בהגה"ה כ' בשם מהרי"ל ז"ל וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא אלא יצא בכנעה כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו, נראה דבכיוון משנה בזה מלשון המשנה פ"ב דסוכה כ"ח ע"ב משלו משל, לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך כו' והיינו למאי דנתעוררתי דבפי' המשניות להרמב"ם ז"ל בסוף פ"ב כ' ח"ל וירידת הגשמים בתחלת הסוכות רמז כי השם אינו מקבל מעשיהם ברצון עכ"ל, ופשטו דכוונתו ז"ל דהמשנה קאי רק על לילה ראשונה, ולכאורה הלשון מורה כוותי' מדקאמר משלו לעבד "שבא" למזוג כוס לרבו משמע שרוצה רק למזוג ועדיין לא מזג כוס והיינו הרמז שבתחלת הסוכות קודם שבא לקיים המצוה חלילה נרמז כי אין רצונו יתב' בעבודתו. אמנם האמת שבסוגי' הגמרא בבלי וירושלמי ומפרשיו לא משמע כן ורש"י ז"ל פי' בהדיא כלומר גשמים היורדים בחג סימן קללה הם. ע"כ הרמ"א ז"ל דמיירי הכא

מכל חג הסוכות בכללו נקט משו"ה בלשונו אלא יצא כנכנע כעבד שמוזג כוס לרבו, לא שבא מעתה למזוג, אלא כבר מוזג ועומד, כנל"ד להאמת. אמנם להרמב"ם ז"ל צ"ל אע"ג דבמשנה זו גופא קאמר כל שבעת הימים, ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות מ"מ סיפא דמתני' במ"ש משלו משל, קאי על רישא דרישא דקאמר לעיל במתני' וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט הראשון בלבד, אין לדבר תשלומין וקאמר שבכ"ז אעפ"י שהחיוב רק בלילה של יו"ט ראשון בלבד בכ"ז כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע, ואח"כ קאמר לחזק במה שפתח שהחיוב המוחלט הוא רק בלילי יו"ט ראשון, עז"א משלו משל לעבד שבא למזוג כוס, שזה מורה דקאי רק על לילי יוט"ר וכנ"ל, ומה דקאמר באמצע המשניות הללו דין דמי שהי' ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין, נראה דר"א אזיל לשיטתי' דהא מבואר לעיל בפ"ק דף ג' דפליגי דב"ש סוברין גזרי' שלא ימשוך אחר שולחנו, וב"ה סברי לא גזרינן, וטעמייהו דב"ש ס"ל כר"א [דר"א שמותי הוא מתלמידי ב"ש] די"ד סעודות צריך לאכול בסוכה חיישינן שמא ישכח פ"א וימשוך אחר שולחנו דקשה להיות זהיר בכל יום שני פעמים במשך זמן הסעודה. וב"ה ס"ל כחכמים דמתני' דאין לדבר קצבה חוץ מלילי יוט"ר וע"כ לא גזרינן, וכיון שכל ג' משניות שייכי להדדי שפיר יש לפרש כנ"ל דמ"ש משלו משל כו' קאי על תחלת דבריו שבלילה הראשון לבדה הוא חובה לאכול בסוכה ועל זה קאמר משלו משל וכמבואר, אבל עכ"פ הרמ"א ז"ל שראה שאר הראשונים פי' המתני' במשל זה דקאי על כל ימי החג ע"כ שינה את לשונו ונקט כעבד שמוזג כוס וכנ"ל:

ואפשר יבוא מזה נפ"מ לדינא דהנה בשערי תשובה כתב נגד הבאים להחמיר בזמן גשמים ח"ו בליל א' של סוכות ונמנעים מלאכול עד חצות, וכתב ועוד כיון דבש"ס מדמה זה לעבד שמוזג כוס ושפכו ע"פ ואם יחזור למזוג בע"כ יכעוס עליו יותר כיון שמסרב ע"כ, ולענ"ד נראה דהיינו כל עיקר כוונת התנא דקאמר משלו משל, דלכאו' קשה מה צורך בכך לומר משל, אלא נראה דקאי עמ"ש מקודם מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, ולכאו' משמע דמותר לפנות אבל ס"ד דהרוצה להחמיר יכול להחמיר לכך הסמיך לזה משלו משל, ושפך לו קיתון ע"פ, וממילא אם בא להחמיר אינו רשאי דהא לפי דברי השע"ת הנ"ל רמיז זה דאם יחזור למזוג יכעוס עליו יותר כנ"ל נכון, וה"ת אם כוונת התנא על לילה ראשונה כפי' הרמב"ם ז"ל, אזי שפיר לומר כדברי השע"ת הנ"ל דאין להחמיר בלילה א' ג"כ:

אמנם אם נפרש כשאר המפ' דכוו' המתני' על כל ימי החג דמני' מיירי בבא זו, אזי י"ל דוקא בשאר ימי החג שפיר יש לדמות לעבד שבא למזוג כוס לרבו מפני שאין זה חיוב

כ"כ, אבל בלילה הא' שיש חיוב דאורייתא לאכול בסוכה אפשר רשאי להחמיר וכדעת מהרי"ל ז"ל שהביא בשע"ת שם, והית"ב ירחמנו שנזכה להתנאות לפניו ית' במצות ויעלו ויבואו מצותינו לרצון ולנ"ר לפניו יתב"ש אמן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפד

שלום וכ"ט סלה לגברא רבא ומופלא, לה"ה ידי"נ הרב המאה"ג חרוץ ובקי כש"ת מרדכי מאיר נ"י רב דק"ק יאקא יע"א (וכעת אבדק"ק בשטיינעגמאגער.):

ע"ד אשר העיר פר"מ נ"י על דברת הנוב"י מהד"ת סי' קל"ג דנקיט לדבר פשוט דסכך של אשירה, פסול בוודאי מצד כתותי מיכתת שיעורי וסוכה צריכה שיעור, וכ' פר"מ נ"י דלכל ב' הסברות שבתוס' עירובין פ' ע"ב ד"ה אבל:

וכו' והסברות הללו מבוארים ברמב"ם ז"ל ה' שבת פי"ז ובראב"ד ומ"מ שם גם בסכך שייך להתיר כמו בלחי כ"כ פר"מ בקיצור, ואני איני רואה בדבריהם מקום לדמות סכך ללחי דלפי הטעם הראשון דדוקא בלחי דלא בעי רק שיעור זוטא ומפורש בהה"מ בשם הרשב"א ז"ל בהדיא משום דעביו ורחבו ל"צ רק כ"ש ע"כ שרי' משא"כ קורה דצריך שיעור לארכו ורחבו, ממילא הה"ד בסכך צריך שיעור לארכו ורחבו דצריך שיהי' זע"ז טפחים, וממילא שיש לו ששה קצוות הצריכים לפי דעת המ"מ שם. אמנם יש מקום לכאורה עדיין לפקפק דהא הרמב"ם ז"ל כדקאמר בקורה שצריכ' רחב' וכו' סיים ועביה כ"ש שתהי' בריאה כדי לקבל אריח וכו'. ונראה מדבריו שבא לתרץ קושי' הראב"ד ז"ל לפרש דשאני כ"ש דקורה מכ"ש דלחי, דכ"ש דקורה צריך לשתהי' חזק כדי לקבל אריח עכ"פ והוי הכ"ש גופי' מילתא דחשיבות וכאילו ינתן בו שיעור וע"כ פסול בו מילתא דשייך בי' כתותי מיכתת שיעורי' כמובן, משא"כ כ"ש דלחי, כנ"ל הפי' בדברי הרמב"ם ז"ל. ולפי"ז לכאורה שפיר קאמר פר"מ הרב נ"י דבסכך לא שייך כזה דהא לא ניתן שיעור לעביו של הסכך. אולם גם בזה כ' דדומה לקורה דהא שמו סכך שצריך שיהי' להגן מהחמה ועוד אפשר דשייך בי' לומר אחשבי' רחמנא לסכך כ"ש בעביו כיון שמגין מהחמה דיו וכמלתא דאית בה שיעורא יחשב כדי ליפסל בו דבר דשייך בו כתותי מיכתת שיעור. ולטעם הב' של תוס' דבלחי אפשר לדבק הכתותי בכותל, משא"כ בקורה ומבואר כן בראב"ד ז"ל ג"כ פשיטא שלפי"ז גם בסכך שייך ממש לומר כמו בקורה דע"כ הסכך צריך להיות תלוי באויר. וזה אי אפשר בכתות' כמובן, ופר"מ נ"י לפום רהיטא כתב מ"ש במחכת"ה, ולכאו' יש מקום לומר לפי טעם הב' הנ"ל דבסכך לא שייך לומר דיחשוב כאילו הכתיתין מחוברים יחד דא"כ יקשה כקושי' הטו"ז בסי' שס"ג סק"ה גבי לחי גופי'

דהא משנה שלימה שנינו כל הנשרפים אפרן מותר חוץ מעצי אשירה וכ' עליו בהג"ה נתיב חיים שלפי דבריו ז"ל גם על התוס' עירובין הנ"ל יקשה בזה. דנעלם מהם משנה שלימה הנ"ל ועכ"ל דמצות ללה"נ. וא"כ בסוכה לפמ"ש הנוב"י לומר דבסכך שייך הנאה מלבד הנאת מצוה לא שייך בלא"ה לומר דהכתיתין יחשבו כמחוברין יחד לסכך דהא בזה לא שייך כתי' הנתיב חיים דמללה"נ, כיון דיש לו גם הנאה גופניות אסור ליהנות בו. ובאמת נלע"ד ליישב קו' הנוב"י שם למה במודר ממעין אסור לטבול בו טבילה של מצוה בימות החמה כיון שנהנה בו הנאה גופניות, ובסוכה אמרי' בנדרים ט"ז ע"ב הא דאמר הנאת סוכה עלי'. אמר רבא וכי מצות ליהנות ניתנו ולמה לא שייך בישיבת סוכה הנאה כמו במעין ביהמ"ח. ונראה דהא גם בתק"ש דנקיט בתוס' ר"ה כ"ח גופא דתקיעה אין בו הנאה וכן איתא בטו"ז סימן תקפ"ז דע"כ ל"ש בו שמא יתקן כ"ש. ובאמת בכפ"ת בסוגי' דמצ"כ תמה למילתא דפשיטא מה חילוק יש בין מצד דאי"צ כוונה משום דנהנה, ובין תק"ש דג"כ נהנה בו, ונלע"ד די"ל דסתם תקיעה עכ"פ אין בו הנאה וכל התוקע למצוה אינו נהנה בו רק כשמתכוין לשיר באמת הוי הנאה, ובזה באמת נלע"ד לשי' המחלקים בין דבר דיש בו הנאת גוף כאכילה לשאין בו הנאת גוף, באמת לדידהו גם בהתוקע לשיר יצא. והרמב"ם ז"ל לא כתב רק התוקע להתלמד לא יצא כיון דכוונתו להתלמד ולא לשיר בזה לא יצא. ובזה מתורץ כמה קושי' על הרמב"ם ז"ל ובסוגי דמצ"כ ואכמ"ל, ועד"ז בסוכה ג"כ מסתם לא שייך לומר בסוכה שנהנה בו דהא בכמה זמנים אדרבא הישיבת סוכה צער היא לו ושפיר פריך רבא לאביי דאמר סתמא הנאת סוכה עליו אסור וכי מצות ליהנות ניתנו. משא"כ במעין בימה"ח דוקא שפיר בסתמא איכא הנאת הגוף וע"כ אסור, ולפי"ז הי' נפ"מ בנידון דידן לפי טעם הב' של תוס' בסכך של סוכה לחלק בין נהנה בו ללא נהנה בו וכמבואר לעיל:

אולם בלא"ה ניחא כמ"ש לעיל דבסכך דצריך להיות בע"כ תלוי באויר ל"ש לומר שיחשוב כאילו נדבקו הכתיתין אהדדי, דהא לא קיימו הכתיתין בלחודיי' מבלי להתלותם בד"א כגון בכותל או בקורה וזה לא שייך בסכך להדביקה בנסרים הכשרים לסכך הא אז ל"צ עוד לדידהו לידון עליהם. ושפיר כתב הנוב"י דסכך הנעשה באשירה דפסול מצד כתותי מיכתת שיעורי'. כ"ז כתבתי בנחיצה והית"ב יהי' למשען לפר"מ לתקנהו בעצה טובה מלפניו בענין הנ"ל, שוראן כ"ח תשרי תרנ"ז לפ"ק, והנני הדוש"ת. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפה

הרמב"ם ז"ל בה' לולב פ"ו כתב מי הפטורים מסוכה, קשה לי לפמ"ש בסוכה כ"ח ע"ב מבואר דצריך ייתור דהאזרח לחייב גרים בסוכה, א"כ היל"ל לרמב"ם ז"ל לכתוב זה בפירוש דגרים חייבים מקרא הנ"ל, ובה' אס"ב פי"ב הלכה י"ז כתב הרמב"ם ז"ל כל הנכרים כשיתגיירו וגו' הרי הן כישראל לכל דבר שנאמר הקהל חוקה א' יהי' להם ע"כ, וזה הוא דרך כלל עכה"ת, ומדחזינן הכא דצריך ייתור משמע דהכא מצות סוכה הוי דבר היוצא מן הכלל דצריך קרא יתירא עיין הכא בתוס' ד"ה לרבות, ונ"ל לפמ"ש בהג"ה יפה עינים מירושלמי רפי"ג דיבמות דהכא הדרש דהאזרח הוי מיעוט למעט גרים ובישראל חזר ומיעט גרים הוי מיעוט אחר מיעוט ובא לרבות, ועיי"ש שהביא בשיורי קרבן לירושלמי שמפרש גם כוונת הסוגיא דש"ס בבלי כך א"כ ניחא דגם הכא אינו יוצא מהכלל דגרים מחוייבים ככל ישראל רק דהכא ס"ד למעט מהאזרח ע"כ הוצרך למיעוט אחר כדי שתקום על הכלל המיוסד דגם הכא הגרים הרי הם כקהל ישראל, ולא תקשי למה בא המיעוט הראשון כבר כ' בש"ק העדה שם שאין זה קושי' ע"ש, כנלע"ד לפום ריהטא, והית"ב יורנו ברחמיו מדרכיו כיר"א. כ"ו תשרי תרס"ה לפ"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפו

שלום וכט"ס לכבוד הידידים והחביבים הרבנים הגדולים המורים לרבים, עמודי הוראה לרחוקים ולקרובים, חריפים ובקיאים ובמד"ט מסובבים, צדיקי' אומרים מעט ועושים הרבה מעשים טובים ה"ה כקש"ת מו"ה דוד הכהן זאלצער ומו"ה שמעון נר"ם ומו"ה משה שפיטצער נ"י דייני קרתא קדישא דמונקאטש יע"א:

מכ"ק קבלתי ע"ד השאלה שבא לפניכם מ"כ האקרו"ט דשם יצ"ו אם יש היתר לחזן שהי' עד עתה משמש בקהל שטאטוסקווא, לקבלו עתה להיות עומד ומשמש בא' ממרום המקומות בקהלא קדישא דשם כמו שמבוארים הדברים במכתב כבודכם הכותבים מע"ל:

הנה תרי תמיהי מידכר דכירי הבי"ד הגדול, יאמרו נא יראי ה' המה הדיינים הרבנים הג' וכי האקרו"ט וכי חשידון בעינייכו וקרא אמר אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. וזאת שנית יאמרו נא הבית אהרן אשר יורו משפטיך ליעקב, וכי לאורה הוא צריך האם צריכים הם לשמוע, דעת רבנים אחרים בזה הצרי אין בגלעד ועוד הלא גם עמהם שם הכרתי והפלתי ממכ"ק מארי' דאתרכון הרב הגדול נ"י והלא גם את שאינם גלוים לפני אחרים לפניהם הם גלוים וידועים ומכש"כ בדבר הנוגע להגלות לנו ולבניו עד עולם,

ובדבר כזה שאי"צ לו רב וצורב והדין פשוט לכל יודע דעת תורה כמו שיבואר למטה, בכ"ז יראתי שלא להשיב כי אולי השעה צריכה לכך והיא כבודם ותהלתם של כ"ק הבי"ד הגדול דשם המעבירים על מדותם בזה כיון שרואים תיקון בזה שגם רבנים אחרים יודיעו ג"כ דעתם דעת תורה בזה ומבקשים עד מהרה להריץ דברי ע"כ חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותם ופקודתם שמרה רוחי להיות גם אנכי סניף לעושי מצוה דרבים ואכתוב רק דברים פשוטים לפי מעט הפנאי שלפני כפי מה שחנני הית"ב ברחמיו הרבים. הנה החזן הזה שהי' עד עתה משמש בקהל שטא- טוסקווא ואכל מבשר פיגולים איזה שנים פסול להיות חזן במקום כבודכם מצד ג' טעמים:

הא' אפילו אם לא הי' משמש אצל שטאטוס- קווא רק שאכל מבשר פיגול שחיטתם ג"כ כדאי לפסלו מלמנותו עוד לש"ץ דהא קיי"ל בשו"ע או"ח סי' נ"ג סעיף ד' ש"ץ צריך שיהי' הגון ואיזה הגון שהי' ריקם מעבירות [עפירש"י ז"ל בתענית ט"ז ע"ב וצ"ע מאין הוציא זה] ורמב"ם ז"ל הוסיף לפ' ולא יהי' בבניו וב"ב שום בעל עבירה אלא יהי' ביתו ריקם מן העבירות, והגם שבה' תפלה לא כתב כלשון הנ"ל כבר כתב בתשו' לחם רב סי' ג' דסמיך לי' עמ"ש בה' תענית. וגם המחבר נראה דס"ל כך בדעת הרמב"ם ז"ל, ומכש"כ בנ"ד שמקבלים החזן להתפלל בתענית ויוכ"פ כו"ע מודים דצריך להיות ריקם מן העבירות וכ' בתשו' לחם רב דאפילו בעשה תשובה לא מהני לדעת הרא"ש ז"ל וטור ולדעתו גם הרמב"ם ז"ל מודה בזה עש"ה. והנה בנ"ד החזן הזה שאכל הוא וב"ב כמה שנים מבשר פגול שחיטת בעלי השטאטוסקווא שנאסר השחיטה עפ"י פסקי הגאונים כמבואר בתשובותיהם ובפרט בתשו' מהרמ"ש ז"ל בכמה סימנים בחאו"ח וחיו"ד וגוף האיסור הסכימו עליו בפומבי מכת הקודמין רבותינו הג' זללה"ה כידוע ומפורסם לכל מצד הדין ומצד מיגדר מילתא ע"כ גדול עונו של החזן הזה מנשוא, וכי זה הוא ריקן מעבירה הוא וב"ב ועל כזה נאמר ממר זוטרא בתענית הנ"ל מפ' היתה לי נחלתי, נתנה עלי בקולה ע"כ שנאתיה זה הש"ץ שאינו הגון שיורד לפני התיבה:

ואם יאמר שרוצה לעשות תשובה [כמוזכר במכתב כ' הדיינים שמ"ל] מלבד מה שכבר הבאתי לעיל דלענין להיות ש"צ לא מהני תשובה לדעת הרא"ש וטוש"ע, עוד בו הלא רק א' יחקר זאת כי רק הוא ית"ש יודע תעלומות לב אבל אנו אין לנו אלא מה שעינינו רואות מש"כ רבינו הרשד"ם ז"ל בתשו' חאו"ח סי' ל"ג וז"ל ידוע שהש"ץ עומד במקום כהן המקריב וצריך שיהי' פרקו נאה מנעוריו, וגם כי אין דבר עומד בפני התשובה מ"מ צריך הרבה לידע התשובה מה הי' ושיתברר הדבר היטב באופן שלא יהי' חשש כלל לחוש שתשובתו כדי שיחזירוהו לאומנותו ועדיין כולי האי ואולי אם לא האמינהו שעשה

תשובה גמורה בלתי מרמה דפשיטא שאין להחזירו ע"כ ורש"י ז"ל בתשו' בפרד"ס הגדול סי' כ"ו כתב מי המרוצה בין ישראל לאביהם שבשמים הלא צריך להיות צדיק וישר "נקי בגופו מכל דופי ואם אינו כן אמרו חכמים נתנה עלי בקולה ע"כ שנאתה... ואדרבא מסתברא שאין תשובתו של זה החזן שלימה כי הרמב"ם ז"ל בה' תשובה מנה מכ"ד דברים המעכבים התשובה הפורש מדרכי צבור, והמבזה רבותיו והכא תרתי איתנהו בי' במי שהתחבר לעדת שטאטוסקווא פורש מדרכי צבור כלל ישראל הכשרים והנאמנים לה' ולתורתו יתב'. ומבזה בזה דברי רבותינו הק' ז"ל אשר במסנ"פ העמידו הדת שומרי הדת ואסרו שחיטתם והוראתם של הממונים בעדת השטא- טוסקווא, ומכש"כ שכבר כ' דגם תשובה לא מהני בי' למנותו עתה לש"ץ בקהל שומה"ד:

טעם הב' שאסור החזן הזה להיות עומד ומשמש מעתה בקהלא קדישא דמונקאטש ממה שכבר העיר על זה מהר"מ שי"ק ז"ל בתשו' חיו"ד סי' י"ט ממה דאיתא סוף מנחות כהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש. והנה הרמב"ם ז"ל כ' וז"ל כל כהן שעבד בע"ז בין במזיד בין בשוגג אעפ"י שחזר בתשובה גמורה ה"ז לא ישמש במקדש לעולם שנאמר לא יגשו אלי לכהן לו וכו' מי שעבר ועשה ב"ח למקדש להקריב בו שאינו כבית ע"ז ואעפ"כ לא ישמש במקדש לעולם. משמע בהדיא דגם כששימש בב"ח בשוגג ג"כ לא ישמש עוד לעולם בביהמ"ק. וכבר כתב במהרמ"ש בזה דמבואר באו"ח דביהכנ"ס דין ביהמ"ק יש לו בזה, וממילא נשמע דאין הטענה שאומרים שלא ידע החזן מזה האיסור הנעשה בפומבי':

ששחיטת והוראות וכל ההתחברות לעדת השטא- טוסקווא נאסר דהא עכ"פ אומר מותר לא עדיף משוגג וכיון שכבר הבאתי שהרמב"ם ז"ל פסק בהדיא שאין חילוק בין העובד הע"ז והעובד בב"ח תרווייהו לא ישמשו עוד במקדש לעולם "אפילו כשעשה תשובה ואפי' שהי' בשוגג' והחילוק ביניהם רק לענין דיעבד כשעבר והקריב במקדש קרבן. וגם תוס' שהתירו למשמש בב"ח לשמש בנוב וגבעון או לכהן לקרות תחלה היינו דוקא בשעשו תשובה והכא הלא לא הי' ניכר תשובתו בשגם שהבאתי לעיל בש"ץ עדיף מכהן המקריב, וע"כ פסול החזן שהי' משמש במקום האסור להיות משמש עתה בקודש ואין קטיגור נעשה סניגור, ואפילו יאמרו שהי' אנוס משום פרנסתו ללכת לעדת השטאטוסקווא (מלבד מה שסותרים א"ע לפי המבואר במכתב כבוד הביד"צ שאומרים שלא ידע מאיסור הנעשה על השטאטוסקווא) מ"מ כבר אסרי' בתשו' מהרמ"ש ז"ל הנ"ל וגם באונס, ולעד"נ כדמות ראי' שבזה גם כשהי' אונס אסור לשמש במקדש לעולם ממה שפירש"י ז"ל בפ' שמיני גבי אהרן הכהן ע"ה שהי' בוש וירא לגשת ליקרב במזבח

מצד חטא מעשה העגל, הגם שהי' אונס כפירש"י ז"ל בשם מדרש בפ' תשא ע"פ ויבן מזבח לפניו ראה חור שהי' מוכיח והרגוהו ר"ל ובכ"ז הי' ירא לגשת, ש"מ שגם כשעשה מעשה לע"ז באונס מ"מ אסור אח"כ לשמש במקדש לעולם והגם דשם הותר אהרן ליקרב במזבח היינו מצד שא"ל משה רבינו ע"ה למה, לכך נבחרת, והי' עפ"י הדיבור שצוהו וגם אהרן ע"ה לא עשה ח"ו העגל בידים ולא עביד עבירה ועבודה לו רק שנתגלגל החטא על ידו, ואפי' שהי' באונס לא הי' רוצה עוד לשמש במשכן מיראתו שמא אינו רשאי עוד לולא שעפ"י הדיבור הותר, מכש"כ במי שעבד עבודתו במקום האסור, אסור עוד לעולם לשמש בקודש אפי' כשהי' באונס, ועבד ע"ז ועבד במקום האסור דין א' להם כמבואר למעלה וממילא פסול החזן לשמש בקודש במקום כבודכם:

טעם הג' הכי נכבד ז"ל הרשד"ם בתשו' הנ"ל הרי אנו רואים כי גדול כבוד הצבור וצריך מאד לחוש על כבודם א"כ זה ש"ץ אם לא ראינוהו שעשה תשובה גמורה ושלימה בלי מרמה בפשיטות שאין להחזירו:

ולקמן אח"ז כ' עוד יותר לפי דהגם דקיי"ל שכל איש ישראל אסור לומר לחבירו ששב בתשובה זכור מעשיך הראשונים מ"מ אין כבוד הצבור שיעמוד בספק זה והביא שם מדברים יותר קטנים שאסרו חז"ל מפני כבוד הצבור מכש"כ בדבר גדול כזה במה שנוגע לש"ץ בעיקר כשרותו. ועיין בפמ"ג סי' כ"ח בא"ח במשבצות סק"א דאף בדיעבד לא יצאו ואין ניתן למחול כבוד הצבור רק גבי מלך ועאכו"כ במקום משכן כבודכם עיר כלילת יופי אשר כל עינים צופית עלי' עתה יאמרו הרחוקים והקרובים פרושים התירו את הדבר וחוששני בזה שעוברים ג"כ בזה האיסור היותר חמור שבכל הת"כ שהוא לאו דולא תחללו את שם ק' כי אין לך ח"ה גדול מזה דבר שאבותינו ורבותינו מסנ"פ עלי' יבואו להקל בזה, ומה גם בשביל דבר קל וקטן, ואם גדול איסור ח"ה ליחיד, עאכו"כ לרבים ומכש"כ במקום גדולים וצדיקים כי לא ידעו העולם בשל מי היתה נעשית הרעה הזאת ר"ל, וח"ו יהי' זאת לפוקה ולמכשול ולמזכרת עון לכב"י דשם ח"ו, ע"כ אצפה שבוודאי כל העם הקודש דשם כשישמעו שיש איסור בדבר יקראו בקול גדול חדלו לכם מן האדם הזה אשר אסור לנו עפ"י הדין הצדק והיושר והלא הארץ הנה רחבת ידים לפניכם בחרו לכם הטוב בעיניכם ממק"א ולמה זה נכנס ח"ו וכשינו ובנינו בעונש הנאמר על החולק על רבותיו המה הקדושים אשר תיקנו לנו התקנות הנ"ל לטוב לכו ולבנינו כה"י, ועינינו מייחלות להית"ב שיתקיים בכם ואם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו ואין פרץ ברחובתיכם, ואשרי הדור שנשמעים הגדולים לקטנים ומכ"ש כי עמכם

שם גדולי תורה ורמי המעלה ארזי הלבנון אדירי התורה ה"ה הגאון הגדול מארי דאתרכון אליו תשמעון ולבידה"צ. כ"ד ידידכם מכבדם דשו"ט בא"ר. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפז

נודע ומפורסם בעולם כי רבים מבני עמינו קמו והתעודדו ולהם הם אומרים לקנא קנאת ישראל וקנאת ציון וכלליות אה"ק ושמו להם ראשים אשר יצאו לפניהם בענין הזה ובאו להם בברית א' להיות לחברא כלליית וקורא להם שם "ציאניסטען פעראיין" ותוכן הענין ידוע לכל והנם קוראים בקול גדול בכל מחנה העברים לאמר העורים הביטו לראות על מה אדני הציאניסמוס הטבעו ועד מה רעו פארותיו, הנה כי כן אומרים שמחשבתם רצוי' אבל נחזי אנן אם גם מעשיהם רצוי' או אולי נאמר לא אראה עוד את הגדולה הזאת בהקריבם אש זרה לפני מחנה העברים ואת האש זרה הלאה הכירו נא דבר אמת למי החותמת, וזאת חקרנוה כן מצאנוה לחיוב להגיד כדברים האלה לומר: למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט גם אני הדל באלפי ישראל מלהרים קולי אל בני אדם גם בני איש, הגם אולי על זה ראוי לומר כדבר שכתוב בתורת משה ממרן בעל ח"ס זללה"ה בתשו' סי' פ"ה וז"ל אין דעתי להדפיס בזה שום ספר כי גם המה ידפיסו כהנה וכהנה ופשתה המספחת יותר וילעיגו וכו' ויהי' המכריעים בין ב' הספרים יושבי שער וכו' ועוד אולי נזכה שיתבטל הדבר ולמה נקבענו בדפוס ונעשה ממנו קיום לדורות וכו' עכלה"ק:

אמנם חזקו עלינו דברי גדולי זמנינו שיחי' לדבר בזה באזני העם למען יחרדו בנים, ישמעו ויאמרו אמת. ואפתח בשיעור פי ושפתי, הנה בוודאי כלנו בני א' חי יתב' אם גם שבעונותינו לא עזבנו א' יתב' ויט אלינו חסד לפני מלך ושרים יר"ה, בכל זאת דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו על הר ציון ששמם וארצנו לנגדינו זרים אוכלים אותה ושמעה כמהפכת זרים ונתון בכמה ארצות למשסה יעקב וישראל לבוזזים בעוה"ר ומכאב לב ובעינים:

זולגות צועקים ובוכים אנחנו על שפלת קרן ישראל ומתפללים בכ"י תמיד על צמח דוד עבדו ומצפים ליום ישועה. אבל האמנם שתים הנה קוראותיך ובזה "הציאניסמוס" יש סכנת גוף ונפש, סכנת הגוף ח"ו לא רק סכנת גוף אחד אלא גם סכנת רבים ח"ו עדשאז"ל במס' מגילה שהשיבו לה חכמי ישראל לאסתר ששלחה להם קבעוני לדורות והשיבו קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות הגם שאז ישבו שם ישראל בשלוה גדולה, הנה כי כן מי אשר לו עינים לראות ואזנים לשמוע יבין וידע כי עתה בזה הדבר שייך זה

הטעם, ובעזרא א' הקדים לומר העיר ה' את רוח כורש וכו' מי בכם מכל עמו יהי' א' עמו ויעל' וכיון שניתן רשות מטעם המלך לעלות לכל אשר ירצה אין עוד פחד וכתוב שם ויקומו ראשי האבות וכו' ומי ראה את אלה יוצאים ולא יצא גם הוא, וגם בנחמי' בתחלת הסדר מבואר כי רק ע"י התעוררות מלמעלה עלו מהגלות דכתיב ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואומר למלך מדוע לא ירעו פני אשר העיר קברות אבותי חרבה ושעריה אכלו באש וגו' אשר תשלחני כתיב וייטב לפני המלך וישלחני וגו', מבואר מכל הנ"ל שהצדיקים קיימו בעצמם אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ ועתה באזנינו שמענו בדבר הציאניסמוס הנ"ל שההתעורות רק מלמטה ואם גם באולי יותן רשות מצד המלכות יר"ה לעשות כאשר יחפצון בעלי החברא הנ"ל, אבל מי יודע מה יהי' בעתיד, וחוששני הרבה בזה שלא יתן מקום עי"ז ח"ו להתגרות בנו להבאישנו ביושבי הארצות ונאספו וכו' ח"ו והיכא דאיכא אפי' רק חשש צד סכנה רחוקה חוששין לה, עיין תוס' יומא דף פ"ה ע"א, ועח"ס חיו"ד סי' רמ"ה בפי' דברי התוס' זאת ועוד אחרת יותר גדולה סכנת הנפש סכנה שמה, כי לפי מה שנודע ונתברר שכבר אכלה האש אהבת ציון של המתחדשים את סביבותיהם וגם הרבה פריצות ונשמע בין החיים מהיראים אשר בשאר מדינות כי בני ציון "ציאניסטען" הנ"ל איך נחשבו באמת לנבלי חרש ומהם כונה בני "בליעל" בלי עול תורה ועול יראה וגורם "רעפארם" וכמה צדיקים צועקים לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן וכו' ואם בסכנת הגוף חוששין למיעוט כדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכנ"ל מכש"כ לסכנת הנפש ושל רבים:

וקרא אמר בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס וכתיב גבי' הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם סמיכות ב' הכתובים לומר לא יעלה על דעתך לומר כי אתם בידי אדם תבנו חרבות ירושלים, ותעירו את הקץ מרוב אהבת ישראל להטיב מעמדם עי"ז וכדעת הציאניס- טען בזה ג"כ רק היתי"ב הוא לבדו הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם ואם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. והנביא ירמי' ע"ה אמר מי האיש החכם ויבין את זאת על מה אבדה ארץ וכו' ויאמר על עזבם את תורתי וכשאנו רוצים לקרב הגאולה ולהטיב מעמדינו בכללות אחת שאלתינו אותה נבקש שאז נדברו יראי ה' איש אל רעהו לקיים מה שארז"ל אין נגאלים אלא בזכות תשובה כמש"כ ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, ואז"ל אין הגלות מתכנסות אלא בזכות משניות כאז"ל מקרא גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, ונצטוינו מפי מרן רשכבה"ה החת"ס זללה"ה הרבו תורתכם לרומם ב"א ולהעמיד חורבותיו ואז יהי' כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בבי"א. מכל הנ"ל מצטרף

אנכי בעניי לאותם הרבנים הגדולים שיחיו שכבר קדמוני ואסרו להתחבר עם החברא "ציאניסטען" הנ"ל ואל תאמרו קשר לכל אשר יאמרו הם קשר וכתיב בשה"ש אם לא תדעי לך, צאי לך בעקבי הצאן ודז"ל הסתכלי בפסיעות שפסעו אבותיך כמבואר לעיל ואז ישראל נושע בה' תשועת עולמים בבי"א. כ"ו תמוז תרס"ב לפ"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפח

לכבוד ידידי הרבני החרוץ הנגיד המפואר לו"ל כש"ת מו"ה יושיע דער"ן נ"י ראש דח"ק בק' מארגרעטן יע"א:

מכתב כבודו קבלתי, וע"ד אשר כתב האיש אשר נשא אשה בעבירה, אם מחוייבים הבעלי ח"ק להוציא אותו מתוך החברא, וכותב מע"כ שדעת כבוד יד"נ הגה"צ ג"כ רוצה בכך ורק יען שאיזה אנשים משם עומדים נגד זה, והסכמתם לשאול גם אותי על כך אהובי. הנה באה"ע סי' ו' כהן שנשא א' מהפסולות מח' אותם ומח' כל הנושא ונותן עמהם וכיוצא בחומרות אלו עד שיגרשנה, ולמדו זה מקרא ביבמות פ"ח ע"ב ע"ש וצ"ע שהרמב"ם ז"ל לא הביא דין זה. וכ' הב"ש שם סק"ג אף לישראל שנשא אשה בעבירה נמי עבדינן לי' כל הני שמתות וכפיות. ובשו"ע יו"ד סי' של"ד העובר ע"ד איסור מנדין אותו וכ' הרמ"א ז"ל בסעיף ו' ויש רשות לבי"ד להחמיר עליו שלא ימולו בניו ולגרש את בניו מביהכנ"ס, עד שיקבל עליו אה הדין וכתב מרן החת"ס ז"ל בתשו' חלק ששי שמחוייבים גם עתה לעשות כן הגם שאין כח בידינו מצד דינא דמלכותא לקיים מ"ש בחו"מ סימן ב' כל בי"ד אפי' אינם סמוכים בא"י אם רואין שהעם פרוצים בעבירות ושהוא צורך שעה מנדין אותו, יע"ש שטובי העיר בכל מקום כבי"ד הגדול בדבר זה, היינו דוקא מה שנוגע לעונש נפשות או להפקיר ממונו, אבל לעשות כדבר הרמ"א ז"ל שביו"ד או שאר הרחקות כדי שיבדל משאר הקהל מחוייבים הבי"ד והקהל לעשות כן גם בזמה"ז, ואזהרתו מקרא דאוריי' אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת וגו' שפי' הרמב"ן ז"ל והוא מהירושלמי אר"א בשם ר"ת ב"ח למד ולימד כו' והי' בידו להחזיק ולא החזיק ה"ז בכלל ארור ח"ו. ואדרבא שרי מדינתינו חסידים הם ורוצים בקיום של כל בעל דת ולענות הפורצים גדרי דתם עכדה"ק ז"ל והטו"ז ביו"ד סי' רכ"ח והמהרמ"ש ז"ל בתשו' חאו"ח סי' ש"ח הק' על הטו"ז הרי ביבמות כ"א ע"א אמרינן דושמרתם אינו אלא אסמכתא בעלמא. ואני בעניי כתבתי זה כמה ליישב דרבא אמר שם רמז לשניות:

מן התורה מניין, ר"ל שאינו דאורייתא ממש רק רמז מניין, ועל זה אמר אח"כ רב כהנא מהכא ושמרתם וכו' וע"ז א"ל אביי לר"י הא דאורייתא הוא ואיך אמר דרק רמז לשניות

מה"ת ומסיק אסמכתא בעלמא ר"ל לענין לסמוך מכאן שניות, לענין זה הוי רק אסמכתא מקרא זה. אבל לענין לעשות משמרת למשמרתי לענין זה הוי דאורייתא כי זה משמעות עיקר הקרא כנלע"ד נכון. [דוגמא לדבר זה בח"ס סוף חלק או"ח לענין לעשות זכר לנס שפירש הרמב"ן ז"ל ג"כ שהוא דאורייתא ומפ' שם עיקרו מדאו' ורק באיזה אופן לעשות הזכר זה הוא דרבנן] והמהר"מ ז"ל שם בתשו' ההוא הביא כן ממרדכי שיסוד הדבר מקרא דארור וכו' ולע"ד י"ל דתרווייי' אמת דקרא דושמרתם אזהרה על הצבור וקרא דאשר לא יקים וכו' אזהרה גם על כל יחיד ויחיד שיש בידו להקים, וע"ש בדברי הרמב"ן ז"ל דפליגי בי' תנאי אי קאי על ציבור והה"ד מלך ונשיא או על כל יחיד, עכ"פ דברי הטו"ז שרירין וקיימין, ולפי האמור מחוייבים הבי"ד והציבור לעשות משפט כתוב, באיש העושה בזדון לעשות עבירה ביד רמה בפרהסיא לישא אשה בעבירה, ובפרשת עריות נאמר מקרא זה ס"פ אחרי ושמרתם את משמרתי לבלתי עשות, ולא כתב לבלי תעשו אלא לבלתי עשות שמוזהרים לשמור שלא יעשו גם אחרים וכפי' רש"י ז"ל בשם ת"כ להזהיר בי"ד על כך, והרמב"ם ז"ל סוף האס"ב כתב אין לך דבר בכה"ת כולה שהוא קשה לרוב העם לפרוש אלא מן העריות ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהם פרוצים וכו' עכלה"ק. וע"כ כתבה התוה"ק בפרשה זו ושמרתם כו'. ומכל הנ"ל מבואר שמחוייבים גם אתם לעשות ככל אשר יש לאל ידכם להקים התורה, ואשריהם הצדיקים שעושים לזה גדר לדורות שיבדל העושה עבירה מקהל הקודש ומה גם מחברא קדישא כשמה שלא יבואו בהזרים וחללוה ופקעקע ח"ו היסודות של הקהילה קדישא דשם, לכן תעברו חלוצי צבא ללחום בעד ה' יתב' ותוה"ק ומי בראש הצבא ה"ה כבוד רבכם הגה"צ שליט"א וכל העוסקים עם הצבור יהיו עוסקים לש"ש שזכות אבותם מסייעתם ואין פרץ וכו' ברחובותיכם לדורות עולם ואשרו אתכם כל השומעים ותהיו מבורכים מהי"ת בכ"ע בכי"א. דברי הכותב בנחיצה מחמת טרדות הימים האלה חותם בבר' שמחת החג. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קפט

רב שלום וברכה לי"נ אוצר כלי חמדה רב ההערכה ה"ה הרב המאה"ג חריף ובקי טובא כש"ת מו"ה אברהם שלמה כ"ץ נ"י רב בעיר נעמעדיא יע"א: יקרת מכתבו הגיעני, וע"ד אשר שאל אם דעתי מסכמת להדפיס נוסח התפלה אודות החולי הידוע ר"ל, אשר ממקום קדוש יהלך, כאשר גם תח"י נמצאת פתשגן זה אשר נדפס מאז, ואינו בנמצא כעת, בוודאי מצוה רבה יעשה בזה וזכות הצדיקים המחברים יעמוד שירחם הית"ב

וישמע שועתינו ויסיר ממנו ומכל ישראל עמו כל חולי וכל מדוה וכל צער אמן, ובענין מ"ש רמ"כ נ"י אם יש להתפלל תפלה זו גם במקומות אשר לא שלטה שם החולי. הנה בענין חולי זה לא נתברר בפוסקים אם הוא מכה מהלכת או לא, הנה בר"ן במשנה דתענית פ"ג דתנן וכן עיר שיש בה דבר אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותי' מתענות ולא מתריעות וכו' פי' בירושלמי וכל סביבותי' מתענות וכו' שכן מצינו ביהכ"פ מתענים ולא מתריעים פי' אם הי' הצרה עליהם הכל מודים שמתענים ומתריעים אבל מפני שאין הצרה עליהם הם דומים לר"ה ויוהכ"פ שהם ימי בקשת רחמים וכו'. וכן עיר שיש בה דבר וכו' וכל סביבותי' וכו' כדי להשתתף עמהם בצרתם ולבקש עליהם רחמים ע"כ. וכן כתב למעלה גבי וכן עיר שלא ירדו עליה גשמים וכו' וכל סביבותי' מתענות אחרים מתענים כדי להשתתף עמהם בצרתם ולבקש רחמים עליהם כשם שמתעני' בעיר שיש בה דבר וכו' שאינו אלא להשתתף בצרתם, שהרי אינו מכה משולחת ע"כ, וכן נקיט בפשיטות במ"ש ואם הי' דבר וכו' אם אין שיירות הולכות אי"צ להתענות משום דאין זה מכה מהלכת. אמנם הב"י בסי' תקע"ו כשבא להתיישב בדעת הרמב"ם שלא נקיט הלשון דנקיט במתניתין רפ"ג שעל אלו מתריעי' בכל מקום" דמשמע על שאר צרות כגון חרב ודבר אין מתריעים במקומות הרחוקים לפי שאינה מכה מהלכת וכו' כ' הב"י דהוקשה לו לרמב"ם ז"ל היכי מצינו למימר דדבר אינו בכלל מכה מהלכת והלא הדבר ידוע שאין בעולם מכה מהלכת ומתפשטות יותר ממנה וכו'. ומסיק הב"י בדעת הרמב"ם ז"ל מאי דקאמר במתני' ועל השדפון וכו' מפני שהוא מכה המהלכות, הפירוש למה כשיש צרה בעיר סביבותי' מתענות מפני שכל מכה שיש בעיר בעיר דרכה להיות מהלכת ומתפשטת לסביבותיה ע"כ. ולענ"ד יש לקיים כדברי שניהם דבאמת הדבר בעצמו מהלכת כחי' וכחרב כו' דדבר בעצמו אינו מהלכת רק ע"י האנשים דלווי' ואתי' בהדי' וכדאי' בגמ' תענית כ"א ע"ב דשמואל גזר תעניתא בנהרדעה שהוא בבבל משום שא"ל איכא מותנא בי' חוזאי אע"ג דהוי שפחה ושפחה מ"מ כיון דשכיחא שיירתא דלווי' ואתיא בהדה, ועי"ז מקרי מכה מהלכת עש"ה בגמ' דצ"ע לכאו' דשם כ"א ע"ב השיב שמואל כששאלוהו והא מרחק אמר ליכא מעברא הכא דפסק לי'. ולקמן שם בגמ' כדפריך טעמא דשפחה וגבירה וכו' והא א"ל לשמואל וכו' תי' כיון דאיכא שיירתא וכו' משמע אבל בלי שיירות מצויות לא צריכי' להתענות, ומצאתי אח"כ בפי' רבינו גרשום דגריס לעיל מעברי מפסקי כלומר שיירות מצויות שעוברים במעברות וכו' צריך לומר דהוי מפ' מפסקי מלשון גמ' מגילה רבנן דעיילי פסקי פסקי וכיון שהעלינו דדבר מקרי

מהלכת ממי' הוי כשאר מכה מהלכת כגון בשדפון וירקון שפסק הרמ"א ז"ל דמתריעים רק בהפרכיא שלהם ושדפון וכו':
קראו במשנה מכה מהלכת ומכת דבר לפי הנ"ל באותה מדינה דשכיחי שיירתא כמבואר בגיטין מקרי באותה מדינה מכה מהלכת משא"כ ממדינה למדינה, והי' ראוי לפי"ז להיות ג"כ מתענין ומתריעים בכל המדינה מ"מ בלא"ה כ' המג"א בסי' תקע"ו סק"ב דאין מתענין בשעת הדבר, ומ"מ דברי הב"ח הנ"ל צע"ג שכ' וז"ל, ומשמע דבחו"ל אם אין שיירות הולכות וכו' ממדינה למדינה אי"צ להתענות כיון שהם רחוקות משום שאין מכה מהלכת, ודברים אלו נפלאו ממני דהא גם במכה מהלכת אי"צ להתענות ממדינה למדינה כרמ"א שם בשם הר"ן הנ"ל וצ"ל דכוו' דלרבותי' נקיט אע"ג דדבר מהלכת ומתפשט, יותר משאר מכות כב"י הנ"ל מ"מ אינו מהלכות ממדינה למדינה:
היוצא לנו מזה שראוי לעשות בזה במדינתינו כשיש אפילו במקצת המדינה חול' הנ"ל ר"ל ראוי בכל המדינה להשתתף בצרתם ולבקש עליהם רחמים דהא גם בא"י אפילו בגבירה וגבירה הלכה כך הוא כמבואר בפוסקים מצה"ד שסביבותיה מתענות, אבל מבקשים עליהם רחמים ומשתתפים בצרתם כרמב"ם ושו"ע תקע"ו, רק אין מתענים השתא כנ"ל, אבל ראוי להתפלל ולבקש רחמים עליהם והשי"ת השומר עמו ישראל לעד ישלח רפואה שלימה לכקע"י ויציל אותנו בכלל כ"י עם ק' מכל צער וחולי ונזכה לבשורת מבשר טוב משמיע שלום משמיע ישועה בבי"א, ורומ"כ יזכה להיות גם בזה ממזכי הרבים להתפשט תפלה הנ"ל בכל תפוצות הגולה, דברי ידידו דש"ת:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצ

במג"א ה' יוכ"פ סי' תר"ז מביא דבחטא שאינו מפורסם לכו"ע אסור לאמרו בקול רם. ותמה ממ"ש רש"י ז"ל בחולין ספ"ב דאי איתא דחטא בשוגג קלא אית לי' דמי שבא לידו דבר עבירה בשוגג אינו מחפה עלי' כדי שיתבייש ויתכפר לו, והק' במג"א ב' קושיות חדא דבקרא כתיב אשרי נשוא פשע כסוי חטאה. ועוד דבסוטה אמרינן שלא חילק מקום בין חטאת לעולה שלא לביישו, ועיין בהגהת ח"ש למג"א משה"ק על זה, ולענ"ד אפשר לתרץ קושי' המג"א די"ל בוודאי טבע החוטא בשוגג לפרסמו כדי שיתבייש ויתכפר לו. אמנם בכתוב שיבח מי שעושה מעצר לרוחו ואינו מגלה וע"כ אמר אשרי מי שבכחו להיות נשוי פשע כסוי חטאה, דאילו הי' זה בטבע כל איש לא שייך לומר אשרי מי שהוא כך אע"כ אדרבא בטבע כל איש לגלות חטאו בשוגג, שאין זה כ"כ בושה ורק באשר מ"מ גם בלא דעת נפש לא טוב רוצה שיגלה אותו להיות לו לבושה ויתכפר, ועד"ז

מתורץ גם קו' הב' שלא חילק הכתוב מקום בין חטאת לעולה, שלא לבייש או מטעם שמא המביא חטאת יהי' מאותם שכתוב עליהן אשרי כסוי חטאה, ועוד אם גם כנ"ל הטבע של כל איש לגלות לבייש א"ע, אמנם לא בשביל זה הותר לאחרים לביישו, וע"כ גם הכתוב חס עליו שלא לביישו כנ"ל נכון בסד"ש:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצא

בשו"ע או"ח סי' תר"ח כ' רמ"א ז"ל וה"ה בכל דבר איסור אמרינן מוטב שיהי' שוגגין, ודוקא שאינו מפורש בתורה אעפ"י שהוא דאורייי'. אבל אם מפורש בתורה מוחין בידו, וצ"ע שלא הביא זה בלשון י"א דהא לשי' הרמב"ם ז"ל בה' שביתת עשור פרק א' ה"ז מבואר שאין הטעם בשביל שאינו מפורש בתורה אלא מצד טעם אחר אין ממחין בידם וכך כתב נשים שאוכלות ושותות עד שחשיכה והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחול על הקודש אין ממחין בידם שלא יבואו לעשות בזדון שהרי אי אפשר שיהי' שוטר בבית כל או"א להזהיר נשים והנח להם שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין וכן כל הדומה לזה עכל"ה, והי' נלענ"ד דאולי י"ל דהרמב"ם ז"ל לשיטתו דס"ל ספק דאו' מה"ת לקולא וממילא גם בביהשמ"ש יש לומר לקולא מספק כמבואר בהדיא בדברי הר"ן ז"ל שם בפ' המביא וע"כ מה שאמרה תורה ועניתם, בתשעה בערב מצד תוס' קאמר ומקרי תוס' מפורש בהדיא בקרא ובכ"ז לא מחינן בהו בנשי בדבר זה וע"כ הטעם משום שא"א שיהי' שוטר בבית כאו"א וכרמב"ם הנ"ל, משא"כ הרמ"א ז"ל דפ' כרוב הפוסקים דס' דאו' מה"ת לחומרא וממילא יש לפרש בתשעה בערב דקרא משום בהשמ"ש נקיט הכי וע"כ מקרי חיוב תוספת אינו מפורש בהדיא ממילא שפיר יש לומר משו"ה דמאי דלא מחינן בהו בנשי דאכלו וסתו עד שחשיכה דהטעם משום שאינו מפורש בתורה, ובאמת גם בפירש"י ז"ל כ' שם בביצה דף ל' ע"א בד"ה הנח להם, בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם, משמע דס"ל ג"כ הטעם דלא מחינן בהו רק מצד דידעי' בבירור שלא יחזרו בהם מצד רגילותם בדבר, ולא מצד שאינו מפורש בתורה, וכן הרי"ף ז"ל כתב רק משום דידעי' בוודאי שלא יקבלו מהם, וע"כ הי' נראה לומר דגם הרמב"ם ז"ל כך כוונתו במ"ש נשים שאוכלות ושותות כו' "והן אינן יודעות" "שמצוה להוסיף" "מחול על הקודש" דמשו"ה אינן יודעות משום שאינו מפורש בהדיא, וע"כ שפיר נקט הרמ"א ז"ל דעת, הבעה"ט סתמא וכאילו אין חולק בדבר כנלע"ד:

בסימן תר"ח אוכלים ומפסיקים קודם בין השמשות שצריך להוסיף, ותוספת זה אין לו שיעור מעט או הרבה, תמיהני שהרי התוס' פ' המביא ד"ה, ואכלו ושתו עד שחשיכה

כתבו וז"ל, משמע דיש שיעור לתוספת, יוה"כ מדהצריך להפסיק מבעוד יום דהא וודאי לא הי' אוכלים ממש מעד. שחשיכה דעבדי איסור מדאו', ואעפ"כ קאמר מוטב כו' יע"ש. וביותר יש לתמוה לפמ"ש הר"ן ז"ל שם בפ' המביא על דברי התוס' הנ"ל וז"ל ולי נראה כיון שצותה תורה תוספת צריך להוסיף מחול על הקודש איזה מן הזמן שהוא נזהר בו מן הספק, שאל"כ הי' צריך להזהיר על תוספת וזה על דעת מי שסובר דמאי דאמרינן ספיקא דאורייתא לחומרא מדאוריי' היא עכ"ל, מעתה תגדל התמיהה דהא המחבר פסק כשיטת הסוברים ספק דאו' מה"ת לחומרא,: ולהר"ן ותוס' הנ"ל עולה דמ"ד מדאו' מה"ת לחומרא בע"כ ס"ל שיש שיעור לתוס' ולמה כתב המחבר סתמא שאין שיעור לתוספת, וצע"ג, ואפשר מ"ש אין לו שיעור הפי' שלא הוברר השיעור' אבל באמת יש לו איזה שיעור קצת מעט או הרבה, ועיין בתוס' דכך הוא לשונם ובפירוש התוספות לא הוברר השיעור:

כנל"ד הפי' האמתיי' בסד"ש, וכן כ' הרא"ש ז"ל ביומא שלא נתברר שיעורא דתוספת עב"י סי' רס"א. אמנם תוס' בר"ה דף ט' ד"ה ורע"ק כ' ושמא משום דסגי בתוס' משהו כו'. וכ"כ במו"ק דף ד' ע"א ד"ה מה להלן כיון דלא הוי אלא כ"ש, דלא כתוס' ביצה הנ"ל:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצב

באו"ח סימן תרי"ב סעיף ב' אכילה ושתי' אין מצטרפין, הנה כך הוא במתני' רפ"ח דיומא וכך פ' הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' מע"ש אכילה ושתי' אין מצטרפין לשיעור א'. ותימה שבטור סי' הנ"ל לא הובא דין זה, ובאמת יש לחקור אם כלל זה שייך גם ביין ושמן דכתיב בהו אכילה בקרא עי' גמ' שבועות כ"ב ע"ב, ועוד ק"ל לפום ריהטא למה נאמר דמצטרפי' החמור להקל דהיינו אכילה פחות משיעור מצטרף לשתי' דקל ממנו, ע"ד דאמרינן לענין טומאה גבי שיעור הבגד המפץ והמחצלת ע"ש:

גם חקרתי לענין אוכל חלב והמחה קצת אם גם בזה אין מצטרפין אכילה ושתי', גם י"ל אם זה דשנינו שאין מצטרפין אכילה ושתי הוי רק מדאו'. או גם מדרבנן והנפ"מ לענין שבועה, גם י"ל אי לר"ל דס"ל ח"ש רק מדרבנן אסור אי מודה בכה"ג דהוי אסור דאו' רק דלא מצטרפי' לחיובי' עלי'. והיום גורם שלא לעיין כע"ע, והשי"ת יורנו מדרכיו האמתיים: עיין בסימן תרי"ג לענין נט"י בכהנים. תעלה הדגמ"ר שהכהנים יטלו את ידיהם בשחרית עד הזרוע כדי לצאת מחשש ביטול ברכה עש"ה ואני העני הי' נראה לי לפום ריהטא לפמ"ש המג"א לעיל סי' קכ"ח דבלא"ה הי' נראה לו למג"א שיברכו הכהנים לנ"כ אם בנתיים הסיחו דעתם נ"ש, ואף שהביא שאין נוהגים כן מ"מ אפשר

באמת בכה"ג ביוהכ"פ עדיף טפי שלא יטלו ידיהם בשחרית רק כשאר כל אדם עד סוף קשרי אצבעותיהם ואח"כ שרוב בנ"א צריכים במשך הזמן עד שיגיע לנ"כ להטיל מים וכדומ' יטלו אח"כ עד הזרוע ויברכו ענט"י כיון שהמג"א בכה"ג בלא"ה ס"ל דצריכים לברך ענט"י אף שאין נוהגין כך מ"מ כיון דחזי לאיצטרופי שיטת התוס' וטור לעיל סי' קכ"ח דיטול ידיו ויברך. ואני איני כדאי להעיר על כך שהוא נגד הדגמ"ר, וכע"ע אין הפנאי מסכים לעיין בזה יותר, והית"ב ירחם עלינו בכ"י ויערה עלינו רוח טהרה ממרום וישיבנו בתשובה מלפניו ית' אמן:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצג

מגבהי מרומים יבואו רובי שלמים. להנאמנים עם תמימים ועמהם כבוד התורני היקר הנעלה בתשבחות כש"ת ר' מרדכי קעפעטש נ"י:

ע"ד אשר ביקש ממני מע"כ לחוות דעתי גם אנכי בענין השוחטים דשם אשר היו שם גם מקדם בעת אשר הקהלה היתה ככל שאר עדת "שטאטוסקווא" ורק עתה מזמן קרוב נעשתה "ארטהאדאקס' ושאל אם יכולים היראים דשם לסמוך על נאמנות השוחטים ההם אחרי שכבר נפסק עליהם הדין בזה מגדולי ראשי הדורות זה זמן רב ונעשה אז כן בפירסום גדול במושב זקנים גאונים גדולים חקרי לב וצדיקי עולם עמודי ב"י, ונמסר לדורות מרבן של ישראל הגאון מהר"מ שי"ק ז"ל בתשו' לאו"ח ויו"ד כנודע לבאי שעריו, בפרט בחיו"ד שאסור לאכול משחיטתו של השוחט שהי' מקודם אצל עדת נעאלאגען, וכש"כ מי ששימש בעדת שטאטוסקווא שגרועים הרבה מהנעלאגען והעומדים יותר לשכים בעיני קהל ארטה' ולצנינים בצדיהם, כמובן לכל מבין, והן הן שהי' רצועה מרדות להנאמנים בברית הארטהא- דאקסיע זה כשלשים שנה, וקיי"ל ביו"ד סי' ר"ה (הובא במהרמ"ש חאו"ח סי' ל"ה) רבים יכולים לרדות המורדים והפושעים שיינם יי"נ, וכל מה שגוזרים בזה הוא קיים, והמעיין בפנים בתשו' רשב"א ז"ל הנ"ל והוא בח"ג סי' שי"ד יראה דאפי' כשאינם מורדים ופושעים ג"כ יכולים לגזור עליהם והוא קיים והיינו מצד מיגדר מילתא וקיימי בי' לעשות מצד קרא שנאמר ארור אשר לא יקים וגו' ובעוברים ופושעים מצד קרא דעזרא דאשר לא יבוא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו ויבדל מקהל הגולה, ורמב"ם ז"ל בפ"ב מה' ממרים כתב בהלכה ג' אבל דברים שראו בי"ד, לגזור ולאסרן ולעשות סייג אם פשט איסורו בכל ישראל אין בי"ד גדול אחר יכול לעקרן ולהתירן אפילו הי' גדול מן הראשונים. ואני העני נ"ל פשוט דמקרא הנ"ל נפק"ל ג"כ דמי שלא נמשך אחרי תקנת הגדולים הצ' הנ"ל כשגזרו עלי', וביקשו

כן הצדיקים ההם לעשות מיד להיות בקשר א' עם הארטהא- דאקסיע. והם לא עשו כן ופירשו מהציבור הצדיקים הנ"ל אז אם גם לעת מן העתים ולזמן העתיד עקב רוח אחרת היתה עמם ורצו להתאחד מעתה עם הארטה' לכאו' גם הם דין א' בהם עם העומדים עדיין במרדם, דהא שם בעזרא נאמר בקרא בהדיא דמי אשר לא יבוא "לשלשת הימים" בעצת השרים והזקנים יבדל מקהל הגולה, משמע אם גם אח"כ יבוא מ"מ יבדל לעולם, וה"ז לכאורה ראי' מוכרחת שאין עליה תשובה, אמנם אולי אין דנין אפשר משאי אפשר ואונס שאני, דהיינו מה יעשו ענייי הצאן שרואים בצרת נפשם ואין לאל ידם להכריח הצבור לדעתם ועי"ז לא הגיעו לידי כך לעשות כמחשבתם הטובה בזה, ואם אח"כ היתה השעה משחקת להם ועלתה בידם להיות ידם עם הנאמנים בברית הארטהאדאקסיע, למה נידון אותם כנדחים ואין להשיב, ועוד יש לומר דהתם בהדיא גזרו כל אשר לא יבוא: בג' הימים יבדל מקהל, ונתנו זמן קצוב. אבל הכא לא הי' נקצב הזמן בהדיא בלשון הגזירה שגזרו הצדיקים הקודמים זללה"ה, אפשר מטעם שראו עינם שאין ביד כל קהילה וקהילה לעשות מיד את אשר יזמו לעשות, ולכל זמן ועת לכל חפץ, ואפשר דע"כ התם בגזירת עזרא וסייעתו הקדושה באמת לא אמרו לגזור על רבים כגון על כל שבט ושבט ומשפחה, אלא גזרו על כל אשר לא יבוא כו' גזרו כן רק על היחידים, ולא על כנסי' על שבט או משפחה או עיר ועיר כמ"ש במגיל' ובשאר מקומות, והיינו מטעם הנ"ל, אולם לא משמע כן בגמ' לחלק בזה דהא שם בגיטין ל"ו ע"ב ר"א אמר מהכא אלה הנחלות כו' ולא קאמר דאיכא בינייהו צבור, אע"כ דגם לרי"צ גם בצבור מיירי ודו"ק. אמנם הא תינח כשנידון על כלליות הציבור יש מקום להתיר אם לא שנתברר בהדיא באיזה קהילה כי רק אך תואנה הם מבקשים, ואיני יוצא לידון עתה בזה כי לא נשאלתי על זה:

אבל אמנם כשאנו באים לדון על יחיד ויחיד בפרט על השוחטים וכדומה אם נאמר שיתכשרו עתה בשעה שהצבור בכללו נעשה לעדת "ארטהאדאקס" אם נאמר בזה גם בהשוחט שהי' משמש שם ועד עתה שהי' פסול לנו עפ"י עיקר הדין כנ"ל ועתה נאמר בו שזהו פסול שחוזר להכשירו, א"כ יקשה בזה הקושיא זהו למעוטי מאי, דא"כ נכשיר כל השוחטים שהיו בעדת השטאטוסקווא ובאים אח"כ לשמש ולשרת בקודש אצל עדת "ארטהאדאקס" ויאמרו דעד כאן שוגג הייתי או אנוס או מוטעה, ועתה באתי לחזור בתשובה, ולמה א"כ פסלוהו בתשו' מהרמ"ש הנ"ל:

והנה נחזה אנן בס"ד בטעם פסלנות השוחטים וכדומה ששימשו מקודם אצל עדת שטא-טוסקווא או נעאלאגען, וע"כ נבוא עלי' לפסלם מצד ב' טעמים, והכא בנ"ד נוסף טעם ג', הא' משום שכ"כ שנים אכל גם הוא מזבח אשר תועבה לנו עפ"י הדין מצד האיסור

שגזרו עלי' העדה הקדושה של גדולי הדור ונתפרסם האיסור לכל המדינה, והרי הוא כחשוד לאותו דבר כדאי' ביו"ד סימן א' סי"א עטו"ז וש"ך והובא בתשו' הגאונים, ועוד הרי הוא פסול לעדות ככתוב בשו"ע חו"מ סי' ל"ד ס"ב וס"ג ובזה כו"ע מודים דאפי' אין בו משום חימוד ממון ג"כ פסול כיון שעבר עבירה מדברי קבלה ואיך יעיד מעתה עדות על השחיטה ובדיקה בדברים המסורים אליו. עיין תשו' חת"ס חיו"ד סי' ח'. ואם יאמר שרוצה לשוב בתשובה הלא רק א' יחקר זאת אם כפיו כן לבו ואנו אין לנו אלא מה שכתב בזה הרמב"ם בה' תשובה פ"ב הלכה ד' מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ותחנונים, ומתרחק הרבה מהדבר שחטא בו וגולה ממקומו עכ"ל, והגם שהובא בשם מהרש"ל ז"ל דבזמה"ז אי"צ לגלות ממקומו כבר האריך בבר"י (עיין בפ"ת ססי' ל"ד) בסוף אות מ"ה שחולקים עליו בזה, והמעיין בתשו' מהרש"ל ז"ל סי' כ' בפנים יראה להדיא דמהרש"ל ז"ל גופא הקיל רק כשרואים בו שמסגף עצמו ורואים בו מעשה תשובתו כי באמונה הוא עושה כן, ועוד שמהרש"ל ז"ל כתב שם בהדיא דהיינו רק לענין שלא לפסלו לעדות אעפ"י שאינו גולה ממקומו, אבל לענין להחזירו לאומנתו הקודם כתב בהדיא שעדיין צריך לעשות לזה כפסקו של הר"מ וסמ"ג ז"ל שצריך להיות גולה ממקומו:

ובתשו' מהרמ"ש סי' ל"ז הביא דברי הלח"מ שתי' סתירת דברי הרמב"ם ז"ל שבפ"ב מה' ע"ז כתב שהאפיקורסים אין מקבלים אותם בתשובה. ובפ"ג מה' תשובה כ' שהמורדים, והפושעים מקבלים אותם בתשובה, ותי' הלח"מ דהאמת שהית"ב מקבל מהם תשובה, אבל הבכ"א אין מקבלים אותם משום דכל הפורש ממינות כו' ע"ש בפנים בלח"מ. והאמת שבלח"מ כתב כן על האפיקורסים, אבל בשאר עוברי עבירה אם רואים מהם אמתת תשובתם בכל הענינים מקבלים אותם, אבל להחזירם לאומנותם כבר כתבתי שמהרש"ל ז"ל גופי' משמע בהדיא מדבריו שצריך שיתקיימו בו כל התנאים האמורים בזה בססי' ל"ד והוא מגמ' דפ' זה בורר דף כ"ה ילך למקום שאין מכירים אותו פירש"י ז"ל דתשובה דהתם לאו עירומי הוא. טעם הב' לאסור שחיטת השוחט שהי' כמה שנים משמש באומנות זה כל עוד שהי' העדה דשם "שטא- טוסקווא" ולא הי' ירא א' מאיסור הגזור עליו מצדיקי עולם שנתפרסם איסורם ונתקבל בכל המדינה, ועבר ושנה פעמים אין מספר כבר כ' בתשו' מהרמ"ש ז"ל דיש לחוש כמו שסמך אז על מקלו יגיד לו כ"כ יסמוך מעתה כל השחיטה ובדיקה ואיתא בשו"ע סי' י"ח סי"ז דהרבה צריך יישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין, ומה גם דלדעתי יש לקרותם לאותם ההולכים להיות שוחטים או שאר ממונים לעדת שטאטוסקווא או נעאלאנגן שכתב עליהם הרמב"ם ז"ל

בה' תשובה פ"ג ואלו הן שאין להם כו' מחטיאי הרבים כיצד שהחטיא בדבר גדול, ואחד שהחטיא בדבר קל אפילו לבטל מצות עשה עכ"ל. ואם יאמרו בזה אנוסים היינו משום כדי חיותם וכדומ'. כבר העלה בתשו' מהרמ"ש ז"ל בתשו' חיו"ד סי' י"ט הנ"ל והעולה משם דבכה"ג דנ"ד דלא חשוב אונס עכ"פ מי שנשכר להקהל שטאטוסקווא אחר שכבר נתפרסם. האיסור ואני בעניי כ' בתשובה אחרת כעין ראי' דלא חשוב אונס ממה דכתבה התורה שהוצרך משה רבינו ע"ה לומר לאהרן ע"ה קרב וגו' משום שהי' בוש וירא לגשת, הגם שהי' באונס נפשות כמשפירש"י ז"ל בקרא פ' תשא ויבן מזבח לפניו ע"ש, מ"מ ידע אהרן שלא חשוב אונס לענין זה לחזור ולהשתמש בקודש כיון שכבר בא מכשול על ידו אע"ג שהי' באונס ורק מרע"ה א"ל לכך נבחרת ועפ"י הדבור שאני, ועיין ביו"ד סי' א' סעיף י"א ובפ"ת שם דאם הקהל פסלו בפירוש גם בשוגג אסור. טעם ג' והוא העיקר דעכ"פ אם גם היו רואים הקהל דשם שהשוחטים שהי"ל מקודם שעושים תשובה שלימה מ"מ עכשיו הוי כתחלת קבלתם ובש"ץ והה"ד וכ"ש הוא בשוחט אפילו א' יכול למחות וכש"כ מיעוט מצויין כן כתב המג"א בסי' כ"ג סק"ז:

בהדיא משם הרשד"ם ומ"צ, דאפילו מיעוט יכולים למחות בכה"ג דהוי עכשיו כתחלת קבלתו ואם גם הרואה יראה שהביא הרשד"ם ז"ל בסי' ל"ג שהרא"ש ז"ל חולק, באמת המעיין בפנים בתשו' הרא"ש ז"ל כלל ו' ימצא שלא לענין להיות ש"ץ או שוחט כתב כן דבזה גם הוא ז"ל מודה בנידון שוחט או ש"ץ, ומכש"כ דהמג"א כתב כן לפסק הלכה:

ועוד נוסף לזה בנ"ד דהא המיעוט הבאים למחות הוי כשויא אנפשיי' חתיכה דאיסורא ע"ד דאיתא בשו"ע יו"ד סי' א' סי"ב, וכללא הוא דאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו, בזה וודאי המיעוט יכולים למחות אלי' דכו"ע, כ"ז כתבתי לברר עפ"י ההלכה ומכש"כ שמוזהרים אנחנו לקיים ושמרתם את משמרתי ומכש"כ כשבאמת גם בלא"ה לא נח דעת היראים מהנהגת השוחטים אפי' במקצת, ובל"ס שגם כ' האקרו"ט ישתדלו להעמיד האמת והשלום ושכרם כמה"י, ואותם הבע"ב אשר לבם שלם עם ה"א ישר' ותורתו יתב' יבינו את אשר לפניהם, ותנן כל העוסקים עם הצבור יהיו עוסקים עמהם לש"ש שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד, והבא לטהר מסייעין אותו והקב"ה ירחם ויסייע על ידכם לטובה ויברך אתכם בכלל כל עמו ישראל בחיים ושלום, ויעביד עמכון טבון וקשוט, כ"ע ידידכם המצפה שתרוממנה קרנות צדיק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצד

שיל"ת אור ליום ב' ד' טבת ר' דע"ת לפ"ק:

שלום וכט"ס לכבוד אהובי וידינ"פ הרב הגאון החסיד המפורסם וידיד ה' פה"ה עמוה"י וכו' כקש"ת מו"ה חיים צבי טייטעלבוים שליט"א אבדק"ק סיגעט יצ"ו:

במוצש"ק כשבאתי לביתי אמרתי לאשר על ביתי שרצוני לכתוב לכהד"ג נ"י אודות השפיריטוס ש"כ מה נעשה ביום שידובר בו בו בסביבתינו ואמר לי שבא היום מכתב מסיגעט, ופתחתיו וראיתי שכוונתי לדעתו הרמה כי בא עת לעשות דבר בענין הזה, וביום העבר הייתי טרוד בנסיון הבני ישיבה שיחיו ובשאר טרדות, ועתה לקחתי פנאי להשיב בענין זה בסד"ש: הנה עיני כהד"ג נ"י שפיר חזי ללמוד איסור על שפיריטוס החדש הנעשה בשמירה מחימוץ, משום גזירה דאתי לאחלופי בשאר שפיריטוס שכולו חמץ ממאי דאסר המג"א או"ח סי' תס"ז לאכול דבש בעין בכל ענין משום דאתי לחלופי ומש"כ ה"ג נ"י שגם הטו"ז מודה שבמק"א אסור מצד דאתי לאחלופי, לענ"ד פשוט מאוד לומר דרק התם כ' הטו"ז שלבשל בחוה"מ אינו בכלל המנהג יען כי כל אחד מכין לו קודם פסחו וכל איסורו של דבש הוא רק מצד המנהג לאסור ועיין הלשון בפנים במהרי"ל. אבל במק"א גם הטו"ז מודה דאסור מצד דאתי לאחלופי. ולכאו' יותר מזה יש להביא ראי' מגזירת קטניות שכ' בב"י שי' תנ"ג משום דדגן מעשה קדירה וקטניות מעשה קדירה וגם יש מקומות שעושין פת מקטניות ואתי לאחלופי בדייסא שהוא מעשה קדירה וכו' וסיים אע"ג דבימיהם הי' מותר מ"מ עתה יש להחמיר בדורות הללו שאינם בקיאים כ"כ באיסור והיתר כדורות הראשונים וכו' עכ"ל, והחת"ס בתשו' חאו"ח סי' קכ"א ד"ה לכן כתב ממנה נלמוד ק"ו אם אבותינו גדרו ואסרו קטניות במינא דלא מחלפא בתואר וצורת מיני דגן מכש"כ שיש לנו להחמיר בקמחא ועיסה הנעשה מטירקישען ווייץ שאין בו שום היכר כלל ושום הפרש בינו לבין קמח ועיסת מיני דגן ע"כ:

ושורש הדבר של חשש דאתי לאחלופי בגמ' פסחים מ' ע"ב אמר רבא איכא דשרי כי האי מילתא בדוכתא דשכיחי עבדי ופי' הטור בסי' תס"ג דאיכא למיחש דאתי לשרויי אף בקמחא. והנה בב"י למד זכות ליישב קו' הטור על הרי"ף ודעימי' שהתירו סתמא כו' ובגמ' דהיכא דאיכא עבדי דמזלזלים במצות אסור:

ותי' הב"י משום דקאמר שם בפסחים מ' ע"ב דרבא גופי' מחי לי' קודרי בחסיסי משמע דאתי לאפלוגי אלישנא קמא דאמר איכא דשרי כה"ג באתרי' דשכיחי עבדי וכו' ע"כ ותמה בתשו' מהרמ"ש חאו"ח סי' רל"ו הא בביצה דף י"ד אמר רבא הא לן פירש"י ז"ל דלית לן עבדי דמזלזלי' אבל היכי דאית חשש של עבדי דמזלזלי גם רבא מודה דאסור והניח בצ"ע, והי' נ"ל לתרץ הקוש' לפי מ"ש בהגהת חכמת שלמה דהיכא דאיכא אי' חמור כחמץ וידוע שהוא גופי' חמץ ליכא חשש שיבואו לזלזל וכו' עדארז"ל דאורייתא

אין צריכא חיזוק דרבנן צריך חיזוק, וע"כ אפשר הכא ע"כ מחי לי' לרבא קודרא בחסיסי ר"ל אפי' כשעשו לו כן אצל הריש גלותא ולא חשש לעבדי דמזלזלי כיון דהחשש לאחלופי באיסור חמץ דאורייתא, אף דאיכא עבדי דריש גלותא דמזלזלי, משא"כ התם בביצה הוי רק איסור דרבנן ע"כ קאמר הא לן דלית לן עבדי, ועיי' תשו' מהרמ"ש הנ"ל דשם לא שייך כלל גזירת איחלופי יען שאין רואים ממש והרואה בדקדוק ימצא שאינו קמח מדגן, ועמג"א תס"ג סק"ה משמע דלהאמת גם בזה האופן חוששים לאחלופי וכדמסיק באמת בחכמת שלמה הנ"ל שהי' ראוי לגזור גם על היי"ש ששותין בפסח כגון משקה ממי הפירות כמו סליוואוויטץ וכדומ' כי העולם פרוץ בעו"ה אבל כתב בו טעם שהצריכו להתירו ועל הישנים אנו בושים וכו' וממילא בשאר יי"ש שייך בו שיכירוהו בטעם ואין בו כ"כ חשש אחלופי, אבל בייי"ש שפיריטוס הנ"ל אין בו שום היכר ושייך בו אחלופי בוודאי. ובאמת הי' קשה לי קצת ממש"כ הד"מ בסי' תס"ז אות ה' ובמהר"ב אוסר לאכול הענבים היבשים שאומרים שמייבשים אותם בתנור אצל הפת ומטעם זה נהגו בארצות הללו שלא לאכול שום פרי יבשה, אם אינם שמורים מחימוץ וכו' וקשה גם כששומרי' מחימוץ עדיין יש בו איחלופי, וצריך לומר:

דוקא התם דהוי כמו גזירה לגזירה דאפי' יבשים בשמש אסורים אטו יבשים בתנור ובתנור גופי' גזרינן אטו היבשים שנתייבשו עם הפת בצדו או אחר אפיית הפת, ובזה גרידא מתירין כשנשמרו מן החימוץ הא בשאר דברים גוזרים משום אחלופי אפילו כשנשמרו מן החימוץ וצ"ע. אמנם לא זו בלבד שייך בו "בשפיריטוס" הנ"ל משום אחלופי בלבד, אלא כנראה ונשמע יש בו ח"ו תקלה לרבים וכמש"כ גם הדר"ג נ"י, ועכ"פ צריך להתייעץ בדבר זה ולקיים ושמרתם את משמרתי שלא יהי' עולם הפקר. ע"כ גם דעתי העני' נוטה שנתוועד באיזו מקום בעזהי"ת. והי"ת ברחמיו ובזכות אבות הצבור יהי' עמנו בעצה, והנני ממתין ומצפה לתשובתו מיד, או"נ המצפה לסד"ש הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצה

בע"ה ברחמי וחסדי ה' הגדול:

שלום לכבוד התלמיד הרבני החו"ש מו"ה יצחק יעקב גלאנץ נ"י:

אחדשה"ט בענין אתי לאחלופי כתבתי למעלה, והנה היום חשבתי למשפט, כי יסוד חשש אתי לאחלופי היא במס' בכורות ב' ע"א וע"ב, ושם ע"ב מסיק טעמא דרבנן דאסרו בשבורה למכור לנכרי משום דאתי לאחלופי, וכן נקט רש"י ז"ל במס' ע"ז י"ד ע"ב וכן

פי' הרע"ב ז"ל במס' פסחים פ"ד משנה ג' והרמב"ם ז"ל פ"כ מה' שבת הלכה ג' פסק כחכמים ולא פי' כלל בטעם הדבר, אמנם בפי' המשניות להרמב"ם ז"ל ספ"א דמס' ע"ז פי' הטעם דשבורה ג"כ משמשת לטחון וכן פי' הרע"ב ז"ל שם במס' ע"ז פ"א משנה ו'. וכבר העיר בזה התויו"ט במס' ע"ז הנ"ל. וטעם דטחנו בריחייא אי' בגמ' מס' ע"ז דף ט"ז ע"ב בחי' גסה דטחנו בריחיים בערודי וגם לר"י אסור וכן פסק הרמב"ם ז"ל בה' שבת פ"כ הלכה ה' וכן איתא בירושלמי שם מס' ע"ז לענין להשכיר סוס דאסור דטחנו בריחייא, ואפשר אם נאמר הטעם בשבורה דאסור משום דטחנו בריחייא יתיישב קו' תוס' במס' ע"ז הנ"ל י"ד ע"ב ד"ה שלימים וט"ו ע"א ד"ה אימור כו'. ואפשר היינו הטעם של הר"מ ז"ל בפי' המשנה והרע"ב ז"ל:

אמנם תמי' רבה למה לא מביא לא בטור ולא בשו"ע ביו"ד סי' קנ"א דין זה דשבורה ג"כ אסורה למכור לנכרי, והי"ת ברח' יורני באמתו. הדש"ת הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצו

שוכט"ס לכבוד ידינ"פ אהו' הרב הגאון הותיק ציס"ע כקש"ת מו"ה שאול נ"י אבדק"ק קראלע יע"א:

מכ"ק קבלתי וע"ד שאלות ר' יעקב נ"י הנה האמת כמ"ש כהדר"ג נ"י בנוב"י שלפי הגמ' בוודאי מותר דהא שמונים זוגים וכו' נשאו וכו' אחיות אמנם הא כתבו המפרשים שהחסיד ז"ל שאינו חולק כלל על גמ' ח"ו דגם איהו מודה שמותר עפ"י הלכה ורק כתב שלא יעשו כן מפני סכנה וזה כמה שנים שנתעוררנו מת"ח אחד על המדרש איכה ששמונים אחים הנ"ל נתלו ר"ל הא קמן כמפרשים הנ"ל ובכ"ז כתב בד"ח אהע"ז ח"ר סי' ט' במדינתינו לא קפדו רק אכלה וחמותה ששמותיהם שוין ולא זולת וכן הביא מס' מ"ח וראיתי גם בזוהר הקדוש כמדומה פרשת פנחס גבי ר"י ששמו ושם חמיו שוים הי' וידוע דבאבני צדק כת' בחאע"ז סי' י' שמקובל בענינים אלו לעשות בהסכמות ג' רבנים ע"כ כהדר"ג נ"י אם ירצה לפי הענין שלפניו להצטרף עם עוד ב' רבנים וזכות הצדיקים המתירים יגן ברחמיו יתברך:

וע"ד שכתב הדר"ג נ"י על מה הטבעו אדני חשבון הפתקאות של הצעטנועל לשבת בעירינו, הנה נדפס ספר חותם קודש על מצות מילה זה שנים רבות ושם בסוף הספר נדפס לוח חילוף אורך הימים והלילות וזמן צאת הכ' ומקובל ספר הזה לענין זה בכמה קהלות קדושות וזה איזה זמן נדפס בעלה א' אשר העתיק מהשטערניוואראטא בעיר הבירה לכל המקומות הגדולים זמן הזריחה והערב שמש וצה"כ וכמדומה שהוא הי'

מכיוון עם הספר הנ"ל וזה אמת כמו שכ' הח"ס ז"ל בחשבונו שע"פ רוב בבוקר יורד בכל שבוע או עולה עם 10 מינוטען וגם לערב לערך 12 מינוטען רק באיזה שבעות בהתחלה ובסוף התקופה יש שנויים גדולים ובכ"ז צריך לבוא על החשבון ולהשגיח לזמן לפי ראות עינינו אם מסכים עם הזריחה והשקיעה שאנו רואים ובעלה הנ"ל ראיתי איך שהמקומות משתנים זמ"ז כגון גרוו"ד ומונקאטש שוים ונשתנו הרבה מעירנו וע"כ דרך כלל כפי חשבון ספר ח"ק הנ"ל אנו מחשבים דרך פרט כל מקום ומקום לפי מעמדו וכפי שנראה לצמצם פעם אחת כן יחשבו תמיד לפי חשבון שב"ס הנ"ל בכל שבוע ושבוע היאך משתנה הזמן ולדעתי בעזהית"ב ראיתי כ"פ האיך מכוון מאוד הזמן ועכ"פ אני משגיח שיהי' ההדלקה בעש"ק קודם תחילת השקיעה וב"ה התיקן הזה בעיר גדולה אין לשער הטובה שנעשה ע"י הפתקאות והית"ב יציל את עמו ישראל ברחמיו מכל מכשול כתבתי בנחיצה או"נ הדשה"ט באה"ר. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצז

בעזהי"ת עש"ק לס' בא תרנ"ז לפ"ק שלום וכט"ס לכבוד ידי"נ התו' המופלג בתורה וביראה הקצין מו"ה יצחק זינגער נ"י:

בנו היקר הבן יקיר לי שיחי' עשה כמצות אביו נ"י ושאל אותי מה דעתי בענין אמירת עינינו בימי השובבי"ם בשחרית ביום התענית ואני העני אין דעתי נוחה לומר דבר הלכה במקום שיש לשאול לרב אחר ומכ"ש באתרי' דחברי' ח"ו חולין הו' לי לומר בזה דבר אולם בדבר התלוי רק במנהג המקומות כמש"כ בפוסקים בזה אין קפידא. ובל"ס גם אתם ראיתם מ"ש בזה ויעיי' בפמ"ג בסי' תקס"ו:

במשבצות כ' בהדיא לכאו' דבימי השובבי"ם יאמרו עינינו גם בשחרית. אולם ראיתי בהגהת א"א שכ' שכל מה דפליגו הפוסקים אי יאמרו עינינו בצבור היכי שקבעו התענית לשם תשובה היי' דווקא היכי דכל הצבור מתענים ולא כשהם רק עשרה המתענים דאיכא בי' משום לא תתגודדו ואולי כמש"כ שבני פולים שמתענים ביום כ' סיון ואחרים ממדינה אחרת מתענים תענית מדינתם לא הוי בי' משום ל"ת כ"כ שהרי ידעי' שבמדינתינו יש מתענים בשבוע זו ויש בשבוע זו וצ"ע ואכ"מ. אולם כמדומה לי שמעתי טעם אחר כי כשיש רק עשרה המתענים א"א בשחרית עינינו כי יוכל להזדמן שא' ישכח או יצרוך ח"ו לבטל תענית וכדומה וע"כ חוששין בשחרית שלא יהי' ברכה לבטלה באמירת ברכת עינינו, משא"כ בערבית, ויש ליישב גם טעם הבעל א"א הנ"ל דמבואר ממג"א הנ"ל למעיין בו דווקא כעין תענית פולין הנ"ל שיש טעם להם למה

דווקא מתענים היום הזה והאחרים ממדינה אחרת דווקא צריכים לעשות כן ביום אחר בזה לא שייך לא תתגודדו משא"כ הכא אין טעם למה אלה דווקא מתענים בשבוע זו והאחרים בפ"א, בזה י"ל שייך שפיר ל"ת. ובזה מיושב דלכאורה הבעל א"א הוא נגד דעת הטור שכ' בהדיא בסי' הנ"ל דבתענית שאחר פסח וכו' ומיהו נראה שצריך שיהי' עשרה ובזה ס"ל שיכולים לקבוע ברכה הרי בהדיא לכאו' דלא כא"א, ובהנ"ל ניחא דהא שם כולם יודעים שקובעים התענית אחר החג מטעם שכ' שם. ואדרבא סתם שם בלשון אבל קהל שמקבלים עליהם תענית וכו' משמע מקבלים בפירסום ורק כ' שצריך מ"מ שיהי' עשרה. אבל כולם מודים לקביעת התענית ביום ההוא ע"כ התם אי"צ לשיתענו כולם דווקא. וגם בעשרה קובעים ברכה לעצמם, כנלענ"ד ועכ"פ לומר ענינו בשומע תפלה אין עיקור בדבר, וכמ"ש בב"ח שם, ובכ"ז לא ראיתי נוהגין כן במדינתינו רק במנחה קובעים ברכת ענינו, והכלל כמ"ש לעיל בדה"ח דתלי' במנהג המקומות ועיין גורן דוד סי' נ'. כ"ז כתבתי לפום ריהטא בלי עיון כי טרדותי מעכבי' לפי שעה ופשיטא שלא ישנה מדברי מארי' דאתרי' ח"ו הגם דתלי' במנהג המקומות והי' בזה שלום מנאי הדושה"ט ומכבדו: הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצח

הכא השתא היו יורדים גשמים לרוב והיו בני אדם בצער גדול והיינו מעיינים אם נתפלל עליהם ברבים שירחמו מן השמים שיפסקו, הנה בדין זה אינו מבואר בש"ע עד היכן יגיעו שיהי' רשאים להתפלל עליהם, דז"ל השו"ע סי' תקע"ו סי"א וכן על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו להם הרי אלו מתפללים עליהם שאין לך צרה יתירה מזו שהבתים נופלים ונמצאו בתיהם קבריהם ובא"י אין מתפללי' על רוב הגשמים, ורוב הגשמים טובה להם ואין מתענין להעביר הטובה, ע"כ לכאו' רישא וסיפא סתרי אהדדי דברישא משמע דוקא עד שיצרו להם שהבתים נופלים, משמע אבל אם רק מזיקים התבואה וכדומה אין מתפללי' עליהם, ובסיפא משמע דדוקא בא"י שרוב גשמים טובה להם אין מתפללים עליהם. אבל היכי שאין הרוב גשמים טובה להם ואדרבא הם מזיקי' מותר להתפלל עליהם. אמנם באמת לקמן סי' תקע"ז כתב בכל מקום אם רוב גשמים כו' מונעים המחרישה מתריעי' ומבקשים רחמים, ובפמ"ג שם הניח בצ"ע למה לא הביא המחבר דברי הטור שבמצולה [כגון בבל] שרוב גשמים קשים ויש סכנה בריבוי המים וודאי צרה הוא ומתפללים עליהם, ותימה דהא בסי' הקודם הביא דבריו כמ"ש למעלה ולשון זה של המחבר הכא הוא מדברי התשב"ץ שבב"י, ודלעיל בסימן הקודם

הם מדברי הרמב"ם ז"ל ה' תענית פ"ב הט"ו, ונראים קצת דברי השו"ע כסתרי אהדדי, וע"כ צ"ל דגם לעיל עיקר כוונתו ברישא דמ"ש עד שיצרו להם הרי אלו מתפללים עליהם כוונתו רק דכיון שאין להם טובה בריבוי גשמים ויכול לבוא לידי כך שיהי' גם אח"כ סכנה לכשיתרבו עוד מתפללים עליהם כבר השתא ע"ד אז"ל בסנהדרין אר"י לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, וסמך לדברינו מגמ' דהכא בתענית כ"ב ע"א תניא נמי הכי שנה שגשמים מרובים אנשי משמר כו' תנו עיניכם באחיכם שבגולה שלא יהי' בתיהם קבריהם פירש"י ז"ל התבוננו בתפלתכם כו' שלא ירדו רוב גשמים ע"כ, משמע דאפילו שעדיין לא ירדו רוב גשמים יתפללו עליהם מקודם שלא ירדו רוב גשמים. ולעיל מזה פירש"י ז"ל על הא דא"ר בר"י ובגולה מתריעים עליהם פי' ובגולה בבל שהיא מצולה מתריעים שלא ירדו. והנה רש"י ז"ל פי' במתני' בהדיא דף י"ט ע"א ד"ה מרוב גשמים וטורח הם לבנ"א אבל אינם מקלקלי' התבואות, וכן פי' הרע"ב ז"ל במשנה חוץ מרוב גשמים לא שירדו הרבה כ"כ שמקלקלי' את התבואה, משמע בהדיא דגם משום קלקול התבואה מתפללים על רוב גשמים. אמנם משמע דוקא כשיש משום קלקול ממש, ע"כ נראה דבכזה דנ"ד מתפללים עליהם, ואופן התפלה משמע מפירש"י ז"ל הנ"ל התבוננו לתפלה שיתבונן שלא יאמר דבר שנראה ח"ו כמבעט בטובה, ובה' הטוב לכל ורחמיו על כל מעשיו, שריחם על עולמו ופסק מלהמטיר והי, ריוח בעולם כן ירויח הית"ב לנו ולכ"י ויזכו כ"י לעבדו יתב' מתוך הרוחה באמת ובתמים אמן:

הרמב"ם ז"ל בה' תענית פ"ו ה"ג כתב ובאחד בשבת אינם מתענים כדי שלא יצאו מעונג שבת לצום ע"כ, והנה בנוסחתינו במשנה איתא בזה"ל ובא' בשבת לא היו מתענים כדי שלא יצאו ממנוחה ועונג ליגיעה ותענית וכו'. ולכאורה נראה דהקפידא בתרתי דוקא דאל"ה קשה הלא קיי"ל כר"ח ב"ר מדפתי ע"פ ועניתם את נפשותיכם בנו' לחודש בערב וגו' כל האוכל ושותה בתשיעי מעה"כ כאילו התענה תשיעי ועשירי. ופירש"י ז"ל כל דמפיש באכילה ושתי' טפי עדיף ובכ"ז נצטוינו במצות תענית ביוהכ"פ, והי' נ"ל מכח זה דע"כ העיקר תלוי כדי שלא יצאו כו' ליגיעה ותענית דדוקא אם בתענית שיהי' ביום שאחר העונג יהי' גם כן יגיעה אז הוא כמעט סכנה כאז"ל, משא"כ מעונג לתענית,:

ופי' בעיינתי בזה במק"א בקונ"ט למועדים דהיי' כוונת הקרא ועניתם את נפשותיכם בט' לחודש כפי' רחב"ר מדפתי שמצוה להרבות בסעודה, וק' הלא יצאו מעונג לתענית וימות'. עז"א על כן אני אומר לכם מערב עד ערב שאח"כ תשבתו שבתכם לא יהי' לכם יגיעה ותענית רק תענית בלבד, אלא אדרבא תשבתו לגמרי ממלאכה ע"כ. אמנם לרמב"ם ז"ל דעיקר הקפידא שלא יצאו מעונג דוקא לתענית. והכא בעיהכ"פ אינם יוצאים מעונג

לצום דהא בעיה"כ אין החיוב להיות מתענגים בו. עיין מג"א סימן תר"ד סק"א דבעי"כ לא שייך עונג רק המצוה בו לאכול, ומתו' ג"כ קושיא הנ"ל. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן קצט

שיל"ת עש"ק ויקהל תרמ"ז לפ"ק:

בחודש אדר ראשון ישמרהו השי"ת וינצרהו כאישון לה"ה כבוד מר ידי"נ הרבני המופלג ומופלא בתורה וביראה מוכתר בנימוסין במעלותיו ומדותיו אותו מקלסי' כש"ת ה"ה שמואל דוד דרעכסלער נ"י בקהל מעזריטש במדינת מעהרין יע"א:

מכתב כבודו קבלתי לנכון, וע"ד ספיקו בענין התענית במקום אשר אין הדבר ברור שיתענו עשרה גדולים איך יתנהגו בענין הקריאה בשחרית, ופשיטא לי' למעלתו בערב שיוכלו לברר על דבר המתענים כמה הם לא יקראו בצבור אם לא ימצאו י' מתענים ולא יוציאו אז ס"ת כלל ורק בשחרית נסתפק לו אם יש לחוש שלא יהי' י' המתענים, ושאלתו לכאו' בג' פנים הא' בימי אגד"ו אם יוציאו ס"ת כלל, ובימי בו"ה אם יקראו פ' ויחל או פ' השבוע והג' אם יאמר בשחרית הש"ץ ברכת ענינו, דהא בתענית צבור רק אומר אותו הש"ץ בשחרית מטעם המבואר בטוש"ע סי' תקס"ה שא"א שלא יתענו קצת מהקהל. והנה משמע דקצת מיהא בעי ולא סגי באחד, והכוונה כיון דאומר בלשון צום תעניתינו צריכים יותר מאחד ונראה דעכ"פ ג' בעי לענין זה והוא עפ"י דאיתא בטור בשם מדרש והוא גם בפירש"י ז"ל עה"ת ע"פ ואהרן וחור תמכו בידיו מכאן שאין פוחתין מג' העוברים לפני התיבה בת"צ וכ' על זה הטור מכאן שצריך שיעמדו שנים אצל ש"ץ שיאמרו עמו סליחות ע"כ, והנה עיקר הסליחות בצבור דיכולים לומר הי"ג מדות דבלא"ה גם היחיד יכול לאמרם כמסקנ' הטו"ז בסי' תקס"ה ונתיסד עפ"י מארז"ל בר"ה פ"ב דף י"ז ע"פ ויעבור וכו' כ"ז שחוטאים וכו' יעשו בני כסדר הזה ופירש"י ז"ל יזכירם ישראל בתפלת תעניתם, ממילא ע"כ הג' צריכין שיהי' מתענים כמו דקיי"ל בסי' תקס"ו ש"ץ שאינו מתענה לא יתפלל הה"ד לכאורה הג' בכללם כ"כ אף דלא נוהגין השתא בזה שיעמדו שנים אצל הש"ץ וכמו שתמה ע"ז המג"א בסק"ו, ואמר באשר כולם אומרים הסליחות אבל עכ"פ הטענה ראשונה במקומה עומדת דעכ"פ לא פחות מג' בעינן כנ"ל. אולם בס' יראים אמר בהדיא די"ל ענינו בשחרית דא"א שלא יתענה אחד מהקהל, העולה מזה דאם יש להסתפק דגם ג' לא יתענו דלא שייך לומר צום תענתינו בשחרית אבל אם רק ישארו ג' די בכך, וה"ט אם מקבלים צבור של י' עכ"פ להתענות רק מחשש שמא יאחזנו בולמוס וכדו' ר"ל מ"מ שפיר סומכים אקצת המתענים אבל אם מיד יודעים שלא

יתענו עשרה או בערב כשרואים שאינם עשרה כבר פסק בזה המג"א סי' תקס"ו סק"ה שאפי' יש אחד בהם שאינו משלים לא יאמר ענינו בצבור ויעיי' במחצהש"ק שכ' שם מילתא בטעמא והה"ד בשחרית מספק ברכה לבטלה, ולענין קריאת ויחל הנה כבר פסק בפמ"ג תקס"ו וז"ל כשאין עשרה בביהכנ"ס רק יש י' בעיר שמתענין, ענינו כבר מבואר שצריך עשרה בביהכנ"ס דווקא, ולענין ויחל בשחרית כשחל התענית בב' וה' אעפ"י שדוחה את פ' השבוע לית כאן ברכה לבטלה דתקנת עזרא לקרות בב' וה'] א"כ די כשיש ו' בביהכנ"ס קורין ויחל משא"כ במנחה צריך שיהי' עשרה בביהכנ"ס דווקא, וה"ה שחרית כשחל באגד"ו צריך עשרה בביהכנ"ס דווקא עכ"ל והביא כן המחהש"ק שם בשם תשו' עבודת הגרשוני אבל בברכי יוסף הביא בשם מהר"מ חביב ז"ל וכן בשע"ת דדי בזה עכ"פ ואפשר גם בששה (כי לפי השע"ת נסתפק לי אם צריך רובא דמינכר) וכ"ז בד' הצומות שמדברי קבלה יע"ש:

ואני עני ואביון בדעת נ"ל דיש מקום כומר כונו הכרעה עפ"י מה דאיתא בתשו' חת"ס דמה דאמרינן רובו ככולו היינו דווקא רובו מתוך כולו כגון מ' סאה במקוה הרוב שלא בהמשכה ומיעוט בהמשכה כשירה וכדומה ועתה כ"כ הכא בשלומא אם כולם ראויים לקרוא ומחוייבים לקרוא ויחל ורק שיש מיעוט שאכלו בסעודת מצוה באופן דמותר או שהם חולים וכדו' ל"ע ר"ל שפי' רובו ככולו, ובפרט למאי דרצה להתיר בתשו' חת"ס למח"ז זצללה"ה זי"ע באו"ח סימן קנ"ז להלכה ולא למעשה דתענית של ד' צומות דגם אם כולם חולים ל"ע וכדו' לקרות ג"כ ויחל מטעם דיומא קגרם לקרות לפי"ז עכ"פ לסניף י"ל לגבי' המיעוט בד' צומות ובתענית אסתר. אבל באופן שהמיעוט בריאים רק שבשאט נפשם עוברים וזדון לבם השיאם לעזוב ארחות יושר ולא נכנסו מעולם השתא באגודת המתענים אין לומר בהם לצרפם מצד רובו ככולו כנלע"ד וממילא והה"ד גם בשחרית אם יש לחשוב שלא יתענו גם ז' ויצרפו עמהם ג' חולים כ"ע ר"כ חולים כאלה שאין ביכולתם בשום אופן להתענות או אחזו וכו' ר"ל אז גם בשחרית לא יקראו ויחל אבל אם בדיעבד יתענו עכ"פ ז' [מצד רובא דמינכר לס' הבעשע"ת ויצרפו עמהם ג' מאותם הראוי להצטרף למנין שיהי' כגון הכא השתא שהיא תענית אסתר מוקדם שמותר לאכול בסעו' ברית מילה כדאי' בסי' תרפ"ו בהגה"ה או חולים ל"ע וכו' שאין להצטרף עמהם בפרט שלא תשתכח תורת תע' אס' מישראל כדמצינו בזה כמה פעמים כמו לענין ברכת המלך בכבודו וכדו' כנלע"ד:

והנה לכאורה הי' מקום לומר דדווקא עשרה ממש בעינן וכשי' עבודת הגרשוני הנ"ל ואין מקום להקל בשום אופן דהנה כל עיקר:

שקורין בתענית בתורה למדין במס' תענית י"ב ע"ב מפסוק נחמי' ט' ויקראו בס' תורת אלוקיו ושם כתוב מקודם ויקומו על עמדם ויקראו שפירשו המפרשים שלא זזו ממקומם ועמדו על מעמדם ר"ל שעסקו כל היום בתשובה ותענית וממילא משמע באין עושין כן אין לקרות בתורה בצבור בערב התענית. אולם אולי י"ל דשאני התם דלא הי' תענית קבוע בשעה ההוא אבל זה אינו דא"כ היכי ילפינן מהתם בשלומא בשחרית ב' וה' י"ל כנ"ל בפמ"ג, כיון שהוא תקנה לקרות ב' וה'. אבל בערב או בימי אגד"ו גם בשחרית י"ל וכנ"ל וכפרמ"ג הנ"ל ואי"ל. אח"כ ראיתי בתשו' גורן דוד למו' זצללה"ה שכתב דבליכא י' מתענין כתו' בתשו' מאהבה לדחות דברי המקילין בפחות מי' ואין הספר כעת תחת ידי ומי אני להכריע, אבל בתשובה מהרמ"ש לאו"ח משמע דסומך על ברכי יוסף הנ"ל דמקיל עיי"ש: ואגב אכתוב מה שעלה בדעתי לומר למה שקורין ויחל בתענית ופסק כהרמב"ם ז"ל בה' תפלה ובשו"ע ה' תענית והוא ממס' סופרים פ' ט"ז וכבר האריך הרב חיד"א ז"ל בפירושו למ"ס למה הניחו מתניתין דמגילה דתנן בתענית קורין ברכות וקללות ותי' דמשנתינו מיירי מתעניות אחרונים של גשמים אבל בתעניות אחרות גם משנתינו מודה למ"ס שקורין ויחל ולא פליגו וי"ל דסמכו לומר כן מגמרא ר"ה הנ"ל דף מ"ז ע"ב על פסוק ויעבור וכו' אר"י אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו אלא מלמד וכו' אפ"ל כ"ז שישראל חוטאים ויעשו לפני כסדר הזה אני מוחל להם ורש"י ז"ל פי' יזכירו בתפלת תעניתם אבל פשיטות לישנא דגמרא לכאורה לא משמע הכי לכן י"ל דבאמת הכוונה שיזכירו אותם בקריאתם בתורה הי"ג מדות בתעניותם וזיל בתר טעמא דהא אמר יתב' יעשו לפני כסדר הזה והוא כי לא אמר שהתפלל רק הזכיר הי"ג מדות בקריאה כ"כ אנחנו עושים כסדר הזה דווקא בקריאת הפרשה, ומצד ספק האיך היא פירושו אנו עושים תרוויי' יחדיו מזכירין אותם בתפלה וגם קורין אותם בתורה להי"ג מדות ומחמת יום עש"ק הנני חותם בנחיצה ידי"נ מחותנו וכבדו ודבש"ת:

הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ר

שיל"ת, יום ד' כ"ב למב"י תער"ג לפ"ק:

שלום וכט"ס לאורך ימים ושנים טובים, לכ' עמיתי וריעי אהוב בין אהובים עומד לנס רבים ה"ה אלוף נעורי הגה"צ המפו' פד"ה כקש"ת מו"ה יוסף חיים זנ"פ נ"י חד מיחודי סגולה נטורי קרתא דירושלים עה"ק תובב"א:

אחדשה"ט ושת"ה דמע"כ י"נ אהו' הגה"צ נ"י ואחרי מכת"ה הנני בדברים האלה לשאול את כבוד גדלו, האם האמת הוא הדבר הזה האמור במ"ע שמע"כ הג' נ"י התחבר א"ע לחברה "אגודת ישראל". וגם הוא נמנה עם הראשים העומדים שם בקרתא קדישא דירושלים תובב"א, בראש החברה ההוא? וכדי לקיים מצות לא תעמוד ע"ד וגו' מוכרחני להוסיף עוד איזה דברים ולדבר באזני אהו' ידינ"פ באמת כ' ה"ג נ"י, הנה כל הקוראים במדינה זו את הדברים האמורים במ"ע כנ"ל יקרע סגור לבבם, היאך שגגה גדולה תצא מלפני השליט כ' ה"ג נ"י, חדא ועוד קאמינא, חדא, אפי' אם היה ברור לו הדבר הזה, שבוודאי רשאי להיות חבר לחברה אגודת ישראל ואפשר גם הוא מצוה או אולי גם חיוב גדול. אמנם מי נותן רשות להפקיר משום זה נפשות ישראל לאלפים וליקח אוכל מפיהם ומפי עולליהם, כיון שכולל אונגארין שם עיניהם על נדבת אחיהם שבמדינה זו וכיון שבני אונגארין שליט"א מתנגדים לחברה אגודת ישראל הנ"ל ומרעישים כנגדו ואמרו רבני אונגארין נ"י לכל העם הק' הזה שבמדינה אין אנו מפרנסים עוברי עבירה כיון שיושבי ירושלים ת"ו הלא יביטו אחרי דבריו ועצתו של כה"ג נ"י לשמוע בקולו ולעשות כמעשהו וחלילה וחלילה דם נפשות נקיים תלוי בזה הא חדא: ועוד הלא מקרא מלא דיבר הכתוב אם לא תדעו לך וגו' צאו לך בעקבי הצאן ופי' רז"ל הסתכלו בפסיעות שפסעו אבותיך וכו' וכמה מס"נ הי"ל לאבותינו ורבותינו ז"ל כדי להתרחק מאנשים פועלי און ודהע"ה פתח באשרי איש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' ובוודאי לא כיון לומר ולהזהיר מחבר' רשעים כמעשיהם אלא אמתת הכוונה להזהיר מלילך בעצת רשעים אפי' בדבר שאומרים לעשות לש"ש להקים זאת התורה. והחת"ס ז"ל פי' ע"פ כי ישרים דרכי ה'. אמנם אם צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם, ואנשי אונגארין יוכיחו, ששמעו לעצת זקינים ורבותיהם וסבלו כמה בושות וחרפות ומסרו נפשם גופם ומאודם כדי להציל א"ע וב"ב ולהתרחק מחברת פועלי און וזכות אבותיהם ורבותיהם עמד להם שגדלו והצליחו וגם עשו פרי קודש הילולים בסד"ש כהבטחת המשנה וכל העוסקים עם הצבור וכו'. ועתה כיון שכל רבניה וראשיה הנאמנים לד' ולתורתו יתב' קוראים בקול גדול אל תאבו להם ולא תשמעו לבעלי חבר' "אגודת ישראל" ולהיות אתם בחברתם כל עוד שלא יבדילו בין ארטה' "לאינם ארטה'" וא"כ האיך אתן אומן לדברי המכ"ע שה"ג הוא בחברתם, והלא הוא מילידי המדינה הזאת ועיניו ראו ושמעו מהנעשה והנשמע, וכ"ק ה"ג נ"י הלא הוא אחד ממיוחדי וראשי תלמודי מרן הכ"ס זללה"ה זי"ע) ידעתיו לה"ג נ"י עוד מזמן שבתינו יחד על פתורא דדהבא שעד כמה הי' בוער בבחרותו באש

אהבתו בדביקות נפלא למרנא ז"ל ועד כמה הי' חרד לקראת דבר קדשו ואיך עתה בזה הדבר הנ"ל מעדו רגליו מדרכי ק' מ"ו ז"ל אשר עמד בראש להתרחק מהמקרבים בזרוע: והיאך נשא פנינו לפני מנגדינו, באמרם הלא הרב המובהק מע"כ הג' נ"י דפקוע שמי' תלית"ב והכל עונים אחריו מקודש וצדיק הוא בכל דרכיו וכל מעשיו לש"ש וגם הוא מראשי תלמודי הכ"ס ז"ל והוא עומד שם בשער השמים בתוך ראשי ומנהיגי העיה"ק. וההוא אמר זה הדרך לכו בה להתחבר עם חברה "אגודות ישראל" וחו"ש עי"ז ושחת לכל העם הזה וחלילה יצא מזה תחלה לרבים מיד ולדורות, ואבותינו:

ע"ה בהר גריזים שעמדו המברכים ואמרו בקול רס לאמור ברוך אשר יקיים א"ד התורה הזאת וגו' כפי' הרמב"ן ז"ל הידוע לעשות העמדה והקמה להתורה הזאת, ואם יאמר האומר שזה גופי' הוא הקיום להתחבר לחברה "אגודת ישראל" הלא הגדולים והצדיקים שבמדינתינו כדאי הם שיחשבו עכ"פ כמיעוט לחוש במקום שיש חשש סכנת נפשות ולהם המה אומרים שהתחברות הלזה הוא למכשול גדול ולמזכרת עון לכל בית ישראל ח"ו מיד ולדורות. וע"כ בוודאי קשה להאמין שהאמת עם כמ"ע הנ"ל, לכן אם עתה לו ישמענו הלואי ישמעיני שמיד בבואם דברינו אלה לעיני הג' נ"י מחויב לפרסם ברבים כי שקר ענו בו בהג' נ"י ואדרבא ילבוש קנאת גבר ירא ה' ויצעק בקול גדול סורו נא מעל אהלי אנשי חברה "אגודות ישראל". כל עוד שלא יעשו כמצות מנהיגי ורבני אונגארין נ"י שהם מלומדי מלחמת ה'. והית"ב יהי' עם כהגה"צ נ"י ויהי' בזה ממצדיקי ומזכי רבים לש"ש וזכות הרבים יהי' תלוי בו ואשר אתו כל הנאמנים לה' ולתורתו יתב' שמו מעתה וע"ע כ"ד או"נ המצפה לרחמי היתב' וישועתו כה"י תמיד מתחנן לפניו יתב' שמו לזכות להיות חלקי ממזכי הרבים או"נ הדושת"ה באה"ר. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רא

שלום וכט"ס לחיים ארוכים וטובים לכבוד אהובי התלמיד החשוב הרבני המופלג בתו"י כש"ת יקר רוח מו"ה יצחק בייער נ"י:

קבלתי מכתבך והית"ב ירחם עליך ועכי"א, וימלא כל משאלותיך לטובה וימצא לך בית נכון ונשא לפרנסתך כו' ויבואו עליך כל הברכות והשיגוך לטובה בכי"א. ומה ששאלת הלכה למעשה בענין משאז"ל ביומא פ"ז ע"א ארי"צ כל המקניט את חבירו אפי' בדברים צריך לפייסו ויליף לי' מקרא, והכא פ' הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' תשובה ובשו"ע או"ח סי' ר"ו, ונסתפקת אם מחוייב לפייס את חבירו גם באופן שחבירו השיב אותו בבא חרפה וקלון וחבירו קטן ממנו הרבה בשנים, דאפשר דלא אמרו שמחוייב לפייס כו' אלא אם

חבירו הי' מהנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים, ולעומת זה יש לומר דאמרי' דאילולא שהקניטו הוא תחלה לא הי' חבירו מבזה אותו והוא גרם לו את כל זאת מה שחבירו ביזהו. הנה לסברא זאת האחרונה מצינו סברא כזו ביש"ש ב"ק פ' המניח הובא קצת ממנו בפ"ת שו"ע חו"מ סי' תנ"א אות ג' וז"ל אם א' חירף את חבירו בשם רע וחזר זה והכהו אף שעבר בלאו וצריך כפרה מ"מ אין עליו דין רשע כלל אלא אמרי' לבי' רתח ואין אדם עומד על צערו שהרי יש בוטה כו' ואינו משלם אלא נזק צער שו"ב, וכ' עוד שם, היש"ש ורואין ג"כ במה שזה קינתר אותו בגירוי מדון אפי' ל"א ש"ר מ"מ הצית בו את האש יע"ש, ומשמע מזה בהדיא דיש לתלות מה שהשיבו חבירו בדברי בוז מפני שהי' מצית בו המקניט הראשון את האש ולא הי' מעצור לבזותו, וממילא שב המקניט הראשון להיות מחוייב לפייס את חבירו ועוד מכ"ש כיון שהביאו לחטוא ואז"ל המחטיאו קשה מן ההורגו ר"ל:

אמנם קשה לכאורה על זה ממאי דאי' בגמ' שם יומא הנ"ל דר' ירמי' הו"ל מילתא לר' אבא בהדי' ופירש"י ז"ל שר' ירמי' חטא על ר' אבא אזל ר"י כו' אמר עשאוני כאשפה שמע ר"א כו' א"ל השתא צריכנא למיפק אדעתך דכתיב לך התרפס ע"כ ולכאו' משמע דר' ירמי' כבר פטר מלפייס את ר"א כיון דלדעתי' עשאוהו מביתו של ר"א כאשפה, ורק השתא אדרבא ר' אבא צריך למיפק מדעתי'. אמנם לענ"ד הכוו' של ר"א כך הוא השתא צריכנא ר"ל "גם אנכי" למיפק מדעתך, אבל ר"י באמת לא הי' פטור עדיין מלפייס את ר"א אפי' אם בכיוון הי' שופכים עליו מביתו של ר"א כנלענ"ד ודו"ק. יה"ר שאזכה בחסדי המקום ב"ה לשמוע בשו"ט ממך בקרוב בכ"י או"נ הדורש שלום ת"ה ומצפה לישועה במהרה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רב

בעהי"ת ר"ח מנחם אב תרס"ט לפ"ק. בין המצרים, הי"ת קרן לעמו ירום, ובתוכם קרן כבוד גבר בגוברין ה"ה כבוד הרב החריף ובקי שלשלת היוחסין כש"ת מו"ה אשר אנשיל יודא מיללער נ"י רב בקה"י פעטראשעני יע"א: תוכן השאלה אם להתאחד עם הנעאלאגען דשם ולילך להתפלל לביהכנ"ס שלהם אף אם אין הבימה באמצע, וזאת שנית אם רשאי להשו"ב של קהל היראים דשם לעשות טובה עם השו"ב של הפארטשריטספארטיי בזמן שאינו בביתו לעבוד גם עבודתו לשחוט בעד אנשי הדת של הנעא- לאגען מפני דרכי שלום, הנה מכתב כבודו נשלח אלי לכאן למקום מרחץ בארדפעלד והספרים אין אתי ככל הצורך בכ"ז אין אני רוצה לעכב המצוה, והי"ת יעזור לנו:

והנה ע"ד להתאחד עם כת הנעאלאגען ח"ו כמעט אין צורך להשיב ע"ד זה הלא זה כארבעים שנה שמסרו רבותינו הק' נפשם על זה וספריהם מספרים תהלות ה' ועזוזו ונפלאותיו אשר עשה עמהם אז עד שזכו לזה להיות האר- נוהאדאקסען עדה שלימה לעצמן וריחם עלינו הי"ת שזכו להשיג על זה רשיון מהמלך ושריו יר"ה, ואם נצטוו מהי"ת בתוה"ק לא ישבו בארצך פן יחטיאו אותך לי. הגם שבלא"ה נאמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ואפיקורס ישראל העידו חכמז"ל שעל זה נאמר אל תען כסיל באולתו, דכש"כ דפקר טפי, עאכו"כ שסכנה גדולה להיות בחברתם של פועלי און וכמ"ש והאריכו בזה בתשו' רבותינו ז"ל, וביותר בתשו' רבן של ישראל מהר"מ שי"ק חאו"ח סי' ל"ו, ש"ו, וחיו"ד ב' ג', ומסי' של"א עד סימן של"ז, ומכמה מקראות ומדחז"ל מוכח שאסור להתחבר עם בעלי הפארטשריטט. עיין בס' תשו' בית הילל, מבעל מא"ד, ואיתא באדר"נ הובא בפי' הרע"ב ז"ל כל שמתחבר לרשעים אפילו שאינו עושה כמעשיהם מקבל עונש כמוהם ר"ל, ומרן: החת"ס ז"ל בצוואתו הק' ז"ל אמר החדשים מקרוב באו כו', לא תתחברו עמהם כלל וכלל, ובפ' משפטים דכתיב לא ישבו בארצך פן יחטואו אותך לו, פי' הרמב"ם ז"ל שמצוה זו לא על ז' עממין בלבד נאמר כ"א על כל אוה"ע דזיל בתר טעמא, וכאן שפירש הטעם בקרא כו"ע מודו דדרשינן לטעמא דקרא כמבואר במפורשים בזה, והסמ"ג דכתב לאו זה רק בז' עממין, תמהו עליו והביא יישוב בברכי יוסף דכוונת הקרא רק משום דיוקא דגם בז' אומות היושבים בחו"ל אם נתגיירו מותרים אח"כ לישב בארץ עיי"ש, וכ"ז לענין להתחבר עמהם ולהיות באגודה אחת עמהם, מקרא, ומגמרא, וגם הנסיון מוכיח שאדם עושה כמעשה חבירו, ומכש"כ להתפלל עמהם בביהכנ"ס אחת דהא הרמ"א ז"ל באו"ח סי' נ"ג ס"ה דאפילו אם עבד פ"א במזיד אסור להיות ש"ץ, ועמג"א שהביא מא"ד דוקא במועד שייך איסור, אבל לא בפ"א, ואפילו הרמ"א ז"ל רק בהורג נפש, ובכה"ג אוסר דהתם קרא כתיב, גם כי תרבו תפלה כו' ידיכם דמים מלאו, וכן היא בסי' קכ"ח סל"ה כהן שהרג כו' לא ישא את כפיו משום ידיכם כו' עמג"א והרמ"א ז"ל שם ג"כ רק במזיד אוסר ולא שוגג. ואזיל הכא לשיטתו דלקמן כנלע"ד, ומתו' קו' המג"א שם, והכא בנ"ד שעובר הש"ץ ברבים על תקנות וגזירות רבותינו ז"ל ושהוכיחו שאסור מדאו' להתחבר עמהם. ושעל זה נאמר ארור ח"ו אשר לא יקום וכו' כפירוש הרמב"ן ז"ל שם א"כ מילתא דפשיטא שאסור להצטרף עמהם לתפלה ושאסור לענות עמהם על ברכות ותפלת ש"ץ כזה:

ומה שאומרים שאם גם גזרו רבותינו ז"ל על זה, אבל עכשיו כבר בטלו התקנות ההם, והם לדורם גזרו, הלא אין ב"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה

ובמנין אפילו בטל הטעם, לא בטלו התקנות, ומצוה להעתיק כאן דברי מרן הח"ס ז"ל בתשו' חו"מ סי' פ"ד ד"ה וידוע וכו' שכ' שם מקרא פשטה בכל ישראל כיון שמתחלה לא נתקנה אלא לאשכנזים וכו' [וההי"ד בנ"ד כיון דמעיקרא לא כתקנה אלא במדינתנו מקרי זה פשט בכל ישראל] וסברא זו מבואר מהתוס', ועיין מג"א רסי' תס"ח ובפר"ח שם וסי' תצ"ו א"כ אין שום אדם יכול לשנות אא"כ גדול מהראשונים בחכמה ובמנין, ואי' חכמתם של אלו שיהיו גדולים בחכמה ובמנין, ויעיין פסק זה פ"ב מה' ממרים הב' ברמב"ם ז"ל וז"ל בי"ד שגזרו גזירה ותיקנו תקנה. "והנהיגו מנהג" ופשט הדבר, ועומד אחריהם בי"ד אחר וביקש לבטל אחריהם דבריהם הראשונים כו' עד שיהי' גדול מן הראשונים בחכמה ובמנין כו' אפילו בטל הטעם, שבגללו גזרו הראשונים התקנה, אין האחרונים יכולים לבטל אא"כ כו', והראב"ד ז"ל כמוסף על דבריו היכא דלא בטל הטעם אפי' אלי' הנביא ז"ל אינו יכול לבטל הכא איכא תרתי, חד דלא בטיל הטעם, ועוד אפי' בטל היינו כשעמדו למנין עם חכמי דורינו כו' ולא לאנשים הללו משפט הבכורה לפרוש עצמם מהצבור עכל"ה, מ"מ גם בנ"ד תרתי איכא שלא בטל הטעם, והראשונים המתקנים זי"ע, ואין מקום לעמוד במנין כנגדם ח"ו, ואם גם כשיטת הראב"ד ז"ל לא לאנשים הללו הבחירה, ע"כ כל הדברים שמדברים להתאחד עם בעלי הפארושריטו הם דברים בטלים ומבוטלים מצד עיקר הדין ואסור לשמעם ושע"ז נאמר בקש שלום ורדפהו לרדוף אותו ולגרשו. וכבר הקשו המפורשים במשנה בפ"א דתנן ואל תתחבר לרשע, מהא דאמר שם בפ"ב הילל אומר הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב שלום ומקרבן לתורה ע"ש, בפי' הרע"ב וכו' ותוס' יו"ט דמשמע להמשיך הרשעים לעבודת הית"ב ולתוה"ק ולצורך זה צריך לקרבן, והתי' לענ"ד פשוט בוודאי אם יש מקום לקרבן לתורה צריך לאהוב השלום והבריות, אבל אם אנו יודעים שההתקרבות וההתחברות לרשעים יהי' לחורבן התורה, ובאופן דנ"ד ע"ז שפיר אחז"ל אל תתחבר לרשע, וע"כ אמר בלשון זה דמשמע שהרשע רוצה לעשות אותך לחבר ולא אתה בקשת אלא הרשע מבקש ההתחברות לעשות כמעשהו, בזה אל תניחך להתחבר אליו והבין, והמהר"מ שיק ז"ל המליץ בדבריו הק', הקרא אמר האמת והשלום אהבו, מקודם צריך להיות אהבה להאמת ואח"כ והשלום, אבל לא באופן שהשלום ידחה ח"ו את האמת, והשי"ת שחותמו אמת ותורתו אמת יטהר את לבינו לעבדו באמת, ויסייע לכל המחזיקים לילך בדרכי אמת שהורו לנו רבותינו ז"ל זיע"א, וע"כ מעכ"ת הרב המאה"ג יחזיק במעוזו ואתו עמו אנשי עדתו הי"ת יברכם ויסייע על ידם, והמקיים דת התורה מעוני סופו לקיים ולעשות לתורה קיום והעמדה מתוך העושר, וטוב להם ולבניהם כל הימים בכי"א:

ומה ששאל אודות השו"ב אם רשאי להטיב עם השו"ב של עדת הפארטשריטט וכנ"ל, הנה לכאורה הדבר פשוט שמותר לשו"ב של היראים לשחוט עבור בעלי הפארטשריטט, ואדרבה מזכה אותם, ואי"צ לראי' ומ"מ וכדמית ראי' מגמ' חולין פ"ק דמייתי ראי' לרע"נ דמומר לע"ז מותר לאכול משחיטתו ומייתי ראי' מיושפט ועובדי' כו' ופריך ודילמא עובדי' שחט. וקשה הלא עיקר שלמדים חז"ל ואל תתחבר לרשע, הוא מיושפט שנאמר בו בהתחברך לרשע כו' וקשה היאך יכול עובדי' לשחוט בעד מומרי' לע"ז, הלא צריך לרחק מהם אע"כ דמותר, ובכ"ז יזהר השו"ב שלכם בנפשו שלא ישחוט רק במקום ששוחט בעד הארטהאדאקסען ולא לילך לבית המטבחיים שלהם, המיוחד להם, וכבוד מ' יבין את אשר לפניו, באיזה אופן שלא יצא תקלה עי"ז ח"ו. והשי"ת יהי' עמו ובעצתו ית"ש ינחהו בזכות רבים ובזכות אבות הצבור כדתנן וכל העוסקים עם הציבור יהי' עוסקין עמם לש"ש שזכות אבותם מסייעתם, אל תיראו ואל תפחדו, חזקו ואמצו לבבכם כל המיחלים לה' כי לא יעזוב את חסידיו הי"ת לכל הבוטחים בו יתב' באמת, הוא ישים חלקינו עמהם לעולם אמן, דברי ידידו הכותב למען המצוה דרבים. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רג

שלום לך טינרא תקיפא חד מפומי בדתא חריפא, אין הדור יחוס שהוא שרוי בתוכו, ואין הארץ למי:

תורה עיפה, גדולת וקדושת אביו מוסדי דור ודור עליו חופפה, ה"נ כבוד קדושת הרב הגאון הגדול צדיק יסו"ע מהולל בכל פה ושפה, כקש"ת מו"ה חנני' יו"ט ליפא שליט"א אב"ד ור"מ דק"ק סיגעט יע"א, ולכבוד האקרוי"ט הגודר גדר ועומדים בפרץ, עיניהם ישיתו לנטות בארץ, להציל מפח יקוש ומכליון אף וחרון יהי שלום בחילם שלוה בארמנותם אס"ו:

נקרוא נקראתי במכתב גלוי' לעזרת ה' בגיבורים, להיות נמנה בתוך הפיקודים הבאים לצבא מלחמת מצוה איש חרבו חרב פיפיות בידו מפחד בלילות כדז"ל, ולהיות גם ידי יד כהה תכון ככל שאר רועי ישראל הבאים בברית חותמם, עם אותם שזרזוני כבר ואסרו איסר על המורה שלא כהלכה אשר בנפשו יביא לחמו להיות לראש לעדת, וקורא להם שם חדש למרות עיני כבודו "זעלבסטשטענדיגע ספרדים" כי לא די לנו בצרות ראשונים חדשים "נעאלאגען" גם ישנים שטא- טוסקווא" אלא שהם באים לגלגל עלינו צרות קשות מן הראשונים לספות עוד וכו'. וגם לאסור איסר על הבא לברך להם את הזבח שאין

זה מברך אלא מנאץ, כי שחיטת השוחט שלהם אסורה, בכל תוקף האיסור האמור עם הספר "מכתב גלוי" וחרוץ משפטו מפי צדיקי וגדולי הדור להבל"ח:

ואני אנא אני בא מבושת פני אשר כסתני ליתן בקולי קול עוז שיעור כתותי מכתת וידי רתותי מרתת, אולם לא עת לחשות והחלש יאמר גיבור אני, להרים כשופר קולי, אל בני אדם ויכתוב ידו לשם ה' כי לא בזה ולא שיקז ענות עני, שגם הוא נמנה עם האוסרים הנ"ל ואם רק ירויח שעי"ז יתרבה מנין האוסרים ג"כ כדאי הוא לו, ונ"מ לענין להיות האיסור נעשה במנין יותר גדול, שאף שלא נתאספו במק"א ביחד, מ"מ לענין זה מנין מקרי כמבואר בפוסקים, ואחרי נשיקת דבריהם של רבותינו הק' האוסרים הנ"ל את אשר ישנו פה עמנו לאורך יו"ש, ואת אשר איננו פה אלא עומד לפני ה"א צזללה"ה, אשר מימיהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים וקיימים, נקיטנא גם אנא זעירא דמן חברייא, נבער מדעת ובזוי עם ולא בינת אדם לי בשיפולי דגלימייהו להיות נטפל ונמנה עם גבורי כח הנ"ל עושי דברו יתב' לש"ש, אשר ברוח קדשם ובכח תורתם שביררו ההלכה כשמלה, אסרו איסור הנ"ל, ומי רואה את אלו יוצאים ולא יצא גם הוא חלוץ לפני ה' במלחמות מצוה וחובה, ויענה גם הוא אחריהם ואחרי דבריהם ועצתם אמן, וכבר ביארו הם באר היטב האיסור הזה על מה אדניה הוטבעו, ודבריהם הקדושים הם מיעוט המחזיק את המרובה, ולכו שמעו ואספרה כל יראי ה' אשר עשו לנפשינו אותו הכת הנ"ל ומה ראו על ככה ולמה כזה הגיע עליהם: בריך רחמנא די מהקים מלכון. אשר לב מלך ושרים בידו יתב'. עזרנו ברחמיו ורב חסדיו יתברך להקים לנו שם ושארית בארץ להחיות אותנו לפליטה גדולה, ונתנוני לחן ולחסד בעיני המלך יר"ה והשרים אשר אתו, ונותן לנו רשות להיות נוטרים כרם ה' צבאות יתב' לעזקו ולסקלו, ומי יתן והי' לבבם זה להם לכל אב"י הנאמנים לטוב להם ולבניהם לעולם שיאמרו כולם בלב בפה אחד ולב אחד נעשה ונשמע ככל האמור עם הספר "ארגאניזאציאנסשטאטו- טען של חברת שומרי הדת" ועל כל דבר ספק יקיימו שאל זקינך ויאמרו לך. וכל הפורש מזה כפורש מן החיים והקדושים אשר בארץ החיים המה זללה"ה, ולהבדיל מהם הצדיקים אשר המה חיים עודנה לאיושט"א תקנות גדולות וקבועות התקינו אז בחברת שומרי הדת למען הציל את ישראל מתוא מכמר, וגדולי רבותינו בפיהם מילאו לאמור, שאסור לסמוך על הוראת רבניהם ושוחטיהם על הכת הנעאכאגען ושל השטאטוס- קוואו. וכאשר כבר נחרץ משפטם באורך בתשו' הרמשי"ק לאו"ח בכ"מ:

ועתה לדאבון נפש כל יראי ה' הנאמנים שמענו קול תרועה במחנה העברים יצאו אנשים מקהל סיגעט ומהם בני עולה של תורה וידיחו את יושבי עירם לאמור נלכה נא ונעשה

לנו שם "זעלבסטשטענדיגע ספרדים", ויקראו את שם המקום ההוא מחנים ובאים בזה כמתגנבים וכמתחכמים למושיען של ישראל יתב', ואנחנו מחשים וחכינו עון ח"ו כי הדורש דמים אותם זכר לפקוד בצבא מרום בדין, דם זרעינו וז"ז הנשפך ח"ו עי"ז, כי אז"ל גדול מחטיאו יותר כו' אם לא נעמוד על נפשינו ונגדור גדר בפני עושי עולה: והנה מה שנוגע לפרמיות קהל סיגעט פשיטא שהקהל דשם יכולים בהסכמת הרב הג' אב"ד שליט"א לאסור אי' על הוראת רב אחר ושוחט אחר כיון דאסור לאחר להורות באתרא דחברי' באופן שיש מקום לחשוב שיקופח עי"ז פרס היושב שם כמבואר בש"ך ליו"ד סי' רמ"ה סקט"ו, וגם על פרס של גיטין וקדושין וכדו' ג"כ כבר כ' מרן ח"ז בעל ח"ס ז"ל בחו"מ סי' כ"א וביו"ד סי' ר"ל שבזמנינו עפ"י הדין הבא למקום חבירו להורות אפי' בגיטין וקדושין גוזל וחומס ורשע מקרי וממילא שאסור לקבל תורה והוראה מפיו, וכ"כ לענין שחיטת השוחט שלהם מבואר ביו"ד בסי' א' שהקהל יכולים לאסור איסור על שוחט אחר וטובי העיר במקומם יש להם דין גדולי הדור כמבואר בתשו' מהרמשי"ק ז"ל לאו"ח בשם מרדכי ע"ב, ובנוב"י סי' א' כ' שתיקן הקהל הנעשה בידיעת הרב מארי' דאתרי' הוי תיקן לאסור שחי' העובר על דבריהם וכמבואר ג"כ בתשו' הג' דאונגוואר זצללה"ה, ואם גם חלק לבם עתה, ואשמו מ"מ כשעושים נגד דעתו דבע"כ כפופים תחתיו וכדאי' בהדי' בתשו' מהר"ל חביב סי' צ"ט כיון שמתחלה קבלוהו כל העם ה"ז חכם העיר ואסור לעשות תקנות בעיר כי אם בהסכמתו וכן אי' בתשו' הרשב"א ח"ד סי' קפ"ה, [ויעיי' שם בסוף התשובה שכ' שהחות מים על התקנות לא מקרי נוגעין בעדותם והיוצא מזה ששחיטת השוחט של "הזעלבסטשטענדיגע ספרדים" אסור הוא מדינא וכל תקנותיהם נעשים באיסור כיון שהוא על אפו וחמתו של הרב הג' אב"ד שליט"א ועוד אי' עושין אנשי הספרדים של קהל סיגעט [חוץ ממה שעושי' איסור כללי כמו שיבוא למטה] דמצד הדין אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין ואם מצד לעשות סייג אסרו בזה כבר כ' גדול המורים הרמב"ם ז"ל בה' ממרים שאפי' גדול ממנו אין מבטלים דבריהם ומכ"ש אם הי':

האוסר רבו שבזה אין סומכין על המקיל אפי' הוא גדול מהאוסר כדאי' בהנהגת הוראות בא"ו ביו"ד סוף ה' כבוד רבו, ומופלג בחכמה הוי דינו כדין רבו מובהק ביו"ד סי' רמ"ד והכא כולהו איתנהו בי' שנאסר מגדולי ישראל בחכמה ובמנין הוראת המורה ושחו"ב של השוחט שחוץ לחברה שוה"ד, ואם שבדבריהם הקדושים שמלפנים נזכר באיסורם על "נעאלאגען" "ושטאטוסקוואו", כבר פ' הצ"צ סי' כ"ז דאזלי' בתר דעת וכוונת מתקן התקנות לא אחרי הלשון, וממילא השם רע של "הזעלבסטשטענדיגע ספרדים" בכלל

תקנתם ואיסורם, ונוסף גם הוא שהאיסור של עכשיו נעשה גם מדעת רבם הג' אב"ד שליט"א, ועוד דנעשה גם מצד גדר וסייג ואין שום ב"ד שבעולם יכול להתירו כנ"ל, ועוד דהוי ממש כחולק על דעת רבם המנוח הג' ז"ל שהוא גם הוא בראש האוסרים על "השטאטוסקוואו" ואזלי' בתר כוו' כנ"ל בשם הצ"צ וממילא "הזעלבסטשטענדיגע ספרדים" בכלל ובפרט יודעים שהוא נתן בעצמו תוקף ועוז להשטאטוטען של שוה"ד שם שמדעת קדשו נעשו, והחולק בזה כחולק על השכינה, וכמובא לעיל בשם מהר"ל ב"ח וכי"ב וכו'. וכ"ז רק מה שנוגע לפרטיות קהל סיגעט שלא הי' להם כח להתפרד לקרוא שם המקום מחנים ולעשות תקנות מבלי דעת והסכמת חכם העיר וכמבואר בחו"מ ססי' רל"א:

אבל עוד יותר יותר צער לנו על דמן של ישראל נפשות נקיים כי לא לבד ללמד על עצמה של ק' סיגעט יצאנו אלא ללמד על הכלל ישראל עם קודש שבכל אונגארן יצאנו לדון כי מלבד של האיסור שגורמים להחזיק במחלוקת בקהלם וגם מחלוקת בכלל מחנה העברים הנאמנים לה' ולתורתו, ואי' החזקת במחלוקת הוי אי' דאורייתא לדעת הרמב"ן ז"ל מקרא דולא יהי' כקרח וכעדתו עוד בה שאותה עדת חנף של "הזעלבסטשטענדיגע ספרדים" עושים מעשה של אותו שנאמר בו אשר קרך להקר החמימות והאש בוערת מקול דבריהם של צדיקים וגדולי הדור שהם כגחלי אש, ועוברים בכל רגע על אזהרת לא תעמוד על דם רעך, שאם בחיי הגוף מוזהרים אנחנו בזה מכ"ש בחיי נפשות כל הרוצה להבין בלבבו יבין ובעיניו יראה עד כמה הדברים מגיעים שהדבר הזה למכשול ופוקה ערות יסוד עד צואר סלה ח"ו וח"ו עושים שחוק בדמן של ישראל עם קדושו ובדם זרעותיהם המיוחסות אחריהן עד סוף כל הדורות וכל ירא ה' באמת יקרע סגור לבבו ויבכו משרתי ה' ויאמרו חוסה ה' על עמך:

ועוד בה איסור הנורא של חילול השם מה שגרמו הם עי"ז בעוה"ר כמבואר בתשו' מהרמ"ש ז"ל ועכשיו ביותר מפורש יוצא כן מכתבי הגאונים האמורים עם הספר "מכתב גלוי'. ופליאה גדולה שאינם מתייראים היראים שבהם ממקרא שנאמר ארו' אשר לא יקום, אשר דרשו בירושלמי על מי שבידו וכו' כדאי' ברמב"ן ז"ל על פסוק זה,:

ועבור כל אלה הטעמים גזרו רבותינו הקדושים בהוראת ושחיטת של הממונים בקהל זעלבסטשטענדיגע ספרדים שבעיר סיגעט אסורה, ואני מתלמידיהם אנכי מנשק אמרי פיהם היוצאים בלהבת אש אהבת ישראל ואהבת האמת ואהי' כאיש אשר שומע אותם מפי הגבורה לקרוא אחריהם באימה וביראה ממורא גדלם וקדושתם שהוראת המורה לעדת קהל "זעלבסט שטענדיגע ספרדים אסורה, כהוראת זקן ממרא ואין לסמוך עליו

ושחיטת השוחט שלהם אסורה. ולהיראים שבהם בקהל הנ"ל אקרא בקול גדול עד מתי תאהבו פתי הסירו את א' הנכר אשר בקרבכם כמו גיאות שזה ע"ז שבקרבם, שרק עבור זאת אינם חסים על נפשם ועל נפשות נקיים שבישראל, או הטהרו, או החליפו שמלותיכם, ואז ונקומה, ושפתי רנני' יהולל פינו לא' העונה אותנו ביום צרתינו תנו לה"א כבוד עד לא יחשכו כוכבי נשפכם, וזכות תורתכם וזכות רבותיכם יגן עליכם שתשימו העקוב למישור ויקויים שלום רב לאוהבי תורתיך ואין לנו מכשול ויתקדש ש"ש ע"י, כעתירת הנאנח והנאנק על כי גלה כבוד מישראל ועינינו מיחלות ומצפות בכ"י ליום ישועה ונחמה, הכורע מול כבוד קדושת הג' אב"ד שליט"א. סאבאטישט יום ג' לס' להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותיו, תרום קרנו בכבוד לפ"ק. דק' יודא גרינ"וו מברעזאווא: חתן מהר"י בהגאון בעל ח"ס זצללה"ה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רד

בעזהי"ת ברחוחסה"ג:

בשו"ע או"ח סי' תרצ"ג ס"ד כ' הרמ"א ז"ל כשיש מילה בפורים מלין התינוק קודם קריאת המגילה. הנה נסתפקתי אם גם במילת גר הדין כן שמקדימים ביום ההוא מילת גר כשנזדמן לקריאת המגילה, ולכאורה ל' הרמ"א ז"ל שכ' כשיש מילה, מלין התינוק משמע מלשון. הזה תינוק דייקא וכן הוא הל' במנהגים ומהרי"ל שהביא הד"מ, ואולי תלי' בזה בב' טעמים שהביא במחצהש"ק פה, הא' מש"כ מהר"י ז"ל כדי להסמיך מילה לקרה"ת שנאמר ליודים היתה אורה זו תורה וששון זה מילה, לפ"ז אפשר גם בגר שייך זה, אבל לפי טעם הב' שהביא בשם מהר"ל ז"ל כדי שיהי' התינוק בכלל ליהודים, וזה שייך אפשר דוקא בתינוק ישראל, משא"כ בגר דעד הנה לאו בכלל ישראל הוי. והנה בד"מ הביא בשם פסקי מהרא"י ז"ל דפסק למול אחר גמר התפלה, וראיתי בפנים דעיקר טעמו משום פסק הרמב"ם וסמ"ג ז"ל דאין שום מצוה שנדחת מקרא מגילה מפניו, והנה עיין לעיל במג"א רסי' תרפ"ד דלענין מקרא מגילה עיקר החיוב דוקא ביום, ולדעת התה"ד ק' למה מקדימי' ק"ש ותפלה למק' מגילה אם יש שהות לעשות שתיהן, ואפשר שאני קבלת עול מ"ש, וממילא סומכים אח"כ גאולה לתפלה, עיין חילוק כזה ברכות כ"ג ע"א, והנה למול הגר אין זה מצוה חיובי' עלינו כמו מקרא מגילה ודוקא מילת בנו חייב על האב בזה דנין אי להקדים. משא"כ מילת גר יש לומר בוודאי גם המנהגים ומהרי"ל, ז"ל מודו למהרא"י ז"ל דמקרא מגילה קודם כנלע"ד לע"ע וצ"ע להלכה:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רה

שוכט"ס וברכת כתוח"ט לכבוד התלמיד החשוב ידידי אהו' הרבני המופלג בתורה וביראה חרוץ ושנון כש"ת מו"ה רפאל שטערן נ"י:

אחדשה"ט דמע"כ, ע"ד הספק במי שדר בכפר שאין שום מנין בר"ה הבעל"ט, והאשה אינה יכולה לילך אל המקום שיש שם מנין יען כי קרוב עת לדתה לטובה בסד"ש, ומסתפק מע"כ ושואל אימתי יתקע לפניה אי קודם שילך התוקע למקום המנין ויצא גם הוא אז י"ח התקיעה או תמתין האשה בע"כ עד שיחזור לביתה כדי שיוכל הוא לצאת ידי חובת התקיעה בצבור וגם משום דלא ניחא לי' לתקוע קודם שיטבול כי כן מנהגו בלי ספק, ועיין מג"א ריש הל' תפילין סי' כ"ה סק"ד אי מעלת זריזות עדיף או מצוה מן המובחר עדיף ויש לחלק התם דמצד המצוה גופי' אין שום שינוי אח"כ דעדיפי' מדהשתא רק המובחר בא מצד אחר כגון בתפלין שם שיקדים הטלית וביבמה שתקיים המצוה בגדול האחים או באבר מפדרים שלא יצרכו לחלל שבת עליהם, אבל בגוף מעשה המצוה לא עדיפי' אח"כ, משא"כ הכא דהמצוה גופי' תעדיף במעלתה הרבה אח"כ מדהשתא שתעשה בצבור וגם בטהרה יתירא אפשר בזה מודה המג"א דמעלת מצוה מן המובחר עדיף בוודאי ומכש"כ הכא איכא הסברא שהביא בב"י בזה בסי' תקפ"ט בענין אחר א"א לאדם חטא משום לעשות נ"ר, וסברא א"א לאדם חטא לית' דוקא בל"ת ובאיסור בלבד אלא גם גבי מצות עשה וכמו דמוכח מתוס' ב"ב דף י"ג דהקשו תוס' היאך כייפינן לשחררו משום כישא שפחה אינו יכול וכו' כדי לקיים מצות פו"ר והא א"א לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך, וגם לפי תי' שם דוקא במצוה רבה אומרים וכו' ומי יימר דהא דהכא מקרי מצוה רבה, והנה לכאורה פשיטא מילתא לומר שלא יתקע בביתו מקודם שילך הוא למנין ויצא י"ח גם הוא בתקיעתו מיד מטעם שהביא המג"א סי' תקפ"ט מס' מ"צ שלא יתקע ביחיד בג' שעות ראשונות משום דמיפקד דיני' ומשמע שהמג"א הסכים לזה ונוסף לזה בנ"ד משום הנ"ל שרוצה לטבול מקודם וגם שיעשה המצוה ברבים. אמנם הספק אי ימתין גם התוקע ולא יצא י"ח עם הצבור ויתקע בשובו לביתו אחר הטבילה ואחר התפלה לחוש לשיט' בעה"ט ודעמי' ז"ל שאסור לתקוע בשביל אשה כשכבר יצא התוקע י"ח מקודם, דאא"ל חטא כו' או דילמא כיון דשפסק המחבר להלכה שיכולים לתקוע בשביל נשים, אעפ"י שהתוקע כבר יצא רק שלא יברכו להם עדיף טפי שיצא הוא י"ח עם הצבור מקודם ויתקע בשובו לביתו בשביל האשה, ובמטה אפרים ראיתי דפסק היכי שקשה לה להמתין עד אחר שיבוא הוא לביתו, יתקע לה מקודם ואני העני נראה לי בכה"ג שקשה לה להמתין תוכל עכ"פ לטעום

מידי קודם תק"ש כמ"ש המג"א סי' תרנ"ב לענין קיום ד' מינים ומכ"ש בנשים שפטורים במעשהז"ג ולגבי דידי' דהתוקע יש בזה ג' טעמים שיצא מקודם י"ח בצבור חדא מעלת זריזין מקדימין ב' לקיים המצוה בצבור. והג' לקיים גם מצוה לשמוע על סדר הברכות ואי משום שי' הבעה"ט ודעמי' ז"ל הנ"ל שכ' בלשון אסור לתקוע בשביל הנשים לאחר שיצא הוא כבר י"ח, נ"ל בס"ד לדידן גם בעה"ט מודה למחבר, והיינו דנוהגין כמ"ש הרמ"א ז"ל תקצ"ו וי"מ דנוהגין לחזור ולתקוע ל' קולות ומג"א הביא משל"ה לתקוע מאה קולות וא"כ הבא לתקוע בעד נשים לא ישמע בצבור הקולות שתוקעים בביה"כ אחר התפלה כדי להשלים המאה קולות אלא יכוין בבואו לתקוע בעד הנשים להוציאם י"ח, שיצא גם הוא בקולות אלו להשלמת המאה קולות וממילא אין חשש כלל בהנוגע להתקיעות גופי' והאשה תברך לעצמה כן נלע"ד נכון לעשות כן ויצא אליבא דכו"ע, ואם קשה עליה להמתין עד בואו לביתו תוכל לטעום כנ"ל עיי"ש במג"א ובמפרשים מהו השיעור טעימה, ועכ"פ פחות מכביצה בוודאי תוכל לאכול מקודם, ומכ"ש איזה משקה קאפפעע וכדומה, ואם צריכה עוד פשיטא שתוכל אח"כ לטעום עוד, והשי"ת יברך אותך ואת ביתך ואת כל אשר לך ולשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ויחדש הקב"ה עליכם ועלינו ועל ישראל שנה טובה ומבורכת לחיים ולשלום ונזכה לראות בקרוב בישועתם של ישראל אוה"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רו

אורך ימים ושנים טובים לכבוד ידי"נ אהו' הה"ג המאה"ג המפו' כש"ת מוה"ר בנימן פוקס נ"י אבדק"ק באניא יע"א' (וכעת הרה"ג אבדק"ק גראסווארדיין.):

אחדשה"ט וש"ת דכ' י"כ הד"ג נ"י מכתבו קבלתי ומה שכתב והתפלא על הא דתניא, ר"ה ט"ז ע"ב חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר ובנבלתם לא תגעו יכול יהי' ישר' מוזהרים אמרת ומה טומאה חמורה וכו' אינן מוזהרים וכו'. וק' מזה על הא דקיי"ל טבילה בזמנה מצוה והלא נאמר הכא דאינן מוזהרים על טומאה חמורה ג"כ הנה יכילנא לכאו' למימר דתנא דברייתא דחייב אדם לטהר ברגל אתיי כמ"ד דטבילה בזמנה לאו מצוה, עיין גמרא סוף יומא ובכ"מ. אמנם שינויא דחיקא לא משנינא, ועוד דא"כ יקשה על הרמב"ם ז"ל שפסק ב"ה מ"א דחייב אדם לטהר א"ע ברגל, ובפ"ג משביתת עשור פסק דטבילה בזמנה מצוה. אמנם האמת. נ"ל דלק"מ דהא רק קאמר שם דאין ישר' מוזהרים דוקא על טומאה חמורה ר"ל שאין זה בל"ת על ישר' ואדרבא במקום מצוה מחוייבים ליטמא, אבל היכי דלאו מצוה בוודאי מצוה להיות בטהרה כל מה שנוכל

ונצטוינו והתקדשתם והייתם קדושים כנלע"ד, ועיין תשו' חת"ס חיו"ד סי' קצ"ו, ועמ"ש פנ"י בסוגי' דטבילת כלים בשם. מהרש"א ז"ל בשבת דטבילת כלים בזמנה נמי מצוה ועיין סוף פ' מ"ש ברכות כ"ו ע"א ב"ק שראה זיבה צריך טבילה, אפשר תליא אי טבילה. בזמנה מצוה ואשרי להעומד בטהרה, והנני או"נ המצפה. לבשו"ט ודושה"ט באהבה. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רז

שלום וכט"ס לחיים טובים וארוכים לכבוד ידינ"פ וי"נ כ"ח ה"ה הרב הגאון הגדול עמו"הי פ"ה כקש"ת מו"ה חיים צבי ט"ב שליט"א אבדק"ק סיגעט יע"א:

אחדשה"ט וש"ת דהדר"ג נ"י הנה העולם צועקים עלינו לאמר מדוע הרבנים מחשים ואין עושים כנופיא לעשות עצות בנפשם ולדעת מה לעשות כיום בישראל לבוא ולהתחנן לפני המלך ממההקבה"ו אולי יחנן ה' צבאות ויחון את שארית ישראל ויבטל מעלינו כל הגזירות קשות ורעות אשר מיום נהיינו לעם לא הי' כזאת אויב דבר חרב ורעב שבי ובזה כולהו איתנייהו, ועל הכל גודל סכנת הגוף והנפש אשר מרחפת על העולם צדיק ה' בכל דרכיו ובל"ס עוונותינו הטו אלה וחטאתינו והוא יתב' רחום יכפר עון וכו': ועלינו עכ"פ לקיים צאי לך בעקבי הצאן כדז"ל להסתכל בפסיעות שפסעו אבותינו לעשות ולקיים ככל הכתוב בשו"ע ה' תענית סי' תקע"ו ס"א כך מתענים על שאר הצרות וכו' עד שירוחמו ושם סט"ז ובודקין על מעשי אנשי העיר וכו' ומתודים וזועקים כפי כחם והמג"א בריש הסימן שם מביא דברי הרמב"ם ז"ל מ"ע מן התורה לזעוק ולהריע כו', ותמה למה אין נוהגין לתקוע וכו', משמע עכ"פ דהמנהג לזעוק כמצוון מה"ת רק תמה על מה שמניחין מלתקוע. וראיתי בהגהת נתיב חיים על השו"ע והוא מבעל ק"נ ז"ל שכתב דלק"מ דבקרא כתיב וכי תבואו מלחמה בארצכם וכו' והיינו דוקא בא"י, ולע"ד במחכ"ת תי' כזה י"ל רק לענין להריע אודות מלחמה, אבל על שאר צרות אין זה תירוץ ומה גם שהרמב"ם מסיים שם פ"א הא' מהלכות תענית ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו וכו' ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע ככתוב עוונותיכם הטו אלה וכו' וזה הוא שיוגרם להסיר הצרה מעליהם, ועוד דבספרי הובא במהרמ"ש על המצות דרש על הצר הצורר אפי' ספינה המטורפת בים ואפי' אשה מקשה ללילד יע"ש, וגם בסקי"ב במג"א בסימן הנ"ל תמה המג"א למה אין עושים בזמנינו שביום התענית שגוזרים מפני הצרות יהיו בודקין על מעשי אנשי העיר כו' גם בזה רצה בנתיב חיים להליץ ע"ד מ"ש בחי' ריטב"א ז"ל עמ"ש קורא ויחל ולא ברכות, וקל' כמ"ש אז"ל ותי'

בשביל שיהי' היכר שאין ת"צ בבבל והה"ד בשאר חו"ל יע"ש, והה"ד הכא ג"כ אין עושים ככופי' משום היכר הנ"ל, ובמחכ"ק אין דמיון זה עולה דהכא שאני דדברי קבלה הוא שזה העיקר התענית כמ"ש מיסעי' נ"ח ושנו במשנה, והיאך נאמר דבשביל לעשות איזה היכר יניחו מלעשות מצוה מדברי קבלה ומה שצוו חז"ל ומכש"כ דזה הוא מעיקר התענית לפי דברי הרמב"ם ז"ל, ואנו בדורינו כי גברו עלינו הצרות ר"ל מחוייבים אנחנו לעשות איזה התעוררות ולומר להם דברי כבושים כבמשנה רפ"ב דתענית למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו וכו' וככתוב בסי' תקע"ט וז"ל ומוסיף בענינים כפי כחו עד שיכניע לבם וישובו תשובה גמורה, והי' ראוי לגזור תענית וכו' עד שירוחמו כלשון השו"ע תקע"ו הנ"ל. אמנם כבר כ' בס' דברי יחזקאל תשובה י"ב שאין לגזור תענית בדור חלוש הזה ודי בעצבונינו מעניינו ומלחצינו בעוה"ר אך זאת ראוי לגבות פדיון נפשות ולחלקם לעניי העיר עכלה"ק. מ"מ נראה דהתם הענין אודות מכשול פרטי שהי' בעיר, משא"כ בימינו אלה כי גברו צרות הגוף והנפש עד לשמים הגיע, וכדי להנצל מסכנות אפשר לומר גם הוא ז"ל מודה דיש לגזור תענית ופשיטא מילתא לעשות כמ"ש בשו"ע תקע"ו סי"ד דתענית אלו שמתענים על הצרות אין מתענין בהם לא עוברות ולא מינקות ולא קטנים. ובמג"א ונוהגים שלא לגזור על פחותים מי"ח לזכר וט"ו לנקיבה, ועכ"פ אותם שאין בכחם להתענות יפדו את התענית ויגבו את הפדיון נפשות ויחלקם לעניי העיר, וגם מי שאין יכול להתענות עכ"פ יצרף עצמו עם הצבור להתפלל על הדברים שעבורם התענית וכמ"ש במג"א סימן ת"ק סק"ט יע"ש וכמז"ל במד"ר קחו וכו' בכו והתפללו לפני ואני מקבל:

ולדעתי ראוי עכ"פ שבכל המדינה יקבעו יום א' לתענית דהיינו ביום ער"ח כסלו הבעל"ט, או ביום אחר אשר יבינו בקאנצלייא שיגיעו שם האיגרת עד היום ההוא גם בקצה המדינה, והיתב' ירחם על כל ישראל ויסיר חרון אפו ויבטל מעלינו ומעל כל ישראל כל גזירות קשות ורעות, וכאשר שש על אבותינו כן ישיש עלינו ברחמיו עלינו ועכ"י להטיב לנו ולשום שלום בארץ ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ ונזכה לישועת ישראל בביא"א: והנני מחלה פני כבוד הד"ג נ"י שגם כבודו ימחול א"פ לכתוב לקאנצלייא שמסכים לקבוע תענית יום אחד או אפילו תענית בה"ב לכל המדינה והזקן והת"ח שבהם יעורר ביום ההוא או עכ"פ בשבת שקודם התענית לתשובה, ובדור העני הזה עכ"פ שלש אלה יעשה להוכיח עליהם, שמירת שבת בכל פרטי' וגידול בנים לת"ת, ואזהרה לשמירת דת משה יהדות, והקאנצלייא ישלחו האיגרת לכל המדינה, ונפשינו

חכתה לה' יתב' עזרינו ומגיננו כי יחון את שארית הפליטה ונזכה לשמוע קול מבשר טוב משמיע ישועה בב"א אוה"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רח

בעזהי"ת כרחוחסה"נ:

ברמ"א סי' תרצ"ה כתב ורוב הסעודה צריך להיות ביום, כ' המג"א על זה בשם תה"ד סי' ק"י הא דלא נהיגי לעשותה בשחרית היינו משום שטרודים במשלוח מנות כדאשכחן ספ"ה דחולין שלא היו מרבים בסעודת יו"ט הראשון של סוכות מפני שהיו טרודים בסוכה ולולב עכ"ל, ולי העני צע"ג ראי' זו, דשאני התם דהתם אמרו בגמ' שהיו טרודים בערב סוכות בהכנה דסוכה ולולב וע"כ לא היו פנויים לשחוט ולהכין הרבה ועי"כ היו ממעטים קצת באכילת בשר ביו"ט הראשון של סוכות אבל הכא למה נקיל בעיקר מצות הסעודה:

שזמנה ביום משום ריבוי שלוח מנות שיוצאים י"ח בב' מנות לאיש אחד, וכי בשביל ריבוי שלוח"מ נדחה עיקר מצות סעודה שביום, וגם התם אילו הי' הטירדא ביו"ט של סוכות היינו אומרים כיון שיוצאים בלקיחת לולב פ"א לא היינו מתירים למעט בסעודה בשביל להרבות ולהאריך בלקיחת ד' מינים הרבה, ברם התם האמת שהכוונה כנ"ל שהיו טרודים בערב יו"ט וע"כ לא היו פנוים לשחוט וכן עיינתי בפנים בתה"ד כתב ג"כ בלשון שהיו טרודים בעיו"ט ועוד ק' דהתם באמת אכלו בשר ביט"ס רק שלא היו מרבים בסעודה, והריבוי סעודה שפיר מניחים ממנה בשביל טרדות הכנת המצות של לולב וסוכה, משא"כ הכא למה נבטל מלאכול הסעודה ביום דוקא מה שמחוייב מצד גמרא מפורשת. אמנם קו' זו י"ל קצת כיון שעכ"פ מתחילים קצת ביום ואולי בזה יוצא ידי חובת עיקר החיוב והוי דומי' דהתם כיון שיוצאים במיעוט בשר היו מבטלים מהריבוי בשביל הכנת המצוה, אבל קו' הראשונה ק' טובא וצע"ג, ואגב אומר מש"כ בשע"ת הכא דבליקוטי פר"ח הביא בשם תה"ד כשעושה סעודה ביום מדליק אבוקה דרך שמחה, וכ' בשע"ת דלא מצא כן בתה"ד, הנה בסוף תשו' ק"י הנ"ל שכתב רבותי ואני אחריהם נהיגין עיקר סעודה בשחרית "במדורה" ע"כ, ט' אדר תרס"ח לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רט

בעזהי"ת באניהארד יום שמחה וששון ליודים תרנ"ב שמחה וששון תשיג לנצח אתה אהובי כנפשי ב"ב הבחור המופלג חרוץ ושנון כמו"ה אברהם חנוך פר"מ נ"י כעת הוא דומו"צ דפה:

שמחתי בדבריך הנעימים מטובך ושלומך בו שמעתי בעזה"י וכן מצדינו לא יבצר מלהודיעך כזה בעזה"י. והן ראיתי קושייתך בריש מגילה יומא קגרים שאין פנאי לצאת בכותבת הגסה בכ"ז לקחתי מעט פנאי בין גברא לגברא לכתוב לך תשובה את אשר עמי לפום ריהטא על קושייתך. הנה קושייתך תסובב על שיטת ר"ת ז"ל ריש מגילה שפי' זמן קהילה לכל הוא, שהכל מתאספין לתענית אסתר ובאי' בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים וכו' א"כ למה צריך קרא לי"א כיון די"א לבני הכפרים ביום הכניסה א"א רק כשחל י"ד ביום א' בשבת ואז מתאספין לתענית וסליחות ביום ה' בע"כ כיון דאין קובעים תענית לכתחלה בע"ש:

וא"כ ל"צ לריבויי לי"א ג"כ כמו לי"ג דאי"צ לריבויי, ואמרתי קושייתך משמך לאלופי תורה, ואף שדבר שכליי דברת, בכ"ז לק"מ לענ"ד, דדברי ר"ת כך הם שנויים זמן קהלה לכל הוא שהכל מתאספין לתענית וכו' לפי שבו נקהלו לעמוד על נפשם והיו צריכים לרחמים, ע"כ משמע בהדיא מדבריו דתרווייהו צריכו שהכל מתאספין כעת לתענית ותפלה, וגם אז בשעת הנס עשו כן כמ"ש להקהל ולעמוד על נפשם [אין עמידה אלא תפלה כאז"ל] והוי ממש דומיא דקרא דכתיב כימים אשר נחו וזה שייך דוקא ביום י"ג מתקיים בי' כימים ההם שנקהלו בתפלה ותענית משא"כ כשחל י"ג בשבת אנו מקדימין לי"א לא שייך ללמוד כן מצד הסברא הנ"ל. וי"ל בס"ד דסברא הנ"ל דמשום שבשעת הנס הי' מתענים ונאספו לתפלה ותחנונים משו"ה ראוי לעשות לדורות היו"ט ביום התענית ואז הוי עיקר פרסום הנס מוסמך כך מקרא דדברי קבלה ראוי להיות כך דוקא, וממילא דהה"ד הכא לנס דפורים ג"כ הי' ראוי לכאורה להיות עיקר השמחה ביום י"ג שנהפוך הוא ממה שהי' הגזירה אז ורק משום שאז בשעת הנס נחו ביום י"ד וט"ו לשושן, לכך קבעו לדורות ג"כ בימים שהי' הם נחים, וממילא אתי שפיר נכון דדוקא ביום י"ג שהיו שם נקהלים ועמדו על נפשם בתפלה, שייך לדורות לקבוע יום שמחה וששון ביום זה מצד הסברא של דברי הקבלה הנ"ל, משא"כ ביום י"א, אם גם דנקהלים בו בסליחות ובתחנונים ותענית לבוא גם בני הכפרים ביום ההוא לעיירות, מ"מ כיון דבשעת הגזירה לא הי' הצום ביום זה לא שייך בו יום לקריאת המגילה לפרסם הנס אם לא מצד קרא יתירה דזמן זמנם. ואז בשעת הגזירה ע"כ לא הי' י"ג בשבת ק' דא"כ לא הי' מרדכי ואסתר

כותבים להקהל ולעמוד על נפשם ביום ההוא דוקא דהוי בשבת ואף שפסק הרמב"ם ז"ל בה' מלכים דגם במלחמת רשות רשאים להלחם גם בש"ק, אבל עכ"פ לכתחלה למה להו לכתוב להרוג שונאיהם ביום השבת דוקא, אע"כ שלא הי' אז חל י"ג בשבת, ואם גם הי' בי"ג הלא עכ"פ היו ג"כ צמים ביום ש"ק דהיינו י"ג אבל לא בי"א וממי' כשחל השתא י"ד ביום א' ויום י"א בחודש ביום ה' שלפניו לא הוי יום שנקהלו אז, אין שום סברא חיצונה לומר להקל על הכפרים לקרות ביום ההוא מצד הסברא, א"ל מצד קרא יתירה כנלע"ד. הנה בטורי אבן הקשה הכא על שיטת ר"ת ז"ל הנ"ל, [וכן על פירש"י ז"ל דהכא] כיון דיום י"ג אתי' מצד הסברא ול"צ לריבויי א"כ למה דוקא הקילו לקרות בי"ג לבני הכפרים ולא לבני העיירות ג"כ ולמה הבני עיירות ומוקפין חומה קורין דוקא בי"ד וט"ו ולהנ"ל ניחא בס"ד כיון דעיקר הטעם לר"ת וכן י"ל לפירש"י ז"ל] משום שראוי לעשות היו"ט ביום שהוא להם צום וגזירה בשעת הנס ורק לבני עיירות ומוקפין ע"כ הטילו עליהם אנשי כנה"ג לעשות דוקא כימים אשר נחו וכו' ואם לא כן ישתכח לגמרי הזכר לימים אשר נחו בהם דוקא ולא לחנם נאמר ויכתוב מרדכי וישלח כו' לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר וכו' כימים אשר נחו וכו' ועיין בתרגום יונתן שתירגם ונוח בארבעה עשר ונייחא הוי לישראל יכו' משמע הכוונה דקאי על מה שאמר בקרא הקודם ונוח מאויביהם ואשכחו נייחא מבעלי דבביהון ביום י"ד, ואז נגמר הנס בתוקפו, ולכן צריכים בע"כ לעשות העיירות והמוקפין ביום י"ד, וט"ו. שפא תשתכח חלילה היום נוח שלהם והבן. ומתוך קו' הט"א הנ"ל כנלע"ד נכון. ויש מזה לכאורה ראי' למ"ש ר':

יוחנן גבי ט"ב אילו הוינא התם הייתי קובעו בעשרה שרובו של היכל בו נשרף, הא גם הכא אזלינן לענין עיקר המשתה ושמחה, לעשות ביום שנגמר הנס ולא ביום שהתחיל הנס דהיינו ביום י"ג שהתחילו להרוג בשונאיהם, אולם נראה נכון דאין סתירה למה דקיי"ל כרבנן דפליגי אר"י וקבעו בט', דלכאורה גם לר"י קשה דר"י גופא אמר רק משום שרובו של היכל בו נשרף, משמע דאל"כ לא אזלינן בתר הגמר, אלא בתר התחלה, והכא אדרבא רובו של נס נעשה ביום י"ג ומיעוטי ביום י"ד, וק' לכאורה גם לר"י הי' להם לקבוע הנס ביום י"ג שבו התחיל תוקף הנס וע"כ דצריך לחלק בין קלקול לתיקון, התם בקלקולא תלי' מילתא מתחילים מיד להצטער כשהתחיל בעוה"ר החורבן, אבל הכא בנס אנו צריכים להודות כעל כל טוב אשר גמלנו כרחמיו וכרוב חסדיו הגומל חסדים טובים לעמו ישראל ראוי לספר תוקף הנס, וכל עוד שהאריך הנס ונתגדל יותר ראוי יותר לפרסם הדבר, לכך קובעים ביום שנגמר הנס על תכליתו, והיינו ותכתוב וכו' את כל תוקף לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית, פירש"י ז"ל לשנה השני' חזרו ושלחו

ספרים וכו' והיי' כנ"ל שחשבו דהעולם יסבור לעשות המשתה וכר ביום. צום וכו' ולא ביום י"ד לכך כתבו המוקף והתוקף הי' ביום י"ד וט"ו דווקא והבן, ונראה בסד"ס להוסיף עוד ולומר דאפשר דמשום זה ג"כ אמרינן אז שלא לעשות רק משתה ושמחה ולא יום טוב כמו שאז"ל והיינו כנ"ל דבאופן כזה לא פליגי אקרא הנ"ל דצום הרביעי וכו' דלענין לעשות וכו' רק נאמר צום וכו' והי' לששון ולשמחה וכו' אבל הכא תוקף הנס בכללו ראוי לעשות ביום שנגמר הנס, הארכתי קצת יותר מדאי, וכל זה כתבתי לפום ריהטא: ואגב שעיינתי קצת בעניני דיומא הי' נ"ל ליישב ג"כ מה שתמה בתשו' למרן ח"ז בעל חת"ס ז"ל באו"ח למ"ש הר"ן בשם הרא"פ ז"ל דאחרי דשחטי' רבה לר' זירא נתבטל הא דאמר רבא חייב אינש לבסומי בפוריא וכו' ותמה הח"ס א"כ למה פסק כן. הרי"ף ז"ל ועוד הא רבא גופי' הי' בתר רבה ובכ"ז אמר דחייב אינש לבסומי וכו'. והי' נ"ל לולא דמסתפינא דאפשר לומר בוודאי אחרי דהזדמן מכשול הי' מקום לחוש אבל דוקא באופן שהי' שם המעשה גבי רבה ור"ז, שעשו סעודת פורים בהדי הדדי וכו'. אבל כשעושה אדם סעודת פורים בפ"ע ממש עדיין נאמר שומר מצוה לא ידע וכו' ומכש"כ דרבא גופי' ס"ל ביומא כשמואל דנפ"ל פקוח נפש דוחה כו' מקרא דאלה המצות אשר יעשה האדם אותם וחי בהם, ופי' שם דממקרא זה מוכח אפי' כשיש רק חשש היותר רחוק דחינן הכל וכו'. וחי בהם וודאי יע"ש. ובתשו' חת"ס ליו"ד פיי בדברי תוס' הנ"ל עכ"פ הי' לי' רבא לחוש לשיטתו ולומר דגם במקום מצוה חיישינן לחשש סכנה, אע"כ דנ"ל דרבא דייק ואמר חייב אינ"ש לבסומי בפוריא וכו' ולא קאמר בלשון הכל חייבין לבסומי, או בלשון חייב לבסומי וכו' אלא נקט חייב אינש וכו' לומר דוקא שהוא בפ"ע, ולא כשאוכל עם אחרים בהדדי כמעשה דרבה ור"ז, ובזה אתי על נכון פסק הרי"ף ז"ל וגם הרא"פ ז"ל, י"ר שיקוים בנו ואתם הדבקים כו' חיים כולכם היום, דברי רבך אוה"נ. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רי

שוכט"ס לכבוד ידינ"פ הרב החרוץ ובקי וכו' מו"ה דוד פראנקפורטער נ"י: מכתב כבודו לנכון הגיעני, ומה שכ' מעכ"ה הערה מבנו הב' משה ע"ד שכ' הרמ"א ז"ל בשם הכלבו בסי' תרצ"ה שיש שאוכלים זרעונים זכר למ"ש דניאל וחבירו בבבל, והעיר למה לא כתב הכלבו הטעם זכר לאסתר שהאכילה זרעונים כדאי' במגילה פ"ק, האמת שכך העירו עליו בס' פר"ח ובלבוש במקומו ולי העני אפשר הי' מקום לומר דלכאו' באסתר הי' יכול להטיב עמה להאכילה בשר כשר, והטעם שאכלה זרעונים יעיין ברש"י במקומו שכ' דזרעונים יפה לצדיקים להפרישם מבשר טמא, וזה הי' כה רק כמו סימן וסגולה

להפרישה מדבר טמא ואינו מוכרח לשאוכלה גם בשר כשר, אבל בדניאל וחביריו באמת לא הי' אוכלים רק זרעונים דזה הי' הנס שבכ"ז הי' טוב רואי' והנה הכלבו מביא מיד אח"ז בשם הרא"ש ז"ל שיש נמנעים מלאכול בשר בליל י"ד, ואפשר לומר דזה יש לו שייכות למ"ש מקודם זכר לזרעונים שאכל דניאל וחביריו וכדברינו הנ"ל, ואפשר הם הם דברי המג"א שכ' בסק"ו על דברי הרמ"א ז"ל שכוו' בליל י"ד וכ' שבכלבו איתא שיש נמנעים מלאכול בשר בליל י"ד ודו"ק:

ומש"כ הערה מבנו הב' שלמה נ"י על פירש"י ז"ל סוף מס' תענית, משנכנס אדר מרבים בשמחה, שפי' ז"ל ימי נסים הם לישראל פורים ופסח מפורסם כבר הדקדוק מאי רצה לומר בפסח בכאן, וכע"ע נ"ל דכי בל' יום לפני הפסח שואלים וכו' ומרע"ה התחיל ר' יום קודם פסח גם כן והתחיל בע"כ ביום י"ד באדר דהאי שתא ג"כ וא' יתברך הוא היודע אם לא הי' זה אתחלתא לנס פורים כיון דשמחו אז ביום י"ד באדר בתחלת הכנה ראוי ליציאת מצרים הוקבע יום זה לשמחה לדורות, ועכ"פ לענ"ד התחיל ההתראה לפרעה באדר ושפיר כתב ימי נסים הי' לישראל פורים ופסח, ידידו מכבדו החותם עש"ק כ"ב אדר תר"ן לפ"ק. הק' יודא גר"יו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ריא

בעזהי"ת י"ג טבת תרס"ג לפ"ק:

אלף שלומים לכ' גבר חמים ה"ה ידינ"פ אהו' רב חביבי הרב הגדול חריף ובקי שלשל' היוחסין כש"ת מו"ה אברהם סג"ל פאללאק נ"י דיין מצויין דק"י באנהארט יע"א:

מכתב' קבלתי והיטב חרה לי על כי מנעתי בר להעתיק מכי"ק מרן ז"ל את אשר צוה אולם יאמין לי כמע"ה כי רובי טרדות:

המה הגורמי'. וכאהבתו אליו מאז כן גם עתה, ואזכה לשמוע משלומו ובריאות וטוב ביתו כה"י ויעמוד לו זכות אבותיו ז"ל בכל אשר יפנה בכי"א. ואגב אכתוב מה שהרהרתי כשצויתי להעתיק לכמ"ע מדברי חת"ס הללו, דאפשר לומר תופל ולבן שתפלו שאין בו טעם יין אדום רק טעם יין לבן והיינו לפי מה שהביא בב"י סי' ער"ב באו"ח בשם התשב"ץ שמצא בתרגום ירושלמי ע"פ שתיתי ייני עם חלבי נסוך חמר סומק וחמר חיור ע"כ ויין אדום משובח לפי דעת רמב"ן ז"ל שבסי' הנ"ל וגם החולקים עליו [וכוותי' קימ"ל] עכ"פ סב"ל גם דאדום משכר יותר דכן כ' הרשב"ם ז"ל בב"ב דף צ"ז והם שרצו להתאות תאוה תפלו על היין שאין בו טעם יין אדום רק טעם יין לבן כנ"ל. הנה הב"י בסי' הנ"ל תמה על הרמב"ם ז"ל שלא הביא כלל בעיא זו שבפ' המוכר פירות הנ"ל לא בה' שבת ולא בה'

נסכים והב"י חידש פי' חדש בגמ' מה שלא הוזכר בראשוני' והיינו שכוו' דבקרא אל תרא יין כי יתאדם משמע שיין מיקרי אף שאינו אדום ע"ש ועוד יקשה טובא לכאו' לפי"ז מכל הראיות שהביאו דיין אדום עדיפא טובא כמו שהוא בירושלמי פ"ג משקלי' הובא בב"י דהתם א"ר ירמי' מצוה לצאת ביין אדום שנאמר אל תרא יין כי יתאדם ומשמע בהדיא מפסחים ק"ח ע"ב אמר רבא מ"ט דר' יהודא [דצריך מראה יין] דכתיב אל תרא יין כו' וביותר תמוה דרבא איהו גופי' מארי' דמימרא דהכא ב"ב הנ"ל דבעי מיני' ר"מ כו' מרבא חמר חווריין מהו א"ל אל תרא יין כי יתאדם משמע דרבא למעליותא דיין אדום קאמר לי' וצ"ע טובא על הב"י:

והנה ראיתי ברוקח [הובא בב"י סי' ער"ב קצת ממנו] שכ' בה' פסח שלו וז"ל מדאמר בפ"ג מינין בנזיר ל"ח ע"א חמשה סומקתא וחד מנייהו ד' כוסות פסח ש"מ מצוה באדום כר' יודא [ר"ל כר"י דפסחים ק"ח הנ"ל] ואם הלבן משובח מן האדום יקח לבן כדאמר בפ' המוכר כו' יין אדום הוי מנסכין, וצריך פירוש, וכ' לפ' לענ"ד לכאו' דהוי מפ' כפי' הרשב"ם ז"ל דמפ' התם בגמ' דלענין נסכים קאי האיבעיא התם וע"ז א"ל מקרא אל תרא יין כי יתאדם לשתותו שמשכר יותר מדאי אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו וממי' קידוש לבן עדיף יותר ע"ד הקריבהו כו' כיון דאדום משכר ביותר. אמנם לפי"ז יקשה מנ"ל דאם הלבן משובח יקח לבן. ועוד ביותר תימה שבה' שבת שלו לא הביא הרוקח כלל מדין זה אשר ע"כ נל"ד בס"ד לפ' כשי' הרוקח במאי דאקדים דהנה בשו"ע סי' תע"ב כ' מצוה ליקח יין אדום לד' כוסות וכ' הטו"ז ומג"א משום זכר לדם ואני העני לא מצאתי מאין יצא להם זה דלענ"ד האמת הוא דיסוד דברי המחבר במה שכ' מצוה ליקח יין אדום יוצא כמ"ש הב"י דטעם הטור מצוה ליקח יין אדום ואם הלבן משובח כו' כמ"ש הרוקח והיינו דברי הרוקח הנ"ל שהביא מגמ' דנזיר הנ"ל דאמר ר"א ונקיט ר"כ אמש סומקתא ומפו' דיין אדום מצוה לד' כוסות וטעם דר"א אפשר באמת מצד זכר לדם [ורק בירושלמי דשקלים פי' גם בזה מצד קרא אל תרא יין כי יתאדם וכ' לפי"ז לומר דס"ל לרוקח ג"כ כטו"ז ומג"א הנ"ל דחשיבות יין אדום דווקא לד' כוסות משום דהוי זכר לדם ואף דיין לבן ג"כ כשר לקידוש וקצת עדיף מני' לקידוש משום דאינו משכר כ"כ כמש"כ הרשב"ם ז"ל הנ"ל כמ"ש סיפא דקרא אחרי' כנחש ישך כו' אמנם כיון שיש לו ג"כ מעלת זכר לדם וגם במראה בעצם שהוא אדום ע"כ גם לכוס של קידוש בפסח יקח אדום, אבל אם הלבן משובח ביותר אז יש ללבן ב' מעלות בעצם א' שאינו משכר כ"כ והב' שהוא משובח יותר ולאדום יש לו בעצם רק מעלת מראה הגם שהוא זכר לדם ג"כ מ"מ ב' מעלות בעצם עדיפא יותר ולכך יקח לבן והיינו דברי הרוקח הנ"ל וראייתו מב"ב

כמ"ש לקמן בס"ד ושפיר פ' הרוקח כגמ' דנזיר ופסחים הנ"ל דמיירי שם רק מדין ד' כוסות אבל לענין קידוש שווין להדדי אדום ולבן כי אדום יש לו מעל' מראה יין ולבן יש לו מעלת שאינו משכר כ"כ ע"כ שווין הן ע"כ שפיר אתי דבה' שבת לא כ' כלל דאדום עדיף יען שכל א' יש לו מעלה א' ע"כ שווין הן:

ולפי"ז צ"ל דס"ל דפי' בהאיבעיא דגמ' ב"ב הנ"ל קאי חמר חווריין מהו והשיב מקרא אל תרא יין כו' ר"ל שהאדום יש לו ג"כ גריעותא כמ"ש רשב"ם ז"ל שמשכר ביותר כמש"כ בסיפא דקרא זה ור"ל ממילא לבן ג"כ יש לו מעלה נגד האדום שאינו משכר כ"כ ואדום יש לו מעלה מראה דרבא לשי' בהדי' הכא ס"ל ומומי' שווין הן והיינו פי' הקרא אל תראו יין כי יתאדם שיש לו מעלה מראה, כי אחריתו כנחש כו' שמשכר ביותר כנלענ"ד, ומיושבי' דברי הרוקח שלא הביא כלל מדין זה בה' שבת, והכי הוי ס"ל כ"כ לרמב"ם ז"ל ושפיר עביד שלא הביא כלום מזה בה' חומ"צ וצ"ע. כתבתי כ"ז בנחיצה רבה דברי ידינ"פ המצפה לשמוע בשו"ט ממנו כה"י. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ריב

הרמב"ם ז"ל בה' קידוש החודש פ"א ה"ז כי מ"ע מה"ת על ב"ד שיחשבו וידעו אם יראה הירח כו' וישלחו ויודיעו שאר העם כדי שידעו כו' שנאמר אשר תקראו אתם מקראי קודש כו' וכ' הלח"מ שם דכך לומד רבינו ממה שאמרו בר"ה כב' מחללי' את השבת ויוצאין לעדות החודש שנא' אלה כו' אשר תקראו כו' דמשמע מברייתא דענין שליח השלוחי' נכנס בכלל קריאה כו' ע"ש. וק"ק דהא בגמ' שם דף כ"ד ע"א יליף ממקרא זה אשר תקראו אתם שב"ד אומרי' מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש ואפשר בפשי' י"ל שזה גופא שב"ד אומרים מקודש וכל העם עונים אחריו מקודש עיקר תוכן ענינו גם כן משום שעל הב"ד החיוב שיחשבו וידעו כו' ויפרסמו הדבר בפימבי', וישלחו שלוחי' והכל ענין אחד כנלענ"ד וצ"ל דס"ל לרמב"ם ז"ל בזה כרנב"י:

דהתם דיליף לי' מקרא דאלה הם מועדי, הם יאמרו מועדי, ע"ש בגמ' ועל ר' פפא דיליף לי' ממקרא אשר תקראו כו' ל"ק מנ"ל דמצ' לשלוח שלוחים כדתנן במתני' דלעיל כו' י"ל דס"ל דבאמת לא ילפי' זה ממקרא דאשר תקראו אלא כוו' המשנה דילפי' ממקרא אלה מועדי ה'. דמחללי' שבת בשביל עדות החודש ממקרא זה כמו דילפי' לענין פסח דדוחה שבת מקרא דמועדו כו'. ובפ"ב מה' קה"ח ה"א מביא הלכה זו דראש ב"ד אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש וכו' ואינו מביא ילפותא לזה, וע"כ צ"ל כנ"ל דיליף לי' ממקרא דאלה הם מועדי כו' הנ"ל. ושם בפלוגתא דר"פ ורנב"י י"ל למה לא יליף

ר"פ ממקרא דאלה מועדי כרנב"י, י"ל דפסוק זה צריך למאי דיליף בירושלמי ומביאו ש"ך יו"ד סי' קפ"ט ס"ק י"ג, [עי' בתשו' חת"ס או"ח סי' י"ד, מביאו ופלפל בזה] לא' גומר עלי שהקב"ה מסכים עם הב"ד שלמטה. ואי' במד"ר אמר הקב"ה למלאכי' ששאלו אימתי ר"ה כו' אני ואתם נרד למטה, הובא ג"כ בחת"ס שם, ומפ' הפ' דהכא כמין חומר אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם, אשר יקבעוהו הב"ד שלמטה, אלה מועדי ג"כ למעלה והרבותא בזה דאף לענין ומשפט שלמעלה ג"כ מסכים עם הב"ד שלמטה דאף שיש נ"מ רבתא למה דאי' שם בתשו' ח"ס סי' י"ד ד"ה עד כאן כו' דשייך לכאו' לומר כמהר"י מינץ ז"ל דלעות אדם בריבו ה' לא ראה, קמ"ל דמסכים עם הב"ד שלמטה, ולא היפך על רנב"י דיליף דעונין מקודש מקרא אלה הם מועדי, ולא קשיא אשר תקראו אתם ל"ל, י"ל באמת כנ"ל דהוי מפר' כדעת הרמב"ם ז"ל דהפי' במתני' דלקמן מחללי' כו' לעדות החודש שנא' אלה כו' אשר תקראו כו' שזה החיוב על הב"ד לקרוא ולהודיע לכל אימתי הוא ר"ח כו' כנ"ל, ועל ר"פ ל"ק מנ"ל שהקב"ה מסכים עם הב"ד דשפיר י"ל דס"ל כירושלמי הנ"ל, ואין שום נ"מ בנייהו רק משמעות דורשי' איכא בינייהו כבגמ' ר"ה ג"כ ובשאר מקומות כנלענ"ד:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ריג

המחבר באו"ח ה' חנוכה סי' תרע"ג ס"ב לפיכך כבתה אין זקוק לה וגו'. ובהגה"ה ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה אין לברך עלי'. ובטו"ז הביא בשם רש"י ז"ל דמצוה הוא שיחמיר דלא גרע מן המהדרין, ובפמ"ג הביא דמדברי הטור שכ' בשבת דל"ח שמא יחזור וידליקם כמו בשמן שריפה. משמע שאין מצוה כלל, ואני העני נ"ל שהטוב יש לו יתד נאמן וחזק לתלות בו והיינו מדברי הרי"ף ז"ל שכתב וז"ל אמר ר"ז א"ר מתנה א"ר פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם, בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת מדקאמר מדליקין, ש"מ אסור להשתמש לאורה, ותו מדמדליקין בהם בחנוכה בשבת מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה ש"מ כבתה אין זקוק לה, ומקשים עליו למה צריך לאוכחי דכבתה א"ז לה מדמדליקין בהן בשבת הא זה שפיר מוכח גם מדמדליקין בהם בחול, ועוד קשה טובא דקדוק לשונו שכפל בה דברים לכאו' דקאמר מכלל דאי כביא לא מזדקין לה, ומה חסר עוד בדבריו עד שהוצרך לכפול ולומר בה עוד הפעם ש"מ כבתה אין זקוק לה. ונלענ"ד בס"ד דהרי"ף ז"ל הוי ס"ל כשיטת הטור הנ"ל. דאי"צ להחמור כלל לחזור ולהדליקם בשכבתה תוך זמן השיעור הראוי, דאי"צ להחמיר עכ"פ א"כ בשבת היכי מדליקין בשמנים ופתילות הפסולי' לשבת הא יש לחוש שמא

יחזור וידליקם כמו שרגילים להחמיר כן כשכבתה בימי החול קודם שיעור הזמן הראוי, אע"כ דאפילו להחמיר אי"צ דזה גם בימי החול וע"כ שפיר מדליקין בהם בשבת כיון דאין לחוש עוד שמא יבוא להדליקם אח"כ כשיכבו, והיינו מתיקות לשון הרי"ף ז"ל מדמדליקין בהם בשבת מכלל דאי כביא לא מזדקיק לה ר"ל דהעולם אינו מזדקיק לה בימי החול לחזור ולהדליק, וע"כ שפיר מוכח כבתה אינו זקוק לה כלל אפי' להחמיר בו אבל מדמדליקין בהם בימי החול ליכא לאוכיחי דיש לומר עדיין באמת כבתה זקוק לה, ומ"מ מדליקין בהם בחול ולא חייש שמא יפשע דהא קיי"ל במגילה פ"ג בהלל ובמגילה אפי' עשרה קורין כ"א כיון דחביבא יהבו דעתייהו ושמעו משום חבת הנס ואין חוששין אפי' לכתחלה שמא לא ישמע כהוגן וסומכין על סברת כיון דחביבא יהבה דעתי' ושמעי כ"כ הכא אפשר הי' מקום לומר דבחול אין חוששין שישכח כיון דחביבא. ועוד להנ"ל יומתק לומר אפשר אי גם הי' יכול להוכיח גם מדמדליקין בחול דכבתה א"ז לה, מ"מ הי' רק מוכח דאינו מחוייב לחזור ולהדליקה. אבל עדיין הי' מקום לומר שאם בא לחזור ולהדליק ראוי להחמיר, אבל איהו רצה להוכיח דגם אי"צ להחמיר כלל גם לכתחלה וזה רק יכול להוכיח מדמדליקין בהן בשבת ולא חיישינן שמא יבוא לחזור ולהדליקם, אע"כ דאין מחמירין בזה בחול לחזור ולהדליקם ממי' שפיר אין חוששין בשבת שמא יבוא להדליקם והיינו ממש כדברי הפמ"ג שהוכיח מהטור, וכך נוטים דברי הרמ"א ז"ל ואי"ל כנלע"ד. והרמב"ם ז"ל דבאמת דייק לי' מדמדליקין בחול אפשר באמת ס"ל כרש"ל ז"ל דרק מצד עיקר הדין אינו זקוק להדליק פעם אחרת וזה מוכח גם מדמדליקין בהם בחול, ולהחמיר באמת ראוי, עיין בלשונו פ"ד מה' חנוכה הלכה ה'. וכיון שהוא פלוגתא בין הראשונים ז"ל לפי דברינו, ע"כ ראוי להחמיר לחזור ולהדליק:

הרמב"ם ז"ל בה' חנוכה פ"ד ה"ו כתב כל השמנים וכל הפתילות כשרות לנ"ח לפי שאסור להשתמש לנר חנוכה בין בשבת וכו' ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור ע"כ ושפט הר"ן ז"ל בפ"ב משבת דרמב"ם ס"ל אפילו תשמיש קדושה אסור נגד נ"ח דאל"כ יש לחוש שישתמש בשבת תשמיש קדושה לנר חנוכה, והנה בשיטת הרמב"ם ז"ל שפיר י"ל כזה דמשמע לכאורה דגם במצות אחרות אסור להשתמש בהם למצוה אחרת דכך כ' בה' סוכה פ"ו הט"ו עצי סוכה אסור ליהנות מהן לדבר אחר משמע אפילו לצורך מצוה ג"כ וכן אח"כ בהלכה ט"ז שם כתב וכן אוכלים ומשקים, אסור להסתפק מהם כו' לא חילק בין לצורך מצוה בין לצורך הדיוט, והא דיליף לי' מושפך וכסה שלא יהיו:

מצות בזיות עליו משמע לכאורה דוקא להדיוט דהוי ביזוי למצוה, אבל לצורך מצוה אחרת לא הוי ביזוי כבר כתב הר"ן ז"ל שם בפ"ב דשבת דאין חילוק דדוקא מנר לנר שרי דהוי מין במינו. אמנם שם בדברי הר"ן ז"ל קשה לי טובא דפתח לומר דבנ"ח אסור להשתמש לאורה אפילו לצורך מצוה משום דכיון דע"י נס שנעשה במנורה תקנוה עשאו כמנורה שאין משתמשין בה כלל אפילו למצוה, וק' טובא דכיון דאמרי' דאבוהון דכולהו דם כדמסיק רב יוסף בשבת כ"ב ע"א ופי' הר"ן ז"ל דכוונתו דאפילו תשמיש לצורך מצוה מקרי ביזוי למה צריך לומר במנורה דעשאו כמנורה וצ"ע טובא: והמחבר בסי' תרע"ג פ' ג"כ כר"ן ז"ל, ולענ"ד מוכח כן ג"כ מדברי התוס' שבת דף הנ"ל שהקשו למה קאמר ר"י אבוהון דכולהו דם ולא קאמר אבוהון דכולהו עצי סוכה ותי' ע"ש. ולכאורה לפי שיטת בעל העיטור שבטור שבאמת מתיר להשתמש גם בנ"ח לתשמיש מצוה היה מקום לתרץ קו' תוס' בפשיטות דאי משום עצי סוכה הי' מקום לומר דעשאו דינו כמו חגיגה דהא כך דרש ריב"ב ביצה ל' כשם שחל ש"ש על החגיגה, כך חל ש"ש על הסוכה, וא"כ גם תשמיש קדושה אסור לגבה, לכך יליף וקאמר דאבוהון דכולהו דם ומהתם רק משמע דבר שהוא ביזוי למצוה והיינו תשמיש חול ולא תשמיש מצוה, ומדלא תי' כך משמע דגם תוס' ס"ל דגם תשמיש למצוה אחרת מקרי ביזוי למצוה זו:

ואגב אעורר דלענ"ד מבואר מלשון הרמב"ם ז"ל שם בה' סוכה פ"ו הנ"ל דיש חילוק בין דבר עיקר המצוה כגון עצי סוכה גופיי' בזה אסור להשתמש בו אפילו שום הנאה שבעולם אפילו שום הנאה שאינה של כילוי שכך כ' הרמב"ם ז"ל שם אין ניאותין בהם לדבר אחר. אבל בנויי סוכה שהם רק הידור מצוה ולא העיקר שם כ' רק כלשון הברייתא דהכא אסור להסתפק מהם משמע הנאה של כילוי דוקא אסור ולא הנאה שאינה של כילוי, וקצת משמע כזה בהדיא מלשונו דבברייתא דהכא תניא סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמים וסדנים ותלה בה אגוזים שקדים, אסור להסתפק מהן, והרמב"ם ז"ל נקט רק בלשונו וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה ע"כ והניח מלכתוב קרמים וסדינים משמע דוקא אוכלין ומשקין דשייך בהם רק הנאה של כילוי זה דוקא אסור גם בנויי סוכה שאינם עיקר המצוה ולא תיבטל בזה עיקר הידור מצוה לגמרי זה דוקא אסור גם בדבר שאינה מעיקר המצוה ועיין היטב בלשון התוס' שבת דף כ"ב ע"א ד"ה אבוהון כו' לא משמע כן ולדינא צ"ע. ב' טבת תרס"ד לפ"ק:

שו"ת זכרון יהודה - סימן ריד

המחבר בשו"ע או"ח סי' תר"צ סעיף ח' כתב הלועז ששמע את המגילה הכתובה בלשון הקודש ובכתבי הקודש אעפ"י שאינו מבין מה הם אומרים יצא י"ח. הנה בתוס' רע"ק כתב על המשנה בפ"ג דמגילה והלועז ששמע אשורית יצא לדקדק בטו"א למה נקט התנא דינו דוקא בשומע. וע"ז כתב בתודר"ע דבא לאשמעינן דאע"ג דבשאר דברים כגון בברהמ"ז האומרה בלה"ק אעפ"י שאינו מבין י"ח אבל השומע אינו י"ח בשמיעתו אלא דוקא כשמבין מה שהמברך אומר לפניו קמ"ל, דהכא דיצא השומע אעפ"י שאינו מבין עכד"ה. והנה אנו רואים הכא שגם המחבר נקט דינו דוקא בל' התנא הנ"ל. ולענ"ד הי' מקום לחדש דהתנא נקט דוקא בלשון הקודש דין זה. אבל כשכתובה ביוונית אפשר לא התיר כן התנא אף אם קיי"ל כרשב"ג דמותר לכתוב ביוונית. אמנם באמת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה' מגילה ה"ג כתב בהדיא וכן אם היתה כתובה יוונית ושמעה יצא אעפ"י שאינו מכיר ואפי' הי' השומע עברי, וצ"ע לענ"ד מנ"ל הא. והנה הכ"מ שכתב שדינו של הרמב"ם ז"ל מהא דרב ושמואל דף י"ח דלעז יווני לכל כשר, ולכאו' עדיין צריך ביאור מנ"ל הדין הנ"ל דלע"ז יווני שוה ממש ללה"ק גם לענין השומע כשאינו מבין. ונלענ"ד די"ל דמוכרח כן מגמ' דפריך שם על דין רב ושמואל דלעז יווני לכל כשר והא קתני דיוונית ליוונים אין לכו"ע לא, ותי' אינהו דאמור כרשב"ג וק' מאי פריך דילמא התנא יונית ליוונים ג"כ ס"ל כרשב"ג ורק מיירי בשומע ואז צריך להבינו דוקא וע"כ רק יונית ליוונים לאחרים לא, אבל להקורא כשר אפי' כשאינו מבין יונית ועל זה אמרו רב ושמואל יונית לכל כשר ומאי פריך, אע"כ דס"ל לגמ' בפשיטות דאם ס"ל כרשב"ג שוה יונית ממש לאשורית והי' כשר לצאת בו י"ח להשומע אפי' כשאינו מבינו:

והנה בפר"ח הק' בסי' זה ס"ד למה לא פריך בגמ' דהכא על ריו"א דאמר הלכה כרשב"ג, ומי אמר ריו"ח הכי והאמר ריו"ח הלכה כסתם משנה ותנן והלועז ששמע אשורית יצא אשורית אין יונית לא, ולהנ"ל לפמש"כ יש ליישב דאי מהא לא אריא דעדיין י"ל דהתנא ס"ל כרשב"ג דייונית כשר ורק לעברי שאינו מבין יונית לא יצא בששמע יונית כנ"ל נכון. אמנם לשיטת הרמב"ם ז"ל הנ"ל דס"ל דיוונית שוה ממש לאשורית לגמרי קו' הפר"ח במק"ע וצ"ע, י"ט אדר תרס"ב לפ"ק. הק' יודא גר"וו:

שו"ת זכרון יהודה - סימן רטו

הרמב"ם ז"ל בה' מגילה פ"ב הלכה ט"ו כתב כיצד חובת סעודה, ואם אין לו מחליף עם חבירו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה כדי לקיים ומשלוח מנות, וכתב הכ"מ

דיוצא לו כן מגמ' מגילה ז' ע"ב אביי ב"א ור"ח ב"א הוו מחלפי סעודתי' להדדי. ופי' ז"ל דהכוו' דבזה יצאו ידי משלוח מנות, וק' לי חדא מנ"ל דבאין להם דוקא מיירי דילמא גם ביש להם יוצאים בזה. ועוד דלכאו' פשיטא דיוצאים בזה אפי' ביש לו, ואי יש איזה סברא שלא לצאת בזה בהדיא א"כ מנ"ל באמת דיוצאים בזה דילמא מאי דמייתי הגמ' זה המעשה לא לענין קיום:

מצות מש"מ מיירי כן רק דילמא לאורויי לן דראוי למיעבד הסעודה משפחות משפחות בקבוץ דהא אחים הוי והפי' באמת כפירש"י ז"ל שהאחד אכל בשנה זו עם חבירו בסעודה ולשנה האחרת להיפך וצ"ע לענ"ד, וי"ל לישנא דקרא מסייע לי' לרמב"ם ז"ל לפי' בגמ' הנ"ל דאמר ומשלוח מנות איש לרעהו משמע המנות המוכנות לאיש ישלחם לרעהו והבן:

והנה המג"א בסי' תרצ"ה ס"ק י"ב כתב להוכיח דמי שאוכל על שולחן חבירו ולא הכין לו כלום פטור מלשלוח מנות ממש"כ רש"י ז"ל לפ' האי דלעיל מחלפי סעודתיי' זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשני' סועד חבירו עמו ע"ש. וק' מנ"ל להוכיח כן דבלח"מ הלכה הנ"ל ראיתי דהפי' לפי פירש"י ז"ל הוא כך זה הי' נותן סעודתו לחבירו במתנה בשנה זו ואחר שהי' שלו אז חבירו כשהי' נותן לו מאותה סעודה והי' סועד עמו ונמצא שגם הוא נותן לו כיון שכבר היתה קנוי' לו במתנה והרי נתן מהנתון לו עכ"ל, לפי"ז ליכא הוכחה מרש"י ז"ל לדינו של המג"א הנ"ל, ולפי מש"כ לעיל ג"כ ליכא כ"כ ראי' דדילמא מיירי שם לענין סעודת פורים דראוי לעשות כן לסעוד בהדדי משפחות ומשפחות ובפירש"י ז"ל אינו מבואר כלל דקאי שם לענין קיום מצות משלוח מנות והמג"א גופי' סיים שהלכה זו צ"ע, ועצת הלח"מ על כזה נאמר משלי "ומתק רעהו מעצת נפש":

שו"ת זכרון יהודה - סימן רטז

אורך ימים, ושנות חיים לכבוד ידי"נ אהו' הה"ג המאוה"ג ומשובח ומפואר ברום מעלותיו, כש"ת מו"ה בנימין פוקס נ"י אב"ד דק"ק באניע יע"א (כעת הרה"ג בגראסווארדיין):

יקרת מכתבו דמר קבלתי ומה שנתקשה ה"ג נ"י בדברי פירש"י ז"ל ר"ה דף י"ד ע"א ד"ה איכא ביניהו וכו' הי' נ"ל פשוט דמה שפירש"י ז"ל בצלים הסריסין מסתפקין וכו' דקאי זה על תחילת הדיבור של רש"י ז"ל לפירשו ואין שייך זה לפי הרומיים, ולפי"ז דבריו פשוטים דלרע"ק כיון דעדיין מהני הלחלוחית שקודם ל' וגדל עדיין בשביעית

ומקרי גדלין על כל מים וע"כ אסור בשביעית ומתעשרי' לשנה הבאה. אבל לריה"ג כיון דגדילי' על מי שנה שעברה דהלחלוחית בזה בא עכ"פ משנה שעברה ע"כ מתעשרי' לשנה שעברה, אח"ז חפשתי בהגהות הנדפסים בדפוס ווילנא ומצאתי בהגהות הג' מ. שמחה ז"ל וכ' וז"ל בפי' רומיים כ"ב עד לא יצאו מדין ירק ובטלה דעתו הוא פי' רומיים וב"ה שכוונתו לדעתו ה"ג. ואגב אעורר בלמדי כעת מס' ר"ה הי' ק' לי בדף כ"ח אמר ר"י א"ר בשופר של שלמים לא יתקעו וכו' כיון דלאו בני מעילה נינהו אי' הוא דרכיב בהו וכו' ק"ל הא קיי"ל בשו"ע סי' תקפ"ו סעי' ב' הגוזל שופר ותקע בו יצא דאין גזל בקול ויוצא כן מירושלמי א"כ ה"נ למה אינו יוצא בשל שלמים מצד אי' קדשים וכ"כ קשה כנ"ל במאי דקאמר אח"כ מתקיף לי' רבא אימת מעל וכו' באי' קא תקע. ועוד הא בהדיא אמרינן בפסחי' כו' ע"א אמר ר' שמעון ב"פ אמר ריב"ל קול וכו' אין בהם משום מעילה ומכ"ש למ"ד בירושלמי ר"ה מ"ט התם ולקחתם לכם וכו' ברם הכא יום תרועה יהי' לכם עיין טו"ז וב"י בפירש הדבר ואין חילוק בין השומע להתוקע וצע"ג. ולחומר הקושי' צ"ל שר"י ורבא הו' כר' אושיעא בירושלמי שפסול לדידי' שופר גזול עיין ב"י. אמנם ק' א"כ הי' ק' הלכתא אהדדי דהא קיי"ל כרבא דאוא"ז יצא מצד מצות לאו לה"נ ולהנ"ל לדידן לא הי' הכרח לזה כתבתי הנ"ל מבלי עיון ככל הצורך אם יהי' כהד"ג פנאי לעיין בו ויהי' לו תירוץ נכון אשמח בו:

ועל דבר שהעירותי על הגמרא ר"ה כ"ח מצאתי אח"כ בלח"מ פ"א מה' שופר שהעיר בזה והקשה טובא, ותסובב הקו' על שי' הרמב"ם ז"ל שכ' שם ה' ג' שופר הגזול שתקע בו יצא וכו' ואין גזל בקול וכן שופר של עולה לא יתקע בו וכו' שאין בקול דין מעילה וא"ת והלא נהנה בשמיעת הקול מצות לל"נ והקשה הלח"מ לשיטת הרמב"ם ז"ל א"כ האיך קאמר בגמ' כיון דמעל בה נפקא לחולין, והא אין מעילה בקול ורבא נמי דאתקיף לק' אימת מעל לבתר דתקע וכו' משמע דמודה לי' דמעל וכו' יע"ש ולענ"ד לכאו' ילה"ק בגמ' דאמר רבא אחד זה כו' לא הדר אמר וכו' מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר. ונראה דהכוונה לפי מה שיש בפסחים דף כ"ו ע"א תרי לישנא בגמ' דאמר רבא מנה"מ דלא אפשר וקמכוין מדתנן כולין הי' בבית קה"ק וכו' כדי שלא יזונו עיניהם וכו' וקאמר ותסברא הא אמר ריב"ל קול ומראה אין בהם משום מעילה אלא מעלה עשו בקדשים. א"ד אמר רבא מנה"מ מדאמר ריב"ל קול וכו' ע"כ העולה מזה דלל"ק לא הוי ס"ל לרבא האי דריב"ל ולל"ב ס"ל כוותיי'. ומהרמב"ם ה' מעילה פ' ה' הלכה י"ו נראה דס"ל כל"ב דהא אינו מחלק בין אותן העומדים בפנים ובין העומדים בחוץ ועיין היטב בגמ' פסחים הנ"ל וממילא ס"ל כרבא:

ולפי"ז י"ל דר"י י"ל באמת דלא ס"ל כריב"ל וס"ל כמ"ד בירושלמי דשופר גזול פסול לתקוע בו ורבא דלא מתקיף לי' הא אין נעילה בקול היינו כל"ק דפסחים דרבא לא הוי ס"ל כריב"ל וע"כ רק פריך עלי' אימת מעל בתר דתקע וכו' וע"כ אמר רבא אחד זה ואחד זה כו' לא יצא הדר אמר רבא אחד זה ואחד זה וכו' יצא היינו כלשנא בתרא דפסחים דרבא אדרבא מייתי ראי' מדריב"ל וממילא אין מעילה בקול ובתרוויי' הן בשל עולה הן בשל שלמים יצא ורק דקשה כקוש' הרמב"ם ז"ל דעדיין הא נהנה דכיון דס"ל לר' יוב"ל לא נהנין ולא מועלין. ומדרבנן עכ"פ אסור ליהנות וכו' על זה קאמר עצות לאו ליהנות ניתנו, ממש כדברי הרמב"ם ז"ל בה' שופר הנ"ל. והרמב"ם דפסק כלשון הב' דרבא דפסחים כמבואר לעיל ע"כ פסק כדברי רבא דהדר אמר אחד זה ואחד זה כו' יצא והטעם דקאמר מצות לאו לה"נ מפ' בדברי רבא דכוו' רק לתרץ הק' והא נהנה עכ"פ ואסור ליהנות מדרבנן וכפי' הלח"מ הנ"ל כנלענ"ד נכון בס"ד כתבתי זה משום שהעירותי במכתבי העבר הקו'. אזכה לשמוע בשורה טובה מהדר"ג ידידו והנני או"נ המברכו בברכת כוח"ט בכ"ע לאיוש"ט אמן. הק' יודא גר"וו: תם ונשלם חלק ראשון שבח לאל בורא עולם: